

శ్రీ మత్

ఆంధ్రమహాభారతము

ఆదిపర్వము

(నన్నయ కవి ప్రణీతము)

పరిష్కర్త

కవిసమాఖ్య శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

ప్రచురణ

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ

కళాభవనం - హైదరాబాదు - 4

—:దుష్కృతుండు శకుంతలను వివాహంబు నేసికొనఁ గోరుట—

సం. 1—67—1

చ. ఇది మునినాథకన్య యని యెంతయు నిస్పృహవృత్తి నున్న నా
హృదయము రాజపుత్రి నని యిక్కమలాక్షి నిజాభిజాత్యసం
పద నెఱిగించినన్ మదనబాణపరంపర కిప్పు డుండ నా
స్పద మయి సంపలించె నశిపాతవికంపితపంకజాకృతిన్. 51

వ. అనుచు మదనాతురుం డయి దుష్కృతుండు దనయం దక్కోమలియనురాగం
బుపలక్షించి యిట్లనియె. 52

క. ఈవల్క్లలాజినములకు
నీవన్యఫలాశనముల కీవిటవకుటీ
రావాసములకు నుచితమె
నీవిలసితరూపకాంతినిర్మలగుణముల్. 53

ఉ. ఈమునిపల్లె నుండు టిది యేల కరం బనురాగ మొప్పఁగా
భామిని నాకు భార్య వయి భాసురలీల నకేషరాజ్యల
క్ష్మీమహనీయసౌఖ్యముల మేలుగ నందు మనిందితేందుపా
దామలతుంగహర్మ్యతలహారిహిరణ్మయకుట్టిమంబులన్. 54

సీ. బ్రాహ్మంబు దైవంబుఁ బరగ నార్షంబుఁబ్రా
జాపత్యమును రాక్షసంబు నాను
రంబు గాంధర్వంబు రమణఁ బైశాచంబు
నను నెనిమిదివివాహములయందుఁ
గడుఁబ్రశస్తములు సత్తత్త్రివంశ్యులకు గాం
ధర్వరాక్షసములు ధర్మయుక్తి
నీకును నాకును నెమ్మిఁ బరస్పర
ప్రేమంబు గాముండు పెంపఁ దొడఁగెఁ

ప్రథమ ముద్రణ
సంవత్సరము 1970
ప్రతులు 5000

వెల రూ. 4
(నాలుగు రూపాయలు)

ముద్రణ
దక్షిణ భారత ప్రెస్
ఛెరతూర్, హైదరాబాద్-4

పున్నామో నరకా త్రాయత ఇతి పుత్ర యను వేదవచనంబు గలదు గావునఁ
బుణ్యాచారుం డయిన పుత్రుండు భయపక్షంబులవారి నుద్ధరించుఁ గావున. 89

నీ పుణ్యతనువువలనన

యాపుత్త్రకుఁ డుద్భవిల్లి యెంతయు నొప్పున్

దీపంబువలన నొందొక

దీపము ప్రభవించినట్లు తేజం బెనఁగన్.

90

మ. విపరీతప్రతిభాష లేమిటికి నుర్వీనాథ యీపుత్త్రుగా

త్రపరిష్వంగసుఖంబు సేకొనుము ముక్తాహారకర్పూరసాం

ద్రవరాగప్రసరంబుఁ జందనముఁ జంద్రజ్యోత్స్నయుం బుత్త్రుగా

త్రపరిష్వంగము నట్లు జీవులకు హృద్యంబే కడున్ శీతమే.

91

క. అనఘుఁడు వంశకరుం డై

పెనుపున నీసుతుఁడు వాజపేయంబులు నూ

తొనరించు నని సరస్వతి

వినిచె మునులు వినఁగ నాకు వినువీధి దెసన్.

92

క. భూరిగుణు నిట్టి కులవి

స్తార కుదారకు సుదారధర్మప్రియ ని

ష్కారణమ తప్పజూడఁగ

సారమతీ చనునె నాటి సత్యము గలుగన్.

93

చ. సుతజలపూరితంబు లగు నూతులు నూటిటికంటె సూన్యత

ప్రత యొకబావి మేలు మఱి బావులు నూటిటికంటె నొక్కన

త్కృతు వది మేలు తత్కృతుశతంబునకంటె సుతుండు మేలు త

త్సతశతకంబుకంటె నొకసూన్యతవాక్యము మేలు సూడఁగన్.

94

క. వెలయంగ నశ్వమేధం

బులు వేయును నొక్కసత్యమును నిరుగడలం

దుల నిడి తూపగ సత్యము

వలనన ములు సూపు గౌరవంబున పేర్పిన్.

95

తొలి పలుకు

ఆంధ్రప్రదేశ్ మాజీ మంత్రివర్గులు శ్రీ యం. ఆర్. అప్పారావుగారు చేసిన సూచన ననుసరించి ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ తెలుగు భాషలోని ప్రాచీన సాహిత్యము అందరికీ అందుబాటులో నుండునట్లుగా ముద్రించి ప్రకటింపవలె నని నిశ్చయించినది. తెలుగుభాషలోని పూర్వగ్రంథసముదాయము యీనాడు పాఠకునకు సక్రమముగా సరసమైన ధరకు లభ్యమగుటలేదు. ఈలోటును తీర్చి ప్రాచీనగ్రంథ సంచయమును విడివిడిగా ప్రకటించుటకు సాహిత్య అకాడమీ ఒక ప్రణాళిక సిద్ధము చేసినది. ఈ ప్రణాళిక ప్రకారము యీ కార్యక్రమము మూడు తరగతులుగా విభజించనైనది. మొదటిది ప్రాచీన ప్రబంధాల ప్రకటన; రెండవది మహాభారతము ప్రచురణ; మూడవది హరివంశము, భాస్కరరామాయణము, బసవపురాణము, భోజరాజీయములను సంగ్రహించి ప్రకటించుట. పై ప్రణాళిక ప్రకారము ప్రచురింపబడు ప్రతి గ్రంథములో గ్రంథకర్తనుగూర్చి, గ్రంథ ప్రాశస్త్యమునుగూర్చి వివరించు సుమారు 40 పేజీల పీఠికను చేర్చవలెనని నిశ్చయించనైనది.

ఈ కార్యక్రమములో ప్రాచీన ప్రబంధాల ప్రకటనము పూర్తియైనది. సంక్షిప్తగ్రంథ ప్రచురణ కార్యక్రమములో బసవపురాణ, భాస్కరరామాయణ, హరివంశ, భోజరాజీయములు ప్రచురింపబడినవి. ప్రస్తుతము ఆంధ్ర-మహాభారత ప్రకటనము చేపట్టనైనది. ప్రసిద్ధులైన విద్వాంసులచే భారత సంపుటముల పరిష్కారము నిర్వహింపబడుచున్నది.

ఆంధ్ర మహాభారత సంపుటములలో మొదటిదైన ఆదిపర్వమును పరిష్కరించి, పీఠిక వెలయించి మాకందజేసిన కవిసమ్రాట్, కళాప్రపూర్ణ, పద్మభూషణ శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారికి అకాడమీ పక్షం కృతజ్ఞతలు.

పైన పేర్కొనబడిన గ్రంథసంపుటల వ్రాతప్రతులను సిద్ధము చేసి ముద్రించుటకు అవసరమైన డబ్బును పూర్తిగా అకాడమీకి యిచ్చుటకు కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు, వాగ్దానము గావించి అందులో చాలమట్టుకు డబ్బును వినియోగపరచుచు దలకూడ చేసినవి. అందుకు అకాడమీ పక్షన కేంద్రరాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు వినియోగపరచుచున్న సాధ్యమైనంత త్వరలో మహాభారత సంపుటముల సన్నివేశ సిద్ధము చేసి, ఆంధ్ర పాఠశాలోకానికి అందజేయుట జరుగగలదని విశ్వసించుచున్నాము.

హైదరాబాదు }
25-9-1970 }

దేవులపల్లి రామసుబ్రహ్మణ్యం
కార్యదర్శి

ప ద్య వి ద్య

త రలము,

హరిహరాజగజాననార్కషడాస్యమాతృసరస్వతీ
గిరిసుతాదికదేవతాతతికిన్ నమస్కృతి సేసి దు
ర్భరతపోవిభవాధికున్ గురుపద్యవిద్యకు నాద్యు సం
బురుహగర్భనిభున్ ప్రచేతసుపుత్తు భ క్తిఁ దలంచుచున్.

నన్నయ్యగారు తనభారతముమొదట నిద్దరుకవులనే స్తుతించినారు. మొదటికవి వాల్మీకి, రెండవకవి వ్యాసుడు. మూడవకవి నెన్నుకొనలేదు.

ఈ వాల్మీకి స్తోత్రము చిత్రముగా నున్నది. ఆయనకు మూడువిశేషణములు వేసెను. (1) దుర్భరతపోవిభవాధికుడు. (2) అంబురుహగర్భనిభుడు. (3) గురుపద్యవిద్యకు నాద్యుడు. ఆయన ప్రచేతసుని కుమారుడు గనుక ప్రచేతసుపుత్రుఁ డనెను.

కవులనుఁ జెప్పటలో కల్పనాచతురుఁ డని, శిల్పాభిరాముఁ డని బహుగుణసముద్రుఁ డని, యేమోయేమో యెన్ని చెప్పరాదు. అందులో వాల్మీకిని గురించి చెప్పరాని గుణము లుండునా? సర్వకవిశాజగత్తు వాల్మీకినుండి కదా సముద్భవించినది. అట్టి వాల్మీకిని గురించి కవిగా నన్నయ్యగారు చెప్పిన దొక్కచే మాట. “గురు పద్యవిద్యకు నాద్యుఁ”డని- వాల్మీకికి పూర్వము సంస్కృతములో కవిత్వము లేదని ప్రతీతి. అచ్చట మన పరిశోధనలు పనికిరావు. దాని వెనుక బోలెడంత కథ యున్నది.

హఠాత్తుగా వాల్మీకి నోటివెంట ఛందోమయ మైన పద్యము వచ్చినది. బ్రహ్మ సాక్షాత్కరించినాడు. రామాయణమును వ్రాయుమన్నాడు. అట్టి కథ నన్నయ్యగారి వెనుక లేదు. శాసనము లున్నవి. శాసనములలోని పద్యము లున్నవి. పైపెచ్చు నన్నెచోడుఁడుకూడ నన్నయ్యగారికి పూర్వుఁ డన్న వాదన యున్నది. మరియు కథ లున్నవి; అధర్వణుడు భారతము వ్రాసెనని, దానిని

నన్నయ్య యీర్ష్యతో నాశనము చేయించెనని. వాల్మీకి యదృష్టవంతుడు గనుక నొకటి, యాయన యాంధ్రదేశములో పుట్టలేదు. రెండు, తత్పూర్వ మింగ్లీషువాడు రాజ్యము చేయలేదు. ఎవని యుపజ్ఞ చేత మన మనస్సులు మారి పోయి సంప్రదాయమునందు విశ్వాసము పోగొట్టుకొని పరిశోధనబుద్ధితో యథే చ్ఛావాదములు చేయుచున్నామో ఆ ఇంగ్లీషువాడు.

నన్నయ్య వాల్మీకికి కవితావిషయికమైన విశేషణ మొక్కదానినే వేసెను. అది— “గురుపద్య విద్యకు నాద్యుడు” — అన్నది. ఈ విశేషణము తనకు గూడ చెందవలయు నని నన్నయ్యగారి యాహ కావచ్చును. కావచ్చు ననుటకు చాల సావకాశ మున్నది. ఇప్పటి యాధునికులు పరిశోధకులు. శాసనములలోని పద్యములు చూపించి మరి యితరకారణములు చూపించి నన్నయ్యగారు తెలుగులో పద్యరచనకాద్యుడు కాడు అని నిరూపింపవచ్చును. ప్రయత్నము చేయవచ్చును, ఆ లెక్కన చూచినచో వాల్మీకిమహర్షి యు సంస్కృతములో పద్య రచన కాద్యుడు కాకపోవచ్చును. అనుష్టుప్ చందస్సు. అది వేదమునందంతయు నిండియున్నది. మరి వాల్మీకి తక్కిన వృత్తములు వ్రాసినాడేమో ! అనుష్టుప్ను నిర్మించలేడుకదా ! కనుక సంస్కృతమునందు వాల్మీకి ఛందోనిర్మాత కాడు. ప్రథమపద్యనిర్మాత కాడు.

మరియు నిచట పద్యవిద్య యని యున్నది గాని పద్యరచన యని లేదు, పద్యరచన వేఱు, పద్యవిద్య వేఱు.

విద్య యనగా జ్ఞానము. అనేకవిద్య లున్నవి. చతుర్విద్యలు, చతుర్దశ విద్యలు, అష్టాదశవిద్యలు— విద్య యన్న శబ్దము క్రింద విఘంటుకారు, దైన ఆప్టే (Apte) కొంత వ్రాసెను. శ్రీ బరూరి సీతారామాచార్యులవారు దానిని యథాతథముగా తన శబ్దరత్నాకరమునం దెక్కించుకొన్నట్లున్నది. తరువాత నిడదవోలువారు కూడ దానిని మార్చలేదు. అష్టాదశవిద్య లనగా నేటి యేవియో చెప్పబడలేదు. నేను వెనుక నెప్పుడో యెక్కడో చదివితిని. ఇప్పు డాగ్రంథములు లభ్యమానము లగుట లేదు, ఆవిద్యలో కవిత్య మొకటి.

కవిత్యము విద్యలలోని కెందుకు వచ్చును, గణయతిప్రాసలు కూర్చినంత మాత్రమున కవిత్యము కాదుకదా ! గణయతిప్రాసలు లేకుండగనే కవిత్య మగు

చున్నప్పుడు గణయతిప్రాస లున్నచో నెందుకు గాదు అన్న ప్రశ్న యుదయింప వచ్చును. పోనిండు.

విద్య యనగా నేమి ? మనము మన యూహతో పరిశీలింతము. లోకము నందు వాడు విద్యా వంతుడు అని యనుట కలదు. అన్నప్పటి మానవుల యుద్దేశ్యమేమి ? నేర్పుకలవాడని, వివేకముకలవాడని, ఒకానొక శక్తి కలవాడని, ఆ శక్తి సర్వసామాన్యమైనది కాదని, అది భగవద్దత్తమని. ఇట్టి భావముల నుక్తములుగా నామాటయనెడి వారి భావనిష్ఠములై యుండుచున్నవి. కనుక విద్య యనగా నొక నేర్పు, ఒక భగవత్ప్రసాదితమైన శక్తి, ఒక వివేకము. నేరు పనగా నితరుల కలభ్యమైన విషయములను సంయోగపరచుటలో వివేకము భాసించునట్లు చేసెడి క్రియాదీప్తి.

చార్యముకూడ విద్య. దానినికూడ విద్యగా లెక్కపెట్టిన మన పూర్వులు మన తెలుగువ్రజలు రేచుక్క పగటిచుక్క కథలను వ్రాసిరి, విద్య యని నంతనే యది యొకవిలషణ్ణమైన వివేకముతో కూడిన కార్యము.

కవిత్వము విద్య. వట్టి గణయతిప్రాసముల కూర్పు కాదు, దాని వెనుక నింకేదియో యున్నది. దానిని తరువాతివారు శిల్ప మన్నారు, ఇంకను దానిలో నున్న యనేక గుణములను దీసికొని యాలంకారికులు పెద్దపెద్ద గ్రంథములను వ్రాసినారు. రీతి, వృత్తి, శైలి, పాకము, రసము, ధ్వని, యలంకారములు, గుణములు, దోషములు— ఈ కవిత్వమును గురించి పెద్ద రగడ పెరిగినది, ఇది యంతయు విద్య, వద్యవిద్య యన్న మాటయొక్క యర్థము కాలముమీద పెరిగిపోయినది. ఆధునికుల లెక్క ప్రకారము నన్నయ్యగారు వేయియేండ్ల క్రిందటివాడు. సంస్కృతములోని యాలంకారికుల కాలముకూడ మిక్కిలి కట్టి నచో నన్నయ్యగారి కాలముకంటె రెండు మూడేండ్ల పూర్వము కావచ్చును. సంస్కృతములో నెక్కువ యలంకారగ్రంథములు కాశ్మీరదేశమునందు పుట్టి నవి. పుట్టిన వెంటనే సర్వ భారతదేశమునందు పర్యటించిన వని చెప్పుటకు వీలు లేదు, ఆనందవర్ధనుడు ధ్వని సూత్రములను వ్రాసెను. దానిమీద నభినవగుప్త పాదుని లోచనవ్యాఖ్య పుట్టుటకు రెండువందల యేండ్లైన పట్టి యుండవచ్చును, ఎందుకనగా నభినవగుప్తుడు ధ్వని సూత్రములు తమ యింటి పరంపరగ్రా వచ్చుచున్న వని తాము చదువుచుంటి మని తా నప్పటికి వ్యాఖ్య వ్రాసితి నని చెప్పి కొన్నాడు కనుక.

పరిస్థితు లిట్లున్నవి కనుక నన్నయ్యగారు పద్యవిద్య యన్నప్పుడు సర్వాలంకారగ్రంథములు తెలిసికొనియే యిట్లు వ్రాసె ననుటకు వీలుండదు, ఆయన పద్యములను విద్యగా చూచినాడు.

“పరమవివేక సౌరభ విభాసిత సద్గుణపుంజ వారిజో, త్కర రుచిరమ్ములై సకలగమ్యనుతీర్థములై మహామనో, హరసుచరిత్రపావనపయఃపరిపూర్ణములైన సత్సభాం, తర సరసీవనంబుల ముదం బలరన్ గొనియాడి పేడుకన్—”

ఈ పద్యము ప్రమాణముగా నానాడు తెలుగు దేశములో కావ్యగుణ నిర్ణయముచేయు పరిషత్తులుండెడి వని తెలియుచున్నది, అలంకార గ్రంథములు వానినిబట్టి కావ్యగుణము నిర్ణయించుట మొదలైన లక్షణములు నాటి కాండ్ర దేశమున లేదనుట కీ పద్యమువలన నూహించవచ్చునేమో !

మరియు నన్నయ్యగారు తాను వ్రాసిన రెండున్నర పద్యములలో తాను విభాగించిన ప్రతి యాశ్వాసాంతమునందును తన కావ్యము రమణీయముగా నున్నదని చెప్పుచు వచ్చెను, ఈ రమణీయశబ్ద మెచ్చటనుండి వచ్చినది? ఆంధ్రదేశస్థ కావ్యపారిషదులనుండి వచ్చి యుండవచ్చును, వారు కావ్యమును విని రమణీయముగా నున్నదని యనుచుండెడివారు కాబోలును. కావ్యమునందలి మేలిమి రమణీయశబ్దవాచ్య మనుట ఆంధ్ర సాహిత్యవేత్తృపరిషత్తులయొక్క అభిప్రాయ మనుటకు వేతొక సాక్ష్యమున్నది. ఆ సాక్ష్యము జగన్నాథ పండితులవారి సాక్ష్యము. “రమణీయార్థ ప్రతిపాదక శబ్దః కావ్యమ్” అని ఆయన సూత్రించినారు. ఈ మాట పూర్వము నేనొక సభలో చెప్పగా నొకపెద్దతర్కవండితులు కొంచెము కోపగించికొన్నారు, ఎందుకనగా జగన్నాథపండితుడు నన్నయ్యగారి తరువాతివాడు, నేనేమో జగన్నాథ పండితుని తక్కువ జేయుచున్నానని.

ఒక్కటి మాత్రము మనము నమ్మవచ్చును. పూర్వాంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తులు కావ్యము రమణీయముగా నున్న దనుట వారి ప్రశంసామార్గ మని.

ఇప్పుడు కావ్యము పద్యవిద్య నాశ్రయించి యున్నదన్న విషయము నిశ్చయించవచ్చును. విద్య యనగా దానిని వెలయించిన వాని యొక యఖండ మైన ప్రతిభ ననుసరించి యుండునది యనియు నట్టి ప్రతిభాద్యోతకమైనదియే విద్య యనియు. అది విద్య యనిపించు కొనుటకు విద్య యగుటకు నా విద్య పెనుక

నొక నేర్పు వివేకము భగవద్దత్త మైన ప్రతిభయు నుండవలయుననియు నిశ్చయముగా చెప్పవచ్చును.

అయినచో నిట్టి పద్యవిద్యకు నన్నయ్యగారి ప్రకారము సంస్కృతములో వాల్మీకి యాద్యుడు సర్వాలంకార శాస్త్రములును వాల్మీకి రచన నుండియే పుట్టినవి కదా : అట్లే నన్నయ్యగారు తెలుగులో తాను పద్యవిద్య కాద్యుడ నని యనుకొన్నట్లు తోచుచున్నది. సంస్కృతములో వాల్మీకికంటె పూర్వమే వేదము నం దనుష్టు ప్పన్నట్లుగా నొక్క యనుష్టుప్పే కాదు గాయత్రి మొదలైన ఛందస్సులున్నట్లుగా తెలుగులో గూడ నన్నయ్యగారికంటె పూర్వమే పద్యరచన యున్నది. కాని యీ పద్యవిద్యను ఆంధ్రభాషలో సృష్టించినవాడు నన్నయ్యగారిని చెప్పవలయును.

కాని నన్నయ్యగారు భారతమును తెలుగు చేసినవాడు. వాల్మీకి కథను కల్పించినవాడు, అన్నచో నదియు నిజము కాదేమో : మన సంప్రదాయము ప్రకారము వాల్మీకి రామకథను కల్పించలేదు. భవిష్యత్తులో నది యట్లు జరుగుట నిర్ణీత మై యున్నదని తాను మహర్షి గనుక తపోదృష్టితో చూచి చూచి నది వ్రాసెను. చూచినది వ్రాయుటలో కల్పన యేమి యున్నది ?

నన్నయ్యగారు కూడ తాను వ్యాసుని భారతమును యథాతథముగా తెలుగు చేయలేదు. అనేకములు వదలి పెట్టెను, కొన్నిటిని గ్రహించెను. కొన్నిటిని కల్పించెను. కొన్నిటి నితర పురాణములనుండి సంగ్రహించెను. ఇది వేతే విషయము. మహా విషయము. ఆధునికుల దృష్టి కందుచున్నట్లు లేదు.

ఇది పద్యవిద్య, ఈ విద్య బహువిధములు. ఇందులో ప్రధానమైనది పద్యము. విద్య యనగా విద్య యెంత మేరయుండునో యున్నంతమేర ప్రతిభ యనుస్మాత మై యుండును. ఈ విద్యకు మొట్టమొదటిది పద్యము. నన్నయ్యగారు తెలుగులో పద్యము వ్రాయుట యెట్లో యెట్లు వ్రాసినచో నది పద్యమగునో చేసి చూపించినవాడు. ఆయన యాంధ్రభాషలో అంబురుహగర్భనిభుండు, అనగా బ్రహ్మతో సమానమైనవాడు, బ్రహ్మ సృష్టి చేయును. సృష్టి యనగా జీవులు, వారి యాయుర్దాయములు, వారి రూపు రేఖలు వారి కర్మలు— ఒక్కటి యేమి సర్వమును సతని సృష్టియే. అంతయు కల్పించినను వెనుక నొకటి యున్నది. ఒక జీవు డున్నాడు. వాని జీవసంపుటి యున్నది. దాని ననుసరించి

వాని చుట్టును నిర్మించిన యీ శరీరము. ఆ జీవనపుటిలోని కర్మయొక్క సూక్ష్మములైన లేశలేశములు— ఒకటి యాయుస్సుగా, ఒకటి యాకారముగా. ఒకటి వాని యదృష్టముగా, భిన్నభిన్నములుగా సృష్టించుచున్నాడు. నన్నయ్య గారు చేసినది కూడ నిట్టిదే.

ఉదంకుడు పౌష్యుని శపించినాడు. పౌష్యుడు మరల శపించినాడు. శాపమును మరలించుటకు పౌష్యుడు తాను సమర్థుడను కాదన్నాడు. ఇది యందరకును వచ్చిన పద్యమే.

నిండుమనంబు నవ్యనవనీత సమానము పల్కు దారుణా
ఖండలశత్రుత్వము జగన్నుత విప్రులయందు నిక్క మీ
రెండును రాజులందు విపరీతము గావున విప్రు డోపు నో
పం డతిశాంతుడయ్యు నరపాలుడు శాపము గ్రమ్మరింపఁగన్.

దీని మూల మిది.

నవనీతం హృదయం బ్రాహ్మణస్య
వాచి క్షురోనిహిత స్తీక్షణధారః
తదుభయ మేత ద్విపరీతం క్షత్రియస్య
వాఙ్మనవనీతం హృదయం తీక్షణధార మితి.

ఈ పద్యమున కుత్పలమాల వ్రాయవలయు నని యెట్లాహ కలిగినది, మూలములో లేని నిండుమనమ్ము నెచ్చటినుండి తెచ్చినాడు. మూలములో బ్రాహ్మణశబ్ద ముండగా తాను విప్రశబ్ద మెందుకు వాడినాడు? మూలమునందు హృదయ మన్న శబ్దమున్నది. తాను వాడిన శబ్దము మనమ్ము. హృదయము నకు తెలుగు. 'నిండుమనము' అన్న మాటయీ? ఇది విచారించదగినది. మనస్సు సంకల్ప విల్పాత్మకమైనది, హృదయమునుండి పుట్టుచున్నది. మనస్సుయొక్క పరిమార్చము హృదయము. ఇది వేదాంతములలో చెప్పబడిన విషయము.

వాక్కునందు బ్రాహ్మణునకు తీక్షణధార మైన క్షురము — కత్తి యున్నది. ఇది మూలము. తెలుగు నేల యెట్టిది. పల్కు దారుణాఖండలవశ్రతుల్యము. శత్రుత్వ మని కూడ పాఠ మున్నది. మూలమునందు హృదయము ప్రథమా

విభక్తియందు జెప్పబడినది. వాక్కు సప్తమియందు చెప్పబడినది. తెలుగు సేతలో రెండును ప్రథమావిభక్తిలోననే యున్నవి. ఆఖండలశత్రుత్వము. ఇంద్రునియొక్క యాయుధము వజ్రమనుకొందము. ఈ వజ్రాయుధము దధీచి వెన్నెముక. ఒక మొద్దు కట్టెవంటిది. వెనుకనున్న నవనీతము మెత్తనివానిలో మెత్తనిది. అందులో నవ్య యన్న శబ్దము నన్నయ్యగారు కలిపినారు. నిన్న మొన్నటి వెన్న కొంత బిగియును. అందులోని మజ్జిగ సంపూర్ణముగా నోడి పోవును. వెన్న యెంత మెత్తనిదో బొమికి యంత గట్టిది. కుక్కలకు గూడ కొఱుకరానిది.

ఆ రెండును క్షత్రియునకు విపరీతమని మూలములో నున్నది. తెలుగులో క్షత్రియ శబ్దము లేదు. 'రాజులందు' అని యింకొక శబ్దము ప్రయోగించినాడు. మూలములోని నాల్గవచరణము వాక్కు నవనీతము హృదయము తీక్షణధార మని విపరీతముగా మరల చెప్పబడినది. నన్నయ్యగారు విపరీతమన్నాడు. అర్థమై పోయినది. మరల చెప్పుచెందులకు ? అవి తలక్రిందులు చేసి చెప్పవలయునా ? కావ్యశోభ తగ్గిపోదా ? చెప్పలేదు.

చెప్పక యిందొక యర్థమును జెప్పినాడు. శాపమును గ్రమ్మరింపగా విప్రు డోపును. నరపాలు డోపడు.

క్షత్రియశబ్దమును దీసిపారవేసి ఇచ్చట రాజశబ్దమును ఇచ్చట నరపాల శబ్దమును వాడినాడు. ఈ రెండు నేకార్థకములా ? “వారు రాజులు” కులవాచకముగా వాడుట కలదు. కాని ప్రధానముగా నేల నేలువానినే రాజుని యందురు. నరపాలు డని వాడినాడు. ఇచ్చట విపరీతము.

నరపాలు డనగా నరులను పాలించువాడు. అధికారము కలవాడు. న్యాయా న్యాయములు పరిశీలించువాడు. రాజనీతిని పాలించువాడు. అతడు నిజము చెప్పడు. దాచియే చెప్పును. పైకి చాల శాంతముగా నుండును. లోపల గోతులు తీయుచుండును. ఎవడో ఏదో పనిమీద వచ్చును. వానిపని తాను చేయడు. చేసెడి సంకల్పము లేదు. వానిమీద నీ యధికారికి కోపమున్నది. పై కాసంగతి చెప్పడు. నీ కాపని తప్పక చేసి పెట్టుదునని చెప్పును. ఇందుచేత నరపాల శబ్దము వాడబడినది. రాజులు అన్న శబ్ద మిందుకనియే వాడబడినది.

మూలములోని క్షత్రియ శబ్దమున కీశక్తి లేదు. వ్యుత్పత్తిచేత ననలు లేదు.

విప్ర శబ్ద మున్నది. వేదపాఠంతు విప్రాజాం అని యందురు. విప్ర డెప్పుడును వేదమును పఠించుచుండును. వేదము కఠినమైనది. వాని వాక్కు కఠినముగా నుండును.

ఈ పద్యమును 'నిండుమనంబు' అన్న శబ్దముతో మొదలు పెట్టుటయే బ్రహ్మసృష్టి కారంభము. చివరకు 'ఓపం డతిశాంతు డయ్యు' అని ప్రాస స్థాన మునందు 'ఉ'కారమునకు నంది నిత్యముతో పద్యము నడపుట విద్యలో నొక భాగము.

పద్యము రచించుటలో నందులో తెలుగు పద్యము రచించుటలో ప్రాస స్థానములు యతిస్థానము లదుకుటలో వందలాది యందము లుత్పన్నములగు చుండును. అట్టివాని కనేకములకు నన్నయ్యగారు బీజములు వేసి పోయినాడు. బ్రహ్మసృష్టి యనగా నిది.

పద్యరచనలోని మెలకువ విద్య. శబ్దమును సప్రయోజకముగా వాడుట విద్య. భావాశుద్ధిగా నోటికి వచ్చినట్లు వ్రాసికొని పోవుట విద్యకాదు. అది వట్టి పద్యరచన కావచ్చును.

మరియును ఈ పద్యమునం దనుస్వార పూర్వక డకారము ప్రాస చేయ బడినది. ఆ ప్రా స వ ల న నాల్గు చరణములయం దిది యుండుటవలన నుచ్చ రించునపుడు ఒక విలక్షణమైన సవ్వడి వచ్చును. ఆ సవ్వడియం దొక గుణ ముండును. ఆ గుణము ననుసరించి తక్కిన పద్యము నంతయు జేయుట మాధు ర్యమో సౌకుమార్యమో ఓజస్వో ప్రౌఢియో మరి యేగుణమో ! ఎట్లుద్భవిల్లును? ఆ గుణము పుట్టెడి ఆనేకాక్షర సంయోజనములను కవి అనుస్మృతిగా పద్యము నందంతయు నిండించి యల్లినచో నా పద్యమునం దాగుణ ముద్భవిల్లును. దానికి కవి బ్రహ్మ కావలయును. ప్రతిభావంతుడు కావలెను. ప్రత్యక్షరజనిత మైన ఆక్షరసంయోజన జనితమైన యొకశక్తియందు కవియొక్క జీవుడు మేల్కొని యుండవలయును.

ఇది రెండు రకములు. ఇట్టి ప్రతిభావంతులు ఇట్టి దేవదత్త శక్తి కల వారు; పలుమంది కవులు పూర్వ ముదయించగా వారి కావ్యములు చదివి యా

గుణములు పరిచితములై తరువాతి తరువాతి కవులు తమ జీవలక్షణమునకు సన్నిహితముగా నున్న యొక గుణమును తమ కావ్యములందు వెలయించికొన వచ్చును. దానికి గూడ కొంత దేవతావ్రసన్నత యుండవలయును. కొంత పూర్వజన్మసంస్కార ముండవలయును. ఇది రెండవది.

మొదటి దేమనగా నన్నయ్యవంటి ప్రథమకవి అక్షరములను శబ్దములను వాని శక్తులను తాను సహజముగా భావించియో పరమేశ్వర ప్రేరితమైన వాక్కు కలిగియో యొక మహారచన చేయుట దానియం దొక విస్పష్టమైన కవితాగుణము బ్రహ్మాండముగ భాసించి యొడ్డు లొరసికొని ప్రవహించుట.

గురుపద్యవిద్య కాద్యత్వ లక్షణములలో నిది యొకటి.

నన్నయ్యగారి యొక బ్రహ్మాండమైన శక్తి యాంధ్రపద్యరచనానిర్మాణమున విచిత్రముగా నుండును. పాఠకుడుగాని భావుకుడుగాని సమృద్ధిగా కన్పించుచున్న వస్తుసామగ్రియందు తన యనుభవమును దాను జూచుకొనునుగాని దాని మూలతత్త్వమును జూడడు. దానిప్రథమసృష్టిరహస్యమును జూడడు. ఇది చాల విచిత్రమైన వ్యవహారము, మనము భోజనము చేయుచున్నాము. అనేకములైన భోగములనుభవించుచున్నాము, విత్తనములు చల్లుదురు. నారు లేచును. ఊడ్తురు. మొక్క మొలుచును, కలుపు తీయుదురు, నీరు పెట్టుదురు, కంకులు వదలును. కోయుదురు. కుప్ప వేయుదురు. విత్తనములు పరంపరయా వచ్చును. తొలివిత్తనములసంగతి యేమి? దాని సంగతి నెవరు నూహించరు. ఒక దేశమునందు సమృద్ధిగా వరి పండుచున్నది. ఎవడో యెచ్చటనుండియో కొన్ని వందల యేండ్లక్రింద యెంతో కష్టపడి తొలివిత్తనములు సాధించి తెచ్చెను. ఈ పంట యంతయు వాని చలువ. ఈ రహస్యము తెలిసినచో గాని నన్నయ్యగారి తొలిపద్యరచనలోని గొప్పతనము తెలియదు, కష్టము తెలియదు. బ్రహ్మలక్షణము తెలియదు.

మరి యిది చూడుడు:

నన్నయ్యగారి భారతములో ఉదంకుడు చేసిన నాగస్తోత్ర మున్నది. అవి ప్రసిద్ధములైన పద్యములు, దానికి మూలములు చూడుడు:

యే ఐరావత రాజానః సర్పాసమితి శోభనాః

క్షరంత ఇవ జీమూతాః సవిద్యుత్ప్లవనేరితాః॥

సురూపా బహురూపా శ్చ తథా కల్మాషకుండలాః ।
 ఆదిత్యవన్నాకపృష్ఠే రేజురై రావతోద్భవాః ॥
 బహుని నాగవేశ్మాని గంగాయాస్తీర ఉత్తరే ।
 తత్రస్థానపి సస్తామి మహతః పన్నగా నహం ॥
 ఇచ్చేత్ కోఽర్కాంకు సేనాయాం చర్తు మైరావతం వినా ।
 శతాన్యసీతి రష్ట్రే చ నహస్రాణి చ వింశతిః ॥
 సర్పాణాం ప్రగ్రహాయాంతి ధృతరాష్ట్రో యదై జతి ।
 యే చై న ముపసర్పంతి యే చ దూరపథం గతాః ।
 అహ మైరావతజ్యేష్ఠ భ్రాతృభోఽకరవం నమః ॥
 యస్యవాసుకి కురుక్షేత్రే ఖండవే చాఽ భవత్ పురా ।
 తం నాగరాజ మ స్తేషం కుండలార్ధాయ తక్షకం ॥
 తక్షక శ్చాశ్వసేన శ్చ నిత్యం సహచరా ఉభౌ ।
 కురుక్షేత్రం చ వసతాం నదీ మిక్షుమతీ మను ॥
 జఘన్యజ స్తక్షక శ్చ క్రుతసే నీతి యశ్శ్రుతః ।
 అవసద్యో మహాద్యుమ్ని ప్రార్థయ న్నాగముఖ్యతాం ।
 కరవాణి సదా చాహం నమ స్తస్మై మహాత్మానే ॥

ఇది సంస్కృతభారతమునందు ఉదంకుడు చేసిన నాగస్తోత్రము. దీనిని నన్నయ్యగారు పద్యములలోనికి దింపిరి.

నన్నయ్యగారు వ్రాసినవి నాల్గు పద్యములు.

బహువనపాదపాబ్ధికులవర్వతపూర్ణ సరస్వరస్వతీ
 సహిత మహామహీభర మజస్రసహస్రఫణాశి దాల్చి దు
 స్పహతరమ్మూరికిన్ జలధికాయకి పాయక శయ్య యైన య
 య్యహిపతి దుష్కృతాంతకుఁ డనంతుఁడు మాకు ప్రసన్నుఁడయ్యెఁడున్ .

అరిది తపోవిభూతి నమరారుల బాధలు వొందకుండగా
 నురగుల నెల్ల గాచిన మహోరగనాయకుఁ డా నమత్పురా
 సురమకుటాగ్రరత్నరుచిశోభితపాదున కద్రినందనే
 శ్వరునకు భూషణం బయిన వాసుకి మాకు ప్రసన్నుఁ డయ్యెఁడున్ .

దేవమనుష్యలోకములఁ ద్రిమ్యరుచున్ విపులప్రతాపనం
భావితశక్తిశౌర్యులు నపారవిషోత్కటకోపవిస్ఫుర
త్పావకతాపితాఖిల విపట్నలు నై న మహానుభావు లై
రావతకోటి ఘోరఫణిరాజులు మాకు ప్రసన్నులయ్యెడున్.

గోత్రమహామహీధర నికుంజములన్ విపినంబులం గురు
క్షేత్రమునం బ్రకామగతి భేలన నొప్పి సహాశ్వసేనుఁ డై
ధాత్రిఁ బరిభ్రమించు బలదర్పవరాక్రమదక్షఁ డీక్షణ
శోత్రవిభుండు తక్షకుఁడు శూరుఁడు మాకు ప్రసన్నుఁడయ్యెడున్.

మూలమును తెలుగును కలిపి చూచినచో నెక్కువ పొంతన కనిపించదు. ఆయన త్రోవ యాయనది. ఈయనత్రోవ యాయనది. మూలమునందలి కొన్ని పునరుక్తులు తెలుగులో లేవు. తెలుగునందలి చిక్కనిరచన సంస్కృతములో లేనేలేదు. సంస్కృతమున రామాయణ భారతము లున్నవి. తరువాత కావ్యములు వచ్చినవి. నాటకములు వచ్చినవి. మూడింటియందలి రచనయు మూడు విధములు.

సంస్కృతమున వాల్మీకి రామాయణమును చదివి పలుమంది సులభముగా నున్న దందురు. తెలుగులో కూడ నట్లే రచన యుండవలయు నందురు. కిరాతార్జునీయము, మాఘము, రఘువంశము, కుమారసంభవము, నైషధము మొదలైన కావ్యములయందలి శైలికిని వాల్మీకిరామాయణముయొక్క శైలికిని సంబంధమున్నదా? తరువాత నాటకములలోని శ్లోకముల శైలికిని ఆ కావ్యముల శైలికిని సంబంధమున్నదా? తరువాత కవులు వచ్చిరి.

చంపూరామాయణ మున్నది. అలంకార గ్రంథములయం దుదాహృతములైన బహు శ్లోకము లున్నవి. ఈ తరువాతి తరువాతి శ్లోకము లెంత చిక్కగా నుండునో యెంత బిగిసి యుండునో! వాల్మీకి రామాయణము వ్యాస భారతము లందు నెక్కువ యనుష్టుప్పలు, కొన్నియార్యులు; తరువాతి తరువాతి కావ్యము లందు భిన్నవృత్తములు; వాని పద్యతి వేరు, నాని కూర్పు వేఱు. వాని బిగింపు వేఱు, వానిలోని పలుకుబడి వేఱు.

పురాణశైలి వేఱు. చాటువులశైలి వేఱు. నాటకములయందలిశైలి వేఱు. తరువాత వచ్చిన ప్రౌఢకవు లెవనికివాడు నిర్మించుకొనిన శైలిలు వేఱు. కూర్పు

నిర్మించుటకు వీలున్నది, ఈ ప్రక్కన నది యున్నది. అని స్థలము చూపించి తొలుత నొక మహాసౌధమును నిర్మించి మార్గదర్శకుడైన వానిపేర మహానగరము చెల్లును.

ఈ యాంధ్ర సారస్వత మహానగర నిర్మాత నన్నయ్య, ఈ నాగప్రవము చూడుడు. ఆ పద్యము లెట్లు వ్రాసెను. అట్లు వ్రాయవలయు నని యాయనకు బుద్ధియెట్లు పుట్టెను.

మూలములో ననంతుని ప్రసక్తి లేదు. ఇచ్చట మొదటి పద్యములో ననంతుడున్నాడు, ఇచ్చటి విశేషణములు వేఱు. ఇచటికూర్పు వేఱు.

మూలములో "అద్రినందనేశ్వరునకు భూషణం బయిన వాసుకి" లేదు. ఈ సమానపుకూర్పు లేదు. ఈ మాధుర్యము లేదు. ఈ చిక్కదనము లేదు. పద్యరచనాశేఖరాయమాన మైన యీ శక్తి లేదు.

మరియు "మాకు ప్రసన్ను డయ్యెడున్" అన్న మకుటము నన్నయ్య గారు కల్పించినదే : ఇది వేదములలోనుండి తెచ్చికొనిన యొక చిన్న కాంతి.

సారస్వతబ్రహ్మ యనగా నిది.

సృష్టియందు చతుర్ముఖుడైన బ్రహ్మ సరస్వతిని సృష్టించెను. ఆయన యుండునది సత్యలోకము, కైలాసమును శివుడు వేఱ యున్నారు, వైకుంఠమును నారాయణుడును వేఱ యున్నారు, ఇంద్రుడును స్వర్గమును వేఱ యున్నారు. వాసుకియు తక్షకుడు పాతాళమును వేఱ యున్నవి. అవి యన్నియు భోగస్థానములు, అనుభవస్థానములు. కొన్ని యానందనికేతనములు.

సత్యలోకము వేఱు. సత్యలోకమునం దేమున్నది? బ్రహ్మ యున్నాడు. సరస్వతి యున్నది, ఆయన వాహనమైన హంస యున్నది. ఈమె వాహనమైన నెమిలి యున్నది. మహర్షులున్నారు. వారి తపస్సులున్నవి, ఆ సత్యలోకములను మిక్కిలిగా వర్ణించిన పురాణములు లేవు. అది బ్రహ్మదేవుని మొదటి సృష్టి కాబోలు : సరస్వతి మాత్రమున్నది, అచట వెన్నెలలున్న వని చెప్పుటకును వీలులేదు,

సత్యలోక మనగా నేమి?

సత్య మన్న శబ్దము బహుధా వినిపించుచుండును. లోకములో ననృతము కానిది సత్యము. ధర్మమునకు మించిన సత్య మొక డున్నది. ఆ సత్యముయొక-

స్వరూపము వాజసనేయమందు చెప్పబడినది. సర్వసృష్టియు నున్నది. ఇది నడచుచున్నది. ఇది యంతయు పూర్వనిబద్ధమైన వ్యవహారము. అనంత టీపుల కర్మ సమాహారభూతమై కాలముచేత వివృత మగుచు నివృతము లానిస్థితి గుఱివలె బీజమువలె సర్వసంక్షిప్తి కలిగి యుండునది సత్యము. సర్వధర్మము లందులో నున్నవి. సర్వసృష్టి యందులో నిమిడియున్నవి. వివృతమై ప్రపంచం మగుచున్నది. వివృతమై ధర్మ మగుచున్నది. దానిపేరు సత్యము.

సత్యలోక మనగా నది యేమో!

నన్నయ్యగారి రచన యాసత్యలోకము వంటిది. అం నన్నియు నిమిడి యున్నవి. ఒక్కొక్కటి విడివిడిగా ప్రపంచితమై గ్రాంత మస్తున్నవలె నిర్పించును. ఇంద్రు డింద్రునివలె కన్పించును. అతఁడు ముల్లోకములకు రాజు. శివుడు శివునివలె కన్పించును. అతఁడు బ్రహ్మాంతు గొప్పవాడు. అతనిని సృష్టిచేసినది బ్రహ్మ.

ఎచ్చటనో చదివితినీ బ్రహ్మ రాగా శివుడు లేచి నిలుచుంటి మర్యాద చేసెను.

అట్టిమర్యాదనే తిక్కన్న నన్నయ్యగారి ముందు నెఱపెను. ‘ఆంధ్రుఁ నిర్వృ విశారదుండు విద్యాదయితుండు’ అని. ఆంధ్ర రచిత్యమునకు సంబంధించిన వఱకు నన్నయ్య విద్యాదయితుడు— సరస్వతీపతి—బ్రహ్మ.

ఇది నన్నయ్యగారి పద్యరచనా రహస్యము. తిక్కన్నరచన వేఱు. శ్రీనాథునిరచన వేఱు. పోతన్నరచన వేఱు. పెద్దనాదుల రచనలు వేఱు. వారు నిర్మించిన కావ్యలోకములువేఱు. అచటి భోగశక్తులు వేఱు. అచటి సుఖములు వేఱు. వానివై శాల్యములు వేఱు. వాని సృష్టికర్త నన్నయ్య.

ఇదియొక విద్యకదా! ఈవిద్య యిట్లుండవలె నని నిర్ణయించిన వాడు నన్నయ్య. సర్వాంధ్ర కవులు వేయియేండ్లు నన్నయ్యగారి ననుసరించిరి. చెప్పబడి నదికదా! మహాగ్రంథములు నిర్మించిరి. ఆంధ్రభాష కొక సారస్వత మున్నదని నిరూపించిరి. ఆసేతుశీతాచలమునందున్న పలుభాషలలో నేభాషకు నప్పుడప్పుడు కొమ్ములు మొలచినను నాకొమ్ములు బూరుగుచెట్టుకొమ్ములతో చేసిన పని నిరూపించగలిగిన మహాసారస్వత నిర్మాణమునకు నన్నయ్యగారు పునాదులు వేసెను.

ఇవన్నియు నాయనపద్యరచనలోని రహస్యములు. ఒక తిక్కన్న గాని ఒక్కశ్రీనాథుడు కాని ఒక పెద్దన్న గాని ఒక నాచన సోమన్న గాని తాము నిర్మించిన మహాకావ్యములు తామే బ్రహ్మల మన్నట్లు తన్మహాశక్తులచేత భ్రాంతులైన జనముల కనిపించినను వానిపునాదు లన్నియు నన్నయ్యగారిలో నున్నవి.

ఈయాంధ్రసారస్వతమున తిక్కన్నగా రొకడు మహానుభావుడై యున్నాడు. ఆయన పద్యరచన యొకటి తదుపజ్ఞకమా? యన్నట్లుండును, కాని యది నిజము కాదు. తిక్కన్నగారి రచనకు మూలములైన పద్యములు నన్నయ్యలో ననేకము లున్నవి.

వెనుక నెప్పుడో నొకయాకాశవాణి ప్రసంగమునందు వాని నెత్తి చూపించి తిని. తిక్కన్నయే కవి మరొకడు కా డనుకొనుచున్న తెలుగుదేశమునందు ప్రసిద్ధుడైన యొకవిమర్శకుడు నివ్వెఱిపోయెను. సరిగా తిక్కన్నగారి పద్యములవంటి పద్యములే యేరినారే! యనినాడు. నిజమే! నన్నయ్య కవిత్వము బీజములవంటిది. పండించినచో పదిపుట్లు పండును. బీజములు రెండు తూములే!

నముచి యను దనుజుఁ డుగ్రత

పము సేయుచున్నవాని బలమధనుఁ డధ

ర్మమున వధియించి రిపుప

క్షము నెమ్మెయినయిన చెఱుపఁ గావలె నిలన్.

కొద్దిలో నీపద్యము తిక్కనగారిమహాకవిత్వావృక్షబీజము.

ఇట్టి వెన్నియో కలవు.

ఇది యుట్లించి యొక మహావిషయ మున్నది. నన్నయ్య సంస్కృత భారతమును తెలుగుచేయుచున్నాడు. ఒక సాహిత్యవాదము కలదు. ఆనాడు కర్ణాట భాషయు తెలుగు భాషయు నించుమించుగా నొక్కటియే యని. అది హాసగన్నడము. ఇది తెలుగన్నడము నని. తెలుగన్నడము తెలు గైన దనిరి. కావచ్చును.

మన తెలుగులో నన్నయ్యగారి భారతము పుట్టకమున్నే కన్నడములో కావ్యము లున్నవని. అంతేకాదు. కన్నడములో నున్న యొకకవికావ్యము ననుసరించి నన్నయ్య వ్రాసె నని. అదియు కావచ్చును. అవియన్నియు మన కెందులకు?

ఇచట నొక హహావిషయ మున్నది. చెనుక గొప్ప సంస్కృత సాహస్యత మున్నది. ఇచ్చట నొక దేశభాషా సారస్వతము సృష్టించబడియున్నది. ఎట్లు సృష్టించవలయును? సంస్కృతములో అనుష్టుప్పలు అచ్చలు శబ్దరీతిమందా క్రాంతా స్రగ్వీణీ మాలినీ ప్రముఖ బహుమృత్తమయమైన మహాసాహస్యతము కలదు. సంస్కృతములో శార్దూలవృత్తము కూడ నెక్కువగా వాడబడియున్నది. మత్తేభవృత్తము సంస్కృతభాషలో నెక్కువగా వాడబడియున్నట్లు లేదు. ఉత్పలమాల చంపకమాలలు సంస్కృతములో వాడబడినే లేదు. ఉత్పల చంపక మాలలును శార్దూలమత్తేభములును విస్తారముగా తీసికొని సాహస్యతమును సృష్టించవలయును. సంస్కృతమున నార్యావృత్త మెడింపబడినదో తెలుగులో కలన పద్య మటువంటిది. అచట నార్యావృత్తములో నెన్ని భేదములు కలవు. తెలుగులో కందపద్యములో నన్ని భేదములు కలవు. అన్నిటిని చూచించి ప్రసిద్ధ మైన యా కందపద్యమునే తీసికొనవలయును. సీసపద్యమును తెంచుచిదము లై న గీతపద్య ములను దీసికొనవలయును. ఇవి ప్రధానమైన యాంధ్రసాహస్యతసృష్టికి స్వీకరింప దగిన వృత్తములు. ఈనిర్ణయమును చేసిన దెవరు? నన్నయ్యగారు.

ఎందుకు చేసినారు? ఇది చేయుట సామాన్యమా? సామాన్యము కాదు. నీల యనగా? దీనికి బ్రహ్మ కున్న వివేకము కావలయును. భావశాస్త్ర మున్నది. బహువృత్తము లున్నవి. ఒక్కొక్కవృత్త మొక్కొక్కనడక నడచును. ఈ వృత్త మిట్లు నడచునని చెప్పుటకు వీలులేదు. నడచినచో నేమిగొన్నట్ల మెడించుట? భావమును చెప్పుటకు. భావమును నిబంధించుటకు. ఆభావమునకు నీప్రతిమునకు నేమి సంబంధము?

భావ మనగా నేమి? ఊహ వచ్చును. అది వాగ్వృత్తి నవలంబించును. అప లంబించినప్పుడు భిన్నశబ్దాకారమును పొందును. ఆశబ్దము లోకవాక్యముగా నేర్పడును. ఆశబ్దములయందు గాని యీవాక్యములందు గాని యేమున్నది? సూక్ష్మ ముగా జూచినచో నాయూహలో నేమున్నదో వీనిలో నదే యున్నది. ఆయూహలో నేమి యున్నది? ప్రపంచకముయొక్క నడక యున్నది. ఇంద్రియానుగత మైన దియు ఇంద్రియాతీతమైనదియు నైన లోకము అనగా లోకములయొక్క సమా హార భూతమైన లక్షణము ఖండశః ఆయూహలో నున్నది. అట్టియనేరము లైన యూహలలో తల్లక్షణము విస్తారముగా నుండును. కాని అస లది యేమి? ఏమి వస్తువు? అది యంతకుముందు చెప్పిన సత్యముయొక్క ప్రతిచ్ఛాయ.

ముమ్మటుడు తన కావ్యాదియందు “నియతీకృతనియమరహితం” అని వ్రాసినాడు. నియతి యనగా సృష్టి. ఇది గట్టు త్రెంచుకొని పోవునది కాదు. సర్వము హద్దులలో తిరుగునది. కర్ణాటక సంగీతమునందు దక్షిణదేశమున మహా మార్దంగికు లున్నారు. వారివిద్య యాశ్చర్యజనకము. పాశ్చాత్యులు నివ్వెఱిపోదురు. అది యొక తాళము. అది యొకలయ. ఒక పరిధిలో గిరగిర తిరుగుచుండును. దాని పెంపకమునకు హద్దు లేదు. లయ యనగా నట్టిది. లయ యనగా నది. దానిలో నది తిరుగుచుండును. దానికి హద్దు లున్నవి. అది హద్దులను దాటిపోదు. దానికి ప్రసిద్ధ ములైన మార్గము లున్నవి. గాడు లున్నవి. అందులోననే తిరుగును. మానవు డూహించును. ఏమి యూహించును? ఐహికాముష్మికములను దాటి యూహించునా? దృశ్యమానమగుచున్న ఊహ్యమానములగుచున్న విషయములను దాటి యూహించునా? ఇది యొక పెద్దలయ. దానిని పెంచినచో సృష్టి యైనది. కుదించికొన్నచో సత్య మగుచున్నది. ఇది యొక పెద్దరహస్యము.

కనుక మనయాహకు మనమాటకు నిత్యసంబంధము. ఇది యొకలయ. ఆయాహ సృష్టిలోని యొకగీత. మద్దెలమీద వేసిన యొకదెబ్బ. అట్టిది వాక్యము.

అలయలో నేమున్నది? భావ మున్నది, అది వాగ్రూపముగా వచ్చినప్పుడే యున్నది. దానిలో నదియే భావ మున్నది.

ఇప్పుడు ఛందశ్శాస్త్రము వచ్చినది. ఇది విద్య. మనుష్యనిర్మితమైన దన వచ్చును. లేదా మనుష్యనియొక్క వివేకముచేత వివరించబడి శాస్త్రముగా జేయబడినది అనేకఛందస్సులు కలవు. అనేక భావములు కలవు. అనేక వాక్యములు కలవు. అన్నిభావములయందు అన్నివాక్యములయందు వానివానికి తగిన లయ యున్నది. ఛందశ్శాస్త్ర మెందు కేర్పడిన దనగా ఈఛందోవికారమునందు ఈ వృత్తమునం దొక లయ యున్నది. ఆవాక్యమునందు ఆభావములం దొకలయ యున్నది. అచ్చట నున్న లయకు ననుగుణమైనలయ ఏఛందస్సునందున్నది? ఏలయయం దున్నది కనుగొని మహర్షి కల్పిడైన కవి నిర్ణయించును. మహర్షి కల్పిడైన భావుకుడు గ్రహించును.

“నాన్యషిః కరుతే కావ్యమ్” అన్న వాక్యములోని ప్రధానార్థ మిచ్చట నున్నది. నాలుగూటలు కూర్చిన ప్రతికోణంగికవియు ఋషి కాడు.

ఈ మహార్య మెప్పుడు తెలియును? నీవు ఋషివి కావలయును. నీవు తపశ్శాలివి కావలెను, స్వాధికల్పకమైన యొకలక్షణము పొందగలస్థితి నీయం దుండవలయును. భగవంతుడు నీకేదో చెప్పుచున్నట్లు నీవు భావించెడికత్తి నీ కుండవలయును. ఇంక నెన్నియో లక్షణములు కావలయును. అప్పుడు కవివి. తక్కినప్పుడు కవిత్వము నీకొకవృత్తి, అది నీకొక యుద్యోగసాధనము. అది నీదురహంకార ప్రావిర్భావమునకు నొక వెనులుబాటైన లక్షణము, నీవు వందలాది పుస్తకములు వ్రాయవచ్చును. వేలు సంపాదించవచ్చును. రాజ్యములు తల్లక్రిందులు చేయవచ్చును. లక్షలాదిబహుమానములు పొందవచ్చును. దానికి సంబంధము లేదు.

ఇట్లుండగా నీరీతిగా నూహయందు భావమునందు తదనుబంధివాక్యము నందు కల లయను గుర్తుపట్టి దానిలక్షణము కల ఛందస్సును వృత్తమును గుర్తుపట్టి వ్రాయుటపేరు విద్య.

గురుపద్యవిద్యకు నాద్యు డని వాల్మీకిని నన్నయ్య యన్నప్పుడుగాని అది తనకుకూడ ననువర్తించవలయునని నన్నయ్యగా రనుకొనియుండవచ్చునని మన మనుకొన్నప్పుడుగాని యర్థ మిది. అప్పు డది పద్యవిద్య యగును. విద్య యనగా నేమి? చదువు జ్ఞానముకదా! ఇది జ్ఞానము.

ఇది యిట్లుండగా నొకభాష యున్నది. కోట్లాది జనులచేత వాడబడుచున్నది. ప్రవాహముగా నున్నది. పరంపరగా వచ్చుచున్నది. దానికి నీవు తొట్ట తొలుత లక్షణము వ్రాసి దానిలో కావ్యము వ్రాయుచున్నావు. ఇందాక రెండు మహావిషయములు చెప్పబడినవి. ఒకటి భావమునందలియ. వాక్యమునందలియ. రెండవది ఛందోవిషయికమైనలయ. వృత్తగతమైనలయ. ఇవి యిట్లుండగా మూడవవిషయము వచ్చినది. అది తెక్కలు చాచికొన్న గరుడివలె వేలాది ప్రజలచేత వాడబడుచు విస్తారమైన రూపమును పొందియున్నభాష. అట్టిభాష యందు పరమేశ్వర సంకల్పితమై బహుజన వాఙ్మిర్ణితమై యొకకత్తి యున్నది. ఆకత్తి యిదివఱకే వివృతమై యున్నది. లయప్రస్తారమును పొందియున్నది. ఇప్పు డేమి చేయవలయును? ఇక్కడ ఛందస్సున్నది. అక్కడ నభిన్నములైన భావభాషల యొక్క లయ యున్నది. ఇక్కడ నొకమహాభాష విస్తరించియున్నది. అక్కడ నొక మహాసారస్వత మున్నది. ఈనాల్గుమహావిషయములనడుమ విస్త

రించియున్న ఈమహాభాషా స్వరూపమునకు కొన్ని వృత్తములను నిర్ణయించు కొనవలయును.

ఒకభావము దానికి తగిన శబ్దసముదాయము. దానికి తగిన వృత్తము నెన్నుకొనుట. ఇది స్వల్పపుపని. ఇదికాదు. విస్తరించియున్న భాష యున్నది. అందులో నొకకావ్యమును వ్రాయవలయును. అచిన్నపనికిని దీనికిని సంబంధము లేదు. ఒకమహాకావ్యము వ్రాయుటలో ననేకభావములు వచ్చును. కొన్ని విలక్షణములైన భావములు వచ్చును. అచిన్నపని అట్టివిలక్షణములైన భావములు వచ్చినప్పుడు చేయవలసినపని. ఇది వేతే పెద్దపని. ఒకవ్యక్తియొక్క జీవితములోని గమనిక వేఱు ఒక సంఘముయొక్కగమనిక వేఱు. ఒకజాతియొక్కగమనిక వేఱు. ఒక సంఘమో! ఒకరాజ్యమో! ఒకజాతియో! నడువబడవలె ననగా నొక మహామంత్రి కావలయును. మహర్షి కల్పదైన మహామేధావి కావలయును. అధికారధూర్వహులైన సంఘ దుర్జనులు పనికిరారు. వారిచేత జాతి చెడును. సంఘము చెడును. అట్లే నన్నయ్యగారియెదుట సాక్షాత్కరించిన సమస్య చాల గొప్పది. పట్టిపద్యరచనామాత్రపరిజ్ఞానవంతుడైన కవిమాత్రము నన్నయ్యగారు కాదు. ఆయన మహర్షి. అందుచేత నన్నయ్యగారు భాషాస్వరూపమును భాషాస్వభావమును భాషాశక్తిని భాషాస్వత్వమును పరిశీలించి నిర్ణయించి యీ యాంధ్రభాషాసారస్వతమునకు నీవృత్తములు ప్రధానముగా నుండవలయు నని నిర్ణయించెను. భాషాసంపూర్ణ స్వరూపము ఛందస్సంపూర్ణ స్వరూపము నెఱిగి యున్నవాడు గాని దీనిని నిర్ణయించలేడు. ఎంత లయ యున్నను సామాన్య భాగము సామాన్యముగనే యుండును. సమానముగనే యుండును. ఒక తాళమును తీసికొని మహామార్దంగికు డూహించుచుండును. ఒక స్వరమును దీసికొని మహాగాయకుడు పెంచుచుండును. ఒకరాగమును ప్రస్తరించుచుండును. విశేషములను ప్రదర్శించుచుండును. మరల సామాన్యమైనదానివద్దకు వచ్చుచుండును. పల్లవి యున్నది. కీర్తన యున్నది. పల్లవి కీర్తనకు ప్రధాన స్థానము. అది ధ్రువము. అట్లోక మహాభాషలో ధ్రువలక్షణము కలిగినలయ యొక డుండును. ఆ లయ ప్రధానముగా నేవృత్తముల నాశ్రయించి యుండును? ఇది ప్రశ్న.

ఆంధ్రభాషలో మొట్టమొదట మహాకావ్యనిర్మాణ మహార్యవ్యగ్రుడైన నన్నయ్యగారి మొదటినిర్ణయ మిక్కడ కావలసి వచ్చెను.

మహర్షి కల్పుడైన నన్నయ్య యా నిర్ణయమును చేసెను. ఉత్పల
మాల, చంపకమాల, శార్దూల మత్తేభములు, తందవవ్యము, సీసము, గీత
పద్యము వీనిని సర్వాండ్రమహాకావ్యప్రధానశరీరభూత మైన భందస్సులుగా
నిర్ణయించెను. వానికి కావ్యాకృతి నిచ్చెను. తరువాత మేరుశిఖరములవంటి
కవులు రావచ్చును. గంగానదులవంటి కవులు రావచ్చును. మార్గ మిదియే. ఇది
నన్నయ్యగారి గొప్పదనము.

బ్రహ్మ యనగా నిది. సత్యలోకమున కధిపతి యైన బ్రహ్మ. తొలి సృష్టి
చేసిన బ్రహ్మ కాదు. తొలి సృష్టినిబట్టి మలిసృష్టిని చేయవచ్చును. తొల్లిటి
సృష్టిని జేసిన బ్రహ్మ సృష్ట్యా శక్తిమంతుడు. తరువాతి బ్రహ్మ తన పనిని
తానే యనుకరించుచున్నవాడు; అనుసరించుచున్నవాడు. అక్కడివా డొక్కడే
యైనను నిక్కడివారు భిన్నులు. “అంబురుహగర్భనిభుడు.”

ఈ రీతిగా నొక భాషలో మహాసారస్వత నిర్మాణము మూడు మహా విష
యములమీద నాధారపడి యుండును. అదికాక అక్షరశక్తి, వాక్య నిర్మాణశక్తి,
మూడవది భాషాశక్తి.

అక్షరశక్తి వృత్తిరీతిశయ్యాపాకశబ్దగుణాదులను సంతరించుటకు
తెలిసికో దగినది. వాక్యనిర్మాణశక్తి కాక్వాక్షీప్తము, వాక్పటత్వము, కొన్ని
భావములు సమర్థముగా శక్తిమంతములుగా చెప్పటకు నుపయోగపడును.
మూడవది భాషాశక్తి. భాషయందు నానుడులు, మాటపాటులు, సామెతలు
సమృద్ధిగా నున్న భాషయైనచో కవి వానిని సంతరించుకొనక తప్పదు. వాని యర్థ
ములు వాని పాటులు చెడకుండ చూచుకొనుట, భాషాశక్తిని నిలబెట్టుట. అటు
వంటి సమయములలో నవి యన్నియు కొన్ని గణములుగా వాని యంతట
నవియే విభక్తములై యుండును. లేదా కొన్ని గణములకు లొంగి యుండును.

ఇదివఱకే కొన్ని గణములకు లొంగియుండె ననగా నవి సర్వవృత్తము
లకు పనికిరా పని యర్థము. ఆ గణములు తమలో వరుసగా నున్న పృథ్తములకే
పనికి వచ్చును.

ఇట్టి స్థితిలో ఆదిలో లయ యని యేది చెప్పబడినదో ఆ లయ కవి
యొక్క యుపజ్ఞను దాటి భాషాగర్భమైన యొకయుపజ్ఞకు లోబడి యున్న

దని యర్థము. అప్పుడు కవి యీ రెంటిని సర్దుకొనవలయును. భాషయొక్క మర్యాద నుల్లంఘించరాదు. భావముయొక్క లయను చెడగొట్ట గూడదు. అప్పుడు వృత్తము నెన్నుకొనుట కొంత క్లేశమగును, ఆ మాటలపాటు కొన్ని వృత్తముల కనుకూలించును. ఆ వృత్తములలో నేది యనుకూలించునో దాని నెన్నుకొనవలసి యుండును.

ఇది యంతయు కవియొక్క యుపన్యసమీద నాధారపడి యుండును.

ఒక్క మన తెలుగుభాషలో వేలమంది కవులున్నారు కదా ! ఇంత మందిలో వేయియేండ్ల మీద ప్రసిద్ధులైన కవులసంఖ్య చాల తక్కువ కదా ! ఇది యెందుచేత నన్న ప్రశ్న సూత్రకవులకును, భావుకులకును, పాఠకులకును, నుండవలయును. ఏవో పద్యము లున్నవి, కావ్యము లున్నవి, అచ్చు వేసికొను చున్నాము, సారస్వతముగా వెలయించు కొనుచున్నాము—మొదలైన తృప్తి పరి శీలితమైన తృప్తికాదు. పరిశీలనము కావలెను. జాగ్రత్త కావలెను.

నన్నయ్యగారు తాను కావ్య నిర్మాణము చేసినప్పుడు జాగ్రత్తగా సీమహా విషయములన్నియు నాలోచించియే చేసెను. అందుకనియే యాయన కావ్యము మకుటాయమానముగా నున్నది. ఆయన ననుసరించిన వారిలో కనీసము పది మంది యైనను మకుటాయమానము లైన గ్రంథములను రచియించ గలవారై నారు.

సంస్కృతభాషలో చంపువులు వేఱు. కావ్యములు వేఱు. కావ్యము లనగా నచ్చముగా పద్య కావ్యములు. వాల్మీకి రామాయణము సంపూర్ణముగా పద్యమయము. వ్యాస భారతములో తొట్టదొలుత కొన్ని వచనములు కలవు. స్థితి యిట్లుండగా నన్నయ్యగారు ఆంధ్ర సారస్వతమున “హరిః ఓం” అని మొదలు పెట్టుచు పద్యగద్యమయమైన కావ్యమునే ప్రారంభించెను. దీని రహస్య మేమి ? తరువాత తరువాత నాంధ్ర సారస్వతమున నిర్వచన కావ్యములు బయలు దేటి నవి. తిక్కన్నగారే మొదట నిట్టిది యొకటి వ్రాసెను.

లోకములో పాఠకులలో ననేకము లైన యభిమానము లుండును. ఒక మహాకవి యొక గ్రంథమును వ్రాసినచో నా మహాకవి యందలి యభిమానము చేత జను లాగ్రంథమును గూడ జదువుచుందురు. సూక్ష్మపరిశీలన జనమునకు తక్కువ. తిక్కన్నగారు వ్రాసిన “నిర్వచనోత్తర రామాయణము”నకు కంకంటి

పాపరాజుయొక్క “ఉత్తర రామాయణము”న కున్న ప్రశస్తి లేదు. ఒక గ్రంథముయొక్క ప్రశస్తి బహువిషయములమీద నాధారపడి యుండును.

ఇంతకుముందు చెప్పబడిన మహా విషములయొక్క సంపుటి భావితమై పాఠకునియొక్క మనసులో జీతించి యొక యనుభూతి సహజప్రాదుర్భూతమై కలిగించెడి యానందము వేఱు. మానవస్వభావము పలుకుబడి, కవియొక్క చిన్నచిన్నశక్తులు వీని సమాహారముచేత కావ్యైకదేశములందు గలిగెడి యానందము వేఱు. ఒకదానిని జూచి మరియొకటి యని భ్రమ పొందగూడదు.

ఒకమహావిషయనిర్ధారణమునందు కాలఖండములయందున్న భావుకుల కంటె నఖండకాలమునందున్న భావుకులబుద్ధి ప్రమాణము. అనగా కొన్ని వందలయేండ్ల మీద నొక కావ్యము గడించుకొన్న ప్రశస్తి చిరమైన ప్రశస్తి యని యర్థము.

ఇప్పుడు గద్యమును పద్యమును రెండున్నవి. ఇవి రెండును కలిపిన కావ్యము చంపువు. నాటకములలో నివి కలిసి యుండును. నాటకములలో నెందుకు కలిసి యుండును ?

పాశ్చాత్యదేశములలోని నాటకములు రెండు విధములుగా నున్నవి. కొన్ని సంపూర్ణముగా పద్యనాటకములు. కొన్ని సంపూర్ణముగా గద్యనాటకములు. సంస్కృతనాటకములు గద్యపద్యోభయమిశ్రితములు.

ఉన్నవానిని ఉన్నట్లుగా విచారించుట వేఱు. ఆ ల్లెందు కున్నవని విచారించుట వేఱు. ఆల్లెందు కున్నవని విచారించుట తత్త్వవిచారణ.

సంస్కృత నాటకములలో నది గద్యపద్యోభయ మిశ్రితముగా నుండుట విచారించినచో స్థూలముగా కనబడుచున్న కారణ మొకటి. సామాన్యములైన భావములు గద్యములో చెప్పబడి ఉదాత్తములైన భావములు పద్యములలో చెప్పబడినట్లు కన్పించును. ఆ యుదాత్తములైన భావములు చెప్పటలో కూడ రచనలో కొంత పాటవము నెఱపుటకు ప్రయత్నము చేసినట్లు కన్పించును. భావితమైన యౌదాత్యమును రచనాశక్తిచేత శబ్దశక్తిచేత మరియు నధికముగా భాసింపజేయుటకు చేసిన ప్రయత్నము సువ్యక్తమగును.

ఏ భాషలో నైనను సామాన్యములైన భావములు ఉదాత్తములైన భావములు తప్పకుండ నుండును గదా ! ఆ య్యాదికవులు వానిని విడమరచి కావ్య పాఠకులకు నేర్పరించి పెట్టవలయును. ఆ ప్రయత్నమును నన్నయ్యగారు తొలుతనే చేసి పెట్టెను. సంస్కృత సాహిత్యమున నాటకదశ వచ్చువఱకు నిట్టి ప్రయత్నము జరిగినట్లు లేదు. ఆంధ్రసాహిత్యములో నన్నయ్యగారు దీనిని మొట్టమొదటనే చేసి పెట్టిరి.

ఇట్లు చేయుట సారస్వతమునకు కొంత నష్టము కలిగిన దని చెప్పవచ్చును. తెలుగులో నిది స్వతంత్రముగా నాటకములు బయలుదేలుటకు తొందఱగా తెలియని యడ్డంకియై యుండెను. కవుల కీవిభాగము చేసెడి నేర్పు కావ్య రచన యందే వెలయించుకొనుటకు వీలైనది.

నాటకమున కుండవలసిన లక్షణము లనేకములలో నిది యొకటి. ఐనను దానిమటుకు నది కొంత యడ్డంకి యైన దనియే చెప్పవలయును.

ఇది యిట్లుండగా నొకజాతి బ్రతుకుచున్న దనగా నా జాతియొక్క జీవనములో సామాన్యవిషయములు విశేషవిషయములు భిన్నభిన్నములుగా నుండెడి బ్రదుకు బ్రదికెడి లక్షణముగల జాతి యైనచో— స్థూలముగా నాధునికబుద్ధితో నిట్లుండును: గద్యపు బ్రదుకు పద్యపు బ్రతుకు— అని యున్నచో నా రెండు బ్రదుకులు తెలుగుజాతి విడివిడిగా బ్రతుక కలదని యర్థము. ఆ బ్రతుకులు రెండును విస్పష్టముగా విభాగించవచ్చు నని యర్థము.

ఎంత విభాగింపవచ్చు ననగా నాంధ్రభాషలో తొట్టతొలుత కావ్యనిర్మాణము చేయవలెనన్న బ్రహ్మ దీనిని పెడద్రోయలేక పోయినాడు. అందుచేత నాయన గద్యపద్యాత్మకమైన కావ్యనిర్మాణమునే ప్రారంభించుచు చేసినాడు.

ఇది భాషాగత శక్తి. నన్నయ్యగారు గుర్తుపట్టినా డనుట మాత్రమే; బ్రహ్మ గనుక జూచినాడు.

ఇంతకింటి నొక మహా విషయ మున్నది. ఆంధ్రభాష అనాదినుండియు తత్సమ తద్భవ దేశ్యశబ్ద భాహుళ్యమైన భాష. ఒక దానికి రూప మేర్పడిన తరువాతగాని జనులకు వెట్టు లెక్కవు. ఆ స్తి యున్నచో వారసులు నన్నదమ్ములు

జ్ఞాతులు భిన్నపరిస్థితులయందు పంపకముల గూర్చి యభియోగములు, విరోధములు, కొట్లాటలు చెప్పికొందురు. ఆ కుటుంబమున తగినంత యాస్తిని ప్రోవు చేసిపెట్టిన మూలపురుషుడున్నాడు. అతడు వీరందరు కారాడుకొన దగినంత యాస్తిని సమకూర్చి పోయినాడు. లోకమునం దీ స్థితి యున్నది.

మరియు నెంతో యాస్తి యున్నది. దానములు చేయుటలు, దైవములకు వ్రాసి యిచ్చుటలు నెక్కువగా నాస్తి యున్నప్పటి మాటలు. అట్లే భాషావిషయమున కూడను. ఒక మహాకావ్యనిర్మాణము జరిగిన తరువాత భాషలో సనంజము లైన శబ్దములకు స్థితి యేర్పడిన తరువాత వాక్యవిన్యాసము వాక్యాన్వయము వ్యాకరణము నన్నియు నేర్పడిన తరువాత భాషావిభాగము కొఱకు జనులు పోరాడవచ్చును. తగాదాలు పడవచ్చును.

ఒక శైవమత మున్నది. మేము తెలుగు మాటలే వాడుదుము. అది యొక పెద్ద ఉద్యమము. దానియందు కావ్యములు పుట్టవచ్చును. అచ్చతెనుగు కావ్యములు నిర్వచనకావ్యములు, ద్విపదకావ్యములు, ఎన్నియైన రావచ్చును. తొలుత సన్నయ్య వ్యాకరణము వ్రాసి కావ్యమును వ్రాసి యాంధ్రభాషలో నున్న సర్వశక్తులు నిర్ణయించి పెట్టినాడుకదా ! అవి యన్నియు తరువాత నాడెడు నాటలు.

మరి సన్నయ్యగారు ఆంధ్రభాషాస్వరూపమును నిర్ణయించి పోయెను. ఆంధ్రభాషాస్వరూప మనుటకంటె ఆంధ్రకావ్యభాషాస్వరూప మనుట మంచిది.

అది యెట్టిది ? సంస్కృత భాషా మిశ్రిత మైనది. కావ్య మనుటతోడనే కావ్యభాష యనుటతోడనే సంస్కృతమును వదలిపెట్టి తెలుగునకు ప్రాణము లేదు. ప్రాణము లేదనగా కావ్యమునకు పరిసిన శక్తి లేదు అని యర్థము.

ఇది భారతదేశము. అనేకభాషలలో నాంధ్రభాష యొకటి. సర్వ భారతదేశమునకు వెనుక నొకమహాభాష యున్నది. అది సంస్కృతభాష. మేరుపర్వతసమాన మైనది. అం దీజ్ఞాన మున్న దీ జ్ఞానము లేదని లేదు. వేదములు ఉపనిషత్తులు శాస్త్రములు ఇతిహాసములు కావ్యములు నాటకములు చెప్పుటకు వీలు లేనంత మహాభాండార మున్నది. భారతదేశమందలి ఏ భాషయు,

ఏ జాతియు, దానిని పదలిపెట్టి వేళ బ్రదుకు బ్రదుకలేవు. సంస్కృతమును పదలిపెట్టి భారతదేశమున నేభాష యేమి చేయగలదు ?

ప్రస్తుతము నన్నయ్యగారు తెలుగులో కావ్యనిర్మాణము చేసినారు. వెనుక నా మహాపర్వతమును జూచుకొనియే చేసినారు. జీవితసర్వమహాశాఖలలో నామహాపర్వతముయొక్క ఛాయలు పడునవియును, ఒక్క కావ్యముమీద పడనవియునా ?

కావ్యనిర్మాణమునం దాఛాయలు మాకు వలదు అన్నచో కావ్యమునకే నష్టము. ఇందు కనేకములైన హేతువులు కలవు

ఒకటి, భారతము సంస్కృతములో నున్న దానిని తెలుగులోనికి దింపు చున్నాడు గాని స్వతంత్రముగా వ్రాయుటలేదే !

అది యెట్లుంచి నన్నయ్యగారు తెలుగులో పు రాణ ము ను వ్రాసినను వ్రాయుచున్నను కావ్యపద్ధతిగా వ్రాసినాడు; నాటకపద్ధతిగా వ్రాసినాడు. అనగా నొక భాషా సారస్వతము చిన్నచిన్నగా అల్పాల్పముగా కొన్ని వందల యేండ్లు బ్రతికిన తరువాత తా నెత్తవలసిన మహాకావ్యరూపమును తొట్టతొలుత తానే సంతరించి పెట్టినా డని యర్థము. ఇది నన్నయ్యగారు చేసిపెట్టినవని.

ఆంధ్ర సారస్వత కాలమున నాంధ్రశారదకు నన్నయ్యగారు కొన్ని వందల యేండ్లు కలసి వచ్చునట్లు చేసినా డని యర్థము.

మరియొకభాషలో నైనచో చిన్నిచిన్నిగ్రంథములు కొన్ని వచనగ్రంథములు కావ్య మనిపించుటకు వీలులేని కొన్ని పద్య గ్రంథములు. శారదాదేవి బహుప్రయాసపడి కొన్ని వందలయేండ్ల మీద నొకమహాకవి జన్మించి యతఁడు మొదట కావ్య మనిపించుకొన దగిన దానిని వ్రాయును. అప్పటినుండి యాభాషకు కావ్యశారదారూప మేర్పడును.

నన్నయ్యగారు మొదలుపెట్టుచునే యాంధ్రశారద కీరూపమును నిర్ణయించిపెట్టెను. నన్నయ్యగా రాంధ్రసారస్వతమున కామెప్రయాణములో కొన్ని వందలయేండ్లు కలసివచ్చెడునట్లు చేసెను. ఇది యాశ్చర్యము. ఎవ్వరు నూహించుటలేదు. ఇది యెట్లు చేసెను? బ్రహ్మ గనుక చేసెను. అంబురుహగర్భనిభుడు గనుక చేసెను.

కావ్యమర్మవిదుడు గనుక చేసెను. కావ్యమునకు వృత్తిరీతిపాకరసభావ గుణవ్యంగ్యములు ఆయువుపట్టు అని తెలిసినవాడు గనుక జేసెను.

సంస్కృతమును ప్రధానముగా దీసికొనెను. సంస్కృతశబ్దమిశ్రితమైన భాష యాంధ్రభాషగా స్వీకరించెను. వట్టి సంస్కృతమిశ్రితభాష కాదు.

అజంతమును కారకమును వదలిపెట్టినచో సంస్కృతవ్యాకరణమంతయు సంస్కృతశబ్దప్రపంచకమంతయు తనపెనుక నున్న యాంధ్రభాషను స్వీకరించి దానియందు కావ్యమును నిర్మించెను.

అచ్చముగా వట్టి దేశ్యమైనభాష తీసికొన్నచో నీవ్యవహారము పొసగదు.

కావ్యగుణము లున్నవి. సౌకుమార్యము మాధుర్యము, ప్రౌఢి, ఓజస్సు మొదలైనవి. వట్టిదేశ్యపదముల సమకూర్పుటతో సౌకుమార్య గుణము రావచ్చును. కొన్నికబ్బిపు తెలుగుమాటలు చేర్చి యొకవిధమైన మాధుర్యగుణమునుగూడ సంతరించవచ్చును. శబ్దగత మైన ప్రౌఢి తెలుగుమాటలతో కావ్యము నందు సమకూర్పుట సాధ్యముకాదు. వాక్యవిన్యాస వైఖరిచేత నర్థమునందు ప్రౌఢి సంపాదించవచ్చును. శబ్దగతమైన ప్రౌఢి పొసగదు. తెలుగులో నొత్త ఊరములు లేవు. జడ్డక్కరములు తక్కువ. చాల్వా, కిన్నె, ఇట్టి తెలుగు వ్యాకరణముచేత వచ్చిన శబ్దములు ప్రౌఢిని సమృద్ధిగా పండించలేవు.

మరియు తెలుగుభాష అజంతశబ్ద బహుళమైనభాష. వాగంతహల్లులలో నికి హల్లులు దూరవు. అచ్చు లెక్కవు. క్లిష్టోచ్చారణము కలిగిన శబ్దముల సంఖ్య చాలతక్కువ.

ఇది కాక ధ్వనిప్రపంచకమునందు ననేకములైన యొడుపులు కలవు. కొన్ని అసంలక్ష్యక్రమవ్యంగ్యములు శబ్దము నాశ్రయించియే పుట్టించుటకు వీలగును. అంతశక్తి దేశ్యశబ్దములకు లేదు.

మరియొకటి యేమనగా దేశ్యశబ్దములు దేశజన్యములు. కొన్నివేల యేండ్లక్రింద సంస్కృత ప్రాకృత భాషలయొక్క బహువికారములచేత నీశబ్దము లుత్పన్నములై యుండవచ్చును. దానిప్రకృతులే తెలియవు. అందుచేత వాని వ్యుత్పత్తులు తెలియవు.

కావ్యరచనయందు కొన్నిచోట్ల వ్యుత్పత్త్యర్థముతో గూడిన శబ్దమును ప్రయోగించుటచేత శోభవచ్చును. రూఢ్యర్థమునందు కవి ప్రయోగించును. యోగార్థముచేత నొకధ్వని పుట్టును. భావమునం దొక చమత్కారము జనించును.

కావ్యప్రపంచమున నిట్టి వనంతములైన రామణీయకము లుండును.

ఇట్టివి మరియు నింక నెట్టివి? అనేకములు తెలుగుకావ్యమునందు పొసగించుకొనవలయునన్నచో నన్నయ్యభట్టు తీర్చిన నిర్ణయించిన యాంధ్రభాషయే శరణ్యము.

ఈ చెప్పబోవుదానిని విస్తరించి చెప్పట కిది యదను గాదు గాని యొక మాటను చెప్పెదను. సంస్కృతకావ్యము సంస్కృతభాషయందు కావ్యము నం దెన్నిసౌందర్యములు నెన్నిరామణీయకములు, శాబ్దికములైనవి యార్థికములైనవి చేయుటకు వీలున్న దని యాలంకారికులు చెప్పిరో వాని నన్నింటిని తెలుగు కావ్యములందు జేయుటకు వీలైన భాషను నన్నయ్యగారు నిర్ణయించిరి. కావ్యమును వ్రాసి చూపించిరి. ఎల్ల లేర్పరచిరి.

ఈవిషయమును విస్తరించి చెప్పినచో కావ్యరచనాశిల్పదృష్టిచేత సర్వ భారతమునందు నాంధ్రభాషతో నాంధ్రకావ్యభాషతో పోలేడిది ఇంకొక భాష లేదు. ఉండుటకు వీలులేదు.

ఇది నన్నయ్యగారు మనకు చేసిపెట్టిన మహోపకారము.

పద్యవిద్య యనగా నన్నయ్యగారు దీనిని సర్వమును భావించిరి.

అంబురుహగర్భనిభు డాయన యొక్కడే! విద్యాదయితుడు!!

విషయ సూచిక

ఆదిపర్వము

ప్రథమాశ్వాసము

విషయము

పుట

అవతారిక	1
భారతకథా ప్రస్తావన	5
పర్వానుక్రమణిక	7
పర్వసంగ్రహము	8
భారతసహితా నిర్మాణ ప్రశంస	17
శమంతపంచకాక్షాహిణి సంఖ్యాధనము	19
సరమ వృత్తాంతము-జనమేజయుని పురోహిత వరణము	21
ఉదంకుండు పౌష్యమహాదేవికుండలంబులం దేబోవుట	22
తక్షకుండు కుండలంబు లవహరించుట	24
తక్షకుండు కుండలంబులం దెచ్చి యుదంకున కిచ్చుట	25
ఉదంకుండు జనమేజయునకు సర్పయాగ బుద్ధి గలిగించుట	28
భృగువంశ కీర్తనము-భృగు వగ్నికి శాప మొసంగుట	29
చ్యవనునివలనఁ బులోముడను రాక్షసుండు చచ్చుట	30
ప్రమద్యర సర్పదష్టయై చచ్చి మరల బ్రదుకుట	32
సహస్రపాదుని వృత్తాంతము	34

ద్వితీయాశ్వాసము

కద్రూవినతలు పుత్రులం గోరి పడయుట	37
అనూరుండు జనించి వినతకు శాప మిచ్చుట	38
దేవాసురు లమృతమును బడయఁగోరి సముద్రమును మధించుట	39
దేవదానవుల యుద్ధము	41
కద్రూవినత లుచ్చైశ్రవమును జూచి పందెములు నెఱచుట	42
వినతకు గరుడండు జనియించుట	44
గరుత్మంతుఁ డమృతంబుఁ దల్లియనునుతిఁ గొనుట	47

గజకచ్చనముల వృత్తాంతము	48
గరుడం డమృతహరణార్థం బెగయుట; వాఁ ఖిల్లుల వృత్తాంతము	50
గరుడఁ డమృతరక్షకలతో యుద్ధము సేయుట	53
శ్రీమన్నారాయణుఁడు గరుడుఁకుఁ బ్రసన్నుడగుట-	
ఇంద్రుఁడు వానితో సేహింపఁట	55
బ్రహ్మయనుక్తివలని శేషుఁడు భూభారంబు దాల్చుట	58
వాసుకితల్లి శాపంబునకు వగచుట	59
జరక్కారుండు వివాహంబు చేసికొనఁబూనుట	63
జనమేజయునకుఁ బరీక్షితు శాక కారణంబు ముత్రులు చెప్పుట	66
కశ్యపునకుఁ దడుకుండు గోరిన ధవంబిచ్చి మరల్చుట	70
తక్షక విషాగ్నిచేఁ బరీక్షితుండు హర్మ్యంబుతోడ దగ్ధుడగుట	71
జనమేజయమహారాజు సర్పయాగము సేయుట	72
అస్తీకుండు సర్పయాగము నివారించుట	76

తృ తీ యా శ్వా స ము

వ్యాసుఁడు జనమేజయునకు భారతకథం చెలువ	
వై శంపాయను ని యొగింపుట	81
భారత మహిమను	82
పాండవధార్తరాష్ట్రుల భేదకారణ సంగ్రహము	83
ఉపరిచరవసుమహారాజు వృత్తాంతము	86
మత్స్యగంధి వృత్తాంతము	89
శ్రీచేదవ్యాసమునీంద్రుని యవతారము	91
ఫిష్టాదివీరులు దేవదానవాదుల యుశంబువలనఁ బుట్టుట	92
దేవదానవప్రముఖుల యుత్పత్తిక్రమము	94
దేవదానవాద్యంశములచే భూమియందుఁ బుట్టిన వారిక్రమము	98
కారవవంశ వివరణము	102
యయాతిమహారాజు చరిత్రము	104
కచుండు దానవహతుండై మృతసంజీవనీచే బ్రదుకుట	106
యయాతి నూతంబడిన దేవయాని నుద్ధరించుట	110
శర్మిష్ఠ దానీయై దేవయానిం గొలుచుట	113
యయాతిమహారాజు దేవయానిని వివాహంబగుట	114
యయాతి శర్మిష్ఠకుఁ బుత్రదానంబు సేయుట	117
శుక్రుఁడు యయాతికి శాంతి బిచ్చుట	119

యయాతి యదుప్రముఖులకు శాపం విచ్చట	120
యయాతి పూరుణకు బోధించిన నీతులు	123
ఇంద్రుడు యయాతని స్వర్గలోకభ్రష్టునిఁ జేయుట	124
యయాతి యష్టకాదు అడిగిన శ్రశ్నలకు సంక్షేప	
రూంబున సమాధానంబు లొసఁగట	126

చతుర్థాశ్వాసము

పూరువంశ క్రమము	129
దుష్టంతుఁడు వేరఁ జరుగుట	130
కణ్వాశ్రమవర్జన	132
శకుంతల దుష్టంతునకుఁ దనజన్మ క్రమం బెఱింగించుట	134
దుష్టంతుఁడు శకుంతలను వివాహంబు నేసికొనఁ గోరుట	138
భరతుని జననము	140
కణ్వామహాముని శకుంతలను దుష్టంతుపాలికిం బంపుట	141
దుష్టంతుఁడు శకుంతలను నిరాకరించుట	142
కుపితయైన శకుంతల దుష్టంతునకు ధర్మప్రబోధ మొనరించుట	143
దివ్యవాణి నాకర్ణించి దుష్టంతుఁడు శకుంతలను గ్రహించుట	147
భరత వంశక్రమము	148
గంగావసువుల సమయము	150
తన పుత్రునకు భార్యవగుమని ప్రతిపుఁడు గంగ కుచదేశించుట	152
గంగాశంతనుల సమయము	154
గంగ శంతనునకు వసువుల వృత్తాంతమును చెలుపుట	156
గంగ దేవప్రతునిం దెచ్చి శంతనున కీచ్చుట	157
శంతనుఁడు సత్యవతిగి భార్యగాఁ గోరి ప్రతిహత మనోరథుఁ డగుట	159
గాంగేయుఁడు బ్రహ్మచర్యవ్రతంబుఁ బూని భీష్ముం డగుట	160
చిత్రాంగద విచిత్రవీర్యుల వృత్తాంతము	163
భీష్ముఁడు కాశీరాజు కూతుల స్వయంవరమున కరుగుట	164
సాకుఁడు భీష్ముతో యుద్ధంబు నేయుట	165
విచిత్రవీర్యుని వివాహము; మరణము	166
సత్యవతి భీష్ముని వివాహమాడుమని కోరుట	167
దీర్ఘతముని వృత్తాంతము	169
సత్యవతి భీష్మునియనుమతంబున వ్యాసునిసోదర	
తేత్రముల యందు సంతానమును బడయుమని నియోగించుట	171

భృతరాష్ట్ర పాండురాజ విరురుల జననము	147
మాండవోపాఖ్యానము	175

పంచమాశ్వాసము

భృతరాష్ట్ర పాండుకుమారులు పెరుగుట	179
భృతరాష్ట్రాదు గాంధారిని వివాహంబు నేసికొనుట	181
కుంతి చరిత్రము	182
కన్యకు జనియించి సూతగృహంబు నేరుట	184
పాండురాజు వివాహమై దిగ్విజయము నేయుట	185
పాండురాజు సత్కృత్యములు	186
వేటకుఁ బోయిన పాండురాజునకు శాపంబు గలుగుట	187
పాండురాజు శతశృంగంబున తపోవృత్తి నుండుట	191
వృషభాశ్వుండును ముని వృత్తాంతము	193
శ్వేతకేతుఁడు శ్రీ పురుషుల విషయంబున గావించిన కట్టడి	195
కంతికేవి యందు ధర్మరాజు జననము	197
గాంధారి ఉదరతాడనంబు గావించుకొనట	197
దుర్యోధనుడల జననము	199
భీముని శరీరదాహము	200
కంద్రవ్రతపాపంబునఁ గుంతి కర్తుమఁ దుదయించుట	201
మాద్రీ సహజసహజేంద్రియ పుట్టుట	208
వసుంధ వర్ణనము	205
పాండురాజు మరణము	206
మాద్రీ సహజమరణము చేయుట	207
ముసులు పాపపురుషు హస్తపురంబునకు గొనివచ్చి భృతరాష్ట్రున కొప్పగించుట	207
కురుపాండుకుమారుల చాలక్రీడలు	210
దుర్యోధనుఁడు భీమునిఁ జంపింప దివురుట	211
కృపాచార్యుల జన్మవృత్తాంతము	213
ద్రోణాచార్యుల జన్మవృత్తాంతము	215
కోణుఁడు ద్రుపదునిచే నవమానితుఁ డగుట	217
కోణుఁడు హస్తీపురంబునకు వచ్చుట	218
శ్వుఁడు కురుపాండుకుమారులకు ద్రోణుని గురువుగా నియమించుట	220
కలవృంధనువాడు ద్రోణు నారాధించి విలువిద్య గణచుట	222

ద్రోణుఁ డస్త్రనిష్ఠుం దనశిష్యులఁ బరీక్షించుట	225
అర్జునుఁడు ద్రోణుని మొసలి నుండి విడిపించుట	226

షష్ఠాశ్వాసము

కుమారాస్త్రవిద్యాసందర్శనము	229
భీమద్యుర్యోధనులు దమగదాకౌశలంబు సూపుట	231
అర్జునుఁడు దనయస్త్రవిద్యాకౌశలంబు సూపుట	233
కర్ణుఁడు ప్రవేశించి యర్జును నధిక్షేపించుట	234
కర్ణార్జునుల ద్వంద్వయుద్ధము	236
దుర్యోధనుఁడు కర్ణుని సంగరాజ్యమున కభిషిక్తుం జేయుట	237
కౌరవపాండవులు గురువక్షిణార్థంబు ద్రుపదుం బట్టఁ జనుట	240
భీమార్జునులు ద్రుపదుని సేనకు దునుమాడుట	242
అర్జునుఁడు ద్రుపదుం బట్టి కట్టి తెచ్చుట	244
ధృతరాష్ట్రుఁడు యుధిష్ఠిరుని యౌవరాజ్యాభిషిక్తునిం జేయుట	244
భాగ్యదాజుం డర్జునునకు బ్రహ్మశిరోనామక దివ్యశాణం బొసఁగుట	245
కణికనీతి	246
దుర్యోధనుఁడు దండ్రితోఁ దన మనోదుఃఖంబుఁ దెలుపుట	250
దుర్యోధనుఁడు పాండవులను వారణావతంబునకుఁ	
బంపుమని తండ్రితోఁ జెప్పుట	251
ధృతరాష్ట్రుఁడు పాండవులను వారణావతఁగరంబునకుఁ	
బోవఁ బనుచుట	253
దుర్యోధనుఁడు లాఠాగృహనిర్మాణమునకై పురోచనుని	
వారణావతంబునకుఁ బంపుట	254
వారణావత స్రస్థానము-విదురోపదేశము	255
పాండవులు జననీసహితంబుగా వారణావతంబుఁ జేరుట	256
లాఠాగృహదహనము	259
పాండవులు లక్కయింటఁ జచ్చిరని ధృతరాష్ట్రుఁడు దుఃఖించుట	261
పాండవులు వారణావతమున నుండి దక్షిణదిశగా నడచుట	262
భీముండు నిద్రితులైన జననీసోదరులను జూచి చింతిల్లుట	263
హిడింబ భీమసేనునిం జూచి మోహించుట	265
భీమసేన హిడింబాసురుల యుద్ధము	267
భీమఁడు తల్లి యనుమతంబున హిడింబను పరిగ్రహించుట	271
పాండవులకు వ్యాసుఁడు హితోపదేశము చేయుట	272

హిడింబయందు ఘటోక్తచుండు పుట్టుట	273
పాండవులు ఏకచక్రపురంబున విక్రగృహంబున నుండుట	274
బకుర కాహారముగాఁ జోవుటనుగూర్చి బ్రాహ్మణ	
కుటుంబము విచారించుట	276
కుంతిచేవిడి బ్రాహ్మణుండు తన దుఃఖకారణంబును దెలుపుట	279
బకునిఁ జంప భీమునిఁ బుపుటకుఁ గుంతి నిశ్చయించుట	281
కుంతి భక్తజనకుఁ బరదుఃఖనివారణము సదమ పుణ్యంబని తెలుపుట	283
భీముఁడు బకాసురునిఁ జంఁగఁబోవుట	284
భీమసేనుఁడు బకాసురుం జంపుట	285

సప్తమా శ్వాసము

శృష్టమృత్యు క్రౌంచు ముప్పత్తి వృత్తాంతము	289
క్రాపదీ వివాహస్రయత్నము	293
పాండవులు పాంచాలపురంబునకు బయలు దేరుట	294
పాండవులు ద్రుపదుపురంబున కరుగుచు వ్యాసమహర్షిఁ గనుట	295
అర్జునుఁ డంగారవర్ణుని జయించుట	296
అంగారవర్ణుం డర్జునుతో సఖ్యము సేయుట	296
అంగారవర్ణుఁడు కౌరవులకు బురోహితునిఁ బురస్కరింపుండని చెప్పుట	300
తపతీసంపదబోసాఖ్యానము	302
సంవరణుండు దపతీం జూచి మోహించుట	303
వసిష్ఠుఁడు తపతీనిఁ గొనితెచ్చి సంవరణునకు వివాహంబు సేయించుట	305
అంగారవర్ణుఁ డర్జునునకు వసిష్ఠమహిమ నెప్పుట	307
శక్తిమహాముని కల్మాషపాదుని శపియించుట	310
పుత్తశోకమున వసిష్ఠుఁడు ఆత్మహత్యకుఁ బ్రయత్నించుట	311
వసిష్ఠవలనఁ గల్మాషపాదుఁడు శాపవిముక్తిఁ జెందుట	313
వసిష్ఠప్రసాదంబునఁ గల్మాషపాదుఁడు పుత్తవంతుఁడగుట	314
భారవుండయిన బౌద్ధుని జననము	315
సిన్ధుదేవత బౌద్ధుని శాంతచిత్తునిఁ జేయుట	316
కలశరుండు రాక్షసవిదాశార్థంబు సత్రయాగంబు సేయుట	318
పాండవులు భౌమ్యోఁ బురోహితుఁగా వరియించుట	321
రాజపుత్రులు మత్స్యయంత్రమును భేదింపఁబోయి భంగపడుట	323
ర్జునుఁడు మత్స్యయంత్రంబు దెగఁజేయుట	324
క్రాపది యర్జునుని వరించుట	326

అర్జునుఁడు కర్ణునో యుద్ధంబు సేసి జయించుట	327
అర్జునుఁడు ద్రౌపదిని దెచ్చి తల్లికి నివేదించుట	330
శ్రీకృష్ణబలరాములు ధర్మరాజుఁడుఁ జూడవచ్చుట	332
పాండవుల పంశాదిఃము నెఱింగిరమ్మని ద్రుపదుఁడు	
దృష్టద్యుమ్నం బనుచుట	332
పాండవులు ద్రుపదమహారాజు గృహంబునకుఁ బోవుట	335
వ్యాసమహాముని ద్రుపదుని యొద్దకువచ్చుట	338
ద్రుపదునకు వ్యాసుండు ఇంద్రసేనయను పతివ్రతకథ నెప్పుట	340
ద్రుపదునకు వ్యాసుండు పంచేంద్రోపాఖ్యానంబు నెప్పుట	342
ద్రౌపదీవివాహమహోన్నవము	345

అష్టమా శ్వాసము

పాండవులు ద్రుపదరాజుపురంబున పోవు	
భోగంబు లనుభవించుచు సుఖంబుండుట	349
చారి లవలన పాండవుల యభ్యుదయమును	
విని దుర్యోధనుఁడు నిశ్చేదింపుట	350
దుర్యోధనుఁడు తండ్రితోఁ జాండవపాంచాల	
విభేదనోపాయంబు నాలోచించుట	352
భీష్మద్రోణులు దుర్యోధనునకు బుద్ధిసెప్పుట	355
పాండవులను దోడైర ధృతరాష్ట్రుండు విడువని బంపుట	359
పాండవులు హస్తీపురంబునకు వచ్చుట	360
విశ్వక్సేను యింద్రప్రస్థపట్టణమును నిర్మించుట	362
నారదుడు పాండవుల పాలికి వచ్చుట	366
సుందోపసందోపాఖ్యానము	367
సుందోపసుండు లొండురులతోఁబోరి వచ్చుట	370
నారదప్రవేరితులయి పాండవులు సమయము సేయుట	371
సమయభంగ కారణమున నర్జునుండు తీర్థయాత్రకుం జనుట	373
ఉలూచి యరునునిఁ గామించుట	374
అర్జునుఁడు చిత్రాంగదను వివాహంబగుట	376
అర్జునుండు పంచతీర్థంబు లందప్పరసఁను	
శాపవిముక్తల నొనరించుట	377
అర్జునుండు ద్వారకానగరంబునకు జనుట	381
అర్జునుండు యతిహాసంబున కన్యాపురంబున నుండుట	384

అర్జునుండు సుభద్రను వివాహంబగుట	387
అర్జునుండు సుభద్రాసహితుండై యింద్రప్రస్థ పుగంబునకుఁ జనుట	389
శ్రీకృష్ణబలదేవాదులు పాండవులకుఁ గానుకలు తెచ్చి యిచ్చుట	390
అభిమన్యు ప్రభృతుల జనము	392
అగ్నిదేవుండు ఖాడవఁ మీపమున విహరించుచున్న	
కృష్ణార్జునుల కడకు వచ్చుట	394
శ్వేతకియను రాజర్షి వృత్తాంతము	395
అగ్నిదేవుండు కృష్ణార్జునులకుఁ జక్రకార్ముకాదు లొసంగుట	397
కృష్ణార్జును లగ్నిహోత్రునిచే ఖాండవంబు దహింపఁ జేయుట	399
ఇంద్రుండు కృష్ణార్జునులతోఁ బోరుట	401
మందపాలోపాఖ్యానము	404
ఇంద్రుం డర్జునునకు నాగ్నేయ వారుణ	
వాయవ్యాది దివ్యబాణంబు లిచ్చుట	408

శ్రీ మదాంధ్రమహాభారతము

ఆదిపర్వము-ప్రథమాశ్వాసము

శ్రీవాణీగిరిజా శ్రీరాయ దధతో వక్షోముఖాజ్ఞేషు యే
లోకానాం స్థితి మావహ స్త్యవిహతాం త్రీపుంసయోగోద్భవాం
తే వేదత్రయమూర్తయ త్రిపురుషా స్సంపూజితా ప స్సురై
హ్మయాసుః పురుషో త్త మామ్బుజభవ శ్రీకన్ధరా శ్రేయసే.

1

—:అవతారిక:—

ప. అని సకలభువనరక్షణ ప్రభువులై యాద్యులై స హరిహరహిరణ్యగర్భ
పద్మోమావాణీపతుల స్తుతియించి తత్రప్రసాదసమాసాదిత నిత్యప్రవర్ధ
మాన మహామహీరాజ్యవిభవుండును నిజభుజవిక్రమవిజితరాతిరాజ
నివహించును నిఖిలజగజ్జేగీయమాననాగుణతత్పరత్వాకరుండును నై
పరగుచున్న రాజరాజనరేంద్రుండు.

2

ఉ. రాజకులై కభూషణుండు రాజమనోహరుఁ డన్యరాజతే
జోజయశాలిశౌర్యుండు విశుద్ధయశశృరదించుచంద్రికా
రాజితనర్వలోకుఁ డపరాజితభూరిభుజాకృపాణధా
రాజలశాంతశాత్రవపరాగుండు రాజమహేంద్రుఁ డున్నతిన్.

3

ఈ. విమలాదిత్యతనూజుండు
విమలవిహరుండు గుహరవిద్యాధరుండు
త్తమచాళుక్యుండు వివిధా
గమవిజితశ్రముండు తుహినరరుండురుకాంతిన్.

4

చ. ఘనదురితానుబంధకలికాలజదోషతుషారసంహతిం
దన యుదయప్రభావమున దవ్వుగఁ జోపి జగజ్జనానురం
జన మగు రాజ్యనంతతవనంతనితాంతవిభూతి నెంతయుం
దనరుఁ జకుక్యమన్మథుండు ధర్మనిబద్ధదయార్పణుద్ధి యై.

5

ఉ. అశ్రుచోషణంబున ననంతవిలాసమునకా మనీషివి
 వ్యాశ్రమత త్త్వవి త్త్వమున దానగుణాభిరతికా సమస్తవ
 ద్వాశ్రమభర్తృక్షణమహామహిమకా మహి నొప్పు సర్వలో
 కాశ్రయఁ దాదిరాజనిభుఁ డత్యకలంకచరిత్రనంపదన్.

6

సీ. నిజమహిమండలప్రజఁ బ్రీతిఁ బెంచుచుఁ
 బిమండలంబుల ధరణిపతుల
 నదిమి బిష్ణుంబుల ముదముతోఁ గొనుచును
 బలిమి నీయని భూమివలయపతుల
 నుక్కుదఁగించుచు దిక్కులఁ దనయాజ్ఞ
 పెలుఁగించుచును విప్రకులము నెల్లఁ
 బ్రోచుచు శరణన్నఁ గాచుచు భీతుల
 నగ్రజన్ములకు ననుగ్రహమునఁ

ఆ. జారుతరమహాగ్రహారంబు లిచ్చుచు
 దేవభోగముల మహావిభూతిఁ
 దనరఁ జేయు విష్ణు మనుమార్గుఁ డగు
 విష్ణువర్ధనుండు వంశవర్ధనుండు.

7

చ. అఖిలజలధిదేలానలయితవసుమతీవనితావిభూషణంబైన వేంగీదేశంబునకు
 నాయకరత్నంబునుండోని రాజమహేంద్రపురంబునందు మహేంద్రమహిమ
 తోఁ బరమానందంబున ననవరతమహామహిరాజ్యసుఖంబు లనుభవించుచు
 సకలభవనలక్ష్మీవితాననివాసంబయిన రమ్యహర్మ్యతలంబున మంత్రి
 క్షరహిర కేనావతి దండనాయక దౌవారిక మహాప్రధాన సామంత విలాసినీ
 పరివృతుఁడయి యపారశబ్దశాస్త్రపారగులైన వైయాకరణులు భారత
 రామాయణానేపురాణప్రవీణులైన పౌరాణికులు మృదుమధురరసభావ
 భాసునవ్యాచారచరచరావికారదులయిన మహాకవులును వివిధతర్కవిగా
 హిరనమస్తకాస్త్రసాగరగణీయః ప్రతిభులైన తార్కికులును నాదిగాఁ గలుగు
 విద్వాంసులంబులు పరివేష్టించి కొలుచుచుండ విద్యావితానగోష్ఠీసుఖోపవిష్టుం
 డయి యిష్టకళానినోదంబుల నుండి యొక్కనాఁడు.

8

సీ. తన కులబ్రాహ్మణు సనురక్తు నవిరత
జవహోమతత్పరు విపులశబ్ద
శాసను సంహితాభ్యాసు బ్రహ్మాంచాది
నానాపురాణవిజ్ఞాననిరతుఁ
బాత్రు నాప స్తంబసూత్రు ముద్గలగోత్ర
జాతు నద్వినూతావదాతచరితు
లోకజ్ఞు నుభయభాషాకావ్యరచనాభి
శోభితు సత్రప్తతిథాభియోగ్యు

ఆ. నిత్యసత్యవచను మత్యమరాధిపా
చార్యు సుజను నన్నపార్యుఁ జూచి
పరమధర్మవిదుఁడు వరచకుక్యాన్వయా
భరణుఁ డిట్టు లనియెఁ గరుణతోడ.

9

చ. విమలమతిం బురాణములు వింటి ననేకము లర్థధర్మశా
స్త్రములతెఱం గెఱింగితి నుదాత్తరసాన్వితకావ్యనాటక
క్రమములు పెక్కు సూచితి జగత్పరిపూజ్యమునై న యీశ్వరా
గమములయందు నిల్పితిఁ బ్రకాశముగా హృదయంబు భక్తితోన్,

10

వ. అయినను నాకు ననవరతంబును శ్రీమహాభారతంబునందుల యభిప్రాయంబు
పెద్దయై యుండు.

11

మ. ఇవి యేనున్ సతతంబు నాయెడఁ గరం బిష్టంబు నై యుండుఁ బా
యపు భూదేవకులాభితర్పణమహీయఃప్రీతియున్ భారత
శ్రవణాసక్తియుఁ బార్వతీపతిపదాబ్జిధ్యానపూజామహో
త్సవమున్ సంతతదానశీలతయు శశ్వత్సాధుసాంగత్యమున్.

12

వ. మఱి యదియునుంగాక.

13

చ. హిమకరుఁ దొట్టి పూరుభరతేశకురుప్రభుపాండుభూపతుల్
క్రమమున వంశక్రర్త లనఁగా మహి నొప్పిన యస్మదీయవం
శమునఁ బ్రసిద్ధులై విమలన ద్గుణశోభితులై న పాండవో
త్తముల చరిత్ర నాకు సతతంబు వినంగ నభీష్ట మెంతయున్.

14

చ. అమలసువర్ణ శృంగఖురమై కపిలంబగు గోశతంబు ను
త్రమబహువేదవిప్రులకు దానము సేసిన తత్ఫలంబు త
ధ్యమ సమకూరు భారతకథాశ్రవణాభిరతిన్ మదీయచి
త్తము ననిశంబు భారతకథాశ్రవణప్రవణంబ కావునన్ .

క, జననుతకృష్ణ ద్వైపా

యన మునివృషభాభిహిత మహాభారతబ

ద్ధనిరూపితార్థ మేర్పడఁ

దెనుఁగున రచియింపు మధికధీయు క్తి మెయిన్ .

క. బహుభాషల బహువిధముల

బహుజనములవలన వినుచు భారతబద్ధ

స్వరూపాలగు వారికి నెప్పుడు

బహుయాగంబులఫలంబు పరమార్థ మిలన్ .

వ. అని యానతిచ్చిన విని యక్కవివరుం డిట్లనియె .

చ. అమలినతారకాసముదయంబుల నెన్నను సర్వవేదశా

స్త్రముల యశేషపారము ముదంబునఁ బొందను బుద్ధిభాహువి

క్రమమున దుర్గమార్థ జలగౌరవభారతభారతీనము

ద్రముఁ దఱియంగ నీదను విధాత్మనకై నను నేరఁ బోలునే .

వ. అయినను దేవా నీయనుమతంబున విద్యజ్ఞనంబుల యనుగ్రహం
నానేర్చువిధంబున నిక్కావ్యంబు రచియించెద నని .

తరలము. హరిహరాజగజాననార్కషడాస్యమాత్మసరస్వతీ

గిరిసుతాదిక దేవతాతతికిన్ నమస్కృతి సేసి దు

ర్భరతపోవిభవాధికున్ గురుఁ బద్యవిద్యకునాద్యు నం

బురుహగర్భనిభుం బ్రచేతసుపుత్తు భ క్తిఁ దలంచుచున్ .

ఉ, భారతభారతీకుభగధి స్తీచయంబులఁజేసి ఘోరసం

సారవికారసంతమనజాలవిజృంభము వాపి సూరిచే

తోరుచిరాబ్జబోధనరతుండగు దివ్యుఁ బరాశరాత్మజాం

భోరుహమిత్రుఁ గొల్చి మునిపూజితు ధూరియశోచిరాజితున్ .

వ. మచియను .

చ. పరమవివేకసౌరభవిభాసితసద్గుణపుంజవారిజో
త్కరరుచిరంబులై సకలగమ్యసుతీర్థములై మహామనో
హరసుచరిత్రపావనపయఃపరిపూర్ణములై న సత్సఖాం
తరనరసీవనంబుల ముదం బొనరం గొనియాడి వేడుకన్. 24

ఉ. పాయక పాకశాసనికి భారతమోరరణంబునందు నా
రాయణునట్లు తానును ధరామరవంశవిభూషణుండు నా
రాయణభట్టు వాఙ్మయధురంధరుఁడుం దనకిష్టుఁడున్ సహా
ధ్యాయుఁడు నై నవాఁ డభిమతంబుగఁ దోడయి నిర్వహింపఁగన్. 25

ఊ. సారమతిం గవీంద్రులు ప్రసన్నకథాకవితార్థయుక్తి లో
నారసి మేలు నా నితరు లక్షరరమ్యత నాదరింప నా
నారుచిరార్థసూక్తినిధి నన్నయభట్టు తెనుంగునన్ మహా
భారతసంహితారచనబంధుఁ డయ్యె జగద్ధితంబుగన్. 26

—: భా ర త క థా ప్ర స్తా వ న :—

సం. 1-1-8

వ. తత్కథాప్రారంభం బెట్టి దనిన. 27

సీ. నై మిశారణ్యపుణ్యక్షేత్రమునఁ గుల
పతి శౌనకుండను పరమమౌని
బ్రహ్మర్షి గణసముపాసితుండై సర్వ
లోకహితార్థంబు లోకసుతుఁడు
ద్వాదశవార్షికోత్తమసత్రయాగంబు
మొగిఁ జేయుచున్న నమ్మునులకడకు
వచ్చి తా నుగ్రశ్రవసుఁడను సూతుఁడు
రౌమహర్షణి సుపౌరాణికుండు

ఆ. పరమభక్తితోడఁ బ్రణమిల్లి యున్న
నక్కథకువలన మునినికాయ మెల్ల
వివిధపుణ్యకథలు వినువేడ్క నతనిఁ
బూజించి రవరిమితవిశేషవిధుల.

చ. అక్కడకుండు చెందియు నమ్ముని సంఘంబునకు నమస్కారంబు చేసి యే
సనేక పురాణపుణ్యకథాకథనదక్షిండ వ్యాసశిష్యుండైన రోమహర్షణునకుఁ
జుత్తుండి నావలన నెక్కడ విన వలతు రనిన నమ్మును లతని కిట్ల నిరి: 29

క. పీయది హృద్య మహూర్వం

చేయది యెద్దాని వినిన నెఱుక నమగ్రం

దైయుండు నఘనిబర్హణ

మేయది యక్కడయ వినఁగ నిష్టము మాకున్,

30

చ. అనిన నుగ్రశ్రవణుం డట్లేని మీకు నభిమతంబైన పుణ్యకథఁ జెప్పెద
దత్తావధానులరై వినుం డని శౌనకాదిమహామునుల కిట్లని చెప్పం దొడంగె.
కృష్ణదైవ్విపాయనుండను బ్రహ్మర్షి తొల్లి వేదంబు లేకీభూతంబులై యేర్పడ
కున్న ఋగ్యజుస్సామాధర్వణంబులుగా విభాగించి తనశిష్యులయిన పైల
పైశంపాయనసుమంతుడై మినులం బంచి క్రమంబునఁ జతుర్వేదసూత్రం
బులఁ జేయించి వేదవ్యాసుండై నిజతపోమహత్త్వంబునంజేసి బ్రహ్మచేత
ననుజ్ఞాతుండై యష్టాదశపురాణంబులును నీతిధర్మశాస్త్రార్థతత్త్వంబులును
జతుర్వేదవేదాంతాధిప్రాయంబులును జతుర్వర్గవర్గానుబంధబంధురకథేతి
హాసంబులును జతుర్మ్యగ మహర్షి రాజవంశచరితంబులును జతుర్వర్ణామ
ధర్మక్రమంబులును జతుర్మఖప్రముఖనిఖిలసురమునిగణపూజితుండైన
శ్రీకృష్ణుని మాహాత్మ్యంబును బాండవాదిభారతవీరులమహాగుణంబును దన
విమలజ్ఞానమయందైన వాగ్దర్పణంబునం దేర్పడి వెలుంగుచుండ, 31

సీ, ధర్మతత్త్వజ్ఞులు ధర్మశాస్త్రం బని

యధ్యాత్మవిదులు వేదాంత మనియు

నీతివిచక్షణుల్ నీతిశాస్త్రం బని

రవివృక్షణులు మహాకావ్య మనియు

రాక్షసేకులు సర్వలక్ష్మ్యసంగ్రహ మని

యైతిహాసికు లితిహాస మనియుఁ

చిమహారాజేకుల్ బహుపురాణసముచ్చ

యం బని మహిఁ గొనియాడుచుండ

ఆ. వివిధవేదతత్త్వవేది వేదవ్యాసుఁ

చాదిముని పరాశరాశ్రమండు

విష్ణుసన్నిభుండు విశ్వజనీనమై

పరగుచుండఁ జేసె భారతంబు.

32

—: ప ర్వా ను క్ర మణీ క :—

సం. 1—2—34

వ. అదియునుం బౌష్యంబు పౌలోమం బాస్తీకం బాదివంశావతారంబు సంభవ
వర్వంబు జతుగృహదాహంబు హైడింబంబు బకవధ చైత్రరథంబు ద్రౌపదీ
స్వయంవరంబు వైవాహికంబు విదురాగమనంబు రాజ్యార్థలాభం బర్జున
తీర్థయాత్ర సుభద్రాకల్యాణంబు హరణహారిక ఖండవదహనంబు మయ
దర్శనంబు సభాపర్వంబు మంత్రపర్వంబు జరాసంధవధ దిగ్విజయంబు
రాజసూయం బర్హాభిహరణంబు శిశుపాలవధ ద్యూతం బనుద్యూతం బార
ణ్యంబు కిష్కిరవధ కైరాతం బింద్రలోకాభిగమనము ధర్మజతీర్థయాత్ర
జటాసురవధ యక్షయుద్ధం బాజగరంబు మార్కండేయోపాఖ్యానంబు సత్యా
ద్రౌపదీ సంవాదంబు ఘోషయాత్ర ప్రాయోపవేశంబు వ్రీహిద్రోణకాఖ్యా
నంబు ద్రౌపదీహరణంబు కుండలాహరణం బారణేయంబు వైరాటంబు
కీచకవధ గోగ్రహణం బభిమన్యువివాహం బుద్యోగంబు సంజయయానంబు
ధృతరాష్ట్ర ప్రజాగరణంబు సానత్సుజాతంబు యానసంధి భగవద్వానంబు
సేనానిర్యాత్ర యులూక దూతాభిగమనంబు సమరథాతిరథసంఖ్యానంబు కర్ణ
భీష్మవివాదం బంబోపాఖ్యానంబు జంబూఖండ వినిర్మాణంబు భూమి
పర్వంబు భీష్మాభిషేకంబు భగవద్గీత భీష్మవధ ద్రోణాభిషేకంబు సంశ
ప్తకవధ యభిమన్యువధ ప్రతిజ్ఞాపర్వంబు జయద్రథవధ ఘటోత్కచవధ
ద్రోణవధ నారాయణాస్త్ర ప్రయోగంబు కర్ణపర్వంబు శల్యపర్వంబు హద
ప్రవేశంబు గదాయుద్ధంబు సారస్వతంబు సౌప్తికపర్వం బైషికంబు జల
ప్రదానంబు త్రీపర్వంబు శ్రాద్ధపర్వంబు రాజ్యాభిషేకంబు చార్వాకనిగ్ర
హంబు గృహప్రవిభాగంబు శాంతిపర్వంబు రాజధర్మానుక్రీర్తనం బాపద్ధ
ర్మంబు మోక్షధర్మం బానుశాసనికంబు భీష్మస్వర్గారోహణం బాశ్వమేధికం
బనుగీత యాశ్రమవాసంబు పుత్రసందర్శనంబు నారదాగమనంబు మౌస

లంబు మహాప్రస్థానిరంబు స్వర్గారోహణంబు హరివంశంబు భవిష్య
తప్పర్వంబు ననుశతవర్వంబులు గలిగి. 33

సీ. ఆయురర్థులకు దీర్ఘాయురవాప్తియు
సర్థార్థులకు విపులార్థములును
ధర్మార్థులకు నిత్యధర్మసంప్రాప్తియు
వినయార్థులకు మహావినయమతియుఁ
బుద్ధిార్థులకు బహుభుక్తిసమృద్ధియు
సంపదర్థుల కిష్టసంపదలును
గావించు చెప్పుడు భావించి వినుచుండు
వారికి నిమ్మహాభారతంబు

34

ఆ. భక్తియుక్తులైన భాగవతులకు
శ్రీ వల్లభుండు భక్తవత్సలుండు
భవభయంబులెల్లఁ బాచియిష్టార్థసం
సిద్ధిఁగరుణతోడఁ జేయునట్లు.

—: ప ర్వ నం గ్ర హ ము :—

సం. 1-2-71

వ. మఱియుఁ బొమ్మోదంతిమాహాత్మ్యంబును భృగువంశకీర్తనంబును వాగ
గురుదనంభవంబును సముద్రమథనంబు నుచ్చైశ్రవోజన్మంబును సౌవర్ణో
హఞ్జానంబును నాస్తీకచరితంబును జనమేజయసర్పయాగంబును శ్రీ మహా
భారతచిత్రాశ్రవణప్రద్యుత్తియు వ్యాసజన్మంబును దేవదైత్యదానవముని
యక్షపక్షిగంధర్వాది నానావిధభూతసంభవంబును దదంశావతారంబును రాజ
వంశానుకీర్తనంబును యయాచిచరితంబును భారతవంశానుకీర్తనంబును
గంగాశంతనుసమాగమంబును వస్తూత్పత్తియు స్వర్గగమనంబును దదంశ
సంఘాతంబున గాంగేయజన్మంబును దద్రాజ్యనివర్తనంబును బ్రహ్మచర్య
ప్రతిష్ఠాపరిపాలనంబును సత్యవతివివాహంబును జిత్రాంగద విచిత్రవీర్య
జన్మంబును జిత్రాంగద రాజ్యాభిషేకంబును జిత్రాంగద మరిజానంతరంబున
భీష్మండు పిచిలిచీర్మం గౌరిపరాజ్యంబును నభిషిక్తుం జేయుటయు వావి
పరోక్షంబునఁ గృష్ణదైవపాయనిమునివంశ భృతరాష్ట్ర పాండురాజుం

జన్మంబు నాణిమాండవ్యోపాఖ్యానంబును ధర్ముండు మాండవ్య శాపంబున
 శూద్రయోనియందు విదురుండై పుట్టుటయును ధృతరాష్ట్రపాండురాజుల
 వివాహంబును బాండవధర్తరాష్ట్రసంభవంబును బాండునిర్యాణంబును గృహ
 ద్రోణజన్మకథనంబును గుమారాత్మవిద్యాగ్రహణంబును గుమారాత్మసందర్శ
 నంబును గర్జార్జునుల పరస్పర క్రోధంబును ద్రుపదగ్రహణమోక్షణంబును
 యుధిష్ఠిరుయౌవరాజ్యాభిషిక్తుం జేయుటయు దుర్యోధను దుర్మంత్రంబును
 వారణావతయాత్రయు జటగృహదాహంబును విదురోపదిష్టద్వారంబునఁ
 బాండవపక్రమణంబును హిడింబాదర్శనంబును హిడింబవధయును ఘటో
 త్కచసంభవంబును బాండవుల కేకచక్రపురంబున విప్రగృహంబున నజ్ఞాత
 చర్యయు బకవధయు ధృష్టద్యుమ్నుద్రౌపదీజన్మకథనంబును గృష్ణద్వైపా
 యన సందర్శనంబును గంగాతీరంబున సంగారపర్ణు నర్జునుండు జయించు
 టయుఁ దాపత్యవసిష్ఠౌర్వోపాఖ్యానంబును బాండవులు పాంచాలదేశంబు
 నకుం జనుటయు ద్రౌపదీస్వయంవరంబును బంచేంద్రోపాఖ్యానంబును
 ద్రౌపదీవివాహంబును విదురాగమనంబును గృష్ణసందర్శనంబును రాజ్యార్థ
 లాభంబును ఖాండవప్రస్థనివాసంబును సుందోపసుందోపాఖ్యానంబును
 నారదువచనంబున ద్రౌపదియందు సమయక్రియయును నులూపీసమాగమం
 బును జిత్రాంగదయందు బ్రభువాహను జన్మంబును ద్వారకా గమనంబును
 వాసుదేవానుమతంబున నర్జునుఁడు సుభద్ర వివాహం బగుటయు సుభద్రా
 హరణంబును హరణహారికయు నభిమన్యుసంభవంబును గాంధీవదేవదత్త
 దివ్యరథాశ్వలాభంబును ఖాండవదహనంబు నగ్నిభయంబువలన మయ
 ఘంజంగమోక్షణంబును మందపాలోపాఖ్యానంబును ననువృత్తాంతంబుల
 నొప్పి తొమ్మిదివేలుందొమ్మన్నుటయెనుబదినాలుగు శ్లోకంబులు గలిగి. 35

౪. మదిఁ బొష్ఠ్యపర్వ మాదిగఁ

బదునెనిమిది పర్వములను బర్వి మనఃప్రీ

తిద మగుచు నాదిపర్వం

బది వినఁగా నొప్పు భారతాద్యం బగుచున్.

36

వ. మఱియు ఛర్మరాజునకు సభాప్రాప్తియుఁ గింకరదర్శనంబును నారదువలన
 లోకపాఁ సభాశ్రవణంబును రాజసూయ మహాధ్వరాలంభంబును జరాసంధ
 వధయును గిరిప్రజనిరుద్ధులైన రాజులఁ గృష్ణుండు విడిపించుటయును

దిగ్విజయంబును రాజసూయంబు సర్వాభిహరణంబును శిశుపాలవధయును రాజసూయవిభూతికి దుఃఖితుండై సభాసలితుండై యున్న దుర్యోధనుంజూచి ద్రౌపదీభీమసేనులు నగుటయును దత్కారణం బున జూదం బాడుటయు నందు శకునికైతవంబున ధర్మరాజవరాజయంబును ద్యూతదుఃఖార్జవమగున్నై న పాండవులం బాంచాలి యుద్ధరించుటయును బునర్ద్యూతపరాజితులై పాండవులు వనవాసగతు లగుటయునను వృత్తాంతంబుల నొప్పి నాలుగుపేలు మున్నూటపడునొకండు శ్లోకంబులు గలిగి.

37

క. పర్వ సభాప్రభృతిగ నవ

పర్వములను విస్తరిల్లి పండితచేతో

నిర్వృతిఁ జేయుచు రెండవ

పర్వమునా రమ్యమగు సభాపర్వ మిలన్.

38

జ. మఱియు మహారణ్యంబునందుఁ గిమ్మిరవధయును గృష్ణపాంచాలాగమనం బును సౌభకాఖ్యానంబును యుధిష్ఠిరభీమసేనసంవాదంబును గురూపదేశంబున నర్జునుండు దివ్యాస్త్రంబులు వడయఁ దపశ్చరణంబు సేయుటయు నీశ్వరుతోడి యుద్ధంబును లోకపాలసందర్శనంబును దివ్యాస్త్రలాభంబును స్వర్గగమనం బును నిట బృహదశ్వుండను మహామునిం గాంచుటయు యుధిష్ఠిరాదుల పరి దేవనంబును సరోపాఖ్యానంబును దమయంతీవతివ్రతా స్తుతియు యుధిష్ఠిరాదు లకు నర్జునకుశలవార్త రోమకుండు సెప్పుటయును ధర్మజా తీర్థాభిగమనం బును జటాసురవధయును బాంచాలీనియుక్తుండై భీముండు సౌగంధికపుష్పా హుతార్థంబు గంధమాదనంబునందలి కొలనికిఁ జని యందు మణిమంతుఁడగు మొదలుగాఁగల యక్షరాక్షసులం జంపుటయు నాజగరంబు నగస్త్యోపాఖ్యా నంబును వరాహిభక్షణంబు నపత్యార్థం బిగ స్త్యమహాముని లోపాముద్ర నభిగ మించుటయు శ్వేనకపోతంబులైన యింద్రాగ్నులు శిఖిమాంసంబు గొనుటయు ముష్యశ్శంకు చరితంబును బరశురామ చరితంబును గార్తవీర్యవధయును మాంధాత్మజన్మంబును సౌతన్యాఖ్యానంబును భార్గవుండయిన చ్యవనుండు శర్వాత్రి యజ్ఞంబును నాశ్వినుల సోమపీఠులం జేసి వారిచేత జవ్వనంబు వడ యుటయు జంతూపాఖ్యానంబును యజ్ఞపుత్రుండైన సోమకుండు బహు పుత్రాశ్శంబు యజ్ఞంబుసేసి పుత్రశతంబును బడయుటయు వంద్యష్టా వక్రల వివాదంబును సముద్రంబును జయించి తిత్తిరియను మహర్షి తన తండ్రిం బడయుటయు దివ్యాస్త్రంబులు వడసి యర్జునుండు హిరణ్యపురనివా

సులయిన పౌలోమకాలకేయనివారకవచాదులం జంపుటయు గంధమాదనం
బున కందఱుం గూడవచ్చుటయు మార్కండేయబహువిధోపాఖ్యానంబును
గృష్ణసందర్శనంబును సత్యాద్రోపదీసంవాదంబును ఘోషయాత్రయుఁ జిత్ర
సేనాది గంధర్వులఁ బెక్కండ్ర జయించి దుర్యోధనుని విడిపించుటయు
దుర్యోధనుని ప్రాయోవవేశంబును ప్రిహిద్రోణకాఖ్యానంబును గలియుగ
ధర్మంబును వామ్యాశ్వహరణంబును నింద్రద్యుమ్నోపాఖ్యానంబును సరస్వతీ
గీతయు ధుంధుమారుచరితంబును జయద్రథుఁ దాశ్రమాంతరంబున ద్రోపది
నపహరించుటయు భీముండు వానిం బరిభవించుటయు నుద్దాలకోపాఖ్యానం
బును వైన్యోపాఖ్యానంబును శ్రీరామాయణకథయును సావిత్రిపాఖ్యానం
బును బాండవులు క్రమమృతీ ద్వైతవనంబునకు వచ్చుటయుఁ గర్ణుకవచకుండ
లంబు లింద్రుండు గొనుటయు నారణ్యోపాఖ్యానంబును యముండు ధర్మజు
ననుశాసించుటయు యమువలన వరంబులు పడసి పాండవులు పశ్చిమదిక్కు
నకుం జనుటయు ననువృత్తాంతంబుల నొప్పి పడుమూఁడువేలు నాఱునూట
యఱువదినాలుగు శ్లోకంబులు గలిగి.

39

క. ఆరణ్యపర్వ మనఁగా ACC NO. 125
నారణ్య ప్రముఖ షోడశాంతఃపర్వా 294.592
ధారమయి సకలసూరిన NAN
భారమ్యంబగు తృతీయ పర్వము వెలయున్.

40

వ. మఱియు విరాటనగరంబునకుం జనుచుండి రత్నమీవశమీవృక్షంబునఁ బాండ
వులు తమ యాయుధంబులు నిక్షేపించి తమ్మెవ్వరు నెఱుంగకుండ విరాటుం
గొలిచి యునికియు నందు భీముండు సింహబలుం దొట్టి సకల కీచకుల వధిం
చుటయు గోగ్రహణంబునఁ గురుబిరుంబుల నెల్ల నొక్కరుండ జయించి
ధనంజయుండు గోగణంబులఁ గ్రమ్మఱించుటయు విరాటరాజపుత్రియైన
యుత్తర నభిమన్యుండు వివాహం బగుటయు నను వృత్తాంతంబుల నొప్పి
మూఁడు వేలు నేనూఱు శ్లోకంబులు గలిగి.

41

క. పర్వచు వై రాటాదిక
పర్వచతుష్టయమునను సభారంజనమై
సర్వమనోజ్ఞము నాలగు
పర్వమునాఁ డగి విరాటపర్వము వెలయున్.

42

వ. మణియు భారతరణోద్యోగులైన పాండవులు పట్టావ్యంబున విడియుటయు నర్జునమర్యాదనులు ద్వారకానగరంబునకుం జని శ్రీకృష్ణునిం గని సహాయ ప్రియంబునకుం బ్రార్థించుటయు నారాయణుండు వారి నాశ్వాసించి నారాయణ గోపాలబలంబుల నిరూపించి వారలం గోరికొండనుటయు నారాయణుని నొక్కని నర్జునుండు గోరికొనుటయు ధృతరాష్ట్రుండు పనుప నుపశమనార్థం బుపట్టావ్యంబున సంజయుండు పాండవుల కడకుం బోవుటయు వాసుదేవ సహితులైన పాండవుల రణప్రారంభంబు విని ధృతరాష్ట్రుండు నిద్రాహారం బులు విడిచి చింతాక్రాంతం డగుటయు హితవచనంబులైన విదురు పల్కులు వినమియు ధృతరాష్ట్రునకు మనస్తాపోపశమనంబుగా ననత్సుజాతుం డధ్యాత్మ కథలు నెప్పుటయు వాసుదేవాత్ముల యత్యంతసాంగత్యం బెఱింగి వచ్చి సంజయుండు సకల రాజసమక్షంబున విస్తరించుటయు సర్వభూతహితంబులైన శ్రీకృష్ణుండు పాండవ ధర్తరాష్ట్రులకు నంధి గావించం దలంచి హస్తీపురం బునకుం జని యందుఁ గర్ణాది దుష్టశీక్షితుండైన దుర్యోధను దుర్మంత్రం బెఱింగి విశ్వరూపంబుఁ జూపుటయుఁ గృష్ణుండు కర్ణునిం దన రథం బెక్కించుకొని యుపాయంబున ననునయించి యొడంబులుప నేరక కర్ణచేతం బ్రహ్మాఖ్యాతుండయి క్రమ్మఱి వచ్చుటయు బలాతిబలసంఖ్యానంబు నెల్లియుద్ధంబు సేయవలయునని కురుపతి పనుప నులూకుండను దూత పాండవుల పాలికి వచ్చి పరుసంబులు వలుకుటయు సమరభాతిరథసంఖ్యానంబు నర్ధరథులతోనం గలయల దన్నెన్నివ నలిగి కర్ణుండు భీష్మ పదిదినంబులు సమర పరాజ్ఞులుం డగుటయు రామభీష్మలయుద్ధకీర్తనంబు సంబోధాఖ్యానంబును సంక్రిందనోపాఖ్యానంబును శ్వేతాభిషేకంబు ననువృత్తాంతంబుల నొప్పి యాటుదేలుం దొమ్మన్నూట తొంబది యెనిమిది శ్లోకంబులు గలిగి.

43

౬. విడిచింబై యుద్యోగము

మొదలుగఁ జను నొకఁడు పర్వముల నెంతయు నొ

ప్పవడై యేగెను పర్వం

విడిచి నుద్యోగపర్వ మిమ్మిగు సభలన్.

44

వ. మణియు జంబూఖండవిసిర్మాణంబు సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునకుం బెప్పు టయు భూవిస్తారంబును భీష్మాభిషేకంబును బాండవమధ్యమవిషాదంబును వాసుదేవుని మోక్షవర్ణనహేతువులం బెప్పి యర్జును మోహభ్రాంతిఁ

జెలుచుటయు శిఖండిం బురస్కరించుకొని యర్జునుండు భీష్ముని వధియించు
టయు నను వృత్తాంతంబుల నొప్పి యైదువేలు నెనమన్నూట యెనుబది
నాలుగు శ్లోకంబులు గలిగి.

45

క. జంబూఖండవినిర్మా

ఇం బాదిగ హృదయ రోచనములగు నేస్వ

ర్వంబులను భీష్మ పర్వము

పంబి వినం బొలుచు షష్టవర్వం బగుచున్.

46

వ. మఱియు ద్రోణాభిషేకంబును సంశప్తకు లర్జునుం బాపికొనిపోయి యేకతంబు
యుద్ధంబు సేయుటయు నర్జునుచేత సుప్రతీకగజంబు తోడన భగదత్తు
చావును ద్రోణ కర్ణాదులు పెక్కండ్రు గూడుకొని యధర్మయుద్ధంబున నభి
మన్యుం జంపుటయు నర్జునుప్రతిజ్ఞయు నభిమన్యువధకుం గ్రుద్ధుండై
యర్జునుం దేడకొహిణుల బలంబుల నొక్కరుండ చంపి నైంధవుం దును
ముటయును దొమ్మిది కోట్లు సంశప్తకుల నర్జునుండు నిశ్శేషంబు సేయు
టయు నలంబన శ్రుతాయు జలసంధ సోమదత్త భూరిశ్రవో బాహ్లిక విరాట
ద్రుపద ఘటోత్కచ ఛార్తరాష్ట్ర నారాయణ గోపాలాది వధయును ద్రోణ
వధయు నశ్వత్థామ నారాయణాగ్నేయాత్రుకీర్తనంబును గృష్ణార్జునుల
మాహావ్యూహంబును ననువృత్తాంతంబుల నొప్పి పదివేలుం దొమ్మన్నూట
పందొమ్మిది శ్లోకంబులు గలిగి.

47

క. విన నేడగు పర్వము మే

లనఁగా ద్రోణాభిషేక మాదిగఁ గల య

య్యెనిమిది పర్వములను న

త్యనుపమమై ద్రోణపర్వ'మమరున్ సభలన్.

48

వ. మఱియుఁ గర్ణాభిషేకంబును గర్జునకు రథంబు గడవ శల్యుం బూన్చుటయుఁ
ద్రిపురదహనోపాఖ్యానంబును కర్ణశల్యుల పరస్పర వివాదంబును హంస
కాకీయోపాఖ్యానంబును యుధిష్ఠిరార్జునుల పరస్పర క్రోధవచనంబులు నర్జు
నానునయంబును వృషసేనువధయును దుశ్శాసనుం జంపి భీముండు తద్వక్షో
రక్తం బాస్వాదించుటయు విప్రశాపనిమిత్తంబునఁ గర్ణరథచక్రంబు
భూమియందుఁ గ్రుంగుటయు నాగాత్రభయంబున నర్జునురథంబు శ్రీకృష్ణుండు

భూమియందుఁ జొనుకటయు నింద్రాదిత్యుల పరస్పర సంవాదంబును గర్జ
వధయును నను వృత్తాంతంబుల నొప్పి నాలుగు వేలుం దొమ్మిన్నులు
శ్లోకంబులు గలిగి. 49

క. అనుపమబలు లగు కర్ణ

ద్భునపీరుల శౌర్యమహిమ శోభిల్లంగా

నెనిమిది యగు పర్వం బిది

యనఁ బరగుం గర్జవర్జ మతిహృద్యంబై . 50

వ. మఱియు భారతపీరు లెల్లఁ బరలోకగతులై న శల్యుండు రణభారంబు పూను
టయుఁ గురుకుమారవధయును ధర్మజు రోషంబున శల్య మరణంబును గురు
ముఖ్యులవధయును సహదేవునిచేత సభుత్తకుండై న శకునిచావును
సంజయగ్రహణమోక్షణంబును హ్రదప్రవేశంబును భీమదుర్యోధనుల గదా
యుద్ధంబును సరస్వత్యాదిపుణ్యతీర్థకీర్తనంబు నను వృత్తాంతంబుల నొప్పి
మూడువేలు నెన్నుట యిరువది శ్లోకంబులు గలిగి. 51

ఆ. సభల విస్తరిల్లి శల్యాదికములై న

నాల్గవర్ణముల వినంగఁ జాలి

సవచుపర్వ మనఁగ నవ్వార్ధరమణీయ

మగుచు శల్యపర్వ మతిశయిల్లు. 52

వ. మఱియు భీముగదాభీమాతంబున దుర్యోధనుండు తొడలు విరిగిపడిన బాండ
వులు రణం బువసంహరించి చనిన నాటి రాత్రి కృపకృతవర్మాశ్వత్థామలు
పాండవబిరంబువయిం జనుటయు సం దశ్వత్థామ కోపోద్దీపితుండై తన ప్రతి
జ్ఞదీక్ష ధృష్టద్యుమ్నుపురోగములై న సర్వపాంచాలురను బ్రతివింధ్యాది
ద్రోహదేయులను బాండవామాత్యులను సుఖసుప్తులయినవారి వధించుటయు
సందు శ్రీకృష్ణ ప్రసాదంబునఁ బాండవులేవురు సాత్యకియుం దప్పటయుఁ
బుత్త్ర భ్రాతృవధదుఃఖిరయై పాంచాలి యనశనంబు సంకల్పించుకొనుటయు
దక్షిణసంబున భీముం దశ్వత్థామ పిఱుంచు జనుటయు భీమసేనభయార్తుం
డయి యశ్వత్థామ యపాండవం బయ్యెడ మని శరమోక్షణంబు సేయుటయు
నట్లు గాకుండెడమని శ్రీకృష్ణుండు దానిం బరిహరించుటయు దానిం దునియ
నడ్డునుండు తన దివ్యబాణంబున సేయుటయు వ్యాసాశ్వత్థామల యన్యోన్య

పంబులు నశ్వత్థామ శిరోరత్నంబుఁ బాండవులు గొనుటయు నను వృత్తాం
ంబుల నొప్పి కెండు వేలు నెనమన్నుట దెబ్బది శ్లోకంబులు గలిగి. 53

సతసౌప్తికాది పర్వ

త్రితయంబునఁదనరి వసుమతీసురవరస

సృతమై సౌప్తికపర్వము

ప్రతిభ వినం బొలుచు దశమపర్వం బగుచున్.

54

మఱియు వీరవత్సీవిలాపంబును గాంధారీధృతరాష్ట్రుల కోపప్రసాదంబులును
ధర్మజుండు రణనిహతులైన పితృపితామహభ్రాతృపుత్ర భృత్యామౌర్య
మాతులాచార్య మిత్రాదులం బరీక్షించి యథావిధి సంస్కరింపం దగువారలం
బంచుటయు భారతవీరుల కుదకదానంబు సేయుటయుఁ దత్సమయంబునఁ
గుంతిదేవి పాండవులకుఁ గర్ణుండు గూఢోత్పన్నుండని యెఱింగించుటయు
ధర్మజువిలాపంబును ధర్మజురాజ్యాభిషేకంబును చార్యాకనిగ్రహంబును గృహ
ప్రవిభాగంబును నను వృత్తాంతంబుల నొప్పి వేయునేడునూటదెబ్బదియైదు
శ్లోకంబులు గలిగి. 55

పర్వచు శ్రీపర్వాదిక

పర్వంబుల నేనిటం గృపాయుతమై శ్రీ

పర్వంబు పదునొకండగు

పర్వము నావెలయు సుకవిపండితసభలన్.

56

మఱియు బంధువర్గంబునెల్ల వధియించి పరమనిర్వేదనపరుండై కృష్ణుపచ
నంబుల శాంతుండైయున్న ధర్మజునకు శరతల్పగతుండైన భీష్ముండు ధర్మ
విదులయిన రాజులకెల్ల హితంబుగా రాజధర్మంబులు నాపద్ధర్మంబులు నేవాని
నెఱింగిన సర్వజ్ఞానసంపన్ను లగుదు రట్టి మోక్షధర్మంబులుఁ జెప్పటయునను
వృత్తాంతంబుల నొప్పి పదునాలుగు వేల నేనూట యిరువదియైదు శ్లోకం
బులు గలిగి. 57

సకలహితంబై శాంత్యా

దికపర్వచతుష్కమున విదితమై సమబు

ద్ధికిఁ బండ్రెం డగు పర్వం

బ కడున్ మేలనఁగ శాంతిపర్వము వెలయున్.

వ. మఱియుఁ బితామహుండగు గాంగేయులన నప్పధర్మనిశ్చయంబును దాన విధులును నాచారవిధులును ధర్మరా జెఱుంగుటయుఁ బుత్రానుశాసనంబును భీష్మస్వర్గారోహణంబు నను పృథ్వాంతంబుల నొప్పి పండ్రెండువేల శ్లోకంబులు గలిగి.

59

క. బసరుఁ ద్రయోదశపర్వం

బసఁగా ననుశాసనాద్యమగు పర్వయుగం

బున మేలై విబుధశ్రే

ణేనుతందై యానుశాసనిపర్వ మిలన్.

60

వ. మఱియు నశ్వమేధారంభంబును సంపత్తమరు త్రీయోపాఖ్యానంబును స్వర్ణ కోశసంప్రాప్తియు నుత్తరగర్భంబున నశ్వత్థామాప్తదగ్ధుండై శ్రీకృష్ణచేత సంజీవితుండయిన పరీక్షితుని జన్మంబు నర్జును నశ్వానుసరణంబు నెడనెడ రాజులతోడి యుద్ధంబును జిత్రాంగదపుత్తుండై న బ్రభువాహనుం డాహవంబున నర్జునుం బరిభవించుటయు నశ్వమేధ మహాయజ్ఞంబునందు నకులౌ పాఖ్యానంబును సనుగీతయు బ్రాహ్మణగీతయు గురుశిష్యసంవాదంబును నను పృథ్వాంతంబుల నొప్పి నాల్గవేలు నన్నుట యిరువది శ్లోకంబులు గలిగి.

61

తే. అభిమతంబగు నశ్వమేధాదికద్వి

పర్వయుతమై చతుర్దశపర్వ మనంగ

నాశ్వమేధిపర్వ మత్యంత నిబిడ

వస్తువిస్తారమై బుధవరుల సభల.

62

వ. మఱియు ధృరాష్ట్రుండును గాంధారియు రాజ్యంబు విడిచి విదుర సంజయ సహితంబుగా నాశ్రమవాసంబునకుఁ జనుటయు సకల రాజ్యభారధారేయులై సె కొడుకుల విడిచి కుంతీదేవి గురుశుశ్రూషాపరయయి వారి పిఱుండన పోవుటయు సమరసిహతులైన పృథ్విహేతులైన నెల్ల ధృతరాష్ట్రుండు వ్యాసవర ప్రసాదంబునఁ గాంచి విగతశోకుడయి గాంధారీ కుంతీ విదుర సంజయులతోఁ బరమసిద్ధికిం జనుటయుఁ బాదవులు నానదువలన నిఖిలయాదవ వ్యసనం బెఱుంగుటయు నను పృథ్వాంతంబుల నొప్పి వేయునూటయాఱు శ్లోకంబులు గలిగి.

63

క. అమితార్థయు క్రితో నా

శ్రమవాసాది త్రివర్వసహితం బయి యా

శ్రమవాసపర్వ మత్యు

త్తమ కథలను వెలయుఁ బంచదశపర్వంబై .

64

వ. మఱియు యాదవులెల్ల మదిరాపానపరవళు లయి శాపనిమి త్తంబున నముద్ర
తీరంబునఁ దమలోఁబోరి పొడిచికొని పరలోకగతు లగుటయు దాని నెఱింగి
రామకృష్ణాదియాదవ విరహితంబయిన ద్వారవతి కర్జునుం డరిగి విషణ్ణుచి త్తుం
డయి వసుదేవాది యాదవులనెల్ల సంస్కరించి యాదవకళత్రంబుల నెల్లఁ
దోడ్కొని వచ్చుచో గాండీవదివ్యబాణంబులక క్తి దఱిగిన వనచరభయం
బువలనఁ దత్కళత్రంబుల రక్షింప నోపమియు నర్జునుండు ధర్మరాజుకడకు
వచ్చి వ్యాసవాక్యప్రబోధితుండై సన్న్యసిండుటయు నను వృత్తాంతంబుల
నొప్పి మున్నూఱు శ్లోకంబులు గలిగి పదియాఱవ పర్వంబై మౌసలపర్వం
బునఁ బరగె మఱియుఁ బరీక్షిద్రాజ్యాభిషేకంబును రాజ్యపరిత్యాగము సేసి
పాండవు లేవురు ద్రౌపదీసహితులై పరమసిద్ధికిం జనుటయు నను వృత్తాంతం
బుల నొప్పి నూటయిరువది శ్లోకంబులు గలిగి పదియేడవ పర్వంబై మహా
ప్రస్థానికంబునఁ బరగె. మఱియుఁ గర్ణు నరకప్రాప్తియుఁ దన్మోక్షణంబును
స్వర్గంబున భారతవీరుల సంగమంబును గర్మపరిపాకోపభోగంబు నను వృత్తాం
తంబుల నొప్పి యిన్నూఱు శ్లోకంబులు గలిగి పదునెనిమిదవ పర్వంబై
స్వర్గారోహణంబునఁ బరగె ని ట్లప్టాదశపర్వంబులు గలిగి.

65

—: భారతసంహితానిర్మాణ ప్రశంస:—

సం. 1—1—63

మ. అమితాభ్యానక శాఖలం బొలిచి వేదార్థామలచ్ఛాయమై
సుమహద్వర్గ చతుష్కృపుష్పవితతిన్ శోభిల్లి కృష్ణార్జునో
త్తమనానాగుణకీర్తనార్థఫలమై ద్వైపాయనోద్యానజా
తమహాభారతపారిజాత మమరున్ ధాత్రీసురప్రార్థ్యమై.

66

వ. ఇట్టి మహాభారతంబు ననేకవిధ పదార్థ ప్రపంచ సంచితంబు నుపపర్వ మహా
పర్వోపశోభితంబు నుపదీప్యమహాదీప్య సంభృతం బయిన భువనం బజుండు

నిర్మించినట్లు కృష్ణ ద్వైపాయనుండు నిఖిలలోకహితార్థంబు దత్తావధానుండై
 సంవత్సరత్రయంబు నిర్మించి దాని దేవలోకంబునందు వక్కాణింపం నారదుం
 బనిచెఁ బిల్వలోకంబున వక్కాణింప నసితుండైన దేవలుం బనిచె గరుడ
 గంధర్వ యక్షరాక్షస లోకంబులందు వక్కాణింప శుకుం బనిచె నాగలోకంబు
 నంను వక్కాణింప సుమంతుం బనిచె. మనుష్యలోకంబున జనమేజయునకు
 వక్కాణింప వైశంపాయనునిం బనిచె నేనా వైశంపాయనమహామునివలన
 విని వచ్చితిఁ దొల్లి కృతత్రేతావసాన సమయంబుల దేవాసుర రామరావణ
 యుద్ధంబులును బోలె ద్వాపరాంశంబునం బాండవధార్తరాష్ట్రులకు మహా
 ఘోరయుద్ధం బయ్యె నందు.

67

తరలము. పదిదినంబులు భీష్ముఁ డాహవభారకుండు గురుండు పం
 చదివసంబులు గర్జుడున్ దివనద్వయంబు దినార్థమం
 దుదిలతేజుఁడు శల్యుఁ డశ్యధికోగ్ర వీరగదారణం
 బది దినార్థము గాఁగ నిట్లు మహాభయంకరవృత్తితోన్.

68

కా. ఏడక్షోహిణు లెన్నఁ బాండవబలం బేకాదశాక్షోహిణుల్
 రూఢిం గొరవనైన్య మీ యుభయమున్ రోషాహతాన్యోన్యమై
 యీడంబోవక వీరకమై బొడువఁగా నేపారు ఘోరాజి న
 ల్లాడెన్ చాత్రి శమంతపంచకమునం దష్టాదశాహంబులున్.

69

వ. ఇట్టి మహాభారతంబు కృష్ణద్వైపాయనమహాముని విరచితంబై ప్రవర్తిల్లు
 చుండు.

70

సీ. ఇమ్మహాభారతం బిమ్ములఁ బాయక
 విహితావధానులై వినుచునుండు
 చారికి విపులధర్మారంభనంసిద్ధి
 యగుఁబరమార్థంబు యశ్రమమున
 వేదముల్ నాలుగు నాదిపురాణముల్
 పదునెనిమిదియుఁ దత్ప్రమితధర్మ
 శాస్త్రంబులును మోక్షశాస్త్ర తత్త్వంబులు
 నెఱిగిన ఫల మగు నెల్లప్రొద్దు

ఆ. దానములను బహువిధప్రతుహతజప

బ్రహ్మచర్యములను బడయఁబడిన

పుణ్యఫలముఁ బడయఁబోలు నశేషపా

పక్షయంబు నగు శుభంబుఁ బెరుఁగు.

71

ఉ. సాత్యవతేయవిష్ణుపదసంభవమై విబుధేశ్వరాబ్ధిసం

గత్యుపశోభితం బయి జగద్విదితం బగు భారతీయ భా

రత్యమరాపగౌఘము నిరంతరసంతతపుణ్యసంప దు

న్నత్యభివృద్ధి సేయు వినిసం గొనియాడిన నెల్ల వారికిన్.

72

వ. అనిన విని శౌనకాది మహామునులు శ్రీమహాభారతకథాశ్రవణకుతూహల

పరులయి యక్కఱకున కిట్లు నిరి.

73

—:శమంతపంచకాక్షోహిణీ సంఖ్యాకథనము:—

సం. 1—2—1

మ. అనఘా మున్ను శమంతపంచకము నయ్యక్షోహిణీసంఖ్యయున్

వినఁగా మా కెఱిఁగించి భారతకథావిర్భూతికిం గారణం

బును దద్భారతవిస్త్రోక్తి విభవంబుం బాండవాడంబరం

బును భీష్మాదికురుప్రవీరచరితంబుం జెప్పు ముద్యన్మతిన్.

74

క. అనిన విని రోమహర్షణ

తనయుం డమ్మునుల కతిముదంబున వినయా

వనతుఁ డయి గురులఁ దన హృ

ద్వనజంబున నిలిపి కొలిచి వాగ్గణపతులన్.

75

ఉ. ఇంబుగ సర్వలోకజను లెవ్వనియేని ముఖామృతాంశుబిం

బంబున నుద్భవం బయిన భారతవాగమృతంబు కర్ణరం

ధ్రం బను నంజలిం దవిలి త్రావుదు రట్టి మునీంద్రలోక పం

ద్యుం బరముం బరాశరసుతుం బ్రణమిల్లి కరంబు భక్తితోన్.

76

వ. అమ్మును లడిగిన కథ యథాక్రమంబున సవిస్తరంబుగాఁ జెప్పందొడంగె. 7

కా. త్రేతాద్వాపరసంధి నుద్ధతమదాంధీభూతవిద్వేషి జీ
 మూతోగ్రశ్వసనుండు రాముఁ డలకన్ ముయ్యేడుమాఱుల్ రణ
 ప్రితిన్ వై రిధరాతలేశ్వరులఁ జంపెం బల్వరన్ ధీర్ఘని
 ధ్వాతక్రూరకుతారలూననిఖిలక్షత్తోరుకాంతారుఁడై.

78

ప. అప్పురకురాముండు నిజనిశితకుతారధారావిదళిత సకలక్షత్తోరుధిరాపూర్ణం
 బులుగా నేనుమడుంగులు గావించి తద్రుధిరజలంబులఁ బితృతర్పణంబు సేసి
 తత్పితృగణప్రార్థన నుపశమితక్రోధుం డయ్యె దానన చేసి తత్సమీప ప్రదే
 శంబు శమంతపంచకంబునఁ బరగె మఱి యక్షోహిణీ సంఖ్య వినుండు. 79

సీ. వరరథ మొక్కండు వారణ మొక్కండు
 తురగముల్ మూఁడు కాల్వరును నేవు
 రను సంఖ్యగలయది యగుఁ బత్తి యది
 త్రిగుణం బైన సేనాముఖంబు దీని
 త్రిగుణంబు గుల్మంబు దీని ముమ్మడుఁగగు
 గణము తదగణము త్రిగుణితమైన
 బాహినియగు దాని వడి మూఁట గుణియింపఁ
 బృతననఁ బరగుఁ దత్ప్రృతన మూఁట

80

ఆ. గుణితమైనఁ జము వగున్ మఱి దాని ము
 మ్మడుఁ గనీకీనీసమాఖ్య నొనరు
 నదియుఁ బదిమడుంగులైన నక్షోహిణీ
 యౌ నిరంతర ప్రమాను సంఖ్య.

ప. ఇరువదియొక్కచేయు నెనమన్నూట డెబ్బది రథంబులు నన్ని యేనుంగులు
 సలువదేనుపేలు నాటునూటవది గుఱ్ఱంబులు లక్షయుం దొమ్మిదివేలున్
 మున్నూటయేఁబండ్లు పీరభటులును గలయది యొక్క యక్షోహిణీ యయ్యె
 నట్టి యక్షోహిణులు పదునెనిమిదింటి నన్నద్దులై కురుపాండవులు యుద్ధంబు
 సేయుటం జేసి యా శమంతపంచకంబు కురుక్షేత్రంబునఁ బరగె నట్టి కురు
 క్షేత్రంబు నందు.

81

చ. ప్రతిహరశత్రువిక్రముఁడు పాండవవంశవివర్ధనుండు ను
 క్రతుఁడు పరీక్షిదార్మజుఁ డవచ్చవిదూరుఁ డుదారకీర్తి ని
 క్కిరవివిధాన్వహుండు జనమేజయుఁ డన్ జనపాలుఁ డుత్తమ
 స్తుతమతి కీర్తనత్త్ర మజితుం దొనరించె కుభాభికాంక్షియై.

82

—:సరమ వృత్తాంతము—జనమేజయుని పురోహిత వరణము:—

సం. 1—3—1

వ. ఆప్రదేశంబునకు సరమయను దేవకుని కొడుకు సారమేయుండను కుర్కుర
కుమారుండు క్రీడార్థంబు వచ్చి క్రుమ్మరుచున్న నలిగి జనమేజయు తమ్ములు
శ్రుత సేనుండును నుగ్ర సేనుండును ననువార లాసారమేయు నడిచిన నది యట
చుచుం బటతెంచి తనతల్లికిం జెప్పిన నాసరమయు నతికోపాన్వితయై జనమే
జయునొద్దకు వచ్చి యిట్లనియె.

83

క. క్షితినాథ కడు నకరుణా

న్వితులై నీతమ్ము లతివివేకవిదూరుల్
మతి దలఁపక నాపుత్త్రుకు
నతిబాలకు ననపరాధు నడిచిరి పెలుచన్.

84

క. తగు నిది తగ దని యెదలో

వగవక సాధులకుఁ బేదవారల కెగ్గుల్
మొగిఁ జేయు దుర్విసీతుల
కగు ననిమిత్తాగమంబు లయిన భయంబుల్.

85

వ. అని సరమ యదృశ్యయైన నతివిస్మితుండై జనమేజయుండు కొన్నిదినంబు
లకు దీర్ఘ సత్త్రింబు సమాప్తంబు సేసి హస్తపురంబునకుం జని యందు
సుఖంబుండి యొక్కనాఁడు దేవకునివచన ప్రతికారార్థంబు శాంతిక పౌష్టిక
క్రియలు నిర్వర్తింప ననురూప పురోహితు నన్వేషించుచు ననేక మునిగణా
శ్రమంబులకుం జని యొక్క మునిపల్లెం గని యందు శ్రుతశ్రవసుండను
మహామునిం గని నమస్కరించి యిట్లనియె.

86

క. కరుణించి యిండు నాకుం

బురోహితుఁడు గాఁగ మీసుపుత్త్రిఁ బవిత్రుం
బరమతపోనై స్థికు భా
సురయమనియమాభిరాము సోమశ్రవసున్.

87

వ. అని యడిగి వాని యనుమతంబున సోమశ్రవసుం దనకుం బురోహితుం
గావించుకొని వాని నభీష్టసత్కారంబుల సంతృప్తునిం జేసి తదుపదేశంబున. 88

- ఉ. ఆయరక్తి ర్తితో వివిధయాగములన్ సురధారుణీసురా
 మ్నాయము నాహితాహుతి సమంచితదక్షిణ లిచ్చి తన్నుచుం
 జేయుచునుండె రాజ్యము విశిష్టజనస్తుత వర్ధమానల
 క్షీయుతుఁ డుత్తమండు జనమేజయుఁ డాదినరేంద్రమార్గుడై. 89
- వ. ఇట్లనవరత శాంతికపౌష్టికక్రియలు నిర్వర్తించుచు గురుదేవ మహిదేవ
 రర్చనాభిరతుండై యుండునర. 90

—:ఉదంకుండు పౌష్యమహాదేవి కుండలంబులం దేఁబోవుట:—

సం. 1—3—86

- క. పంకజభవనన్నిభుఁ డఘ
 పంకజైకసమహాతపస్సలిలుఁ డనా
 పంకమతి పై లగిష్యుఁ డు
 దంకుండను మునివరుండు దద్దయు భక్తిన్. 91
- క. గురుకులమునందు గురులకుఁ
 జరిచర్య లొనర్చి తా నవరిమితనిష్ఠా
 పరుడై జ్ఞానము వడసెను
 గురుదయ సజిమాదికాష్టగుణములతోడన్. 92
- వ. ఆయుదంకుండు గురుహితకార్యధురంధరుం డయి గురువత్సీనియోగంబునం
 బౌష్యుండనురాజుదేవికుండలంబులం బ్రతిగ్రహించి తేరంబూని వనంబులో
 నొక్కరుండ చనువాఁ డెరువ నొక్క మహోక్షంబు నెక్కి చనుదెంచు వాని
 నొక్క దివ్యవృరుషుం గని వాని వన్నిన వృషభగోమయ భక్షణంబు సేసి
 యమ్మహాత్ము సనుగ్రహంబు వడసి యతిత్వరితగతిం జని పౌష్యమహారాజుం
 గాంచీ దీపించి గృహీతసత్కార్యుండై యిట్లనియె. 93

- తే. పిను గుర్వర్త మర్థి నై మానవేశ
 కడఁగి డచ్చితి నిబ్బడు సేకడకు వేడ్క
 మందితారాతి నీదేవికుండలమ్ము
 లమ్ము నాహున్కి యిది సఫలమ్ము గాఁగ. 94

- వ. ఆనినెం బౌష్యం దిట్టి మహాత్మున కేఁగాంచితిఁ గృతార్థుండ నై తినని సంత
 సిట్లే యుదంకున కిట్లనియె సయ్యా నుదీయధర్మపత్ని యక్కుండలంబులు

దొడిగి యున్నయది మద్వచనంబున వాని నిప్పించుకొ మ్మనిన నుదంకుం
డంతఃపురమునకుఁ జని పౌష్యమహాదేవిం గానక క్రమ్మటి పౌష్య పాలికి
వచ్చి నీదేవి నందులం గాన నీవ యక్కుండలంబులు దెప్పించి యిమ్మనినఁ
బౌష్యం డిట్లనియె.

95

భూవినుత నిన్ను ద్రిభువన
పావను నకుచి పని యెట్లు పలుకఁగ నగు న
దేవి పవిత్రపతివ్రత
గావున నకుచులకుఁ గానఁగా దనవద్యా!

96

అనిన విని యుదంకుం డప్పుడు దలంచి యావృషభగోమయ భక్షణానం
తరంబున నాచమింపమిన్నై న నాయకుచిభావంబునఁ గాకేమి యప్పరమ
పతివ్రత మదీయదృష్టిగోచర గాకున్న దయ్యె నని పూర్వాభిముఖుండయి
కుద్ధోదకంబులం బ్రజ్జేశితపాణిపాదవదనుండయి యాచమించి పౌష్యాను
మతంబున నద్దేవియొద్దకుం జనిన నదియును నమ్మహామునికి నమస్కరించి
కుండలమ్ము లిచ్చి యిట్లనియె.

97

క. తక్షకుఁ డీకుండలము ల

పేక్షించుచు నుండువాఁ డభేద్యుఁడు మాయా

దక్షిండు వానివలన ను

రక్షితముగఁ జేసి చనుము రవినిభతేజా!

98

వ. అనిన నుదంకుం డట్ల చేయుదునని యద్దేవి వీడ్కొని పౌష్యపాలికిం
బోయిన నతం డయ్యా! నీ వతిథివి మాయంటఁ గృతభోజనుండవై పౌమ్మని
క్షణియించిన నొడంబడి యుదంకుండు గుడుచుచో నన్నంబు కేశదుష్టంబైన
రోసి కరం బలిగి యిట్లవరీక్షితంబైన యశుద్ధాన్నంబు పెట్టినవాఁడ వంధుండ
వగు మని శాపం బిచ్చిన నల్లి యల్పదోషంబున నాకు శాపం బిచ్చిన
వాఁడవు నీ వనపత్యుండ వగు మని ప్రతిశాపం బిచ్చిన నుదంకుండు నే
ననపత్యుండఁ గా నోవ దీనిఁ గ్రమ్మటింపు మనినఁ బౌష్యుండి ట్లనియె. 99

ఉ. నిండుమనంబు నవ్యనవనీతసమానము పల్కా దారుణా

ఖండలశత్రుత్వము జగన్నుత విప్రులయందు నిక్క మీ

రెండును రాజులందు విపరీతము గావున విప్రుఁ డోపు నో

పం డతిశాంతుఁ డయ్య నరపాలుఁడు శాపము గ్రమ్మజీంపఁగన్.

100

—:తక్షకుండు కుండలంబు లపహరించుట:—

సం. 1—3—136

వ. కావున నా కశక్యంబు నీయిచ్చిన శాపంబు గ్రమ్మఱింపు మనిన నుదంకుం
డట్లేని నీకు నల్పకాలంబున శాపమోక్షం బగు నని పౌష్యునకు ననుగ్ర
హించి మగుడి నేడ పోయి గురుపత్నికిఁ గుండలంబు లీఁగంటినని సంతో
షించి చనువాఁ డెదుర నొక్క జలాశయంబు గని శుచిప్రదేశంబునఁ దనచేతి
కుండలంబులు పెట్టి యాచమించుచున్నంతఁ దనతోడన వచ్చి తక్షకుండు
నగ్నవేషధరుండై యక్కుండలంబులు గొని పాతిన నుదంకుండును వాని
పిఱుందన పాటి పట్టికొనుడు. 101

క. విడిచి దిగంబరవేషము

విడువక మణికుండలములు విషధరపతి యే

ర్పడ నిజరూపముతో న

ప్పుడ యహిలోకమున కరిగె భూవివరమునన్.

102

వ. ఉదంకుండును వానితోడన తగిలి యవ్వవరంబున నురగలోకంబున కరిగి
నాగపతుల నెల్ల నిట్ల ని స్తుతియించె. 103

చ. బహువనపాదపాద్ధికులపర్వతపూర్ణ సరస్వస్వతీ

సహితమహామహీభర మజస్రసహస్రఫణాశిఁ దాల్చి దు

స్సహతరమూర్తికిన్ జలధిశాయికిఁ బాయక శయ్య యైన య

య్యహిపతి దుష్కృతాంతకుండనంతుడు మాకుఁ బ్రసన్నుఁ డయ్యెడున్. 104

చ. అరిది తపోవిభూతి నమరారుల బాధలు వొందకుండఁగా

నురగుల నెల్లఁ గాచిన మహోరగనాయకుఁ డానమత్పురా

సురమకుటాగ్రతన్నరుచిశోభితపాదున కద్రినందనే

శ్వరునకు భూషణం బయిన వాసుకి మాకుఁ బ్రసన్నుఁ డయ్యెడున్. 105

ఉ. దేవమనుష్యలోకములఁ ద్రిమ్మరుచున్ విపులవ్రతాపసం

భావితశక్తిశౌర్యులు నపారవిషోత్కటకోపవిస్ఫుర

త్పావకతాపితాభిలవిపక్షులు నైన మహానుభావు లై

రావతకోటిఘోరఫణిరాజులు మాకుఁ బ్రసన్ను లయ్యెడున్. 106

106

ఉ. గోత్రమహామహీధరనికుంజములన్ విపినంబులం గురు
తేత్రమునం బ్రకామగతిభేలన నొప్పి సహాశ్వ సేనుడై
ధాత్రిఁ బరిభ్రమించు బలదర్పపరాక్రమదక్షఁ డీక్షణ
శ్రోత్రవిభుండు తక్షకుఁడు శూరుఁడు మాకుఁ బ్రసన్నుఁ డయ్యెడున్. 107

వ. అని యిట్లురగపతుల నెల్ల స్తుతియించి యందు సితాసితతంతుసంతాన
పటంబు ననువయించుచున్నవారి నిద్దఱ స్త్రీలను ద్వాదశారచక్రంబుం బరి
వర్తించుచున్నవారి నార్వురఁ గుమారుల నతిప్రమాణతురంగంబు నెక్కిన
వాని మహాతేజస్వి నొక్క దివ్యపురుషుం గని విపులార్థవంతంబులైన మం
త్రంబుల నతిభక్తియుక్తుండై స్తుతియించినం బ్రసన్నుండై యద్దివ్యపురు
షుం డయ్యుదంకున కిట్లనియె. 108

క. మితవచన నీ యథార్థ
స్తుతుల కతిప్రీతమానసుఁడ నైతి ననిం
దితచరిత నీకు నభివాం
చిత మెయ్యది దానిఁ జెప్పుమ చేయుదు ననినన్. 109

వ. ఉదంకుండు గరంబు సంతసిల్లి యిన్నాగకులం బెల్ల నాకు వశం బగునట్టు
లుగ ననుగ్రహింపు మనిన నప్పురుషుం డట్లైని నీయశ్వకర్ణరంద్రాధ్మానంబు
సేయు మనిన వల్లె యని తద్వచనానురూపంబు సేయుడుఁ దక్షణంబ. 110

శ. పాతాళైకనికేతనాంతరమునం బర్వెం దదశ్వాఖిల
ప్రోతోమార్గవినిర్గతోగ్రదహనార్చుల్ పన్నగవ్రాతముల్
భీతిలైన్ భుజగాధినాథుమనమున్ భేదిలైఁ గల్పాంతసం
జాతప్రోద్ధతబాడబానలశిఖాశంకాధికాతంకమై. 111

—:తక్షకుండు కుండలంబులం దెచ్చి యుదంకున కెచ్చుట:—

సం. 1—3—158

క. శంకరనిభుఁడగు విప్రు భ
యంకరకోప్పొక్కి యొక్కొ యనుచును జాతా
తంకుఁడయి కుండలంబు లు
దంకునకును దెచ్చి యిచ్చెఁ దక్షకుఁ డంతన్. 112

వ. ఇట్లు నాగలోకంబున కెల్ల మహాక్షోభంబు గావించి తక్షకుచేతఁ గుండలంబులు గొని యుదంకుఁ డాత్మగతంబున.

113

సీ. కుండలమ్ములు వేగ కొనిరమ్ము నాలవ
నాఁటికి నని పూని నన్నుఁ బనిచె
గురుపత్ని నేఁడ యక్కుండలంబులు దొడ్గు
దివస మీదివస మతిక్రమింప
కుండంగఁ బోక యెట్లాడఁగూడు నిన్నాగ
భవన మెప్పాట వెల్పుడఁగఁబోలు
నేఁడు పోవనినాఁడు నిష్ఫలం బిమ్మహా
యత్న మంతయు నని యధికభింతఁ

114

ఆ. దవిలియున్న నయ్యుదంకు నభిప్రాయ
మెఱిఁగి దివ్యపురుషుఁ డిట్లు లనియె
సీహాయంబు నెక్కి యేఁగుమ యిది వడి
గలదు మనముకంటె గాడ్పుకంటె.

వ. అనవుడు నద్దివ్యపురుషు వచనంబున నత్తురంగంబు నెక్కి తత్క్షణంబు యయ్యుదంకుండు గురుగృహంబునకు వచ్చె నిట గురుపత్నియు శుచి స్నాతయై నూతనపరిధానశోభితయై యక్కుండలంబులు దొడువ నవసరంబైనఁ దదాగమనంబు గోరుచున్నయది యప్పు డయ్యుదంకుం గని తద్దయు సంతసిల్లి తదానీతరత్నకుండలభూషితయై బ్రాహ్మణులం బూజించి నిజసంకల్పితమహోత్సవం బొనరించె నట్లు గురుకార్యంబు నిర్వర్తించి యున్న యుదంకుం జూచి గురుం డిట్లనియె.

115

క. ఈయున్న పౌష్య పాలికిఁ
బోయి కడుం బెద్దదవ్వు పోయినయ ట్ల
త్యాయతవిమలతపోమహి
మా యిన్నిదినంబు లేల మసలితి చెపుమా.

116

వ. అనిన నుదంకుం డిట్లనియె నయ్యా మీయానతిచ్చినట్ల మసలవలవదు తక్షకుండను దుష్టోరంగంబు సేసిన విఘ్నంబున నింత మసల వలసె మిమ్ము వీడ్కొని చనువాడ నెదుర నొక్కమహోక్షంబు నెక్కి చనుదెంచు వాని

నొక్కదివ్య పురుషుం గని వాని పన్నిన వృషభ గోమయ భక్షణంబు సేసి
చని పౌష్యమహాదేవికుండలంబులు ప్రతిగ్రహించి వచ్చుచోఁ దక్షకుచేత
నవహృతకుండలుండనై వాని పిలుందన పాతాళలోకంబునకు బోయి నాగ
పతులనెల్ల స్తుతియించి యందు సితాసితతంతుసంతానపటంబు ననువయిం
చుచున్నవారి నిద్దఱతీలను ద్వాదశారచక్రంబుఁ బరివర్తించుచున్నవారి
నార్వరఁ గుమారుల నతిప్రమాణతురగారూఢుడైన యొక్కదివ్యపురుషుం
గని తత్ప్రసాదంబునఁ గుండలంబులు వడసి తదాదేశంబున నత్తురంగంబు
నెక్కి వచ్చితి నిది యంతయు నేమి నాకెఱింగింపుఁ డనిన గురుం
డిట్లయె.

117

సీ. అప్పురుషుం డింద్రుఁ డయ్యుక్ష మైరాప
తంబు గోమయ మమృతంబు నాగ
భువనంబు లోఁగన్నపౌలఁతు లిద్దఱు ధాత
యును విధాతయు వారియనువయించు
సితకృష్ణతంతురాజితతంత్ర మది యహో
రాత్రంబు ద్వాదశారములు గలుగు
చక్రంబు మాసాత్మసంవత్సరంబు కు
మారు లయ్యార్వరు మహితఋతువు

118

ఆ. లత్తురంగ మగ్ని యప్పురుషుండు ప
ర్జన్యుఁ డింద్రసఖుఁడు సన్మనీంద్ర
యాది నింద్రుఁ గాంచి యమృతాశి వగుట నీ
కభిమతార్థసిద్ధి యయ్యె నయ్య.

క. కర మిష్టము సేసితి మా
కరిసూదన దీన నీకు నగు సత్పులముల్
గురుకార్యనిరతులగు స
త్పురుషుల కగు టరుదె యధికపుణ్యఫలంబుల్,

119

వ. నీవలనం బరమసంప్రీతహృదయుండ నయితి నీవును గుర్వర్థంబునందు ఋణ
విముక్తుండ వయితివి నిజేచ్ఛ నుండు మనినఁ దదనుజ్ఞ వడసి యుదంకుం
డనేకకాలంబు దపంబు సేసె నట్టి యుదంకుండు తక్షకు చేసిన యపకారంబు

నకుం బ్రతీకారంబు సేయం జింతించి యొక్కనాఁడు జనమేజయుమహీపాలు
పాలికిం బోయి యిట్లనియె. 120

—:ఉదంకుండు జనమేజయునకు సర్పయాగబుద్ధి గలిగించుట:—

సం. 1—3—177

చ. మితహితసత్యవాక్య జనమేజయ భూజనవంద్య యేను సు
స్థితి గురుదేవకార్యములు సేయఁగఁబూను తెఱింగి వంచనో
న్నతమతియై యకారణమ నా కపకారము సేసిఁ దక్షకుం
డతి కుటిలస్వభావుఁడు పరాత్మవిశేషవివేకకూన్యుఁడై . 121

వ. అదియునుం గాక . 122

చ. అనవరతార్థదానయజనాభిరతున్ భరతాన్వయాభివ
ర్ధను సకలప్రజాహితవిధాను ధనంజయసన్నిభున్ భవ
జ్జనకుఁ బరీక్షితున్ భుజగజాల్ముఁ డసహ్యవిషోగ్రధూమకే
తనహతిఁ జేసి చేసె నతిదాంతుఁ గృతాంతనికేతనాతిథిన్ . 123

ఉ. కాదన కిట్టిపాటియపకారముఁ దక్షకుఁ డేకవిప్ర సం
బోధనఁ జేసి చేసె నృపపుంగవ పీపు ననేకభూసురా
పాదితసర్పయాగమున భస్మము సేయుము తక్షకాదికా
కోదరసంహతిన్ హుతవహ్నోగ్రసమగ్రశిఖాచయంబులన్ . 124

ఉ. ప్రల్లదుఁడై న యొక్క కులపాంసను చేసినదానఁ దత్కులం
బెల్లను దూషితం బగుట యేమి యపూర్వము గావునన్ మహీ
వల్లభ తక్షకాధము నెవంబున సర్పము లెల్ల నగ్నిలోఁ
ద్రెళ్ళఁగ సర్పయాగ మతిథీయుత చేయుము విప్రసమ్మతిన్ . 125

వ. అని యిట్లయ్యుదంకుండు జనమేజయునకు సర్పయాగంబునందు బుద్ధి
పుట్టించె ననిన విని శౌనకాదిమహామును లక్కఱకున కిట్లనిరి. 126

చ. అమితజగద్భయంకరవిషాగ్నియు నప్రతిహన్యమానవీ
ర్యముఁ గలయట్టి సర్పముల కాజనమేజయు చేయు సర్పయా
గమున నుదగ్రపావకశిఖాతతులం దొరుఁగంగఁ గారణం
బమలచరిత్ర యేమి చెపుమయ్య వినుం గడువేడ్క యయ్యెడున్ . 127

—:భృగువంశ కీర్తనము—భృగు వగ్నికి శా

సం. 1—5—3

వ. అని యడిగిన వారికి నక్కభకుం డీట్లని చెప్పెఁ ద
కద్రువశాపంబు కారణంబునంజేసి జనమేజయు సర్పం
డైన యగ్నియందు సర్పంబులకెల్ల నకాండప్రళయఁ
జొందైన రురుండు గావించు సర్పఘాతంబు సహస్ర
జరత్కారునుతుండైన యాస్తీకుం డుడిగించె దీని స
వనుండని భృగువంశ కీర్తనంబు నాస్తీకుచరితంబును

సీ. భృగుఁడను విప్రుండు మగువఁ బులోమ యన్

దాని గర్భిణీఁ దన ధర్మపత్ని

నగ్నిహోత్రమునకు నగ్నులు విహరింపు

మని పంచి యభిషేచనార్థ మరుగ

నంత బులోముఁడన్ వింతరక్కనుఁ డగ్ని

హోత్రగృహంబున కొయ్య వచ్చి

యత్తన్విఁ జూచి యున్మత్తుఁడై యెవ్వరి

సతి యిది సెప్పమా జాతవేద

ఆ. యనఁగ నగ్నిదేవుఁ డనృతంబునకు విప్ర

శాపమునకు వెఱచి శాపభయము

దీర్చుకొనఁగఁ బోలుఁ దీర్పరా దనృతాభి

భాషణమున నైన పాపభయము.

వ. అని విచారించి యప్పరమపతివ్రత భృగువత్ని యని
నప్పలోముండు నిది నాకుఁ దొల్లివరియింపంబడిన భార్య
పెండ్లియయ్యె నని వరాహరూపంబున నాసాధ్వి నతిసా
పర్వంబర్వం తద్గర్భంబున నున్న యర్చకుండు గరం
చ్యవనుండు నాఁ బరగె నమ్మునికుమారుని.

—:చ్యవనునివలనఁ బులోముఁ డనురాక్షసుండు చచ్చుట:—

క. సముదితసూర్యసహస్రో

పమదుస్సహతేజు జగదుపప్లవసమయా

సమదీప్తి తీవ్రపావక

సముఁ జూచుచు నసుర భస్మసాత్కృతుఁ డయ్యెన్.

131

వ. పులోమయు నక్కొడుకు భృగుకులవర్ధను నెత్తికొని నిజాశ్రమంబునకు వచ్చె నంతకు ముందఱ నారక్కసునకు వెఱచి యక్ష్మామలి యేడ్చుచుం బోయినఁ దద్బాష్పధారావ్రవాహంబు మహానదియై తదాశ్రమసమీపంబునం బాతిన దానికి వధూసర యను నామంబు లోకపితామహుండు సేసె నంతఁ గృతస్నానుండై భృగుండు సనుదెంచి బాలార్కుండునుంబోని బాలకు నెత్తి కొనియున్న నిజపత్నిం జూచి యసుర సేసిన యపకారంబున కలిగి యయ్యసుర నిన్నె ట్లెఱింగె నెవ్వరు నెప్పి రనినఁ బులోమ యిట్ల నియె. 132

క. ఈయగ్నిదేవుఁ డసురకు

నోయన చెప్పటయు విని మహాగ్రాకృతితో

నాయసుర నన్ను సూతర

మై యప్పుడ యెత్తికొని రయంబునఁ జనుచోన్.

133

క. కుక్షీచ్యుతుడై సుతుఁ డా

రాక్షసు భస్మంబు సేసి రాజితశక్తిన్

రక్షించె నన్ను ననవుడు

నక్షణమ ముసీంద్రుఁ డగ్ని కతిరోషమునన్.

134

వ. నీ వతిక్రూరుండవు సర్వభక్షకుండవు గమ్మని శాపం బిచ్చిన నగ్నిదేవుం డిట్లనియె. 135

క. తనయెఱిగిన యర్థం బొరుఁ

డనఘా యిది యెట్లు నెప్పుమని యడిగినఁ జె

ప్పనివాఁడును సత్యము నె

ప్పనివాఁడును ఘోరనరకపంకమునఁ బడున్.

136

వ. కావున నే నసత్యంబునకు వెఱచి యక్ష్మామలి భృగుపత్ని యని కలరూపుఁ

జెప్పితి నఖిలజగత్కర్మసాక్షి నై యుండి యసత్యం బెట్లు పలుకనేర్తు నది
నిమిత్తంబుగా నీవు నాకు శాపం బిచ్చిన నే నలిగి నీకుఁ బ్రతిశాపం బీనోపని
వాఁడను గాను వినుము. 137

చ. అడిచినఁ దిట్టి నన్ మఱి మహాపరుషంబులు పల్కి యల్కతోఁ
బొడిచిన నుత్తమద్విజులు పూజ్యులు వారల కెగ్గు సేసినం
జెడు నిహముం బరంబు నిది సిద్ధము గావు తెఱింగి భక్తి నె
ప్పుడు ధరణీసురోత్తములఁ బూజలఁ దన్నుదు నల్ల నోడుదున్. 138

వ. నీవు బ్రాహ్మణుండవు నీ వెద్ది సేసిన నీక చను లోకహితుండ నయిన నాకు
శాపం బిచ్చి లోకంబులకెల్లఁ జెట్టసేసితి వదెట్లనిన వేదోక్తంబు లయిన నిత్య
నైమిత్తిక బలివిధానంబులందు మహాద్విజులచేత నాయందు వేల్వంబడిన
హవ్యకవ్యంబులు నా ముఖంబునన దేవపితృగణంబు లుపయోగింతు రట్టి
యేను సర్వభక్షకుండనైనఁ యకుచినైనఁ గ్రియానివృత్తి యగుఁ గ్రియాని
వృత్తి యైన లోకయాత్ర లేకుండు నని యగ్నిభట్టారకుండు నిఖిలలోక
వ్యాప్తంబైన తన తేజోమూర్తి నుపసంహరించిన. 139

సీ. తేతాగ్ను లెల్లను దేజరిల్లమిఁ జేసి
క్రతుకృత్యములు వినిర్గతము లయ్యె
నగ్నిహోత్రములందు నౌపాసనాది సా
యంప్రాతరాహుతు లంత నుడిగె
దేవతార్చనలందు దీపధూపాది స
ద్విధులు వర్తిల్లక విరతిఁ బొందెఁ
బితృకార్యములఁ బితృపిండయజ్ఞక్రియ
లడఁగె విచ్చిన్నంబులై ధరిత్రి 140

ఆ. నంత జనులు సంభ్రమాక్రాంతులై మహా
మునుల కడకుఁ జనిరి మునులు నమర
వరులకడకుఁ జనిరి వారును వారును
బ్రహ్మకడకుఁ జనిరి భయము వొంది.

వ. బ్రహ్మయు భృగుశాపనిమిత్తంబున నగ్నిభట్టారకు నుపసంహారంబును సకల
లోకవ్యవహారవిచ్ఛేదంబును నెఱింగి యగ్నిదేవు రావించి యిట్లనియె. 141

- చ. ప్రకటితభూతసంతతికి భర్తవు నీవ చరాచరప్రవృ
త్తికి మఱి హేతుభూతుడవు దేవముఖుండవు నీవ లోకపా
వకుడవు నీవ యిట్టి యనవద్యగుణుండవు నీకు విశ్వభా
రకభువనప్రవర్తనపరాజ్ఞాభిభావముఁ బొందఁ బాడియే. 142
- వ. అమ్మహామునివచనం బమోఘంబు గావున నీవు సర్వభక్షకుండ వయ్యను
కుచులయం దెల్ల నత్యంతకుచివై పాత్రులయం దెల్లఁ బరమపాత్రుండవై
పూజ్యులయం దెల్ల నగ్రపూజ్యుండవై వేదచోదితవిధానంబులయందు విప్ర
సహాయుడవై భువనంబుల నడపుమని విశ్వగురుండు వైశ్వానరుం బ్రార్థించి
నియోగించి భృగువచనంబు ప్రతిష్ఠాపించె నట్టి భృగునకుఁ బుత్తుండై పుట్టి
వరగిన. 143
- క. చ్యవసునకు సుకన్యకు ను
ద్భవ మయ్యె ఘనుండు ప్రమతి ప్రమతికి నమ్మతో
ద్భవ యగుఘృతాచికిని భా
ర్గవముఖ్యుఁడు రురుఁడు పుట్టెఁ గాంతియుతుండై. 144

—:ప్రమద్వర సర్పదష్టయై చచ్చి మరల బ్రతుకుట:—

సం. 1—8—1

- వ. అట్టి రురుండను మునివరుండు విశ్వావసుండను గంధర్వరాజునకు మేనకకుం
బుట్టినదాని స్థూలకేతుండను మునివరు నాశ్రమంబునఁ బెరుఁగుచున్నదాని
రూపలావణ్యగుణంబుల బ్రమదాజనంబుల యందెల్ల సుతస్కృష్ట యగుటం
జేసి ప్రమద్వర యన నొప్పుచున్న కన్యక నతిస్నేహంబున వివాహంబుగా
నిశ్చయించి యున్నంత. 145
- తే. కన్నియలతోడ నాడుచు నున్నదానిఁ
బాదమర్దితమై యొక్క పన్నగంబు
గఱచెఁ గన్నియ లందఱు వెఱచి పఱచి
యఱచుచుండఁ బ్రమద్వర యవనిఁ ద్రెశ్శె. 146

- వ. దాని నెఱింగి కరుణాకలితహృదయులై గౌతమ కణ్వుకుత్స కౌశిక శంఖ
మేఖల భరద్వాజ వాల్మీకీద్ధృలక శ్వేతకేతు మైత్రేయ ప్రముఖులు ప్రమ

చ. తిరుగుచుఁ బుట్టలం బొదలఁ ద్రొమ్మరు పాముల రోసిరోసి ని
 స్తురతరదీర్ఘ దండమున దొల్లఁగ వ్రేయుచు వచ్చివచ్చి య
 య్యురవున డుండుభంబను నహిం గని వ్రేయఁగ దండ మెత్తుడున్
 హరిహరియంచు డుండుభమహాహి భయంపడి పల్కు భార్గవున్. 152

మత్తకోకిలము. ఏమి కారణమయ్య పాముల కింత యల్గితి వీవు తే
 జోమయుండవు బ్రాహ్మణుండవు సువ్రతుండవు నావుడుం
 బాము లెగ్గినరించె మత్రియభామ కేను రురుండ ను
 ద్దానునత్తుడ నిన్ను నిప్పుడ దండతాడితుఁ జేసెదన్. 153

వ. అని రురుం డలిగి కృతాంతకరదండంబుబోని తన దండం బెత్తికొనుడుఁ
 దత్తజంబ డుండుభంబ మునియై యెదుర నిలిచినం జూచి రురుం డిట్ల
 నియె. 154

క. ఉరగమవై యుండి మునీ
 శ్వరచేషము దాల్చి యున్న వడు వెంతయు న
 చెప్పు విది యెట్టులు నావుడు
 రురుకు నిట్లనియె మునివరుం డనురక్తిన్. 155

—:సహస్రపాదుని వృత్తాంతము:—

సం. 1-10-6

వ. ఏను సహస్రపాదుండను మునిముఖ్యుండ నాసహాధ్యాయుండు ఖగముండను
 మునిముఖ్యుం డగ్నిహోత్ర గృహంబున నున్న నే సపహాసార్థంబు తృణమ
 యసర్పం బమ్మునిపై వైచిన సతం డులికిపడి నా కలిగి నీవు నిర్వీర్యుండైన
 యురగంబ వగుమని శాపం బిచ్చిన నేనును మేలంబు సేసిన నింత యలుగనేల
 క్షమియింపు మనినం బ్రసన్నుండై ఖగముండు నా వచనం బమోఘంబు
 గావునఁ గొందొక కాలంబు డుండుభంబవై యుండి భార్గవ కులవర్ధనుండైన
 రురుం గనిన యప్పుడు శాపవిముక్తుండ వగుదు వనెనని సహస్రపాదుండు
 రురుకుఁ దన వృత్తాంతం బంతయుం జెప్పి వెండియు నిట్లనియె. 156

ఉ. భూనుతకీర్తి బ్రాహ్మణుఁడు పుట్టుడుఁ దోడన పుట్టు నుత్తమ
జ్ఞానము సర్వభూతహిత సంహితబుద్ధియుఁ జిత్తశాంతియున్
మానమదప్రహాణము సమత్వము సంతతవేదవిధ్యను
ష్టానము సత్యవాక్యము దృఢవ్రతముం గరుణాపరత్వమున్. 157

వ. అయ్యా నీవు బ్రాహ్మణుండవు భృగువంశసముత్పన్నుండవు సర్వగుణ
సంపన్నుండ విది యేమి దొడంగి తిట్టి దారుణక్రియారంభంబు క్షత్రియు
లకుం గాక బ్రాహ్మణులకుం జనునే బ్రాహ్మణు లహింసాపరు లౌరులు
నేయు హింసలు వారిండు పరమకారుణ్యపుణ్యమూర్తులు జనమేజయుండను
జనపతి చేయు సర్పయాగంబునందుఁ గద్రూశాపంబున నయ్యెడు సర్పకుల
ప్రళయంబును భవత్ప్రితు శిష్యుండయిన యాస్తీకుండను బ్రాహ్మణుండ
కాడె యుడిగించె నని చెప్పి సహస్రపాదుండు రురునకు సర్పఘాతంబునం
దువశమనబుద్ధి పుట్టించె ననిన విని శౌనకాదిమహామును లక్కఱకున
కీటనిరి. 158

ఆ. ఒరుల వలనఁ బుట్టు నోటమియును నెగ్గుఁ
బొరయకుండ నరసి పుత్రవరులఁ
దగిలి కాచునట్టి తల్లి నర్పములకు
నేల యలిగి శాప మిచ్చె నయ్య. 159

వ. అని సౌపర్ణాఖ్యాన శ్రవణకుతూహలపరులై యడిగిన. 160

ఉ. రాజకులగ్రగణ్య మృగరాజపరాక్రమ రాజరాజ వి
భ్రాజితశుభ్రకీర్తి పరిపాండురసర్వదిగంతరాశ ఘో
రాజిముఖోపలబ్ధవిజయప్రమదాశ్రితబాహుదండ ని
స్తేజితవై రివీర కులదీప మృడప్రియ విష్ణువర్ధనా. 161

క. ఆదిక్షత్రచరిత్ర ధ
రాదేవాశీపరంపరావ ర్ధితని
త్యోదయ సత్యోదిత విమ
లాదిత్యతనూజ విక్రమాదిత్యనిధా. 162

తోటకము. నిరచద్యునరేశ్వర నిత్యనిరం, తరధర్మమతీ గుణధామ జగ
త్పరిపూరిత కీర్తివిభాసి విభా, కరతేజ నృపోత్తమ కాంతినిధి.

163

గద్యము

ఇది సకలగుణవిజనవినుత నన్నయభట్ట ప్రణీతంబైన శ్రీ మహా భార
తంబునం దాది పర్వంబున ననుక్రమణీకయును బౌష్యోదంత
మాహాత్మ్యంబును భృగువంశకీర్తనంబు నన్నది
ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ మదాంధ్రమహాభారతము

ఆదిపర్వము-ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీవనితావల్లభ వేం

గీవిషయాధీశ కావ్యగీతప్రియ నా

నావనినాథ కిరీటత

టీవిలసద్రత్న సంఘటితపదకమలా.

—:కద్రూవినతలు పుత్తులం గోరి వడయుట:—

సం. 1-14-5

వ. అక్కథకుండు శౌనకాది మహామునులకుం జెప్పె నాదియుగంబునం గశ్యప
ప్రజాపతి భార్యలైన కద్రువయు వినతయు సనువారలు పుత్తార్థినులై
యనేకసహస్ర వర్షంబులు కశ్యపు నారాధించినం గశ్యపుండును బ్రసన్నుండై
మీ కోరిన వరంబు లిచ్చెద వేడుం డనిన.

2

తరలము. అనలతేజులు దీర్ఘ దేహులునైన యట్టి తనూజులన్
వినతసత్తులఁ గోరెఁ గద్రువ వేవురం గడువేడ్కతో
వినత గోరె సుపుత్తులన్ భుజవీర్యవంతుల వారి కం
ఁబెను బలాధికులై నవారిఁ గడింది వీరుల నిద్దఱన్.

వ. కశ్యప ప్రజాపతి తొల్లి పెద్దకాలంబు తపంబు సేసి పుత్త్రకామేష్ఠిఁ జేసెఁ
గావునఁ గద్రువకు వేవురు కొడుకులను వినతకు నిద్దఱు కొడుకులను వారి
కోరిన యట్ల యిచ్చి గర్భంబు లిమ్ముగా రక్షింపం బనిచిన నయ్యిద్దఱును
దద్దయు సంతసిల్లి యున్నంత గర్భంబులు గొండొక కాలంబునకు నండంబు
లైన నయ్యండంబులు ఘృతకుండంబులం బెట్టి రక్షించుచున్నంత నేనూతేం
డ్లకుఁ గద్రూగర్భాండంబులు తరతరంబ యవిసిన నందు శేష వాసు కైయరా
వత తక్షక కర్కటక ధనంజయ కాళియ మణినాగాపూరణ పింజర కైలా

పుత్రవామన నీలానీల కల్మాష శబలార్య కోగ్రక కలశపోతక సురాముఖ
దధిముఖ విమలపిండ కావ్య కరోటక శంఖ వాలి శిఖ నిష్ఠానక హేమగుహ
సహష పింగళ బాహ్యకర్ణ హస్తపద ముద్గరపిండక కంబ లాశ్వతర కాశీ
యక వృత్త సంవర్తక పద్మ శంఖముఖ కూష్మాండక క్షేమక పిండారక కర
వీర పుష్పదంష్ట్ర బిల్వక బిల్వపాండర మూషకాద శంఖశిరఃపూర్ణభద్ర
హరిద్ర కాపరాజిత జ్యోతిక శ్రీవహ కౌరవ్య ధృతరాష్ట్ర శంఖ పిండ
వీర్యవ ద్విరజస్సుబాహు శాలిపిండ హస్తపిండ పితరక సుముఖ కౌణపాశన
కుతర కుంజర ప్రభాకర కుముద కుముదాక్ష తిత్తిరి హలిక కర్దమ బహు
మూలక కర్కరాకర్కర కుండోదర మహోదరు లాదిగాగల వేపురు
నాగముఖ్యులు పుట్టిన.

4

—:అనూరుండు జనించి వినతకు శాప మిచ్చుట:—

సం. 1-14-14

క. తన గర్భాండంబుల రెం

టను బ్రియనందనులు వెలువడమి నతిలజ్జ

ప్రసత యయి వినత పుత్ర

ర్థిని యొక యండంబు విగతధృతి నవియించెన్.

5

క. దాన నవరార్థకాయ వి

హీనుండు పూర్వార్థతనునహితుఁ డరుణుఁ డనం

గా నుదయించె సుతుండు మ

హాసితయుతుండు తల్లి కప్రియ మెనఁగన్.

6

వ. ఇట్లు వికలాంగుండై పుట్టిన యనూరుండు వినతకు నలిగి నన్ను సంపూర్ణశరీ
రుం గానీక యండం బవియించిన యవినీతపు కావున నీవు నీ నవతికి దాసివై
యేనూతేం ధ్లుండుచుని శాపం బిచ్చి యింక నీ రెండవ యండంబు తనకుఁదాన
యవియునంతకు నుండ నిష్క్రిందుఁ బుట్టెడు మహాబలపరాక్రమ
సంపన్నుండు నీదాసీత్వంబు వాపు నని చెప్పి సూర్యరథసూతుండయి యరిగె
వినతయు నయ్యండం బతివ్రయత్నంబున రక్షించుకొని యుండె నంత.

7

—:దేవాసురు లమృతమును బడయఁ గోరి సముద్రమును మథించుట:—

సం. 1—15—5

క. అమరాసుర వీరులు ము

న్నమలపయోరాశిఁ ద్రచ్చి యమృతము వడయన్

సమకట్టి సురేంద్రపురో

గములై హరిహరహిరణ్యగర్భులతోడన్.

8

ఉ. మేరుమహామహిధరము మీదికి నందఱుఁ బోయి యేక్రియన్

వారిధిఁ ద్రచ్చువారము ధ్రువంబుగ దానికిఁ గవ్వమెద్ది యా

ధారము దాని కెద్ది యని తద్దయు వెన్నడి యున్న నచ్యుతాం

భోరుహగర్భు లిద్దఱును బూనిరి సర్వము నిర్వహింపఁగన్.

9

చ. అరుదుగ సర్వశైలముల యంత తనర్పును నార్జవంబు సు

స్థిరతయు నోషధీరసవిశేషతయుం గల దుత్తమంబు మం

థరకుథరంబు గవ్వ మగు దానికి నంచును నిశ్చయించి య

య్యిరువురుఁ బంపఁగాఁ బెఱికి యెత్తె ననంతఁడు తద్గిరింద్రమున్.

10

ప. ఇట్లు పదునొకండు వేల యోజనంబుల తనర్పును నంతయు పాఁతునుం గల

మంథరనగం బనంతం డనంత శక్తిం బెఱికి యెత్తిన నందఱును నప్పర్వ

తంబు దెచ్చి సముద్రంబులో వైచి దానిక్రింద నాధారంబుగాఁ గూర్మరాజు

నియమించి యోక్త్రంబుగా వాసుకి నమర్చి.

11

శా. క్షోణీచక్రభరంబు గ్రక్కదల దిక్కుల్ మోయఁగా నార్చి య

క్షిణోత్పాహసమేతులై రయమునన్ గీర్వాణులుం బూర్వగీ

ర్వాణవ్రాతము నబ్ధిఁ ద్రచ్చునెడఁ దద్వ్యాకృష్టనాగానన

శ్రేణీప్రోత్థవిషాగ్నిధూమవితతుల్ సేసెం బయోదావలిన్,

12

క. ఉరగవతి తలలవల నురు

తరజవమున నసురు లూఁది తత్పుచ్చము ని

ర్జరవరు లూఁది మహామ

త్సరమున వడిఁ ద్రచ్చి త్రచ్చి జవమఱియున్నన్.

13

క. నారాయణుండు వారి క

వారిత జవనత్త్వములు ద్రువంబుగ నిచ్చెన్

వారును దొల్లిటికంటె న

పాప ప్రారంభులై రపరిమితశక్తిన్.

14

చ. ఉడుగత యొందొరుం జఱవి యొక్క బలంబున దేవదానవుల్

వడిగొని వార్ధి నిట్లు దరువం దరువన్ విష ముద్భవిల్లి నల్

గడలను విస్ఫులింగములు గప్పంగఁ బర్విన దానిఁ జెచ్చెరన్

మృదుఁడు గడంగి పట్టుకొని మ్రింగి గళంబున నిల్పెఁ బొల్పుగన్.

15

వ. మఱియు శ్రేష్ఠయుఁ జంద్రుండును శ్రీయును సుచ్చైశ్శ్రీవంబును గొస్తు

భంబును నైరావణగజంబును సమృతపూర్ణశ్వేతకమండలాధరుం డైన

ధన్వంతరియు వాడిగా ననేకంబు లుద్భవిల్లిన నందుఁ ద్రిభువనవంద్య

యయిన శ్రీదేవియు నిజప్రభావకులపర్యదస్తప్రభాకరగభస్తి విస్తరంబయిన

కొస్తుభంబును నారాయణవక్షస్థలంబున విలసిల్లె. సుచ్చైశ్శ్రీవంబును

యుగ్యంబు నైరావణ గజంబును సురరాజయోగ్యంబు లయ్యె నంత నయ్య

మృతంబు నసురులు చేకొనిన,

16

క. నారాయణుండు కృత్రిమ

నారీరూపమునఁ తన్మనంబుల కతి మో

హారంభకారుడై యమ

రారులచేఁగ్రమ్మఱంగ నమృతము గొనియెన్,

17

వ. ఇట్లుపాయంబున నసురుల వంచించి యమృతంబుగొని విష్ణుదేవుండు దేవ

తల కిచ్చిన నయ్యమృతంబు దేవత లుపయోగించుచో దేవరూపంబు వాల్చి

రాహువు దేహ్వాంబుంతి నయ్యమృతం బుపయోగించుచున్నఁ దత్సమీపంబున

నున్న చంద్రాదిత్యులు వాని నెఱింగి నారాయణునకుం జెప్పిన నయ్యమృతంబు

వాని కంతబలంబు సొరక ముందఱ,

18

క. అమరారి మర్దనుఁడు

చక్రము గ్రక్కున నేయ రాహుకంతము దెగి దే

హము భుజిఁ బడియెఁ దన్మృఖ

మమృత స్పర్శమున నక్షయందై నిలిచెన్,

19

వ, నాటంగోలె రాహువునకుంఁ జంద్రాదిత్యులతోడి విరోధంబు శాశ్వతంబయి
ప్రవర్తిల్లుచుండె, 20

—:దేవ దానపుల యుద్ధము:—

సం, 1-11-10

సీ, అంత దేవాహితు లమృతంబు గానక
యెంతయు నలిగి బలీంద్రుఁ గూడి
మంతనం బుండి యమర్త్యులతోడి పొ
త్తింతియ చాలు నింకేల యనుచు
సంతనకట్టి యుత్సాహ సమేతులై
యంతంబు లేని రథాశ్వములను
దంతుల నమితపదాతుల నొడఁ గూర్చి
యంతకాకారులై యార్చి యమర

ఆ, వరులఁ దాకి యేసి రురుతరశరపక్ష
జాతవాతరయవిధూత మగుచుఁ
జెదర జలదపం క్తి బెదర వజ్రాయుధు
హృదయ ముదిలకొనఁగఁ ద్రిదశగణము, 21

మహాస్రగ్ధర.

అమరేంద్రరాతు లిట్లాహవముఖమున నేయంగఁ దత్తిక్షణాణౌ
ఘము ఘోరంబై సురానీకము పయిఁ బెలుచం గప్పెనం జూచి దైత్యో
త్తములం గోదండ చక్రోద్యుతభుజులు మహాదారుణుల్ వీరలక్ష్మీ
రమణుల్ దుర్వారవాత్సారయమున నరనారాయణుల్ దాకి రల్కన్, 22

మ, నరచాప్రవిము క్తదారుణబృహన్నారాచధారల్ భయం
కరదైత్యేయనికాయకాయములపైఁ గప్పెన్ దిశల్ నిండ బం
ధురధాత్రీధరతుంగ శృంగతటసందోహంబుపైఁ గప్పదు
ర్ధరధారాధము క్తసంతతపయోధారావళిం బోలుచున్, 23

మ, పతదుర్వీధరధాతునిర్వ రజలాభంబై మహాదేహని
 ర్గతసాంద్రారుణపూర మొక్కమొగి నొక్కం ద్రెస్సి నారాయణో
 స్సతదోర్దండ విము క్త చక్రనిహతిన్ నాకద్విషన్మ స్తక
 ప్రతతుల్ ఘోరరణంబునం బడియె భూభాగంబు గంపింపఁగన్, 24

వ, ఇట్లు సముద్రతీరంబున నమరాసురులకు నతిఘోరయుద్ధం బయ్యె నందు
 నరనారాయణు లపారపరాక్రములై యసురవీరులఁ బెక్కండ్ర జంపిన
 నుక్కడంగి దెసచెడి యసురులు సముద్రంబు సొచ్చిన నమరులు సమరలబ్ధి
 విజయులై యమరవతి నమృతరక్షణార్థంబు ప్రార్థించి యథాస్థానంబున
 మంథరనగంబుఁ బ్రతిష్ఠాపించి తమతమ నివాసంబులకుం జని సుఖంబుండి
 రంత, 25

—:కద్రూవినత లుచ్చైశ్రవమును జూచి వందెములు నలుచుట:—

సం, 1-18-1

క. అమృతముతో నుద్భవమై
 యమరేశ్వరయోగ్యమైన హయరత్నము త
 ద్విమలోదధి తీరంబునఁ
 గొమరుఁగ నేకతమ యిచ్చఁ గ్రుమ్మరుచున్నన్. 26

వ. కద్రువయు వినతయు వినోదార్థంబు విహరించువారు కరిమకరనికరా
 ఘాతజాతవాతోద్ధూతతుంగతరంగాగ్రసముచ్చలజ్జలకణాసారచ్ఛటా చ్ఛాదిత
 గగగనతలంబై నదాని సుద్యానవనంబునుంబోలె బహువిద్రుమల తాలంకృ
 తంబై నదాని నాటకప్రయోగంబునుంబోలె ఘనరసపాత్రశోభిత రంగర
 మ్యంబై నదాని దివంబునుం బోలె నహిమకరభరితంబై న దాని మణియు. 27

చ. అలముపజేంద్రలోకకుహరాంతరదీప్తమణిస్ఫురత్రప్తభా
 వలి గలదాని శశ్వదుదవానమహావ్రతశీతపీడితా
 చలమునిసౌఖ్యహేతువిలసద్బడబాగ్ని శిఖాచయంబులన్
 వెలుఁగెడుదానిఁ గాంచి రరవిందనిభానన లమ్మహోదధిన్. 28

మ. వివిధోత్తుంగతరంగఘట్టితచలద్వేలావనైలావలీ
లవలీలుంగలవంగనంగతలతాలాస్యంబు లీక్షించుచున్
ధవళాక్షుల్ నని కాంచి రంత నెదురం దత్తీరదేశంబునం
దవదాతాంబుజఫేనపుంజనిభు నయ్యశోత్తమున్ దవ్వలన్. 29

వ. కని కద్రువ వినతం జూచి చూడవె యల్ల యతిధవళంబైన యశ్వంబునందు
సంపూర్ణచంద్రునందు నల్లయుంబోలె వాలప్రదేశంబునందు నల్లయై
యున్నది యనిన విని వినత నగి నీ వేకన్నులం జూచితె యక్క యెక్కడిది
నల్ల యీయశ్వరాజుమూర్తి మహాపురుషకీర్తియుంబోలె నతినిర్మలంబై
యొప్పుచున్నయది యనిన విని నవ్వి వినతకుఁ గద్రువ యిట్లనియె. 30

తే. అమృహాశ్వంబుధవళదేహంబునందు
నల్ల గలిగిన నీ విప్రు నాకు దాసి
వగుము మఱి యందు నల్ల లేదయ్యెనేని
నీకు నే దాసి నగుదుఁ బన్నిదము నలుము. 31

వ. అని యిట్టిదృఢు నొందొరులకు దాసీత్వంబు వణంబుగా నొడివి పన్నిదంబు
సఱచిన వినత యయ్యశ్వంబు దాసి చూతము రమ్మనినఁ గద్రువయు నిప్పుడు
ప్రొద్దులేదు తేవకడయ చూత మని యిద్దఱు మగుడి వచ్చి తమ నివాసంబుల
కుం బోయియున్నయప్పుడు. 32

సీ. కద్రువ కొడుకులకడ కేఁగి యేను
మిమ్మందఱ వేఁడెద నన్నలార
నాపంపు సేయుండు నన్ను రక్షింపుఁడు
కామచారులకు దుష్కరము గలదె
యుల్ల తెల్లనితురగోత్తమువాలంబు
నల్ల సేసితి రేని నాకు దాసి
యగు మన వినత మీ రట్లు సేయనినాఁడు
దానికి మఱి యేను దాసి నగుదు

ఆ. జంటపన్నిదంబు సఱచితి మిట్లుగాఁ
ననినఁ బాము లెల్ల ననయ మిదియుఁ
దల్లి పనిచె నని యధర్మువు సేయంగ
నగునె యెఱుక గలరె మగువ రెండు. 33

ప. అని యందఱుఁ డమలో విచారించి యధర్మారంభంబునకు సుముఖులు
గాకయున్నఁ గద్రువ కోపోద్దీపితముఖియై. 34

క. అనుపమముగ జనమేజయుఁ
డను జనపతి సేయునర్పయాగ నిమిత్తం
బునుఁ బాములు పంచత్వము
సనియెడు మని యరగములకు శాపం బిచ్చెన్. 35

చ. అందు శాపానుభవభీతచిత్తుండై కర్కోటకుం డనువాఁడు తల్లి పంచిన
రూపంబున నుచ్చైశ్శృంగంబువాలంబు నీలంబుగాఁ బట్టి వ్రేలుచున్న మఱు
నాఁడు జేపకడయ కదుర్జవయు వినతయుం జని యత్తురంగంబుఁ జూచి
విసరి యోటువడి కిద్రువకు దానియై నోసివనులు సేయుచున్నంతఁ బంచశత
వర్షంబులు నిండి రెండవయందం బవిసిన నందు. 36

—:వినతకు గరుడుండు జనియించుట:—

సం. 1-20-4

ఉ. ఆరణ్యపక్షమారుతరయప్రవికంపిత ఘూర్జితాచల
హ్రారమహర్ష పుండు బలవన్నిజదేహసముజ్జ్వలప్రభా
భూతపరంగలేజుఁ దుదితుం డయి తాద్యుఁడు తల్లికిన్ మనః
క్షీరి యొగర్చుచున్ నెగనె ఫీడుజవంబున సభ్రవీధికిన్. 37

చ. దానిబలత్వాంత మరు
క్షేర్గిరిర హవ్యపహళిలపెల్లది యని బృం
దారమునిబ్బందస్తుతి
దోలినఁ దా నన్నిసూక్తములతో నెన గెన్. 38

ప. అంత. 39

క. హరికుశికత్తి యెఱుంగని
గురులొకక్షముతోడి కులగిరివోలెన్
గరువందు గగనగతి నురు
చిరజవమున నరుగుదెంచి తల్లికి మ్రొక్కెన్. 40

చ. ఇట్లు నిజజననికి మ్రొక్కి కద్రువ పాలికిం బోయి. 41

చ, తడయక మ్రొక్కియున్న వినతాసుతు నప్పడు నూచి యాత్మలో
నిడుగడఁ జేయుచుం గడు నహింపక కద్రువ వానిఁ బిల్చి నా
కొడుకుల నెల్ల నెత్తికొని క్రుమ్మరునుండుమ యేమి పంచినన్
మడవక చేయు మీ వని నమర్పణ సేసెఁ బ్రభుత్వ మేర్పడన్, 42

వ, గరుడండును గద్రువ పంచినవను లెల్లను వినత యనుమతంబున సతివినయ
పరుండై చేయుచు, 43

క. ఆపన్నగముఖ్యులఁ దన
వీపునఁ బెట్టికొని పఱచి విపినములు మహా
ద్వీపములు గిరులు నఖిలది
శాపతిపురములును జూపె జన వారలకున్. 44

వ, ఒక్కనాఁడు సప్తమారుతజవంబున సప్తాశ్వమండలంబుదాఁచె నెగసిన సమ్మా
ర్తాండు చండకిరణంబులవేడిమి దాఁకి మాఁడి గరుడని వీపుననున్న యుర
గులు దొరఁగి నేలంబడి మూర్ఛవోయినం జూచి కద్రువ గడునలిగి గరుడ
నిం బదరి యతిభక్తి నిండ్రు నారాధించి, 45

చ, నరసురసిద్ధకింపురుషనాగనభశ్చరముఖ్యు లెల్ల నీ
కరుణయ వేచి మండ్రు త్రిజగంబులు నీ కులిశాభిరక్షణ
స్ఫురణన చేసి సుస్థిరతఁ బొందుఁ బురందర సర్వలోకసుం
దర శరణంబు నాకగుము దానవసూదన పాకశాసనా, 46

వ, అని స్తుతియించి పృష్ఠస్య ప్రసాదంబున మహావృష్టి గొడుకుల పయిం గురి
యించి యయ్యురగుల విగతపరితాపులం జేసి కద్రువ గర్వంబున నుటక
గరుడని వినతనుం బనులు గొనుచున్నంత నొక్కనాఁడు గరుడండు తల్లి
కిట్లనియె. 47

ఉ. ఆయతపక్షతుండహతి నక్కులశైలము లెల్ల నుగ్గుగాఁ
జేయు మహాబలంబును బ్రసిద్ధియునుం గల నాకు నీ పనిం
చాయక వీపునం దవడుఁ బాముల మోవను వారికిం బనుల్
సేయను నేమి కారణము నెప్పుము దీనిఁ బయోరుహాసనా. 48

ప. అని యడిగిన వినత తనకుం గద్రువతోడి పన్నిదంబున నైన దాసీత్వంబును
దత్కారణంబైన యనూరుశాపంబును గొడుకున కేర్పడం జెప్పి యిట్ల
నియె.

49

క. నీకతమున నా దాస్యము

ప్రాకటముగఁ బాయు ననిన పలు కెడలోనం

జేకొని యూటడి నిర్గత

శోకస్థితి నున్న దానఁ జూపె ఖగేంద్రా,

50

ప. కొడుకులు సమర్థులైనం దల్లిదండ్రుల యిడుమలు వాయుట యెందునుం
గలయది గావున నీయట్టి సత్పుత్తుల బడసియు దాసి నై యుండుదాననే
యనిన విని వైనతేయుండు తద్దయు దుఃఖితుండై యొక్కనాఁడు కాద్ర
వేయుల కిట్లనియె.

51

క. మా యీదాస్యము వాయు ను

పాయము నేయుండు నన్నుఁ బనుపుం డిష్టం

జేయది దానిన తెత్తు న

జేయుఁడనై యమరవరులచేఁ గొనియైనన్.

52

ప. అనిన సయ్యురగులు గరుడని కిట్లనిరి.

53

ప. అమితవరాక్రమంబును రయంబును లావును గల్గు భేరవో

త్తముఁడవు పూని నీవయిన దాస్యముఁ బాచికొనంగ నీకుఁ జి

త్తము గలదేని భూరిభుజదర్పము శక్తియు నేర్పడంగ మా

కమృతము దెచ్చి యిమ్మనిన నవ్విహగేంద్రుఁడు సంతసంబునన్.

54

ప. అట్ల చేయుదు నమృతంబు దెచ్చి మీ కిచ్చి యేనునుం దల్లియు దాస్యంబు
వలన విముక్తుల మగువార మని నొడివి తదవ్యుత్తాంతం బంతయుం దల్లికిం
జెప్పి యమృతహరతార్థం బిగిగద నని మ్రొక్కిన వినత సంతసిల్లి కొడు
కుం గొఁగించుకొని,

55

—:గరుత్మంతుం డమృతంబుఁ దెచ్చుటకుఁ దల్లి యనుమతిఁ గొనుట:-

సం. 1-24-1

చ. అనిలుఁడు పక్షయుగ్మ మమృతాంకుఁడు వీ పనలుండు మస్తకం
బినుఁడు సమస్తదేహమును నెప్పుడుఁ గాచుచు నీ కభీష్టముల్
ఘనముగఁ జేయుచుండెడు జగన్నుత యున్నతియున్ జయంబుఁ జే
కొను మని యిచ్చె దీవనలు గోరి ఖగేంద్రునకున్ ముదంబునన్. 56

వ. గరుడండును దల్లి దీవనలు గైకొని గమనోన్ముఖుండై యమృతంబు దెచ్చు
నప్పుడు లావు గలుగవలయు నా కాహారం బుపదేశింపు మనిన వినత
యిట్లయె. 57

క. విషనిధికుక్షి నసంఖ్యము
నిషాదగణ ముండి ధారుణీవ్రజకుఁ గడున్
విషమమును జేయు దాని
నిమిషమున భక్షించి చను మమిత్రవిఘాతీ. 58

వ. భక్షణవిషయంబున బ్రాహ్మణునిం బరిహరించునది యనిన గరుడండు నాకు
బ్రాహ్మణు నెఱుంగు తెఱుం గెఱింగింపు మనిన వినత యిట్లనియె. 59

క. రయమున మ్రింగుడు గాలము
క్రియ నెవ్వఁడు కంఠబిలము క్రిందికిఁ జనక
గ్నియపోలె నేర్చుచుండును
భయరహితా వాని నెఱుంగు బ్రాహ్మణుఁ గాఁగన్. 60

తే. కోపితుండై న విప్రుండు మోరశస్త్ర
మగు మహావిషమగు నగ్నియగు నతండ
యచ్చితుండై న జనులకు నభిమతార్థ
సిద్ధికరుఁ డగు గురు డగుఁ జేయుఁ బ్రీతి. 61

వ. అని బ్రాహ్మణస్వరూపంబుఁ జెప్పిన నెఱింగి వినతకు మ్రొక్కి వీడ్కొని
గరుడం డతిత్వరితగతిం బఱచి సముద్రోదరంబున నున్న నిషాదుల ననేక
శతసహస్రసంఖ్యలవారిని బాతాళవివరంబునుం బోని తనకంఠబిలంబుఁ

దెఱచి యందఱ నొక్కపెట్ట మ్రింగిన నం దొక్కవిప్రుం డుండి కుత్తుకకు
డిగక నిప్పునుంబోలె నేర్చుచున్న నెఱింగి నాకంతబిలంబున విప్రుం డున్న
వాడేని వెలువడి వచ్చునది యనిన గరుడని కవ్విప్రుం డిట్లనియె. 62

ఉ. విప్రుడ నున్నవాడ నవవిత్రనిషాది మదీయభార్య కీ
త్రిప్రియ దీనిఁ బెట్టి చనుదెంచుట ధర్మమె నాకు నావుడున్
విప్రులఁ బొందియున్న యవవిత్రులుఁ బూజ్యులుగారె కావునన్
విప్రకులుండ పెల్వెడుము వేగమ నీవును నీనిషాదియున్. 63

వ. అనిన నాగరుడనియనుగ్రహంబున బ్రాహ్మణుండు నిషాదీనహితుండై
వెలువడి వచ్చి గరుడని దీవించి యథేచ్ఛం జనియె గరుడండును గగన
పథంబునం బఱచి కశ్యపుం గని నమస్కరించి యస్మజ్జననీదాస్యనిరా
సార్థం బురగుల కమృతంబుఁ దేర నరిగెద నిషాదభాదనంబున నాకలి
వోవకున్నయది నా కాహారంబుఁ బ్రసాదింపు మనినఁ గొడుకు కడంకకు
మెచ్చి కశ్యపప్రజాపతి యిట్లనియె. 64

—:గజకచ్ఛపముల వృత్తాంతము:—

సం. 1-25-10

క. అనలనిభుండు విభావసుఁ
దనువిప్రుడు నియమపంతుఁ డధ్వాధ్యుం డై
తనరి సుఖ మున్న నాతని
యనుజన్ముడు సుప్రతీకుఁ డనువాఁ డతనిన్. 65

క. మన పితృవర్గము వడసిన ధన
ము విభాగించి యిమ్ము ధర్మస్థితి నా
కని యడుగం బోయిన నయ్య
నుజునకు విభావసుం డహంకారమునన్. 66

క. తా నలిగి యిచ్చె శాపం
దేనుగవై యుండు మని సహింపక వాడున్
మానుగఁ గూర్మమ వగు మని
వానికిఁ బ్రతిశౌచ మిచ్చె వసులోభమునన్, 67

వ. ఇట్లన్నయుందమ్ముండును నన్నోన్య శాపంబులం జేసి యోజనత్రయో
తేస్థంబు గలిగి దశయోజనవృత్తం బైన కూర్మంబును షడ్యోజనోత్తే
థంబు గలిగి ద్వాదశయోజనవిస్తృతం బైన గజంబును నై సరోవరవిపి
నంబుల నుండి యర్థనిమిత్తం బైన పూర్వవైరంబునఁ దమలో నిత్యంబు
నొండొండితోడం బెనంగి పోరుచుండునవి నీ కాహారంబును మృగుగుము
కార్యసిద్ధి యయ్యెడు మనిన గరుడండును మనోవేగంబునం బఱచి యా
రెంటినిం గాంచి.

68

క. చఱచి యొకచేతఁ గూర్మముఁ
బెఱచేత గజంబుఁ బట్టి పెనఁచి ఖగేంద్రుం
డిఱికికొని గగనపీఠిం
బఱచె వియచ్చరవిమానపంక్తులు దూలన్.

69

క. కనకవ్రతతీవితతులఁ
బెనఁగిన సురభూరుహములఁ బెద్దయు బెడఁగై
తనరిన యలంబతీర్థం
బున కరిగె నగంబు లొక్కమొగి గ్రక్కదలన్.

70

వ. అందు రోహిణిం బను పాదపోత్రమంబు గరుడనిం గని సంభావించి శత
యోజనాయతం బైన మదీయశాఖపై నుండి యిగ్గజకచ్చపంబుల భక్షించి
పొమ్మనిన గరుడండు నట్ల చేయుదు నని యమ్మహాశాఖపై నూఁద నమ
కట్టి యందు.

71

క. పాదంబులు పెట్టుడుఁ ద
త్పాదపమనశాఖ విఙ్గిగి బల్లన నుచ్చై
ర్పాదమున దిక్కు లద్రువఁగ
భేదిల్లె విహంగతతులు భీతిం బఱవన్.

72

వ. అమ్మహాశాఖ నవలంబించి రలక్రిందై యాదిత్యకిరణంబులు తమ కాహా
రంబుగాఁ దపంబు పేయుచున్న వాలఖిల్యమహామునిగణంబులం జూచి
యిది భూమిపయిం బడిన నిమ్మునులకు బాధ యగు నని దానిం గఱచికొని
గజకచ్చపంబులం గరంబుల నిఱికికొని గరుడండు గగనంబునం బఱచి

తనకు నూఁద నిమ్మగురదేశం బెందునుం గానర గంధమాదనంబునకుం
జని యందుఁ దపంబు సేయుచున్న కశ్యపులం గనుంగొని మ్రొక్కిన. 73

చ. కనకమహీధరప్రతిమకాయు మహాజవనిర్జితప్రభం
జను నవిచింత్యభూరిబలసత్త్వసమన్విత దీప్తహవ్యవా
హనసము వై నతేయునిఁ దదాస్యగతద్రుమశాఖ నున్న య
త్యనఘుల వాలఖిల్యులను నమ్మునినాథుఁడు జూచి నెమ్మితోన్. 74

వ. ఇగ్గరుడండు భువనహితమహారంభుండు మీకు బాధ యగు నని యిత్తరు
శాఖ విడువ నేరకున్నవాఁడు వీనిం గరుణించి మీ రొండురడ కరుగుం
డనిన వాలఖిల్యులు కశ్యపుప్రార్థనం జేసి దాని విడిచి హిమవంతంబున
కుం జనిరి గరుడండును ముఖనిక్షిప్తశాఖాస్థలితవచనం డగుచుఁ దండ్రి
క్రిట్లనియె. 75

క. ధరణీసురవిరహిత మగు
నరణ్యదేశంబు నాకు నానతియిం ది
త్తరుశాఖ విడువలయును
గరము నిరోధ మిది యనినఁ గశ్యపుఁ డనియెన్. 76

క. హిమశైలకందరాభా
గము కడ నిప్పురుషనగము గల దబ్బో నీ
ద్రుమశాఖ విడుపు మది దా
నమానుష మగమ్య మీశ్వరాదులకై నన్. 77

వ. అది యిచ్చటికి లక్షయోజనంబులు గల దరుగు మనిన గరుడండును మనో
వేగంబునం బజచి యా నిప్పురుషనగంబునం దత్తరుశాఖ విడిచి హిమ
వంతంబు మీఁదికిం బోయి గజకచ్చవంబుల భక్షించి మహాసత్త్వసంపన్నుండై
నాకరోకంబున కెగయ నమకట్టి పక్షవిక్షేపంబుఁ జేసిన. 78

—:గరుడం డమృతహరణార్థం బెగయుట—వాలఖిల్యుల పృత్తాంతము:—
సం. 1—26—37 1—27—4

క. ఘనపక్షినిలచలితా
వనిరుహములవలనఁ దొరఁగ వరపుష్పచయం
బనిమిషజయార్థ మరిగెడు
నిసరాసుతుమీఁదఁ బుష్పవృష్టియ పోలెన్. 79

వ. ఇట్లమృతహరణార్థంబు గరుడండు గగనంబున కెగసిన నట దేవలోకంబు నందు.

80

మాలిని. సురపతిసభఁ జూడంజూడ నంగారవృష్టుల్
గురిసెఁ గులిశధారల్ గుంతితం బయ్యె దిక్కుం
జరమదము లడంగెన్ సర్వదికాల్పకాంతః
కరణములు భయోద్వేగంబునన్ సంచలించెన్.

81

వ. ఇట్టి మహోత్పాతంబులు పుట్టిన సురపతి బృహస్పతిం జూచి యిది యేమి నిమిత్తం బని యడిగిన దాని నెఱింగి బృహస్పతి సురపతి కిట్లనియె.

82

సీ. బ్రహ్మణ్యుఁ డగు కశ్యపబ్రహ్మవరమున
వినతకుఁ బుట్టిన యనఘమూర్తి
వాలఖిల్యులదయ వరపక్షికులమున
కింద్రుడై వరగిన రుంద్రతేజుఁ
డుదధిలో నున్న యత్యుగ్రనిషాదుల
నారంగ మ్రింగిన ఘోరవీరుఁ
డిభకచ్చపముల రోహిణ శాఖతో నెత్తి
కొని దివిఁ బఱచిన యనిలవేగి

తే. వీఁగి తనతల్లి దాస్యంబు నీఁగఁబూని
తడయ కమృతంబు గొనిపోవఁ గడఁగి వచ్చెఁ
గామరూపసంపన్నుండు గామగమనుఁ
డతఁడు వీకు నసాధ్యుండు శతమఘుండ.

83

వ. అగ్రరుడనిమాహాత్యుంబు నీవు నెఱుంగుదు వది యెట్లనినఁ దొల్లి కశ్యప ప్రజాపతి పుత్రార్థియై భవత్రృభృతులైన దేవగణంబులను వాలఖిల్య ప్రముఖులైన మహామునిగణంబులను దనకు సహాయులనుగాఁ బడసి పుత్త్రీకామేష్టి సేయునాఁడు నీవు నీబలంబునకుం దగిన యిధ్మభారంబు మోచికొని యశ్రమంబున వచ్చువాడవై యల్పకుశలశేధ్యభారంబులు మోచికొని వడవడ వడంకుచు వచ్చువారి నల్పనత్త్వల సంగుష్టప్రమాణ దేహుల ననవరతోపవాసకృశీభూతశరీరుల వాలఖిల్యమహామునులం జూచి నగిన నమ్మునులు సిగ్గువడి కడు నలిగి.

84

క. రణవిజయుఁ డనలతేజుం

డణిమాదిగుణాధ్యుఁ డుదిటఁ డయ్యెడు పీఠా

గ్రణి శతమఖుకంఠెను శత

గుణపీఠ్యం దైన పుత్త్రుకుం డజితుండై .

85

వ. వాడు రెండవయింద్రుం డయ్యెడు మని మహావీర్యవంతంబులైన మం
త్రంబుల బేర్చుచున్నంత సంతయు నెఱింగి నీవు కశ్యపు పాలికిం బోయి
నాకుం గరుణింపుమని ప్రార్థించినఁ గశ్యపప్రజాపతి యమ్మునుల కిట్ల నియె. 86

ఉ. ఉండు నితండు వజ్రజనియోగమునం ద్రిజగంబులందు నిం
ద్రుం డయి భూతరాశిఁ దనదోర్బలశక్తిఁ గడంగి కాచుచున్
రెండగు నింద్రుడైన విపరీత మగున్ భువనప్రవృత్తి మీ
రొండువిధంబు సేయు టిది యుక్తమే బ్రహ్మనియుక్తి యుండఁగన్ . 87

వ. మీపచనం బమోఘంబు గావున నింక నాకు నుద్భవిల్లెడు పుత్తుండు పక్షి
కులంబున కెల్ల నింద్రుం డయ్యెడు మని కశ్యపుండు వారల నొడంబఱిచి
నీయింద్రత్వం దేకాధిష్ఠితంబు సేసె నట్టి కశ్యపప్రజాపతియజ్ఞమహిమను వాల
ఖిల్యుల తపోమహిమను వినతకుం బుట్టి విహగేంద్రుం దైన యాగరుడం
డిప్పు డమృతహరజార్థం బరుగుడెంచుటం జేసి స్వర్గలోకంబున మహోత్సా
వంబులు పుట్టె నని సురవతికి బృహస్పతి చెప్పిన నింద్రుం డమృత రక్షకుల
నెల్ల రావించి మీర లతి ప్రయత్నంబున నమృతంబు రక్షించుకొని యుండుం
డని పంచిన వల్లెయని . 88

క. వారలు బహుప్రకారా

కారులు వీరులు నిశాతఖడ్గాదిమహా

దారుణశస్త్రధరులు

కృష్ణారుణనితపీతఘనతరాంగత్రాసుల్ .

89

క. సమకట్టి యొక్క మొగిన

ప్రమాదులై నిలిచి రేయుఁబవలును రక్ష

క్షములై యమృతము చుట్టును

సజ్జేయులు లుండి రంత సతిరభసమునన్ .

90

మ. వితతోల్కాశనిపుంజ మొక్కొ యన గా విస్వీధి విక్షిప్త ప
క్షతివాతాహతిఁ దూలి తూలశకలాకారంబులై వారిద
ప్రతతుల్ సొల్పడి నల్గడం జెదరఁగాఁ బాతెన్ మనోవేగు డై
పతగేంద్రుం డమృతాంతికంబునకుఁ దత్పాలుర్ భయం బందఁగన్. 91

వ. అంత. 92

—:గరుడఁ డమృతరక్షలతో యుద్ధము సేయుట:—

సం. 1-26-1

క. కల్పాంతానలకిలా
కల్పాయతపక్షఁ బక్షిగణవిభు శౌర్యా
కల్పుఁ గేని యమృతరక్ష ల
నల్పక్రోధు లయి తాఁకి రార్చి కడంకన్. 93

క. తడఁబడ నేసియు వైచియుఁ
బొడిచియు వివిధాశ్రయముల నుద్ధతులై
కడుకొని యుద్ధము సేసిరి
కడిమిమెయిన్ విబుధవరులు గరుడనితోడన్. 94

వ. గరుడండును నిజపక్షవిక్షిప్తరజోవృష్టి నమరవరుల దృష్టిపథంబుఁ గప్పి
స్వర్గలోకంబ నిరాలోకంబుగాఁ జేసిన నమరేంద్రువనుపునం బవనుం డా
రజోవృష్టి చెదర వీచె నంత. 95

మాలిని. పరశు కులిశ కుంత ప్రాస బాణాసనోద్య
త్పరిఘ కణవ చక్ర ప్రస్ఫురద్బాహుసేనా
పరివృతుఁ డయి తాఁకెన్ భౌమనుండ స్మహాకిం
కరుఁడు సమరకేశీగర్వితున్ వై నతేయున్. 96

క. బలవత్థగేంద్రకోపా
నలభస్మీభూతుఁడై క్షణంబున వాఁడున్
బల మతీ క్రాఁగె నుదగ్ర
జ్వలనజ్వాలావలీధశలభమపొలెన్. 97

సీ. పక్షతుండాగ్రనఖక్షరదేహు లై
 బోరన నవర క్తధార లొలుక
 విహగేంద్రునకు నోడి నిహతులై సురవరుల్
 సురరాజుమటువు సొచ్చిరి కలంగి
 సాధ్యు లనాయాససాధ్యులై పాటిరి
 పూర్వాభిముఖు లయి గర్వ ముడిగి
 వసువులు రుద్రులు వసుహీన విప్రుల
 క్రియ దక్షిణాశ్రితు లయిరి భీతి

ఆ. వంది యవరదిక్కుఁ బొంది రాదిత్యు లా
 శ్వసులు ను త్తరమున కొనరఁ బఱచి
 రసల వరుణ పవన ధనద యమాసురుల్
 పీఠ దళిగి కాందిశీకు లయిరి.

98

క. తలరంగ రేణుక్రథన
 ప్రలిహ ప్రరుజాశ్వక్పంత పదనఖులను ర
 క్షలఁ గులికనిశాతనఖా
 వలిఁ బక్షింద్రుండు వ్రచ్చి వందఱలాడెన్.

99

ప. ఇట్లు నిర్జరవరుల నెల్ల నిర్జించి యార్జితుండై గరుడం డమృతస్థానంబున
 కరిగి దానిం బరివేష్టించి ఘోరనమీరప్రేరితంబై దుర్వారశిఖాజిహ్వల
 సంబరంబు నాస్వాదించుచున్న యనలంబుం గని తత్క్షణంబు నకలనదీజలం
 బుల నెల్లఁ బుక్కిలించుకొని వచ్చి యయ్యనలంబు నాటంజల్లి తీక్షణధారంబై
 దేవనిర్మితంబై పరిభ్రమించుచున్న యంత్రచక్రంబు నారాంతరంబున
 సంక్షిప్తదేహుండై చొచ్చి యచ్చక్రంబుక్రింద.

100

ఉ. ఘోరవికారసన్నిహితకోపముఖంబులు దీప్తవిద్యుదు
 ల్కారుణదారుణాక్షములు నై నిజదృష్టివిషాగ్ని నమృతం
 జేరఁగ నీక యేర్చుచుఁ బ్రసిద్ధముగా నమృతంబు చుట్టు ర
 జేరతి నున్న యుగ్రభుజగంబుల రెంటిని గాంచి చెచ్చెరన్.

101

ప. అయ్యురగంబులం దన వక్షరజోవృష్టి సంధంబులఁ జేసి వాని శిరంబులు
 చ్రొక్కి పరాక్రమం బెసంగ నమృతంబు గొని గరుడండు గగనంబున

కెగసిన.

102

క. కలహమున నిట్లు సురపీ

రులఁ బల్వర నోర్చి యొక్కరుఁడ యమృతముఁ దె

క్కలి కొని యాస్వాదింపఁ

యలోలుఁ డగు వానిఁ జూచి హరి యిట్లనియెన్.

103

క. నీవిజయోత్సాహమునకు

లావునకు జవంబునకు నలౌల్యమునకు న

ద్భావమునకు మెచ్చి వరం

బీవచ్చితి వేఁడు మెద్ది యిష్టము నీకున్.

104

—:శ్రీమన్నారాయణుఁడు గరుడునకుఁ బ్రసన్నుఁ డగుట;

ఇంద్రుఁడు వానితో స్నేహించుట:—

సం. 1-29-12

వ. అని ప్రసన్నుండై యానతిచ్చిన యాదిదేవుండగు శ్రీమన్నారాయణునకు
సమస్కరించి గరుడం డిట్లనియె.

105

సీ. అమృతాశనంబు చేయకయును దేవ నా

కజరామరత్వంబు నందుటయును

నఖిలలోకంబుల కగ్రణివై న నీ

యగ్రంబునందు ని న్నధికభక్తిఁ

గొలుచుచు నునికియుఁ గోరితిఁ గరుణతో

దయచేయు ముద్ధతదైత్యభేది

యనవుడు వానికి నఖిమతంబులు ప్రీతుఁ

డై యిచ్చి హరి యిట్లు లనియె నాకు

ఆ. ననఘ వాహనంబి వై మహాధ్వజమవై

యుండు మనినఁ బక్షియును బ్రసాద

మనుచు మ్రొక్కి పఱచె నంత నాతనిమీఁద

వజ్ర మెత్తి వైచె వాసవుండు.

106

వ. అదియును సంబంధించున నగ్నికణంబులు చెదరం బఱతెంచి పక్షిరాజు పక్షంబులు దాఁక వచ్చినం జూచి గరుడండు నగి నీచేయు వేదన నన్నుం దాఁక నోపదు నీవు మహామునిసంభవంబ వగుటను దేవేంద్రనాయుధంబ వగుటను నిన్ను నవమానింప గాదు గావున మదీయైకపర్ణశకలచ్ఛేదంబు సేయుము నాయందు నీశక్తి యింతియ యనిన సకలభూతసంఘం బెల్ల నారని పర్ణంబులనుస్థిరత్వంబునకు మెచ్చి సుపర్ణం డని పొగడె నురేం ద్రుండును నవ్విహగేంద్రు మాహాత్మ్యంబునకు మెచ్చి యచ్చెరువంది యిట్లనియె.

107

ఆ. నిరుపమానశౌర్య నీతోడఁ జెలిమి సే

యంగ నా కభీష్టమైనయదియు

నిట్టి విక్రమంబు నిట్టి సామర్థ్యంబుఁ

గలదె యెరుల కిజ్జగంబునందు.

108

క. అమరుఁడ వజరుఁడ వజితుఁడ

వషేయుఁడవు నీకు నమృత మది యేల ఖగో

త్తమ దీని నొరుల కిచ్చిన

నమరులకును వా రసాధ్యు లగుదురు పోరన్.

109

క. నీ చొరులకు నీయమృతం

దీ వలవదు నాకు మగుడ నిచ్చిన నీ కి

ష్టావాప్తియగువిధం బేఁ

గావించెద ననిన హరికి గరుడం డనియెన్.

110

వ. ఏను మదీయమాతృదాసీత్వనిరాసార్థం బమృతంబు దెచ్చి యిత్తు నని క్షాత్రవేయులతో నొడివివచ్చినవాఁడ నీయమృతంబు గొనిపోయి వారల కిచ్చి మదీయజనపీడాన్యంబుఁ బాచికొనిన సురగు లీ యమృతం బుపయోగింప కుండ ముందఱ నీవు గొని చను మనిన నగ్గరుడని మహానుభావంబునకు మెచ్చి నీ బలవరాక్రమంబులు వినవలతుం జెప్పు మనిన నయ్యుండునకు గరుడం డిట్లనియె.

111

క. పరనిందయు నాత్మగుణో

త్కర పరికీర్తనముఁ జేయఁగా నుచితమె న

త్పురుషుల కైనను నీక

చ్చెరువుగ నా కలతెఱంగుఁ జెప్పెదఁ బ్రీతిన్.

112

ఉ. స్థావరజంగమప్రవిచితం బగు భూవలయంబు నెల్ల నా

లావునుఁ బూని తాల్తు నవిలంఘ్యవయోధిజలంబు లెల్లర

త్పావళితోన చల్లుదు బృహన్నిజపక్షనమీరణంబునన్

దేవగణేశ యాక్షణమ త్రిమూరి వత్తుఁ ద్రివిష్టపంబులున్.

113

వ. అని చెప్పిన గరుడని జపసత్త్వసామర్థ్యంబులకు మెచ్చి సంతసిల్లి నీవు

నాతో నెప్పుడు బద్ధసఖ్యుండవై యుండు మని యొడంబఱిచి వెండియు

దేవేంద్రుండు గరుడని కిట్లనియె.

114

క. నాకభిమత మొనరించితి

నీకిష్టము చెప్పికొను మనిన దుర్మదులై

మాకి ట్లహితముఁ జేసిన

యాకద్రువపుత్తు లశన మయ్యెడు నాకున్.

115

క. భవదభిరక్త్యము లగు నీ

భువనంబులయందు సర్పములు ద్రిమూరుటన్

దివిజాధిప నీ కెఱిఁగిం

పవలనె నీ యాజ్ఞ నాకుఁ బడయఁగ వలసెన్.

116

వ. అని గరుడండు దనకు నురగభోజనత్వంబు సురపతిచేతం బడసి తదను గమ్య

మానుండై యురగులయొద్దకు వచ్చి మరకతహరితంబైన కుశాస్తరణంబున

నమృతకలశంబు నిలిపి యురగులకుం జూపి యిట్లనియె.

117

క. అనిమిషనాథసుగుప్త మ

యిన యశ్శుతము దెచ్చి మీకు నిచ్చితి నస్మ

జ్జననీ దాస్యము వాసెను

దినకరపవనాగ్నితుహినదీ ప్తుల కరిగాన్.

118

వ. మీరలు స్నాతాలంకృతులరై వచ్చి దీని నువయోగింపుం డని వంచి తల్లిం
దన వీ పెక్కించుకొని విహగేంద్రుం డురగల కదృక్కుండై యున్న సురేంద్రు
వీడ్కొని చనియె నిట యురగులును నమృతోపయోగకుతూహలంబున
నొండొరులం గడవఁ గృతస్నానాలంకృతులై చనుదెంచుటకు ముందట. 119

క. అమరాధిపుఁ డమృతము గొని

యమరావతి కరిగి తొంటియట్టుల సుసా

నమున నవిచలితరజై

క్షముడై రక్షించుకొని సుఖస్థితి నుండెన్ .

120

వ. అంర నయ్యురగులు నమృతం బుపయోగింపం గానక దానియున్నస్థానం
బని దర్పలు నాకిన నాలుకలు రెండుగా వ్రయ్యుటంజేసి నాటంగోలె ద్విజి
హ్వాలు నాఁ బరగిరి యమృతస్థితింజేసి దర్పలు పవిత్రంబు లయ్యె. 121

క. ఈ సౌవర్ణాభ్యాసము

భాసురముగ వినిన పుణ్యపరులకు నధిక

శ్రీసంపద లగు దురితని

రాపం బగుఁ బాయు నురగరక్షోభయముల్ .

122

వ. ఇట్లురగు లమృతం బుపయోగింపం గానక చనిన శేషుండు దనతల్లియుం
డమ్ములుఁ జేసిన యధర్మంబునకు నిర్వేదించి వారల విడిచి కడునిష్ఠతో
గంధమాదన బదరీవన గోకర్ణ పుష్కరారణ్య హిమవంశంబు లాదిగాఁ గల
పుణ్యస్థానంబులం దనేకసహస్రవర్షంబులు బ్రహ్మ నుద్దేశించి తపంబు
సేసిన బ్రహ్మయుఁ బ్రత్యక్షంబై వరంబు వేడు మనిన శేషుం డిట్ల నియె. 123

:- బ్రహ్మ యనుజ్ఞవలన శేషుఁడు భూభారంబు దాల్చుట:-

సం. 1-32-2

వీ. తల్లియు నానహోదరులును మూర్ఖులై

ధర్మపు నుచితంబుఁ దప్పి వినత

కాపై సతేయున కవకారములు సేసి

రెప్పుడు వారు సహింప కెగ్గు

సేయుదు రేను రోసితి వారితోడిపొ

తొల్లఁ దపంబు సేయుచు శరీర

భారంబు విడిచెదఁ బరమేష్ఠి యనవుడు

నాతని సమబుద్ధి కజుఁడు మెచ్చి

ఆ. నిత్యసత్యధర్మనిరతుండ వఖిలంబు

దాల్చినోపునట్టి ధైర్యయుతుఁడ

విది యనన్యవిషయ మిమ్మహిభారంబు

సీవ తాల్పవలయు నిష్ఠతోడ.

124

చ. వినతకు నాత్మజుం డయిన వీరుఁడు కశ్యపవాలఖిల్యన

స్మృనులవరంబు గన్న ఖగముఖ్యుఁడు వాసపు నోర్చి యున్న స

ద్వినుతబలుండు కావున వివేకమునకా వినతారనూజుతో

ఘనముగఁ జెల్మిసేయు మిది కార్యము నీకు భుజంగమేశ్వరా.

125

వ. అని బ్రహ్మ నియోగించిన శేషుం డశేషమహిభారంబు దాల్చి గరుడనితో

బద్ధసఖ్యుం డై యుండె నిట వాసుకియుం దల్లిశాపంబున జనమేజయు చేయు

సర్పయాగంబునం దయ్యెడు సర్పకులప్రళయంబునకు వెఱచి తన

బాంధవుల నైరావతాదినహోదరుల రావించి విషణ్ణహృదయుం డై

యిట్లనియె,

126

—:వాసుకి తల్లిశాపంబునకు వగచుట:—

సం. 1-33-1

చ. చిరముగ బ్రహ్మకుం దపము సేసి యనంతుఁ డనంతధారుణీ

భరగురుకార్యయుక్తుఁ డయి పన్నగముఖ్యుల పొత్తు వాసి చె

చ్చెరఁ దనయంత నుండి మదిఁ జేర్చి తలంపఁడ యొక్కనాఁడు దు

ర్భరతరదందశూకకులభావిభయప్రవిఘాతకృత్యముల్.

127

వ. మఱి యమృతమథనంబునాఁడు మంథరమహానగంబునకు నేత్రంబ నయిన

నాల్గేశంబునకు మెచ్చి యమరు లెల్లఁ బితామహుం బ్రార్థించి నాకు నవ్య

యత్వంబును సకలభయవిమోక్షణంబునుం గా వరం బిప్పించి రై నను

జననీశాపంబున నురగకులప్రళయం బగుటకు మనోదుఃఖంబు దుస్సహం బై
యుండు దాని నుడిగించు నుపాయం బెద్ది యేమి సేయువార మని చింతించు
చున్న యన్నాగరాజునకు నాగకుమారు లత్యుద్ధతులై యిట్లనిరి. 128

సీ. జనమేజయుని చేయు సర్పయాగమునకు

విఘ్న మందఱుముఁ గావించి మతఁడు
ధర్మార్థి గావున ధారుణీసురులమై
యడుగుద మిదియు సేయకు మనియును
గొందఱు మరలనికఁ గూర్పు మంత్రులమునై
యీక్రతుక్రియఁ జేసి యిహపరముల
కగుఁ బెక్కుదోషంబు లని హేతువులు సూచి
యుడిగింత మందఱు నొక్కమొగిన

ఆ. భక్షభోజ్యలేహ్యపానీయములమీఁద

నదములోని విప్రజనులమీఁద
వెగడుబడఁగఁ బాటి వెఱపింత మొజ్జలు
తత్రయోగవిధులు దప్పి పఱవ. 129

వ. అనిన వారలలోఁ గొందఱు బుద్ధిమంతు లయిన భుజంగముఖ్యు లిట్లనిరి. 130

క. ఇవి మీ కన్నియుఁ జేయఁగ

నవు నని తలఁపకుఁడు భూసురాహుతిమంత్రో
ద్భవదారుణదహనశిఖల్
గవిసిన నెద్దియును జేయఁగా నెడ గలదే. 131

వ. అనిన విని నాగరాజునజుం డైన యేలాపుత్త్రుం డిట్లనియె. 132

ఆ. శాపమిచ్చునాఁడు జననియర్చంగంబు

నందు నిద్రవోయినట్ల యుండి
యమరవరుల కజున కైన యన్యోన్యసం
భాషణంబు లెఱుకపడఁగ వింటి. 133

వ. అప్పలుకులు నవి స్తరంబుగాఁ జెప్పెద వినుండు శాపానంతరంబి యమరు
లెల్ల నజుని కిట్లని కయ్యా కద్రువ కడునిర్దయురాలై యిట్టి యనంతబల

వీర్యసంపన్నులయిన కొడుకులం బడసి వారి కకారణంబ దారుణంబైన శాపం బిచ్చె మీరును వారింపక యుపేక్షించితిరి దీనికిం బ్రతీకారంబు గలదే యనిన నమరులకుఁ గమలసంభవుం డిట్ల నియె.

134

క. క్రూరాకారుల జగదవ

కారులఁ బన్నగులఁ దాల్చగాఁ నోపని యి

ద్దారుణికి హితంబుగ దు

ష్టోరగనంహార మిప్పు డొడఁబడ వలసెన్.

135

వ. మఱియు సకలలోకహితాచారంబులై ప్రసిద్ధులైన నాగముఖ్యుల నెల్ల వాసుకిచెలియ లైన జరత్కారువునకు జరత్కారుం డను మహామునికిం బుట్టెడువాఁ డధికతేజస్వి యాస్తీకుం డను మహాముని జనమేజయ సమారబ్ధినర్పన త్త్రప్రళయంబువలన రక్షించు నని పితామహుండు దేవతలకుం జెప్పిన తెఱంగు నెప్పిన వాసుకిప్రముఖనాగముఖ్యులెల్ల సంరసిల్లి యేలా పుత్తు నెత్తుకొని సాధువాచంబుల నభినందించిరి వాసుకియు నాటంగోరె జరత్కారుమునీండుం డెన్నుండు దారపరిగ్రహంబు సేయునో యని తత్సమయసమాగమం బపేక్షించి యుండునం.

136

క. పరమతపోనిధి యాయా

వరవంశోత్తముండు నియమవంతుండు లోకో

త్తరుండు జరత్కారుండునాఁ

బరగిన ముని బ్రహ్మచర్యపరిపాలకుడై.

137

క. ఘోరప్రతములు సలుపుచు

దారపరిగ్రహము సేయఁ దా నొల్లక సం

సారపునర్భవభీతి న

పారవ్యామోహపాశబంధవ్యతుడై.

138

వ. రసస్వాధ్యాయబ్రహ్మచర్యవ్రతంబులం జేసి ఋషులఋణంబుల నీగుచుఁ బరిభ్రమించువాఁడు వనంబులో నొక్కవల్వలంబు గని యందు మూషికవిలూనంబయి యొక్కమూలంబు తక్కియున్న వీరణతృణ

స్తంబంబు నవలంబించి తలక్రిందై యాదిత్యకిరణంబు లాహారంబుగా
వ్రేలుచున్న ఋషుల గొందఱం జూచి నాయం బోయి జరత్కారుం
డిట్లనియె.

139

క. కడుసుగ్రము దల క్రిందుగఁ

బడి వ్రేలుట యిదియు నొక లపంబొకొ నా కే

ర్బుడఁ జెప్పుఁ దీరపం బేఁ

దొడఁగెన ననవుడును నయ్యధోముఖవిప్రుల్.

140

క. అనఘ యిది యేటిరప మే

మనుషమ దుఃఖితుల మగుట నాధారము లే

కను సంతానోచ్ఛేదం

బున వ్రేలెద మధమలోకమున తెరుపు చనన్.

141

క. మందభాగ్యుల మయిన మావంశంబున జరత్కారుం డను పాపకర్ముండు
పృట్టి దారపరిగ్రహంబు సేయను సంతానంబు వడయను నొల్లకున్నవాఁ
డే మాతని పితృపితామహులము మాపట్టిన యపురుగంట వేశ్యెల్లం గాలుండు
మూషికవ్యాజంబునం దరచరంబ కొఱికిన నొక్కపేర తక్కి యున్నయది
యదియును జరత్కారుం డనవత్కుం డైనం డెగు నే మధఃపాతుల మగుదు
మారం దవర్కంబు వడనెనేని యూర్ధ్వగతు మగుదుము.

142

తే. నీవు మా చుట్టమవరోలె నెమ్మితోడ

ననహితుండదై మాపల్కా లారించి

రా జరత్కారుఁ గని చెప్పవయ్య వాని

నెఱుంగుదేని మా పడియెదు నీయదస్త.

143

క. అనిన విని జరత్కారుం దతితాపజ్యచిత్తుం డయి యవత్కార్థం బవశ్యంబు
వివాహంబు గానయి నని యెంతయుం బ్రొద్దు చింతించి తనపితృవర్గం
బున కిట్లనియె.

144

క. మీరలు నాదిత్యదేవత

లారాభ్యుల లేను మీకు నాత్మజాడ జర

త్కారుం డనువాడ ముందఱ

దారపరిగ్రహము సేయఁ దగుండు బుద్ధిన్.

145

క. మిమ్మిట్లు చూచి మీకు హి

తమ్మెట్లగు నట్ల కా ముదంబున దారా

ర్థమ్ము ప్రవర్తింపఁగఁ జి

త్త మ్మిప్పుడు వుట్టె నాకు ధర్మస్థితిమై.

146

వ. అనిన నమ్మహామునులు జరత్కారుపల్కాలకు సంతసిల్లి యిట్లనిరి.

147

చ. తగియెడుపుత్తులం బడసి ధర్మపు డప్పక తమ్ము నుత్తముల్

పొగడఁగ మన్మహామతులు పొందుగతుల్ గడుఁజూరనిష్ఠతోఁ

దగిలి తపంబు సేసియును దక్షిణ లిమ్ముగ నిచ్చి యజ్ఞముల్

నెగడఁగఁ జేసియుం బడయ నేర రపుత్త్రుకు లైన దుర్మతుల్.

148

—:జరత్కారుండు వివాహంబు చేసికొనఁ జూనుట:—

సం. 1—42—9

వ. కావున నీవు కృతదారపరిగ్రహుండవై సంతానంబు వడసి మమ్ము

సూర్యలోకగతులం జేయు మనిన జరత్కారుం డట్లెని నాకు సనాత్ని

యయినదాని వివాహంబు గావలయు నని వారికి సమస్కరించి వీడ్కొని

సనామకన్యాన్వేషణవరుండై భూవలయం బెల్లఁ గలయం గ్రుమ్మరి.

149

తరువోజ. అనవరతవ్రతాయాసభేదమున నతికృశం బగుచున్న యంగంబునందుఁ

దనరి యేర్పడ సిరల్ దద్దయు ముచిమిఁ దల వడంకుచునుండఁ దన

పితృవరుల

ఘనముగా సూర్యాభిగమనులఁ జేయఁ గడఁగి వివాహంబుగా జరత్కారుఁ

డనఘుండు దనకోర్కి కనురూప యైనయట్టికన్యకఁ గానఁడయ్యె

మర్త్యమున.

150

వ. ఇట్లు జరత్కారుండు వివాహపేక్షం బ్రతీక్షించుచున్న వాసుకియుం దన

చారులవలన సంతయు నెఱింగి నిజసహోదరియైన జరత్కారుం దోడ్కొని

జరత్కారుమహామునిపాలికిం బోయి యిట్లనియె.

151

ఆ. నని వినిశ్చితాత్మయై ప్రబో

ధించె మునియు నిద్ర దేటి యలిగి

యేల నిద్ర జెఱచి తీవు నావుడు జర

త్కారు విట్టు లనియెఁ గరము వెఱచి.

157

క. ఇనుఁ డ స్తమింపఁ బోయిన

ననఘా బోధింపవలసె ననవుడు నామే

ల్కనునంరకు నుండక యినుఁ

దొనరఁగ నస్తాద్రి కేఁగ నోడఁడె చెప్పమా.

158

వ. నీవు నా కవమానంబు దలంచితివి నీయొద్ద నుండనొల్ల దొల్లి నీకు నాచేసిన
సమయంబు నిట్టిద నీగర్భంబున నున్నవాఁడు సూర్యానలసమప్రభుం డైన
పుత్తుఁ డుభయకులదుఃఖోద్ధరణసమర్థుండు సుమ్ము నీవు వగవక
నీయగ్రజునొద్ద నుండు మని జరత్కారువు నూరార్చి జరత్కారుండు తపో
వనంబునకుం జనియె జరత్కారువును దన యగ్రజుం డైన వాసుకియొద్దకు
వచ్చి తద్వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించి యుండునంత.

159

క. ఆపూర్ణ తేజుఁ డపగత

పాపుఁ డపాకృతభవానుబంధుఁడు నిజమా

తాపితృపక్ష ప్రబలభ

యాపహుఁ డా స్తీకుఁ డుదితుఁడై పెరిగెఁ ప్రభిన్.

160

తే. చ్యవనసుతుఁ డైన ప్రమతితోఁ జదివె సకల

వేదవేదాంగములు నిజవిమలబుద్ధి

నెఱిగె సకలశాస్త్రంబుల నెల్ల యందు

నధిక సా త్త్వికుఁ డా స్తీకుఁ డనఁగ జనులు.

161

వ. అట జనమేజయుండు దక్షకవిషానలంబునం దన జనకుపంచత్వం బుదఁకు
వలన నెఱింగి మంత్రులం జూచి యిది యేమి నిమిత్తంబు దీని సవిస్త
రంబుగాఁ జెప్పుం డనిన మంత్రు లిట్లనిరి.

162

—:జనమేజయునకుఁ బరీక్షితుకావకారణంబు మంత్రులు చెప్పుట:-

సం. 1-36-8

సీ. అభిమన్యునకు విరాటాత్మజ యైన యు
 త్తరకును బుట్టిన ధర్మమూర్తి
 కౌరవాన్వయపరిక్షయమున నుదయించి
 ప్రథఁ బరీక్షితుఁడు నాఁబరగువాఁడు
 ధర్మార్థకామముల్ దప్పక నలుపుచుఁ
 బూని భూప్రజ నెల్లఁ బుణ్యచరిత
 ననఘుడై రక్షించి యలువది యేఁడులు
 రాజ్యంబు సేసిన రాజవృషభుఁ

ఆ. డధిపధర్మమార్గుఁ డైన నీయట్టి న
 త్పుత్తుఁ బడసి యున్న పుణ్యుఁ డన్య
 నాథమకుటమణిగణప్రభారంజిత
 పాదపంజండు భరతనిభుఁడు.

163

వ. భవత్పితృప్రపితామహం దైన పాండురాజునుంబోలె మృగయాసక్తుండై
 యొక్కనాఁడు మహాగహనంబులఁ బెక్కుమృగంబుల నెగచి చంపి తన
 చేత నేటువడి పాటిన మృగంబు వెంటం దగిలి మహాధనుర్ధరుండై యజ్ఞ
 మృగంబు పిలువడం బఱచు రుద్రుండునుం బోలె.

164

వృద్ధీవృత్తము. అమిత్రమదభేది యొక్కరుఁడ యమ్ముగాన్వేషణ
 భ్రమాకులితచిత్తుడై తగిలి పాటుచున్ ముందటన్
 శమీకుఁ డనువాని నొక్కమునిన త్తమున్ సంలత
 క్షమాదమనమన్వితం గనియెఁ గాననాంతంబునన్.

165

వ. కని మునీంద్రా నాచేత నేటువడి మృగం బమ్ముతోన యిట వచ్చె నది
 యొక్కడం బాటె నీ వెఱుంగుదువేని చెప్పు మనిన నమ్ముని మౌనవ్రతుండు
 గావునఁ బలుకకున్నం గినిసి తత్సమిపంబున నవగతప్రాణంబై పడియున్న
 పాముం దనవింటికొప్పున నెత్తి యమ్మునియలుతం దగులవైచి క్రమ్మఱి
 హస్తపురంబునకు వచ్చియున్నంత.

166

అ. ఆశమీకుపుత్రుఁ డంబుజసంభవు
గుఱిచి భక్తితోడ ఘోరతపము
సేయుచున్న సుప్రసిద్ధుండు శృంగియన్
వాఁడు భృంగినముఁ డవంధ్యకోపి.

167

క. తనజనకునఱుతఁ బవనా
శనశవముఁ దగిల్చి రాజసమునఁ బరీక్షి
జ్ఞనపాలు చనుట కృశుఁ డను
మునివలన నెఱింగి కోపమూర్ఛాన్వితుఁడై.

168

వ. శాపజలంబు లెత్తికొని విజనం బైన విపినాంతరంబున విజితేంద్రియుండైన
మొదవులచన్నులు వత్సంబులు గుడుచునప్పు డుద్గతంబగు పయఃఫేనంబు
తన కాహారంబుగా మౌనవ్రతంబునం దపంబు సేయుచున్న మహావృద్ధు
మదీయజనకు నవమానించిన పరీక్షితుండు నేఁడుమొదలుగా సప్తదివ
సంబులలోనఁ దక్షకవిషాగ్నిదగ్ధుం డై యచునదనంబున కరిగెడు మని
శాపం బిచ్చి తండ్రిపాలికిం జని.

169

క. ఉరగకళేబర మంసాం
తరమునఁ బడి వ్రేలుచునికి దలపఁక యచల
స్థిరుఁడై పరమధ్యానా
వరతేంద్రియవృత్తి నున్నవాని శమీకున్.

170

వ. కని యయ్యురగకళేబరంబుఁ బాట వైచి తత్క్షణంబు ప్రబుద్ధనయనుండైన
తండ్రి కభివాదనంబు సేసి బాష్పపూరితనయనుండై శృంగి పరీక్షితు
నుద్దేశించి తనచేసిన శాపస్థితి నెప్పిన విని శమీకుండు గరం బడలి
యిట్లనియె.

171

క. క్రోధమ తపముం జెఱచును
క్రోధమ యణిమాడు లైన గుణములఁ బాపుం
క్రోధమ ధర్మక్రియలకు
బాధ యగుం గ్రోధిగాఁ దపస్వికిఁ జన్నే.

172

క. క్షమలేని తపసిరపమును

క్షమత్తు సంపదయు ధర్మభావ్యప్రభు రా

జ్యము భిన్నకుంభమున తో

యములట్టుల యద్రువంబు లగు నివి యెల్లన్.

173

ప. క్షమ విడిచి నీవు దృష్టాదృష్టవిరుద్ధం బైన క్రోధంబుఁ జేకొని సకల క్షమారక్షకుం డైన పరీక్షితునకుం బరీక్షింపక శాపం బిచ్చి చెట్టసేసితివి రాజరక్షితులై కాదె మహామును లతిహేరతపంబు సేయుచు వేదవిహిత ధర్మంబులు నడపుచు మహాశక్తిమంతు లయి యున్నవా రట్టిరాజుల కవకారంబు దలంచునంతకంటె మిక్కిలిపాతకం బొందెదై మఱియు భరతకుల పవిత్రుం డైన పరీక్షితు రాజసామాన్యుంగా వగచితే.

174

ఉ. క్షత్రియవంశ్యులై ధర్మజిఁ గావఁగఁ బుట్టినవారు బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య కూడ్రులనఁగాఁగల నాలుగుజాతులన్ స్వభా రిత్రము దప్పకుండఁగఁ బరీక్షితు కాచినయట్లు రామమాం బాత్మరముక్షితికులు ముదంబునఁ గాచిరె యేయుగంబులన్.

175

ప. అలంకు మృగయావ్యసనంబున నపరిమితజుత్విపాసాపరిశ్రాంతం డయి మొలుంగక నా కవజ్జఁ జేసె నేనును దాని సహించితి నమ్మహాత్మునకు నీయిచ్చిన శాపంబుఁ గ్రమ్మజింప నేరేని లగ్గగు ననిన శృంగి యిట్ల నియె.

176

క. అరుకమెయి మున్న పరికితి

నరుకని నాపయకు తీక్షణమై యింకకు ను

జ్జ్వలదహనాకృతిఁ దక్షకుఁ

దలంఁగఁ బ్రేరేప కేల తా నెడ నుడుగున్.

177

ప. నావచనం బమోఘం బనిన శమికుండు శోకాకులితచిత్తుండై తనశిష్యున్ గొర్రముఁబం డనువానిం బిలిచి దీని నంతయుఁ బరీక్షితున కెఱింగించి తక్షకు వలని భయంబు దలంగునట్టి యుపాయంబు సేసికొమ్మని చెప్పి రమ్మనిన వాడు నప్పుడ పరీక్షితు పాఠకిం బని యిట్లనియె.

178

సీ. అడవిలో నేకాంతమతి హేరతపమున
 నున్న మాగురులపై నురగశవము
 వైచుట విని యల్లి వారితనూజుండు
 శృంగియన్వాడు కార్పిచ్చునట్టి
 శాపంబు నీ కిచ్చె సస్తాహములలోన
 నాపరీక్షితుడు నాయలుకఁ జేసి
 తక్షకవిషమున దగ్ధుఁ డయ్యెడు మని
 దానికి గురులు సంతాప మంది

ఆ. భూతలేశ నన్నుఁ బుత్తెంచి రిప్పుడు
 తద్భయంబు లెల్ల దలఁగునట్టి
 మంత్రతంత్రవిధు లమర్చి యేమటకుండు
 నది నిరంతరంబు ననియుఁ గలవ.

179

వ. అని చెప్పి గౌరముఖుం డరిగినం బరీక్షితుండు పరిక్షిణహృదయుండై తన
 చేసిన వ్యతిక్రమంబునకు సంతాపించి శమీకు నుపశమనంబునకు మెచ్చి
 శృంగిశాపంబునకు వెఱచి మంత్రివర్గంబుతో విచారించి యాత్మరక్షయం
 దప్రమాదుండై .

180

మ. సకలోర్వికుఁ డతిప్రయత్నపరుడై సర్వక్రియాదక్షత
 క్షకకోటుల్ పని సేయఁగా ఘనతరై క స్తంభహర్మ్యంబుఁ ద
 క్షకభీతిన్ రచియింపఁ బంచి దృఢరక్షన్ దానిలో నుండె బా
 యక రాత్రిందివజాగరూకహితభృత్యామాత్యవర్గంబుతోన్ .

181

వ. మఱియు విషాపహరంబు లయి వీర్యవంతంబు లయిన మంత్రతర్కత్వంబులు
 గలిగి యాజ్ఞాసిద్ధు లైన విషవైద్యుల నొద్దఁ బెట్టికొని పరీక్షితుండుండునంత
 నట తక్షకుండు విప్రవచనప్రచోదితుం డయి పరీక్షితునొద్దకుఁ శైవిష్టధర్మబునఁ
 బోవనగునో యని చింతించుచుండె నటఁ దొల్లి .

182

—:కశ్యపునకుఁ దక్షకుఁడు గోరినధనం బిచ్చి మరల్చుట:—

సం. 1—38—31

మధ్యాక్కర. ధరణిఁ జరాచరభూతసంఘంబుఁ దమవిషవహ్ని
 సురగంబు లేర్చుచు నునికి కలిగి పయోరుహగర్భుఁ
 డురగవిషాపేతజీవసంజీవనోపదేశంబు
 గరుణఁ గశ్యపునకు నిచ్చె నఖిలలోకహితంబుపొంటె.

183

వ. అట్టి కశ్యపుండను బ్రహ్మర్షి శృంగిశాపంబునఁ బరీక్షితుండు తక్షకదష్టం
 డగు నేఁడు సప్తమదివసం బటె యేను వాని నపేతజీవు సంజీవితుం జేసి
 నా విద్యాబలంబు మెఱయుదు మఱి యదియునుం గాక.

184

తే. ధరణియెల్లను రక్షించు ధర్మచరితు
 నాపరీక్షితు రక్షించి యతనిచేత
 నపరిమితధనప్రాప్తుండ నగుదు కీర్తి
 యును ధనంబు ధర్మము గొను టుటదె నాకు.

185

వ. అని విచారించి హస్తీపురంబునకుం బోవు వానిఁ దక్షకుండు వృద్ధవిప్రుం
 డయి వనంబులో నెదురం గని మునీంద్రా యెటవోయె దేమికార్యంబున కనిన
 వానికిం గశ్యపుం డిట్లనియె.

186

క. తక్షకుఁ డను పన్నగుఁడు ప
 రీక్షితుఁ గఱచునటె నేఁ డరిందము నతనిన్
 రక్షింపఁగఁ బోయెద శుభ
 దక్షిణ నామంత్రతంత్రదాక్షిణ్యమునన్.

187

క. అనిన విని నగుచు వాఁ డి
 ట్లనియెను దక్షకుఁడ నేన యశనినిపాతం
 బున బ్రదుకఁగ నగునేనియు
 ననఘా మద్విషనిహతుల కగునే బ్రదుకన్.

188

వ. నీమందులు మంత్రంబులు నాయందుం బనిసేయవు క్రమ్మటి పొమ్ము
కాదేని నీవ చూడ నివ్వటవృక్షంబుఁ గఱచి నావిషానలంబున భస్మంబు
సేసెద నోపుదేని దీనిని సంజీవితంబుఁ జేయు మని తక్షకుం డావృక్షంబుఁ
గఱచిన.

189

ఆ. ఆయ్యహీంద్రవిషమహానలదగ్ధ మై
విపులవత్ప్రదీర్ఘ విటవతతుల
గగనమండలంబుఁ గప్పిన యవ్వట
తరువు భస్మమయ్యెఁ తత్క్షణంబి.

190

వ. కళ్యపుండును నప్పడ యాభస్మచయంబు గూడఁద్రోచి తనమంత్రతంత్ర
శక్తింజేసి యెప్పటియట్లు వృక్షంబుగాఁ జేసినం జూచి తక్షకుం డతివిస్మయం
బంది ముసీంద్రా నీవిద్యాబలంబున నిది సంజీవితం బయ్యె నేనియు నతికుపిత
విప్రశాపవ్యవగతాయుష్యం దైన పరీక్షితుండు సంజీవితుండు గానోపండు
వానియిచ్చు ధనంబుకంటె నాయం దధికధనంబు గొనిపొమ్మనినఁ గళ్య
పుండును దనదివ్యజ్ఞానంబున నట్లకా నెఱింగి తక్షకుచేత ననంతంబైన
యర్థంబు గొని క్రమ్మటి చనియె విజనం బైన విపినాంతరంబున నైన
యయ్యిరువున వృత్తాంతంబు మీరె ట్లెఱింగితి రంచేని వినుము.

191

తే. ఇప్పురంబున బ్రాహ్మణుం డింధనార్థ
మేఁగి మున్న యావృక్షంబు నెక్కి దాని
తోన దగ్గుడై మఱి దానితోన లబ్ధి
జీవుడై వచ్చి జనులకుఁ జెప్పె దీని.

192

—:తక్షకవిషాగ్నిచే బరిక్షితుండు హర్మ్యంబుతోడ దగ్గుం డగుట:—

సం. 1-39-19

వ. అట్లు కళ్యపుం గ్రమ్మఱించి తక్షకుండు తత్క్షణంబు నాగకుమారులం బిలిచి
మీరలు విప్రుల రయి సురభికుసుమస్వాదువన్యఫలంబులు పలాశవర్జపుటిక
లం బెట్టికొని పరీక్షితుపాలికిం జని యిం డని పంచి తానును వారితోడన
యదృశ్యరూపుం డయి వచ్చిన.

193

చ. ద్విజపరులం గుమారుల నతిప్రియదర్శను లైన వారి ఋ
గ్వజాపవదక్రమంబులు క్రియన్ గుణియించుచు వచ్చువారి న
గ్గజపురవల్లభుండు గని గ్రక్కున దాయఁగఁ బిల్చి మెచ్చి భా
వజసుభగుండు చేకొనియె వారలు దెచ్చినవాని నన్నిటిన్. 194

క. వారల సర్వప్రియన
త్పాదులఁ గావించి పుచ్చి కాలనియోగ
ప్రేరితుడై యమరేంద్రా
కారుడు తద్వన్యఫలజిహ్వాపేక్షన్. 195

ఉ. సూరెల నున్న మంత్రులను జాప్తములం గడుఁగూర్చు మిత్రులన్
సారణులందు చూచి మునిశాపదినంబులు వోవుదెంచె నం
భోరుహమిత్రుఁ డస్తగిరిఁ బొందెడు నం చొగిఁ దత్ఫలాపలుల్
వారలకెల్లఁ బెట్టి యనవద్యుఁడు దా నొకపండు చెచ్చెరన్. 196

క. కొని వ్రచ్చుడు లోపల న
ల్లనిక్రిమి యై తోచి చూడ లత్తుకవర్జం
బునఁ బామై విషవహ్నులు
దనుకఁగఁ గురు పీరుఁగజచి తక్షకుఁ డరిగెన్. 197

ప. తర్పణనంబు లందఱు నశనిపాతంబున బెదరి చెదరినట్లు గనుకనిం బఱచి
రమ్యైక స్తంభహర్మ్యంబును దక్షకవిషాగ్నిదగ్ధం బయ్యె నట్లు భవజ్జనకుండు
పరలోకగతుఁ డైనం బురోహితపురస్సరానేకభూసురవరులు యథావిధిం
బురోకక్రియలు నిర్వర్తించి రంర. 198

—:జనమేజయమహారాజు సర్పయాగము సేయుట:—

సం. 1-46-6. 1-46-23

క. ఆయుష్కంతుడ వై ల
క్ష్మీయుర బాల్యంబునంద మియన్వయరా
జ్యాయ త్తమహాభారం
వాయుభుజ నీవు దాల్చి తథిషి క్తుడవై. 199

ఉ. పెంచితి ధర్మమార్గమునఁ బ్రీతి యొనర్చుచు ధారుణీప్రజన్
మంచి తనేకయాగముల మానుగ దక్షిణ లిచ్చి విప్రులన్
నించితి సజ్జనస్తుతుల నిర్మలమైనయశంబు దిక్కులన్
సంచితపుణ్య సర్వగుణసంపద నెవ్వరు నీ సమానులే. 200

ఉ. కాదన కట్టిపాటి యపకారముఁ దక్షకుఁ దేకవిప్రసం
బోధనఁ జేసి చేసె నృపపుంగవ నీవు ననేకభూసురా
పాదిత సర్పయాగమున భస్మము సేయుము తక్షకాదికా
కోదరసంహతిన్ హుతవహోగ్రసమగ్రశిఖాచయంబులన్. 201

వ. అనిన విని జనమేజయుండు కోపోద్దీపితచిత్తుండై సర్పయాగము సేయ
సమకట్టి పురోహితులను ఋత్విజులను బిలువం బించి వారల కిట్లనియె. 202

చ. తనవిషవహ్ని మజ్జనకుఁ దక్షకుఁ డెట్లు దహించె నట్ల యే
నును సహమిత్రబాంధవజనుం డగు తక్షకు నుగ్రహవ్యవా
హనశిఖలన్ దహించి దివిజాధిపలోకనివాసుఁ డైన మ
జ్జనకున కీయుదంకునకు సాధుమతంబుగఁ బ్రీతిఁ జేసెదన్. 203

వ. సర్పయాగం బిట్టి దని శాస్త్రవిధానంబు గలదేని చెప్పుం డనిన ఋత్విజు
లిట్లనిరి. 204

మత్తకోకిల. నీతదర్పమ కాఁగ దేవవినిర్మితం బిది యన్యులు
ర్వీతలేశ్వర దీనిఁ జేయరు వింటి మేము పురాణవి
ఖ్యాత మాద్యము నావుడు ౩ విని కౌరవప్రవరుండు సం
జాతనిశ్చయుఁ డయ్యె నప్పుడు సర్పయాగము సేయఁగన్. 205

వ. ఇట్లు కృతనిశ్చయుండై జనమేజయుండు కాశిరాజపుత్రి యయిన వపుష్టమ
యను మహాదేవి ధర్మవత్తిగా సర్పయాగదీక్షితుం డయి శాస్త్రోపదిష్ట
ప్రమాణలక్షణనిపుణశిల్పాచార్యవినిర్మితంబును యజ్ఞోపకరణానేకద్రవ్య
సంఖారసంభృతంబును బ్రహ్మతథనధాన్యసంపూర్ణంబును స్వస్వనియుక్త
క్రియారంభసంభ్రమపరిభ్రమద్బాహ్మణనివహంబును నయిన యజ్ఞా
యతనంబున నున్న యారాజునకు నొక్క వాస్తువిద్యానిపుణుం డైన పౌరా
ణికుం దీట్లనియె. 206

క. అనఘా యాయజ్ఞము విధి

సనాథఋత్విక్ప్రియోగసంపూర్ణం బ

య్యును గడచన నేరదు నడు

మన యుడుగును భూసురోత్తమ నిమిత్తమునన్.

207

ప. అనిన వాని వచనం బవకర్ణించి రాజనియుక్తు లయి చ్యవనకులవిఖ్యాతుం
డైన చండభార్గవుండు హోతగాఁ బింగళుం డధ్వర్యుండుగా శార్ఙ్గరవుండు
బ్రహ్మగాఁ గొత్సుం డుద్ధాతగా వ్యాసవై శంపాయన పైల జైమిని సుమంతు
కుక శ్వేతకేతు మార్గ ల్యోద్ధాలక మాండవ్య కౌశిక కౌండిన్య శాండిల్య క్రామ
తక కౌహ లానితదేవల నారద పర్వత మైత్రే యాత్రేయ కుండజితర కాల
ఘట వాత్స్య క్రుతశ్రవో దేవశర్మ శర్మద రోమ శోదంక హరిత రురు
పులోమ సోమశ్రవసు లాదిగాఁ గల మహామునులు సదస్యులుగా నీలాంబర
పరిధానులును ధూమనంరక్తనయనులును నై యాజ్ఞకు లగ్నిముఖంబు సేసి
వేల్పిం దొడంగిన.

208

క. ధరణిసురమంత్రహోమ

స్ఫురణను వివళు లయి భూరిభుజగప్రభు లొం

దొరుఁ బిలుచుచు నధికభయా

తుడు లై కుండాగ్నులందుఁ దొరఁగిరి పెలుచన్.

209

ప. మఱియుఁ గోటిశ మానసపూర్ణ శల పాల హలీమక పిచ్చిల గొణవ చక్ర
కాలవేగ ప్రకాలన హిరణ్యబాహు శరణ కక్షక కాలదంతకాదు లయిన వాసుకి
కులసంభవులును బుచ్చాండక మండలక పిండసేక్తు రణేభ కోచ్చితి శరభ
భంగ దిల్వితేజో విరోహణ శిశికలకర మూక సుకుమార ప్రవేపన ముద్గర
శిశురోమ సురోమ మహాహన్వాదులయిన తక్షకకులసంభవులును బారావత
పారిజాతయాత్ర పాండర హరిణ కృశ విహంగ శరభ మోద ప్రమోద
సంహత్యానాదు లయిన యైరావత కులసంభవులును నేరక కుండలవేణి వేణీ
స్పంధ కుమారక బాహుక శృంగబేర ధూర్తక ప్రాతరాత కాదులయిన
కౌంవ్యకులసంభవులును శంకుకర్ణ పితరక కుతార సుఖసేచక పూర్ణాంగద
పూర్ణముఖ ప్రహస శకుని దర్యమాహత కామతక సుషేణ మానసావ్యయ
చైరవ ముండ వేదాంగ పిశంగ చోద్రపారక వృషభ వేగవత్పిండారక మహా

హను రక్తాంగ సర్వసారంగ సమృద్ధ పథవాసక వరాహక వీరణక సుచిత్ర
చిత్రవేగిక పరాశర తరుణక మణిస్కంధారుణ్యాదు లయిన ధృతరాష్ట్రకుల
సంభవులును నయి యొక్కొక్కమొగి సహస్రాాయుతసంఖ్యలు గలిగి, 210

మ. అతివేగాకులచిత్తులై పడి రుదాత్తాశీవిషాగున్నుల్ సితా
సితపీతారుణవర్ణదేహులు నవాస్యగ్రక్తనేత్రుల్ మహా
స్నతు లేక త్రిక పంచ సప్త నవ నానా మస్తకుల్ పల్వురు
ద్ధత నాగేంద్రులు బ్రహ్మదండహతి నార్తధ్వనులై వహ్నిలోన్. 211

క. తడఁబడఁ బడియెడు రవమును
బడి కాలెడు రవముఁ గాలి పలుదెఱఁగుల వ్ర
స్సెడు రవమును దిగ్వలయము
గడుకొని మ్రోయించె సురగకాయోత్థితమై. 212

వ. అంత. 213

క. తక్షకుఁ డతిభీతుండై
యాక్షణమున నరిగె సురగజాధిప నన్నున్
రక్షింపుమ రక్షింపుమ
రక్షింపుమ యనుచు నప్పురందరుకడకున్. 214

వ. పురందరుడును దొల్లి కమలజవాక్యంబున వాసుకిప్రముఖసర్పకులముఖ్యు
లకు సర్పసత్త్రిభయంబు లేమి యెఱింగినవాఁడు గావున వాని నోడకుండు
మని చేకొనియుండె నిట వాసుకియు జనమేజయసమారబ్ధిసర్పసత్త్రి
పరిత్రస్తుండై ద్వియోజనత్రియోజనాయామస్థూలవ్యాళనివహంబులు నిజవంశ
భ్రాతృవంశ జనితంబు లయినవి జననీవాగ్దండపీడితంబు లయి యగ్నికుండం
బునబడుటకు శోకించి తనచెలియలి జరత్కారువుం జూచి యిట్లనియె. 215

క. ప్రస్తుతఫణిసత్త్రిభయ
త్రస్తాత్ముల మైన యస్మదాదుల కెల్లన్
స్వస్తి యొనర్పఁగ నవసర
మాస్తీకున కయ్యె నిప్పు డంబుజనేత్రా. 216

తరలము. కువలయంబున వారి కోరిన కోర్కెకిం దగ నీవు పాం

దవకులంబు వెలుంగఁ బుట్టి దృఢంబుగా నృపలక్ష్మితో

నవనిరాజ్యభరంబు దాల్చినయంతనుండి మఖంబులం

దివిరి యిష్టధనంబు లిచ్చుటఁ దృప్తు లైరి మహాద్విజుల్ .

222

ఉ. అమ్మనుజేంద్రుడైన నలుయజ్ఞము ధర్మజురాజసూయయ

జ్ఞమ్ముఁ బ్రయాగఁ జేసిన ప్రజాపతియజ్ఞముఁ బాశపాణియ

జ్ఞమ్మును గృష్ణయజ్ఞము నిశాకరుయజ్ఞము నీమనోజ్ఞయ

జ్ఞమ్మును నొక్కరూప విలసన్మహిమం గురువంశవర్ధనా.

223

చ. వితతమఖప్రయోగవిధివి త్తము లాత్తమధీయుతుల్ జగ

న్నత సుమహాతపోధను లనుగ్రహనిగ్రహశక్తియుక్తు లీ

క్రతువున ఋత్విజుల్ కమలగర్భసమానులు పూర్వదిక్పతి

క్రతువున యాజకోత్తములకంటెఁ బ్రసిద్ధులు సర్వవిద్యలన్ .

224

శా. విద్వన్ముఖ్యుడు ధర్మమూర్తి త్రిజగద్విఖ్యాతతేజుండు కృ

ష్ణదైవిపాయనుఁ డేగుడెంచి సుతశిష్యబ్రహ్మసంఘంబుతో

సద్వంద్యుండు సదస్యుఁ డయ్యె ననిన శక్యంబె వర్ణింప సా

క్షద్విష్టుండవ నీవు భూపతులలోఁ గౌరవ్యవంశాగ్రణీ.

225

ఉ. ఆర్తిహరక్రియాభరతుడై కృతసన్నిధియై ప్రదక్షిణా

వర్తశిఖాగ్రహస్తముల వహిన్ మహాద్విజదివ్యమంత్రని

ర్వర్తితహవ్యముల్ గొనుచు వారిజవైరికులేశ నీకు సం

పూర్తమనోరథంబులును బుణ్యఫలంబులు నిచ్చుచుండెడున్ .

226

వ. అని జనమేజయు నాతనియజ్ఞమహిమను ఋత్విజులను సదను

భట్టారకు ననురూపకుభవచనంబులఁ బ్రస్తుతించిన నాస్తీకున కందఱును

బ్రీతులయి రంత జనమేజయుం డాస్తీకుం జూచి మునీంద్రానీకెద్ది యిష్టంబు

దానిన యిత్తు నడుగు మనినఁ గరంబు సంతసిల్లి యాస్తీకుం డిట నియె .

227

ఉ. మానితసత్యవాక్య యభిమన్యుకులోద్వహ శాంతమన్యుసం
తానుఁడవై దయాభినిరతస్థితి నీవు మదీయబంధుసం
తానమనోజ్వరం బుపరతంబుగ నాకుఁ బ్రియంబుగా మహా
ర్వీనుత సర్పయాగ ముడిగింపుము కావుము సర్పసంహతిన్ . 228

చ. అనిన సదస్యు లందఱుఁ బ్రియంబున నిట్టి విశిష్టవిప్రము
ఖ్యునకు మహాతపోధనునకుం దగుపాత్రున కెద్ది యిచ్చినన్
ఘనముగ నక్షయం బగును గావున నీద్విజనాథుకోర్కిఁ బెం
పున వృథ సేయఁగాఁ దగదు భూవలయేశ్వర యిమ్ము నెమ్మితోన్ . 229

వ. అనిన సర్వజనానుమతంబుగా జనమేజయుం డా స్తీకప్రార్థనంజేసి సర్పయా
గం బుడిగించె నయ్యవసరంబున . 230

మ. అతులోర్వీసురముఖ్యమంత్రహతమాహాత్మ్యంబునన్ వాసవ
చ్యుతుఁడై ముందర తక్షకుం డురువిషార్చుల్ దూల వాత్యారయో
ద్ధతి నుద్ధృతవివర్ధితాయతబృహద్దావాగ్నివోలెన్ విచే
ష్టితుఁడై మేఘపథంబులం దిరుగుచుండెన్ విస్మితుల్గా జనుల్ . 231

క. ఆతని నత్యుగ్రానల
పాతోన్ముఖుఁ డైన వానిఁ బడకుండగ నో
హో తక్షక క్రమ్మఱు మని
యాతతభయుఁ గ్రమ్మఱించె నా స్తీకుఁ డెడన్ , 232

మ. జననీశాపభయప్రపీడితమహాసర్పేంద్రులన్ సర్పయా
గనిమిత్తోద్ధతమృత్యువక్త్ర గతులం గాకుండఁగాఁ గాచె నం
చును వా స్తీకమునీంద్రు నందుల సదస్యుల్ సంతసం బంది బో
రనఁ గీర్తించిరి సంతతస్తుతిపదారావంబు రమ్యంబుగన్ . 233

క. ఒనర జరత్కారుముసీం
ద్రునకు జరత్కారునకు సుతుం డైన మహా
మునివరు నా స్తీకుని ముద
మున దలఁచిన సురగభయముఁ భొందదు జనులన్ . 234

వ. మఱియు నయ్యా స్తీకుచరితంబు విన్నవారికి సర్వపాపక్షయం బగు నని. 235

క. రాజమహేంద్రకపీంద్రస

మాజసురక్షౌజ రాజమార్తాండ ధరి

త్రీజననుతచారిత్ర వి

రాజితగుణరత్న రాజరాజనరేంద్రా.

236

వసంతతిలక వృత్తము.

వీరావతార సుకవిస్తుత నిత్యధర్మ

ప్రారంభ శిష్టపరిపాలనసక్త రాజా

నారాయణాఖ్య కరుణారసపూర్ణ వీర

శ్రీరమ్య రాజకులశేఖర విష్ణుమూర్తి.

237

గ ద్య ము

ఇది సకల సుకవిజన వినుత నన్నయభట్ట ప్రణీతంబయిన శ్రీమహా భార

తంబునం దాదిపర్వంబున నాగ గరుడోత్పత్తియు సముద్ర

మథనంబును నమృత సంభవంబును సౌపర్ణాఖ్యానం

బును జనమేజయ సర్పయాగంబును

నా స్తీకు చరితంబును నన్నది

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీ మదాంధ్రమహాభారతము

ఆదిపర్వము-తృతీయాశ్వాసము

శ్రీమచ్ఛకుక్యవంశశః
భామణి మనుమార్గరాజకంఠీరవ దై
ర్యామరధరణీధర ధర
ణీమండన ధర్మనిరత నిత్యాభ్యుదయా.

1

—:వ్యాసుఁడు జనమేజయునకు భారతకథం దెలుప
వైశంపాయను నియోగించుట:-

స. 1-౧1-1

వ. అక్కఱకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు జనమేజయుం డుప
సంహృతసర్వసత్త్వం డయి యథావిధి సంపూర్ణదక్షిణల ఋత్విజులను సద
స్యులనుం బూజించి దీనానాథజనంబులకుఁ గోరినధనంబు లిచ్చి యనేక
పురాణపుణ్యకథాశ్రవణకృతసమాధానుండై విద్యజ్ఞనగోష్ఠి నుండి యొక్క
నాఁడు.

2

మ. పరమబ్రహ్మనిధిం బరాశరసుతున్ బ్రహర్షిముఖ్యున్ దయా
పరుఁ గౌరవ్యపితామహున్ జనహితప్రారంభుఁ గృష్ణాజినాం
బరు నీలాంబుదవర్ణ దేహు ననురూపప్రాంకు నుద్యద్ధివా
కరరుక్ష్పింగజటాకలాపు గతరాగద్వేష విర్మత్సరున్.

3

వ. వై శంపాయనప్రభృతిశిష్యవర్గంబుతో ననేకమునిగణపరివృతం డయి
కనకమణిమయోచ్ఛాసనంబుననున్న వ్యాసభట్టారకు నతిభక్తి నర్హః పాద్యాది
విధులం బూజించి వినయ వినమిత శిరస్కుండై నమస్కరించి జనమేజయుం
డిట్లనియె.

4

సీ. ప్రితితో మీరును భీష్మాదికురువృద్ధ
 రాజులు నుండి భూరాజ్యవిభవ
 మెల్ల విభాగించి యిచ్చినం దమతమ
 వృత్తుల నుండక వీరి పాండు
 ధృతరాష్ట్రనందనుల్ ధృతి చెడి తా రేమి
 కారణంబునఁ బ్రజాక్షయము గాఁగ
 భారతయుద్ధ మపారపరాక్రముల్
 చేసిరి మీపంపు సేయ రైరి

ఆ. యెఱిగియెఱిగి వారినేల వారింపర
 యిట్టి గోత్రకలహ మేల పుట్టె
 దీని కలతెఱంగు దెలియంగ నానతి
 యిండు నాకు సన్మునీంద్రవంద్య.

5

వ. అని పాండవధర్తరాష్ట్ర విభేదన కథాశ్రవణ కుతూహలపరుండయి యడిగిన
 జనమేజయునకుం గరుణించి కృష్ణద్వైపాయనుండు వైశంపాయనమునిం
 జుచి శ్రీమహాభారతాఖ్యానం బాద్యంతం బితనికి సవిస్తరంబుగాఁ జెప్ప
 మని పంచి చనిన.

6

—: భారత మహిమము:—

క. జనమేజయుండు విద్య
 గ్జన పరివృతుడై సమస్తజనపాలనభా
 జనయోగ్యుని వైశంపా
 యనమునిఁ బూజించె వినతుడై వినువేడ్కన్.

7

వ. ఆ వైశంపాయనుండును నఖిలభవనవంద్యుం డయిన కృష్ణద్వైపాయన
 మునీంద్రునకు సమస్కారంబు సేసి విద్యజ్ఞనంబుల యనుగ్రహంబు వడసి. 8

సీ. కమనీయ ధర్మార్థకామమోక్షములకు
 సత్యంతసాధనం బయినదాని
 వేడ్కతోఁ దవిలి తన్ వినుచున్నవారల
 కభిమతశుభకరం బయినదాని

ఆదిపర్వము—తృతీయాశ్వాసము

రాజుల కఖిలభూరాజ్యాభివృద్ధి ని
 త్యాభ్యుదయప్రదం బయినదాని
 వాఙ్మనఃకాయప్రవ ర్తితానేకజ
 న్మాఘ నిబర్హణం బయినదాని

ఆ. సత్యవాక్రబంధ శతసహస్రశ్లోక
 సంఖ్య మయినదాని సర్వలోక
 పూజ్య మయినదాని బుధనుతవ్యాస మ
 హామునిప్రణీత మయినదాని.

చ. వినుతపరాక్రముల్ ధృతవివేకులు సత్యసమన్వితుల్ యశో
 ధనులు కృతజ్ఞు లుత్తములు ధర్మపరుల్ శరణాగతానుకం
 పను లనఁగాఁ బ్రసిద్ధు లగు భారతవీరుల సద్గుణానుకీ
 ర్తనముల నొప్పుదాని విదితం బగుదాని సభాంతరంబులన్.

శా. ఆయుష్యం బితిహాసవస్తు సముదాయం బై హికాముష్మిక
 శ్రేయఃప్రాప్తి నిమిత్త ముత్తమసభాసేవ్యంబు లోకాగమ
 న్యాయైకాంతగృహంబునఁ బరగి నానావేదవేదాంతవి
 ద్యాయుక్తం బగుదానిఁ జెప్పఁదొడఁగెం దద్భారతాభ్యాసమున్.

—:పాండవ ధార్తరాష్ట్రుల భేదకారణ సంగ్రహము:—

సం. 1-55-6

సీ. పాండుకుమారులు పాండుభూపతి పరో
 క్షంబున హస్తిపురంబునందు
 ధృతరాష్ట్రునొద్దఁ దత్పుత్రులతో నొక్కటఁ
 బెరుఁగుచు భూసురవరులవలన
 వేదంబులును ధనుర్వేదాదివిద్యలుఁ
 గఱచుచుఁ గడలేనియెఱుకఁ దనరు
 చున్నఁ దద్విపులగుణోన్నతి నైషక
 దుర్యోధనుండు దుష్కార్య మెత్తి

ఆ. దుర్జయమున శకుని కర్ణదుశ్శాసనుల్

గజపఁ బాండవులకు నజయ చేయ

గడఁగెఁ బాండవులును గడుధార్మికులు గానఁ

బొరయరైరి వారిదురితవిధుల.

12

వ. అది యెట్లనిన నొక్కనాఁడు జలక్రీడాపరిశ్రమవిచేష్టితుం డయి ప్రమాణ కోటి స్థలంబున నిద్రితుండైన భీమసేను నతిఘనలతాపాశబద్ధుం జేసి గంగమడుపునం ద్రోచిన నాతం డనంతసత్త్వండు గావునఁ దద్బంధంబు లెల్లఁ దెగనీల్గి మీఁదికి నెగసె మఱియొక్కనాఁ డతివ్యాయామభేదంబున సుప్తుం డైనవాని సర్వాంగంబులయందుఁ గృష్ణసర్పంబులం బట్టి కఱపించిన నాతండు వజ్రమయదేహుండు గావునఁ దద్విషదంష్ట్రలు నాటవయ్యె మఱియు నొక్కనాఁడు భోజనసమయంబున వానికి విషంబు వెట్టిన నతండు దివ్యపురుషుండు గావునఁ దద్విషం బన్నంబుతోడన జీర్ణంబయ్యె మఱియు వారల కెల్ల నపాయంబు సేయ నమకట్టి.

13

సీ. వదలక కురుపతి వారణావతమున

లక్కయిల్ గావించి యక్కజముగ

నందఱఁ జొప్పి యం దనలంబు దరికొల్పఁ

బనిచినఁ బాండునందను లెఱింగి

విదురోపదిష్టభూవివరంబునం దప

క్రొంతులై బ్రదికి నిశ్చింతులయిరి

ధర్మపు నుచితంబుఁ దప్పనివారల

సదమలాచారుల నుదితసత్య

ఆ. రతుల నఖిలలోకహితమహారంభుల

భూరిగుణుల నిర్జితారివర్గు

లై వెలుంగువారి దై వంబ రక్షించు

దురితవిధుల నెప్పుడుఁ బొరయకుండ.

14

వ. ఇట్లు దుర్యోధనుచేయునపాయంబులవలనం బాయుచుఁ బాండవులు లాజ్ఞ గృహదాహంబువలన నక్షయమై జననీనహితంబుగా వనంబునకుం జనిన నందు భీమసేనుండు హిడింబాసురుం జంపి వానిచెలియలి హిడింబను వివా

హంబై యేకచక్రాపురంబున కేగి యందు బకాసురుం జంపి విప్రులం
గాచె మఱి యందఱు విప్రవేషంబున ద్రుపదుపురంబునకుం జని యందు
ద్రౌపదీస్వయంవరంబున మత్స్యయంత్రం బర్జునుం డశ్రమంబున నురులనేసి
సకలరాజులొకంబు నొడిచి ద్రోవదిం జేకొనిన దాన నేవురు తల్లి
వచనంబున వివాహంబై ద్రుపదుపురంబున నొక్కసంవత్సరం బున్న
నెఱింగి ధృతరాష్ట్రుండు వారి రావించి వారల కర్ధరాజ్యం బిచ్చి యంద్ర
ప్రస్థపురంబున నుండం బనిచిన నందుఁ బాండవులు రాజ్యంబు సేయు
చున్నంత.

15

క. ద్వారవతి కేగి యర్జునుఁ

డారంగ సుభద్రఁ బెండ్లియై వచ్చి మహా

వీరు నభిమన్యుఁ గులవి

స్థారకు సత్పుత్రుఁ నతిముదంబునఁ బడసెన్.

16

ప. మఱియు నగ్నిదేవు చేత దివ్యరథంబును దివ్యాశ్వంబులును గాండీవదేవ
దత్తంబులును నక్షయబాణతూషీరంబులుం బడసి సురగణంబులతో సురవతి
నోర్చి ఖాండవదహనంబున నగ్నిదేవుం దనిపె మఱి మయువలన సభా
ప్రాప్తుండై భీమునిచేత జరాసంధుం జంపించి దిగ్విజయంబు చేసి సార్వ
భౌముండై ధర్మరాజు రాజసూయమహాయజ్ఞంబుఁ గావించె నివి మొదలుగాఁ
గల పాండవుల గుణసంపదలు చూచి సహింప నోపక దుర్యోధనుండు శకుని
కై తపంబున మాయాద్యూతంబున ధర్మరాజుం బరాజితం జేసి పండ్రెండేండ్లు
వనవాసంబును నొక్కయేడు జనపదంబున నజ్ఞాతవాసంబునుగా నమయంబు
సేసి భూమి వెలువరించినం జని పాండవులు వనవాసంబున నున్నంత.

17

చ. పరమగురూపదేశమునఁ బార్థుఁడు పార్థివవంశశేఖరుం

డరిదితపంబునన్ భుజబలాతిశయంబున నీకుఁ బన్నగా

భరణుఁ బ్రసన్నుఁ జేసి దయఁ బాకుపతాదికదివ్యబాణముల్

హరసురరాజదేవనివహంబులచేఁ బడసెం బ్రయంబునన్.

18

అక్కర. వనమునఁ బదియు రెండేడు లక్షారవాస మొక్కేడు

జనపదంబున నుండి తపన నయ్యేండ్లు సలిపి సద్వృత్తు

లసములు మును వేడికొనక మఱి భారతాజి సేయంగ

మొనసిరి పాండవకౌరవులభేదమూల మిట్టిదయ.

19

వ. ఇట్టి భరతకులముఖ్యుల వంశచరితానుకీర్తనంబునం జేసి యిక్కడ శ్రీమహాభారతంబునఁ బరగె.

20

శా. ఆ నారాయణపాండవేయగుణమాహాత్మ్యమలజ్యోత్స్నఁ జి
తానందం బొనరించుచున్ జనుల కర్థాంశుప్రకాశంబుతో
మానై సాత్యవతేయధీవనధి జన్మ శ్రీమహాభారతా
ఖ్యానాఖ్యామృతసూతి యొప్పు నిఖిలాఘధ్వాంతవిధ్వంసియై.

21

—: ఉపరిచర వసుమహారాజా వృత్తాంతము:—

సం. 1-57-1

వ. ఇట్టి శ్రీమహాభారతంబునకుం గర్త యయిన శ్రీ వేదవ్యాసుని జన్మంబు
సవిస్తరంబుగాఁ జెప్పెద వినుము.

22

సీ. వానప్రతిముండు వసు వసు నాతండు
చేది భూనాథుండు శిష్టలోక
సుతకీర్తి మృగయావినోదార్థ మడవికిఁ
జని యొక్కమునిజనాశ్రమమునందు
నిర్వేదమున మహానిష్ఠతో సన్న్యస్త
శస్త్రుడై తప మొప్పు జలుపుచున్న
నాతని పాలికి నమరగణంబుతో
నిండ్రుండు వచ్చి తానిట్టు లనియె

ఆ. ధరణిఁ ప్రజఁ గరంబు దయతోడ వర్జధ
ర్మాభిరక్షఁ జేసి యమలచరిత
నేలి రాజ్యవిభవ మది యేల యని తప
శ్చరణ నునికి నీక చనియె ననఘ.

23

వ. సీ వర్జధర్మప్రతిపాలనంబునకు దపంబునకు మెచ్చితి నీవు నాతోడం జెలిమి
సేసి నాయొద్దకు వచ్చుచుం బోవుచు మహారాజ్యంబు సేయుచునుండు మని
వానికి దేవత్వంబును గనకరత్నమయంబైన దివ్యవిమానంబును నెద్దానినేని
తాల్చిన నాయుధంబులు దాత నోడు నట్టి వాడని వనజంబులు గలిగిన యింద్ర

మాల యను కమలమాలికయును దుష్టనిగ్రహశిష్టపరిపాలనక్షమం బైన యొక్కవేణుయష్టియు నిచ్చిన నవ్వసువును దద్విమానారూఢుండై యుపరి లోకంబున జరించుటం జేసి యుపరిచరుండు నాఁబరగి యక్కమలమాలికయుఁ దనకుం జిహ్వాంబుగా నవ్వేణుయష్టికి మహావిభవంబు సేయుచు మెఱసి యేఁతేఱ నింద్రోత్సవం బను నుత్సవంబు సేయుచు నీశ్వరునకు నింద్రాది దేవతలకు నతిప్రీతి సేసె నదిమొదలుగా రాజు లెల్లం బ్రతివత్సరంబు నింద్రోత్సవంబు సేయుచుండుదురు.

24

క. ఘనముగ నయ్యింద్రోత్సవ

మొనరించు మహీపతులకు నొగి నాయుర్వ

ర్ధనము నగుఁ బెరుఁగు సంతతి

యనవరతము ధరణిఁబ్రజకు నభివృద్ధి యగున్.

25

వ. అట్టి యింద్రోత్సవంబున నతిప్రీతుం డయిన యింద్రువరంబున నుపరిచరుండు బృహద్రథ మణివాహన సౌఖ్య యదు రాజన్య లనియెడి కొడుకుల నేవురం బడసి వారల బెక్కుదేశంబుల కభిషిక్తులం జేసిన నయ్యేవురువానవులు వేఱు వేఱ వంశకరు లయి పరగి రట్లుపరిచరుండు లబ్ధసంతానుండయి రాజర్షి యయి రాజ్యంబు సేయుచు నిజపురసమీపంబునం బాణిన శుక్తిమతి యను మహా నదిం గోలాహలం బను వర్షతంబు గామించి యడ్డంబు వడిన దానిం దన పాదంబునం జేసి తలఁగం ద్రోచిన నన్నదికిఁ బర్వతసమాగమంబున వసు పదుం డను కొడుకును గిరిక యను కూతురుం బుట్టిన నయ్యిరువురను శుక్తిమతి తద్దయు భక్తిమతి యై గిరినిరోధంబు బాచి యుపకారంబు సేసిన యుపరిచరునకు మెచ్చి కానిక యిచ్చిన నాతండు వసుపదుం దనకు సేనాపతిం జేసికొని గిరికం దనకు ధర్మపత్నిగాఁ జేసికొని యున్నంత నగ్గిరిక ఋతుమతి యయిన దీనికి మృగమాంసంబు దెచ్చిపెట్టు మని తన పితృదేవతలు పంచిన నప్పు డయ్యుపరిచరుండు మృగవధార్థంబు వనంబున కరిగి.

26

సీ. పలుకులముద్దును గలికిక్రాల్గన్నుల

తెలివును వలుఁదచన్నుల బెడంగు

నలఘుకాంచీపదస్థలములయొప్పును

లలితాననేందుమండలమురుచియు

నళినీలకుటిలకుంతలములకాంతియు
 నెలజవ్వనంబున విలసనమును
 సలసభావంబునఁ బొలుపును మెలుపును
 గలుగు నగ్గిరికను దలఁచితలఁచి

ఆ. ముదితయందుఁ దనదు హృదయంబు నిలుపుటఁ
 జేసి రాగ మదర భాసురముగ
 రమణతో వనాంతరమున రేతస్స్యంద
 మయ్యె నవనిపతికి నెయ్యమొనర.

27

వ. అయ్యమోఘపీఠ్యం బొక్కపర్ణపుటంబున నిమ్ముగా సంగ్రహించి యొక్క
 దేగ యటుతం గట్టి దీనిం గొనిపోయి గిరిక కిమ్మని యపవచరుండు పనిచిన
 నదియు సతిత్వరితగతి నాకానం గడచి యాకాశంబునం బలుచు నప్పుడు. 28

క. ఆమిష మని దానిం గొనఁ
 గా మది సమకట్టి యొక్క భగ మాభగమున్
 సోమమునఁ దాక దివి సం
 గ్రామం బారెంటి కయ్యెఁ గడురభసమునన్.

29

క. సునిశితతుండహతిని వ్ర
 స్పిన పర్ణపుటంబు వాసి చెదరుచు నృపనం .
 దనుపీఠ్యము యమునానది
 వనమధ్యమునందు వాయువశమునఁ బడియెన్.

30

వ. తొల్లి బ్రహ్మశాప నిమిత్తంబున నద్రిక యను నప్పరస యమున యందు
 పినయి క్రుమ్మరుచున్నయది యవ్వసువీర్యబిందుద్వయంబు త్రావి
 గర్భంబు దాల్చిన దశమమానంబునందు.

31

తే. తెలల వల వైచి జాలరుల్ దిగిచి దాని
 యుదరదళనంబు సేసి యం దొక్క కొడుకు
 నొక్క కూతును గని వారి నొనరఁ దెచ్చి
 దాశరాజున కిచ్చిరి లక్షణంబి.

32

—:మత్స్యగంధి వృత్తాంతము:-

సం. 1-57-50

వ. అయ్యదికయు మానుషప్రసవం బొనరించినం దనకు శాపమోక్షణం బగు
నని బ్రహ్మవచనంబు గలుగుటం జేసి మీనయోని విడిచి దివ్యవనిత యయి
దేవలోకంబునకుం జనియె మతీయు మత్స్యేదరంబునఁ బుట్టిన యక్కొ
డుకు మత్స్యరాజునాఁ బరగి ధర్మపరుం డయి మత్స్యదేశంబున కధిపతి
యయ్యె నక్కాఁతును దాశరాజు దనకూఁతుంగాఁ జేకొని పెంచినం
బెరుగుచు.

33

క. అంబుజముఖి యక్కన్య ప్రీ
యం బొనరఁగ మత్స్యగంధి యనఁగా ధర్మా
ర్థంబుగఁ దనతండ్రి నియో
గంబున నయ్యమున నోడఁ గడపుచు నుండెన్.

34

వ. అంత.

35

చ. గతమదమత్సరుండు త్రిజగద్వినుతుండు వసిష్ఠపౌత్రుఁ డు
న్నతమతి శక్తిపుత్రుఁ డఘనాశనఘోరతపోధనుండు సు
వ్రతుఁ డయి తీర్థయాత్ర చనువాఁడు పరాశరుఁ డన్మునీంద్రుఁ డ
య్యతివఁ దలోదరిం గనియె నయ్యమునానది యోడరేవునన్.

36

వ. ఇ ధ్రేకతంబి యేకవస్త్ర యై యోడ నెక్క వచ్చువారి నిరీక్షించుచున్న సత్య
వతిం జూచి యామునివరుండు దానియందు మదనపరవశుండై దాని జన్మంబు
దనదివ్యజ్ఞానంబున నెఱింగి యయ్యోడ యెక్కి దానితో నొక్కటఁ జనిచని.

37

సీ. చపలాక్షిచూడ్కులచాడ్పున కెడ మెచ్చుఁ
జిక్కనిచనుఁగవఁ జీఱఁ గోరు
నన్నువ కొదీగ యందంబు మదినిల్పు
జఘనచక్రంబుపైఁ జలుపు దృష్టి
యభిలాష మేర్పడు నట్లుండఁగా బల్కు
వేడ్కతో మఱుమాట వినఁగఁ దివురు

నధికలన్జన్వితయైన యక్కన్యక
పైఁ బడి లజ్జయుఁ బావఁ దలఁచు

ఆ. నెంత శాంతు లయ్యు నెంత జితేంద్రియు
లయ్యుఁ గడు వివిక్త మయినచోట
సతులగోష్ఠిఁ జిత్తచలన మొందుదు రెందుఁ
గాముశక్తి నోర్వఁగలరె జనులు.

38

వ. ఇట్లు విగతలజ్జాపరవశుం డయి మునివరుండు దన యభిప్రాయం బక్కన్యక కెఱింగించిన నదియును దీని కొడంబడనినాఁడు నా కలిగి యిమ్ముని శాపం బిచ్చునో యని వెఱచి యిట్ల నియె.

39

తరలము. తనువు మీన్పొల వల్లు జాలరిదాన నట్లును గాక యే
ననఘ కన్యకఁ గన్యకావ్రత మంతరించిన నెట్లు మ
జ్జనకునింటికిఁ బోవనేర్తుఁ బ్రసాదబుద్ధి యొనర్చు న
స్మృతిగజోత్తమ నాకు దోషవిముక్తి యెట్లగు నట్లుగన్.

40

వ. ఆనిన నమ్మునివరుండు గరంబు సంతసిల్లి నాకు నిష్టంబు సేసిన దాన
సేకన్యత్వంబు దూషితంబు గా దోడకుండు మని దానికి వరం బిచ్చి నీవు వసు
వను రాజుని పీఠ్యంబునం బుట్టిన దానవు గాని సూతకుల వ్రసూతవు కా వని
చెప్పి దాని శరీరసౌగంధ్యంబు యోజనంబునం గోలె జనులకు నేర్పడు
నట్లుగాఁ బ్రసాదించిన నది గంధవతి యనియు యోజనగంధి యనియుఁ బరగి
లఁపఁపాదంబున ననేకదివ్యాంబరాభరణభూషిత యై యమునానదీ
ద్వీపంబున నోడ చేర్చి.

41

తే. ఎల్లవారును జూడంగ నిట్టిబయల
నెట్లగు సమాగమం బని యింతి యన్న
నమ్మునీంద్రుఁడు గావించె నవ్వు డఖిల
ద్విష్టిపథిరొధి సీహారతిమిర మంత.

42

∴ శ్రీ వేదవ్యాస మునీంద్రుని యవతారము:-

సం. 1-57-79

క. పరమేష్ఠికల్పఁ డగు న
 పృథాశరు సమాగమమునఁ బరమగుణైకా
 భరణకు ననవద్యమనో
 హరమూర్తికి సత్యవతికి నమ్మునిశక్తిన్. 43

క. సద్యోగర్చంబున నహి
 మద్యుతితేజుండు వేదమయుఁ డఖిలమునీం
 ద్రాద్యుఁడు వేదవ్యాసుం
 డుద్యజ్ఞానంబుతోడ నుదితుం డయ్యెన్. 44

క. ఆ యమునాద్వీపమున న
 మేయుఁడు కృష్ణుం డయి పుట్టి మెయిఁగృష్ణద్వై
 పాయనుఁ డనఁ బరగి వచ
 శ్రీయతుఁడు తపంబునంద చిత్తము నిలిపెన్. 45

వ. పరాశరుండును సత్యవతి కోరినవరంబు లిచ్చి నిజేచ్ఛ సరిగె నంతఁ
 గృష్ణద్వైపాయనుండును గృష్ణాజినపరిధానకపిలజటామండలదండకమండలు
 మండితుం డైతల్లి ముందట నిలిచి కరకమలంబులు మొగిచి మ్రొక్కి మీకుం
 బని గల యప్పుడ నన్నుం దలంచునది యాక్షణంబ వత్తు నని సకలలోక
 పావనుఁ డఖిలలోకహితార్థంబుగాఁ దపోవనంబునకుం జని యందు మహా
 ఘోరతపంబు సేయుచు. 46

ఉ. సంచితపుణ్యుఁ డంబురుహసంభవునంశము దాల్చి పుట్టి లో
 కాంచితు డైన వాఁడు నిఖిలాగమపుంజము నేర్పడన్ విభా
 గించి జగంబు లందు వెలుఁగించి సమస్తజగద్ధితంబుగాఁ
 బంచమవేద మై పరగు భారతసంహితఁ జేసె నున్నతిన్. 47

—: భీష్మాదివీరులు దేవదానవాదుల యంశంబువలనఁ బుట్టుట:—

సం. 1-58-3

వ. మఱియు దేవదైత్యదానవమునియక్షపక్షిగంధర్వాదుల యంచావతారంబులు
దాల్చి భీష్మాదిమహావీరులు భారతయుద్ధంబు సేయ ననేకులు పుట్టిరి వారల
కొలంది యెఱుంగచెప్ప ననేకకాలం బనేకసహస్రముఖంబులవారికై న
నలవిగా దనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 48

క. అమరాసురముఖుల యం

శములను మహిఁ బుట్టి సకలజనపాలకసం

ఘములకు భారతరణరం

గమునను లయ మొంద నేమి కారణ మనినన్. 49

వ. జనమేజయునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 50

సీ. పరశురాముండు భీకరనిజకోపాగ్ని

నుగ్రుఁదై యిరువదియొక్కమాఱు

ధాత్రీతలం బపక్షత్త్రంబు సేసినఁ

దత్త త్రానతులు సంతానకాంక్ష

వెలయంగ ఋతుకాలముల మహావిప్రుల

దయఁ జేసి ధర్మువు దప్పకుండఁ

బడసిరి పలువురఁ గొడుకులఁ గూఁతుల

నిప్పొటఁ దత్క్షత్ర మెనఁగి యుర్విఁ

ఆ. బర్హి రాజధర్మపద్ధతి ననఘ మై

జారచోరదుష్టజనులబాధఁ

బొరయ కుండ నిఖిలభూప్రజాపాలనఁ

జేయుచుండె శిష్టసేవ్య మగుచు. 51

వ. ఇట్లు బ్రాహ్మణవీర్యప్రభవు లయిన క్షత్రియులు ధర్మమార్గంబునం బ్రజాభి
రక్షణంబు సేయుటంచేసి సేవర్ణాశ్రమధర్మస్థితులు దప్పక ప్రవర్తిల్లుటయు
బ్రహ్మక్షత్రింబుల కాయుర్వర్ధనంబును ననవరతయాగతర్పిత పర్జన్య

ప్రసాదంబునం గోరిన యప్పుడు వానలు గురియుచు సకలసన్యసమృద్ధియుఁ
బ్రజావృద్ధియు నైన భూదేవిప్రజాభారపీడిత యై సురాసురమునిగణపరి
వృతులై యున్న హరిహరహిరణ్యగర్భులకడకుం జని యిట్లనియె. 52

క. భూరిప్రజానిరంతర

భారము దాల్చు టిది కరము భారము దయతో
మీ రీభారమునకుఁ బ్రతి
కారము గావించి నన్నుఁ గావుం డనినన్.

53

క. వనజాసను ననుమతమున

వనరుహనాభుండు వాసవప్రముఖసుప
ర్వనికాయాంశంబులతోఁ
దనరఁగఁ బుట్టించె నుర్విఁ దనయంశమ్మున్.

54

క. దితిసుత దానవ యక్ష

ప్రతతుల యంశములఁ బుట్టి ప్రజలకు విహితా
హితు లగుచుండి రనేకులు
జితకాకులు ధరణివతులు శిశుపాలాదుల్.

55

చ. అతులబలాధ్యు లైన యమరాంశసముద్భవు లెల్ల బాండుభూ

పతిసుతపక్ష మై సురవిపక్షగణాంశజు లెల్ల దుర్మదో
ద్ధతకురురాజపక్ష మయి ధారుణిభారము వాయ ఘోరభా
రతరణభూమి నీల్గిరి పరస్పరయుద్ధము సేసి వీరులై.

56

వ. అనిన విని జనమేజయుండు వై శంపాయనున కిట్లనియె.

57

క. ఆదిత్యదై త్యదానవు

లాదిగఁ గల భూతరాశి దగు సంభవమున్
మేదినిఁ దదంశముల మ
ర్వోదయములు నాకుఁ జెప్పఁ మొగి నేర్పడఁగన్.

58

—:దేవదానవ ప్రముఖుల యుత్పత్తి క్రమము:—

సం. 1-59-9

వ. అనిన విని జనమేజయునకు వై శంపాయనుం డిట్లని చెప్పెఁ దొల్లి సకలజగ
దుత్పత్తినిమిత్తభూతుం డైన బ్రహ్మకు మానసపుత్తులైన మరీచియు
సంగిరసుండును నత్రియుఁ బులస్త్యుండును బులహుండును గ్రతువును నను
నార్జును పుట్టి రందు మరీచికిఁ గళ్యపప్రజాపతి పుట్టెఁ గళ్యపు వలన జరాచర
భూతరాశియెల్ల నుద్భవితై నెట్లనిన బ్రహ్మదక్షిణాంగుష్ఠంబున దక్షుండును
వామాంగుష్ఠంబున ధరణియను శ్రీయునుం బుట్టిన యయ్యిరువురకును, 59

క. సుతు లనఘులు వేవురు దమ

యుతులై యుదయించి సాంఖ్యయోగాభ్యాసో

న్నతిఁ జేసి ముక్తులై భూ

రితేజు లందఱును నూర్ధ్వరేతసు లై నన్.

60

వ. పదంపడి యేఁబండ్లు గూఁతులుం బుట్టిన వారల నెల్లదక్షిం డపుత్త్రకుండు
గాపునఁ బుత్త్రీకరణంబు సేసి యందుఁ గీర్తి లక్ష్మీ ధృతి మేధా పుష్టి శ్రద్ధా
క్రియా బుద్ధి లజ్జా మతు లను వనితలఁ బదుండ్రను మనువున కిచ్చె నశ్విన్యాదు
లైన యిరువదేడ్డురను జుండ్రున కిచ్చె నదితి దితి దను కాలానాయు స్సింహికా
ముని కపిలా వినతా క్రోధా ప్రాధాక్రూరా కద్రువలను పదుమువ్వరను గళ్య
పున కిచ్చె నం దదితి యనుదానికి ధాతృ మిత్రార్యమశక్ర వరుణాంశు భగవి
వన్వత్పాష సవితృ త్వష్ట్ర విష్ణు లనంగా ద్వాదశాదిత్యులు పుట్టిరి మఱి
యును.

61

క. దితి యనుదానికి నప్రతి

హతబలుఁడు హిరణ్యకశిపుఁ డనఁ బుట్టె సుతుం

దతనికి నేవురు పుట్టిరి

ప్రతాపగుణయుతులు సుతులు ప్రహ్లాదాదుల్.

62

వ. ఆ ప్రహ్లాద సంహ్లా దానుహ్లాద శిబి బాష్క-శుల యందుఁ బ్రహ్లాదునకు విరోచన
కుంభ నికుంభు లనంగా మువ్వరు పుట్టి రందు విరోచనునకు బలి పుట్టె బలికి
బాణాసురుండు పుట్టె దను వను దానికి విప్రచిత్తి శంబర నముచి పులోమాసి

లోమకేశి దుర్జయాదు లయిన దానవులు నలువండ్లు పుట్టిరి వారల పుత్త్రు
పొత్త్రువర్గం బసంఖ్యాతంబై ప్రవర్తిల్లెఁ గాల యను దానికి వినాశన క్రోధాదు
లెనమండ్లు పుట్టిరి. 63

ఆ. అజితశక్తియుతుల నాయువ యనుదాని
కజరు లధికవీరు లతులభూరి
భుజులు శక్రరిపులు పుట్టిరి నలువురు
విక్షర బల వీర వృత్రు లనఁగ. 64

వ. మఱియు సింహిక యను దానికి రాహుపుపుట్టె ముని యనుదానికి భీమసేనో
గ్రసేనాదు లయిన గంధర్వులు వదార్వురు పుట్టిరి కపిల యనుదానికి నమ్మతం
బును గోగణంబును బ్రాహ్మణులును ఘృతాచీమేనకాదు లయిన యష్టరస
లును బుట్టిరి వినత యనుదానికి ననూరుండును గరుడండును బుట్టి రం దనూ
రునకు శ్యేని యనుదానికి సంపాతిజటాయువులు పుట్టిరి క్రోధ యను దానికిఁ
గ్రోధవశగణంబు పుట్టఁ బ్రాధ యనుదానికి సిద్ధాదులు పుట్టిరి క్రూర యను
దానికి సుచంద్ర చంద్రహంత్రాదులు పుట్టిరి కద్రువ యనుదానికి శేషవాసుకి
పురోగ మానేకభుజంగముఖ్యులు పుట్టిరి. 65

సీ. మఱి యంగిరసుఁ డను మానసపుత్త్రున
కయ్యుతథ్యుండు బృహస్పతియును
సంవర్తుఁడును గుణాశ్రయయోగసిద్ధి య
న్మాతరు బుట్టి రక్కాడుకులందు
విభుఁడు బృహస్పతి వేల్పుల కాచార్యుఁ
డై లోకపూజితుఁడై వెలింగె
మానుగా నత్రి యన్మానసపుత్త్రున కు
దృవించిరి ధర్మయుతచరిత్రు

ఆ. లఖిలవేదవేదు లార్యు లనేకులు
దీప్తరవిసహస్రతేజు లనఘు
లధికతరతపోమహత్త్వసంభృతవిశ్వ
భరులు సత్యపరులు పరమమునులు. 66

వ. మఱియుఁ బులస్త్యుం డను మానసపుత్రునకుఁ ననేక రాక్షసులు పుట్టిరి పులహం డను మానస పుత్రునకుఁ గిన్నర కింపురుషాదులు పుట్టిరి క్రతు వను మానసపుత్రునకు సత్యవ్రత పరాయణులైన పతంగసహచరులు పుట్టిరి పైతామహం డైన దేవుం డను మునికిఁ బ్రజాపతి పుట్టె వానికి ధూమ్రా బ్రహ్మవిద్యా మనస్విని రతా శ్వసా శాండిలీ ప్రభాత లనంగా నేడ్వరు భార్యలై రండు ధూమ్రుకు ధరుండును బ్రహ్మవిద్యకు ధ్రువుండును మనస్వినికి సోముండును రతకు నహండును శ్వసకు ననిలుండును శాండిలికి నగ్నియుఁ బ్రభాతకుఁ బ్రత్యూష ప్రభాసు లనంగా నెనమండ్రు వసువులు బుట్టి రండు ధరుండును వసువునకు ద్రవిణుండును హతహవ్యవహండునుం బుట్టిరి ధ్రువుండును వసువునకుఁ గాలుండు పుట్టె సోముండును వసువునకు మనోహర యనుదానికి వర్చసుండును శిరుండును బ్రాణుండును రమణుండును బృథయను కూతురునుం బుట్టిరి పృథకుఁ బదుండ్రు గంధర్వపతులు పుట్టిరి యహండును వసువునకు జ్యోతి పుట్టె ననిలుండును వసువునకు శివ యను దానికి పురోజవుండును నవిజ్ఞాతగతియునుం బుట్టిరి యగ్ని యను వసువునకుఁ గుమారుండు పుట్టెఁ బ్రత్యూషుం డను వసువునకు ఋషి యైన దేవలుండు పుట్టెఁ బ్రభాసుం డను వసువునకు బృహస్పతి చెలియ లైన యోగసిద్ధికి విశ్వకర్మ పుట్టె.

67

క. ఆ విశ్వకర్మనిర్మిత

దేవవిమానుండు నిఖిలదివ్యాభరణ

శ్రీ విరచన పరితోషిత

దేవుడు శిల్పప్రజాపతియు నై నెగడెన్.

68

వ. మఱియు స్థాణునకు మానసపుత్రులైన మృగ వ్యాధ శర్వ నిర్మత్యజైక పాద హిర్బుధ్వ్య పినాకి దహనేశ్వర కపాలి స్థాణు భవు లనంగా నేకాదశ రుద్రులు పుట్టిరి మఱి బ్రహ్మరక్షిణ స్తనంబున ధర్ముండును మనువు పుట్టె వానికి శమ కామ హర్ష లనంగా మువ్వరు పుట్టిరి యామువ్వరకుఁ గ్రమం బునఁ బ్రాప్తి రతి నందు లనంగా మువ్వరు భార్య లైరి సవితృనకు బడబా రూపధారిణి యైన త్వాష్ఠికి నశ్వినులు పుట్టిరి బ్రహ్మహృదయంబున భృగుండు పుట్టె వానికిఁ గవి పుట్టె వానికి శుక్రుండు పుట్టి యసురుల కాచా

చ్యుండయ్యో వానికిఁ జండామర్క త్వష్ట ధరాత్తుఁ లనంగా నలుపురు గొడు
కులు పుట్టిరి వా రసురులకు యాజకు లైరి మఱియును. 69

సీ. విగతాఘుఁ డైన యాభ్యగుఱకుఁ బుత్తుఁ డై
చ్యవనుండు పుట్టె భార్గవవరుండు
జనవంద్యుఁ డతనికి మనుకన్యకుఁ బుట్టె
నూరుల నౌర్వుండు భూరికీర్తి
యతనికి నూర్వురునుతులు ఋచీకాదు
లుదయించి రఖిలభూనిదితతేజు
లందు ఋచీకున కొందంగ జమదగ్ని
యను ముని పుట్టె నాతనికిఁ బుట్టి

ఆ. రలఘుమతులు సుతులు నలుపురు వారిచో
బరశురాముఁ డాదిపురుషమూర్తి
దండితాహితుండు గొండుక యయ్యును
దద్ద గుణములందుఁ బెద్ద యయ్యో. 70

వ. మఱియు బ్రహ్మకు ధాతయు విధాతయు ననంగా నిద్దఱు మనుసహాయులై
పుట్టిరి వారితోడన లక్ష్మి పుట్టె దానికి మానసపుత్తుఁ లనేకులు పుట్టిరి వరుణు
నకు జ్యేష్ఠకు బలుండును సుర యను కూతురునుం బుట్టిరి సురయం ద
ధర్ముండు పుట్టె నాయధర్మునకు నిర్మతికి భయ మహాభయ మృత్యువు
లనంగా మువ్వరు పుట్టిరి మఱియుఁ దామ్రకుఁ గాకియు శ్యేనియు భాసియు
ధృతరాష్ట్రీయు శుకియు నన నేవురుకన్యలు పుట్టిరి యందుఁ గాకి యను
దానికి నులూకంబులు పుట్టె శ్యేనియను దానికి శ్యేనంబులు పుట్టె భాసి యను
దానికి భాసగృధ్రాదులు పుట్టె ధృతరాష్ట్రీ యను దానికి హంసచక్రవాకం
బులు పుట్టె శుకియను దానికి శుకంబులు పుట్టె మఱియుం గ్రోధునకు
మృగియు మృగమందయు హరియు భద్రమననయు మాతంగియు శార్దూలియు
శ్వేతయు సురభియు సురనయు నన దొమ్మండ్రు పుట్టి రందు మృగి యను
దానికి మృగంబులు పుట్టె మృగమంద యనుదానికి ఋక్షచమర సృమరాదులు
పుట్టె హరి యను దానికి వానరగణంబులు పుట్టె భద్రమనన యను దానికి
నైరావణంబు పుట్టె నైరావణంబునకు దేవనాగంబులు పుట్టె మాతంగి యను

దానికి గజంబులు పుట్టె శార్దూలి యను దానికి సింహ వ్యాఘ్రంబులు పుట్టె
 క్వేత యనుదానికి దిగ్గజంబులు పుట్టె సురభి యను దానికి రోహిణీయు
 గంధర్వియు ననలయు ననం బుట్టి రందు రోహిణీకిఁ బశుగణంబులు పుట్టె
 గంధర్వి యనుదానికి హయంబులు పుట్టె ననలకు గిరి వృక్ష లతా గుల్మం
 బులు పుట్టె సురనకు నర్పంబులు పుట్టె నిది సకలభూతసంభవ
 ప్రకారంబు.

71

చ. దివిజ మునీంద్ర దానవ దితి ప్రభవాది సమ స్తభూతసం
 భవముఁ గృతావధాను లయి భ క్తిమెయిన్ వినుచున్న పుణ్యమా
 నపులకు నిక్కువం బగు మనఃప్రియనిత్యసుఖంబులుం జిరా
 యుపు బహుపు త్త్రిలాభవిభవోన్నతియున్ దురితప్రశాంతియున్,

72

—:దేవదానవాద్యైశ్చములచే భూమియందుఁ బుట్టిన వారి క్రమము:-

సం. 1-75-84

చ. మణియు మర్త్యలోకంబునందు దేవ దైత్య దానవుల యంశావతారంబుల
 వివరించెద వినుము.

73

క. యాచవవంశంబున జగ
 దాదిజుఁ డగు విష్ణుదేవునంశంబున ను
 త్పాడిల్లెఁ గృష్ణుఁ డవగత
 భేదుఁడు వసుదేవదేవకీదేవులకున్.

74

క. శ్రీ వెంకట రోహిణికి వసు
 దేవున కుదయించె విష్ణుదేవాంశమునన్
 భూవంశ్యుఁ డనంతుఁడు బల
 దేవుండు ప్రలంబముఖ్యదితిజాంతకుడై.

75

చ. మణియు ననత్కుమారునంశంబునఁ బ్రద్యుమ్నుండు పుట్టె నప్పరనల
 యంశంబులఁ గృష్ణనిషోడశసహస్రాంతఃపురవనితలు పుట్టి రయ్యయి
 వేంబులయంశంబుల యదువృష్టి భోజాంధక వంశంబుల వీరు లనేకులు
 పుట్టెరి మణియు.

76

క. ముదమునఁ బ్రభాసుఁ డను నెని

మిది యగు వసునంశమునను మేదిని భీష్ము

డుదయించె సర్వవిద్యా

విదుఁ డపజితపరశురామవీర్యుఁడు బలిమిన్,

77

క. అనఘుఁడు సురగురునంశం

బునను భరద్వాజుకలశమునఁ బుట్టె శరా

సనవిద్యాచార్యుఁడు భూ

వినుతుఁడు ద్రోణుండు నిఖిలవేదవిదుండై.

78

క. అలఘుఁడు కామక్రోధా

దుల యేకత్వమునఁ బుట్టె ద్రోణునకు మహా

బలుఁ డశ్వత్థామ రిపు

ప్రశయాంతకుఁ డశ్రుశశ్రుపనిఱుతుఁ డగుచున్.

79

వ. మతియు నేకాదశరుద్రులయంశంబునఁ గృపుఁడు పుట్టె సూర్యునంశం
బునఁ గన్తుండు పుట్టె ద్వాపరాంశంబున శకుని పుట్టె నరిష్టాపుత్త్రిం డయిన
హంసుండను గంధర్వ విభుండు ధృతరాష్ట్రుం డయి పుట్టె మతియను వేల్పు
గాంధారియై పుట్టె నయ్యిద్దఱకుం గలియంశంబున దుర్యోధనుండు పుట్టెఁ
బొలస్త్యభ్రాతృవర్గఁబు దుశ్శాసనాది దుర్యోధనానుజశతంబై పుట్టె హిరణ్య
కశిపుండు శిశుపాలుండై పుట్టె సంహ్లాదుండు శల్యుండై పుట్టె ననుహ్లాదుండు
ధృష్టకేతుండై పుట్టె శిఖి యనువాఁడు ద్రుముండై పుట్టె బాష్కరుండు భగ
దత్తుండై పుట్టె విప్రచిత్తి యను దానవుండు జరాసంధుడై పుట్టె నయశ్శిరుం
డును నశ్వశిరుండును నయశ్శంకుండును గగనమూర్ధుండును వేగవంతుండును
ననువా రేవురు దానవులు గేకయరాజు లయి పుట్టిరి కేతుమంతుం డమితౌజుండై
పుట్టె స్వర్భానుం డుగ్రసేనుండై పుట్టె జంభుండు విశేకుండై పుట్టె నశ్వపతి
కృతవర్మయై పుట్టె వృషపర్వుండు దీర్ఘప్రజ్ఞుండై పుట్టె నజరుండు మల్లుండై
పుట్టె నశ్వగ్రీవుండు రోచమానుండై పుట్టె సూక్ష్మండు బృహద్రథుండై పుట్టెఁ
దుహం డనువాఁడు సేనాబిందుండై పుట్టె నేకచక్రుండు ప్రతివింధ్యుండై
పుట్టె విరూపాక్షుండు చిత్రవర్మయై పుట్టె హరుండును నహరుండును సుబా
హుబాహ్నికులై పుట్టిరి చంద్రప్రత్తుండు ముంజకేకుండై పుట్టె నికుంభుండు

దేవాపియై పుట్టె శరభుండు సోమవత్తుండై పుట్టెఁ జంద్రుండు చంద్రవర్మయై
 పుట్టె నర్ముండు ఋషికుండై పుట్టె మయూరుండు విశ్వండ్లై పుట్టె సుపర్ణుండు
 క్రోధకీర్తియై పుట్టె రాహువు క్రోధుండై పుట్టెఁ జంద్రహంత కునకుండై పుట్టె
 నశ్వం డనువాఁ డశోకుండై పుట్టె భద్రహస్తుండు నందుండై పుట్టె దీర్ఘ
 జిహ్వండు గాశిరాజై పుట్టెఁ జంద్రవినాశనుండు జానకియై పుట్టె బలీనుండు
 పౌండ్రమత్స్యండ్లై పుట్టె వృత్రుండు మణిమంతుండై పుట్టె గాలాపుత్త్రుఁ లెన
 మండ్రు క్రమంబున జయశ్రేణాపరాజిత నిషాదాధిపతి శ్రేణిమన్మహా
 జోఽభీరు నముద్రసేన బృహత్తురై పుట్టిరి క్రోధవశగణంబు వలన మద్రక
 కర్ణవేష్ట సిద్ధార్థ కీటక సువీర సుజాహు మహావీర బాహ్లిక క్రథ్యవిచిత్రసురధ
 శ్రీమన్నీల చీరవాసో భూమిపాల దంఠవక్త్ర రుక్మి జనమేజయాషాఢ వాయు
 వేగ భూరితేజ ఏకలవ్య సుమిత్ర వాటధాన గోముఖ కారూషక క్షేమధూర్తి
 శ్రుతాయు రుద్రహ బృహత్సేన క్షేమాగ్రతీర్థ కుహర మతిమ దీశ్వరాదు
 లనేకులు పుట్టిరి కాలనేమి కంసుండై పుట్టె ప్రిపుంసరూపధరుం డైన గుహ్య
 కుండు శిఖండియై పుట్టె మరుద్గజాంశంబునఁ బాండురాజు పుట్టె.

80

క. మరుతులయంశంబునఁ బు

ట్టిరి మువ్వరు వివిధరణవజ్జిష్టబలులు సు
 స్థిరయశులు ద్రువదసాత్మకి
 విరాటభూపతులు భువనవిశ్రుతచరితుల్.

81

క. మాండవ్యుం డను మునివరు

చండతరక్రోధజనితశాపంబున ధ
 ర్ముం డఖిలధర్మత త్త్వ వి
 దుం డగు విదురుఁ డనఁ దేర్చితో నుదయించెన్.

82

క. ప్రియ మొనరంగ సిద్ధియు బు

ద్ధియు ననుదేవతలు వసుమతిని గుంతియు మా
 ప్రియు నై పుట్టిరి పాండు
 ప్రియపత్నులు విఖిలజగదభీష్టచరిత్రల్.

83

సీ. యమునంశమునఁ బుట్టె నధిపతి ధర్మజుం
 డనిలాంశమునఁ బుట్టె ననిలజుండు
 శక్రాంశమున ధనంజయుఁ డుదయించె న
 శ్వేనులయంశముల నూర్జితులు నఖిల
 సహదేవుల నవద్యచరితులు పుట్టిరి
 శ్రీమూర్తియై యాజ్ఞ సేనిపుట్టె
 నగ్నియంశమున జితారి ధృష్టద్యుమ్నుఁ
 డనఁ బుట్టె ద్రుపదరాజాన్వయమున

ఆ. ననఘ యిది సురాసురాంశావతారకీ
 ర్తనము దీని భక్తిఁ దవిలి వినినఁ
 జదివినను సమస్త జనులకు నఖిల దే
 వాసురాదు లిత్తు రభిమతములు.

84

వ. అనిన విని జనమేజయుండు వై శంపాయనున కిట్లనియె.

85

సీ. అభ్యస్తవేదవేదాంగులు విధిదత్త
 దక్షిణాప్రీణితధరణిదేవు
 లనవరతాశ్వమేధావభృథస్నాన
 పూతమూర్తులు కృతపుణ్యు లహిత
 వర్గజయుల్ ప్రాప్తవర్గచతుష్టయుల్
 సత్త్వాదిసద్గుణజన్మనిలయు
 లా భరతాది మహామహీపాలకు
 లిద్దయశోర్ధు లెందేనిఁ బుట్టి

ఆ. రట్టి పౌరవాన్వయంబుఁ బాండవన్వప
 రత్నములకు వారిరాశి యైన
 దాని వినఁగ వలతుఁ దద్దయుఁ బ్రీతితో
 విప్రముఖ్య నాకు విస్తరింపు.

86

వ. అని యడిగిన జనమేజయునకు వై శంపాయనుం డిట్లనియె.

87

—:కౌరవ వంశ వివరణము:—

సం. 1-70-10

చ. నిరుపమధర్మమార్గపరినిష్ఠితు లై మహి యెల్లఁ గాచుచుం
బరగిన తొంటి పూరు కురుపాండు మహీకుల పేర్మిఁ జేసి భూ
భరవహనక్షమం బగుచుఁ బౌరవ కౌరవ పాండవాన్వయం
బురుగుణసంపదం బెరిఁగి యొప్పె సమస్తజగత్ప్రసిద్ధమై. 88

వ. అది యెట్లనినం దొల్లి దాక్షయజ్ఞి యైన యదితికిఁ గళ్యపునకుం బుట్టిన వివ
స్వంతునకు వైవస్వతుం డను మనువును యముండును శనై శ్చరుండును
యమునయుఁ దపతియు ననం బుట్టి రందు వైవస్వతుం డను మనువువలన
బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యకూద్రాదులైన మానవులు పుట్టిరి మఱియు వానికి వేన
ప్రముఖులైన రాజు లేఁబండ్లు పుట్టి పంశకరులైన తమలోన యుద్ధంబు సేసి
మడిసిరి మఱియు నమ్మనువుత్త్రు యైన యిల యనుదానికి సోమపుత్తుగ్నిడైన
బుధునకుఁ బురూరవుఁడు పుట్టి చక్రవర్తియై. 89

క. ఇమ్మహిఁ ద్రయోదశద్వీ
పమ్ములు దనశౌర్యశక్తిఁ బాలించి మదాం
ధ్యమ్మున విప్రోత్తమవి
త్తమ్ములు దా నపహరించె ధనలోభమునన్. 90

క. విని దాని నుడువఁగా బ్ర
హ్మనియుక్తుం డై సనత్కుమారుఁడు మహికిం
జనుదెంచె బ్రహ్మలోకం
బుననుండి యనేకదివ్యమునిసంఘముతోన్. 91

వ. పురూరవుండును రాజ్యగర్వంబున నమ్మునులకు దర్శనం బీ నొల్లక పరిహరిం
చిన నలిగి వారలు వాని నున్మత్తుంగా శపియించిన వాఁడు గంధర్వలోకంబున
నూర్వశీసహితుడై యుండె నట్టి పురూరవునకు నూర్వశికి నాయువు ధీమం
తుండు నమావసువు దృఢాయువు వనాయువు శతాయువునను నార్వురు గొడు
కులు పుట్టి రందాయువునకు స్వర్చానవి యనుదానికి నహష వృద్ధ శర్మ రజిగ

యానేనను లనంగా నేవురు పుట్టిరి వారియందు నహుషుండు రాజ్యా
భిషిక్తుం డై . 92

మ. చతురంభోధిపరీతభూవలయమున్ సద్వీపసారజ్యస
క్షీతిభృత్కం బగుదాని భూరిభుజశక్తిం జేసి పాలించుచుం
గ్రతువుల్ నూ తొనరించి కీర్తి వెలయంగా దిక్కులన్ నిర్జితా
హితుఁ డై యానహుషుండు దాఁ బడసె దేవేంద్రత్వముం బేర్పితోన్ . 93

వ. అట్టి నహుషునకుఁ బ్రయవాన యనుదానికి యతి యయాతి సంయాత్యా
యాత్యయతి ధ్రువు లనంగా నార్వురు పుట్టి పండు యయాతి రాజై యనేక
యాగంబులు సేసి శుక్రపుత్రి యయిన దేవయానియందు యదు తుర్వసు
లును వృషపర్వపుత్రి యయిన శర్మిష్ఠయందు ద్రుహ్యను పూరులు ననంగా
నేవురు కొడుకులం బడసి రాజ్యంబు సేయుచు శుక్రశాపంబున జరాభార
పీడితుం డై కొడుకుల నందఱుం బిలిచి యిట్లనియె . 94

సీ. విషయోపభోగాభిలషణ మింకను నాకు
వదలక పెరుఁగుచున్నదియుఁ గాన
నందనులార మీ యందొక్కరుండు నా
దగు జరాభారంబు దగిలి తాల్చి
తనజవ్వనంబు నా కొనరంగ నెవ్వ డీ
నోపు నాతండ సద్వీపసకల
ధారుణీసామ్రాజ్యభారయోగ్యుం డగు
నని యడిగిన నగ్రతనయుఁ డయిన

ఆ. యదువుఁ దొట్టి సుతులు ముదిమికి నోవక
తలలు వాంచి యున్న వెలయఁ దండ్రీ
పనుపుఁ జేసి ముదిమి గొని జవ్వనం బిచ్చెఁ
బూరుఁడను సుతుండు భూరికీర్తి . 95

వ. అనిన విని జనమేజయుండు వై శంపాయనున కిట్లనియె . 96

—:యయాతి మహారాజు చరిత్రము:—

సం, 1-71-3

తే, వర్ణధర్మముల్ గాచుచు వసుధ యెల్ల
ననఘచరితుఁ డై యేలిన యయ్యయాతి
భూసురోత్తమ భార్గవపుత్త్రి యైన
దేవయానిని దా నెట్లు దేవిఁ జేసె.

97

తే. విప్రులతేజంబునను దబోవీర్యమునను
జగదనుగ్రహనిగ్రహశక్తియుక్తుఁ
డయిన యట్టి యయాతికి నలిగి యేమి
కారణంబున శాపంబు కావ్యు డిచ్చె.

98

వ. మఱియు నన్మద్వంశకరుం డయిన యయాతిచరితంబు వినవలతుం జెప్పు
మని యడిగిన వానికి వైశంపాయనుం డిట్లు నియె,

99

క, మనుజాధిప వృషపర్వుం
దను దానవపతికి శుక్రుఁ డాచార్యుం డై
యనిమిషవిరోధులకుఁ బ్రియ
మొనరించుచు వివిధవిధినయోపాయములన్.

100

క. దేవాసురరజమున గత
జీవిత లగు నసురవరులఁ జెచ్చెక మృతనం
జీవని యను విద్యఁ బున
క్రీవులఁగాఁ బ్రతిదినంబుఁ జేయుచు నుండెన్.

101

వ. వాని నెఱింగి దేవత లెల్ల నతిభీతు లై యసురుల నోర్వనోపక శుక్రువలన
మృతినంజీవని వడసి తేనోవునట్టి మహాసత్త్వం డెవ్వం డగునో యని విచా
రించి బృహస్పతిపుత్త్రిం డయిన కచునికడకుం జని యిట్లు నిరి.

102

క. హోరను మృతనంజీవని
కారణమున నిహతు లయ్యుఁ గా రిసురవరుల్
వారల నోర్వంగ మన కతి
భారము మర్వాపీర్యబలయుతు లగుటన్.

103

క. మనపక్షంబునవా ర

ద్దనుజులచే నిహతులయ్యుఁ దగ మృతసంజీ
వని లేమిఁజేసి యమసా
దనమున కరుగుదురు వీర్యదర్పితు లయ్యున్.

104

క. కావున మృతసంజీవనిఁ

దేవలయును శుక్రవలన ధృతిఁ బడసి తప
శ్శ్రీవిభవ దానిబలమునఁ
గావంగా వలయు సురనికాయబలంబున్.

105

క. బాలుండవు నియమవ్రత

శీలుండవు నిన్నుఁ బ్రీతిఁ జేకొని తద్వి
ద్యాలలనాదానముఁ గరు
ణాలయుఁ డై చేయు నమ్మహాముని నీకున్.

106

ప. దుహితృస్నేహంబునం జేసి యద్దేవయాని పలుకులు శుక్రం డతిక్రమిం
పండు గావున నీనేర్చువిధంబున దానిచిత్తంబు వడసి శుక్ర నారాధించిన నీ
కిష్టసిద్ధి యగు నని దేవతలు ప్రార్థించి పంచినం గచుండును దేవహితా
ర్థంబు వృషపర్వుపురంబునకుం జని యందు వేదాధ్యయనశీలుం డయి సకల
దైత్యదానవగణోపాధ్యాయుం డయి యున్న శుక్రం గని నమస్కరించి
యిట్లనియె.

107

క. ఏను గచుం డనువాఁడ మ

హానియమనమన్వితుఁడ బృహస్పతిసుతుఁడన్
మానుగ వచ్చితి నీకును
భానునిభా శిష్యవృత్తిఁ బని సేయంగన్.

108

ప. అనిన నమ్మునికుమారుని సుకుమారత్వంబును వినయప్రియవచనమ్మదు
మధురత్వంబును ననవరతనియమవ్రతప్రకాశితప్రశాంతత్వంబునుం జూచి
శుక్రం డతిస్నేహంబున వీనిం బూజించిన బృహస్పతిం బూజించిన
యట్ల యని యభ్యాగతపూజల వాని సంతుష్టుం జేసి శిష్యుంగాఁ జేకొని
యున్నంత నక్కచుండు.

109

సీ. పని యేమి పంచినఁ బదపడి చేసెద
 ననక తన్ బంచిన యాక్షణంబు
 చేయుచు నిజగురుచి త్తవృత్తికిఁ గడు
 ననుకూలుఁ డై వినయంబుతోడ
 మనమునఁ జెయ్యుల మాటల భక్తి నే
 కాకారుఁ డై మఱి యంతకంటె
 దేవయానికి సువిధేయుఁ డై ప్రియహిత
 భాషణములఁ బుష్పఫలవిశేష

ఆ. దానములను సంతతప్రీతిఁ జేయుచు
 నిష్పిధమునఁ బెక్కులేండ్లు నిష్ఠ
 గురుని గురుతనూజఁ గొలిచి యయ్యిరువుర
 నెమ్మి వడసెఁ దనదు నేర్పు పేర్మి.

110

వ. ఇట్లు గురుశుశ్రూషాకౌశలంబునఁ గచుండు శుక్రనకుం బ్రియశిష్యుండై
 యున్న నెఱింగి నహింపక దానపులు బృహస్పతితోడియలుక నక్కచు
 నొక్కనాఁడు హోమధేనువులం గాచుచు వనంబున నేకతంబ యున్నవాని
 వధియించి విశాలసాలస్కంధంబున బంధించి చని రంత నాదిత్యుం డస్త
 గిరిఖరగతుం డగుడు మగుడి హోమధేనువు లింటికి వచ్చిన వానితోడన
 కచుండు రాకున్న దేవయాని దనమనంబున మలమల మఱుంగుచుం బోయి
 తండ్రి కిట్లనియె.

111

ఉ. వాడినుయాఖముల్ గలుగువాఁ డపరాంబుధిఁ గ్రుంకె దేనువుల్
 నేఁ డిట వచ్చె నేకతమ నిష్ఠమెయిన్ భవదగ్నిహోత్రముల్
 పోడిగ వేల్చుఁగాఁ బడియెఁ బ్రొద్దును బోయెఁ గచుండు నేనియున్
 రాఁడు వనంబులోన మృగరాక్షసవన్నగబాధ నొందెనో.

112

—:కచుండు దానవహతుండై మృతసంజీవనిచే బ్రదుకుట:—

సం. 1-71-30

వ. అనిన విని శుక్రుండు దన దివ్యదృష్టి నసురవ్యాపాదితుం డైన కచుం గని
 వానిం దోడ్కొనితేర మృతసంజీవనిం బంచిన నదియును బ్రసాదం బని

యతిత్వరితగతిం జని విగతజీవుం డయిన కచు నప్పుడ సంజీవితుం జేసి
తోడ్కొని వచ్చినం జూచి శుక్రుండును దేవయానియు సంతసిల్లి యున్నంతఁ
గొన్నిదినంబులకు వెండియు నొక్కనాఁడు. 113

క. అడవికిఁ బువ్వులు దేరఁగ

వడి నరిగిన కచునిఁ పంపి వారక దనుజుల్

పొడవు నెడఁ గాల్చి సురతోఁ

దడయక యబ్బుది శుక్రుఁ డ్రావించి రొగిన్. 114

వ. శుక్రుండును సురాపానమోహితుం డయి యున్నఁ దొల్లింటియట్ల దేవయాని
గచుం గానక దుఃఖిత యై నేఁడును గచుండు రాక మనలె నసురులచేత
నిహతుం డయ్యెం గావలయు నని శోకించిన దానిం జూచి శుక్రుం
డిట్లనియె. 115

క. వగవక సంజీవనిపెం

వగణితగర్వమున నసురు లా కచుతోడం

బగఁ గొని చంపెద రాతఁడు

సుగతికిఁ జనుఁ గాక యేల శోకింపంగన్. 116

వ. అనిన దేవయాని యిట్లనియె. 117

మ. మతిలోకోత్తరుఁ డైన యంగిరసుమన్మం డాశ్రితుం డా బృహ
స్పతికిం బుత్తుఁడు మీకు శిష్యుఁడు సురూపబ్రహ్మచర్యాశ్రమ
వ్రతసంపన్నుఁ డకారణంబ దనుజవ్యాపాదితుం డైన న
చ్యుతధర్మజ్ఞ మహాత్మ యక్కచున కే శోకింప కె ట్లుండుదున్. 118

వ. వానిం జూచి కాని కుడువ నొల్ల నని దేవయాని యేడ్చుచున్నఁ బెద్దయుం
బ్రొద్దునకుఁ బ్రసన్నుం డై శుక్రుండు యోగదృష్టిం జూచి లోకాలోక
పర్యంత భువనాంతరంబునఁ గచుం గానక సురాసమ్మిశ్రభస్మమయుండై
తనయుదరంబున నున్న యక్కచుం గని సుర సేసిన దోషంబును నసురులు
సేసిన యపకారంబును నెఱింగి. 119

అ. మొదలెక్కుజన్మములఁ బుణ్యకర్మముల్

పరగఁ బెక్కు సేసి వడయఁబడిన

యట్టి యెఱుక జనుల కాక్షణమాత్రన

చెఱుచు మధ్యసేవ సేయనగునె.

120

క. భూసురు లాదిగఁ గలజను

లీసుర సేవించిరేని యిది మొదలుగఁ బా

పానక్తిఁ బతితు లగుదురు

చేసితి మర్యాద దీనిఁ జేకొనుఁడు జనుల్.

121

వ. అని శుక్రుండు సురాపానంబు మహాపాతకంబుగా శపియించి తన యుద
రంబున నున్న కచు నప్పడ సంజీవితుం జేసిన నంద యుండి కచుండు
శుక్రున కిట్లనియె.

122

క. తనువును జీవము సత్త్వం

బును బడసితి నీప్రసాదమున నీ యుదరం

బనఘా వెలువడు మార్గం

బొనరింపుము నాకు భూసురోత్తమ దయతోన్.

123

వ. అనిన నాయుదరంబు భేదిల్లినం గాని యిమ్మునికుమారుండు వెలువడనేరం
డుదరభేదనంబున మూర్ఛితుండ నయిన నన్ను సంజీవితుం జేయవలయు నని
శుక్రుండు కచునకు సంజీవని నుపదేశించిన.

124

క. ఉదరభిదాముఖమున న

భృగదయముతో నిర్గమించె బుధనుతుఁడు కచుం

డుదయాద్రిదరీముఖమున

నుదితుం డగు పూర్ణహిమమయాఖండపోలెన్.

125

వ. అంత.

126

తే. విగతజీవుఁ డై పడియున్న వేదమూర్తి

యతనిచేత సంజీవితుఁ డై వెలుంగె

దనుజమంత్రి యుచ్చారణదక్షచేత

నభిహితం బగు శబ్దంబు నట్లపోలె.

127

వ. ఇట్లతిప్రయత్నంబున గచుండు శుక్రవలన సంజీవని వడసి పెద్దకాలం
బుండి యొక్కనాడు శుక్రచేత ననుజ్ఞాతుం డయి దేవలోకంబునకుం బోవు
చుండి దేవయాని కతిప్రియపూర్వకంబునం జెప్పిన నదియును దద్వియోగ
దుఃఖిత యై కచున కిట్లనియె. 128

ఉ. నీవును బ్రహ్మచారివి విసీతుఁడ నేనును గన్యకన్ మహీ
దేవకులావతంస రవితేజ వివాహము నీకు నాకు మున్
భావజశక్తి నై నయది పన్నుగ నన్నుఁ బరిగ్రహింపు సం
జీవనితోడ శుక్రదయఁ జేయుము నాకుఁ బ్రియంబు నావుడున్. 129

క. ఆ కచుఁ డత్యంతవిషా
దాకులుఁ డై లోకనింద్య మగు నర్థము నీ
వాకునకుఁ దెచ్చు టుచితమె
నాకు సహోదరివి నీవు నాచిత్తమునన్. 130

క. గురులకు శిష్యులు పుత్తులు
పరమార్థము లోకధర్మపథ మిది దీనిం
బరికింపక యీపలుకులు
తరుణీ గురుపుత్రి నీకుఁ దగునే పలుకన్. 131

వ. అనిన నాకచునకు దేవయాని కరం బలిగి నీవు నామనోరథంబు విఫలంబుగాఁ
జేసిన వాఁడవు నీకు సంజీవని పనిసేయకుండెడు మని శాపం బిచ్చినఁ
గచుం దేను ధర్మపథంబు దప్పనివాఁడను నీవచనంబున నాకు సంజీవని పని
సేయదయ్యె నేనియు నాచేత నుపదేశంబు గొన్నవాఁకిఁ బనిసేయుఁ గాక
మఱి నీవు ధర్మవిరోధంబు దలంచితివి గావున నిన్ను బ్రాహ్మణుండు
వివాహంబు గాకుండెడ మని దేవయానికి బ్రతిశాపం బిచ్చి తక్షణంబ. 132

క. దేవగురునందనుం డమ
రావాసంబునకు నరిగి యమరులకును సం
జీవని యుపదేశించి సు
ధీవినుతుఁ డొనర్చుచుండె దేవహితంబుల్. 133

వ. ఇట వృషపర్వుకూఁతురు శర్మిష్ఠ యను కన్యక యొక్కనాఁడు కన్యకా
సహస్రపరివృత యయి దేవయాని సహితంబు వనంబునకుం జని యొక్క
సరోవరతీరంబునఁ దమతమ పరిధానంబులు పెట్టి జలక్రీడ లాడుచున్న నవి
సురకరువలిచేతంబ్రేరితంబు లయి కలిసిన నొందొరులం గడవఁ గొలను
పెలువడు సంభ్రమంబున నక్కన్యక లన్యోన్య పరిధానంబులు వీడ్వడం గొని
కట్టునెడ దేవయానిపుట్టంబు శర్మిష్ఠ గట్టిన మఱి దానిపరిధానంబు దేవ
యాని పుచ్చుకొనక రోసి శర్మిష్ఠం జూచి యిట్లనియె.

134

క. లోకోత్తర చరితుం డగు

నాకావ్యుతనూజ నీకు నారాధితను నేఁ

బ్రాకటభూసురకన్యక

నీకట్టినమైల గట్ట నేర్తునె చెపుమా.

135

వ. అనిన శర్మిష్ఠ యిట్లనియె.

136

క. మాయయ్యకుఁ బాయక పని

సేయుచు దీవించి ప్రియము సెప్పుచునుండున్

మీయయ్య వెండి మహిమలు

నాయొద్దన పలుక నీకు నానము లేదే.

137

వ. నా కట్టినపుట్టంబు నీకుం గట్టం గాదు గాకేమి యని గర్వంబున నెగ్గులాడి
దేవయాని నొక్కనూతం ద్రోచి శర్మిష్ఠ కన్యకాసహస్ర పరివృత యయి
క్రమ్మఱి వచ్చి నిజనివాసంబున నుండె నంత.

138

—:యయాతి నూతం బడిన దేవయాని నుద్ధరించుట:—

సం. 1-73-14

ఉ. ఆనహషాత్మజుం డగు యయాతి యధిజ్యధనుస్సహాయుఁ డై
యానతశాత్రవుండు మృగయారసలోలనిబద్ధబుద్ధిఁ ధ
త్కానన మెల్లఁ గ్రుమ్మరి నికామధృతశ్రముఁ డేఁగుడెంచె నం
దానలినాక్షి యున్న విషినాంతరకూపతటంబునొద్దకున్.

139

సీ. చనుదెంచి యమ్మహాజనపతి జల మపే
 క్షించి యచోచ్చ విశ్రమించి చూచి
 తత్కూపమున విలసత్కూలఘనవల్లి
 యన్నిష్ఠసఖి నూఁది యున్నదాని
 గురుకుచయుగముపైఁ బరువడిఁ దొరఁగెడు
 కన్నీరు పూరించుచున్నదానిఁ
 దనసమీపమునకు జనులయాగమనంబు
 పన్నుగాఁ గోరుచు నున్నదాని

ఆ. వరుణదేవుతోడఁ గరమల్గి జలనివా
 సంబు విడిచి భూస్థలంబు వలని
 కరుగుదేరనున్న వరుణేంద్రుడేవియ
 పోని దాని దేవయాని గనియె.

140

వ. కని నీవెవ్వరిదాన విఠ్ఠేల యేకతంబ యివ్వినాంతరకూపంబున నున్నదాన
 వనిన విని దేవయాని యెప్పుడుం దమ విహరించుచున్న యవ్వనంబునకు
 మృగయావినోదార్థంబు యయాతి వచ్చుటంజేసి తొల్లియుఁ జూచినది గావున
 నాతని నెఱింగి యిట్లనియె.

141

తరలము. అమరసన్నిభ యేను ఘోరసురాసురాహవభూమి న
 య్యమరవీరుల చేత మర్దితు లైన దానవులన్ గత
 భ్రములఁగాఁ దనవిద్య పెంపునఁ బ్రాప్తజీవులఁ జేసి య
 త్యమితశక్తిమెయిన్ వెలుంగిన యట్టి భార్గవుకూ తురన్.

142

వ. దేవయాని యనుదానఁ బ్రమాదవశంబున నిన్నూతం బడి వెలువడనేరకున్న
 దానను నన్నుద్ధరించి రక్షింపు మనిన నవ్విప్రకన్యక యందుఁ దద్దయు దయా
 శుండె.

143

చ. జలధివిలోలవీచివిలసత్కలకాంచినమంచితావనీ
 తలవహనక్షమం బయిన దక్షిణహస్తమునం దదున్నమ
 ద్గళదురుఘర్మవారికణకమ్రకరాబ్జము వట్టి నూతిలో
 వెలువడఁ గోమలిం దిగిచె విక్రతుక్తిర్ని యయాతి ప్రీతితోన్.

144

వ. ఇట్లు దేవయాని నుద్ధరించి నిజపురంబున కరిగె నిట దేవయానియు శర్మిష్ఠ
 సేసిన యెగ్గువలన విముక్త యయి తన్ను రోయుచు వచ్చు దానిఘూర్జిక
 యను పరిచారికం గని యేను వృషపర్వుపురంబు సొర నొల్ల శర్మిష్ఠచేత
 నాపడిన యవమానంబు మదీయజనకున కెఱుంగింపు మని పంచిన నదియును
 నతిత్వరితగతిం జని దత్వృత్తాంతం బంతయు శుక్రనకుం జెప్పిన శుక్రం
 డును నాక్షణంబ వచ్చి కోపఘూర్జితబాష్పపూరితనయన యై యున్న దేవ
 యానిం గని యిట్ల నియె. 145

క. అనువమనియమాన్వితు లై
 యనూనదక్షిణలఁ గ్రతునహస్రంబులు సే
 సిన వారి కంటె సక్రో
 ధనుఁడు గరం బధికుఁ డండ్రు తత్త్వవిధిజ్ఞుల్. 146

క. అలిగిన నలుగక యెగ్గులు
 పలికిన మఱి విననియట్ల ప్రతివచనంబుల్
 వలుకక బన్నము వడి యెడఁ
 దల పక యున్నతఁడ చూచె ధర్మజ్ఞఁ డిలన్. 147

వ. కావున బుద్ధిగలవారికిఁ గ్రోధంబు గొనియాడం దగదు శర్మిష్ఠ రాచకూఁతురు
 గొండుకయది దానితోడి దేమి ర మృనిన దేవయాని యిట్లనియె. 148

క. కడు ననురక్తియు నేర్పును గడఁకయుఁ
 గలవారి నుఱక కడవఁగ నెగ్గుల్
 నొడివెడు వివేకశూన్యుల
 కడ నుండెడునంతకంటెఁ గష్టము గలదే. 149

వ. ఈ వృషపర్వుపురం బేను జొరనొల్ల నెటయేనియుం బోదు ననిన శుక్రండు
 నాకు సీవ గతివి నీతోడ నేనును వత్తు ననుచుఁ గూఁతుం బట్టువఱుచుచున్నంత
 నంతయుఁ జారులవలన నెఱింగి వృషపర్వుండు శుక్రనొద్దకు వచ్చి నమ
 స్కరించి యిట్ల నియె. 150

ఉ. దేవతలన్ జయించుచు నతిస్థిరసంపదలం ద్వదీయవి
 ద్వావిభవంబు పెంపునన దానవు లుద్ధతు లై రి కానినఁ
 దీవనరాశిలోఁ జొరరె యింతకు నంతకకోపు లై న య
 దైవపతాకిసీపతుల దివ్యనిశాతమహాయుధాహతిన్.

151

క. వారణఘోటకభాండా

గారంబులు మొదలుగాఁగ గలధనములతో
 సూరినుత యిందఱము నీ
 వారకములు గాఁగ మమ్ము వగవుము బుద్ధిన్.

152

—:శర్మిష్ఠ దాసియై దేవయానిం గొలుచుట:—

సం. 1-75-13

వ. ఈదేవయాని కెద్ది యిష్టంబు దానిన యిత్తు నడుగు మనిన దేవయాని సంత
 సిల్లి యజ్ఞేని శర్మిష్ఠ గన్యకాసహస్రంబుతో నాకు దాసి గావలయు నిదియ
 నాకిష్టంబు దీనిన యిచ్చునది యనిన వృషపర్వుం డప్పు డక్కఱకు రావించి
 కన్యకాసహస్రంబుతో దేవయానికి దాసిగా నిచ్చి కుక్రునకు మనఃక్రియంబు
 సేసిన శర్మిష్ఠయు నగ్గురువచనంబునఁ గన్యకాసహస్రంబుతో నిత్యంబున
 దేవయానిం గొలుచుచుండె నంత నొక్కనాఁడు.

153

క. వనకేశీ కౌతుకమునఁ

జనియెను శర్మిష్ఠ దొడ్డిసఖు లెల్ల ముదం
 బునఁ గొలిచి రాఁగ విభవము
 దన కమరఁగ దేవయాని తద్వనమునకున్.

154

వ. ఇ ట్లరిగి యవ్వనంబునఁ గన్యకలుం దానును బుష్పావచయంబు సేయుచు
 విమలజలప్రవాహవిలసితం బైన యొక్కసెలయేటికెలన నవవికచ
 కుసుమసుకుమారకోరకనికరభరితసహకారకురవకవకుళాశోక తమాలసాలచ్ఛా
 యాశీతలసిఁచాతలంబున నిష్టవినోదంబులనున్న యవసరం బున.

155

సీ. అంగనాజనుల యుత్తుంగసంగతకుచ
 కుంకుమచందనపంఠములయు
 వారివ ధమ్మిల్ల భారావకలిత ది
 వ్యామోద సవపుష్పదామములయు
 వారివ ముఖ సకర్పూర తాంబూలాది
 వాసిత సురభినిశ్వాసములయు
 వారివ పరిధానచారుధూపములయు
 విలసితసౌరభావలులు దాల్చి

తే. యనిలుఁ డను దూత వోయి తోడ్కొనుచు వచ్చె
 దేవయాని పాలికి మృగరృష్ట జేసి
 కాననంబునఁ గుమ్మరువాని నీరు
 సతిపరిశ్రాంతుఁడైన యయాతి నంత.

156

క. తరళనయనాబ్జదళములు
 నెరయ గల్గె మున్న చల్లి నృపసుతుఁ బూజిం
 చిరి నవకుసుమమయాలం
 కరణవిశేషముల నవజీకాంతలు ప్రీతిన్.

157

—:యయాతిమహారాజు దేవయానిని వివాహంబు గుట:—

సం. 1-76-8

ప. అయ్యయాతియుఁ దత్ప్రదేశంబున సుఖోపవిష్టుం డై దేవయానిం దొల్లి
 యెఱింగినవాఁడై యతిశయరూపలావణ్యగుణసుందరి యయిన శర్మిష్ఠ
 నెఱుంగ వేడి మీ రెవ్వరివారలు మీ కులగోత్రనామంబు లెఱుంగవలతుం
 జెప్పుం డనిన నారాజునకు దేవయాని యిట్లనియె.

158

తే. నన్ను మున్న యెఱుంగు దిన్నాతి నాకు
 దాని వృషపర్వుఁ డను మహాదానవేంద్రు
 కన్య నాయొద్ద నెప్పుడుఁ గదలకుండు
 ననఘ మఱి దీని శర్మిష్ఠ యంద్రు జనులు,

159

ఉ. నిగ్రహ మేది సన్నుఁ ధరణీప్రభ కూపము వెల్వరించు నాఁ
డుగ్రమయాఖసాక్ష్యముగ నున్నతదక్షిణపాణిఁ జేసి భూ
పాగ్రణి నాదు దక్షిణకరాగ్రము వట్టితి కాన మున్న పా
ణిగ్రహణంబు సేసి తది సీయెడ విస్మృతిఁ బొందఁ జాడియే. 160

ఉ. సన్ను వివాహమై నహుషనందన యాలలితాంగిఁ దొట్టి యీ
కన్నియ లందఱున్ దివిజకన్యలతో నెనయైన వారు నీ
కున్నతిఁ బ్రీతి సేయఁగ నృపోత్తమ వాసవుఁ బోలి లీలతో
నిన్నరలోకభోగము లనేకము లందుము నీవు నావుడున్. 161

వ. క్షత్త్రియకన్యకల బ్రాహ్మణులు వివాహం బగుదురు గాక యధర్మోత్త
రంబుగా క్షత్త్రియులు బ్రాహ్మణకన్యకల వివాహం బగుదురే నీపలుకులు
ధర్మవిరుద్ధంబులు మఱియు సర్వవర్ణాశ్రమధర్మంబులు సంకరంబులు
గాకుండ రక్షించుచున్న యేన యిట్టి యధర్మంబున కొడంబడితి నేని జగత్ప్ర
వృత్తి వివరీతం బగు ననిన నయ్యయాతికి దేవయాని యిట్లనియె. 162

క. వెలయఁగ ధర్మాధర్మం
బులు నడపుచు నిఖిలలోకపూజ్యం దై ని
ర్మలాఁ డగు శుక్రఁడు పంచిన
నలఘుభుజా నను వివాహ మగుదే యనినన్. 163

వ. అమృహాముని వచ్చి యిది ధర్మవిరుద్ధంబుగా దని చెప్పెనేని నిన్ను వివాహం
బగుదు నని యయాతి యొడంబడిన దేవయాని యప్పుడ శుక్ర రావించిన. 164

క. తన దివ్యతేజమున న
వ్వనమెల్ల వెలుంగుచుండ వచ్చెను భృగునం
దనుఁడు నిజనందనకుఁ బ్రియ
మొనరింపఁగఁ దలఁచి దానియొద్దకుఁ బ్రీతిన్. 165

క. అతినంభ్రమమున నవనీ
పతి విహితోద్ధాను దై తపశ్శక్తిఁ బ్రజా
పతినిభుఁ డగు భార్గవునకు
నతిభక్తిం బ్రణమితోత్తమాంగుం డయ్యెన్. 166

ప. మజీయు దేవయానియు శర్మిష్ఠయుం గన్యకాసహస్రంబును నత్యంత
భక్తితోఁ గ్రమంబున నమస్కరించి రంత దేవయాని శుక్రను కిట్లనియె. 167

ఆ. ఇన్నరేంద్రచేత మున్న గృహీత మై
యున్న నాకరంబు గ్రన్న నింక
నారున కర్త మగునె పరిణయవిషయమై
ధరఁ బరిగ్రహింపఁ బరమమూర్తి.

168

ప. కావున నాకు నీజన్మంబునఁ బతి యయాతియ యితండును భవద్వచనంబున
నన్ను వివాహం బగుదు ననియె నిందు ధర్మవిరోధంబు లేకుండునట్లుగాఁ
బ్రసాదింప వలయు ననిన శుక్రండు గరుణించి యయాతికి నీకును నయిన
యా వివాహంబునం దవక్రమదోషంబు లేకుండెడుమని వరంబిచ్చి యయ్యి
రువురకుం బరమోత్సవంబున వివాహంబు సేసి శర్మిష్ఠం జూపి యిది వృష
పర్వుని కూతురు దీనికిం బ్రియంబున నన్నపానభూషణాచ్చాదనమాల్యాను
లేపనాదుల సంతోషంబు సేయునది శయనవిషయంబునఁ బరిహరించునది
యని పంచి కూతు నల్లునిం బూజించిన నయ్యయాతియు శుక్రని వీడ్కొని
దేవయానిని శర్మిష్ఠను గన్యకాసహస్రంబును దోడ్కొని నిజపురంబునకుం
జని యంతఃపురరమ్యహార్యతలంబున దేవయాని నునిచి తదనుమతం
బున నళోకవని కా నమీపంబున నొక్కగృహంబు నందుఁ గన్యకాసహస్రం
బుతో శర్మిష్ఠ నునిచి దేవయానియందు సుఖోపఖోగపరుం డై యున్నఁ
గొండొకకాలంబునకు దేవయానికి యదుతుర్వసులను కొడుకులు పుట్టిరంత
శర్మిష్ఠ సంప్రాప్తయౌవనయు ఋతుమతియునై యాత్మగతంబున. 169

చ. అనదృశయౌవనం బిది యనన్యధనం బగునొక్కొ నాకు ని
క్కుసుమనముద్గమంబును నగోచరదుర్గమదుర్గవల్లరీ
కుసుమనముద్గమం బగు నొకో పతిలాభము లేమిఁ జేసి యొ
ప్పెసఁగఁగ దేవయాని పతి నేమితపం బొనరించి కాంచెనో.

170

క. పతిఁ బడసి సుతులఁ బడయఁగ
నతివలు గోరుదురు గోరినట్టుల తనకుం
బతిఁ బడసి సుతులఁ బడసెను
నకు వీధార్థవికి భాగ్యసంపద నెనయే.

171

తరువోజు. ఈరాజునంద నాహృదయంబుదవిలి యెప్పుడు నుండు నన్నీతఁడుగరము
కారుణ్యమునఁ బ్రీతిగలయట్లు సూచుఁ గమలాక్షి భార్గవ కన్య దానెట్లు
గోరి యీతనిఁ దనకును బతిఁ జేసికొనియె నటుల యేను గోరి లోకై క
భారధురంధరుఁ బరహితు ధర్మపరు నహుషాత్మజు బతిఁ జేసికొందు. 172

—:యయాతి శర్మిష్ఠకుఁ బుత్రదానంబు సేయుట:—

సం. 1-77-10

వ. అని విచారించుచున్న యవసరంబున దాని పుణ్యస్వరూపంబు నన్నిహితం
బైన యట్లాక్కనఁడు యయాతి యశోకవనికాలోతనతత్పరుం డైనచ్యువాఁ
డేకతంబ యున్న శర్మిష్ఠం గనిన నదియును సంభ్రమవినయావనతయై తన
వలన నమ్మహీపతి ప్రసన్నుచిత్తుం డగుట యెఱింగి కరకమలంబులు మొగిచి
యిట్లనియె. 173

ఉ. నీలగళోపమాన కమనీయగుణోన్నతిఁ జెప్పఁ జాలు న
న్నేలిన దేవయానికి నరేశ్వర భర్తవు గాన నాకునుం
బోలఁగ భర్త వీవ యిది భూసుత ధర్మపథంబు నిక్కువం
బాలును దాసియున్ సుతుఁడు నన్నవి వాయని ధర్మముల్ మహిన్. 174

వ. అద్దేవయానిం బరిగ్రహించినప్పుడ తద్దనం బగుట నేనును భవత్పరి
గ్రహంబ కావున నన్నుం గరుణించి నాకు ఋతుకాలోచితంబుఁ బ్రసాదించ
వలయు ననిన నయ్యయాతి యిట్లనియె. 175

క. లలితాంగి శయన మొక్కఁడు
వెలిగా రుచిరాన్నపానవివిధాభరణా
దుల శర్మిష్ఠకు నిష్ఠము
పౌలయక చేయు మని నన్ను శుక్రుఁడు పంచెన్. 176

వ. ఏ నమ్మహామునివచనంబున కప్పు దొడంబడితి నెట్లు బొంక నేర్తు ననిన
శర్మిష్ఠ యిట్లనియె. 177

క. చను బొంగఁగఁబ్రాణాత్యయ
మున సర్వధనాపహరణమున వధగావ
చ్చిన విప్రార్థమున వధూ
జనసంగమమున వివాహసమయములందున్. 178

వ. ఈ యేనింటియందు నసత్యదోషంబు లే దని మునివచనప్రమాణంబు గలదు
 నీవు వివాహసమయంబున నొడంబడితివి కావున నసత్యదోషంబునం బొంద
 వనిన నయ్యయాతి యొడంబడి శర్మిష్ఠకు నభిమతం బొనరించె నదియఁ
 దత్సమాగమంబున గర్భిణి యై కొడుకుం గనిన విస్మయపడి దేవయాని
 దానికడకు వచ్చి యిట్లనియె.

179

తే. బాల వయ్య నత్యుత్తమశీలవినయ
 గౌరవాన్విత వై నిర్వికారవృత్తి
 సున్న సీ కున్నయునికిన సన్నతాంగి
 సుతుఁడు పుట్టుట యిది గడుఁ జోద్య మయ్యె.

180

వ. అది యెట్లని యడిగిన శర్మిష్ఠ లజ్జావనతవదన యయి యిట్లను నెందేని
 నుండి యొక్కమహాముని విఖిలవేదవేదాంగపారంగుడు వచ్చి ఋతు
 మతిన్నై యున్న నన్నుం జూచి నాకుఁ బుత్రోత్పత్తిఁ బ్రసాదించె ననిన విని
 దేవయాని నిజనివాసంబునకుం జనియె శర్మిష్ఠయు నయ్యయాతి వలనఁ
 గ్రమంబున ద్రుహ్యనుపూరు లనంగా మువ్వరు గొడుకులం బడసి
 యున్నంత నొక్కనాఁడు.

181

సీ. కరువలిచేఁ దూలు కపిల జటాలియ
 కర మొప్పు శిఖలుగాఁ గనకరత్న
 మయజాలభూషణామలదేహదీప్తుల
 తేజంబుగాఁ బ్రవిదీప్యమాన
 యాగశతంబుల నర్చితం బైన మూఁ
 డగులు ప్రర్వక్ష మైన యట్లు
 దనమ్రోల శర్మిష్ఠతనయులు గ్రీడించు
 చుండంగ నున్న యయ్యుర్వితేని

ఆ. కడకు నేఁగుదెంచెఁ గన్యలు దనుజాధి
 రాజసుతయుఁ దోడ రాఁగ నొప్పి
 దేవి దేవయాని దేవేంద్రదేవియ
 పోలె నెంతయును విభూతి మెజసి.

182

వ. ఇ ట్లరుగుదెంచి యధికతేజస్సు లయి యయాతిప్రతిబింబంబులు బోని
యబ్బాలకులం జూచి యిక్కుమారు లెక్కడివా రెవ్వరి కొడుకు లని యయాతి
నడిగి యలబ్ధిప్రతివచనయై మీ తల్లిదండ్రు లెవ్వ రని యిక్కుమారుల
నడిగిన. 183

క. తరుణప్రదేశినులు మా
సరముగ వారలు యయాతిశర్మిష్ఠలఁ జూ
పిరి తండ్రియుఁ దల్లియు నని
కర మనురాగిలైఁ గన్యకానివహంబున్. 184

వ. ఇట్లు ద న్నెఱుంగకుండ యయాతి శర్మిష్ఠవలన లబ్ధసంతానం డగుట
యప్పు డెఱింగి. 185

చ. పతివిహితానురాగమున భార్గవుపుత్త్రి యయాతిచేత వం
చిత యయి వాఁడు దానవికిఁ జేసిన నెయ్య మెఱింగి కోపదుః
ఖిత యయి తండ్రిపాలి కతిభేదమునం జని దీర్ఘనేత్రని
ర్గతజలధారలం గడిగెఁ గాంత తదీయపదాబ్జయుగ్మమున్. 186

—:శుక్రఁడు యయాతికి శాపం బిచ్చుట:—

సం. 1-78-24

వ. అయ్యయాతియు దానిం బట్టువఱచుచుఁ దోడన చని శుక్రం గని నమస్క-
రించి యున్న నద్దేవయాని గద్గదవచన యై యధర్మంబున ధర్మంబు
గీడ్పఱిచి యిమ్మహిళుం డాసురంబున నాసురియం దనురక్తుండై పుత్త్రి
త్రయంబు వడసి నా కవమానంబు సేసె ననిన విని శుక్రకుండు యయాతి
కలిగి నీవు యౌవనగర్వంబున రాగాంధుండ వై నాకూతున కప్రియంబు
సేసితివి కావున జరాభారపీడితుండవు గమ్మని శాపం బిచ్చిన నయయ్యాతి
శుక్రున కి ట్లనియె. 187

క. ఋతుమతి యై పుత్తార్ధము
పతిఁ గోరిన భార్యయందు బ్రతికూలుం దై
ఋతువిఫలత్వము సేసిన
యతనికి మఱి భూణహత్య యగు నండ్రు బుధుల్. 188

క. దానికి భీతుడ నై య

మ్మానవతీప్రార్థనం గ్రమం బొనరంగ సం

తానము వడసితి నెదలో

దీనికి నలుగంగఁ దగునె దివ్యమునీంద్రా.

189

వ. ఏ నిద్రేవయానియందు విషయోపభోగతృప్తుండఁ గాను జరాభారంబుఁ
దాల్చి నోప నని ప్రార్థించిన విని వానికి శుక్రుఁడు గరుణించి యట్లేని నీ
ముదిమి నీ కొడుకులయం దొక్కరుని పయిం బెట్టి వాని జవ్వనంబు నీవు
గొని రాజ్యసుఖంబు లనుభవింపుము నీవు విషయోపభోగతృప్తుండ వైన
మఱి నీముదిమి నీవ తాల్చి వానిజవ్వనంబు వానికి నిచ్చునది నీముదిమిఁ
దాల్చిన పుత్తుండ రాజ్యంబున కర్హుండును వంశకర్తయు నగు ననిన
నయ్యయాతి శుక్రు వీడ్కొని దేవయానీసహితుం డై తన పురంబునకు వచ్చి
శుక్రుశాపంబున జరాభారంబుఁ దాల్చిన వానికి.

190

క. తల వడఁక దొడఁగె నింద్రియ

ములగర్వ మడంగె నంగములు వదలె వశీ

పలితంబు లయ్యె వగరును

దలయేరును నుక్కినయును దరికొనుడెంచెన్.

191

—:యయాతి యదుప్రముఖులకు శాపం బిచ్చుట:—

సం, 1-79-1

వ. ఇట్లు జరాక్రాంతం డైన యయాతి గొడుకుల నెల్ల రావించి నాకు విషయ
సుఖతృప్తి లేకున్న యది కావున మీయందొక్కరుండు నాముదిమి గొని
తన జవ్వనంబు నాకిచ్చునది యనిన విని యదు తుర్వసు ద్రుహ్యనులు
దండ్రీ కిట్ల నిరి.

192

ఆ. తగిలి జరయు రుజయు దైవవశంబున

నయ్యెనేని వాని ననుభవింతు

గాక యెఱిఁగి కడఁగి యారెంటిఁ జే

కొందురయ్య యెట్టికుమతు లైన.

193

క. నరలుగల కామునై నను

చరుణులు రోయుదురు డాయ ధనవతి యయ్యుం

బురుషుడు దుర్వారజరా

పరిభూతి నభీష్టభోగబాహ్యుడ కాడే.

194

వ. అని యొడంబడకున్న నలిగి యయాతి యదువంశంబునవారు రాజ్యంబున
కయోగ్యులుగాఁ దుర్వసువంశంబునవారు ధర్మాధర్మవివేకశూన్యు లై సంకీర్ణ
వర్ణ కిరాతులకు రాజులుగా ద్రుహ్యువంశంబునవారు డుపప్లవసంతార్యం బైన
దేశంబునకు రాజులుగా జరాదూషకుండగుట ననువంశంబునవారు ముదియు
నంతకు నుండక జప్సవంబునన పంచర్షంబున కరుగువారునుంగా కాపం బిచ్చి
యానలువురకుం గొండుకవాని శర్మిష్ఠాపుత్రుఁ బూరుం బిలిచి యడిగిన వాడు
దండ్రీకోరినయట్ల చేసిన నవయౌవనుండై యయాతి యభిమతసుఖంబులు
సహస్రవర్షంబు లనుభవించి తృప్తుండై పూరుజవ్వనంబు వానిక యిచ్చి తన
జరాభారంబుఁ దాన తాల్చి నిజాజ్ఞావిధేయచతురంతమహీతలబ్రహ్మాక్షత్రాది
వర్ణముఖ్యులనెల్ల రావించి మంత్రిపురోహిత సామంత పౌరజన సమక్షం
బున సకలక్షోణీచక్రసామ్రాజ్యంబునకుఁ బూరు నభిషిక్తుంజేసిన సర్వప్రకృతి
జనంబు లారాజున కిట్లనిరి.

195

మ. అవిచారం బని పల్క నోడెదము ధర్మాభిజ్ఞ నీ యగ్రసం

భవుఁ డత్యున్నతశక్తియుక్తుఁడు మహీభారప్రగల్భుండు భా

ర్గవదోహిత్రుఁడు పాత్రుఁ డీ యదుఁడు లోకఖ్యాతుఁ డుండంగ నీ

భువనేశత్వభరంబుఁ బూన్పుఁ దగునే పూరున్ జఘన్యాత్మజున్.

196

వ. అనిన వారల కయ్యయాతి యిట్లనియె.

197

క. యదుఁ డగ్రతనూజుఁడు నా

హృదయసముదృప్తుఁడు దా నయిన మద్వచనం

బిది యేటిది యని కడుదు

ర్మదుఁ డై చేయఁ తృతావమానుం డయ్యెన్.

198

క. తనయుండు దల్లిదండ్రులు
 వనిచివని సేయఁడేని పలు కెడలోఁ జే
 కొనఁడేని వాఁడు తనయుం
 డనఁబడునే పితృధనమున కర్హుం డగునే.

199

క. పూరుఁడు గొండుక యయ్యును
 భూరిగుణజ్యేష్ఠుఁడును సుపుత్రుఁడు నవనీ
 భార సహిష్ణుఁడు నాతఁడ
 కోరిసకార్యంబు దీర్చి కుశలుం డగుటన్.

200

వ. నా జరాభారంబుఁ దాల్చిన పుత్రుండ రాజ్యంబున కర్హుండును వంశకర్తయు
 నగు శుక్రవచనంబును నిట్టిద యని యయాతి ప్రభృతిజనంబుల నొడంబఱిచి
 పూరు నఖిలభూభారధురంధరుం జేసి యదుప్రభృతులఁ బ్రత్యంతభూములకు
 రాజులం జేసి తాను వేదవేదాంగపాఠగు లయిన బ్రాహ్మణులతోడం దభోవ
 నంబునకుం జని యందుఁ గందమూలఫలాశనుండై వన్యంబులయిన ఫలంబుల
 హవ్యకవ్యంబుల నగ్నిభట్టారకుం బితృదేవతలం దనుపుచు వానప్రస్థవిధా
 నంబుఁ దప్పక శిలోంచవృత్తి నతిథిభుక్తశేషం బుపయోగించుచు నియతా
 త్మ్యం దై జితారిషడ్వర్గుండును నయి సహస్రవర్షంబులు దపంబు సలిపి సర్వ
 సంగవిముక్తుం దై సర్వద్వంద్వంబులును విడిచి ముప్పదియేండ్లు నిరాహా
 రుం డయి యొక్కయేఁడు వాయుభక్షకుం డయి పంచాగ్నిమధ్యంబున నిల్చి
 యొక్కయేఁడు నీటిలో నేకపాదంబున నిలిచి మహాఘోరతపంబు సేసి దివ్య
 విమానంబున దేవలోకంబునకుం జని యందు దేవర్షి గణపూజితం దై బ్రహ్మ
 లోకంబునకుం జని యందు బ్రహ్మర్షి గణపూజితం దై యనేకకల్పంబు లుండి
 తిమ్మట నింద్రలోకంబునకు వచ్చిన నింద్రుండు వానిం బూజించి యిట్లు
 నియె.

201

ఆ. కొడుకుజన్మనంబుఁ గొని నీవు నిజరాజ్య
 భూరిభరము వానిఁ బూన్చునప్పు
 డరని కెద్ది గఱపి తని యడిగిన హరి
 కయ్యయాతి యిట్లు లనుచుఁ బలికె.

202

—:యయాతి పూరుసకు బోధించిన నీతులు:—

స. 1—82—6

క. ఎఱుకగలవారిచరితలు

గఱచుచు నజ్ఞులగోష్ఠిఁ గదలక ధర్మం

బెఱుఁగుచు నెఱిఁగినదానిని

మఱవ కనుప్పించునది సమంజసబుద్ధిన్.

203

క. ఇచ్చునది పాత్రునకు ధన

మచ్చుగ నొరు వేఁడ కుండునది యభిముఖు లై

వచ్చిన యాశార్థుల వృథ

పుచ్చక చేయునది సర్వభూతప్రీతిన్.

204

క. మనమునకుఁ బ్రియంబును హిర

మును బధ్యముఁ దధ్యమును నమోఘము మధురం

బును బరిమితమును నగుపలు

కొనరఁగఁ బలుకునది ధర్మయుతముగ సభలిన్.

205

సీ. వదనబాణాసన వ్యక్తము క్తము లై న

పలుకుల న్కడువాఁడిబాణతతులఁ

బరమర్మలక్ష్మముల్ పాయక భేదించు

చుండెడు దుర్జనయోధపరుల

కడనుండ కున్నది కరుణ యార్జవ మక్ష

జయము సత్యంబును శమము శౌచ

మనునివి యెద నిల్పునది శత్రు షడ్వర్గ

జయ మందునది శుద్ధశాంతబుద్ధి

తే. మదముఁ గామము గ్రోధంబు మత్సరంబు

లోభమును మోహమును సనులోనిసహజ

వై రివర్గంబు నొడిచిన వాఁడ యెడుచు

సశ్రమంబున పెలువలియహితకతుల.

206

వ. అని పూరుం గఱపితి నమ్మహాపురుషుం దొరులకుఁ గఱపునట్టి సర్వగుణ సంపన్నుం డనిన విని యింద్రుండు వెండియు నయ్యయాతి కిట్లనియె. 207

క. ఏమితవం బొనరించితి

భూమీశ్వర పుణ్యలోకభోగంబులఁ దే

జోమహిమ ననుభవించితి

సామాన్యమె శతసహస్రసంవత్సరముల్.

208

వ. అనిన నయ్యింద్రున కయ్యయాతి యిట్లనియె.

209

క. సురదైత్యయక్షరాక్షస

నరభేదరసిద్ధమునిగణప్రవరుల భా

సురలపములు నా దగు దు

ష్కరఘోరతపంబు సరియుఁగా వమరేంద్రా.

210

—: ఇంద్రుండు యయాతిని స్వర్గలోకభ్రష్టునిఁ జేయుట:—

సం. 1—83—3

వ. అని లఘోభిమానంబున మహర్షులతపంబు లవమానించి పలికిన నయ్యయాతి గర్వంబునకు సహింపక యింద్రుం డలిగి నీకు దేవలోకసుఖానుభవంబు లందుఁ బుణ్యసమృద్ధి యయ్యె నీగర్వంబు నిన్నింత సేసె నింక నధోలోకం బున కరుగుమనిన వాడును మనుష్యలోకంబునకుం బోవనోప నంతరిక్షం బున సద్భవనంబున సత్సంగతి నుండునట్లుగా నాకుఁ బ్రసాదింపు మని యింద్రు ననుమతంబు వడసి,

211

తే. అంతరిక్షంబువలన దిగంతరములు

వెలుగఁ జనుదెంచు నాతని విమలదీప్తి

సూచి సద్గణములు గడుఁ జోద్య మంది

రురులరద్యుతి యిది యేమియొక్కో యనుచు.

212

వ. అంత నయ్యయాతి దౌహిత్రులైన యష్ట కుండును బ్రతర్దనుండును వసు మంతుడును నౌశీనరుం డయిన శిబియు ననువారలు సద్భవననివాసులు దమయొద్దకుం జనుదెంచి న యయాతి నధిక తేజోమయు ననంత పుణ్యమూర్తిం

గని నిన్గన్నేహంబున నభ్యాగతపూజల సంతృప్తి జేసి నీవెవ్వండ
వెందుండి యేమికారణంబున నిందులకు వచ్చి తని యడిగిన వారలకు
సయ్యయాతి యిట్లనియె. 213

అనపద్యధర్మచరితం

బున నున్నతుఁడైన నహుపుత్తుఁడఁ బూరుం

డను మధ్యమలోకేశ్వరు

జనకుండ యయాతి యనఁగఁజనియెడువాఁడన్. 214

అమితతపోవిభవంబునఁ

గమలజులొకఁబు మొదలుగాఁగల సురలో

కములందుఁ బుణ్యఫలములఁ

గ్రమమున భోగించి యింద్రుకడ కేఁ జనినన్. 215

సురపతి నాతపమున క

చ్చెరువడి నీతపముపేర్కఁ జెప్పుమ యనినన్

సురసిద్ధమునీంద్రతప

శ్చరణలు నాతపముతోడ సరిగా వంటిన్. 216

4. అమరవిభుండు దాని విని యల్లి మదంబున నుత్తమాపమా

నము దగునయ్య చేయ నని నన్ను నధోభువనప్రపాతనం

భ్రమవివశాత్ముఁ జేసె నది పాడియ యెందును నల్ప మయ్య ద

ర్పము బహుకాలసంచితతపఃఫలహాని యొనర్పకుండునే. 217

5. ఇట్లు కుపితశతమఖవచనప్రసీదితుండ నయి తదాదేశంబున సద్భువ

నంబునకు వచ్చితి ననిన నాతండు దమకు మాతామహం డగుటయు నతని

మహత్త్వంబును సార్వలొకీకత్వంబును సర్వజ్ఞానసంపత్తియు నెఱింగి

యష్టకాదులు సకలధర్మాధర్మంబులు సుగతిదుర్గతిస్వరూపంబులు జీవుల

గర్భోత్పత్తిప్రకారంబులు వర్ణాశ్రమధర్మంబులు నడిగిన వారల కయ్య

యాతి యిట్లనియె. 218

-:యయాతి యష్టకాదు లడిగిన ప్రశ్నలకు సంక్షేప రూపంబున
సనూధానంబు లొసఁగుట:-

సం. 1-8:1-3

ఆ. సర్వభూతదయకు సత్యవాక్యమునకు
ను త్తమంబు ధర్మ వౌం డెఱుంగ
నొరుల నొప్పి కోడ కుపతాప మొనరించు
నదియ కడు నధర్మ మనిరి బుధులు.

219

ఆ. వేదవిహితవిధుల నాదరించుట యూర్ధ్వ
గతికిఁ దెరువు విధులఁ గడచి యెందు
నాఁగఁ బడినవాని లోఁగక చేయుట
యధమగతికి మార్గ మనిరి మునులు.

220

వ. మఱియు గర్భయోనియందు ఋతుపుష్పరససంయుక్తం బగుచు రేతంబు
గాడ్చుచేరం బ్రేరిరం బయి కలసిన నందుఁ బంచతన్మాత్రలు పొడవయి
త్రమంబున నవయవంబు లేర్పడి లబ్ధజీవు లయి యుద్భవిల్లి శ్రోత్రంబుల
శబ్దంబును నేత్రంబుల రూపంబును స్పృశణంబున గంధంబును జిహ్వను
రసంబును ద్వక్కున స్పర్శంబును మనంబున సర్వంబును నెఱుంగుచుఁ
బూర్వకర్మనియోగంబున దుష్కృతంబును సుకృతంబును జేయుచు
దుష్కృతపాపాశ్శంబునఁ బుణ్యంబు గీడ్పఱిచి బుద్ధివిరహితు లై తిర్య
గ్యోనులందుఁ బుట్టుమరు సుకృతపాపాశ్శంబునఁ పాపంబు గీడ్పఱిచి బుద్ధి
యుక్తు లై మనుష్యయోనులందుఁ బుట్టి యుక్తాచారులును దత్త్వవిదులును
నయి దేవత్త్వంబునం బొంది విశుద్ధజ్ఞాను లయి ముక్తు లగుదురు మఱి
యుక్తాచారు లెవ్వ రనిన గురుకుశ్రూష సేయుచు నిత్యాధ్యయనాగ్నికార్యం
బులయం దవ్రమత్తు లయి శమదను శౌచంబులు దాల్చి యవిప్లతబ్రహ్మ
చర్య లయిన బ్రహ్మచారులును పాపంబునకుఁ బరోపతాపంబునకు పెఱిచి
ధర్మం బైన విత్తంబున నతిథులం బూజించుచు యజ్ఞంబులు సేయుచుఁ
బరుల యానిధనంబులు పరిగ్రహింపక నిత్యానుష్ఠానపరు లయిన గృహస్థు
లును నియతాహారు లై సర్వసంగంబులు విడిచి జితేంద్రియు లైన వానప్రస్థు
లును వనంబుల నుండి గ్రామ్యవస్తువుల నుపయోగింపక గ్రామంబుల నుండి

శరీరధారణార్థంబు నియతస్వల్పభోజను లయి నగరప్రవేశంబు పరిహరించి
కామక్రోధాదులం దొరయక శౌచాచారక్రియారతు లయి సర్వద్వంద్వంబులు
నొడిచి సర్వసంగవివర్జితు లయి యేకచరు లయి యనేకనికేతను లయిన
యతులును పీఠలు దమతమపుణ్యాచారంబులం జేసి క్రిందం బదితరంబుల
వారిని మీదం బదితరంబుల వారిని దమ్మును సుద్ధరింతురు. 221

మానాగ్నిహోత్రమును మఱి

మానాధ్యయనమును మానమోనంబు నవి

జ్ఞానమున మానయజ్ఞము

నా నయథార్థంబు లివియు నాలుగు సుర్విన్. 222

. అని యయాతి యష్టకాదు లడిగిన వాని నెల్ల సంక్షేపరూపంబునం జెప్ప
టయు వార లిట్ల నిరి. 223

. సకలధర్మవిదుండవు సర్వలోక

వర్తనము లెఱింగిన పుణ్యకర్త పీవు

నెయ్య మొసంగ నెఱింగింపు మయ్య మాకు

వెలయఁ బుణ్యలోకంబులు గలవె యనె. 224

. మీకుం బుణ్యలోకంబులు గల వని యయాతి నెప్పిన విని యన్నలువురు
సంతోషించి యేము నీదొహిత్రులము ను మ్మని త మ్మెఱింగించి వానికిఁ
బుణ్యలోకంబు లిచ్చి నట్లయ్యయాతి సర్పంగతిం జేసి తానును దొహిత్రులు
నూర్ధ్వలోకంబునకుం జనియె నని. 225

. ఆ యతులపుణ్యనకు నన

సూయునకుఁ బరీక్షిదగ్రసుతునకు వైశం

పాయనుఁ డనంత పుణ్య ఫ

లాయ త్తముగాఁగఁ జెప్పె నని కడుఁబ్రీతిన్. 226

క. పీఠశ్రీవనితాశ్రిత

భూరిస్థిరబాహుదండ బుధనుతసుగుణా

ధార కలియుగవవిత్ర

పురారాతిపదాబ్జపూజనాన క్తమతీ. 227

మత్తకోకిలము. దండితాపితపీఠ సూరినిధాన దానవినోద కో
 వండపార్థ వరాశ్రమప్రియధామ దిత్పరిపూరితా
 ఖండపాండుయశోనిధీ పరగండభైరవ వైరివే
 దండగండవిదారిఘోరతరాసిభాసిభుజార్జునా.

228

గ ద్య ము

ఇది సకలసుతవిజనవినుత నన్నయభట్ట ప్రణీతం బయిన శ్రీ మహా
 భారతంబునం దాదిపర్వంబున శ్రీ మహాభారత కథాప్రారం
 భంబును వ్యాసుజన్మంబును దేవ దైత్య దానవ ముని యక్ష
 పక్షి గంధర్వాది నానావిధభూతసంభవంబును
 దదంశావతారంబును రాజవంశోత్పత్తియు
 యయాతి చరిత్రంబును నన్నది
 తృతీయాశ్వాసము.

.....

శ్రీ మదాంధ్రమహాభారతము

ఆదిపర్వము-చతుర్థాశ్వాసము

క. శ్రీలలనాస్తనఘటిత వి
శాలోరస్థుల వివేకచతురానన వా
ణీలీలాస్పద విలస
చ్ఛాశుక్యాస్వయపయోధిసంపూర్ణశశి.

1

:-పూరువంశ క్రమము:-

సం. 1-90-11 (1-89-4)

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు యయాతికిఁ బుత్రిం
డయిన పూరుండు సకలమహీరాజ్యంబు సేయుచు వంశకర్త యయిన వానికిఁ
గౌసర్జ యనుదానికి జనమేజయుండు పుట్టి రాజై యశ్వమేధత్రయంబుఁ
జేసి వ్రథ్యాతినొందె నాజనమేజయునకు ననంత యనుదానికిఁ బ్రాచిన్వంతుఁడు
పుట్టి పరాక్రమంబున నుదయాచలపర్యంతంబు ప్రాగ్విజయంబు సేసి
ప్రాచిన్వంతుఁడనఁ బరగె నట్టి ప్రాచిన్వంతునకు నశ్వకి యనుదానికి
సంయాతి పుట్టె వానికి వరాంగి యనుదానికి నహంయాతి పుట్టె వానికిం గృత
వీర్యపుత్రి యైన భానుమతికి సార్వభౌముండు పుట్టె వానికిఁ గేకయరాజ
పుత్రి యైన సునందకు జయత్సేనుండు పుట్టె వానికి వైదర్భి యైన సుశ్ర
వసకు నవాచీనుండు పుట్టె నయ్యవాచీనునకు విదర్భరాజపుత్రి యైన మర్యా
దకు నరిహుండు పుట్టె వానికి నాంగి యనుదానికి మహాభౌముండు పుట్టె
నామహాభౌమునకుం బ్రసేనజిత్పుత్రి యైన సుపుష్టకు నయుతానీకుండు పుట్టె
వానికిం బృథుశ్రవసునిపుత్రి యైన కామకు నక్రోధనుండు పుట్టె వానికిం
గాళింగి యైన కరంభ యనుదానికి దేవాతిథి పుట్టె వానికి వైదేహి యయిన
మర్యాదకు ఋచీకుండు పుట్టె వానికి నాంగి యైన సుదేవ యనుదానికి
ఋజుండు పుట్టె ఋజునకుఁ దక్షకపుత్రి యయిన జ్వాల యనుదానికి మతి
నారుండు పుట్టి.

2

క. ఇమ్ముగ సరస్వతీతీ

రమ్మునఁ బండ్రెండువత్సరమ్ములు విధిమా

ర్గమ్మున సద్గుణముదా

య మ్మైనగఁగఁ జేసె సత్ప్రియాగము నిష్ఠన్.

క. అతనికి సరస్వతీనది

మతి ననురక్త యయి వాని మానుగఁ దనకుం

బతిఁ జేసికొనియె ధర్మ

స్థితి నయ్యిరువురకు ద్రనుఁడు ధీరుఁడు పుట్టెన్.

ప. అత్రసునకుఁ గాళింది యనుదానికి నిలినుండు పుట్టె వానికి రథంతరి య

దానికి దుష్కంతుండు పుట్టెఁ బుట్టి యనన్యసాధారణశక్తియుక్తుం డై .

క. బాలహరిణములఁ బట్టెడు

లీలను విషమాటవీచలితకేసరిశా

ర్వూలేభళరభములఁ దన

బాలత్వమునంద యెగిచి పట్టుచు మఱియున్.

క. ఉర్వీరుహనివహముతోఁ

బర్వతములు వెఱికి యొండుపర్వతములపైఁ

బర్వఁగ వై చుచు యౌవన

గర్వంబున నొప్పె నుర్విఁ గడునధికుం డై .

—:దుష్కంతుఁడు వేఁట కరుగుట:-

సం. 1—63—1

కా. ఆదుష్కంతుఁ డనంతనత్త్వఁడు సమస్తాశాంతమాతంగమ

ర్కాదాలంబిత మైన భూవలయ మాత్మాయ త్త మై యుండఁగా

నానిర్యాంకునమీరదుర్గమమహోగ్రాణ్యదేశాశితో

నానిక్ష త్రచరిత్ర నేలె నజితుం డై బాహువీర్యంబునన్.

క . ఆతనిరాజ్యంబున ను

ర్వీతలము ప్రజాసమ్మద్ధి వెలసి రుజాశో

కాతంకక్షయశంకా

పేతం బై ధర్మచరితఁ బెరుఁగుచునుండెన్.

9

చ . అమ్మహిపతి యొక్కనాఁడు మృగయావినోదార్థి యయి యాదిత్యహయం
బులకంటె పడిగలవాహనంబులు పూనినరథం బెక్కి యాజానేయతురంగా
రూఢు లైన యాశ్వీకులు పరివేష్టించి రాఁగ ననంతకుంతశ క్తిచాపకృపాణ
పాణు లయిన వీరభటనహాసంబులతోఁ జని వనంబులోని మృగంబులం
జుట్టిముట్టి.

10

క . కలయఁగ నార్బుల బొబ్బల

యులివున నవ్విసిన మనుమహోదధిఁ బెలుచం

గలఁచెను దుష్కంత మహా

బలమందరనగము సత్త్వభయజననం బై .

11

క . సరభసపరిచలితమహా

శరభద్విపరిపువరాహశార్దూలమద

ద్విరదాదిప్రకరభయం

కరవనమధ్యమున నృపతి గడుఁగడిమిమెయిన్.

12

క . ఓసరిలి పఱచుమృగముల

నేసియు డాసినమృగముల నెగిచి భుజాసిన్

ప్రేసియుఁ జంపెను మృగయా

వ్యాసక్తి నపారఘోరవన్యమృగాలిన్.

13

చ . ఇట్లు పెక్కుమృగంబుల నెగిచి చంపుచు మఱియుఁ జంపెడువేడుక నతి
దూరంబున కరిగిన నాతనిరథవేగంబు ననుగమింప నోపక యధికక్షుత్తిపాసా
పరవళు లయి పదాతు లయ్యయి ప్రదేశంబుల విశ్రమించి రంత దుష్కంతుండు
కతిపయామాత్యపురోహితసహితుం డై కొండొకనేల యరిగి ముందట నొక్క
పుణ్యనదీతీరంబున వివిధసురభికుసుమఫలభారవినమ్రతరులతాగుల్మపరిశో
భితం బయిన యొక్కవనంబు గని.

14

-:శ్లోకాశ్రమ వర్ణన:-

సం. 1-64-3

క. అమరపతిభాండవమునకు

రమణను వైశ్రవణుచైత్రరథమునకు సమా

సముగా దీనిని భూభా

గమునను రచియించె నొక్కొకమలజుడు దయన్.

15

వ. అని దానిరమణీయభావంబుఁ బొగడుచుఁ జనుదెంచి యవ్వనంబు సొచ్చు
నప్పడు.

16

చ. అతిరుచిరాగతుం డయిన యాతనికిన్ హృదయప్రమోద మా

తతముగ నవ్వనంబున లతాలలనల్ మృదులానిలాపవ

ర్జితకుసుమాక్షతావళులు సేనలు వెట్టిన యట్టి రైరి సం

పతదళిసీనినాదమృదుభాషల దీవన లొప్ప నిచ్చుచున్.

17

వ. మఱియును.

18

క. కాటడవిఁ బఱచుమృగముల

నూటడకం దిగిచి డస్సి యున్నతనిశ్రమం

బాటఁగ నెడఁ బరితాపము

దీటఁగఁ బై వీచె నన్నదీపవనంబుల్.

19

మానిని. ఏచి తనర్చి తలిర్చిన క్రోవుల నిమ్మగుఱావులజొంపములం

బూచినమంచియశోకములన్ సురపొన్నలఁ బొన్నల గేదఁగులం

గాచి బెడంగుగఁ బండిన యాసహకారములం గదళీతతులం

జూచుచు వీనుల కింపెనఁగన్ వినుచున్ శుకకోకిలసుస్వరముల్.

20

కవిరాజవిరాజితము.

చనివని ముందట నాజ్యహవిర్వృతసౌరభధూమలతాతతులం

బెనఁగినమాకుల కొమ్మలమీద నపేతలతాంతము లై నను బా

యనిమధుప్రకరంబులఁ జూచి జనాధిపుఁ డంత నెఱింగెఁ దపో

వన మిది యల్లదె దివ్యమునీంద్రునివాసము దా నగు నంచు నెదన్.

21

వ. ఇట్లు హృదయసుఖావహం బగుచున్న యవ్వనంబులో నరిగి యరిగి యన
వరతమహాద్విజపత్యమానవేదధ్వసులను నవిచ్ఛిన్నహూయమానాగ్నిహోత్ర
స్వాహాశబ్దంబులను ననేకమునిగణప్రణీతవచనవిషయవిభాగవినిర్ణయ
న్యాయనిపుణవిద్వత్సభాసంభాషణఘోషంబులను బ్రతిపక్షదుర్విభేదప్రమాణ
విచార్యమాణవేదార్థమీమాంసకగోష్ఠీవివాదనాదంబులనుం జేసి మ్రోయుచు
యజ్ఞప్రయోగప్రవీణులయిన యాజ్ఞికులకును విహితానుష్ఠానాసక్తులయిన
యనుష్ఠాతలకును నధికతపోనిరతులయిన మహాతపోధనులకును నివాసం
బయిన పుణ్యనదీతీరంబునఁ దద్దయు రమ్యం బయి గంగాతీరంబున నర
నారాయణస్థానంబునుంబోలె జగత్పావనం బైన కణ్వమహామునియాశ్ర
మంబు గని యందు. 22

పి. శ్రవణసుఖంబుగా సామగానంబులు
చదివెడు శుకములచదువు దగిలి
కదలక వినుచున్న కరులయు గరికర
శీతలచ్చాయఁ దచ్చీకరాంబు
కణముల చల్ల నిగా డ్పానపడి దానిఁ
జెంది సుఖం బున్నసింహములయు
భూసురప్రవరులు భూతబలుల్ దెచ్చి
పెట్టు నీవారాన్నపిండతతులు

తే. గడఁగి భక్షింప నొక్కటఁ గలసి యాదు
చున్న యెలుకలుఁ బిల్లులయొండునహజ
వై రివర్గంబులయు సహవాస మపుడు
సూచి మునిశక్తి కెంతయుఁ జోద్య మంది. 23

వ. ఇక్కాశ్యపుం డైన కణ్వమహామునీంద్రునకు నమస్కరించి వచ్చెద నావచ్చు
నంతకు నందఱు నిచ్చోటన యుండు నది యని. 24

చ. వలయునమాత్యులం దగినవారల నుండఁగఁ బంచి ధారుణీ
తలవిఘఁ దొక్కరుండ చని తన్విఁ బయోజదళాయతాక్షి సం
కులమిళితాశినీలపరికుంచితకోమలకుంతలన్ శకుం
తల యను కన్యకం గనియెఁ దన్మునివల్ల భుమందిరంబునన్. 25

వ. అదియును ననంతవిలాసంబున జయంతుండపోని దుష్యంతు నెఱింగి యతి సంభ్రమంబున నాననార్హ్యపాద్యాదివిధులం బూజించి కుశలం బడిగి యున్న నక్కన్యకం జూచి దుష్యంతుం డిట్ల నియె.

26

ఉ. క్రచ్చట వేట వచ్చి యిట కణ్వమహామునిఁ జూచి పోవఁగా వచ్చితి మెందు బోయిరోకొ వా రనినన్ విని యాలతాంగి వా రిచ్చట నుండి యీక్షణమ యేగిరి కానకుఁ బండ్లు దేర మీ వచ్చు బెఱింగిరేని జనవల్లభ వారును వత్తు రింతకున్.

27

వ. వచ్చునంతకు నొక్కముహూర్తం బుండునది యనిన విని యక్కోమలి వినయంబునకు మృదుమధురవచనంబులకు సంతసిల్లి దానిం కన్యకఁగా నెఱింగి మనోజరాజ్యలక్ష్మియుంబోని దాని సర్వలక్షణలక్షితంబు లయిన సర్వా పయవంబులుం జూచి సంచలితహృదయుం డై నీ పెద్దరికూతుర విట్టి రూపలావణ్యవిలాసవిభ్రమగుణసుందరి విందుల కేల వచ్చి తని యడిగిన నది యిట్లనియె.

28

—:శకుంతల దుష్యంతునకుఁ దన జన్మక్రమం బెఱింగించుట:—

సం. 1-65-14

క. జగతీవల్లభ యే న

త్యగణితధర్మస్వరూపుఁ డని జనములు దన్

బొగడఁగ జగదారాధ్యుం

డగు కణ్వమహామునీంద్రునాత్మజ ననినన్.

29

చ. ఇది మునికన్య యేని మఱి యేలొకొ యాలలితాంగియందు నా

హృదయము దద్దయుం దవిలె నిప్పలు కింకను నమ్మనేరన

య్యెద విజితేంద్రియుం డనఁగ నిమ్మునిఁ బాయక విందు నంచు దా

నిది కలరూ పెఱుంగ నవసీపతి యుత్సుకుఁ డయ్యె నాత్మలోన్.

30

వ. ఇట్లు దుష్యంతుం డాశకుంతలజన్మం బెఱుంగ వేడి వెండియు దాని కిట్లనియె.

31

తే. ఉత్తమాశ్రమనిస్థితుఁ డూర్ధ్వరేతుఁ
దైన కణ్ణమహాముని యనఘచరితుఁ
డట్టిముని కెట్లు గూఁతుర వైతి దీని
నాకు నెఱుంగంగఁ జెప్పము నలిననేత్ర. 32

వ. అని యడిగిన నారాజునకు శకుంతల యిట్లనియె. 33

క. ఇక్కమలాక్షి శకుంతల
యెక్కడియది దీనిజన్మ మెవ్విధ మవి త
మొక్కమునినాథుఁ డడిగిన
నిక్కాశ్యపు లర్థిఁ జెప్పి రేను వినంగన్, 34

వ. నాజన్మప్రకారంబు మాయయ్య యమ్మునికిం జెప్పినవిధంబు చెప్పెదఁ జిత్త
గించి విను మని యాదుష్యంతునకు శకుంతల యిట్లనియె. 35

సీ. అనఘుఁడు రాజర్షి యై తపశ్శక్తిమై
బ్రహ్మరిభావంబుఁ బడసి యున్న
సన్మునీశ్వరుఁడు విశ్వామిత్రుఁ డతిఘోర
తపము సేయుచునున్నఁ దత్తపమున
కెంతయు వెఱచి దేవేశ్వరుఁ డప్పరో
గణములలో నగ్రగణ్యు యైన
దాని మేనక యను ధవలాక్షిఁ బిలిచి వి
శ్వామిత్ర పాలికిఁ జని తదీయ

అ. ఘోరతపము చెఱిచి కోమలి నాదైన
దేవరాజ్యమహిమఁ దివిరి సీవు
గావు మనిన నదియుఁ గడు భయంపడి యమ
రేశ్వరునకు మ్రొక్కి యిట్లు లనియె. 36

చ. వనజభవప్రభావుఁ డగువాని వసిష్ఠ నవత్యశోక మ
న్వననిధిలోన ముంచిన యవారితనత్త్వఁడు నిన్నుఁ దొట్టి యీ
యనిమిషు లెల్ల వానికి భయంపడుచుండుదు రట్టి యుగ్రకో
పనుకడ కిప్పు డేగు మని పాడియె యిప్పని నన్నుఁ బంపఁగన్. 37

- ఉ. అమ్మని యల్లి చూచుడును నాక్షణమాత్రన గోత్రధారుణీ
 ధ్రమ్ములు వ్రయ్య నయ్యసుము దక్కఁగ నంబుధు లింకు మూఁడు లో
 కమ్ములు దిద్దిరం దిరుగు గాడ్పు చలింపఁగ నోడు సుగ్రతం
 బమ్మిన యట్టి కోపపరుపాలికి భామలు వోవ నోడరే. 38
- వ. అయినను నానేర్చువిధంబున నమ్మునివరుచి త్తంబు మెత్తన చిత్తజాయ త్తం
 బగునట్లుగాఁ జేసెద నని వాసపు వీడ్కొని మేనక తనకు మందమలయా
 నిలంబు దోడుగాఁ జనుదెంచి హిమవత్సర్వతప్రదేశంబునం దపంబు సేయు
 చున్న విశ్వామిత్రుతపోవనంబు సొత్తెంచిన. 39
- క. చల్ల ని దక్షిణమారుత
 మల్లన వీతెంచెఁ దగిలి యాలలనాధ
 మ్మిల్ల కుసుమాంగరాగన
 ముల్ల సనసుగంధి యగుచు మునివరుమీఁదన్. 40
- వ. అంత. 41
- చ. అనిమిషకాంతయున్ నవలతాంతవిభూషణలీల నల్లన
 ల్లన వనకేశిలాలనవిలాసగతిం జనుదెంచి ముందటం
 గనియె మహామునిప్రవరుఁ గౌశికుఁ గౌశికచి త్తభీతినం
 జననమహాతపశ్చరణసంయతచిత్తు నిరస్తచి త్తజున్. 42
- క. అంబుజలోచన కడువిన
 యంబున నమ్మునికి మ్రొక్కి యనురాగముతో
 డం బుష్పాపచయవ్యా
 జంబున విహరించుచుండె సఖులుం దానున్. 43
- చ. అలసత యొప్పుఁగాఁ దరుణి యమ్మునివల్లభుమ్రోల నున్న సం
 మిళితసుగంధబంధురసమీరవశంబునఁ దూలి బాలపై
 వలు వెడలన్ బయల్పడియె వల్లకుచంబులుఁ గక్షయుగ్మమున్
 లలితకృకోదరంబుఁ దరళత్రివళీయుతరోమరాజియున్. 44

క. అందుఁ దనదృష్టి నాటుడుఁ

గందర్పనిశితసాయకంబులు పెలుచన్

డెందముఁ గాఁడిన ధృతి నెడి

కంది మునీంద్రుండు దానిఁ గవయం దివిరెన్.

45

వ. మేనకయు విశ్వామిత్రునిష్టంబునకుం దగిన కామోపభోగంబులం బెద్దకాలంబు
రమియించిన నయ్యిద్దఱకు నిక్కన్యత పుట్టిన దీని మాలిని యను నొక్క
యేటిపులిసతలంబున బెట్టి మేనక దేవలోకంబునకుం జనియె విశ్వామిత్రుండును
దపోవనంబునకుం జనియె నంత నమ్మునిప్రభావంబున.

46

ఆ. చెలఁగి లేవ నేడ్చుచిటుతుకదానిఁ గ్ర

వ్యాదఘోరమృగము లశనబుద్ధిఁ

బట్టకుండఁ జెట్టువలఁ గప్పి రక్షించు

కొని శకుంతలతతులు గూడియుండె.

47

వ. అంత నేము శిష్యగణంబులతోడ సమిత్కుసుమఫలాహరణార్థం బక్కడకుం
జని యమ్మాలినిపులిసతలంబున శకుంతలక్షిత యై యున్న కూతు నత్యంత
కాంతిమతి నవసీతలంబున కవలరించిన తరుణశశిరేఖయుం బోనిదాని నెత్తి
కొని వచ్చి శకుంతలక్షిత యగుటం జేసి శకుంతల యను నామం బిడి కరంబు
గారవంబునం బెనిచితిమి.

48

మధురాక్కర. తనర జనకుండు నన్నప్రదాతయును భయత్రాత

యును ననఁగ నింతులకు మువ్వు రొగిన గురువులు వీర

లనఘ యుపనేత మఱియు నిరంతరాధ్యాపకుండు

ననఁగ బురుషున కియ్యేవు రనయంబును గురువులు.

49

వ. అనం బరగిన శాస్త్రార్థంబున నేము దీనికి భయత్రాతల మగుటంజేసి గురుల
మిదియును మాచే నభివర్ధిత యగుటంజేసి హృదయానందని యైన కూతు
రని కణ్ణమహామును లమ్మునికిఁ జెప్పినవిధం బంతయు శకుంతల సెప్పిన
విని దుష్యంతుం డాత్మగతంబున.

50

యునై యున్న కూతుం జూచి తనదివ్యజ్ఞానంబున సంత వృత్తాంతంబు
నెఱింగి క్షత్రియులకు గాంధర్వవివాహంబు విధిచోదితంబ యని సంతసిల్లి
శకుంతల కిట్ల నియె.

61

—:భరతుని జననము:—

సం. 1-68-1

తే. తల్లి నీకులగోత్రసౌందర్యములకుఁ
దగినపతిఁ గంటి దానికిఁ దగఁగ గర్భ
మయ్యె నీదుగర్భమున వాఁ డఖిలభువన
వహనమహనీయుఁ డగు చక్రవర్తి సుమ్ము.

62

ప. నీధర్మచరితంబునకు మెచ్చితి నీకోరినవరం బిచ్చెద వేడు మనిన శకుంత
లయు నాచిత్తం బెప్పుడు ధర్మవునంద తగిలియుండను నా కుద్భవిల్లెడు
పుత్త్రిండు దీర్ఘాయురారోగ్యైశ్వర్యబలసమన్వితుండును వంశకర్తయుఁ గాను
వలయు ననిన నమ్మహాముని కరుణించి దాని కోరినవరం బిచ్చి యథాకాల
విధుల గర్భసంస్కారరక్షణంబులు పేయించి యున్నంత వర్షత్రయంబు
సంపూర్ణం బైన శకుంతలకు భరతుం డుదయించి కణ్వనిర్వర్తితజాత
కర్మాది క్రియాకలాపుం డయి పెరుఁగుచుఁ గరతలాలంకృతచక్రండును
జక్రవర్తిలక్షణలక్షితుండును సింహసంహనన్తుండును దీర్ఘబాహుండును
సనంతజవన త్వసంపన్నుండును నై పరగుచు.

63

మ. అమితోగ్రాటవిలోనఁ గ్రుమ్మరువరాహవ్యాళశార్దూలభ
ధ్వమదేభాదులఁ బట్టి తెచ్చి మనుఁ డై కణ్వాశ్రమోపాంతభూ
జములం దోలిన కట్టుచుం బలిమిమై శాకుంతలం దొప్పె వ
స్యమదేభంబుల నెక్కుచుం దగిలి నానాశైశవక్రీడలన్.

64

ప. ఇట్లు వనంబులోని సర్వసత్త్వంబులను దనమహాసత్త్వంబునం జేసి దమియించు
చున్న యాతనిం జూచి యాశ్చర్యం బంది యందులమునులెల్ల నాతనికి
సర్వదమనుం డనునామంబుఁ జేసిరి కణ్వమహామునియు నక్కుమారు
నుదారతేజోరూపవిక్రమగుణంబులకు సంతసిల్లి వీఁ డఖిలభువనయౌవ

జ్యంబునకు సమర్థుం డగు సమయం బరుగుదెంచె నని విచారించి యొక్క
ఁడు గూఁతున కిట్ల నియె, 65

బట్టిసాధ్యులకును బుట్టినయిండ్లను
బద్ధకాల మునికి తద్ద తగదు
సతులకడన యునికి సతులకు ధర్మువు
సతుల కేడుగడయుఁ బతుల చూపె. 66

—:కన్యాయామహాముని శకుంతలను దుష్కృంతుపాలికిం బంపుట:—

సం. 1—68—10

కావున నీ విక్కుమారునిం దోడ్కొని నీపతిపాలికి నరుగు మని మహాశివో
నను లైన తనశిష్యులం గొందఁగఁ దోడువంచిన శకుంతలయు దుష్కృంతుం
దోడ్కొని దుష్కృంతుపాలికి వచ్చి సకలసామంతమంత్రిపురోహితప్రధాన
పౌరజనపరివృతుం డై యున్న యారాజుం గనుంగొని. 67

గురునాశ్రమంబునను ము
న్నరుదుగఁ బతివలనఁ గనిన యసురాగము నా
దరణము ననుగ్రహంబును
గరుణయు సంభ్రమము నపుడు గానక యెడలోన్. 68

ఎఱుఁగఁదొకొ నన్ను నెఱిగియు
నెఱుఁగని యట్లుండు నొక్కొ యెడదవ్వగుడున్
మఱచె నొకొ ముగ్ధు లధిపులు
మఱవరె బహుకార్యభారమగులు కారే. 69

తలవఁగ నాఁడు వల్కినవిధం బెడఁ దప్పఁ దలంచె నొక్కొ చూ
డ్కులు విరసంబు లై కరము క్రూరము లైన నిమిత్త మేమియో
కలయఁగఁ బల్కరించి రుపకారులు నై రని నమ్మియుండఁగా
వలవదు బుద్ధిమంతులు నవప్రియు లైన ధరాధినాథులన్. 70

అని తలంచి చింతాక్రాంత యై శకుంతల వెండియు నాత్మగంబున. 71

- క. మఱచినఁ దలఁపింపఁగ నగు
నెఱుంగనినాఁ డెల్లపాట నెఱింగింప నగున్
మఱి యెఱిగి యెఱుంగ నొల్లని
కఱియిం దెలుపంగఁ గమలగర్భనివశమే. 72
- వ. అయినను వచ్చి మిన్నక పోవంగాదు కావున నాపూర్వవృత్తాంతం బెల్ల
నెఱింగించి యే నిక్కుమారుం జూపుదు నని మనంబున నిశ్చయించి శకుంతల
యారాజున కిట్ల నియె. 73
- క. జననాథ వేటనెపమున
గొనకొని కణ్వాశ్రమమునకున్ వచ్చి ముదం
బున నందు నాకు నీయి
చ్చినవరము దలంప వలయుఁ జిత్తములోనన్. 74
- క. బాలార్కతేజుఁ డగు నీ
బాలుఁడు నీకొడుకు వీని బొరవకులర
త్నాలంకారు నుదారగు
బాలయు యువరాజుఁ జేయు మభిషేకముతోన్. 75

—:దుష్కంతుఁడు శకుంతలను నిరాకరించుట:-

సం. 1-68-18

- వ. అనిన విని దుష్కంతుండు దాని నంతయు నెఱింగియు నెఱుంగనివాఁడ పోలే
నిట్ల నియె. 76
- క. ఏ నెఱుంగ నిన్ను నెక్కడి
దానవు మిన్నకయ యనుచితంబులు పలుకం
గానేల యరుగు మంబురు
హానన యెందుండి వచ్చి తందులకు వడిన్. 77
- వ. అనిన విని వెల్ల నై వెచ్చనూర్చి నిశ్చేష్టిత యై కెందమ్మిరేకులవలనం
దొరంగు జలకణంబులపోలేఁ గోపారుణితనయనంబుల బాష్పకణంబులు

దొరఁగం దలవించి యారాజుం గటాక్షించుచు హృదయసంతాపంబు దనకుఁ
దాన్తయుపశమించుకొని పెద్దయుం బ్రొద్దు చింతించి శకుంతల యారాజున
కిట్లనియె. 78

సవిత యైన శకుంతల దుష్కృంతునకు ధర్మప్రబోధ మొనరించుట:-

సం. 1-68-22

ఏల యెఱుక లేని యితరుల యట్ల నీ
వెఱుఁగ ననుచుఁ బలికె దెఱిఁగియెఱిఁగి
యేన కాని దీని నెఱుఁగ రిందొరు లని
తప్పఁబలుక నగునె ధార్మికులకు. 79

విమలయశోనిధీ పురుషవృత్త మెఱుంగుచునుండుఁ జూపె వే
దములును బంచభూతములు ధర్మపు సంధ్యలు సంతరాత్మయున్
యముఁడును జంద్రసూర్యులు సహంబును రాత్రియు సన్మహాపదా
ర్థము లివి యుండఁగా నరుఁడు దక్కొననేర్చునె తన్ను మ్రుచ్చిలన్. 80

నా యెఱిఁగినట్ల యిన్నియు
సీయిచ్చినవరము ధారుణీవర యెఱుఁగున్
నాయందుఁ దొంటియట్టుల
చేయు మనుగ్రహ మవజ్ఞ సేయందగునే. 81

సతియును గుణవతియుఁ బ్రజా
వతియు ననువ్రతయు నై న వనిత నవజ్ఞా
న్వితదృష్టిఁ జూచు సతి దు
ర్మతి కిహముం బరముఁ గలదె మతిఁ బరికింపన్. 82

సంతతగృహమేధిఫలం
బంతయుఁ బడయంగ నోపు ననుగుణభార్యా
వంతుం డగువాఁడు క్రియా
వంతుఁడు దాంతుండు బుత్త్రవంతుండు సగున్. 83

5. మతియును. 84

సీ. ధర్మార్థకామసాధన కువకరణంబు

గృహనీతివిద్యకు గృహము విమల

చారిత్రశిక్ష కాచార్యకం బన్వయ

స్థితికి మూలంబు సద్గతికి నూత

గౌరవంబున కేకకారణం బున్నత

స్థిరగుణమణుల కాకరము హృదయ

సంతోషమునకు సంజనకంబు భార్యయ

చూచె భర్తకు నొండ్లు గావు ప్రియము

ఆ. లెట్టి ఘట్టములను నెట్టి యాపదలను

నెట్టితీరములను ముట్టఁబడిన

వంత లెల్లఁ బాయనింతులఁ బ్రజలను

నొనరఁ జూడఁ గనినజనులకెందు.

85

వ. మఱియు భార్య పురుషునం దర్థం బగుటం జేసి పురుషునకు మున్న పరేత
యైన పతివ్రత పరలోకంబునం దనపురుషుం గూడఁ దదాగమనంబు వ్రతీ
క్షించుచుండుఁ బురుషుండు మున్న పరేతుం డైనఁ బచంపడి తానును బరే
తయై తనపురుషుం గూడ నరుగు సట్టిభార్య ననమానించుట ధర్మవిరోధంబు
మఱియునుం పురుషుండు భార్యయందుఁ బ్రవేశించి గర్భంబునఁ బుత్తుం
డై తాన యుద్భవిల్లు గావున నజ్ఞాదజ్ఞా తృప్తుపసి యను నిది యాదిగాఁ గల
వేదవచనంబులయందును జనకుండును బుత్తుండును ననుభేదంబు లేదు. 86

క. విను గార్హవత్య మను న

య్యనలము విహరింపఁబడి తదాహవనీయం

బున వెలుఁగునట్ల వెలుఁగును

జనకుండు దాఁ బుత్తుం డై నిజద్యుతితోడన్.

87

క. తాన తననీడ నీళ్లు

లో నేర్పడఁ జూచునట్లు లోక స్తుత త

త్వాను జనకుండు సూచి మ

హానందముఁ బొందు నతిశయప్రీతిమెయిన్,

88

తే. సర్వతీర్థాభిగమనంబు సర్వవేద

సమధిగమము సత్యంబుతో సరియుఁ గావు
ఎఱుఁగు మెల్ల ధర్మంబుల కెందుఁ బెద్ద
యంద్రు సత్యంబు ధర్మజ్ఞు లైన మునులు.

96

క. కావున సత్యము విక్కిలి

గా విమలప్రతిభఁ దలఁచి కణ్వాశ్రమసం
భావితసమయస్థితి దయఁ
గావింపుము గొడుకుఁ జూడు కరుణాదృష్టిన్.

97

క. క్షత్రివరుఁ డైన విశ్వా

మిత్రునకుఁ బవిత్ర యైన మేనకకున్ స
త్పత్తి నయి బొంకు వలుకఁగ
ధాత్రితలనాథ యంత ధర్మేతరనే.

98

ప. అనిన శకుంతలపలుకులు సేకొన నొల్లక దుష్కంతుం డిట్లనియె.

99

క. ఏ నెట నీ వెట సుతుఁ డెట

యే నెన్నఁడు దొల్లి చూచి యెఱుఁగను నిన్నున్
మానిను లసత్యవచనలు
నా నిట్లు లసత్యభాషణం బుచితంబే.

100

క. పొడువునఁ బ్రాయంబునఁ గడుఁ

గడిఁదిబలంబునను జూడఁగా నసదృశు నీ
కొడు కని యీతని నెంతయు
నెడ మడుగుగఁ జూపఁ దెత్తె యిందలు నగగన్.

101

ప. ఇట్టి లోకవిరుద్ధంబుల కే మోడుదు మయుక్తంబు లయిన పలుకులు వలుకక
నీయాశ్రమంబునకుం బొమ్మనిన శకుంతల యత్యంతసంతాపితాంతః
కరణ యై.

102

మధ్యాక్కర. తడయక పుట్టిననాడ తల్లిచేఁ దండ్రీచే విడువఁ

బడితి నిప్పుడు పతిచేతను విడువఁబడియెద నొక్క
సుడుపులు వేయు నింకేల యిప్పటి నోములు దొల్లి
కడగి నోచితిని గాకేమి యనుచును గందె డెందమున.

103

ఓ. ఇట్లు దద్దయు దుఃఖించి విగతాశ యై బోరనఁ దొరఁగుబాష్పజలంబు
లందంద యొత్తికొనుచు నింత దైవంబ కాని యొండుశరణంబు లే దని
యప్పరమపతివ్రత తనయుం దోడ్కొని క్రమ్యతీపోవ నున్నయవస
రంబున.

104

—:దివ్యవాణి నాకర్ణించి దుష్కృతుఁడు శకుంతలను గ్రహించుట:—
సం. 1-69-28

చ. గొనకొని వీఁడు నీకును శకుంతలకుం బ్రియనందనుండు సే
కొని భరియింపు మీతని శకుంతల సత్యము వల్లె సాధ్వి స
ద్వినుత మహాపతివ్రత వివేకముతో నని దివ్యవాణి దా
వినిచె ధరాధిపాదునకు విస్మయ మందఁగఁ దత్సభాసదుల్.

105

ప. ఇ ట్లెల్లవారలకు నతిహర్షంబుగా శకుంతలపతివ్రతాత్వంబును సత్యంబును
భరతోత్పత్తియుఁ బ్రశంసించు వేలుపులపలుకు లతివ్యక్తంబు లయి యాకా
శంబువలన వీతెంచిన విని దుష్కృతుండు సభాసదులు విన నిట్లనియె.

106

తే. ఏను నీయింతయును గాని యెఱుంగ రన్య
లర్థిఁ గణ్యమహామునియాశ్రమంబు
నందు గాంధర్వవిధి వివాహమునఁ గరము
నెఱ్ఱిఁ జేసినదీనిఁ బాణిగ్రహణము.

107

తే. అన్య లెఱుంగమిఁజేసి లోకాపవాద
భీతి నెఱిగియు నిత్తన్విఁ బ్రీతి దప్పి
యెఱుంగ నంటిని నిందఱు కిప్పు డెఱుంగఁ
జెప్పె నాకాశవాణి యచ్చెరువు గాఁగ.

108

ప. అని మహానురాగంబునం గొడుకు నెత్తికొని హర్షపులక లెసఁగ నాలింగ
నంబు సేసి శకుంతలామహాదేవి సతివ్రతయగౌరవంబున సంతాపించి యౌవ
రాజ్యంబునకు భరతు సఖిషిక్తుం జేసి పెద్దకాలంబు రాజ్యసుఖంబు లనుభ
వించి తనరాజ్యాభారం బంతయు భరతుం బూన్చి దుష్కృతుండు దపోవసం
బున కరిగిన.

109

చ, భరతుఁ డశేషభూభువనభారధురంధరుఁ డై వసుంధరం
బరగి యనేకయాగములఁ జాయక భాస్కరజహ్నుకన్యకా
సురుచిరతీరదేశముల సువ్రతుఁ డై యొనరించి భూరి భూ
సురులకు నిచ్చె దక్షిణలు శుద్ధసువర్ణగవాశ్వహస్తులన్.

110

—:భరతవంశ క్రమము:—

సం. 1—90—34

వ. మఱియు నతీతానాగతు లైన నిజవంశంబున రాజుల కెల్ల వంశకర్త యయ్యె
నట్టిభరతునకుఁ గై కేయి యైన సునందకు భుమన్యుండు పుట్టె వానికి దాశార్హ
పుత్రి యైన విజయకు సుహోత్రుండు పుట్టె వానికి నిక్షేపకన్య యైన
సువర్ణకు హస్తి పుట్టె నతనిపేరం గౌరవ్యరాజధాని యైన నగరంబు హస్తి
పురంబు నా బరగె నట్టి హస్తికిం ద్రిగర్తరాజపుత్రి యైన యశోధరకు
వికుఠసుండు పుట్టె వానికి దాశార్హపుత్రి యైన వసుదేవకు నజమీధుండు
పుట్టె నయ్యజమీధునకు గైకేయియు గాంధారియు ఋక్షయు నను మవ్వరు
స్త్రీలకు.

111

క. బలయుతులు నూటయిరువది
నలుపురు సుతు బద్ధవిల్లి నానాదేశం
బులకు బతు లై రి మఱి వా
రలలో సంవరణుఁ డఖిల రాజ్యోన్నతుఁ డై.

112

క. అనఘు డు హిరవకులవ
ర్ధనుఁ డద్దిననాథతనయఁ దపతి వివాహం
బొనరగ నయ్యె నిరువుర
కును వంశకరుండు పుట్టె గురుఁ డున్నతుఁ డై.

113

వ. వానిపేరం గురుక్షేత్రంబునా బరగె నట్టికురునకు దాశార్హి యైన శుభాంగికిని
విమాంభుండు పుట్టె వానికి మాగధి యయిన సంప్రియకు ననశ్వండు పుట్టె
నియ్యనశ్వంకు మాగధి యైన యమృతకుం బరీక్షితుండు పుట్టె వానికి బహు
దానసుత యయిన సుయశకు భీమసేనుండు పుట్టె వానికిం గై కేయి యయిన

కుమారికిఁ బ్రదీపుఁడు (బర్హశ్రవసుండు) పుట్టె వానికిఁ బ్రతీపుండు పుట్టెఁ బ్రతీపునకు శిబిపుత్రి యయిన సునందకు దేవాపి శంతను బాహ్నిక నఁగా మువ్వరు పుట్టి రందు దేవాపి బాల్యంబునంద తపోవనంబున కరిగిన శంత నుండు రా జయ్యె వానికి గంగాదేవికి దేవవ్రతుం డైన భీష్ముండు పుట్టె మఱియు శంత నునకు యోజనగంధి యయిన సత్యవతికిం జిత్రాంగదవిచిత్ర వీర్యు లనంగా నిద్దఱు గొడుకులు పుట్టి రందుఁ జిత్రాంగదుండు బాల్యంబున గంధర్వనిహతుం డయిన వానికిం గొండుకవాని విచిత్రవీర్యు రాజ్యాభిషిక్తుం జేసి భీష్ముండు కాశీరాజదుహితల నంబికాంబాలిక లనువారి నిద్దఱు విచిత్ర వీర్యునకు వివాహంబు సేసిన.

114

చ. అతిశయరూపయౌవనగుణాధికసుందర మైన యాసతీ

ద్వితయమునందు సంతతరతిన్ వివశుం డయి రాజకృత్యముల్

మఱి నొకనాఁడుఁ జేయ కహిమద్యుతితేజుఁడు రాజయత్నబా

ధితుఁ డయి దేవలోకసుదతీప్రియుఁ డయ్యె విచిత్రవీర్యుఁడున్.

115

వ. అంత దౌష్యంతి సంతానవిచ్ఛేదంబుగా వచ్చిన సత్యవతీనియుక్తుం డై సకలధర్మమూర్తి కృష్ణద్వైపాయనుండు దేవరన్యాయంబున నంబికయందు ధృతరాష్ట్రుని నంబాలికయందుఁ బాండురాజును నంబికాపరిచారకయందు విదురునిం బుట్టించిన నందు ధృతరాష్ట్రునకు గాంధారికి వ్యాసవరప్రసాదం బున దుర్యోధనుం డాదిగా నూర్వురు గొడుకులు పుట్టిరి పాండురాజునియొగం బునఁ గుంతీమాద్రులకు ధర్మానిలశక్రాశ్వినులప్రసాదంబున ధర్మజభీమార్జున నకులసహదేవు లనంగా నేవురుగొడుకులు పుట్టి రయ్యేవురకుం బాంచాలి ధర్మపత్ని యయ్యె దానియందు ధర్మరాజునకుఁ బ్రతివింధ్యుండును భీమ సేనునకు శ్రుతసోముండును నర్జునునకు శ్రుతకీర్తియు నకులునకు శతానీ కుండును సహదేవునకు శ్రుతసేనుండును ననఁ బంచోపపాండవులు పుట్టిరి మఱి ధర్మరాజునకు స్వయంవరలబ్ధ యైన దేవిక యనుదానికి యాథేయుండు పుట్టె భీమసేనునకు జరంధరకు సర్వగుండు పుట్టె నర్జునునకు సుభద్రకు నభిమన్యుండు పుట్టె నకులునకుఁ జైద్య యయిన రేణుమతికి నిరమిత్రుండు పుట్టె సహదేవునకు స్వయంవరలబ్ధ యైన విజయకు సుహోత్రుండు పుట్టె మఱియు భీమసేనునకు హిడింబకు ఘటోత్కచుండు పుట్టె నిప్పాటం

బాండవపుత్త్రి లై న పదునొక్కండ్రయందును వంశకరుం డై న యభిమన్యు
నకు విరాటపుత్త్రి యయిన యు త్తరకుం బరీక్షితుండు పుట్టె. 116

క. అతనికి ననంతపుణ్యా

న్విత యనఁదగు మాద్రవతికి నీ వభిలజగ

న్నుత జనమేజయ పుట్టితి

ధృతిఁ బాండవపంశమునకుఁ దేజం బెనఁగన్. 117

వ. మఱియు నీకును వపుష్టమకును శతానీకశంకుకర్ణులు పుట్టి రందు శతానీకునకు
వై దేహికి నశ్వమేధధత్తుండు పుట్టె. 118

క. వీ రై లులుఁ బొరవులును

భారతులును గౌరవులును బాండవులు ననన్

వీరు లయి పరగి రిది నయ

పారగ భవదీయవంశపరిపాటి మహిన్. 119

వ. అనిన విని జనమేజయుండు వై శంపాయనున కిట్ల నియె. 120

క. నరవరుఁ డగుశంతనున క

మరనదికిని నెట్లు సంగమం బయ్యె మహా

పురుషుండు భీష్మఁ డెట్ల

య్యిరువురకును బుట్టె దీని నెఱిఁగింపు మొగిన్. 121

-: గంగావసువుల సమయము:-

సం. 1-91-1

వ. మఱి పాండవధాత్తరాష్ట్రసంభవంబును నవి స్తరంబుగా వినవలతుం జెప్పు
మనిన వానికి వై శంపాయనుం డిట్లని చెప్పెఁ దొల్లి యిక్ష్వాకువంశంబున
మహాభిషం డనువాఁడు పుట్టి మహాధర్మశీలుం డై న యశ్వమేధసహస్రంబును
రాజసూయశరంబునుం జేసి యింద్రాదిదేవతలం దసిపి దేవలోకంబునకుం
జని యందు దేవర్షి గణంబులతోఁ బితామహుం గొల్చుచున్న యవసరంబున
గంగానది దివ్యస్త్రీరూపధారిణి యయి బ్రహ్మసభకు వచ్చిన. 122

తే. ఊరుమూల మేర్పడఁగ నయు్యవిదవలువు
దొలఁగె ననిలంబుచేత విధాతమగుచు
నమరు లెల్లఁ బరాజ్ఞులు లైరి
సాభిలాషుఁ డై చూచె మహాభిషుండు.

123

ఆ. దాని నెఱిఁగి కమలయోని వానికిఁ గర
మల్గి మ ర్త్యయోనియందుఁ బుట్టు
మనుచు శాప మిచ్చె నొనరంగ వాఁడును
గరముభీతిఁ గరయుగంబు మొగిచి.

124

వ. మ ర్త్యలోకంబున రాజర్షి వరులలోనఁ బుణ్యచరిత్రుండు ప్రతిపుండ కావున
వానికిఁ బుత్తుండ నై జన్మించెద నొరులయందు జనింప నోప నని కమల
భవుననుమతంబు వడసె గంగయు నమ్మహాభిషుని మహానుభావంబును రూప్య
సౌందర్యంబులును దనయందుల యభిలాషయు నెఱింగి తానును మనోజబాబు
బాధిత యయి వానిన తలంచుచు మ ర్త్యలోకమునకు వచ్చునది యెదుర.

125

క. అనిమిషలోకవియోగం

బున దుఃఖితు లయి వసిష్టమునివరుశాపం

బున వచ్చువారి వసువుల

నెనమండ్రం గాంచి గంగ యెంతయుఁ బ్రీతిన్.

126

క. ద్యుతి దఱిఁగి నిజనియోగ

చ్యుతిఁ బొందను మీకు నొందుచోటికి నరుగం

గత మేమి యనిన విని య

య్యతివకు సురనదికి నిట్లు లని రవ్వసువుల్.

127

వ. ఏము వసిష్టమునివరుశాపంబునంజేసి మ ర్త్యలోకంబునం దెయ్యేనియు నొక్క
పుణ్యవతి యైన స్త్రీయందు జన్మింపం బోయెద మని దుఃఖించి తమశాపప్రకా
రంబు గంగాదేవికి నెఱింగించి యే మొందుచోట జన్మింపనోపము నీయంద
పుట్టెదము మఱి మహాభిషుండు ప్రతిపునకు శంతనుం డై పుట్టెడుఁ గావున
వానికి నీకును సమాగమం బగు మాజన్మంబునకు నిమిత్తం బాతండ యగు
ననిన విని గంగ సంతసిల్లి యిట్లనియె.

128

క. నాకభిమతంబు నిట్టిద

మీకును నుపకార మగు సమీహితబుద్ధిం

జేకొని చేసెద మీర ల

శోక స్థితి నుండుఁ డనుచు సురనది కరుణన్ .

129

వ. వసువులకు మనఃప్రియంబుగాఁ బలికిన విని వారును గంగయనుగ్రహంబు
వదసి నీవు మాకు నుపకారంబు సేయనోపుదేని నేము నీకుఁ గ్రమక్రమం
బునం బుట్టునప్పుడు మమ్ము నీళ్ళ వైచుచు మర్త్యలోకంబున నుండకుండు
నట్లుగాఁ జేయునది మాకు వసిష్ఠమహాముని యనుజ్ఞయు నిట్టిద యనిన గం
గయు నట్ల చేయుదు మఱి మీ రెల్ల స్వర్గతు లైన నాకొక్కకొడుకు దీర్ఘ
యుష్మంతుం డై యుండెడువిధం బెట్లనిన దానికి వసువు లిట్లనిరి. 130

క. మాయం దొక్కొక్కళ్ళకు

రీయాంశముఁ దాల్చి భవచరిత్రం డై దీ

ర్థాయుష్యం డష్టమవసు

వాయతభుజాఁ డుండు నీకు నాత్మోద్భవుఁ డై .

131

:-తనపుత్తునినకు భార్యవగు మని ప్రతీపుఁడు గంగ కుపదేశించుట:-

సం. 1-92-1

వ. అని యిట్లు గంగావసువు లొండొరులు సమయంబు సేసికొని చని రంత
నిక్కడ .

132

క. వీరుఁడు ప్రతీపుఁ డభిల

జ్మైరాజ్యసుఖములఁ దనిసి మామగ గంగా

తీరమునఁ దపము సేయుచు

భారతకులుఁ డుండె ధర్మపరుఁడై నిష్ఠన్ .

133

వ. ఇట్లు యమనియమవ్రతపరాయణుం డై యున్నవానికిం బ్రత్యక్షం బై
యొక్కనాఁడు.

134

ఉ. గంగ నిజాంగదీప్తు తెనఁగం జనుదెంచి లతాంగినంగతో
త్తుంగపయోధరద్వితయ తోయరుహానన చారునేత్ర ది
వ్యాంగన యై ప్రతీవవసుధాధిపుశాలవిశాలదక్షిణో
త్సంగమునందు మన్మథవశంబున నుండెఁ గరంబు లీలతోన్. 135

వ. ప్రతీపుండును దానిం జూచి యచ్చెరువంది నీ వెందులదాన వి క్లేల నాకులు
వెక్కి తనిన నది యి ట్లనియె. 136

ఆ. ఏను జహ్నుకన్య నింద్రసమాన నీ
సద్గుణావళులకు సంతసిల్లి
భానుతేజ నీకు భార్యగా వచ్చితి
నిష్ఠమునఁ బరిగ్రహింపు నన్ను. 137

చ. అనినఁ బ్రతీపుఁ డి ట్లనియె నంబురుహానన యగ్నిసాక్షికం
బునఁ బరిణీత యైనసతిఁ బొల్పుగ నొక్కతఁ గాని యన్యలన్
మనముననేనియుం దలఁప మానిని యిట్టిజితాత్ము నన్ను ని
ట్లని పలుకంగ నీ కగునె యన్యుల బల్కినయట్ల బేల వై. 138

వ. మఱి యదియునుం గాక స్త్రీభాగం బయిన డాపలికులు వెక్కిక పురుషభాగం
బై పుత్త్రారోహణయోగ్యం బైన నావలపలికులు వెక్కితి గావున నాపుత్త్రు
నకు భార్య వగు మనిన నదియు నట్ల చేయుదు నని యదృశ్య యయ్యె నంతం
ప్రతీపుఁడును బుత్తార్థి యై సకలతీర్థంబులయందు నునందాదేవియుం దాను
వేదవిహితవ్రతంబులు సలుపుచుఁ బెద్దకాలంబు దపంబు సేసిన. 139

ఆ. అధికపుణ్యమూర్తు లైన యయ్యురువుర
కమరనిభుఁడు కౌరవాన్వయంబు
వెలుఁగుచుండఁ బుట్టె వీరాగ్రగణ్యుండు
సంతతార్థదాయి శంతనుండు. 140

వ. ఇ ట్లుదయించి పెరిఁగి సంప్రాప్తయౌవనుం డైన కొడుకుం జూచి ప్రతీ
పుండు నకు నక్షయపుణ్యలోకంబులు గలిగె నని సంతసించి సకలరాజ్య
భారధారేయుఁగా నభిభక్తుం జేసి కొడుకున కిట్లనియె. 141

మధ్యాక్కం. తనుమధ్య దా నొక్కకన్య సురనదీతటమున నన్నుఁ
 గనిన నక్కన్యకఁ జూచి నీ విట్టికమనీయరూప
 వొనర నాసుతునకు భార్య వగు మన్న నొడఁబడి యియ్య
 కొనియెఁ గావున దానిఁ దగ వివాహ మగుము నెయ్యమునను.

142

—:గంగా శంతనుల సమయము:—

సం. 1-92-26

వ. మఱి యక్కోమలికులగోత్రనామంబు లడుగక దాని యిష్టంబు సలుపు మని
 కొడుకుం బించి ప్రతీవుఁడు తపోవనంబునకుం జనియె నిట శంతనుండు
 రాజ్యంబు సేయుచు నొక్కనాఁడు మహాధనుర్ధరుం డై మృగయావినోదం
 బులఁ దగిలి యొక్కరుండును వనమ్మలోఁ గ్రుమ్మరువాఁ డనిలాలోల
 కల్లోలమాలాస్పృలనసముచ్చలజ్జలకణాసారశిరశిశిరం బగుచున్న గంగా
 పులినతలంబున.

143

క. తరళాయతలోచన న

త్యురుకుచఁ దేజోభిరామ ను త్తమదివ్యాం

బరమాల్య మణిమయాలం

కరణోజ్జ్వలవేష నొక్కకన్యకఁ గనియెన్.

144

చ. కని వనకన్యయో దనుజకన్యకయో భుజగేంద్రకన్యయో

యనిమిషకన్యయో యిది వియచ్చరకన్యకయో యపూర్వ మీ

వనమున కిట్టు లేకతమ వచ్చునె మానవకన్య యంచు న

య్యనఘుఁడు దానిఁ జిత్తమున నాదట వోవక చూచెఁ బ్రీతితోన్.

145

వ. అదియు నమ్మహీవతి రూపయౌవనసౌందర్యవిలాసంబుల కోటువడి మహాను
 రాగంబున వానిని చూచుచున్నంత.

146

క. ఇరువురు నొండొరువులఁ గడు

సురుచిరముగఁ జూచువాఁడి చూడ్కులు దనకున్

శరములుగాఁ గొని యేసెను

మరుఁ డయ్యిరువుర మనోభిమానమృతిగన్.

147

వ. శంతనుండు దానిం జూచి నీ వెందులదాన వి ధేల యేకతంబ యున్నదాన
వని యడుగ నోడి మిన్నక యున్న నాతండు తనయందు దృఢానురాగుం
డగుట యెఱింగి యది యి ట్లనియె.

148

క. భూనాథ నీకు భార్యం

గా నన్నుఁ బరిగ్రహింపఁ గడుకొని యిష్టం

జేని సమయంబు సేయుము

మానుగ నా కిష్టమయిన మార్గముఁ బ్రీతిన్.

149

వ. అది యెట్లంటేని యే నెద్ది సేసినను దానికి నొడంబడి వారింపకుండను
నమ్మ నప్రియంబులు వలకక యుండను వలయు నట్లైన నీకు భార్య నై
యభిమతసుఖంబు లొనరింతు నటు గాక నీవెప్పుడేని నన్ను నప్రియంబులు
వలుకు దప్పుడ నిన్నుఁ బాసిపోదు ననిన శంతనుండు నొడంబడి దానిం
బరిగ్రహించె గంగయు మనుష్యశ్రీరూపధారిణి యై వాని కిష్టోపభోగంబులు
సలుపుచుండె నంత.

150

సీ. వరుణుఁ డాదిగఁ గల వసువులు దోడ్తోడఁ

బుట్టుచునున్న నప్పొలఁతి వారి

నల్లవ పుట్టినయప్పుడ కొనిపోయి

నిర్దయ యై గంగ నీరిలోన

వైచిన నెఱిఁగి యవ్వసుమతీనాథుండు

తనయుల ని ధేల దయయు లేక

గంగలో వై చెదు కడునధర్మం జేల

చేసెడు నానోడుఁ జెలువ దన్నుఁ

ఆ. బాసిపోవు ననియుఁ బలుకక యెప్పటి

యట్ల నుండు నంతఁ బుట్టెఁ

దనయుఁ డష్టముండు దల్లిదండ్రుల కతి

ప్రీతియును ముదంబుఁ బెరుఁగుచుండ.

151

వ. అక్కొడుకుం జూచి పుత్త్రమోహంబునఁ జంపనీనోపక శంతనుండు గంగ
కి ట్లనియె.

152

—:గంగ శంతనునకు వసువులవృత్తాంతమును దెలుపుట:—

సం. 1—29—49

క. పడయంగరానికొడుకులఁ

గడుఁ బలువురఁ బడసి పుత్త్రపూతిని వై తీ

కొడుకు నుదయార్కతేజుని

విడువఁగ నే నోప ననుచు వేడుకతోడన్.

153

వ. దాని నప్రియంబులు వలికి వారించిన నదియుం దొల్లి చేసిన సమయంబు దలంచి సీతోడినంగతి నాకు నింతియ యేను బుణ్యజలప్రవాహపవిత్రద్రిభు వనపావని యనం బరగిన గంగఁ జూపివసువులు వసిష్ఠశాపంబున వసు మతిం బుట్టుచుండి యే మొందుచోట జన్మింపనోపము నీయంద వుట్టెదము మర్త్యంబునం బెద్దకాలం బుండకుండ మమ్ము ముక్తులం జేయు మని నన్నుం బ్రార్థించిన దేవహితార్థంబు మనుష్యశ్రీరూపంబు దాల్చి నీ వలన వసువులం బుట్టించితి దీన నీకుం బుణ్యలోకంబు లక్షయంబు లగు మఱియు నియ్యష్టమపుత్తుగిండు వసువులం దొక్కొక్కళ్ళ చతుర్ధాంశంబులు దాల్చి సకలధర్మమూర్తి యయి పుట్టినవాఁడు లోకహితార్థంబుగా మర్త్యంబునం బెద్దకాలం బుండు ననిన గంగకు శంతనుం డిట్లనియె.

154

క. వసువు లనువాఁడేత

వ్యసనులు దేవతలు లోకవంధ్యులు వారిన్

వసుమతి బుట్టఁగ శాపము

వసిష్ఠముని యేల యిచ్చె వారిజనేత్రా.

155

వ. మఱి వసువులు పుట్టుచు స్వర్గంబునకుం జనుటయు నీయష్టమవసువు మర్త్యంబునం బెద్దకాలం బునికియు నేమి కారణం బని యడిగిన వానికి గంగ యిట్లనియె.

156

చ. ఆతుల్యపంబులన్ పరుణుఁ డన్మునిచే బహుపుణ్యకర్మను స్థితిఁ బ్రభవింపఁగాఁ బడిన దివ్యమునీంద్రుఁ డశేషలోకపూ జితుఁడు వసిష్ఠఁ డాశ్రమముఁ జేసి తపం బొనరించె బ్రహ్మన మ్మృతుఁ డురురత్నరాజితనుమేరుమహీధరకందరంబునన్.

157

వ. మఱియు దక్షప్రజాపతి పుత్రి యయిన సురభికిం గళ్యపునకుం బుట్టిన నందిని
దనకు హోమధేను వయి కోరిన వస్తువులు గురియుచుండఁ దపంబు నేయు
చున్న వసిష్ఠనాశ్రమంబునకు వసువులెనమండ్రును భార్యాసహితు లై
క్రీడార్థంబు వచ్చి వసిష్ఠ హోమధేనువుం జూచి దానిశీలంబునకు విన్మయం
బందుచున్నచో నం దష్టమవసుభార్య పతి కి ట్ల నియె. 158

ఆ. దీనిపాలు ద్రావి మానవుల్ పదియువే
లేండ్లు జరయు రుజయు నెఱుంగ కమర
భావమున సుఖంబు జీవించు రఁటె దీని
నేలఁ గనినవాఁడ యెందుఁ బెద్ద. 159

వ. మర్త్యలోకంబున నుశీనరపతికూతురు జితవతి యనుకోమలి నాప్రియసఖి
యే నెప్పుడు దానికిఁ బ్రియంబు గోరుచుండుదు నిమ్మొదవు నమ్ముదిత కిచ్చి
పుత్త మనినఁ బ్రణయిని వచనంబుల కనుగుణంబుగాఁ బ్రభాసుండు నిజ
భ్రాతృచోదితుం డయి వసిష్ఠహోమధేనువుం బట్టికొని పోయిన నమ్మునియు
దనహోమధేనువుం గానక వనం బెల్లఁ గలయరోసి తనయోగదృష్టిం జూచి
వసువులు గొనిపోక యెఱింగి. 160

ఆ. మనుజయోనిఁ బుట్టుఁ డని వారి కప్పడు
కోప మడర మునియు శాప మిచ్చె
భయము నొంది వివళు లయి వచ్చి వారును
వినయ మొనర నిట్టు లనిరి మునికి. 161

—:గంగ దేవప్రతునిం దెచ్చి శంతనున కిచ్చుట:—

సం. 1-94-11

వ. నీవు ధర్మమూర్తివి మాచేసిన యజ్ఞానంబు సహించి మర్త్యంబునం బెద్ద
కాలం బుండకుండ మా కనుగ్రహింపవలయు నని ప్రార్థించిన నమ్ముని
ప్రసన్నుం డయి మీకోరినయట్ల యగు నష్టముం డయిన యీ ప్రభాసుండు
పెద్దయు సపరాధంబుఁ జేసెం గావున వీఁడు మర్త్యలోకంబునం బెద్దకాలం
బుండు ననపత్యుఁడు నగు ననియె నని గంగాదేవి తనస్వరూపంబుఁ జూపి

వసూత్పత్తియు స్వర్గగమననిమిత్తంబును గాంగేయజన్మస్థితియునుం జెప్పి
దేవప్రతుం డయిన యిక్కుమారుండు పెరుగునంతకు నాయొద్దన యుండు
నని శంతను నొడంబబిచి కొడుకుం దోడ్కొని యరిగిన విస్మయం బంది
శంతనుండు ధానితోడి యిష్టోపభోగంబులం బెద్దకాలంబు సనిన నల్పకాలంబు
కా వగచుచు హస్తీపురంబునకు వచ్చి.

162

మ. తన కాజ్ఞావశవర్తులై మహి సమస్తక్షత్త్రవంశేకులై
ల్లను భక్తిం బని సేయుచుండఁగ విశాలం బైన నత్కిర్తిది
గ్వనితామోక్తికదామలీల వెలుగన్ వారాశివర్యంతభూ
జనరజైవరుఁ డయ్యు శంతనుఁడు రాజద్రాజధర్మస్థితిన్.

163

వ. ఇట్లు లోకం బెల్లఁ దనధర్మమార్గంబి పొగడుచుండ సుఖం బుండి యాతం
దొక్కనాఁడు మృగయావ్యాజంబున గంగాసమీపంబునం జనువాఁడు దన్నుం
బాసి తనుత్వంబుఁ దాల్చినట్లు గడునల్పప్రవాహం బై యున్నదానిం గంగా
నదిం జూచి యిది యేమినిమిత్తంబో యనుచు గొందొకనేల యరిగి.

164

తరలము. కనియె ముందట నమ్మహీవతి గాంగనైకతభూములం
బనుగొనన్ ధను వభ్యసించుచు బాణసంహతి సేతుగా
ఘనముగా నమరావగోఘముఁ గట్టియున్నకుమారు న
త్యనము నాత్మనమాను నాత్మజు నావగేయు మహాయకున్.

165

వ. కని పుట్టిననాఁడ చూచిన వాఁడు గావున నప్పు డెఱుంగ నేరక విస్మయా
కులికతచిత్తుం డయి యుండెఁ గుమారుండు నాతనిం జూచి తండ్రిగా నెఱుంగ
నేరకయు నిసర్గస్నేహమోహితుం డై యుండె నంత.

166

తే. దివ్యభూషణాలంకృతదేహుఁ డైన
కొడుకు వలపలిచే యూఁది కోమలాంగి
దివ్యనది ప్రీతితోఁ జనుదెంచి పతికిఁ
జూపి భూనాథ వీఁడు నీసూనుఁ డనియె.

167

౪. మఱియు.

168

సీ. సాంగంబు లగుచుండ సకలవేదంబులు

సదివె వసిష్ఠతో సకలధర్మ

శాస్త్రాదిబహువిధశాస్త్రముల్ శుక్రబ్ర

హస్పతుల్ నేర్చినయట్ల నేర్పె

బరమాత్రవిద్య నప్పరకురాముం డెంత

దక్షఁ డంతియ కడుదక్షఁ డయ్యె

నాత్మవిజ్ఞానంబునందు సనత్కుమా

రాదుల యట్టిఁడ యనఘఘూర్తి

ఆ. నొప్పు గొనుము వీని నుర్వీశ యని సుతు

నిచ్చి గంగ సనిన నెఱిఁగి తనయు

నెమ్మిఁ దోడుకొనుచు నిధిఁ గన్న పేదయ

పోలె సంతసిల్లి భూవిభుండు.

169

వ. తనపురంబునకు వచ్చి సకలరాజన్యప్రధానసమక్షంబున గాంగేయునకు యౌవ
రాజ్యాభిషేకంబు సేసి కొడుకుతోడివి నోదంబులం దగిలి నాలుగువత్సరంబు
లనన్యవ్యాపారుం డై యుండి యొక్కనాఁడు యమునాతీరంబున వేట
లాడుచుఁ గ్రుమ్మరువాఁ డహూర్వసురభిగంధం బాఘ్రాణించి దానివచ్చినవల
నారయుచు నరిగి యమునాతీరంబున.

170

—:శంతనుఁడు సత్యవతిని భార్యగాఁ గోరి ప్రతిహత

మనోరథుఁ డగుట:—

సం. 1-94-41

క. కనకావదాతకోమల

తనులతఁ దనుమధ్యఁ గమలదళనేత్రను యో

జనగంధి నవనినాథుఁడు

గనియెను సురకన్యవోని కన్నియ సంతన్.

171

ఉ. దానిశరీరసౌరభము దానివిలోలవిలోకనంబులున్

దానిమనోహరాకృతియు దానికుచిస్మితవక్త్రకాంతియున్

దానిలిలాసముం గడుముదంబునఁ జూచి మనోజబాణసం

తానహతాత్ముఁ డై నృపతి దానికి నిట్లనియెం బ్రయంబునన్.

172

ఉ. ఎందులదాన వేకతమ యియ్యమునానది నోడ నడ్పుచున్
 సుందరి నీకు నున్ని యిది చూడఁగఁ దా నుచితంబె నావుడున్
 మందమనోజ్ఞహాసముఖమండల మెత్తి మృగాక్షి చూచి సం
 క్రందననన్నిభున్ నృపతిఁ గన్యక యిట్లని పల్కెఁ బ్రీతితోన్. 173

వ. ఏను దాశరాజుకూతురఁ దండ్రినియోగంబున నిక్కార్థంబు ధర్మార్థంబు
 సేయుచుండు ననిన దాని యభినవరూపసౌందర్యంబులు దొల్లియు విని
 యెఱింగినవాఁ డై యక్కోమలిం గామించి దాశరాజుకడకుం జని తనయభి
 ప్రాయం బెఱింగించిన నతండును సంతసిల్లి శంతను నత్యంతభక్తిం
 బూజించి యిట్లనియె. 174

తే. పుట్టినప్పుడ కన్యకఁ బోలు నట్టి
 వరున కిచ్చుట యిది లోకవర్తనంబు
 వసుమతీనాథ నీయట్టివరున కిచ్చి
 ధన్యులము గామె యిక్కన్యఁ దద్దపేర్చి. 175

వ. అయినను నాడెందంబునం గలదానిం జెప్పెద నిక్కన్యక నీకు ధర్మపత్నిఁ
 గాఁ జేయునట్టి నిష్ఠంబు గలదేని నావేడిన దాని నిమ్మనిన శంతనుండు
 దాని నీ నగునేని యిచ్చెదఁ గానినాఁ డీనేర నది యేమి సెప్పు మనిన దాశరా
 జిట్లనియె. 176

మధ్యాక్కర. భూపాల నీకు నిక్కోమలివలనఁ బుట్టిన సుతుఁడు
 నీపరోక్షంబున రాజు గావలె నెమ్మి నిట్లేగ
 నోపుదే యనిన శంతనుఁడు గాంగేయు యువరాజుఁ దలఁచి
 యీపల్కు దక్కఁగ నొండు వేడుమ యిచ్చెద ననిన. 177

—:గాంగేయుఁడు బ్రహ్మచర్యవ్రతంబుఁ బూని భీష్మం డగుట:—

సం. 1-94-54

వ. నా కొం డెద్దియు నిష్ఠంబు లేదనిన విని యద్దాశరాజుచేతం బ్రతిహత మనో
 రథుం డయి క్రమ్మటి నిజపురంబునకు వచ్చి శంతనుండు చింతాక్రాంతుం
 డయి సత్యవతిని తలంచుచు నివృత్తకార్యాంతరుం డయియున్న నొక్క
 నాఁడు గాంగేయుండు తండ్రిపాలికి వచ్చి యిట్లనియె. 178

చ. భవదభిరక్షితక్షితికి భాధ యొనర్పగ నోపునట్టి శా
త్రవనివహంబు లేదు వసుధాప్రజ కెల్ల ననంతసంతతో
త్సవముల రాజులెల్ల ననిశంబు విధేయుల నీకు నిట్లు మా
నవవృషభేంద్ర యేలొకొ మనఃపరిచావముఁ బొంది యుండఁగన్. 179

ప. అనిన విని పెద్దయుంబ్రొద్దు చింతించి శంకనుండు గొడుకున కిట్లనియె. 180

క. వినవయ్య యేకపుత్రుఁడు
ననవత్యుఁడు నొక్కరూప యని ధర్మువులన్
విని నీకుఁ దోడు పుత్రుల
ననఘా పడయంగ నిష్ట మయినది నాకున్. 181

క. జనవినుత యగ్నిహోత్రం
బును సంతానమును వేదములు నెడతెగఁగాఁ
జన దుత్తమవంశజులకు
ననిరి సుహృధర్మనిపుణు లై న మునీంద్రుల్. 182

క. నీవస్త్రశస్త్రవిద్యా
కోవిదుఁడవు రణములందుఁ గ్రూరుఁడ వరివి
ద్రావణ సాహసికుండవు
గావున నీయునికి సమ్మఁగానేర నెదన్. 183

ప. బహుపుత్రార్థంబు యర్హంబు సేయవలయు వివాహం బయ్యెద ననిన విని
గాంగేయుండు వృద్ధాచార్యపురోహితసుహృజ్ఞనంబులతో విచారించి
యోజనగంది రాజుచిత్తంబునం గలుగుట యెఱింగి యనేరరాజన్యసమ
న్వీతుం డయి దాశరాజుకడకుం జని మా రాజునకు సత్యవతినిఁ దేవింగా
విచ్చునది యని యడిగిన నాతండును దేవప్రతుం బూజించి నీవు ధర్మశీ
లుండ పథానర్థవిదుండవు సకలకార్యసమర్థుండవు గుర్వర్థంబు గన్వార్థి వై
వచ్చితివి కావునం గృతార్థుండ నైతి నెవ్వనియేవి వీర్యంబున నిక్కన్య
యుద్భవిల్లె నట్టియుపరిచరుం డను రాజుని యీ సర్వవతి నొరుల కీ వలవదు
శంతనునక యిచ్చునది యనుటంజేసి తొల్లి యసీతుం డయిన దేవలుండు

కన్యార్థి యయి వచ్చి ప్రక్కాఁడ్యతుం డయ్యె నిట్టి సంబంధ మెవ్వరికిఁ
బడయనగు. 184

క. విను మైనను సావత్స్యం
బనుదోషము కలదు దీన నదియును నీచే
తన పరిహార్యము నీవలి
గిన నడ్డమె పురహరాజకేశవు లయినన్. 185

వ. ఆదోషం బెట్లు పరిహృతం బగు నట్లుగా నీచి త్తంబునం దలంచి వివాహంబు
నేయు మనిన గాంగేయుం డి ట్లనియె. 186

చ. వినుఁడు ప్రసిద్ధు లైన పృథివీవతు లిందఱు నేగురుప్రయో
జనమునఁ జేసితిన్ సమయసంస్థితి యాలలితాంగి కుదృపిం
చినతనముండ రాజ్యమును జేయఁగ నర్హుఁడు వాఁడ మాకు నె
ల్లను బతి వాఁడ కొరవకులస్థితికారుఁ డుదారసంపదన్. 187

వ. అని సభాసదుల తెల్ల రోమహర్షణంబుగా నత్యవ్రతుం డయిన దేవవ్రతుండు
పలికిన పెండియు దాశరా జి ట్లనియె. 188

క. నీ వఖిలధర్మవిదుఁడవు
గావున నీ కిట్ల చేయఁగా దొరకొనియెన్
భావిభవత్పుత్రు లిట్టిరె
నీ విహితస్థితియు నలువనేర్తురె యనినన్. 189

క. ధృతిఁ బూని బ్రహ్మచర్య
వ్రత మున్నతిఁ దాల్చితిని ధ్రువంబుగ ననప
త్యల యైనను లోకము లా
యతిఁ బెక్కులు గలవు నాకు ననుభావ్యము లై. 190

వ. అని యిట్లు సత్యవతిని దనతండ్రికి వివాహంబు నేయుపొంటె నిజరాజ్య
వరిత్యాగంబును బ్రహ్మచర్యవ్రతపరిగ్రహంబును జేసిన దేవవ్రతుసత్యవ్ర
తంబునకు గురుకార్యధురంధరత్వంబునకు మెచ్చి దేవర్షి గణంబులు నాతని

వయిం బుష్పవృష్టిఁ గురిసి భీష్ముం డని పొగడిరి దాశరాజును గరంబు సంత
సిల్లి శంతనునకు సత్యవతి నిచ్చె నంత. 191

మ. ఇనతేజుం డతిభక్తిఁ గాంచనరథం బెక్కించి యక్కన్యఁ దో
డ్కొని తెచ్చెం దనతల్లి సత్యవతినిన్ డోడీజనుల్ దన్ను బో
రనఁ గీర్తింపఁగ శంతనుం డతిమనోరాగంబునం బొంద శాం
తనవుం డాతతకీర్తి హస్తపురికిం దత్కృతుకారంభుఁ డై. 192

—:చిత్రాంగద విచిత్రవీర్యుల వృత్తాంతము:—

సం. 1-95-1

వ. శంతనుండును బరమానురాగంబున సత్యవతిని వివాహం బై యతిమనుషం
బయిన యాభీష్ముసత్యవ్రతంబునకు సంతసిల్లి యాతనికి స్వచ్ఛందమర
ణంబుగా వరం బిచ్చి సత్యవతియందుఁ జిత్రాంగద విచిత్రవీర్యులన విద్దఱు
గొడుకులం బడసి వారలు సంప్రాప్తయౌవనులు గాకుండఁ బరలోకగతుం
డైనఁ చంద్రికి భీష్ముండు పరలోకక్రియలు నిర్వర్తించి చిత్రాంగదు రాజ్యా
భిషిక్తుం జేసిన నాతండును నతివ్యాలోలుం డై గర్వంబున నెవ్వరి నుజక
సుర దనుజ మనుజ గంధర్వాదుల నాక్షేపించుచున్న వాని కలిగి చిత్రాంగదుం
డను గంధర్వపతి యుద్ధార్థి యయి వచ్చినం గురుక్షేత్రంబునందు. 193

ర. నరగంధర్వాధిపు ల

య్యరువురు చిత్రాంగదులు సహింపక యని నొం

దొరుఁ దాఁకి వీరఁ బొడిచిరి

హిరణ్యతీర్తరమున నహినబలాధ్యుల్. 194

క. వదలక మాయాయుద్ధా

తిదక్షఁ డయి వంచనోన్నతిన్ గంధర్వుం

డుదితరవితేజుఁ జిత్రాం

గదుఁ జంపె విచిత్రపత్తకార్ముకహస్తన్. 195

వ. ఇట్లు చిత్రాంగదుండు గంధర్వనిహతుం డైనఁ దత్పరోక్షంబున భీష్ముండు
విచిత్రవీర్యుం గౌరవరాజ్యంబున కభిషిక్తుం జేసిన. 196

క. వసునిభుడు పై తృకం బగు
 వసుధరాజ్యంబు భీష్మవచనమున గత
 వ్యసనుడయి తాల్చె దేజం
 బెసంగంగ విచిత్రపీఠ్యఁ డిద్దయకుం డై .

197

—:భీష్ముడు కాశీరాజుకూతుల స్వయంవరమున కరుగుట:—

సం. 1-96-4

వ. అట్టి విచిత్రపీఠ్య నారూఢయౌవనుం జూచి భీష్ముడు వివాహయత్నపరుం
 డయి తనచారులవలనం గాశీరాజుకూతుల స్వయంవరోత్సవంబు వివి ధను
 ర్ధరుం డయి రథం బెక్కి యొక్కరుండును వారణాసిపురంబునకుం జని
 యందు స్వయంవరంబునకుఁ మూగిన రాజలోకం బెల్ల వెఱచి వెఱుగువడి
 చూచుచుండ నక్కన్యకలఁ దన రథం బెక్కించుకొని యెల్లవారలు విన
 ని ట్లనియె.

198

క. నాయనుజునకు వివాహము
 సేయఁగఁ గన్యాశ్రయంబుఁ జేకొని బలిమిం
 బోయెద నడ్డం బగువా
 రాయతభుజశక్తి నడ్డ మగుఁ డాజిమొనన్ .

199

వ. బ్రాహ్మంబు మొదలుగాఁగల యెనిమిదివివాహముల యందు క్షత్రియులకు
 గాంధర్వరాక్షసంబు లుత్తమంబులు స్వయంవరమున జయించి వివాహం
 బగుట యంతకంటె నత్యుత్తమంబు గావున నిఘ్నాఁగినరాజలోకంబు నెల్ల
 నోడించి యిక్కన్యలఁ దోడ్కొని నాచనుట యిది ధర్మంబు యని కాశీరాజు
 నకుం జెప్పి వీడ్కొని భీష్ముడు వచ్చునప్పుడు.

200

మ. సరనాగాశ్వవరూఢయాథములతో నానావసీనాథు లు
 ధ్రువు లై యొక్కట నొండొరుం జఱచి యుత్తుంగానిలోద్ధాతసా
 గరసంక్షోభసమంబుగాఁ గలగి వీరన్ పీరు లై తాకి యే
 సిది దేవవ్రతుపై నభోవలయ మచ్చిద్రంబుగా నమ్ములన్ .

201

క. వారల నందఱు రౌద్రా

కారుం డై కసిమసంగి గాంగేయుఁడు దు

ర్వారపటుబాణనిహతిని

వీరాహవరంగమునకు విముఖులఁ జేసెన్.

202

క. నెఱినుఱక వైరివీరుల

నెఱఁకుల దూఱంగ నేయు నృపపుంగవు నం

పఱకోర్వక పిఱుసని రని

వెఱచి విషణ్ణు లయి సకలవిషయాధిపతుల్.

203

వ. ఇట్లు నిఖిలక్షత్రియక్షయార్థం బలిగిన పరశురాముండును బోలెఁ గడునలిగి
పరశురామశిష్యుం డాక్షత్త్రవర్గంబు నెల్ల దన శరధారావర్షంబున ముంచి
యొడించి యేకవీరుం డయి వచ్చువాని పిఱుంద నమరసన్నద్ధుం డయి
సాల్పుండు ననుదెంచి.

204

—:సాష్ట్రుఁడు భీష్మునితో యుద్ధంబు నేయుట:—

సం. 1-96-27

ఉ. ఈవసుధాధినాథుల జయించిన యట్టిద కాదు చక్క నై

పోవక నిల్వ నా కెదిరి పోర మదీయధనుస్విము క్తనా

నావిధమార్గఱోగ్రగహనంబున దిగ్భ్రమఁ బొంద కెమ్మెయిం

బోవఁగబోలు నీ కనుచుఁ బూరుకులో త్తముఁ దాఁకె వీఁకతోన్.

205

వ. భీష్ముండును దనరథంబు నివర్తింపించి సంవర్తనమయనమవర్తియుంబోలె
నతిరౌద్రాకారుం డయి నిలిచిన.

206

చ. అనిలజవంబునం బఱచు నమ్మదనాగ మెదిర్చి క్రమ్మఱిం

చిన పరికాఁడపోలెఁ గురుసింహవరూఢము నిట్లు గ్రమ్మఱిం

చునె యితఁ డంచునుం దగిలి చూపఱు సాల్వమహీశువిక్రమం

బొనరఁగ నల్గడం బొగడుచుండిరి విస్మయన క్తచిత్తు లై.

207

వ. అంత.

208

- క. ధృతిమెయి శతసంఖ్యయు దశ
శతసంఖ్యయు శతసహస్రసంఖ్యయును శతా
యుత సంఖ్యయుఁగా దేవ
ప్రతుమీదను సాల్వుఁ డేసె వాఁడిశరంబుల్ , 209
- క. ఘనభుజుఁ డన్నియు నడుమన
తునియఁగ వడి నేసి వానితురగచయస్యం
దనసూతుల నొక్కొక య
మ్మునఁ ద్రెళ్ళఁగ నేసె భరతముఖ్యుఁడు పోరన్ . 210
- క. రథమును రథ్యంబులు సా
రథియును వృథ యైన భగ్నరథుఁడై భాగీ
రథి కొడుకుచేత విమనో
రథుఁడై సాల్వుండు నిజపురంబున కరిగెన్ . 211
- వ. ఇట్లు సకలరాజులొకంబు నెల్ల నశ్రమంబున నోడించి సాల్వరాజు మందల
విడిచి పరాక్రమలబ్ధి లయిన కాశీరాజదుహితల సంబాంబాలికాంబికలం
దోడ్కొనివచ్చి భీష్ముండు విచిత్రవీర్యునకు వివాహంబు సేయ నున్న నందుఁ
బెద్దయది యైన యంబ యిట్లనియె . 212
- ఆ. పరగ నన్ను సాల్వపతి వరియించినఁ
దండ్రిచేతఁ బూర్వదత్త నైతి
సమ్మహీశునకు నయంబున నెయ్యది
ధర్ము వెఱిఁగి దానిఁ దలఁపు మిపుడు . 213

—:విచిత్రవీర్యుని వివాహము; మరణము:—

సం. 1-96-52

- వ. అనిన విని భీష్ముండు ధర్మవిధు లయిన బ్రాహ్మణులయనునుతంబున దాని
సాల్వరాజున కిచ్చిపుచ్చి మహోత్సవంబున నయ్యిరువురు కన్యకల విచిత్ర
వీర్యునకు వివాహంబు సేసిన . 214

ఉ. లాలితరూపయౌవనవిలాసవిభాసినులైన యంబికాం
బాలికలన్ వివాహమయి భారతవంశకరుండు గామలీ
లాలితానుభోగరసలాలనుఁ డై నిజరాజ్యభారచిం
తాలనుఁ డయ్యెఁ గామికి నయంబునంనొడు దలంపఁబోలునే. 215

వ. ఇట్లు సకలవ్యాపారరహితుం డై కాశీరాజదుహితల నయ్యిరువుర నతిప్రణయ
గౌరవంబునం దగిలి. 216

సీ. అమలసుధారమ్యహర్మ్యతలంబుల
నవకుసుమామోదనందనములఁ
గృతకాద్రికందరక్రీడాగృహంగణ
వివిధరత్నోపలవేదికలను
గలహంసకలనాదకమనీయకమలిసీ
దీర్ఘి కాసై కతతీరములను
రమియించుచును గామరాగాధికాసక్తిఁ
జేసి శోషించి విచిత్రవీర్యుఁ

ఆ. డమరపురికిఁ జనిన నతనికిఁ బరలోక
విధుల శాస్త్రదృష్టి వెలయఁ జేసె
నాపగాతనూజఁ డభిలబాంధవులయు
బ్రాహ్మణులయుఁ దోడ భానునిభుండు. 217

—:సత్యవతి భీష్ముని వివాహమాడు మని కోరుట:—

సం. 1-97-4

వ. మఱియు సత్యంతశోకార్ణవంబున మునిగిన తల్లిని మఱదండ్రను నాశ్వా
సించి యరాజకం బయిన రాజ్యం బకలంకంబుగాఁ బ్రతిపాలించుచున్న కొడుకు
నఖిల ధర్మవిదు గాంగేయుం జూచి సత్యవతి యిట్లనియె. 218

క. శంతనుసంతానంబును
సంతతకీర్తియును బిండసత్కృతియును న
త్యంతమహాభారమును బ
రంతప నీయంద చిరతరం బై నిలిచెన్. 219

- చ. జననుర సర్వధర్మములు సర్వజగత్పరివర్తనశ్రమం
 బును మఱి సర్వవంశములుఁ బుట్టినమార్గము నీవ నిక్కువం
 బనఘ యెఱుంగు దున్నతగుణాఢ్యుఁడవున్ భరతాన్వయావలం
 బనుఁడవు నీవ ని న్నొకఁడు పంచెదఁ జేయుము మత్రియంబుగన్. 220
- క. ఇక్కురువంశంబున నీ
 వొక్కరుఁడవ యున్నవాఁడ పుర్వీరాజ్యం
 బెక్కటి సేకొని తేజము
 దిక్కుల వెలిఁగింపు సంతతియుఁ బడయు మొగిన్. 221
- క. నిరతంబు బ్రహ్మమొదలుగ
 వరుసన యెడతెగక యిట్లు వచ్చినవంశం
 బురుఘజ నీ వుండఁగ నీ
 తరమున విచ్చిన్న మగుట ధర్మవె యనినన్. 222
- క. విని భీష్ముఁ డనియె మీ కి
 ట్ల ని యానతియాయదగునె యమ్మెయి నావ
 ల్కిన పల్కును మఱి నాతా
 ల్చిన వ్రతమును జెఱువ సంత చిఱుతనె చెప్పుఁడా. 223
- క. హిమకరుఁడు శైత్యమును న
 ర్యముఁడు మహాతేజమును హుతాశను డుష్ట
 త్వము విడిచిరేని గుర్వ
 ర్థము నాచేకొనిన సద్వ్రతంబు విడుతునే. 224
- చ. పృథివ్యాధిమహాభూతంబులు గంధాదిగుణంబుల నెట్లు విడువ వట్ల యేనును
 గురుకార్యంబున మీకుల్కార్థంబుగా సర్వజనసమక్షంబున నాచేసిన సమయ
 స్థితి విడువ నది యట్లుండె మీయాస తిచ్చినట్లు నాయెఱుంగనిధర్మపులు లేవు
 శంతనుసంతానంబు శాశ్వతం బగునట్లుగా క్షత్త్రధర్మంబు సెప్పెద నాచెప్పిన
 దాని ధర్మార్థవిదు లయి లోకయాత్రానిపుణు లయిన పురోహితవ్రతముఖ
 నిఖిలబ్రాహ్మణవరులతో విచారించునది యని భీష్ముం డందఱు విన
 ని ట్ల నియె. 225

చ. పితృవధజాతకోపపరిపీడితుఁ డై జమదగ్నిసూనుఁ డు
 ద్ధతబలు హైహయన్ సమరదర్శితు జంపి యశేషధారుణీ
 పతుల వధించె గర్భగతబాలురు నాదిగ నట్టిచోటఁ ద
 త్సతులకుఁ దొల్లి ధర్మవిధి సంతతి నిల్పరె భూసురోత్తముల్. 226

—:దీర్ఘ తముని వృత్తాంతము:-

సం. 1-98-6

వ. మఱి యదియునుంగాక యుతథ్యుం డను మునివరునిపత్ని మమత యను దాని
 గర్భిణి నభ్యాగతుం డయి బృహస్పతి దేవరన్యాయంబున నభిలషించినఁ
 దధీయగర్భస్థుం డయిన పుత్తుఁడెఱింగి యిది ధర్మవిరుద్ధం బని యాక్రో
 శించిన వానికి నలిగి బృహస్పతి సర్వభూతేష్పితం బైన యిక్కార్యంబు
 నందు నాకుఁ బ్రతికూలుండ వయితివి కావున దీర్ఘతమంబును బొందు మని
 శాపం బిచ్చిన వాఁడును దీర్ఘతముండు నాఁ బుట్టి సకలవేదవేదాంగవిదుం డయి
 జాత్యంధుం డయ్యును తన విద్యాబలంబునఁ బెద్దకాలంబునకుఁ బ్రద్యేషిణి
 యను నొక్కబ్రాహ్మణి వివాహం బయి గౌతమాదు లయిన కొడుకులం
 బెక్కండ్రం బడసిన నది లబ్ధిపుత్త్రియై తన్ను మెచ్చకున్న నిట్లె నన్ను
 మెచ్చ వని దీర్ఘతముండు ప్రద్యేషిణి నడిగిన నది యిట్లనియె. 227

తే. పతియు భరియించుఁ గావున భర్తయయ్యె
 భామ భరియింపఁబడుఁ గాన భార్యయయ్యెఁ
 బరగ నని మనయందు వీడ్వడియె నిన్ను
 నేన యెల్లకాలము భరియింతుఁ గాన. 228

ఆ. ఎంత కాలమయిన నిప్పొట భరియింప
 నోప నింక నరుగు మొండుకడకు
 ననిన నిర్దయాత్మ లని దీర్ఘతముఁ డల్లి
 సతుల కెల్ల నపుడు శాప మిచ్చె. 229

క. పతిహీన లయిన భామిను
 లతిధనవరు లయ్యుఁ గులజ లయ్యును నసలం
 కృత లయ్యెడు మాంగల్య ర
 హిత లయ్యెడుఁ గృపణవృత్తి నిదియు మొదలుగన్. 230

వ. అని శాపం బిచ్చిన దీర్ఘతమునకు నలిగి ప్రద్వేషిణి యిమ్ముదుకని నె
టయేనియుం గొనిపొం డని తనకొడుకులం బంచిన వారును నయ్యాతఘ్య
నతివృద్ధ జాత్యంధు నింధనంబులతో బంధించి మోహంధు లయి గంగలో
విడిచిన నమ్మునియును బ్రవాహవేగంబునఁ బెక్కుదేశంబులు గడచి చనియె
నంత నొక్కనాఁడు బలి యను రాజు గంగాభిషేకార్థంబు వచ్చినవాఁ డయ్యిం
ధన బంధనంబున నుండియు నుదాత్తానుదాత్తస్వరితప్రచయస్వరభేదంబు
లేర్పడ సలక్షణంబుగా వేదంబులం జదువుచుఁ దరంగఘట్టనంబునం దన
యున్న దరిం జేరవచ్చినవానిఁ దీరంబుఁజేర్చి యింధనబంధనంబులు విడిచి
మహర్షి మామతేయుంగా నెఱిఁగి తన్నెఱింగించుకొని నమస్కారంబు సేసి
యి ట్లనియె.

231

క. ఎందుండి వచ్చి తిందుల

కెందుల కేఁగుదు మహామునీశ్వర విద్వ

ద్వందిత నాపుణ్యంబునఁ

జెందితి నిన్నిష్టఫలముఁ జెందినపాటన్.

232

వ. ఏ నపుత్త్రకుండ నై యెవ్విధంబునను సంతానంబు వడయనేరకున్న వాఁడ
నాకు సంతానదానంబు దయ సేయు మని యతనిం బూజించి తనపురంబునకుం
దోడ్కొని చని ఋతుమతి యైయున్న తనదేవి సుదేష్ఠ యనుదాని సమర్పిం
చిన నదియును.

233

ఆ. పుట్టుజీకు పృథ్వుఁ బూతిగంధానమ

వేదజడునిఁ బొంద వెలఁది రోసి

తన్నపొనిదానిఁ దన్నిఁ గోమలిఁ దన

దాదికూఁతుఁ బంచెఁ దపసికడకు.

234

వ. ఆదీర్ఘ తముండును దానియందుఁ గాఢీవదాదుల నేకాదశపుత్త్రులం బుట్టించిన
బలియును సంతసిల్లి వీరలు నాకులపుత్త్రుకులే యనిన నమ్మునివాని
కి ట్లనియె.

235

క. వీరలు నీకులపుత్తులు

గారు భవదేవిదాదిగాదిలినుత్తకున్

భూరిభుజ యుద్భవించిన

వారు మహాధర్మపరు లవారితసత్త్వల్.

236

వ. అనిన నబ్బలి సంతానార్థి గావున వెండియు నమ్మునిం బ్రార్థించి తత్ప్రసాదంబు వడసి సుదేష్ట నియోగించిన దీర్ఘతముండును దాని యంగంబు లెల్ల నంటి చూచి వంశకరుండును మహాసత్త్వండును నయ్యెడు కొడుకు నీకుం బుట్టు నని యనుగ్రహించిన దానికి నంగరా జను రాజర్షి పుట్టె నివ్విధంబున నుత్తమక్షత్రియక్షేత్రంబులందు ధర్మమార్గంబున బ్రాహ్మణుల వలనం బుట్టి వంశకరు లయిన క్షత్రియు లనేకులు గలరు.

237

—:సత్యవతి భీష్ముని యనుమతంబున వ్యాసుని సోదర

క్షేత్రములయందు సంతానమును బడయు మని నియోగించుట:—

సం. 1-99-1

క. కావున నియతాత్మ జగ

త్పావను ధర్మస్వరూపు బ్రాహ్మణుఁ బడయం

గా వలయు వాఁడు సంతతిఁ

గావించు విచిత్రవీర్యకక్షేత్రములన్.

238

వ. అనిన భీష్మపలుకులకు సంతోషించి సత్యవతి దొల్లి దన కన్య యై యున్న కాలంబునఁ బరాశరుండు దన్నుఁ గామించుటయు నమ్మునివరంబునఁ దన కన్యాత్వంబు దూషితంబు గాకునికియుఁ దత్ప్రసాదంబునంజేసి యమునా ద్వీపంబునఁ గృష్ణద్వైపాయనుండు గానీనుం డయి సద్యోగర్చంబునఁ బుట్టి పని గల యప్పుడ తన్నుఁ దలంచునది యని చెప్పి తపోవనంబునకుం జనుటయును భీష్మనకుం జెప్పి నిజతపోదహనదగ్ధపాపేంధనుం డయిన కృష్ణద్వైపాయనుం డఖిలధర్మమూర్తి నిత్యసత్యవచనుండు నానియోగంబున నీయనుమతంబున భవద్భార్యతృక్షేత్రంబులయందు సంతానంబు వడయు ననిన నమ్మహర్షి కీర్తనంబు విని భీష్ముండు కరకమలంబులు మొగిచి వ్యాస భట్టారకుఁ డున్న దిక్కునకు మ్రొక్కి తొల్లి జగంబు లుత్పాదించిన యాది

మబ్రహ్మకుం గలసామర్థ్యంబు గల వేదవ్యాసుం డిక్కురువంశంబుఁ బ్రతి
ష్ఠించునది యెల్లవారికి నభిమతంబ యనిన నత్యవతి కురువంశోద్వహ
నార్థంబు పారాశర్యుం దలంచుడు నాక్షణంబ.

239

ఉ. నీలగిరీంద్రశృంగమున నిర్మల మైన సువర్ణవల్లరీ
జాలమువోని పింగళవిశాలజటాచయ మొప్పఁ గా వచ
శ్రీలలితుండు వచ్చి నిలిచెన్ హరిసీలవిసీలవిగ్రహో
రాశరుచుల్ వెలుంగఁగ బరాశరసూసుఁడు తల్లిముందటన్.

240

వ. సత్యవతియును బెద్దకాలంబునకు వచ్చిన యావ్రథమపుత్రు నతిహర్షంబునం
గొఁగిలించికొని యవిరళపయోధారల నానందబాష్పధారలం జేసి యభి
షేకించుచున్న నమ్మునివరుండును దల్లిబాష్పజలంబులు దుడిచి యభివాద
నంబు సేసి పురోహితపురస్సరభూసురవరులతో విధిపూర్వకంబుగా
భీష్ముండు సేసిన యర్ఘ్యాది పూజలు సేకొని సుఖాసీనుండైయున్న నమ్మహా
మునిఁ గుశలం బడిగి సత్యవతి యిట్లనియె.

241

క. జనకునకును స్వామిత్వము
తనయోద్దేశమునఁ గలిమి తధ్యమ యది య
జ్ఞనవికిఁ గలుగున కావునఁ
జనుఁ బనిఁ బంపంగ నిన్ను జననుత నాకున్.

242

చ. అనుపమరాజ్యసంపదకు నర్హుఁడు వంశము విస్తరింప నో
పిన సుచరిత్రుఁ డీసుతుడు భీష్ముఁడు దొల్లియుఁ దండ్రికిం బ్రయం
బనఘుఁడు సేయుచుండి నిఖిలావనిరాజ్యనివర్తనంబునుం
దనరఁగ బ్రహ్మచర్యమును దాలె జగద్విదితప్రతిజ్ఞఁ డై.

243

క. ఈయన్వయవిచ్ఛేదము
నీయెఱుఁగనియదియె నన్మునిస్తుత జగముల్
నీయంద నిలిచినవి గా
వే యిక్కాలత్రయప్రవృత్తులతోడన్.

244

౮. ధృతి నీయనుజుం దై వి
శ్రుతుడైన విచిత్రపీఠ్య సుతేత్రములన్
సుతులం బడయుము కులమచి
రతసంతతి నెగడ దేవరన్యాయమునన్. 245

౯. నీకారణమున వంశ ము
నాకుల మై నిలుచుటయుఁ దదాప్తులుఁ బ్రజలున్
శోకభయంబులు విడుతురు
నాకును భీష్మనకుఁ గడు మనఃప్రియ మెనఁగున్. 246

౧౦. అని సత్యవతి నియోగిం
చిన వేదవ్యాసుఁ డట్ల చేయుదు నిది యెం
దునుగలధర్మవ యెప్పుడు
వినఁబడు నానాపురాణవివిధ శ్రుతులన్. 247

౧౧. ఇక్కాశీరాజదుహితయందు ధర్మస్థితి బుత్త్రోత్పత్తిఁ గావించెద వీరలు
నాచెప్పిన వ్రతం బొక సంవత్సరంబు సేసి శుద్ధాత్మ లగుదు రేని సత్పుత్రులు
పుట్టుదు రనిన సత్యవతి యి ట్లనియె. 248

౧౨. ప్రకటముగ వంశవిస్తా
రకు లగు పుత్త్రీకులఁ జెచ్చెరం బడయు మరా
జక మయిన ధారుణీప్రజ
కొక నిమిషం బయినఁ బ్రకృతి నుండఁగ లావే. 249

౧౩. అనిన యరాజకం బయిన యప్పుడ భూప్రజయందు సర్వధ
ర్మపులు దొలంగు దేవమునిముఖ్యులు వాయుదు రోలి పృష్ఠిలే
దవు మఱి యర్హువుల్ దఱుఁగు నందురు గావునఁ గాలయాపనం
బవితథవాక్య చేయక నయంబున రాజ్యము నిల్పు మిత్తఱిన్. 250

౧౪. దయ నీచే నుత్పాదితుఁ
లయిన సుతులు దమ్మెఱుంగునంతకు భీష్మం
డయ నయశాలి సమర్థుం
డయి చేకొని రాజ్యభాగ మారయుచుండున్. 251

వ. అని సత్యవతి కృష్ణద్వైపాయను నియోగించి ఋతుమతియు శుచిస్నాత
యు నై యున్న యంబికకడకుం జని క్షేత్రజ్ఞుం డైనవాఁడు సుపుత్త్రిండు
గావున ధర్మ్యం బైన విధానంబున నీవు రాజ్యధురంధరుం డయిన కొడుకుం
బడసి భరతవంశంబు నిలుపు మెల్లధర్మంబులకంటెఁ గులంబు నిలుపుటయు
మిక్కిలి ధర్మంబు నేటిరాత్రి నీకడకు దేవరుండు వచ్చుం దదాగమనంబుఁ
బ్రతీక్షించి యుండునది యని కోడలి నొడంబఱిచి యనేకసహస్రమహీసురు
లను ఋషులను నిష్ఠభోజనంబులం దనిపియున్న నారాత్రియందు. 252

—:ధృతరాష్ట్ర పాండురాజు విదురుల జననము:—

సం. 1-100-4

క. తివిరి సుతజన్మ మెన్నం

డవునొకొ దేవరునివలన ననుచును నవవ

ల్లవకోమలాంగి యంబిక

ధవశేక్షణ విమలశయనతలమున నున్నన్.

253

మధ్యాక్కర. అవసరజ్ఞుం డయి వ్యాసుఁ డేతెంచె నంత న త్తపసి

కవిగడ్డంబును గవిజడలును గవిలకన్నులునా

దవిన యన్నవ నల్ల నైన దీర్ఘ పుండనుపును జూచి

యువిద గన్నుంగవ మొగిచి దెఱవక యుండె భయమున.

254

వ. కృష్ణ ద్వైపాయనుండును దానికిం బుత్త్రిదానంబు సేసి యాయంబికయందు
బలవరాక్రమవంతుం డయిన కొడుకు పుట్టువాఁడు మాతృదోషంబున నంధుం
డగు ననిన విని విషణ్ణుచి త్త యయి సత్యవతి వెండియుం గృష్ణ ద్వైపాయనుం
బ్రార్థించి యింక నంబాలికయం దొక్కకొడుకుం బడయు మని నియోగించిన
నెప్పటియట్ల యమ్మునివరుండు నంబాలికకడకుం జనిన దనవేషంబునకు
వెఱచి వెల్ల నై యున్న నక్కోమలికిం బుత్త్రిదానంబు సేసి యాయంబాలిక
యందు మహాబలవరాక్రమగుణవంతుడు వంశకరుండు నగు పుత్త్రిండు
పుట్టువాఁడును మాతృదోషంబునఁ బొందుదేహుం డగు నని చెప్పి యరిగిన. 255

క. బలవన్మదనాగాయత

బలయుతుఁడు సుతుండు పుట్టెఁ బ్రజ్ఞావక్షం

డలఘుఁడు దృతరాష్ట్రం దా
లలనకు నంబికకుఁ గురుకులప్రవరుం డై .

256

క. అంబాలికకును గుణర

త్నాంబుధి పాండువిరాజితాంగుఁడు ప్రభవిం
చెం బాండురాజు కురువం
శంబు ప్రతిష్ఠింప ధర్మసర్వజ్ఞుం డై .

257

వ. ఇట్లు క్రమంబునం బుట్టిన దృతరాష్ట్రపాండుకుమారులకు బ్రాహ్మణసమేతుం
డై భీష్ముండు జాతకర్మాదిక్రియ లొనరించి నంత నాంబికేయు జాత్యంధుం
జూచి దుఃఖిత యయి సత్యవతి వెండియుం బారాశర్యుం దలంచుడు నాక్షణంబ
యమ్మునివరుండు వచ్చి పని యేమి యని యన్న నీయంబికకుఁ బ్రభమపుత్త్రిం
డంధుం డయ్యె నింక నొక్కకొడుకు రూపవంతుం బడయు మనిన నది నియ
తాత్మ యగునేని సుపుత్త్రిండు పుట్టు ననవుడు సత్యవతి తొల్లింజీయట్ల
కోడలి నియోగించిన నక్కొమలి యమ్మునివరు వికృతవేషరూపగంధంబుల
కోపక రోసి తన దాసి ననేకభూషణాలంకృతం జేసి తన శయనతలంబున
నుండం బంచిన వ్యాసభట్టారకుండు వచ్చి దానిచేసిన యిష్టోపభోగంబులం
దుష్టుం డై దానికిం బుత్త్రీదానంబు సేసిన.

258

ఆ. చండకోపుఁ డయిన మాండవ్యమునివరు

శాపమున జముండు సంభవిత్రై
విదురుఁ డనఁగ ధర్మవిదుఁడు పారాశర్యు
వీర్యమునను నవార్యవీర్యబలుఁడు.

259

వ. అనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె.

260

—:మాండవ్యోపాఖ్యానము:—

సం. 1-191-1

అ. సకలజీవరాశి సుశృతదుష్కృత ఫల

మరసి నడుపుచున్న యట్టి ధర్మఁ
డిందు కూద్రయోనియందు మాండవ్యుచే
శపుఁ డై యదేల సంభవించె.

261

వ. అని యడిగినవానికి వైశంపాయనుం డిట్లని చెప్పె మాండవ్యుం డను
బ్రహ్మర్షి దొల్లి మహివలయంబునం గల తీర్థంబులెల్ల నేకాంతచారి యయి
సేవించి యొక్కనగరంబున కెడగలుగ నడవిలో నాశ్రమంబు గావించి
తద్వారవృక్షమూలంబున నూర్ధ్వబాహుం డయి మౌనవ్రతంబునం దపంబు
సేయుచున్న నన్నగరంబు రాజునర్థంబు మ్రుచ్చిలికొని మ్రుచ్చులారెకులచేత
ననుభావ్యమాను లై మాండవ్య సమీపంబునం బాటి యయ్యాశ్రమంబులో
డాగిన వారి వెనుదగిలి వచ్చిన యారెకు లమ్మునిం గని రాజధనపహారు
లయిన చోరులు నీయొద్దనపాటి రెట వోయి రెటుంగుదేని చెప్పు మనిన
నమ్ముని మౌనవ్రతుండు గావునఁ బలుకకున్నం గినిసి యయ్యాశ్రమంబులోఁ
జొచ్చి వెదకి ధనంబుతోడ నామ్రుచ్చులం బట్టికొని.

262

అ. తాన చోరులకును దాపికాడై వేష

ధారి మిన్నకేని తపము సేయు

చున్నయట్లు వలుక కున్నవాఁ డని యెగ్గు

లాడి యారెకులు నయంబు లేక.

263

వ. మాండవ్య నామ్రుచ్చులతోన కట్టికొని వచ్చి రాజునకుం జూపి ధనం బొప్పించిన
రాజు నామ్రుచ్చులం జంపించి తపోవేషంబున నున్నమ్రుచ్చుని యమ్మాం
డవ్యునిఁ బురంబు వెలువలశూలప్రోతుం జేయించిన.

264

క. మునివరుఁ డ ట్లుండియుఁ దన

మనమున నతిశాంతుఁ డయి సమత్వమునఁ దప

మ్రొనరించె ననశనుం డ

య్యను బహుకాలంబు ప్రాణయుక్తుం డగుచున్.

265

వ. ఇట్లు శరీరదుఃఖంబు దలంపక తపంబు సేయుచున్న యమ్ముని తపంబు
పేర్మికి మెచ్చి మహామునులు పక్షి లయి రాత్రి వచ్చి మునీంద్రా మహాతపస్వి
వై న నీకిట్టి దుఃఖంబు గావించిన వారెవ్వ రని యడిగిన వారికి నమ్మాండవ్యుం
డి ట్లనియె.

266

తే. ఎఱిగి యెఱిగి నన్నడుగంగ నేల దీని

సుఖము దుఃఖంబు బ్రాప్తించు చోట నరుఁడు

దగిలి తనకర్మవశమునఁ దనకుఁ దాని

కర్తగా కన్యులకు నేమికారణంబు.

267

వ. అని యమ్మహోమునులతో మాండవ్యుండు పలికినవలుకు లన్నగరరక్షకులు
 విని వచ్చి రాజున తెఱింగించిన రాజునుం బఱతెంచి శూలప్రోతుం డయి
 యున్న మాండవ్యునకు నమస్కరించి నాచేసిన యజ్ఞానంబు సహించి నాకుం
 బ్రసాదింప వలయు నని శూలంబువలన నమ్మునిం బాచుచో నది పుచ్చరాకున్న
 దానిమొదలు మెత్తన తునిమించినఁ దత్కంతపార్శ్వంబునందు శూలశేషం
 బంతర్గతం బై యుండె దానంజేసి యామునియాణిమాండవ్యుండు నాఁబర
 గుచు నమ్మహాయుని ఘోరతపంబుసేసి యెల్లలోకంబులు గమించి యొక్క
 నాఁడు యమునిపురంబునకుం జని ధర్మరాజున కి ట్లనియె. 268

క. దండధర యిట్టి దారుణ
 దండమునకు నేమిదుష్కృతముఁ జేసితి ను
 గ్రుండ వయి తగనిదండము
 దండింపఁగ బ్రాహ్మణుండఁ దగునే నన్నున్. 269

వ. అనిన మాండవ్యునకు ధర్మరా జి ట్లనియె. 270

క. సౌలయక తూనిఁగలం గొ
 ఱ్ఱులఁ బెట్టితి నీవు నీచిఱుతకాలము త
 త్పుల మిప్పు డనుభవించితి
 తొలఁగునె హింసాపరులకు దుఃఖప్రాప్తుల్. 271

వ. అనిన విని మాండవ్యుం డలిగి జన్మంబు మొదలుగాఁ పదునాలుగు వత్స
 రంబులుదాఁటునంతకుఁ బురుషుండు బాలుండు వాఁ డెద్దిసేసినఁ బాపంబుం
 బెద్దపొరయండు వానికి నొరు లెగ్గుసేసిన బాతకు లగుదు రిది నా చేసినమర్యాద
 నీ విట్టిధర్మంబు దలంపక బాల్కంబున నల్పదోషంబుఁ జేసిన నాకు బ్రాహ్మ
 ణోచితంబు గాని క్రూరదండంబు గావించిన వాఁడవు మర్త్యలోకంబున
 యోనిం బుట్టు మని శాపం బిచ్చుటం జేసి వాఁడు విదురుం డై పుట్టె. 272

క. అని మాండవ్యాశ్వాసము
 జనమేజయునకు నుదారచరితునకుఁ బ్రియం
 బునఁ జెప్పెను వై శంపా
 యసుఁ డవితథపుణ్యవచనుఁ డని కడుభక్తిన్. 273

—: అశ్వాసాంతము:—

క. సత్యాశ్రయ కులశేఖర

నిత్యోదయ రాజరాజన్యవ సుకవిజన

స్తుత్య మహాగుణ విమలా

దిత్యాగ్రతనూజ విమలధీరమణీయా.

274

ద్రుతవిలంబితము. త్రిభువనాంకుశ దీప్తనిధీ సమ

స్త భువనాశ్రయ ధర్మధురంధరా

కుభయశఃపరిశోభిత పూర్వది

క్రృభువిలాస కృపారసబంధురా.

275

గ ద్య ము

ఇది సకలసుకవిజనవినుత నన్నయభట్ట ప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునం

దాదిపర్వంబునం గౌరవవంశ కీర్తనంబును గంగాశంతను సమాగమం

బును వసూత్పత్తియు స్వర్గగమనంబును దదంశసంఘాతంబున

గాంగేయుజన్మంబును దద్రాజ్యనివర్తనంబును బ్రహ్మచర్య

వ్రతప్రతిజ్ఞాపరిపాలనంబును సత్యవతివివాహంబును

జిత్రాంగద విచిత్రవీర్యుల జన్మంబును జిత్రాంగద

మరణానంతరంబున భీష్ముండు విచిత్రవీర్యు

రాజ్యంబున నిలుపుటయు విచిత్రవీర్యుని

వివాహంబును వానిపరోక్షంబునఁ గృష్ణ

ద్వైపాయనుపలన ధృతరాష్ట్ర పాండు

రాజుల జన్మంబును మాండవ్యుకాపం

బున విదురుజన్మంబును నన్నది

చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ మదాంధ్రమహాభారతము

ఆదిపర్వము-పంచమాశ్వాసము

శ్రీనాథమూర్తి విబుధని

ధాన మహాదానతర్పితద్విజవర వేం

గీనాథ పార్థనిభ యభి

మానమహార వ మహేంద్రమహిమాతిశయా.

1

—:ధృతరాష్ట్ర పాండుకుమారులు పెరుగుట:—

సం. 1-202-1

వ. అక్కఱకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు ధృతరాష్ట్ర పాండు విదురులు భీష్మాభిరక్షితు లై పెరుగుచు నుపనయనానంతరంబున నధ్యయనం బొనరించి రాజవిద్యలయందు జిహ్వము లై యున్నంత.

2

సీ. అమరావగానుతు సనుశాసనంబునఁ

గౌరవరాజ్యంబు గడు వెలుంగెఁ

గురుభూము లుత్తరకురువులకంటెను

నధికలక్ష్మీయుక్తి నతిశయిల్లె

ధర్మాభిసంరక్షితం బైన భూప్రజ

కెంతయు నభివృద్ధి యెనఁగుచుండె

వలసినయప్పుడు వానలు గురియుట

సన్యసమృద్ధి ప్రకస్త మయ్యెఁ

ఆ. బాలుసేవెఁ బుష్పఫలభరితంబు లై

తరువనంబు లొప్పె ధర్మకర్మ

నిరతిఁ జేసి కరమునెమ్మితో నన్యోన్య

హితముఁ జేయుచుండి రెల్లజనులు.

3

- మ. అమలావారపవిత్రభూసుఁడరేణ్యాగారషణ్యప్రదే
శములం దధ్యయనారవంబు విధివత్స్విహాస్వధాన్వస్తీశ
బ్దములున్ మంగళతూర్యఘోషములు నుద్యత్కృతుకాశీర్షినా
దములున్ రమ్యతరంబు లయ్యె ధరణిం దద్రాజ్యసంపృద్ధితోన్ . 4
- వ. ఇట్లు బ్రహ్మోత్తరంబుగాఁ బ్రజావృద్ధియు సన్యసమృద్ధియు సగుచుండ
నాంబికేయు ధృతరాష్ట్ర రాజ్యాభిషిక్తుం జేసి భీష్ముండు దనకువిల్లును విదురు
బుద్ధియును సహాయంబులుగాఁజేరాజ్యంబు రక్షించుచున్నంత. 5
- ఉ. ఆయము గర్వమున్ విడిచి యన్యవతుల్ పని సేయ నిట్లు గాం
గేయభుజాబలంబున నికృతవిరోధిసమాజుఁడై కుమా
రాయితశక్తిశాలి ధృతరాష్ట్రుఁడు రాజ్యము సేయుచుండె న
త్యాయతకీర్తితోఁ దనకు హస్తీపురం బది రాజధానిగన్ . 6
- వ. ఇట్లు రాజ్యంబు సేయుచు నారూఢయౌవనుం డైన యాధృతరాష్ట్రునకు
వివాహంబు సేయ సమకట్టి భీష్ముండు గాంధారపతి యయిన సుబలుకూతు
గాంధారి యను దాని నతిశయరూపలావణ్యశీలాభిజాత్యసమన్వితఁగా బ్రాహ్మ
ణులవలనఁ విని విదురున కిట్లనియె. 7
- క. ఈవంశము విచ్ఛేదము
గావచ్చినఁ గులము నిలువఁగా సత్యవతీ
దేవి వచనమున సంతతి
గావించెను వ్యాసుఁడును జగత్కర్త దయన్ . 8
- క. ఈకులము వివర్ధింపఁగ
నాశభిమత మేను వింటి నలినేక్షణ దా
నేకశతసుతులఁ బడయఁగ
నాకన్యక వరము వడసె నటె హరుచేతన్ . 9
- వ. కావున ధృతరాష్ట్రునకు గాంధారిని వివాహంబు సేయుదము గాంధారపతి మన
తోడి సంబంధమునకుం దిగు నని నిశ్చయించి సుబలుపాలికిఁ దగు ఘుదుసళ్ళం
బించిన సుబలుండును సుముఖుం డై కురుకులవిస్తారకుం డయిన ధృత

రాష్ట్రాండ యిక్కన్యకకు నర్హుండు గావున నారాజునకు గాంధారి నిచ్చితి
ననిన వాని బంధుజనంబు లెల్లఁ దమలో నిట్లనిరి. 10

తే. అంగములలోన మేలు త్తమాంగ మందు

నుత్తమంబులు గన్నుల యుర్విజనుల

కట్టికన్నులు లేవను నదియకాక

యుత్తముఁడు గాఁడె, సద్గుణయుక్తి నతఁడు. 11

—:ధృతరాష్ట్రుఁడు గాంధారిని వివాహంబు సేసికొనుట:—

సం. 1-103-10

వ. అనిన వారిపలుకులు విని గాంధారి ధృతరాష్ట్రునకుఁ బితృవచనదత్తఁగాఁ
దన్ను నిచ్చయించి నాకుఁబతి యిమ్మహీపతియ కాని యొరుల నొల్ల నని
యప్పరమపతివ్రత పరపురుషదర్శనంబు పరిహరించి పతి కనుగుణంబుగా
నేత్రపట్టంబున దననేత్రంబులు గట్టికొని యుండె నంత నక్కన్యం దోడ్దాని
దాని సహోదరుం డయిన శకుని మహావిభూతితో హస్తీపురంబునకు వచ్చిన
ధృతరాష్ట్రుండును బరమోత్సవంబున గాంధారిని వివాహం బై దానితోఁ బుట్టిన
కన్యకల సత్యవ్రతయు సత్యసేనయు సుదేష్ఠయు సంహితయుఁ దేజ
శ్రవయు సుశ్రవయు నికృతియు శుభయు శంభువయు దశార్ణయు నను
పదుండ్ర నొక్కలగ్నంబున వివాహం బయి మఱియును. 12

క. కులమును రూపము శీలముఁ

గలకన్యలఁ దెచ్చి తెచ్చి గాంగేయుం డీ

నలఘుఁడు ధృతరాష్ట్రుఁడు కుల

తిలకుండు పరిగ్రహించె దేవీశతమున్. 13

వ. అంత.

14

సీ. వేదంబులందుఁ బ్రవీణుఁడై మఱి సర్వ

శాస్త్రంబులందుఁ గౌశలము మెఱసి

యసికుంతకార్ముకాద్యాయుధ విద్యల

యందు జితశ్రముఁడై తులంగ

సింధురారోహణశిక్షల దక్షఁ డై
 సీతీప్రయోగముల్ నెఱయ నేర్చి
 యతిమనోహరనవయౌవనారూఢుఁ డై
 కఱలేనిహిమరశ్మికాంతి దాల్చి

అ. పెరుఁగుచున్నకొఱకుఁ బృథువక్ష నాయత
 బాహు దీర్ఘ దేహుఁ బాండుఁ జూచి
 వీవివలనఁ గులము వెలుఁగు నంచును నెడ
 జాహ్నువీసుతుండు సంతసిల్లి.

15

వ. ఇక్కుమారున కెందు వివాహంబు సేయుద మని విదురుతో విచారించుచుండె
 సంతఁ దొల్లి.

16

-:కుంతి చరిత్రము:-

సం. 1-004-1

సీ. యాదవకులవిభుఁ డగు శూరుఁ డనునాత
 డాత్మతనూజులయందుఁ బెద్ద
 దాని నంబుజముఖి ధవళాక్షి వసుదేవు
 చెలియలిఁ బృథ యనుచెలవఁ బ్రీతిఁ
 దనమేనయ త్తనందనుఁ డపు త్త్రకుఁ డైన
 యాకుంతిభోజున కర్థితోడఁ
 గూఁతుఁగా నిచ్చినఁ గోమలి యాతని
 యింటఁ దా నుండి యనేక విప్ర

తే. వరుల కతిథిజనులకు నవారితముగఁ
 దండ్రీపనుపున నిష్ఠాన్నదాన మొనరఁ
 జేయుచున్న దుర్వాసుఁడన్ సిద్ధమౌని
 వచ్చె నతిథి యై భోజనవాంఛఁ జేసి.

17

వ. కుంతియు నమ్మునివరుకోరిన యాహారంబు వెట్టిన సంతుష్టుం డై యమ్ముని
 వరుం డి ట్లనియె సీమంత్రంబున సీవేవేల్పుల నారాధించితవ్వేల్పులు
 సీకోరిన యట్టి పుత్రకుల నిత్తు రని యాపద్ధర్మంబుగా నొక్కదివ్యమం

త్రంబుఁ బ్రసాదించి చనిన నమ్మంత్రశక్తి యెఱుంగ వేడి కుంతి యొక్క-
నాఁ దేకాంతంబ గంగకుం జని యవగాహనంబు సేసి. 18

క. అమ్మంత్రముఁ దనదగు హృద
యమ్మున నక్కన్య నిలిపి యాదిత్యున క
ర్వ్య మ్మెత్తి నాకు నిమ్ము ప్రి
యమ్మున నీయట్టిపుత్తు నంబుజమిత్తా. 19

క. అని కేలు మొగించి విలిచిన
వనజాయతనేత్ర కడకు వచ్చెను గగనం
బున నుండి కమలమిత్తుఁడు
తన తీవ్రకరత్వ ముడిగి తరుణద్యుతితోన్. 20

వ. అక్కన్యకయు నట్టి తేజోరూపంబు సూచి విస్మయంబునను భయంబునను
గడు సంభ్రమించి నడునడ నడుంగుచున్నదాని నోడకుండు మని సూర్యుండు
ప్రసన్నుం డై నీకోరినవరం బీవచ్చితి ననిన గొంతియు లజ్జావనతవదన యై
యొక్క బ్రహ్మవిదుండు నాకుం గరుణించి యిమ్మంత్రం బుపదేశించిన దాని
శక్తి నెఱుంగవేడి యజ్ఞానంబున నిన్నుం ద్రిలోక్తైకదీపకుం ద్రిపురుష
మూర్తిఁ ద్రివేదమయు రావించిన యాయపరాధంబు నాకు నహింప
వలయు. 21

ఆ. ఎఱుకలేమిఁ జేసి యింతు లెప్పుడు నవ
రాధయుతలు సాపరాధ లయిన
వారిఁ గరుణ నెల్ల వారును రక్షింతు
రనుచు సూర్యునకు లతాంగి మొక్కె. 22

వ. సూర్యుండును నీకు దుర్వాసుం డిచ్చిన వరంబును మంత్రంబుశక్తియు నెఱుం
గుదు మదీయదర్శనంబు వృధ గాదు నీయభిమతంబు సేయుదు ననిన గొంతి
యిట్లనియె. 23

ఆ. ఏను మంత్రశక్తి యెఱుంగక కోరితిఁ
గన్య కిదియు కోరఁగాదు నాక
నాకు గర్భ మయిన నా తలిదండ్రులు
జుట్టములును నన్నుఁ జూచి నగరె. 24

వ. అనిన విని సూర్యుండు దానికిఁ గగుణించి నీకు సద్యోగర్చంబునఁ బుత్త్రిఁ
డుద్భవిల్లు నీ కన్యాత్వంబును దూషితంబు గా దని వరం బిచ్చినఁ దక్షణంబు
యక్కున్యకకు సంకుమంతునంశంబున గానీనుం డై . 25

—:కర్ణుఁడు జనియించి సూతగృహంబు నేరుట:—

సం. 1-104-10

చ. సలలిత మైన పుట్టుఁగవచంబు నిసర్గజ మైన కుండలం
బులయుగళంబు నొప్పఁగ సుపుత్త్రిఁడు కర్ణుఁడు పుట్టె సూర్యమం
దల మొకొ భూతలంబున బెడంగయి దీప్తి సహస్రకంబుతో
వెలుఁగెడు నా నిజద్యుతి సవిస్తరలీల వెలుంగుచుండఁగన్. 26

వ. అంత నాదిత్యుం డాకాశంబున కరిగినఁ గొడుకుం జూచి కుంతి దద్దయు
విస్మయం బంది యెద్దియుం జేయునది నేరక. 27

తరువోజ. ఏల యమ్ముని నాకు నిచ్చె నిమ్మంత్ర మిమ్మంత్రశక్తియే నెఱుఁగంగ
వేడి

యేల పుత్త్రికుఁ గోరి యెంతయు భక్తినినుఁ దలంచితి బ్రీతి నినుఁడును నాకు
నేల సద్యోగర్చ మిచ్చెఁ గుమారుఁ డెల యప్పుడ యుదయించె నింకెట్లు
లీలోకపరివాద మే నుడిగింతు నింతకు నింతయు నెఱుఁగరె జనులు. 28

వసంతతిలకము. ఈబాలు నెత్తుకొని యింటికిఁ జన్న నన్నున్
నాబంధు లందఱు మనంబున నేమనా రె
ట్లీబాలసూర్యనిభు నిట్లు లడించి పోవం
గా బుద్ధి పుట్టు నని రన్య మనంబులోనన్. 29

వ. వందురి వగచుచున్న దానిపుణ్యంబున నాదిత్యప్రేరితం బయి యనర్హ రత్న
వసుభరితం బయిన యొక్క మంజస సదీప్రవాహవేగంబునం దనయొద్దకు
వచ్చిన దానిలోఁ జెచ్చెరఁ దనకొడుకుం బెట్టి కుంతి నిజగృహంబునకు వచ్చె
నంత. 30

ఆ. ఘనఘజుండు రాధ యనుదానివతి యొక్క
సూతుఁ డరుఁగు దెంచి చూచి రత్న
పుంజభరిత మయిన మంజసలో నున్న
కొడుకు దానితోన కొనుచు వచ్చి.

౪. తన భార్యకు రాధకు ని

చ్చిన నదియును గరము సంతసిల్లి కుమారుం

గని చన్నులు సేపి ముదం

బునఁ బెనిచెను సుహృదు లెట్టి పుణ్యమొ యనఁగన్.

32

వ. ఇట్లు వసునివహంబుతో పచ్చుటంజేసి వసుషేణుం డను నామంబునం బరగి కర్ణుండు రాధేయుం డై సూతగృహంబునం బెరుఁగు చుండె నంత నిట. 33

—పాండురాజు వివాహ మై దిగ్విజయము సేయుట:—

సం. 1-105-1

సీ. యదుకులవిమలపయఃపయోనిధిసుధా

కరరేఖఁ గమనీయకాంతినిలయ

ననవరతాన్నదానాభితర్పితముని

విప్రజనాశీఃపవిత్రమూర్తి

వినయాభిమానవివేకసౌజన్యాది

నదమలగుణరత్నజన్మభూమిఁ

బరమపతివ్రతాభరణాభిశోభితఁ

దామరసేక్షణఁ దాల్మియందుఁ

అ. బృథివిఁ బోనిదానిఁ బృథ యను కన్యక

నధికపీరుఁ డై స్వయంవరమునఁ

బడసి పరనరేంద్రపరిభావి పాండుభూ

వరుఁడు పేర్మితో వివాహ మయ్యె.

34

వ. మఱియు భీష్మానుమతంబున మద్రరాజతనయ మౌద్రి యనుదాని మహోత్సవంబున వివాహం బై పాండురాజు భరతకులరత్నాలంకారుం డై పరాక్రమంబున నెవ్వరిని మెచ్చక యపారచతురంగబలసమన్వితుం డై.

35

మ. ధ్వజసిపాతభరంబునం దలరఁగా ఛాత్రీధరాహీంద్ర మూర్ధజరత్నప్రకరంబు యన్నతగజేంద్రస్యందనప్రోల్లసద్వజ్రవాళాహతిఁ దూలఁగా జలదబృందం బీక్రీయన్ సర్వదిగ్విజయార్థం బరిగెం గురుప్రభుఁడు దోర్విర్యప్రకాశార్థి యై.

36

క. అతులప్రతాపలీలా

యుతు డై ప్రాగ్దక్షిణాపరోత్తరదిగ్భూ

పతుల నిజశాసనవశే

కృతులం గావించెఁ దనదుకీర్తి వెలుంగన్.

37

మహాస్రగ్ధర. అతిరొద్రాకారకీలాయతదవదహనోగ్రాగ్రసేనానిపీడా
హతు లై నానావిధోపాయనములు గొని సౌహార్దవాంఛన్ జయశ్రీ
శ్రితబాహుం గానఁగా వచ్చిరి సకలజగత్సేవ్యమానున్ మహేంద్ర
ప్రతిముం గౌరవ్యవంశప్రభు నఖిలమహీపాలు రాంబాలికేయున్.

38

చ. లలితహయద్విపంబుల విలాసినులన్ మణిరొవ్యకాంచనా
వలుల నజాదిగోమహిషవర్గములన్ బహుభూషణంబులన్
బలువిడిఁ గప్పముల్ ధరణిపాలురచేఁ గొని నూఱువేల్గజం
బులఁ బెరికించి తెచ్చెఁ గురుముఖ్యుఁ డకువ్యధనమ్ము లిమ్ముగన్.

39

క. శరనిధిపరివృతవిశ్వం

భరఁ గల భూపతులు పాండుపతి కృతమునఁ గిం

కరు లై ప్రతిసమకల్పిత

కరులై రదిమొదలుగాఁగఁ గౌరవ్యులకున్.

40

—:పాండురాజు సత్కృత్యములు:—

సం. 1—106—1

వ. ఇట్లు పాండురాజు దిగ్విజయంబు సేసి తదుపార్జితంబు బై న యపరిమితధనం
బులఁ దెచ్చి ధృరాష్ట్రనినుమతంబున భీష్మునకు సత్యవతికిం దమతల్లులైన
కౌసల్యులకు విదురునకు సుహృజ్ఞులకు బ్రాహ్మణులకు నిచ్చి వారివలన
సనేకాశీప్రశంసలు వడసి సుఖం బున్నంత.

41

చ. వినుతయశుండు పాండు నృపవీరుఁడు దిగ్విజయంబు సేసి పెం
పునఁ గొని వచ్చి యిచ్చిన యపూర్వ మహానరాశి పేర్మి వా
రనివిభవంబుతోడ ధృతరాష్ట్రుడు సేసె శతాశ్వమేధముల్
దనిసన భూసురేశులకు దక్షిణ లిచ్చి యధోచితంబుగన్.

42

వ. మఱియు నప్పొండురాజు వినయవిధేయత్వంబున ధృతరాష్ట్రునకు నభిమత
కార్యకరణంబున బాంధవులకు ననుకూలత్వంబున సుహృజ్జనులకుఁ బరిశ్రమ
జ్ఞానంబున విద్వాంసులకుఁ గారుణ్యదానంబున ననాథులకు నభయంకరత్వం
బున మహీప్రజలకు సంతోషంబు సేయుచు. 43

క. మండితగుణసంపద నధి

కుం డగుచుం బూరుభరతకురుపతులకుఁ దు

ల్యుం డయి వంశకరుం డగుఁ

బాండుమహీశుఁ డని బుధసభలు దనుఁ బొగడన్ . 44

క. నానాద్రవ్యనిరంతర

దానముల ననూనయజ్ఞదక్షిణలను ధా

త్రీనాథుఁడు బ్రాహ్మణులను

శ్రీనిలయులఁ జేయుచుండె శిష్టప్రియుఁ డై . 45

—:వేఁటకుఁ బోయిన పాండురాజునకు శాపంబు గలుగుట:—

సం. 1—109—5

వ. మఱియు ననేకవినోదంబులను ననవరతకామానురూపవిషయసుఖానుభవంబు
లనుం బ్రొద్దు పుచ్చుచు నాతండు మృగయావ్యసనంబునం దగిలి. 46

ఉ. వాసవసన్నిభుండు హిమవన్నగదక్షిణపార్శ్వభూములన్

శ్రీసతిఁ బోవికుంతయును జెల్వగు మాద్రియుఁ దోడ రాఁగ భా

ణాసనబాణభాసితమహాభుజుఁ డై విహరించుచుండె ని

చ్చాసదృశంబుగా గజవశాద్వయమధ్యగజేంద్రలీలతోన్ . 47

వ. మఱియుఁ దనకు ధృతరాష్ట్రం డిష్టాన్నపానమాల్యానులేపనభూషణా
దులు నిత్యంబునుం బుత్తైంచుచుండ నిట్లు వనవాసవ్యాసంగంబున మండి
యొక్కనాఁడు పెక్కుమృగంబుల నెగిచి యొక్కటినేనియు నేయం గానక
కినిసి యొక్కయెడ. 48

క. మనసిజరాగంబునఁ బెనఁ

గిన యిట్టిని లేడిఁ జూచి కృతహస్తఁడు పె

ల్చిన యేనమ్ముల నారెం

టిని ద్రెళ్ళఁగ నేసెఁ గడుఁ గఠినహృదయుం డై . 49

వ. ఇ ధేసి యబ్బాణంబులు పుచ్చికోని యున్నయప్పాండురాజుం జూచి యమ్మగ
మిథునంబునం దల్పావశిష్టజీవం బై పడియున్న మృగంబు మనుష్యవచనం
బుల ని ట్లనియె. 50

తరలము. హరిహరాక్రమ యేను గిందముఁ డమ్మనిన్ మృగముల్ నిరం
తరము నిట్లు రమింపఁగాఁ గని తద్రతం బెడఁగోరి నుం
దర మృగాకృతి నేను భార్యయు దారుజాటవిఁ గామభో
గరతి నుండితి మిష్టచారి మృగవ్రజంబుల పొత్తునన్. 51

వ. మృగంబుల మై యున్న మమ్ము వధియించిన దీన నీకు పాతకంబు లేదు వేట
లాడటయు మృగంబులఁ జంపుటయు రాజులకు ధర్మంబ యయినను. 52

తే. పటవనోపక యున్న మైమఱచి పెంటిఁ
బెనఁగి యున్నను బ్రసవింప మొనసి యున్నఁ
దెవులు గొనియున్న మృగములఁ దివిరి యేయ
రెఱచి యాహారముగ మను నెఱుకు లయిన. 54

చ. ఇననమతేజు లై ధరణి నెన్నడుఁ ధర్మపథంబు దప్పఁ ద్రొ
క్కని భరతాదిరాజుల జగన్నుతవంశమునందుఁ బుట్టి నీ
కనఘచరిత్ర యిట్లు దగునయ్య యధర్మపు సేయ నీయెఱుం
గని నృపధర్మపుల్ గలవె కౌరవపుంగవ గౌరవస్థితిన్. 54

వ. అని తన్ను నిందించి పలికిన నామృగంబు పలుకుల కలిగి పాండురా జిట్ల
నియె. 55

తే. పగఱఁ గని పైఁతురేనియు మృగకులంబు
గని సహింపరు రాజులు మొనసి వాని
గ్రచ్చఱగఁ జంపుదురు నమ్మికిచ్చి చంపఁ
జనదు మాయాబలంబునఁ జనదు చంప. 56

వ. తొల్లి యగ స్త్యమహాముసీంద్రుండు మృగమాంసంబున నిత్యశ్రాద్ధంబు సేయు
చుండి రాజులకు మృగవధ లేకుండ నిర్మించె దీని నీకు నిందింప దగునే యను

చున్న నమ్మగంబులు బాణఘాతక్షతవేదన సహింపనోపక సర్వప్రాణులకు
సాధారణం బయి యిష్టం బగు సుఖావసరంబున మున్న మమ్ము ననపరాధుల
వధించితి గావున నీవునుం బ్రియాసంగమం బయిన యప్పుడ పంచత్వం
బొందెడు మని సీప్రియయు నిన్ను ననుగమించు నని పాండురాజునకు శాపం
బిచ్చి గతప్రాణము లై పడియున్న మృగంబులం జూచి శోకించి పాండురాజు
పరమనిర్వేదనవరుండయి.

57

క. ఎట్టి విశిష్టకులంబునఁ

బుట్టియు నదనద్వివేకములు గల్గియు మున్

గట్టిన కర్మఫలంబులు

నెట్టిన భోగింపకుండ నేర్తురె మనుజుల్.

58

వ. కామవ్యామోహితుం డయి కొందొకనాఁడు మదీయజనకుండు పరలోకగతుం
డైనఁ దక్షేత్రంబున ధర్మమయుం డయిన కృష్ణుడై పాయనముని వలన నుద్భ
విల్లి ధర్మప్రవృత్తుండ నై యున్న నాకిట్టిదుర్వ్యసనంబు కర్మవశంబున
సంభవించె నింక మునివృత్తియ యుచితంబు గావున సర్వసంగంబులు విడిచి
సర్వభూతంబులయందు సమచిత్తుండ నై హింస దలంపక నిత్యంబు నొక్కొ
క్క వనస్పతియందు నొక్కొక్క వన్యఫలంబు భిక్ష గొని యసంభవం బయిన
నాఁ డుపవాసంబు సేసి వృక్షమూలంబున నుండి పాంసుపరిచ్ఛన్న దేహుండ
నయి.

59

సీ. ఇంద్రియార్థంబులం దింద్రియవ్యాపార

ముడిగించి క్రియలెల్ల విడిచి పుణ్య

పాపబంధంబుల నోపి బంధింపంగఁ

బడక మనోవృత్తి నొడిచి నాకు

నిద్రప్రియం బప్రియం బిది నింద యిది మహా

స్తుతి యిది యనక సంతతనితాంత

సంతోషయుతుండ నై వంతయు భయమును

శీతాతపంబులు ఘాతగతియు

ఆ. నెఱుంగ కివ్వధమున మఱచి శరీరంబు

మరణజీవితముల కురువిషాద

తోషవృత్తులుడిగి భీషణాటవి నుండి

చేసెదను దపంబు భాసురముగ.

60

వ. అని నిశ్చయించి గొంతిని మాద్రినిం జూచి మీర లిందుండి నవయక హస్తీ
పురంబునకుం జని నాతపోవృత్తి నునికి రాజునకు సత్యవతీదేవికి భీష్మునకు
విదురునకుం గౌసల్యులకు వృద్ధపురోహిత బ్రాహ్మణులకుం జెప్పి యందుం
డుం డనిన వారలు బాష్పపూరితనయన లయి యిట్టి యుగ్రతపంబు విడిచి
మమ్ము విడువనియట్టి యాశ్రమంబున నుండు తపంబు సేయునది యేము
నిన్ను విడిచి పోవనోపము మమ్ము విడిచితేని యిప్పుడ ప్రాణంబుల విడుతు
మనిన వారల నిశ్చయం బెఱింగి యట్లేని నా యొద్దన యుండుం దేను వాన
ప్రస్థాశ్రమంబున వల్కలంబులు గట్టి రేపును మాపును మధ్యాహ్నంబు
నప్పుడును స్నానంబు సేసి వేల్పుచుం గందమూలఫలాశనుండ నై పితృదేవ
తల వాక్సలిలవన్యఫలంబులం దనువుచుఁ గ్రమంబున దేహమోక్షణంబు
సేయుదు నని యప్పుడు.

61

పృథ్వీ. అమూల్యమణిభూషణంబులు గజాశ్వబృందంబులున్

సమృద్ధధనధాన్యరాసులుఁ బ్రశస్త గోవర్గముం

గ్రమంబునను భూసురేకుల కగణ్యపుణ్యార్థి యై

యమర్త్యనిభుఁ డిచ్చె బాండువిభుఁ డత్యుదారస్థితిన్.

62

వ. మఱియుం గలవస్తువు లెల్లను ధృతరాష్ట్రుని కిచ్చి పుచ్చి మమత్వాహంకార
విముక్తుం డై ధర్మపత్ను లయ్యిరువురుఁ దనయట్ల తపస్విను లై తోడరా
నుత్తరాభిముఖుం డై యరిగి నాగకైలంబును జైత్రరథంబును బారిషేణం
బును హిమవంతంబును గడచి సురసిద్ధసేవితం బయిన గంధమాదనంబునం
గొండొక కాలంబుండి యంద్రద్యుమ్నంబును కొలనును హంసకూటంబును
నతిక్రమించి.

63

—:పాండురాజు శతశృంగంబున తపోవృత్తి నుండుట:—

సం. 1-111-1

మ. యతినంఘంబులసంగతిన్ దురితకర్మాపేతుఁ డై యేఁగి సం
తతసిద్ధామరయక్షసేవితసముద్యచ్ఛృంగ మై యున్న యా
శతశృంగం బనుపర్వతంబున శుభాచారుండు నిత్యవ్రతో
ద్యతుఁ డై ఘోరతప బు సేసె మునిబృందం బద్భుతం బందఁగన్. 64

వ. ఇట్లు శతశృంగంబున నుత్తరభాగంబునందుఁ దపంబు సేయుచు బ్రహ్మ
రుషి సమానుండై దివ్యవిమానంబు లెక్కి వచ్చుచుం బోవుచున్న దేవగణం
బుల చేత సంకీర్ణంబైన స్వర్గమార్గంబున నుత్తరాభిముఖు లై నూర్ధ్వలోకం
బున కనయాసంబున నరిగెడు మునిసహస్రంబుం జూచి మీర లెందులకుఁ
బోయెద రని యడిగిన నప్పాండురాజునకు వార లిట్లనిరి. 65

క. అమవస గావున నేఁ డ
క్కమలజుఁ గొలువఁగ మహర్షి గణములు పితృసం
ఘములును బోదురు, బ్రహ్మాం
డమునం గలవారలం దొడంగూడంగన్. 66

వ. అది కారణంబుగా నేమును బ్రహ్మలోంబునకుం బోయెద మనిన నమ్మునుల
బిటుండ భార్యాద్యయసహితుం డై సమవిషమప్రదేశంబులం జనుచున్న
యప్పాండురాజుం జూచి ఋషు లిట్ల నిరి. 67

క. మీర లతిలలితమృదులా
కారలు గిరివిషమగహనగహ్వరముల రా
నేరరు గావున నిట చను
దేరక మీ రుండు డివియు దేవపథంబుల్. 68

క, అనిన విని నరుల కక్కడఁ
జనబోలమి యెఱి గి పాండుజనపాలకుఁ డి
ట్ల నియెను స్వర్గద్వారం
బనసత్యులు గాన నోపరఁజె మునులయ్యున్. 69

వ. అపు త్త్రస్య గతిర్నాస్తి యను వేదవచనంబుం గలదు గావున నే నపు త్త్ర కుండ నేమి సేయుదు ననిన మునులును గరుణించి యోగదృష్టి ననాగతం బెఱింగి నీ వపు త్త్రకుండవు గావు దైవాధిష్ఠితం బైన సంతానంబు నీకు ధర్మానిలశక్రాశ్వీనులవరంబున నగు నక్షయలోకంబులుం బడయుదువు గావున సంతానార్థంబు యత్నంబు సేయు మనిన విని పాండురా జాత్మగతంబునఁ పురుషుండు పుట్టుచుండి దేవరుషి పితృ మనుష్యుల రుణంబులు నాలుగింటి తోడం బుట్టి యథాకాలవిధుల వానివలన విముక్తుండు గావలయు నట్లుగాని వానికిఁ బుణ్యలోకంబులు లేవు యజ్ఞంబులం జేసి దేవతల రుణంబును దవస్సాన్విత్యయ బ్రహ్మచర్యవ్రతంబులం జేసిబుష్టుల రుణంబును శ్రాద్ధ పుత్త్రలాభంబులం జేసి పితరులరుణంబును నాన్మశంస్యంబునం జేసి మను ష్యుల రుణంబునుం బాపవలయు నందుఁ బితరులరుణంబు దక్కఁ దక్కిన మూఁడురుణంబులవలన విముక్తుండ నయితి.

70

తే. దేహనాశంబుతోడన తీటు నెల్ల
రుణములును మఱి పితరులరుణము దేహ
నాశ మయినను దీఱదు నాకు నదియ
తక్కియున్నది యే నెట్లు దానిఁ బాతు.

71

వ. అని దుఃఖించి మృగశాపంబు దలంచి తనవలన సంతానం బయ్యెడి విధంబు లేమి యెఱింగి యొక్కనాఁ డేకాంతంబ గొంతి కిట్లనియె.

72

ఉ. దానములం దపంబుల సదక్షిణయజ్ఞములన్ విహీనసం
తానుల కూర్చ వ్రలోకసుపథంబు లవశ్యము గావు లబ్ధసం
తానుల యెందుఁ బుణ్యు లిది తథ్యము గావున నొండు దక్కి సం
తానము నాకు నయ్యెడువిధం బొనరింపుము ధర్మసంస్థితిన్.

73

క. అనవత్యుడనై జీవిం
చిన మృతిఁబొందినను నిర్విశేషంబ యిహం
బును బరమును సఫలమ గా
వున సంతతి వడయు ధర్మవున ధర్మసతీ.

74

వ. ధారన క్షేత్రజ దత్తక కృత్రిమ గూఢోత్పన్నాపవిద్ధు లనునార్వరుపుత్తులు
బంధువులు దాయాదులు నగుదురు కానీన సహోధక్రీత పౌనర్భవ స్వయందత్త
జ్ఞాతులను నార్వరుపుత్తులు బంధువు లగుదురు గాని దాయాదులు గా రట్టి
పుత్తులలో నొరసున కించుకయ తక్కువగాని తక్కుటి పుత్తులకంటె
క్షేత్రజుం డుత్కృష్టుం డందును దేవరన్యాయజ్ఞాతుం డుత్తముం డండ్రు
గావున నస్మన్నియోగంబునం జేసి ధర్మమార్గంబున క్షేత్రజులం బడసిన
నేనును బుత్త్రీవంతుల పుణ్యలోకంబులు వడయనేర్తు నెట్లనినఁ దొల్లి
గేకయరాజైన శారదండాదాయని పుత్రోత్పాదనంబునం దశక్తుం డయి తన
ధర్మపత్ని నీచెలియని శ్రుతసేనం బుత్తార్థంబు నియోగించిన నది
బ్రాహ్మణవచనంబునం బుణ్యస్నాత యై పుంసవనహోమంబు సేయించి
ఋత్విజులవలన దుర్జయాదు లయిన కొడుకుల మువ్వరం బడసెఁ బుత్త్రీ
లాభంబున ననంత పుణ్యఫలం బగుట నది ధర్మ్యం బయిన యాచారం బనిన
విని కుంతి యిట్ల నియె.

75

క. భరతకులశ్రేష్ఠుఁడ వయి
పరగిన నీ కేము ధర్మపత్నుల మయి యిం
కొరుల మనుష్యుల నంతః
కరణంబులఁ దలఁపఁ బొందఁగా నోపుదుమే.

76

వ. భవత్ప్రసాదంబున మాయందుఁ బుత్రోత్పత్తి యగు నెట్లనిన దీని కనుగుణం
బయినది యొక్క పుణ్యతథఁ దొల్లి పౌరాణికులవలన నావినినదానిం జెప్పెదఁ
జిత్తగించి విను మని పొందురాజునకుఁ గుంతి యిట్ల నియె.

77

—: పుష్పి తాశ్వుం డను ముని నృత్తాంతము:—

సం. 1—112—7

చ. అతులబలవ్రతాపమహిమాధికుఁ డై పుష్పి తాశ్వుఁ డస్మహీ
పతి నయధర్మతత్పరుఁడు పౌరవవంశజుఁ డశ్వమేధముల్
శత మొనరించుచుండి భుజశక్తి జయించె మహీకులం బ్రవ
ర్గితయకుఁ డై ప్రతీచ్యుల నుదీచ్యులఁ బ్రాచ్యుల దాక్షిణాత్యులన్.

78

క. ఆతనియజ్ఞంబున బురు

హూత పురస్కర మరుద్గణోత్తము లధిక

ప్రీతిఁ జనుడెంచి హవ్యము

లాతతహస్తమలఁ గొందు రగ్నిముఖమునన్.

79

వ. అట్టి వ్యుషితాశ్వుండు కాక్షీవతి యైన భద్ర యను తన భార్యయందు ననవ

రతకామానక్తిం జేసి యక్షురుజాక్రాంతం డయి యస్తమించిన నది పుత్రా

లాభదుఃఖిత యయి పతివియోగంబు సహింపనోపక.

80

తే. పతియు లేక జీవించు నయ్యతివ కయిన

జీవనముకంటె దానికిఁ జావ లగ్గు

కాన నీకోన చనుడెంతుఁ గాని నిన్ను

బాసి యిం దుండఁగా నోప వాసవాభ.

81

వ. కాదేని నాకు నీపుణ్యమూర్తి ప్రతిమూర్తు లైన పుత్రులం బ్రసాదింపు మని

దర్శాస్తరణకాయని యై యాశవంబుఁ గొగిలించుకొని విలాపించుచున్న

దానికి వాని శరీరముననుండి యొక్క దివ్యవాణి యిట్ల నియె.

82

క. విదితముగ నీకు వర మి

చ్చెద నోడకులెమ్ము గుణవశీకృతభవనుల్

సదమలచరిత్రు లాత్మజు

లుదయింతురు వగవకుండు ముదిలేందుముఖీ.

83

వ. ఋతుమతి వయిర యష్టమదివసంబుననేనిం జతుర్దశదివసంబుననేని కుచి వై

శయనంబుననుండి నన్నుఁదలంపు మనిన నదియుం దద్వచనానురూపంబు సేసి

మువ్వరు సాల్వలును నల్వరు మద్రులునుంగా నేడ్వరు గొడుకులం బడసె

నది గావున నీవు మాయందు దై వానుగ్రహంబున నవత్యంబు వడయు మనినం

గుంతిం జూచి పొండురాజు ధర్మ్యం బయిన యొక్క పురాణరథఁ జెప్పెదఁ

దొల్లి ప్రియ పురుషులచేత ననావృత లయి స్వతంత్రవృత్తి నఖిలప్రాణి

సాధారణం బైన ధర్మంబునం దమతమవర్ణంబులయందు ఋతుకాలంబు

దప్పర నియతానియతపురుష లయి ప్రవర్తిల్లుచున్న నుద్దాలకుం డను నొక్క

మహామునిభార్య నతిసాద్వి నధికతపోనిధి యైన శ్వేతకేతుతల్లి ఋతుమతి
యైన దాని నొక్కవృద్ధవిప్రుం డతిథి యై వచ్చి పుత్రార్థంబు గామించిన శ్వేత
కేతుం డలిగి యిది ధర్మవిరుద్ధం బని యాక్రోశించి దాని సహింపనోపక, 84

-: శ్వేతకేతుఁడు స్త్రీపురుషుల విషయంబున గావించిన కట్టడి:-

సం. 1-113-1

సీ. ఇది యాదిగా నతు లెన్నుండుఁ బరపురు
షార్థినుల్ గాఁ జన దన్యపురుష
సంగమంబునఁ జేసి సకలపాతకములు
నగుఁ బరిగ్రహభూత లయిననతుల
కిట్టిద మర్యాద యిమ్మునుష్యులకెల్లఁ
జేసితి లోకప్రసిద్ధి గాఁగ
నని ధర్మ మైన మర్యాద మానవులకుఁ
దద్దయు హితముగా ధర్మమూర్తి

ఆ. యబ్జభవసమానుఁ డగు శ్వేతకేతుండు
నిలిపె నదియు ధారుణీజనంబు
నందు లోకపూజ్య మైప్రవర్తిల్లుచు
నుండె శిష్టసంప్రయుక్తిఁ జేసి.

85

వ. మఱియుఁ దిర్యగ్యోనులయందును నుత్తరకురుదేశంబులయందును మొదలింటి
ధర్మంబు యిప్పుడుం బ్రవర్తిల్లుచుండు నట్లు మనుష్యులయందు శ్వేతకేతుండు
నేసిన ధర్మస్థితి కారణంబున నాటంగోలె.

86

క. పురుషులచే ధర్మస్థితిఁ
బరిగ్రహింపంగఁబడిన భార్యలకు నిరం
తరము నిలపురుషభక్తియుఁ
బరపురుష వివర్జనంబుఁ బరిచిత మయ్యెన్.

87

తే. భర్తచేత నియోగింపఁబడక సతికి

నెద్దియును జేయఁగాఁ దగ దెద్ది యైన

భర్తచేత నియోగింపఁబడినదానిఁ

జేయకునికి దోషం బని చెప్పె మనువు.

88

వ. పతి నియోగించినదాని జేయనినాఁడు భార్యకుం బాతకం బని యెఱింగి కాదె
తొల్లిసాదాసుం దైన కల్మాషపాదుం డను రాజుర్ని చేత నియుక్త యై వాని
భార్య మదయంతి యనునది వసిష్ఠవలన నశ్మకుం డను పుత్రుం బడసె
నన్మజ్జన్మంబు నిట్టిద మహాముని యయిన కృష్ణద్వైపాయనువలనఁ గురుకుల
వృద్ధి పొంటె నే ముద్భవిల్లతిమి కావున నీ విన్నికారణంబులు విచారించి నా
నియోగంబు సేయుము.

89

చ. అలయక ధర్మశాస్త్రములయందుఁ బురాణములందుఁ జెప్ప ను
త్పదకనేత్ర విందుమ యపత్యము మేలని కావునన్ యశో
నిలయులఁ బుత్రులం బడయు నీ కొనరించెద సంగతాంగుళీ
దళవిలసన్మదీయకరతామరసద్వయయోజితాంజలిన్.

90

వ. అని పుత్రముఖాపలోకనలోలత్వంబున దీనవదనుం దై దేవిం బ్రార్థించినఁ
గుంతియుం పుత్రోత్పాదనోన్ముఖి యై కుంతిభోజానింటఁ దన కొండుకనాఁడు
దుర్వాసునిచేతం బడసినమంత్రంబు తెఱంగు పతి కెఱింగించి యమ్మంత్రం
బున కిది యవవరం బయ్యె నేవేల్పు నారాధింతు నానతి మృవిన సంతసిల్లి
కుంతీదేవికిం బాండురా జిట్లనియె.

91

క. లలితాంగి యెల్లలోకం

బులు ధర్మవునంద నిలుచుఁ బొలుపుగ ధర్మం

దలఁపుమ యాతఁడ మఱి వే

ల్పులలోపలఁ బెద్ద ధర్మమున సత్యమునన్.

92

వ. అని నియోగించినఁ గుంతియుం బతికిఁ బ్రదక్షిణంబు జేసి సమాహితచిత్త
యై మహాముని యిచ్చిన మంత్రంబు విధివంతంబు జేసి ధర్మని నారాధించిన
నాధర్మండును యోగమూర్తిధరుఁ దై వచ్చి వరం బిచ్చినం గుంతియుఁ
దప్రసాదంబున గర్భంబు తాల్చి సంవత్సరంబు పరిపూర్ణం బైన.

93

—:కుంతీదేవియందు ధర్మరాజు జననము:—

సం. 1-114-3

ఉ. శాత్రవజైత్రతేజమున సర్వదిశల్ వెలుగంగ నైంద్రన
క్షత్రియుతుండుగా శశిప్రకాశ జయొన్నత మైన యష్టమిన్
మిత్రముఖగ్రహప్రతతి మేలుగ నాభిజితోదయంబునం
బుత్తుగ్గిడు ధర్మనంశమునఁ బుట్టె నతిస్థిరధర్మమూర్తి యై. 94

క. ధరణీసురు లాదిగ ను
ర్వరలోఁ గల సర్వభూతవర్గం బెల్లం
బరమోత్సవ మొందెను గుణ
శరణ్యుఁ డగు ధర్మజన్మజన్మదినమునన్. 95

క. శతశృంగనిలయు లగు సం
శ్రీతవ్రతులు విప్రవరులు సేసిరి ధర్మ
స్థితి జాతకర్మ మత్య
న్నతిఁ బొందు ప్రథమపుత్రునకు హర్ష ముతోన్. 96

క. కురుకులవిభుఁ డగు ధర్మ
స్థిరమతి యగు నీతఁ డనుచు ధృతిఁ జేసి యుధి
స్థిరుఁ డను నామముఁ దా ను
చ్చరించె నాకాశవాణి జనవినుతముగన్. 97

—:గాంధారి ఉదరతాడనంబు గావించుకొనుట:—

సం. 1-107-8

ప. ఇట్లు పుత్తోదయంబునఁ బరమహర్ష సంపూర్ణహృదయుం డై పాండురాజు
కుంతీమాద్రీసహితుం డై శతశృంగంబున నుండునంత నట ముందట ధృత
రాష్ట్రవలనన్ గాంధారి కృష్ణ ద్వైపాయనువరంబున గర్భంబు దాల్చి యొక్క
సంవత్సరంబు నిండినఁ బ్రమాతి గాకున్నం బదరుచు బుత్త్రీలాభలౌలస

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

యయి యున్న యది యప్పు డయ్యుధిష్ఠిరుజన్మంబు విని మనస్తాపంబున
సుదరతాడనంబుఁ జేసికొనిన గర్భపాతం బగుడును.

98

క. దావి నెఱింగి పరాశర

సూనుఁడు చనుదెంచి సుబలసుతఁ జూచి మనో

హీన వయి గర్భపాతము

గా నిట్టులు సేయు టిదియుఁ గర్తవ్యంబే.

99

క. ఇమ్మాంసపేశి నేకశ

త మ్ముదయింతురు సుతులు ముదమ్మున నిది త

థ్యక్తింక నైన నతియ

త్నమ్మున రక్షిం దీని నాపచనమునన్.

100

వ. అని గాఢం బదరి తొల్లి వేదంబులు విభాగించిన మహానుభావుం డమ్మాంస
పేశి . . . తరళతఖండంబులుగా విభాగించి వీని వేఱువేఱు ఘృతకుండం
బులం బెట్టి శీతలజలంబులం దడుపుచు నుండునది యిందు నూర్వురు గొడుకులు
నొక్క కూతురు బుట్టుదు రని చెప్పి చనినఁ దద్వచనప్రకారంబు చేయించి
గాఢారీధృతరాష్ట్రులు సంతసిల్లి యున్న నిట శతశృంగంబున.

101

చ. నిరుపమకీర్తి పాండుధరణీపతి వెండియుఁ గుంతిఁ జూచి యం
బురుహదళాక్షి యింక నొకపుత్తు నుదారచరిత్రు నుత్తమ
స్థిరజవనత్త్వ నయ్యనిలదేవు దయం జనియింపు పెంపుతోఁ
గురుకులరక్షకుం డతఁ డగున్ బలవద్భుజవిక్రమోన్నతిన్.

102

వ. అని పనిచిన నెప్పటియట్ల కుంతీదేవి వాయుదేవు నారాధించి తత్రప్రసాదం
బున గర్భంబు దాల్చి సంవత్సరంబు సంపూర్ణం బగుడును.

103

చ. సుతుఁడు నభస్వదంశమున సుస్థిరుఁ డై యుదయించినన్ మహా
యతిశృతజాతకర్ముఁ డగు నాతని కారతవీర్యవిక్రమో
న్నతునకు భీమ సేనుఁ డనునామముఁ దా నొనరించె దివ్యవా
క్యైతి . . . ననన్మునిసంఘము సంతసిల్ల గన్.

104

—:దుర్యోధనాదుల జననము:—

సం. 1-107-24

క. అనిలజు పుట్టిన దివసము

నన యట దుర్యోధనుండు నరసుత ధృతరా

ష్ఠునికున్ గాంధారికి న

గ్రనందనుఁడు ఘనుఁడు పుట్టెఁ గలియంశమునన్.

105

కా. ఆ దుర్యోధనుఁ డుద్భవిల్లుడును గ్రవ్యాదారవంబుల్ శివా

నాదంబుల్ మదఘూకఘూంకృతులు నానారాసభధ్వానముల్

భూదిక్కుంపముగాఁ జెలంగె విగతాంభోభృన్నభో వీధియం

దాదిత్యద్యుతి మాయఁగాఁ గురిసె నుగ్రాసృజ్మహావర్ష ముల్.

106

వ. మఱియు దుర్యోధన జన్మానంతరంబున ధృతరాష్ఠునికు వైశ్యాపుత్త్రిం
డయిన యుయుత్సుండు పుట్టెనంత గాంధారికి నొక్కొక్క దివసంబున
నొక్కొక్కరుండుగాఁ గ్రమంబున దుశ్శాసన దుస్సహ దుశ్శల జలసంధ
నమ సహ విందానువింద దుర్ధర్ష సుబాహు దుష్ప్రధర్షణ దుర్మర్షణ దుర్ముఖ
దుష్కర్ణ కర్ణ వివింశతి వికర్ణ శల సత్త్వ సులోచన చిత్రోపచిత్ర
చిత్రాక్ష చారుచిత్ర శరాసన దుర్మద దుర్విగాహ వివిత్సు వికటాన నోర్జనాభ
సునాభ నందోపనందక చిత్రబాణ చిత్రవర్మ సువర్మ దుర్విమోచ నాయో
బాహు మహాబాహు చిత్రాంగ చిత్రకుండల భీమవేగ భీమబల బలాకి బలవర్ధ
నోగ్రాయుధ సుషేణ కుండధార మహోదర చిత్రాయుధ నిషంగి పాశ
బృందారక దృఢవర్మ దృఢక్షత్త్ర సోమకీర్త్య నూదర దృఢసంధ జరాసంధ
సర సువాగుగ్రశ్రవ ఉగ్రసేన సేనానీ దుష్పరాజ యాపరాజిత కుండకాయ
విశాలాక్ష దురాధర దుర్జయ దృఢహస్త సుహస్త వాతవేగ సువర్చ ఆదిత్య
కేతు బహ్వశి నాగదత్తా గ్రయాని కవచి క్రధన కుండి ధనుర్దరోగ్ర భీమ
రథ వీరబాహ్వలోలుపాభయ రౌద్రకర్మ దృఢరథాశ్రయానాధృష్ట కుండభేది
విరావి ప్రమథ ప్రమాథి దీర్ఘ రోమ దీర్ఘ బాహు వ్యూఢోరు కనకధ్వజ కుండాశి
విరజసు లనంగా నూర్వరు గొడుగులు పుట్టిన.

107

తే. ఆ తనూజుల కందఱు కనుజ యై ల

తాంగి దుశ్శుల యనుకూతు రమరఁ బుట్టె

నందు దౌహిత్రవంతుల దైన పుణ్య

గతియుఁ గాంతు నే నని పొంగె గౌరవుండు.

108

వ. ఇ ధైకోత్తరశతపుత్తులం బడసి కృతార్థం దై యున్న ధృతరాష్ట్రకడకు
భీష్మవిదురాది బంధుజనంబులుఁ బురోహిత ప్రముఖ బ్రాహ్మణవరులును వచ్చి
యొక్కనాఁ డేకాంతంబున ని ట్లనిరి.

109

క. మన దుర్యోధను జన్మం

బునఁ బెక్కులు దుర్నిమి తములు పుట్టె జగ

జనసంతయజననుం డగు

నని పలికెద రెఱుక గల మహాత్ములు వానిన్.

110

క. కులమునకు నభిలలోకం

బులకు నపాయంబు సేయు పురుషాధము ని

మ్ముల దూషించి జగంబును

గులమును రక్షించు టుటదె కువలయనాథా.

111

వ. కావున నిప్పుడు దుర్యోధను ధూషితము నీకు వెండియుఁ బుత్త్రశతంబు
సంపూర్ణం బయి పెరుఁగుచున్నయది యనిన ధృతరాష్ట్రుండు పుత్త్ర
మోహంబున నప్పలుకులు విన నొల్లకుండె నంత నట శతశృంగంబునఁ
కుంతీదేవి భీమసేను సుపుత్తులం బడసి దశమదివసంబున వేల్పులకు
మ్రొక్కఁ గొడుకు నెత్తికొని దేవగృహంబునకుఁ బోవునెడ నతివిషమ
గహనగిరిగహ్వరంబున నుండి యొక్కపులి వెలువడి యామిషార్థి యయి
పయికి లంఘించిన.

112

—:భీముని శరీరదార్ఢ్యము:—

సం. 1-114-11

క. వీరుఁడు పాండుమహీపతి

దారుణబాణత్రయమునఁ దద్వ్యాఘ్రంబున్

ధారుణీఁ ద్రెక్కఁగ నడుమన

భూరిభుజుం డేసి కాచెఁ బుత్తులం దేవిన్.

113

క. ఉరుశార్దూలభయంబునఁ

బరవశ యయి కుంతి యున్న బాలకుఁడు శిలో

త్కరమువయిఁ బడియెఁ దన ని

ష్ఠరతనుహతిఁ జేసి రాలు చూర్ణంబులుగన్.

114

వ. దానిం జూచి పాండురాజు సంభ్రమంబునఁ బఱతెంచి విస్మితం దై కొడుకు
నెత్తికొని కుంతీదేవిం దోడ్కొని వేల్పులకు మ్రొక్కించి మగుడి నిజా
శ్రమంబునకు వచ్చి సుఖం బుండి గాంధారీధృతరాష్ట్రులకుఁ బుత్త్రశతంబు
పుట్టుట విని ఋషులవలన దివ్యమంత్రోపదేశంబుఁ గొని.

115

—:ఇంద్రవ్రతసాదంబునఁ కుంతి కర్ణునుఁ డుదయించుట:—

సం. 1-114-15

క. కొడుకుం ద్రిలోకవిజయుం

బడయుదు నని ఘోర మగు తపం బొనరింపం

దొడఁగె సురరాజు నెడలో

నిడికొని యేకాగ్రబుద్ధి నేకాంతమునన్.

116

వ. ఇట్లతినిష్ఠ నేకపాదస్థితుం డయి తపంబు సేయుచుఁ గుంతి నొక్కసంపత్న
రంబు వ్రతంబు సేయంబంచి యున్న నప్పాండురాజున కింద్రుండు వ్రత్య
క్షం బై.

117

క. పుత్త్రుఁడు నీ కుదయించు న

మిత్త్రక్షయకరుఁడు బంధుమిత్రాంబుజన

న్మిత్రుం డని వర మిచ్చిన

దాత్రీవతి పొంగి పృథకుఁ దా ని ట్లనియెన్.

118

క. ధనమున విద్యను సంతతిఁ

దనిసినవా రెందుఁ గలరె ధవశేక్షణ కా

వున నా కింకసు బలువురఁ

దనయులఁ బడయంగ వలయు ధర్మపు పేర్మిన్.

119

- చ. అమరగణంబులోన బరమార్థమ యింద్రుఁడు పెద్ద సర్వలో
కములకు వల్లభుం డతఁడ కావున నయ్యమరాధిపప్రసా
దమున సుతున్ సురేంద్రసము ధర్మసమన్విత నన్మదీయవం
శము వెలుఁగింపఁగాఁ బడయు సర్వజగత్పరిరక్షణక్షమున్. 120
- వ. అని నియోగించినఁ గుంతియుఁ దొల్లిటియట్ల దుర్వాసుం డిచ్చిన మంత్రంబున
నింద్రు నారాధించినఁ దత్ప్రసాదంబున గుంతికి. 121
- క. స్థిరపౌరుషుండు లోకో
త్తరుఁడు త్తరఫల్గునీప్రథమపాదమునన్
సురరాజునంశమున భా
సురతేజుఁడు వంశకరుఁడు సుతుఁ డుదయించెన్. 122
- వ. ఆయ్యవసరంబున, 123
- సీ. విను కా ర్తవీర్యకంఠెను వీరుఁ డగుట న
ర్జున నామ మీతండ యొనరఁ దాల్చు
నీతండ యనిఁ బురుషూతాది సురుల నో
డించి భాండవము దహించు బలిమి
నీతండ నిఖిలావనీతలేకుల నోర్చి
రాజసూయము ధర్మరాజు నునుచు
నీతండ వేల్పులచేత దివ్యాత్తముల్
వడసి విరోధుల నొడుచుఁ గడిమి
- ఆ. సుచు నవపయోదనినదగంభీర మై
నెగసె దివ్యవాణి గగనవీధిఁ
గురిసెఁ బుష్పవృష్టి సురదుందుభిధ్వనుల్
సెలఁగె సకలభువనవలయ మద్రువ. 124
- వ. మఱియు మరీచ్యాది ప్రజాపతులును ధాత్రాది ద్వాదశాదిత్యులును మృగ
వ్యాధాది రుద్రులును ధరాది వసువులును భరద్వాజాది మహర్షులును భీమ
సేనాది గంధర్వులును శేషాది మహానాగముఖ్యులును వై సతేయాది ఋచరు
లును మేనకాద్యస్పరసలును నాశ్వీనులును విశ్వేదేవతలును మఱియు స్వర్గం
బున నున్న రాజులుం జనుదెంచిన. 125

క. శతశృంగనగేంద్రము శత

ధృతి సర్గ దినంబ పోలెఁ ద్రిభువనభూత

ప్రతతిఁ బరిపూర్ణ శోభా

ధృతి నింద్రతనూజుజన్మదినమున నొప్పెన్.

126

మాలిని. సరససురవధూలాన్యంబులున్ సిద్ధవిద్యా

ధ-పటుపటహతోద్యంబులుం గిన్నరీకిం

పురుషలలితగీతంబుల్ మహారమ్య మయ్యెన్

వరమునిదివిజాశీర్వాదనాదంబుతోడన్.

127

వ. పాండురాజును బరమోత్సవంబునం గుంతివలనఁ బురుషత్రయ సమానం
బయిన పుత్త్రిత్రయంబు వడసి భువనత్రయరాజ్యంబు వడసినంతియ సంత
సిల్లి కుమారులతోడి వినోదంబులం దగిలియున్నంత మాద్రి దనయందుఁ
బుత్త్రజన్మంబు వడయునుపాయంబు లేమికి దుఃఖించి యాత్మగతం
బున.

128

ఉ. కోరిన కోర్కికిం దగఁగఁ గుంతి సుతత్రితయంబుఁ గాంచె గాం

ధారియు నక్కడన్ సుతశతంబు ముదం బొనరంగఁ గాంచె నేఁ

బోరచి యాఁడుఁబుట్టువునఁ బుట్టి నిరర్థకజీవ నైతి సం

సారసుఖావహం బయిన సత్పుత్రజన్మముఁ గానఁబోలమిన్.

129

—:మాద్రికి నకులసహదేవులు పుట్టుట:—

సం. 1—115—1

వ. అని వగచుచు నొక్క నాఁడేకాంతంబునం బతియొద్ద గద్గదవచన యై తన
మనోవాంఛితంబుఁ జెప్పి కుంతిదేవియనుగ్రహంబుం బడయనగు నేని
కొడుకులం బడయుదు నట్లయిన నాకును నీకును లోకంబులకును హితం బగుఁ
గావున నాకుఁ బుత్త్రోత్పాదనంబు దయసేయం గుంతిదేవికి నానతి యిమ్మ
నిన మాద్రికిఁ బాండురా జిట్లనియె.

130

క. నావచనమున నవత్యముఁ

గావించును గుంతి నీకుఁ గడునెయ్యముతో

నీవగచిన యాయర్థమ

చూపె మనంబునఁ దలంచుచుండుదు నేనున్.

131

వ. అని పలికి యప్పుడ కుంతిదేవిం బిలిచి మద్రరాజపు త్త్రిదయిన మనోవాంఛి
తంబు జెప్పి సకలరోకల్యాణకారు లాశ్వినులు గావున వారి నారాధించి
యవత్యంబు పడయు మనిన గొంతియుం బతివచనానురూపంబు నేసిన
మాద్రకి.

132

తే. కవలవారు సూర్యేందుప్రకాశతేజ

లాశ్వినుల యంశములఁ బుట్టి రమరగుణులు

వారలకుఁ బ్రీతి నాకాశవాణి నేసె

నకుల సహదేవు లనియెడు నామయుగము.

133

క. ఊరితులు యుధిష్ఠిర భీ

మార్జున నకులసహదేవు లన నిట్లు వివే

కార్జితయశు లుదయించిరి

నిర్జరులవరప్రసాదనిర్మితశక్తిన్.

134

వ. అంత నట .

135

సీ. మృగశాపభయమున జగతీకుఁ డప్పాండు

పతి శతశృంగపర్వతమునందుఁ

బత్సినమేతుఁ డై యత్నంబుతో ఘోర

తప మొనరించుచు విపులశక్తి

నమరవరప్రసాదమున ధర్మస్థితిఁ

గొడుకుల నేవురఁ బడసె ననియు

విని వసుదేవుండు మనమున హర్షించి

యనుజను మఱఁదిని ఘనుఁడు చూడఁ

తే. దనపురోహితుఁ గశ్యపుం డను మహాత్ముఁ

జీరి పుత్తెంచె నవ్విప్రుచేత భాగి

నేయు లగు కుమారులకు నమేయరత్న

భూషణావళు లిచ్చి విశేషలీల.

136

వ. అక్కశ్యపుండును జనుదెంచి పృథామాద్రీసహితుం డయి యున్న యప్పాండు
రాజుం గని వసుదేవునందేశంబుఁ జెప్పి యక్కుమారులకు రత్నభూషణాంబ
రంబు లిచ్చి క్రమంబునఁ జొలోవనయనంబు లొనరించి వేదాధ్యయనంబు
సేయించుచున్నంత వసంతసమయం బఖిలజీవలోకానందజననం బై యేర్ప
డం జనుదెంచిన.

137

—:వసంత వర్ణనము:—

సం. 1—116—1

లయగ్రాహి.

కమ్మనిలతాంతములకు మ్రొనసి వచ్చు మధుపమ్ముల సుగీతనినదమ్ము
లెసఁగెం జూ

తమ్ముల లనత్కినలయమ్ముల సుగంధిముకుళమ్ములను నానుచు ముదమ్రొనర
వాచా

లమ్ము లగు కోకిలకులమ్ములరవమ్ము మధుర మృగుచు వినె ననిశమ్ము
సుమనోభా

రమ్ముల నశోకనికరమ్ములను జంపకచయమ్ములును గింశుకవనమ్ములును
నొప్పెన్. 138

లయగ్రాహి.

చందనతమాలతరులందు నగరుద్రుమములందుఁ గదళీవనములందు లవలీమా
కందతరుషండములయందు ననిమీలదరవిందసరసీవనములందు వనరాజీ
కందళితపుష్పమకరంద రసముం దగులుచుం దనువు సౌరభమునొంది
జనచిత్రా

నందముగఁ బ్రోషితులదెందములందురఁగ మందమలయానిల మమంద
గతి వీచెన్. 139

—: పాండురాజు మరణము:—

సం. 1—116—4

వ. ఇట్లు సర్వభూతసమ్మోహనం బయిన వసంతసమయంబునం బాండురాజు
మదనసమ్మోహనమార్గణబంధీకృతమానసుం డై మద్రరాజపుత్రి డైనమనో
హరాకృతియందు మనంబు నిలిపియున్నంత నొక్కనాడు కుంతీదేవి
బ్రాహ్మణభోజనంబు సేయించుచుండి మాద్రీరక్షణంబునం దేమఱి యున్న
యవసరంబున.

140

ఉ. చారుసువర్ణ హాసినవచంపకభూషయు సిందువారము

క్తార్మణీయయున్ వకుళదామవతంసయు నై యపూర్వశృం

గారవిలాసలీల యెస గం దనముందట నున్న మాద్రీ నం

భోరుహనేత్రఁ జూచి కురుపుంగవుఁ డంగజరాగమత్తుఁ డై.

141

శ. కిందము శాపము డెందము

నం దలవక శాపభయమునన్ మాద్రీ గడున్

వండురి వారింపఁగ బలి

మిం దత్సంభోగసుఖసమీహితుఁ డయ్యెన్.

142

వ. దానంజేసి విగతజీవుం డైన యప్పాండురాజుం గొగిలించికొని మాద్రీ
యఱచుచున్న దానియాక్రందనధ్వని విని వెఱచి కుంతీదేవి గొడుకులుం
దానునుం బఱతెంచి పతియడుగులపయిం బడి యేడ్చుచున్న నెఱింగి శత
శృంగనినాసు లగు మునులెల్ల దెరలి వచ్చి చూచి శోకవిస్మయాకులితచిత్తు
లయి రంతఁ గుంతీదేవి మాద్రీ కి ట్లనియె.

143

ఉ. నా కెడ యిమ్ము లెమ్ము కురునాథుమనఃప్రియధర్మపత్ని నే

నేకత మెట్లు బుండుదు మహీపతితోడన పోదుఁ బుత్తులం

జేకొని పెన్ను నా పనువుఁ జేయుము నావుడు మాద్రీ దద్దయున్

శోకపరీతచిత్త యగుచుం బృథ కి ట్లనియెం బ్రియంబునన్.

144

:-మాద్రీ సహగమనము చేయుట:-

సం. 1-116-25

తరువోజ. కురువంశనిస్తారకులఁ ధర్మయుక్తిఁ గొడుకులఁ

బడసి యిక్కురుకుంజరునకుఁ

గరము మనఃప్రీతి గావించి పుణ్యగతికిఁ గారణమ వై కమలాక్షి నీవు
దిరముగా నిష్టంబు దీర్చి తే నిందు ధృతిఁ బతియిష్టంబు దీర్చన కాన
యరిగెదఁ బతితోడ నన్యలోకంబునం దైనఁ బ్రీతి సేయఁగఁ గాంతు
ననియు. 145

వ. మఱియు మృగశాపభయం బెఱింగియు ని చ్ఛేమఱిన యతిప్రమత్తురాల నే
నిందుండి పుత్తులై రక్షింప నేర నన్ను వారింప వలవదు కొడుకుల నేమఱక
రక్షించునది యని చెప్పి కుంతిదేవి వీడ్కొని మునిసహస్రంబునకు మ్రొక్కి
మద్రరాజపు త్తిని పతితోడన చితారూఢ యై యగ్నిశిఖల పవగతప్రాణ
యయ్యె నంత నయ్యిరువుర యంగంబులు సంగ్రహించుకొని మహామునులు
కుంతిదేవిం గొడుకుల నూరార్చి. 146

క. ధరణీరాజ్యవిభూతియు

పరిజనులను బాంధవులను బ్రజ విడిచి తప

శ్చరణతపస్సుల తనకున్

శరణంబ ని నమ్మి పాండుజనపతి నెమ్మిన్.

147

క. కొడుకుల నిందఱ కిల్లడ

యిడి పరలోకమున కరిగె నెడసేయక యి

ప్పుడ వీరలఁ గురువృద్ధుల

కడకుం గొనిపోవవలయు గజపురమునకున్.

148

:మునులు పాండవులను హస్తీపురంబునకుం గొనివచ్చి

ధృతరాష్ట్రుని కొప్పగించుట:-

సం. 1-117-6

వ. అని తమలో విచారించి కుంతిదేవిని గుమారులం దోడ్కొని మునులెల్ల
హస్తీపురంబునకు వచ్చి రంత. 149

చ. సురలవరప్రసాదమునఁ జూపె సుపుత్తులఁ బాండురాజు భా
సురముగఁ గాంచెఁ దత్పుతులఁ జూతము రం డని పౌరులెల్ల నొం
దొరులకుఁ జెప్పవలం దెరలి యొందొరులం గడవంగ వచ్చి చూ
చిరి భుజవిక్రమాధరితసింహాకిశోరులఁ బాండవేయులన్. 150

ఉ. వీరలు దైవశక్తిఁ బ్రభవించినవా రగు శేమిసందియం
వీరమణియకాంతి నుపమింపఁగ వేల్పుల కారె యిట్టి యా
కారవిశేషనంపదఁ బ్రకాశితతేజము పేర్చిఁ జూడ సా
ధారణమర్హ్యులే యని ముదంబునఁ బౌరులు దమ్ముఁ జూడగన్. 151

వ. మునిసహస్రపరివృతు లయి జనసీసహితంబు పాండురాజకుమారులు రాజ
మార్గంబు దశీయవచ్చి రాజమందిరద్వారాసన్ను లగు నంత మంత్రిపురోహిత
బ్రాహ్మణనివహంబులు దుర్యోధన దుశ్శాసన ప్రముఖ ధార్తరాష్ట్రశతంబును
నెదురువచ్చి పాండవులం దోడ్కొనితెచ్చిన భీష్మ విదుర ధృతరాష్ట్ర
నత్యవత్యంబికాంబాలికలు మొదలుగా నమ్మునులకు సమస్కరించి రంతం
దమకు మ్రొక్కిన కుమారుల నతిస్నేహంబున నెత్తికొని కుంతిని బ్రయ
పూర్వకంబున సంభావించి పాండురాజవియోగదుఃఖితు లయి మహాశోకంబునం
దేలుచున్న విదురధృతరాష్ట్రుల గాంధారీసహితం బూరార్చి యమ్మునుల
యం దొక్కవృద్ధతపస్వి మునిసహస్రానుమతంబున నిట్లనియె. 152

ఉ. భానునిభుండు పాండుజనపాలుఁడు ఘోరతపంబు సేసి ధ
ర్మానిలవాసవాళ్ళినులదైన వరంబున శక్తి పేర్చితో
సీనరనాథనందనుల నేవుర వంశవివృద్ధిపొంఁజెఁ బం
చాననసత్త్వలం బడసె నాశలశృంగమహానగంబునన్. 153

క. త్రిదశాధినాథనదృకుఁడు
త్రిదశాలయమునకు మాద్రిదేవియుఁ దానున్
ముదమొనర నరిగె నేటికిఁ
బదియేడగునాఁడు దురితంబధమృతుఁడై. 154

క. కమనీయలీల నొక్కట
నమరపురంబునకుఁ జనిన యయ్యిరువుర యం

గము లివి పితృమేధవిధి

క్రమ మొనరఁగ సంస్కరింపఁ గడఁగుడు వీనిన్.

155

వ. ఈదేవియును బతితోడన పోవ నమకట్టినం బుత్తరక్షణార్థంబు మునిగణ
ప్రార్థిత యై యెట్టకేనియు ధృతప్రాణ యయ్యె నిక్కుమారులు కురుకుల
విస్తారకులు దేవమూర్తులు యుధిష్ఠిర భీమార్జున నకుల సహదేవు లనంగా
దేవాధిష్ఠితనామంబులు దాల్చి బ్రహ్మర్షి ప్రణీతోపనయను లై శ్రుతాధ్యయన
సంపన్ను లగుచు బెరుఁగుచున్నవారు వీరలం జేకొని కురువృద్ధులు ధర్మబుద్ధి
రక్షించునది యని చెప్పి సిద్ధచారణగణంబులతో నమ్మహామును లంతర్దా
నంబు సేసి రంత వ్యాస భీష్మ ధృతరాష్ట్రుల యనుమతంబున.

158

సీ. వెలయఁగ బితృమేధవిధివిచక్షణశీల

సద్భాసురోపదేశక్రమమున

సధికవిభూతితో నతిపవిత్రప్రదే

శమున నయ్యంగముల్ సంస్కరించి

పుణ్యస్వధామృతంబుల నొప్పఁగా శ్రాద్ధ

విధి యొనరించి సద్విప్రతతికి

సగ్రహారములు దివ్యాంబరాభరణ శ

య్యాసనచ్చత్త్రగవాశ్వకరుల

ఆ. నిచ్చి సర్వజనుల కెల్లను భోజన

దాన మొనరఁ జేసి ధర్మవిదుఁడు

విదురుఁ డట్లు పాండువిభునకుఁ జేయించె

నన్యలోకహితము లై న విధులు.

157

వ. అంతఁ గృష్ణద్వైపాయనుండు వార కందఱకు దుఃఖోపశమనంబు సేపి

యొక్కనాఁడు సత్యవతికి నేకాంతంబున నిట్లనియె.

158

క. మతిఁ దలపఁగఁ సంసారం

బలిచంచల మెండమావు లట్టుల సంప

తృప్తతు లతిక్షణికంబులు

గతకాలము మేలు వచ్చుకాలముకంటెన్.

159

క. క్రూరులు విలుస్త ధర్మా

చారులు ధృతరాష్ట్రసుతు లసద్వృత్తులు ని

ష్కారణవైరులు వీరల

కారణమున నెగ్గు వుట్టుఁ గౌరవ్యులకున్.

160

వ. దాని ధృతరాష్ట్రుండు తాన యనుభవించుం గాని మీ రీదారుణంబుఁ జూడక
వీరి విడిచి తపోవనంబున కరుగుం డని చెప్పి చనిన సత్యవతియుఁ బారాశర్య
నుపదేశంబు భీష్మవిదురుల కెఱింగించి కోడండ్ర నంబికాంబాలికలం
దోడ్కొని వనంబునకుం జని తానును వారు నతిఘోరతపంబు సేసి కొండొక
కాలమునకు శరీరంబులు విడిచి పుణ్యగతికిం బోయి రిట ధృతరాష్ట్రుండును. 161

:-కురుపాండుకుమారుల బాలక్రీడలు:-

సం. 1-119-13

క. తనసుతులు పాండుసుతు లని

మనమున భేదింప క తినమంజనభావం

బున నొక్కరూపకాఁ జే

కొని యుండెం బాండురాజుకొడుకులఁ బ్రీతిన్.

162

క. ధృతరాష్ట్రునెయ్యమున సం

తతవర్ధితు లగుచుఁ బాండుతనయులు వినయా

న్వితలు కుమారక్రీడా

రతు లయి యొడఁగూడి ధార్తరాష్ట్రులతోడన్.

163

క. గిలుపునెడ నేయునెడ వడిఁ

బలుచు నెడం బెనఁగునెడ సపారబలంబుల్

మెఱయునెడ భీమునకు సం

దొఱుఁ గీడ్పడఁ దొడఁగి రుద్ధతులు రాజసుతుల్.

164

క. కదలక పెనఁగి పదుండ్రం

బదియేపుర నొక్కపెట్ట పట్టి ధరిత్రిం

జెదరఁ బడవైచి పవనజుఁ

డదయుం డయి వీపు లొలియ నందఱు నీడ్చున్.

165

సీ. కూడి జలక్రిడ లాడుచోఁ గడఁగి యా

ధృతరాష్ట్రతనయుల నతులశక్తి
లెక్కించియుఁ బదుండ్ర నొక్కొక్క భుజమున
నెక్కించుకొని వారి యుక్కడంగ
గ్రంచట నీరిలో ముంచుచు నెత్తుచుఁ
గారించి తీరంబు చేరఁబెట్టుఁ
గోరి ఫలార్థులై వారల యెక్కిన
మాకులమొదకుల వీర బట్టి

అ. వడిఁ గదల్చుఁబండ్లు దడఁబడువారల
తోన ధరణిమీఁదఁ దొరఁగుచుండ
నిట్టిపాట గాడ్పువట్టిచే దుశ్శాస
నాదు లెల్ల బాధితాత్ము లై రి.

166

వ. దాని సహింప నోవక యొక్కనాఁడు దుర్యోధనుండు శకునిదుశ్శాసనాదులతో
విచారించి యిట్లనియె.

167

పృథ్వీ. ఉపాంశువధఁ జేసి మధ్యము మదోద్ధతుం జంపి ని
స్సపత్నముగ ధర్మనందను నశక్తు బంధించి యే
సపాండవముగా సముద్రవలయాఖిలక్షోణి మ
త్కృపాణపటుశక్తి సత్యధికకీర్తి నై యేలెదన్.

168

—:దుర్యోధనుఁడు భీమునిఁ జంపింప చిత్తురుట:—

సం. 1-119-28

వ. అని పాపబుద్ధియందుఁ గృతవిశ్చయుం డై దుర్యోధనుండు భీష్మవిదురు
లెఱుంగకుండ భీమున కపాయంబు సేయ సమకట్టి యంతరం బన్వేషించు
చున్నంత నొక్కనాఁడు జలక్రిడావసరంబున.

169

ఉ. వేడుక నొక్కరుండు శతవీరకుమారులతోడఁ జల్లుఁబో
రాడి జయించి యందట ననంతపరిశ్రమ పారవశ్యముం
గూడి ప్రమాణకోటి ననఘుండు సమీరణనందనుండు మే
యాడక నిద్రవోయె శిశిరానిలముల్ పయి వీచుచుండఁగన్.

170

క. ఆ పవనజు నతిఘనలతి

కాపాశావలుల నంటఁ గట్టించి మహా
కోపమున గంగమడుపునఁ
ద్రోపించె సుయోధనుండు దురితకరుం డై .

171

క. అనిలసుతుం డంతన మే

ల్కని నీలుడు నతని వజ్రఘనకాయముఁ బొం
దిన లతికాపాశము లె
ల్లను ద్రెస్సె మృణాళనాళలతికలపోలెన్ .

172

ఆ. కర్మబంధనములు గ్రక్కునఁ బాయుడుఁ,

బుణ్యగతికి నెగయు పురుషునట్లు
బంధనంబు లెల్లఁ బాయుడు భీముండు
నీరిలోన నుండి నెగయుదెంచె .

173

వ. మఱియు నొక్కనాఁడు.

174

క. జనపతి పనుపగ సారథి

ఘనవిషకృష్ణోరగములఁ గఱపించె శ్రమం
బునఁ నిద్రితుడై వ ప్రభం
జనసుతు సర్వాంగమర్మనంధుల నెల్లన్ .

175

క. అవిరళవిషఫణిదంష్ట్రలు

పవనజు వజ్రమయతనువువయి తోలును నో
పవ భేదింపఁగఁ బాప
వ్యవసాయుల చెయ్యు లర్థవంతము లగునే .

176

చ. అలఘుబలుండు భీముండును నంతన మేల్కని యవ్వీపోరగం

బులఁ జరణంబులం జమరి ముక్కున వాతను నెత్తు రొల్కఁగాఁ
దలరఁగ సారథిం జఱచెఁ దా నపహ స్తమునన్ వసుంధరా
తలమునఁ ద్రెళ్ళె సారథియుఁ దత్క్షణమాత్రన ము క్తజీవుడై .

177

క. మఱియును నొకనాఁ డెవ్వరు

నెఱుంగఁయుండంగఁ గౌరవేంద్రుండు ధర్మం

బెఱుగక విష మన్నముతో

గుఱుకొని పెట్టించె గాడ్పుకొడుకున కలుకన్.

178

క. సముఁ దై యుయుత్పుఁ డయ్య

న్నము దుష్టం బగుటఁ జెప్పినను గుడిచె విషా

న్నము నాకటిపెలుచను నది

యమృతాన్నం బయ్యె జీర్ణ మై మారుతికిన్.

179

వ. ఇట్లు దుర్యోధనుండు భీమునకుఁ దనచేసిన యెగ్గులెల్లను గృతఘ్నునకుం
జేసిన లగ్గులునుం బోలె నిష్ఫలంబు లైన సిగ్గువడి వెండియుఁ బాండవుల
కెల్ల నపాయంబు సేయ నుపాయంబుఁ జింతించుచుండె నంత భీష్ము
నియోగంబున.

180

క. విలువిద్యఁ గఱచుచుండిరి

బలయుతులు కుమారకులు కృపద్రోణాచా

ర్యులతోడఁ గలసి యొక్కట

నలఘుపరాక్రమసమేతు లధికస్పర్ధన్.

181

వ. అనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె.

182

తే. కృపుఁడు ద్రోణుండు ననఁగ సత్కిర్తు లైన

వారి జన్మప్రకారంబు వారు వచ్చి

కౌరవుల కెల్ల గురు లైన కౌరణంబు

విప్రముఖ్య నాకెఱుంగంగ విస్తరింపు.

183

వ. అని యడిగిన వైశంపాయనుం డిట్లనియె.

184

—:కృపాచార్యుల జన్మవృత్తాంతము:—

సం. 1—120—2

సీ. వినవయ్య గౌతముం డనఁ బ్రసిద్ధుం దైన

మునికి శరద్వంతుఁడను మహాత్ముఁ

దురుతరతేజుఁడై శరసమూహంబుతో

నుదయించి వేదముల్ చదువనొల్ల

కతిఘోరతమున నుతభూసురోత్తముల్
 వేదముల్ చదువున ట్లాదరమున
 సర్వాత్మవిదుఁడు ధనుర్వేద మొప్పఁగఁ
 బడసి మహానిష్ఠఁ గడఁగి తపము

ఆ. సేయుచున్న దివిజనాయకుఁ డతిభీతి
 నెఱిఁగి వానితపముఁ జెఱువఁ బనిచె
 జలజనయనఁ దరుణి జలవద యనియెడు
 దాని నదియు వచ్చె వానికడకు.

185

క. అమ్ముదితఁ జూచి కాముశ
 రమ్ములచే విద్ధుఁడై శరద్వంతుఁడు చి
 త్తమ్మలర మదనరాగర
 సమ్మునఁ దన్నెఱుఁగకుండెఁ జంచలతనుఁ డై.

186

క. ఆతరుణికటాక్షేక్షణ
 పాతము గౌతమున కపుడు పటుబాణధనుః
 పాతముతోడన రేతః
 పాతము గావించె రాగపరవశుఁ డగుటన్.

187

ప. దాని నెఱిఁగి శరద్వంతుం డయ్యాశ్రమంబు విడిచి చని యొండుచోటం
 దపంబు సేయుచుండె నవ్వీర్యం బొక్క శరస్తంబంబున ద్వివిధంబయి పడిన
 నందొక కొడుకునుం గూతురుం బుట్టిరంత శంతనుండు మృగయావినో
 దార్థం బరిగిన వాని సేనాచరుం డాశరస్తంబంబున నున్న కొడుకుం గూతుఁ
 దత్సమీపంబున నున్న శరచాపకృష్ణాజినంబులు జూచి యివియెయ్యేనియు
 నొక్క ధనుర్వేదవిదుం డయిన బ్రాహ్మణు నపత్యం బగు నని శంతనునకుం
 జూపిన శంతనుండును వారలఁ జేకొని కృపాయత్తచిత్తుం డయి పెనుచుటం
 జేసి యయ్యిరువురుఁ గృపుఁడును గృపియు ననం బెరుఁగుచున్నంత.

188

క. చనుదెంచి శరద్వంతుం
 డనవద్యుఁడు దన యపత్య మని వారిని శం
 తనున కెఱిఁగించి కృపు న
 త్యనుపము నుపసీతుఁ జేసె నధిష్ఠితిన్.

189

శా. వేవంబుల్ చదివించె భూసురులతో విఖ్యాతిగా నాత్మనం
వేదిం జేసెఁ జతుర్విధం బగు ధనుర్వేదంబు నానాత్మవి
ద్యాదాక్షిణ్యముతోడఁ దాన కఱపెం దద్విత్తముల్ సూచి సం
వాదుల్ గాఁ దననందనుం గృపు శరద్వంతుండు దాంతాత్మ డై . 190

వ. అట్టి కృపాచార్యు రావించి భీష్ముం డతిభక్తిం బూజించి వానితోడఁ దన మను
మల నందఱ విలువిద్య గఱవం బంచిన.

191

క. సవిశేషముగ ధనుర్వే
దవిశారదు లై రి కడుజితశ్రము లై పాం
డవధృతరాష్ట్రాత్మజయా
దవు లాదిగ రాజసుతులు తత్కృపుశిక్షన్ . 192

—:ద్రోణాచార్యుల జన్మవృత్తాంతము:—

సం. 1-121-3

వ. మఱియు వారల కాచార్యుం డైన ద్రోణుజన్మంబును వాని చరిత్రంబును
జెప్పెద విను మని జనమేజయునకు వై శంపాయనుం డి ట్లనియె. 193

క. సద్విసుతచరిత్రుండు భ
రద్వాజుం డను మునీశ్వరప్రవరుఁడు గం
గాద్వారమునఁ దపంబు జ
గద్వంద్యుఁడు సేయుచుండె గతకల్మషుఁ డై . 194

సీ. అమ్ముని యొక్కనాఁ డభిషేచనార్థంబు
గంగకుఁ జని మున్న కరములీల
నందు జలక్రీడ లాడుచునున్నయ
స్పరస ఘృతాచి య న్నదమలాంగి
పటుపవనాపేతపరిధాన యైనయ
య్యవసరంబునఁ జూచి యమ్ముగాక్షిఁ
గామించి యున్నఁ దత్కామరాగంబున
యతిరేకమునఁ జేసి యాక్షణంబ

తే. తనకు శుక్లపాతం బైన దానిఁ దెచ్చి
ద్రోణమున సంగ్రహించిన ద్రోణుఁ డనఁగఁ
బుట్టె శుక్రసంశంబునఁ బుణ్యమూర్తి
ధర్మతత్త్వజ్ఞుఁ డగు భరద్వాజమునికి.

195

ప్ర. మణియు ననంతరంబ భరద్వాజసఖుం డైన పృషతుం డను పాంచాలపతి మహా
మౌరతపంబు సేయుచు నొక్కనాఁడు దనసమీపంబున వాసంతికా కుసుమా
పచయవినోదంబున నున్న యప్పరస మేనక యనుదానిం జూచి మదనరాగం
బున రేతస్కందం బయిన దానిం దనపాదంబున బ్రచ్చాదించిన నందు ద్రుప
దుండను కొడుకు మరుదంశంబునఁ బుట్టిన వాని భరద్వాజాశ్రమంబున బెట్టి
చని పృషతుండు పాంచాలదేశంబున రాజ్యంబు సేయుచుండె ద్రుపదుండును
ద్రోణునితోడ నొక్కట వేదాధ్యయనంబు సేసి విలువిద్యయుం గఱచి యాపృ
షతుపరోక్షంబునం బాంచాలదేశంబున కభిషిక్తు డయ్యె ద్రోణుండును నగ్ని
వేళ్యం డను మహామునివలన ధనుర్విద్యాపారగుం డై తత్ప్రసాదంబున
నాగ్నేయాశ్రమం బాదిగా ననేక దివ్యబాణంబులు వడసి భరద్వాజునియోగంబునఁ
బుత్త్రీలాభార్థంబు కృపునిచెలియలిఁ గృపి యనుదాని వివాహం బయి దాని
యం దశ్వత్థామ యనుకొడుకుం బడసి యొక్కనాఁడు.

196

క. అనవరతము బ్రాహ్మణులకుఁ
దనియఁగ ధన మిచ్చు జామదగ్న్యుఁడు రాముం
డను జనవాదపరంపర
విని యరిగెను వానికడకు విత్తాపేక్షన్.

197

క. అరిగి మహేంద్రాచలమునఁ
బరమతపోవృత్తినున్న భార్గవు లోకో
త్తరు భూరికర్మనిర్మల
చరితుని ద్రోణుండు గాంచి సద్విసయమునన్.

198

వ. ఏను భరద్వాజుండ ద్రోణుం డనువాఁడ నర్ధార్థి నై నీకడకు వచ్చితి ననినఁ
బరశురాముం డి ట్లనియె.

199

చ. కలధన మెల్ల ముందట జగన్నుత విప్రుల కిచ్చి వార్ధిమే
ఖలనిఖిలోర్వి యంతయును గశ్యపుఁ డన్ముని కిచ్చితిన్ శరం
బలును శరీరశస్త్రములుఁ బొల్పుగ నున్నవి వీనిలోన నీ
వలసినవస్తువుల్ గొను డ్రువంబుగ నిచ్చెద నీకు నావుడున్.

200

క. ధనములలో నత్యుత్తమ

ధనములు శస్త్రాస్త్రములు ముదంబున వీనిం
గొని కృతకృత్యుఁడ నగుదును
జననుత నాకొనఁగు మత్తశస్త్రచయంబుల్.

201

వ. అని పరశురాముచేత దివ్యాస్త్రంబులు ప్రయోగరహస్యమంత్రంబులతోడం
బడసి ధనుర్విద్యయు నభ్యసించి ధనార్థి యయి తనబాలసఖుం డైన ద్రుపదు
పాలికిం జని యేను ద్రోణుండ నీబాలసఖుండ సహాధ్యాయుండ నన్నెఱుం
గుదే యని ప్రణయపూర్వకంబుగాఁ బలికిన విని యప్పలుకులు విన సహింపక
ద్రుపదుం డలిగి యిట్లనియె.

202

—:ద్రోణుఁడు ద్రుపదునిచే నవమానితుఁ డగుట:—

సం. 1-122-2

చ. కొలఁది యెఱుంగ కిట్టి పలుకుల్ వలుకం దగుఁ గాదు నాకనన్
బలుగుఁదనంబునం బలుకఁ బాడియె నీసఖి నంచు బేదవి
ప్రలకును ధారుణీకులకుఁ బోలఁగ సఖ్యము సంభవించునే
పలుకక వేగ పొమ్మకట పాటుఁడు సంగడికాఁడె యెందునన్.

203

చ. ధనపతితో దరిద్రునకుఁ దత్త్వవిదుం డగు వానితోడ మూ
ర్ఖునకుఁ బ్రశాంతుతోడఁ గడుఁగ్రూరునకున్ రణశూరుతోడ భీ
రునకు వరూధితోడ నవరూధికి సజ్జనుతోడఁ గష్టదు
ర్జనునకు నెవ్విధంబునను సఖ్యము దా నొడఁగూడ నేర్చునే.

204

క. సమశీలశ్రుతయుతులకు

సమధనవంతులకు సమసుచారితులకుం

దమలో సఖ్యమును వివా

హము నగుఁ గా కగునె రెండు ససమానులకున్.

205

వ. మఱి యట్లుంగాక రాజులకుఁ గార్యవశంబునం జేసి మిత్రామిత్రసంబంధంబులు సంభవించుం గావున మాయట్టిరాజులకు మియట్టి పేదపాటు వారలతోఁ గార్యకారణం బైన సఖ్యం బెన్నుండును గానేర దని ద్రువదుం దై శ్వర్యగర్వంబున మెచ్చక పలికిన విని ద్రోణుం డవమానజనితమన్యు ఘూర్ణమానమానసుం డయి యెద్దియుం జేయునది నేరక పుత్రకళత్రాన్ని హోత్రశిష్యగణంబులతో హస్తీపురంబునకు వచ్చె నంత నప్పురబహిరంగణంబున ధృతరాష్ట్రపాండునందనులందఱుఁ గందుకక్రీడాపరు లయి వేడుకతో నాడుచున్నంత నక్కాంచనకందుకం బొక్కనూతం బడిన. 206

ఆ. నీరిలోనఁ దోచు శారకప్రతిబింబ
మొక్కొ యనఁగ వెలుఁగుచున్నదాని
రాచకొడుకు లెల్లఁ జూచుచుండిరి
దానిఁ బుచ్చుకొనువిధంబు లేక. 207

వ. అట్టియవసరంబున. 208

—:ద్రోణుఁడు హస్తీపురంబునకు వచ్చుట:—

సం. 1-122-14

క. నానావిధశరశరధుల
తో నున్నతచాపధరుఁడు ద్రోణుఁడు వారిం
గానఁ జనుదెంచి యంతయుఁ
దా నప్పు డెఱింగి రాజతనయుల కనియెన్. 209

చ. భరతకులప్రసూతులరు భాసురశత్రుమహాత్రువిద్యలం
గరము ప్రసేద్ధుఁ డై పరగు గౌతమశిష్యుల రిట్టి మీకు దు
ష్కరముగ నూతిలోఁ బడిన కాంచనపిండు గొనంగనేర కొం
దొరులమొగంబు చూచి నగుచుండఁగఁ జెన్నె యుపాయహీనతన్. 210

వ. దీని బాణపరంపరం జేసి పుచ్చి యిచ్చెదఁ జూడుఁ డీవిద్య యొరు లెవ్వరు నేర
రని ద్రోణుం డొక్కబాణం బభిమంత్రించి దృష్టిముష్టిసౌష్ఠవంబు లొప్పు
నక్కందుకంబు నాట నేసి దానిపుంఖంబు మఱియొకబాణంబున నేసి తత్పుంఖం

బొందొకబాణంబున నేసి వరుసన బాణరజ్జువు గావించి దానిం దిగిచికొని
యిచ్చినం జూచి రాజకుమారు లెల్ల విస్మయం బంది ద్రోణుం దోడ్కొని
చని భీష్మున కంతయు నెఱింగించిన నాతండును. 211

క. ఆసన్నపలితు ననఘు శ

రాసనగురు భూరిసత్త్వ నసితకృశాంగున్

భూసురవరు ద్రోణు గుణో

ద్భాసితు వినినట్లచూచి పరమప్రితిన్. 212

క. ఎందుండి వచ్చి తిందుల

కెందుండఁగ నీకు నిష్ట మెఱిగింపుము న

ద్వందిత యని యడిగిన పా

నందుఁడు ద్రోణుండు భీష్మునకు నిట్లనియెన్. 213

ప. ఏను ద్రోణుం డనువాఁడ భరద్వాజపుత్త్రిండ నగ్నివేళ్యుం డను మహాముని
వరునొద్ద బ్రహ్మచర్యాశ్రమమున వేదాధ్యయనంబు సేసి ధనుర్వేదం బభ్య
సించుచున్న నాఁడు పాంచాలపతి యైన పృషపుత్త్రిండు ద్రుపదుం డనువాఁడు
నాకిష్టనఖుం డయి యెల్లవిద్యలు గఱచి యేను బాంచాలవిషయంబునకు
రా జయిననాఁడు నాయొద్దకు వచ్చునది నారాజ్యభోగంబులు సీవు ననుభవింప
నర్హుండ వని నన్నుఁ బ్రార్థించి చని పృషతువరోక్షంబునఁ దద్దేశంబునకు
రా జయి యున్న నేను గురునియుక్తుండ నై గౌతమిం బాణిగ్రహణంబు
సేసి యిక్కుమారు నశ్వత్థామ నధికతేజస్వి నాత్మజుం బడసి ధనంబు లేమిం
గుటుంబభరణంబునం దనమర్థుండ నయి యుండియు. 214

క. పురుషవిశేషవివేకా

పరిచయు లగు ధరణిపతులపాలికిఁ బోవం

బరులందు దుష్ప్రతిగ్రహ

భర మెదలో రోసి ధర్మపథమున నున్నన్. 215

క. ధనపతులబాలురు ముదం

బున నిత్యముఁ బాలు ద్రావఁ బోయిన నస్మ

త్తనయుండు వీఁడు బాల్యం

బున నేడ్చెను బాలు నాకుఁ బోయుం డనుచున్. 216

వ. దానిం జూచి దారిద్ర్యంబునకంటెఁ గష్టం బొందెద్యియు లేదు దీని నాబాల
సఖుం డగు పాంచాలుపాలికిం బోయి పాచికొందు నారండు దనదేశంబున
కభిషిక్తుండుగాఁ బోవుచుండి నన్ను రాఁబనిచి పోయె. 217

మత్తకోకిలము. వేడు తెంతయుఁ గష్ట మైనను వేఱు లేని సుహృజ్జనున్
వేడికో లుచితంబ కావున వేడ్కతోఁ జని సోమకున్
వేడినన్ ధనమోపదేనియు వీనిమాత్రకు నాలుగేన్
పాడికుఱ్ఱుల నీడె వీనికిఁ బాలు ద్రావుచు నుండఁగన్. 218

వ. అని నిశ్చయించి ద్రువదునొద్దకుం బోయి న న్నెఱింగించిన నాతండు దన
రాజ్యమదంబున నన్నును దన్నును నెఱుంగక యేను రాజును నీవు పేదపాఱుం
డవు నాకును నీకును నెక్కడి సఖ్యం బని పలికిన వానిచేత నవమానితుండ
నయి వచ్చితి నని ద్రోణుండు దన వృత్తాంతంబంతయుఁ జెప్పిన. 219

క. విని రోయుతీగ గాళ్ళం
బెనఁగెం దా ననుచుఁ బొంగి బీష్ముడు ద్రోణున్
ఘనభుజ నభీష్టపూజా
ధనదాసవిధానముల ముదంబునఁ దనిపెన్. 220

వ. మఱియును. 221

—:భీష్ముండు కురుపాండుకుమారులకు ద్రోణుని గురువుగా
నియమించుట:—

సం. 1-122-40

చ. మనుమల నెల్లఁ జూపి మతిమంతుఁడు శాంతనవుండు వీరిఁ జే
కొని గురువృత్తిమైఁ గలుపు ఘోరశరాసన విద్యలెల్లఁ బెం
పున జమదగ్నిసూనుఁడును బోలఁడు ని న్నని విందు విల్లునే
ర్పున సయనై పుణంబునను భూరిపరాక్రమ గర్వనంపదన్. 222

వ. అని కుమారులనెల్లం జూపి ద్రోణునకు శిష్యులంగా సమర్పించిన ద్రోణుం
డును వారలం జేకొని యందఱ కి ట్లనియె. 223

తే. అష్టవిద్యలు గజచి నాడైన యిష్ట
మొగిన తీర్పంగ నిం దెవ్వఁ డోపు ననినఁ
బాయ మొగమిడి కొరపుల్ పలుకకుండి
రేను దీర్చెద నని పూనె నింద్రసుతుఁడు. 224

ప. ఇట్లు దన యిష్టంబు దీర్పం బూనిన యర్జును నాచార్యుం డతిస్నేహంబునఁ
గొఁగిలిండుకొని కరంబు సంతసిల్లి కుమారుల కెల్ల విలువిద్యఁ గఱపుచున్న
నానాదేశంబులం గల రాజపుత్రు లెల్ల వచ్చి వారితోడఁ గలసి కఱచుచుండిరి
మఱియు సూతపుత్రుం డయిన రాధేయుండును ధనుర్విద్యాకౌశలంబున నర్జు
నునితోడ మచ్చరించుచు దుర్యోధనపక్షపాతి యై యుండె నంత. 225

క. నరుఁ డాష్టశస్త్రవిద్యా
పరిణతి నధికుఁ డయి వినయపరుఁ డయి శశ్వ
ద్గురుపూజాయత్నంబునఁ
బరగుచు సంప్రీతుఁ జేసె భారద్వాజున్. 226

ప. అయ్యర్జునుతోడి విద్యామత్సరంబునఁ జీకటి నాతం డేయనేరకుండ వలయు
నని తలంచి యశ్వత్థామ రహస్యంబున నన్నసాధకుం బిలిచి యెన్నుండును
నరునకు నందకారంబునఁ గుడువం బెట్టకుమీ యని పంచిన వాఁడును దద్వచ
నానురూపంబు సేయుచున్న నొక్కనాటి రాత్రియందు. 227

ఉ. వాసవనందనుండు గుడువం గుడువం బటుమారుతాహతిం
జేసి చలించి దీపశిఖ చెచ్చెరఁ బాయుడు భోజనక్రియా
భ్యాసవశంబునం గుడిచి పన్నుగ నిట్టుల విద్య లెల్ల న
భ్యాసవశంబునం బడయ భారము లే దని నిశ్చితాత్ముఁ డై. 228

క. పాయక చీకటియందును
నేయంగా నభ్యసించు నిట్టియెడం గొం
తేయుధనుర్భ్యాధ్వని విని
ధీయుక్తుఁడు ద్రోణుఁ డరుగుదెంచి ముదమునన్. 229

సీ. ఆతనియష్టవిద్యాభియోగమునకుఁ
బ్రయశిష్యవృత్తికిఁ బెద్ద మెచ్చి
యన్న ధనుర్ధరు లన్యులు సీకంఠె
నధికులు గాకుండునట్లు గాఁగఁ

గఱపుదు విలువిద్య ఘనముగా నని పల్కి
 ద్వంద్వసంకీర్ణ యుద్ధముల దెఱఁగు
 రథమహివాజివారణములపై నుండి
 దృఢచిత్రసౌప్తవస్థితుల నేయ

తే. బహువిధవ్యాహభేదనోపాయములను
 సంప్రయోగరహస్యాతిశయము గాఁగఁ
 గఱపె నర్జునుఁ దొంటి భార్గవుఁడు
 వింట నిట్టిఁడే యని పొగడంగ నెల్లజనులు.

230

—:వీకలవృత్తిం డనువాఁడు ద్రోణు నారాధించి విలువిద్య గఱచుట:—

సం. 1-123-10

ప. మఱియు గదాకర్ముకప్రాసాసితోమరకుంతశక్త్యాదివివిధాయుధంబుల యం
 దును గుమారుల నందఱ జితశ్రములం జేయుచున్న ద్రోణాచార్యుల
 మహాప్రసిద్ధి విని హిరణ్యధన్వుం డను నెఱుకురాజుకొడు కేకలవృత్తిం
 డనువాఁడు ధనుర్విద్యాగ్రహణార్థి యయి వచ్చిన వాని నిషాదపుత్రుం డని
 శిష్యుంగాఁ జేకొనకున్న వాఁడును ద్రోణుననుజ్ఞ వడసి చని వనంబు
 లోన.

231

తే. వినయమున ద్రోణురూపు మన్నున సమర్పి
 దాని కతిభక్తితోడఁ బ్రదక్షిణంబుఁ
 జేసి మొక్కుచు సంతతాభ్యాసశక్తి
 నప్రవిద్యారహస్యంబు లర్థి బడసె.

232

క. ఇట పాండవకౌరవు లొ
 కౌట నందఱు గురుననుజ్ఞఁ గొని మృగయాంబు
 పటు లై వనమున కరిగిరి
 పటుతరజవసాం మేధుభటనివహముతోన్.

233

ప. ఇ ట్లరిగి వనంబులోఁ గ్రుమ్మరుచున్న సం దొక్కభటునికుక్క తోడుదప్పి
 పఱచి యొక్కెడ నేకతంబ యేయుచున్న నేకలవృత్తసమీపంబున మొఱింగిన

నయ్యెటంగు విని ధానిముఖంబునం దేడుబాణంబు లొక్కటఁ దొడిగి యక్క-
జంబుగా నతిలాఘవంబున వాఁ దేసిన నది శరపూరితముఖం బయి కురుకుమా-
రుల యొద్దకుం బాతిన దానిం జూచి విస్మయం బంది యట్లేసినవాఁ డెవ్వడో
యని రోయుచు వచ్చువారు ముందఱు. 234

ఉ. తేజితబాణహస్త దృఢదీర్ఘ మలీమసకృష్ణదేహఁ గృ
ష్ణాజినవస్త్ర సత్ప్రవిషయాస్తవిషాదుఁ నిషాదుఁ జూచి యా
రాజకుమారు లందఱుఁ బరస్పరవక్త్రవిలోకనక్రియా
వ్యాజమునం దదీక్షణనివారితు లై రతిమత్సరంబునన్. 235

వ. అక్కుమారులు వాని శరలాఘవంబునకు మెచ్చి నీ వెవ్వండ వెవ్వరిచేత
విలువిద్యఁ గఱచి తని యడిగిన వారికి నయ్యెఱు కిట్లనియె. 236

క. వినుఁ డే హిరణ్యధన్వుం
డనువనచరనాథుకొడుక నాచార్యుఁడు ద్రో
ణునకున్ శిష్యుఁడ నెందును
ననవద్యుఁడ నేకలవ్యుఁ డనువాఁడ మహిన్. 237

వ. అనిన విని కురుకుమారు లందఱు మగుడివచ్చి ద్రోణున కంతయుఁ జెప్పి
రంత నర్జునుం దేకాంతంబ యొక్కనాఁ డాచార్యున కిట్లనియె. 238

క. విలువిద్య నొరులు నీ క
గ్గలముగ లేకుండ నిన్నుఁ గఱపుదు నని మున్
బలికితిరి నాక కా దీ
త్రిలోకముల కధికుఁ జూచితిమి యొక యెఱుకున్. 239

క. నాకంటెను మీకంటెను
లోకములో నధికుఁ డతిబలుండు ధనుర్వి
ద్యాకౌశలమున నాతఁడు
మీకుం బ్రియశిష్యుఁ డటె యమిథ్యావచనా. 240

వ. అనిన విని ద్రోణుం డదరిపడి వానిం జూతము రమ్మని యర్జునుం దోడ్తొని
యనవరతశరాసనాభ్యాసనిరతుం డయి యున్న యేకలవ్య కడ కేగిన
నెఱింగి వాఁడు నెదురు పఱతెంచి ద్రోణునకు మ్రొక్కి తనశరీరంబుసర్వ

స్వంబును నివేదించి యేను మీశిష్యుండ మి మ్మారాధించి మీప్రసాదంబున
నివ్వలువిద్యఁ గఱచితి నని కరంబులు మొగిచియున్న జూచి ద్రోణుం డట్లేని
మాకు గురుదక్షిణ యి మ్మనిన సంతసిల్లి వాడిట్లనియె. 241

క. ఇది దేహం బిది యర్థం
బిది నా పరిజనసమూహ మిన్నిటిలో నె
య్యది మీ కిష్టము దానిన
ముద మొదవఁగ నిత్తుఁ గొనుఁ డమోఘం బనినన్. 242

క. నెమ్మిని నీదక్షిణహ
స్తమ్మున పెనువ్రేలు దునిమి దక్షిణ యిమ్మి
ష్ట మ్మిది నా కనవుడు విన
యమ్మున వాడిచ్చె దాని నాచార్యునకున్. 243

తే. దక్షిణాంగుష్ఠ మిచ్చిన దానఁ జేసి
బాణసంధానలాఘవభంగ మయిన
నెఱుకు విలువిద్యకలిమికి హేనుఁ డయ్యెఁ
బార్థునకును మనోరుజ పాసె సంత. 244

క. విలువిద్య నొరులు నీ క
గ్గలముగ లేకుండ నిన్నుఁ గఱపుదు నని మున్
బలిరిపుసుతునకుఁ బలికిన
పలు కప్పుడు గురుఁడు సేసెఁ బరమార్థముగన్. 245

మ త్తకోకిలము. భూపనందను లివ్వధంబున భూరిశత్రుమహాత్రవి
ద్యోపదేశపరిగ్రహస్థితి నున్న సందఱయందు వి
ద్యోపదేశము దుల్య మైనను ను త్తమోత్తమఁ డయ్యె వి
ద్యాపరిశ్రమకౌశలంబున దండితారి నరుం డిలన్. 246

క. అనిలాత్మజుబలమును న
ర్జునుకార్ముకకౌశలంబు కూరగుణంబుల్
మనమున సహింప నోపక
పనరుచు ధృరాష్ట్రసుతులు వందిరి తమలోన్. 247

:-ద్రోణుఁ డప్రవిద్యుం దనవిఘ్నలఁ బరిక్షించుట:-

సం. 1-123-15

వ. అక్కుమారుల ధనుర్విద్యాకౌశలం బెఱుంగ వేడి యొక్కనాఁడు ద్రోణుండు
కృత్రిమం బయిన భాసం బను పక్షి నొక్కవృక్షశాఖాగ్రంబున లక్ష్మ్యంబుగా
రచియించి దాని నందఱకుఁ జూపి మీ మీ ధనువుల బాణంబులు సంధించి
నాపంచిన యప్పుడ యిప్పక్షితలఁ దెగ నేయుం దే నొకశ్శౌకశ్శన పంచెద నని
ముందఱ ధర్మనందనుం బిలిచి యీ వృక్షశాఖాగ్రంబున నున్న పక్షి నిమ్ముగా
నీక్షించి మద్వచనానంతరంబున శుభమోక్షణంబు నేయు మనిన నతండును వల్లె
యని గురువచనంబు నేసియున్న నయ్యుద్ధిష్ఠిరునకు ద్రోణుం డిట్లనియె. 248

తే. వృక్షశాఖాగ్రమున నున్న పక్షిశిరము
దెల్లముగఁ జూచితే మహీవల్లభుండ
యనిన నిమ్ముగఁ జూచితి ననిన చెండి
యును గురుఁడు ధర్మజున కిట్లు లనియెఁ బ్రీతి. 249

క. జననుత యామ్రానిని న
న్నును మఱి నీభ్రాతృవరులనుం జూచితే నీ
వనవుడుఁ జూచితి నన్నిట
ననఘా వృక్షమున నున్న యవ్వహగముతోన్. 250

చ. అనిన విని ద్రోణుండు ధర్మజుం బదరి సిద్ధుష్టి చెదరె నీవు దీని కేయనోపవు
పాయు మని యవ్వధంబున దుర్యోధనాదు లైన ధార్తరాష్ట్రులను నీమసేన
నకులసహదేవులను నానాదేశాగతు లయిన రాజపుత్రులను గ్రమంబున
నడిగిన వారలు ధర్మనందనుచెప్పినట్ల చెప్పిన నందఱ నిందించి పురందర
నందనుం బిలిచి వారి నడిగినయట్ల యడిగిన నాచార్యునకు నర్జునుం
డిట్లనియె. 251

క. పక్షిశిరంబు దిరంబుగ
నీక్షించితి నొండు గాన నెద్దియు ననినన్
లక్షించి యేయు మని సూ
క్ష్మక్షణు ద్రోణుండు పనిచె నింద్రతనూజున్. 252

క. గురువచనానంతరమున

నరుఁ డప్పడు శరవిమోక్షణము సేయుఁడుఁ జె

చ్చెరఁ బక్షిశిరము దెగి త

ద్ధఁజీరుహశాఖనుండి ధారుణిఁ బడియెన్.

253

వ. ఇట్లశ్రమంబునఁ గృత్రిమపక్షితలఁ దెగనేసిన యర్జునునచలితదృష్టికి లక్ష్య
వేధిత్యంబునకు మెచ్చి ద్రోణుం డాతనికి ధనుర్వేదరహస్యంబు లుప
దేశించె నంత.

254

—:అర్జునుఁడు ద్రోణుని మొసలినుండి విడిపించుట:—

సం. 1-123,68

క. మానుగ రాజకుమారుల

తో నొక్కట నొక్కనాఁడు ద్రోణుఁడు గంగా

స్నానార్థ మరిగి యందు చు

హానియమస్థుఁ డయి నీళ్ళ నాడుచునున్నన్.

255

క. వెలుచలువ నీరిలో నొ

క్కెఱగా నొక మొసలి చూడ్కికి నగోచర మై

పలుతెంచి కుంభసంభవు

చిలుదొడ వడిఁ బట్టికొనియె శిష్యులు బెదరన్.

256

క. దాని విడిపింప ద్రోణుఁడు

దా నపుడు సమర్థుఁ డయ్యు దడయక పనిచెన్

దీని విడిపింపుఁ డని నృప

సూనుల శరసజ్యుచాపశోభితకరులన్.

257

కా. దానిన్ నేరక యందఱున్ వివకు లై తా రున్న నన్నీరిలోఁ

గానంగాని శరీరముం గల మహోగ్రగ్రహమున్ గోత్రభి

త్సూనుం డేనుశరంబులన్ విపులతేజుం డేసి శక్తిన్ మహా

సేనప్రఖ్యుఁడు ద్రోణుజంఘ విడిపించెన్ విక్రమం బొప్పగన్.

258

వ. అమ్మహోగ్రగ్రాహంబు పార్థబాణపంచకవిభిన్నదేహం బయి పంచత్వంబు
బొందినం జూచి ద్రోణుం డర్జునుధనుఃకౌశలంబునకుఁ దనయం దతిస్నేహం
బునకు మెచ్చి వీనిచే ద్రుపదుండు బంధునహితంబు పరాజితుం డగు నని తన
మనంబున సంతోషించి వానికి ననేకదివ్యబాణంబు లిచ్చె నని యర్జును
కొండుకనాఁటి పరాక్రమగుణసంపదలు వైశంపాయనుండు జనమేజయునకుం
జెప్పెనని.

259

అశ్వాసాంతము

క. వ్యసనవివర్జితమాన
వ్యసనోత్రపవిత్ర విష్ణువర్ధననృప స
ప్తసముద్రముద్రితాఖిల
వసుధాజన గీతకీర్తి వాసవమూర్తి.

260

వనమయూరము.

రాజకులశేఖర పరంతపవివేక
భ్రాజిత జగద్వలయభాసురసముద్య
తేజ నిరవద్య యువతీమదన పీఠో
గ్రాజివిజయా త్రిభువనాంకుశ నరేంద్రా.

261

గద్యము

ఇది సకలసుకవిజనవినుత నన్నయభట్ట ప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునం
దాదిపర్వంబున ధృతరాష్ట్రపాండురాజుల వివాహంబును
బాండురాజదిగ్విజయంబును బాండవ ఛార్తరాష్ట్రనంభవంబును
బాండురాజనిర్యాణంబును గృహద్రోణజన్మకథనంబును
గుమారాశ్రువిద్యాగ్రహణంబును నన్నది
పంచమాశ్వాసము.

శ్రీ మదాంధ్రమహాభారతము

ఆదిపర్వము-షష్ఠాశ్వాసము

క. శ్రీజయవిభాసి వినమ

ద్రాజన్యకిరీటమణివిరాజితపాదాం

భోజ భువనైకసుందర

రాజాన్వయతిలక రాజరాజనరేంద్రా.

1

ప. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు కృతాత్మశస్త్రు
లయిన రాజకుమారులవిద్యాకౌశలంబు వ్యాసగాంగేయవిదురకృపశల్యశకుని
సోమదత్తాదుల సమక్షంబునం జూప సమకట్టి యొక్కనాడు ద్రోణుండు
ధృతరాష్ట్రున కిట్లనియె.

2

—:కుమారాస్త్రవిద్యాసందర్శనము:—

సం. 1-124-1

క. ఘోరాత్మశస్త్రవిద్యుల

నారూఢత మిగుల నిపుణు లైరి కుమాధుల్

మీరలు వీరల విద్యా

పారము నను టెఱుగవలయు భవదీయసభన్.

3

ప. అనిన నట్ల చేయుదు నని ధృతరాష్ట్రుండు గుమారులవిద్యాసందర్శనరంగంబు
రమ్యంబుగాఁ జేయింపు మని విదురుం బంచిన నతండును దాని శాస్త్రవిహిత
ప్రమాణోపేతవృత్తాయామంబును నపాకృతవృత్తగుల్మ వల్మీకంబును నంగీ
కృతపూర్వోత్తరప్లవంబును విరజీతరజోధానరస్థలంబును విరచితబహు
విధప్రేక్షగారాంచితమణిమయమంచప్రపంచంబును నానాధ్వజనవల్లవ
రంభాస్తంభమాలాలంకృతద్వారతోరణంబును బ్రతిదిశనిర్వర్తితశాంతికబలి

విధానంబునుంగాఁ జేయించినం బంచాంగశుద్ధదినశుభముహూర్తంబున ధృత
రాష్ట్రుండు గాఁధారీపురస్కృత దేవీశతపరివృతుం దై వివిధభూషణభూషిత
నేకవిలాసినివహంబుతోఁ జనుదెంచి విలంబితకదంబకస్థూలముక్తాఫల
దామరమణీయం బై యాబద్ధమరకతవజ్రవైడూర్యపద్మరాగప్రవాళప్రభా
ప్రకరవ్యతికరవిరచితాపూర్వసురవాపచాతుగౌరవం బై యతిమనోహరం
బయిన శాతకుంభమయ ప్రేక్షాగారంబున నున్న.

తే. అందుఁ గర మొప్పి సుందరీబృంద మఖిల
రత్నరాజితకనకధరాధరేంద్ర
కందరాంతరమున నున్న సుందరామృ
తాశనాంగనాబృందంబు ననుకరించె..

5

తే. సుతుల విద్యాప్రవీణతఁ జూచువేడ్క
నెంతయును సంతసంబునఁ గుంతిదేవి
రాజనన్నిధి గాంధారరాజపుత్రి
కెలన నుండె నున్నీలితనలిసనేత్రి.

6

ప. మఱియును.

7

సీ. వ్యాసపురస్కృతావనిదేవనివహంబుఁ
గృవ శల్య శకుని గాంగేయ విదుర
సోమదత్తాది భాసురగురుబాంధవ
మిత్రవర్గంబు నమేయమంత్రి
సామంతమండలేశ్వరసమూహంబును
గాయకవైతాళికప్రవరులుఁ
దమతమ నియమితస్థానంబులం దోలి
నుండిరి బోరన నులిసె భేరు

ఆ. లత్రదర్శనాగతాఖిలక్షత్రియ

వైశ్యకూప్రవివిధవర్జజనుల
కలకలంబు ప్రళయకాల సంక్షోభితాం
భోనిధిస్వనంబుఁ బోలెఁ జెలఁగె.

వ. అట్టి యవసరంబున నాచార్యుండు శుక్లాంబరాభరణమాల్యానులేపనయజ్ఞోప
వీతపలితకేశశ్మశ్రుశోభితదేహుం డై రంగమధ్యంబున నశ్వత్థామసహితుం
డై విముక్తజలదజాలవియన్మధ్యంబున నంగారకసహితుం డై న యాదిత్యం
డునుం బోలెనున్న నగణ్యభూసురవరేణ్యపుణ్యాహవాచనానంతరంబున. 9

శా. ద్రోణాచార్యపిఱుంద నొప్పి దృఢహస్తన్ బద్ధగోధాంగుళి
త్రాణుల్ మార్గణపూర్ణతూణులు మహాధన్యునుల్ కుమారుల్ తను
త్రాణోపేతులు రంగమధ్యమున నంతన్ నిల్చి రుద్యద్గుణ
శ్రేణీరమ్ములు ధర్మజప్రముఖులై జ్యేష్ఠానుపూర్వంబుగన్. 10

వ. అట్లు నిలిచి రక్తచందనదిగ్ధాంగులు రక్తమాల్యాంబరాభరణులు రక్త
పతాకులు రక్తాంతలోచనులై యాచార్యుననుమతంబున. 11

సీ. అసీచర్మకౌశలం బమరంగఁ జూపెడు
వారును దృఢసౌష్ఠ్యవంబు లొప్పఁ
దమతమ నామాంకితము లై న శరముల
నేర్పడ లక్ష్యంబు లేయువారు
హయ మదద్విరద రథారూఢ దక్షతఁ
బ్రకటించువారును బ్రాసశక్తి
కుంతతోమరగదాకుశలత్వ మెఱిఁగించు
వారును గా నిట్లు వసుధలోని

ఆ. రాజసుతులతోడ రమణఁ బాండవ ధృత
రాష్ట్రసుతులు వృద్ధరాజులొద్దఁ
దద్దయును ముదమునఁ దమతమవిద్యలు
మెఱసి రెల్లజనులు మెచ్చి పొగడ. 12

:-భీమదుర్యోధనులు దమ గదాకౌశలంబు సూపుట:-

సం. 1-124-30

వ. అంత ననంతబలవరాక్రము లగు భీమదుర్యోధను బుద్బద్ధదాహస్త లయి మహా
మత్స్రరంబుతో నేకశృంగసముత్తుంగకైలద్వయంబు ననుకరించుచు వశా

నిమిత్త క్రుద్ధగంధసింధురంబులు బోలె నొందొరులం దాకి సవ్యాపనవ్య
చిత్రమండలమార్గంబుల గదాకౌశలంబు మెలయునెడ. 13

మ. అవనిచక్రిము పాదభూతహతి నల్లాడంగ సత్యుగ్రభై
రవహుంకారరవంబునన్ వియదగారం బెల్ల భేదిల్లఁ జాం
డవకొరవ్యగదావిఘట్టన మకాండప్రోత్థ మై భావిపాం
డవకొరవ్యరజాభిసూచనపటిష్ఠం బయ్యె ఘోరాకృతిన్. 14

క. ఆరాజసుతులవిద్యా
పారగవటుచేష్టితములఁ బరువడి నగ్గాం
భరిధృతరాష్ట్రుల కతి
ధీరుఁడు విరుదుండు నెప్పి తెలుపుచునుండెన్, 15

మ. అంత భీమదుర్యోధనులగదాకౌశలంబు సూచుజనులపక్షపాతజనిత పరస్పర
క్రోధవచనంబులు విని ద్రోణుండు రంగభంగభయంబున నశ్వత్థామం
బించి వారి నిర్దళ వారించి చారాయుంబోలె బోరన మ్రోయుచున్న వాదిత్ర
శబ్దంబు బడిసి నాశ్రియశీఘ్రం డయిన యర్జునుధనుర్విద్యాకౌశలంబుఁ
జూడుం డనిన నయ్యాచార్యువచనానంతరంబున. 16

ఉ. హరివిచిత్రహేమచవాచృతుఁ డున్నతచాపచారుదీ
ర్ఘ్విరుఘజుండు భాస్వదసితోర్పలవర్ణుఁ డుపేంద్రచాపశం
పారుచిమేఘమో యనంగఁ జాండవమధ్యముఁ దొప్పి బద్ధతూ
చీరుఁడు రంగమధ్యమున నిచ్చె జనంబులు దన్నుఁ జూడగన్. 17

క. నరు నింద్రాత్మజు నింద్రా
వరజనఖున్ పీరుఁ జాండవ ప్రవరు ధను
ర్ధరుఁ జూచి చూపబెల్లం
బరమాద్భుతచిత్తులగుచ్చుఁ బరికిరి రమలోన్. 18

తే. వీడె కృపహస్తం దఖిలాస్త్రవివ్యంబు
వీడె యగ్రగణ్యులు భ్రమవిమలరౌన
వీడె భరితవంశందెల్ల బెలుంగు గుంతి
కడుపువల్లఁగాఁ బుట్టినఘనఘజుఁడు. 19

క. అని పలుకు జనులపలుకులు

విని గొంతి యనంతహర్ష విస్తరితలో

చనయై నందను నృపనం

దనసంఘములోనఁ జూచి తద్దయుఁ బొంగెన్.

20

క. చారుమనస్సమ్మదరన

పూరము వెలివేర్చునట్లు పొలఁతికి విగళ

ద్భూరి స్తనజనితపయో

ధారలు నానందబాష్పధారలు నొప్పెన్.

21

వ. అయ్యర్జునుస్తుతివచనంబు లొక్కట జనసంఘంబువలన నెగసి వియత్తల

విదళనం బయిన నమ్మహాద్వని విని యదరిపడి ధృతరాష్ట్రం డిది యేమి

రభసం బని విదురు నడిగిన నాతం డి ట్లనియె.

22

క. భూరిభుజుం డర్జునుఁ డతి

శూరుఁడు దనయస్త్రివిద్యఁ జూపఁగ రంగ

త్సౌరంభుఁ డయిన నతని న

వారితముగఁ బొగడుజనరవం బిది యధిపా.

23

క. అనవుడు ధృతరాష్ట్రుఁడు దన

మనమున సంతోష మంది మానుగ వీనుల్

గనినఫల మిపుడు గంటిన్

వినఁగంటినిఁ బాండుసుతులవిద్యాశక్తుల్.

24

క. భూరినిజద్యుతితోడఁ బృ

థారణీసంభూతపాండివాగ్నిత్రితయం

బారఁగ నన్మత్కులదురి

తోరుతరారణ్యదాహ మున్నతిఁ జేయున్.

25

—:అర్జునుండు దన యస్త్రివిద్యాకౌశలంబు నూపుట:—

సం. 1—125—18

వ. అని పొగడుచుండ నర్జునుం డాచార్యుననుమతంబున నస్త్రలాఘవవైచిత్ర్య ప్రకాశనచరుం డయి యెల్లవారును జూచుచుండ.

26

సీ. ఆగ్నేయశరమున నతిభీకరాగ్నియు

వారుజాత్రమున దుర్వారజలము

ననిలబాణంబున నధికానిలంబును

మేఘాత్రమున మహామేఘచయముఁ

బుట్టించు మఱియును భూమిబాణంబున

భూప్రవిష్టుం డగు భూరిఘోర

శైలబాణంబున శైలరూపము దాల్చు

వీరుఁ డదృశ్యాత్రవిద్యపేర్మిఁ

తే. దా నదృశ్యదేహం డగుఁ దత్క్షణంబ

హ్రస్వఁ డగు దీర్ఘఁ డగు సూక్ష్మఁ డగు రయంబు

తోడ రథమధ్యగతుఁ డగు ధూర్గతుండు

నగు మహితలగతుఁ డగు నద్భుతముగ.

27

వ. మఱియుం బాతెడుసింహవ్యాఘ్రవరాహాదిమృగంబులముఖంబులం దొక్కొక్క
యమ్మేసి నట్ల యేనేసియమ్ము లతిలాఘవంబున నేసియు రజ్జు సమాలంబితం
బయిన గోశృంగంబునం దేకవింశతిశరంబులు వరుసన నాట నేసియు నిట్ల
త్రవిద్యావైచిత్ర్యంబు మెఱసి గదాఖడ్గాదివివిధాయుధదక్షతం జూపి యర్జు
నుండు జనుల కాశ్చర్యంబు సేయుచున్నంతఁ గర్ణుండును నిజవిద్యాకౌశలంబు
మెఱయ నమకట్టి రంగద్వారంబున నిలిచి భుజాస్ఫూలనంబు సేసిన. 28

మ. జనులెల్లం గడు సంభ్రమింపఁగ నజస్రం బై భుజాస్ఫూలన

ధ్వని శైలప్రకరంబుపైఁ బడు మహాదంభోశిశబ్దంబొకో

యన వీతెంచినఁ బాండవుల్ సనిరి ద్రోణాచార్యు డాయన్ సుయో

ధను వేష్టించిరి లమ్ములందఱును దద్వారంబు వీక్షించుచున్.

29

వ. అంత.

30

—:కర్ణుండు ప్రవేశించి యర్జును నధిక్షేపించుట:—

సం. 1-126-2

కా. సాలప్రాంకు నిజోజ్జ్వలత్కవచు శశ్వత్కుండలోద్భాసితన్

దాలార్కప్రతిమున్ శరాసనధరున్ బద్ధోగ్రనిష్ఠింకు శౌ

ర్యాలంకారు సువర్ణవర్ణ ఘనుఁ గర్ణాఖ్యున్ జగత్కర్ణపూ
ర్ణాలొలద్గుణుఁ జూచి చూపలు ప్రభూతాశ్చర్యులై రచ్చటన్. 31

వ. కర్ణుండును జనుల నందఱ నదల్చి చొత్తెంచి రంగమధ్యంబున నిలిచి కలయం
జూచి కృపద్రోణాచార్యులకు నమస్కరించి సజలజలధరధ్వానగంభీరవచ
నంబుల నర్జును నాక్షేపించి యిట్లనియె. 32

క. నీవ కడునేర్పుకాఁడవు
గావలవదు వీనిఁ గొన్ని గఱచితి మేమున్
నీవిద్యలెల్లఁ జూపుదు
మేవీరుల సూచి మేలు మేలని పొగడన్. 33

క. అనిన నినతన ముపలుకులు
జనులకు విస్మయము సవ్యసాచికిఁ గోపం
బును సిగ్గును మఱి దుర్యో
ధనునకుఁ బ్రీతియును జేసెఁ దక్షణమాత్రన్. 34

వ. అంత ద్రోణుచేత ననుజ్ఞాతుం డయి కర్ణుం డర్జునుచూపిన యస్త్రవిద్యావిశే
షంబు లెల్ల నశ్రమంబునఁ జూపినఁ జూచి దుర్యోధనుండు దానుం దమ్ములును
గర్జునిం గొఁగిలించుకొని నాతో బద్ధసఖ్యుండ వయి నాకును బాంధవులకును
హితంబు సేసి నారాజ్యభోగంబులను నీవును నుపయోగింపు మనిన నట్ల చేయు
దు నని కర్ణుం డాతనితోడి యిష్టసఖిత్వంబున కొడంబడి యిమ్మాఁగిన రాజ
లోకంబును నీవును జూడఁ బార్థతో ద్వంద్వయుద్ధంబు సేయవలయు ననిన
ధార్తరాష్ట్రమధ్యంబున నున్న యక్కర్ణుం జూచి పార్థుం డిట్ల నియె. 35

క. పిలువంగఁ బడక సభలకు
బలిమిం జని పలుకు పాపభాగులలోకం
బులకుఁ జన వేఁడి పలికెదు
పలువ యెఱుంగవు పరాత్మపరిమాణంబుల్. 36

క. అనిన విని పార్థునకు ని
ట్లనియె నినాత్మజుఁడు దుర్బలాశ్వాసజ్ఞే
పనిబంధమ్ములు వలుకక
ఘననిశితాస్త్రములఁ బలుకఁ గడఁగుము నాతోన్. 37

క. ఈరంగభూమి యత్రవి

శారదు లగు వారికెల్ల సామాన్యముగా

కారయ వీరికిఁ జొరనగు

వీరికిఁ గా దను విచారవిషయము గలదే.

38

వ. అని గర్వించి దుర్యోధనానుమతంబునఁ బార్థతో ద్వంద్వయుద్ధంబు సేయం
బూని రణసన్నద్ధుం డయి రవితనయుండు రంగమధ్యంబున నున్నంత నర్జు
నుండును నాచార్యభ్రాతృచోదితుం డై యుగాంతకాలానలుండునుం బోలెఁ
బ్రతిఘటించి నిలిచిన.

39

—:కర్ణార్జునుల ద్వంద్వయుద్ధము:—

సం. 1—26—23

మ. జనితామర్షణఁ దంతఁ బార్థపయిఁ బర్జన్యాస్త్ర మక్కర్ణుఁ డే
సె నపారం బయి భూనభోంతరముఁ దజ్జీమాతయూధంబు గ
ప్పినఁ దద్ద్వాంతతిరోహితావళునుఁ డై బీభత్సుఁ డుండెన్ విరో
చనుఁ డాత్మద్యుతి విస్తరించె సుతుపై సంప్రీతచేతస్కుఁ డై.

40

వ. ఆయ్యచనరంబున దుర్యోధనుం దొట్టి ధృతరాష్ట్రనందను లందఱుఁ గర్ణ
వలన నుండిరి ఖీష్మద్రోణకృపపాండవులు పార్థవలన నుండి రంత.

41

త. రవిసుతపార్థులమోరా

హవమునకును వెజచుచున్న యది కుంతి తదు

ద్భవభునతరళరతిమిరొ

భువ్వుతాంగుఁ దనూజుఁ జూడఁగానక వంతన్.

42

౩. భృతి వతి గి మోహమూర్ఖ

న్విత మైనను సంధ్రమించి విదురుఁడు వ్రత్యా

గతజీవఁ జేసె నప్పడ

యతిశీతలచందనోచకా సేకమునన్.

43

వ. అంత నర్జునుం డనిలకాణంబున నమ్మేమపటలంబు పటవనేసి యాదిత్యసమ
తేజుం డయి యుండె నంత విదురదర్శితు లై న యక్కర్జార్జునులం జూచి కుంతి
సంతసిల్లె నపుడు ధర్మవిదుం డఖిలద్వంద్వయుద్ధసమాచారసిపుఁడు కృపా
చార్యుం డయ్యిదటనడుమ నిలిచి కర్ణున కి ట్లనియె. 41

చ. కురుకులజుండు పాండునకుఁ గుంతికఁ బుత్తుఁడు రాజధర్మబం
ధురచరితుండు నీ వితనితోడ రణం బొనరించెదేని వి
స్తరముగ నీదువంశమును దల్లిని దండ్రుని జెప్పు చెప్పినన్
దొర యగుదేని నీ కెదిరి దోర్బలశక్తి విశండు సూపెడిన్. 45

వ. అనిన విని కర్ణుండు దనకులంబును దల్లిదండ్రులను జెప్ప సిగ్గువడి తల
వాంచి యున్నంజూచి దుర్యోధనుండు గృపున కి ట్లనియె. 46

క. కులముగలవాఁడు శౌర్యము
గలవాఁడును నధిక సేనగలవాఁడును భూ
తలమున రా జను నామము
విలిసిల్లఁగఁ దాల్చు మూ డువిధముల పేర్కిన్. 47

తే. రాజవరుఁ డై న పార్థతో రాజు గాని
యాతఁ డని సేయఁగాఁ దగఁదేని పీని
నెల్లవారును జూడంగ నీక్షణంబ
రాజుఁ జేసెద నే నంగరాజ్య మిచ్చి. 48

—:దుర్యోధనుఁడు కర్ణుని నంగరాజ్యమున కభిషిక్తుం జేయుట:—

సం. 1—126—36

వ. అని యప్పుడ భీష్మధృతరాష్ట్రులకుం జెప్పి వారి యనుమతంబున మహా
మహీసురసహస్రంబునకు గోసహస్రాయుతంబు దానంబు సేసి యంగ
రాజ్యంబునకు వీ డర్హుం డయ్యెడమను బ్రాహ్మణవచనంబు వడసి కర్ణుం గాం
చనపీఠంబున నుండి యంగరాజ్యమున కభిషిక్తుం జేసినఁ గర్ణుండును మణి
మకుటకేయూరహారాదిభూషణభూషితం డై సకలరాజచిహ్నంబుల నొప్పి
పరమహర్షంబుతోడం గురువతి కి ట్లనియె. 49

క. బృహదబ్ధి మేఖలాఖిల

మహీతలక్ష త్త్రవరసమక్షమున మహా
మహిమాన్వితుఁగా నన్నును
మహీశుఁగాఁ జేసి తతినమర్దత వెలయన్.

50

క. దీనికి నదృశముగా మఱి

యేనేమి యొనర్తు నీకు నిష్ఠం బనినన్
మానుగ నాతోఁ జెలిమి మ
హీనుతముగఁ జేయు మిదియ యిష్టము నాకున్.

51

వ. అనిన విని దుర్యోధనున కెంతయు సంతోషంబుగాఁ గర్ణుం డతనితోడి యిష్ట
సఖత్వంబున కొడంబడియె సంతఁ గొడుకు రాజ్యాభిషేకోత్సవంబు సూచి
హర్షపరవశుం డయి సూతుండు రథంబు డిగ్గి కర్ణునొద్దకుం బఱతెంచినఁ
గర్ణుండును భిత్తగౌరవంబున సంభ్రమించి వానికి వినయవినమితోత్తమాం
గుం డయిన.

52

తే. కడఁగి సూతుండు పుత్త్రుకుఁ గొఁగిలించి

కొని తదీయ మూర్ధాఘ్రాణ మొనరఁ జేసి
యంగరాజ్యాభిషేకార్ధమైనశిరముఁ
దడిపె వెండియు హర్షాశ్రురతుల నొప్ప.

53

వ. దానిం జూచి భీముండు గర్ణుని సూతకులసంభవుంగా నెఱింగి నగుచు
ని ట్లనియె.

54

క. నీదుకులమునకుఁ దగఁగఁ బ్ర

తోదము గొని రథము గడవఁ దొడఁగుము నృపధ
ర్మోదయుఁ డగు నర్జునుతోఁ
గా దనక రణంబు సేయఁగా నీ కగునే.

55

వ. మఱి యదియునుంగాక,

56

తే. ఉత్తమక్ష త్త్రియప్రవరోపయోగ్య

మైన యంగరాజ్యంబు నీ కర్ణ మగునె

మంత్రపూత మై గురుయజమానభక్త్య
మగు పురోడాశ మది గుక్క కర్హ మగునె.

57

వ. అనినం గర్భండు వెల్లనయి యెద్దియుం జేయునది నేరక దీర్ఘోష్ణనిశ్వాస
వ్యాకులితవదనుం డయి యాకాశంబువలన నున్న యాదిత్యుం జూచుచు మిన్న
కుండె నంత నంతర్విలులితుం డయిన యక్కర్ణం జూచి భాతృపద్మవన
మధ్యంబున నుండి దుర్యోధనమదాంధగంధసింధురంబు వెలువడి వచ్చి కడు
నలిగి భీమున కిట్లనియె.

58

క. అనిలజ నీ కిట్లని వ
ల్కను దలపను నగునె లేడికడుపునఁ బులి పు
ట్టనె యిట్టి దివ్యతేజం
బునవాఁ డధమాన్వయమునఁ బుట్టనె చెపుమా.

59

సీ. శూరులజన్మంబు సురలజన్మంబును
నేఱులజన్మంబు నెఱుంగ నగునె
మొగిని దధీచి యెమ్మునఁ బుట్టదయ్యెనే
వానవాయుధ మైన వజ్ర మదియు
గాంగేయుఁ డన మఱి కా ర్తికేయుం డన
నాగ్నేయుఁ డన రౌద్రుఁ డనఁగ శరవ
ణోద్భవుం డన గుహం డుద్భవిల్లఁడె శర
స్తంబజన్ముఁడు గాఁడె ధర్మవిదుఁడు

తే. గృపుఁడు ఘటసంభవుఁడు గాఁడె కీర్తిపరుఁడు
వరుఁడు ద్రోణుండు విప్రులవలనఁ బుట్ట
రైరె సత్కత్రియుల్ ఘను లవనిఁ గావఁ
గడఁగి మీజన్మములు నిట్లకావె వినఁగ.

60

వ. వానితోడిదేమి దివ్యలక్షణాలక్షితుండును సహజకవచకుండలమండితుండును
గాని ప్రకృతిపురుషుండు గాఁడు తనబాహుబలంబున నీయంగరాజ్యంబునక
కాదు సకలమహారాజ్యంబునకు నర్హుం డగు ననుచున్నయంత నాదిత్యుం డస్త
గతుండైన నత్రసందర్శనరంగంబు వెలువడి దుర్యోధనుండు గర్భం దోడ్చాని

కరదీపికాసహస్రంబుతో నిజమందిరంబున కరిగెఁ బాండవులును భీష్మద్రోణ
విదురకృపాచార్యులతో నిజనివాసంబుల కరిగిరి.

61

ఆ. కుంతియంత సహజకుండలకవచాభి
రాముఁ గర్ణుఁ జూచి రవిసమానుఁ
బ్రత్యభిజ్ఞ నెఱిగి ప్రథమపుత్త్రస్నేహ
మెఱుకవడకయుండ నింతి యుండె.

62

క. వినుత ధనూర్విద్యావిదు
ఘనుఁ గర్ణు సహాయుఁ బడసి కౌరవవిభుఁడ
ర్జునువలని భయము నెడి తొ
మ్మునఁ జే యిడి నిద్ర వోయె ముదితాత్ముండై.

63

—:కౌరవపాండవులు గురుదక్షిణార్థంబు ద్రువదుఁ బట్టఁ జనుట:—
సం. 1-127-1

వ. అంతఁ బ్రభాతం బగుటయు సమయనియమంబులు దీర్చి యాచార్యుండు
శిష్యులనెల్ల రావించి మీరు నాకు గురుదక్షిణ యిం డనిన నందఱు మ్రొక్కి
యెదుర నిలిచి మీ కెద్ది యిష్టంబు నెప్పుం డనిన విని యవివేకారణదారు
జైశ్వర్యావలిప్తుండైన ద్రుపదు నొడిచిపట్టి తెం దిదియ నాకిష్టం బైన గురు
దక్షిణ యని పంచిన.

64

క. వల్లె యని రాజసందను
లెల్లను సమకట్టి రథము లెక్కి దిశల్ భే
దిల్లఁగ గర్జిల్లి నిశా
తోల్ల సితకృపాణకార్యుకోద్యరకరు లై.

65

ఉత్సాహము. ఏల దీని నెడయుఁ జేయ నీక్షణంబ యేఁగి పాం
చాలుఁ బట్టి తెత్త మధికశౌర్యలీల మెఱయఁగా
బోలు ననుచుఁ బెరిఁగి రాజపుత్త్రులెల్ల నరిగి పాం
చాలుపురము ముట్టికొని రసంఖ్యబలసమేతు లై.

66

వ. పాండవులును రథంబు లెక్కి ద్రోణుం బరివేష్టించి పిలుంద నరిగి రంత నర్జు
నుం డాచార్యున కి ట్లనియె. 67

క. వడిగొని కొరవు లొందారుఁ
గడవఁగ మును చనిరి వారిగర్వము సూడం
గడిమిని ద్రువదాధిపుతోఁ
బొడువఁగఁ దమ కలవి యగునె భుజవీర్యమునన్. 68

క. అతగులచే ద్రుపదుఁ డనవ
హితుఁ డై పట్టువడ నంతహీనుఁడె శౌర్యో
న్నతుఁ డధికధనుర్విద్యా
న్వితుఁడు భవత్సఖుఁ డనంగ విసరొకొ వానిన్. 69

వ. అనుచుఁ బాంచాలుపురం బాసన్నంబుగాఁ జనుదెంచు నంతకు ముందట చని
దుర్యోధన యుయుత్సు దుశ్శాసన వికర్ణ జలసంధాదు లైన ధార్తరాష్ట్ర
లనేకనృపకుమారసహితు లై పాంచాలుపురం బవరోధించినఁ బాంచాలపతి
యలిగి యపారచతురంగబలసమేతుం డై కొరవులం దాఁకి. 70

క. శరనికరసహస్రంబులఁ
బరువడి నందఱును గప్పెఁ బ్రావృష్టారా
ధర మురుధారాజలముల
సరసిజములఁ గప్పనట్లు సంగంభమునన్. 71

క. కలయ నసిముసలదండం
బులు గొని కాంపిల్యనగరమున జనులెల్లన్
నలిరేఁగి యార్చి కొరవ
బలసుభటులఁ బొడిచి రాజి బడలు వడంగన్. 72

క. ధృతరాష్ట్రకుమారకు లవ
హితు లై పాంచాలుమీఁద నేసిరి సాంద్రా
తతబాణప్రకరతిరో
హిత మై రవికిరణజాల మేర్పడకుండన్. 73

క. వారలశరములు నడుమన

వారించుచు నధికలాఘవంబున వారిన్

ఘోరశరవిద్యమర్చులఁ

గరణమున సోమకుండు ఘనుఁ డై యేసెన్.

74

క. నానావిధమార్గముల

నానామార్గముల నేసినం గురువీరుల్

వానిం జూచి భయంపడి

నానాతనుఁగా మనంబునన్ వగచి రనిన్.

76

చ. ఇట్లు పాంచాలువాణవృష్టికి నిలుపోవక కురుకుమారులు కుమారశరనిహత
సురాలకుమారులుంటోలే వెజచటిచి పాండవులయొద్దకుం బఱతెంచి నం జూచి
యడ్డునుం వాచార్యధర్మజులకు నమస్కరించి మీర లింద యుండుం డే నీక్షణంబ
యప్పాంచాలుం బట్టి తెచ్చెద నని విజృంభించి సంరంభంబున భీమ సేనుండు
దనకు సేనాగ్రచరుండుగా మాద్రేయులు రథచక్రరక్షకులుగా ద్రుపదరాజ
వాహినీసముద్రంబు దశీయం జొచ్చిన.

76

—:భీమార్జునులు ద్రుపదునిసేనను దునుమాడుట:—

సం. అను 1-75-40 పంక్తి

క. కరిఘటలఁ దాకి భీముఁడు

కరటిరటికుంభదంతకరముఖముల జ

ర్జరితములఁ జేసె నిష్ఠుర

తరవజ్రనిపాతపటుగదాఘాతములన్.

77

ఉ. దాడుట మౌ వృకోదరుగదాకులిశాహతి నన్యవాహినీ

వారణసంచయం బభినవక్షతజారుణధార లొప్ప సం

వారితదాతునిర్హరవిశాలశిరోచ్ఛయసంచయాభ మై

దీర్ఘరణంబునం బడియె విక్షతహస్తపవృక్షపంక్తితోన్.

78

చ. అనిజుఁ డుగ్గుఁ డై ద్రుపదుహస్తఘటావలి నశ్వసంహతిన్

ఘనభక్తోపి భగ్గుములుగా నమరంబునఁ జేసి పేదదు

ర్మనుజులఁ జంపనేల యని మానుగ గోపుఁడు గోగణంబులన్
గొనకొని రొప్పునట్టు లధికుం దెగిచెం బృథుదండహస్తుఁ డై . 79

సగ్ధర. అంతం గొంతేయుఁ డత్యాయతభుజుఁడు నరుం డల్లి పాంచాలుదంతి
ధ్వంతంబున్ వాని వాహో త్తమతుహినతతిం దద్భవోదారతారా
సంతానంబున్ శరాంశూచ్ఛయవిభవమునన్ శాంతిఁ బొందించి యుద్య
ద్ధ్వంతారాతిప్రభుం డై తనరుచు వెలిఁగెం దద్రణవ్యోమవీధిన్ . 80

క. ఆతనిఁ జూచి సహింపక
యాతతకార్ముకుఁడు ద్రుపదుననుజుఁడు శౌర్యో
పేతుఁడు సత్యజితుఁ డను
నాతఁడు ధీరుఁ డయి తాఁకె నతిరభసమునన్ . 81

క. కడఁగి ద్రుపదానుజుఁడు నె
వ్వడిఁ గవ్వడి నేసె నూలువాఁడిశరములం
గడు నలిగి వాని నన్నియు
నడుమః తునియంగ నేసె నరుఁ డత్రములన్ . 82

క. వివిధాస్త్రకోవిదుఁడు వా
సవి వానిరథంబుఁ బాఠి సారథుల మహిం
గువలువడ నేసె నుగ్రా
హవమునకును వాఁడు విముఖుఁ డై చెడి పటవన్ . 83

వ. అంత . 84

క. శరమోక్షణవేగనిరం
తరమండలితోరుచాపదండుఁ డకాండో
ద్ధురదండధరుఁడ పోలెను
హరినందనుఁ డాఁకె ద్రుపదుఁ డత్యుద్ధతుఁ డై . 85

మ. పరమాస్త్రైవిశారదుల్ బలయుతుల్ పాంచాలకొంతేయు లొం
డొరులన్ మార్కొని యేయునప్పుడు దదీయోగ్రాజిరంగంబు దు
స్తరసీరంధ్రశితసాయకతమస్సంభన్న మైనం బర
స్పరయుద్ధంబులు దక్కి యోధులు నిశాఘ్రాంతాత్ము లై రచ్చటన్ . 86

—:అర్జునుఁడు ద్రుపదుం బట్టి కట్టి తెచ్చుట:—

సం. 1-128-3

వ. అట్టి మహాద్వంద్వయుద్ధంబున విజిగీషుం డయి పాంచాలుండు పాండవ
మధ్యము ధనుర్మధ్యంబు భగ్నంబుగా నొక్క-బాణంబున నేసి యార్చిన నలిగి
వానవసుతుం డుద్యతాసిహస్తుం డయి కైలస్థలంబుమీఁదికి లంఘించు
కొదమసింగంబునుంబోలె ద్రుపదురథంబుమీఁదికి లంఘించి వానిం బట్టికొనినఁ
దత్తైన్యంబు హాహాకారంబు లెనంగ మహార్ణవంబునుంబోలె మ్రోయు
చుండె నంత.

87

క. ప్రక్షీణదర్పు ద్రుపదు ర
థాక్షముతోఁ గట్టి తెచ్చి యర్జునుఁడు క్రియా
దక్షం డయి గురునకు గురు
దక్షిణగా నిచ్చి చేసెఁ దత్సమ్మదమున్.

88

వ. ద్రోణుండును నర్జునుచేసిన పరాక్రమంబునకుఁ బరమహృష్టహృదయుం డై
ద్రుపదుం జూచి నగుచు నిట్లనియె.

89

క. వీ రెవ్వరయ్య ద్రుపద మ
హారాజులె యిట్లు కృపణు లయి పట్టువడన్
వీరికి వలసెనె యహహ మ
హారాజ్యమదాంధకార మది వాసెనొకో.

90

అ. ఇంకనైన మమ్ము నెఱుంగంగ నగునొక్కొ
యనుచు నుల్లసంబు లాడి ద్రుపదు
విడిచివుచ్చె గురుఁడు విప్రలయలుకయుఁ
దృణహృతాశనంబు దీర్ఘ మగునె.

91

—:ధృతరాష్ట్రుండు యుధిష్ఠిరుని యౌవరాజ్యాభిషిక్తునిం జేయుట:—

సం. 1-79, 191

వ. ఇట్లు ద్రుపదుండు ద్రోణుచేత విముక్తుం డయ్యుఁ గోపపాశబద్ధుం డయి
యప్పరిభవంబునకుం బ్రతీకారంబు సేయ సమకట్టి బ్రాహ్మణోపా స్థి సేయు

చుండె నంత నిట ధృతరాష్ట్రుండు యుధిష్ఠిరు రాజ్యభారధురంధరుంగా
నెఱింగి భీష్మవిదురులతో విచారించి యౌవరాజ్యాభిషిక్తుం జేసిన. 92

చ. నలువురు దమ్ములున్ బలిమి నాలుగుదిక్కులు నోర్చి సర్వభూ
తలమున రాజనందనులదర్ప మడంచుచు భూరివస్తురా
సులు గొనివచ్చి యీగొని విశుద్ధయశోనిధి యొప్పె ధర్మజుం
డలఘుఁడు యౌవరాజ్యయుతుఁడయ్యును బెంపున సార్వభౌముఁ డై . 93

వ. మఱియును. 94

క. బద్ధపరంపర నొప్పె మ
దోద్ధతగజరథతురంగయుద్ధముల గదా
యుద్ధములఁ జూడ నెందుఁ బ్ర
సిద్ధుఁడు మధ్యముఁడ యను విశిష్ట స్తవముల్. 95

చ. అనువమకార్యకాదివివిధాయుధ విద్యలయందుఁ గోవిదుం
డనఁగ నజయ్యుఁ డై పరగు నర్జునుఁ బోలఁగ నన్యు లెందు లే
రను జనఘోష ముచ్చరిత మయ్యె మరుచ్చలితోచ్చపీచిని
స్వనముఖరాబ్ధివేష్టిత విశాలమహివలయాంతరంబునన్. 96

క. యము లమితశౌర్య లరిన్మవ
యము లమలచరిత్రనిరతు లనఁగా నత్యు
త్తమభక్తి సన్నలకు విన
యము మెఱయుచు నుండి రథికు లై బహుకళలన్. 97

—:భాదద్వాజుం డర్జునునకు బ్రహ్మశిరోనామకదివ్యబాణం

బొనఁగుట:—

సం. అను 1-80-20 పంక్తి

వ. ఇట్లు పాండుకుమారు లపారగుణంబుల నెల్ల వారికి నారాధ్యు లయి పరగుచున్న
నందు ధనుర్విద్య నర్జును దృఢముష్టిలాఘవలక్ష్యవేధిత్వదూరాపాత జితశ్ర
మత్వంబులకు నసిగదాశక్తితోమరాదిప్రహరణప్రవీణతకుం బరమహిషాల

పరాజయోత్పాదనపరాక్రమంబునకుఁ దనవలని భక్తి స్నేహంబులకు మెచ్చి భారద్వాజుండు వానికి బ్రహ్మశిరంబను దివ్యబాణంబు సప్రయోగనివర్తనంబుగా నిచ్చి యిట్లనియె.

98

ఉ. దీని నగన్తి నాఁబరగు దివ్యముసీంద్రుఁడు దొల్లి ప్రీతితో భూనుత యగ్నివేళుఁ డను భూరిముసీంద్రున. కిచ్చె వారలున్ మానుగ నాకు నిచ్చిరి క్రమంబున నేనును నీకు నిచ్చితిన్ దీనికి సీవ యర్హుఁడవు తేజమునం గడుఁబెద్ద గావునన్.

99

వ. దీని మానవులయందుఁ బ్రయోగింపకుండునది యల్పతేజులయందుఁ బ్రయుక్తం బయి యిది జగంబులఁ గాల్చు నిన్ను బాధించునట్టి మానవులు గలిగిరేని ప్రయోగించునది వారినశ్రమంబున సాధించునని దాని మహిమ సెప్పి నీవు నీబంధునమక్షంబున నాకు గురుదక్షిణ యిమ్మది యెయ్యని యనిన నాయుద్ధంబు సేయునపుడు నాతో నెన్నఁడుఁ బ్రతియుద్ధంబు సేయకుండు మిదియ నాకు గురుదక్షిణ యనిన నద్దనుండు వల్లె యని యాచార్యునకు నమస్కరించి దాని కొడంబడియె నంత దుర్లోధనుండు యుధిష్ఠిరుయౌవరాజ్యాభిషేకంబు నకు భీమార్జునయములపరాక్రమంబునకు మనంబున సహింపనోపక కర్ణ శకునిదుశ్శాసనులతో మంతనంబుండి యిట్లనియె.

100

—:కణికనీతి:—

సం. 1-81-10

సీ. ఆయుధవిద్యలయందు జితశ్రము

లనియును రణభూరు లనియు సంత

తోత్సాహు లనియు నత్యుద్ధతు లనియును

భయమందుచుండుదుఁ బాండవులకు

దానిపై నిప్పుడు ధర్మజు యువరాజుఁ

జేసె రా జే నేమిసేయువాఁడ

స్వపసీతి యెయ్యది నిరతంబుగా మీర

నాకెఱిగింపుఁడు నయముతోడ

ఆ. ననిన వినియుఁ గణికుఁ డనువాఁడు సౌఖలు

నా వ్రమంత్రీ నీతులందుఁ గరము
కుశలుఁ డై నవాఁడు కురుకులవల్లభు
నిష్ఠమునకుఁ దగఁగ నిట్టు లనియె.

101

తరువోజ. ధరణీకుఁ డుద్యతదండుఁ డై యుచితదండవిధానంబుఁ దప్పక ధర్మ
చరితులఁగా మహీజనుల రక్షించి సద్వృత్తుఁ డగునది సర్వవర్ణములు
వరుసన తమతమవర్ణధర్మముల వర్తిల్లుదురు గడవక దండభీతి
సరిమిత్రవర్జితుఁ డై సమబుద్ధి యగు మహీవల్లభు ననుశాసనమున.

102

క. గుఱుకొని కార్యాకార్యము

లెఱుంగక దుశ్చరితుఁ డై యహితుఁ డగునేనిన్
మఱవక గురునై నను జను
లెఱుంగఁగ శాసించునది మహీకుఁడు బుద్ధిన్.

103

క. ధీరమతియుతులతోడ వి

చారము సేయునది మును విచారితపూర్వ
ప్రారబ్ధ మైన కార్యము
పారముఁ బొందును విఘాతపదదూరం బై .

104

క. జనపాలుఁడు మృదుకర్మం

బున నై నను గ్రూరకర్మమున నై నను నే
ర్చున నుద్ధరించునది ద
న్ననపాయతఁ బొంది చేయునది ధర్మంబుల్.

105

క. అమలినమతి నాత్మచ్చి

ద్రము లన్యు లెఱుంగకుండఁ దా నన్యచ్చి
ద్రము లిమ్ముగ నెఱుఁగుచు దే
శముఁ గాలము నెఱిఁగి మిత్రసంపన్నుం డై .

106

క. బలహీను లై నచో శ

త్రులఁ జెఱుచుట నీతి యధికదోర్విర్యసుహృ
ద్బలులై నవారిఁ జెఱువఁగ
నలవియె యక్లేశసాధ్యు లగుదురె మీదన్.

107

క. అలయక పరాత్మకృత్యం

బులఁ బతి యెఱుఁగునది దూతముఖమునఁ బరభూ

ములవృత్తాంతము లెఱుఁగఁగఁ

బలుమఱుఁ బుచ్చునది వివిధపాషండతతిన్.

108

క. నానావిహారశ్చ లో

ద్యానసభాతీర్థదేవతాగృహమృగయా

స్థానముల కరుగునెడ మును

మానుగ శోధింపవలయు మానవపతికిన్.

109

తే. వీరు నమ్మంగఁ దగుదురు వీరు నమ్మఁ

దగరు నాకు నా వలవదు తత్త్వబుద్ధి

నెవ్వరిని విశ్వసింపక యెల్లప్రొద్దు

నాత్మరక్షేపరుం డగునది విభుండు.

110

ఉ. ఇమ్ముగ నాత్మరక్ష విధియించువిధంబున మంత్రరక్ష య

త్పమ్మునఁ జేయఁగావలయుఁ దత్పరిరక్షణశక్తి నెల్లకా

ర్యమ్ములు సిద్ధిఁ బొందుఁ బరమార్థము మంత్రవిభేద మైనఁ గా

ర్యమ్ములు నిర్వహింపఁగ బృహస్పతికై నను నేరఁబోలునే.

111

క. పలుమఱు శవభంబులు నం

జలియును నభివాదనమును సామప్రియభా

షలు మిథ్యావినయంబులుఁ

గలయవి దుష్టస్వభావకాపురుషులకున్.

112

క. తన కిమ్మగునంతకు దు

ర్జనుఁ డిష్టుడపోలె నుండి సర్పమపోలెం

దన కిమ్మగుడును గలచును

ఘనదారుణకర్మ గరిశఘనదంష్ట్రములన్.

113

క. కడునలుకయుఁ గూర్మియు నే

ర్పడ నెఱిఁగించునది వాని ఫలకాలమునన్

బిడుగును గాడ్పును జనులకుఁ

బడుటయు పీచుటయు నెఱుకపడియెడుభంగిన్

114

క. తఱి యగునంతకు రిపుఁ దన

యఱకటఁ బెట్టికొని యుండునది దఱియగుడుం

జెఱుచునది తాతిమీఁదను

వఱలఁగ మృద్ధుటము నెత్తి వైచిన భంగిన్.

115

క. తన కపకారము మును జే

సిన జనుఁ డల్పుఁ డని నమ్ము చేకొనియుండం

జన దొకయింతుకము ల్లయి

నను బాదతలమున నున్న నడవఁగ నగునే.

116

క. బాలుఁడని తలఁచి రిపుతో

నేలిదమునఁ గలసి యునికి యిది కార్యమె యు

త్కిలానలకణ మింతుక

చాలదె కల్పంగ నుగ్రకైలాటపులన్.

117

క. మొనసి యపకారిఁ గడ విడి

కొని యుండెడు కుమతి దీర్ఘ కుజశాఖాగ్రం

బున నుండి నిద్రవోయెడు

మనుజునకు సమాన మగుఁ బ్రమత త్వమునన్.

118

చ. తడయక సామభేదముల దానములన్ దయతోడ నమ్మఁగా

నొడివియు సత్య మిచ్చియు జనున్ జననాథకృతాపకారులం

గడఁగి వధింపఁగాఁ గనుట కావ్యమతం బిది గాన యెట్టులుం

గడుకొని శత్రులం జెఱుపఁ గాంచుట కార్యము రాజనీతిమైనన్.

119

వ. కావున సర్వప్రకారంబుల నవకారకారణు లయినవారిం బరుల నయిన బాంధ

వుల నయిన నుపేక్షింపక యార్మరజైవరుండవయి దూరంబు సేసి దూషించు

నది యనినఁ గణికుమతంబు విని దుర్యోధనుండు చింతాపరుం డై యొక్క

నాడు ధృతరాష్ట్రుని కేకాంతంబున నిట్లనియె.

120

—దుర్మోధనుడు దండ్రితోఁ దనమనోదుఃఖంబు బెలుపుట:—

సం. 1-129-10

తే. వీరు లని పొందుసుతులకు వెఱుతు నేను

వెఱుచుటకుఁ దోడుగా నిష్ఠ విభుఁడ వీవు

పొండవజ్యేష్ఠునకుఁ బ్రీతిఁ బరమయావ

రాజ్య మిచ్చితి కురువృద్ధరాజులొద్ద.

121

వ. దాననచేసి పౌరజానపదబ్రాహ్మణప్రధానవరులు ధర్మజ్ఞున కనురక్తు లయి నిన్నును భీష్ముని నాదరింపక ప్రజ్ఞాచక్షుండు రాజ్యరక్షణంబు సేయ సమర్థుండు గాఁడు భీష్ముండు సమర్థుం డయ్యును ముందట రాజ్యభారనివర్తనంబు నందుఁ గృతప్రతిజ్ఞుం డయ్యెం గావునఁ బొండవజ్యేష్ఠుం డైన యుధిష్ఠిరునకు రాజ్యాభిషేకంబు సేయుద మతండు తరుణుం డయ్యును గుణవృద్ధుండు ధర్మ శీలుండు పరాశ్రమవంతు లైన తమ్ములుగలవాఁడు రాజ్యప్రతిష్ఠితం డయ్యె నేని వృద్ధుల నమాత్యుల బంధుమిత్రులను దొల్లింటికంటె మిక్కిలిగాఁ బూజార్హుల నెల్లం బూజించుఁ బితామహుం డైన భీష్ముని సపుత్రుకుం డైన ధృతరాష్ట్రుని నతిభక్తి నభీష్టభోగానుభవపరులంగా నుఖంబున నునుచు డీనికి విదురుండును నొడంబడు నని యెప్పుడుఁ దమలో విచారించు రని వింటిఁ గర్ణ కూలాయమానంబు లైన మూర్ఖప్రకృతుల పలుకులు విననోవఁ బొండవుల నిప్పురంబువలనఁ బాయనట్లుగాఁ జేయవలయు నేమిసేయుదు ననినఁ గొడుకు నకు ధృతరాష్ట్రుం డిట్లనియె.

122

చ. జనపతి యైన వానికిఁ బ్రచండమహాతుములాహవాంతరం

బున మృతిఁ బొందియొందె మఱి పుత్రులపైఁ దనరాజ్యభార మె

ల్లను నియమించి యేగి గిరులం దప మొప్పఁగఁ జేసి యొందెఁ గా

కనిమిషలోకభోగసుఖ మందఁగఁ బోలునె శాశ్వతంబుగన్.

123

వ. రాజయ్యెడువాఁడు దనరాజ్యభారంబు దాన చూచి యరయవలయు నేను షడంగ సహితముగా వేదాధ్యయనంబు సేసియు నర్థశాస్త్రంబునందుఁ గృతనిశ్చయుండ నయి బలంబు గలిగియు నంగవై కల్యంబునం బరచక్రంబులకుం బ్రతివ్యూహంబులు రచియింపనేరమింజేసి రాజ్యంబునకుఁ దగకున్న.

124

ఉ. లోకనుతుండు పాండుఁ డమలుండు మహాగుణరత్నపూర్ణుర
త్నాకరుఁ డత్యుదారమతి నంధుఁడ నై నను నన్ను రాజుఁగాఁ
జేకొని నాకు భక్తిఁ బని సేయుచు సర్వజగజ్జిగీషుఁడై
యాకురువంశరాజ్యభర మింతయుఁ దాల్చె బరాక్రమంబునన్. 125

క. పరచక్రవతులచే భీ
కరుఁడై ధనరాసు లదిమి కప్పము గొని చె
చ్చెరఁ దెచ్చియిచ్చి నన్నును
భరతకులశ్రేష్ఠుఁ డునిచె బహుయజ్ఞ ములన్. 126

వ. మఱియు వానికంటె గుణంబుల మిక్కిలి యయి జనంబులకు ననురక్తు లై
పరగుచున్న పాండురాజకుమారుల నెవ్విధంబునఁ బాపనేర్తు నని దుఃఖించిన
ధృతరాష్ట్రునకు దుర్యోధనుం డిట్లనియె. 127

సీ. పైతృకం బగు లక్ష్మి పాండుభూపతి మున్ను
తాల్చుటఁ జేసి తత్తనయుఁడైన
ధర్మజుఁ డిప్పుడు దాల్చిన నాతనితన
యుండు మఱి దానిఁ దాల్చు మీఁద
నిప్పాటఁ బాండవంశేశుల వసుమతీరా
జ్యార్థు లగుదురు రాజ్యమునకుఁ
బరువడి మే మింతఁ బాసిన మాపుత్త్ర
పౌత్త్రవర్గంబునుఁ బాయు నింక

ఆ. నొరులఁ గొలిచి కుడువనోప మే మట్లు గా
కుండ మమ్ముఁ జేయనోపుదేని
పాండురాజు తొంటిభక్తియు నప్పాండు
తనయులందు దయయుఁ దలఁపకుండు. 128

—:దుర్యోధనుఁడు పాండవులను వారణావతంబునకుఁ

బంపు మని తండ్రితోఁ జెప్పుట:-

సం. 1-103-8

వ. ఈరాజ్యంబు మొదలింటంగోలె భవదీయంబయినది ప్రకృతిజనులు వశ్యులు
గాకున్నను గ్రమాగతం బయి మాకు సప్రయర్థులభ్యం బగుఁ దొల్లి పాండు

రాజు రాజై గుణంబులం బ్రజానురాగంబు వడయుటం జేసి యెల్లవారును
ధర్మరాజురాజ్యంబు వలతురు దాని నెఱింగియ కాదె యేను నిత్యదానసమ్మా
నంబులం బ్రకృతిజనంబులకు సంతోషంబు సేయుచు నుండుదు నిందుల
దుష్టజనులపక్షపాతవచనంబు బుడుగునంతకు నుపాయంబునఁ గొంతిని బాండ
వులను తదీయభృత్యామాత్యవర్గంబుతో వారణావతంబునకుం బుత్తము
మనకు రాజ్యంబు సుప్రతిష్ఠితం బైన మఱి వార లిందులకు వత్తు రనిన
దుర్యోధనునకు ధృతరాష్ట్రం డిట్లనియె.

129

తరువోజ. ఏ నెల్లప్రొద్దు నాయెడలోనఁ దలఁతు నీయభిప్రాయంబ యిది
దారుణంబు

గాన వాకునకుఁ జుల్కన తేరనోపఁ గడఁగి పాండవు లనేకత మెట్టు లనువ
గా నగు మఱి దీని గాంగేయవిదురకలశజాశ్వత్థామగౌతముల్ బుద్ధి
గా నొడంబడుదురె కాదయ్య యనినఁ గౌరవజ్యేష్ఠుండు ఘను డిట్లు లనియె. 130

వ. భవదనుజ్ఞాగౌరవంబున గాంగేయాదులు దీనికి నొడంబడుదురు వారు కౌరవుల
కెల్ల నము లై యుండియు నావారల యె ట్లనిన నశ్వత్థామ నాకిష్టం డగుట
నన్నుఁ బాయకుండు పుత్త్రీసేహంబున ద్రోణుండును భారద్వాజునిభాగి
నేయునిం బాయనేరమింజేసి కృపాచార్యుండును నాయొద్దన యుందురు మఱి
భీష్ముండు మధ్యస్థుం డగుటఁ బాండవులం బరిగ్రహింపఁడు విదురుండు
పాండవపక్షవాతి యయ్యును నొక్కరుండు నా కహితంబు సేయ నోపండు
గావున నిక్కార్యంబున దోషంబు లేదు వినిద్రకరణం బయిన నాహృదయ
శల్యంబు బాచి న న్నుద్ధరింపు మని ధృతరాష్ట్ర నెట్టకేలకు నొడంబఱిచి
దుర్యోధనుం డప్పడు,

131

క. వలనుగల మంత్రివరులం

బిలిచి పృథానందనులకుఁ బ్రియముగ మీ రి

మ్ముల వారణావతంబును

వెలయఁగ బొగడుండు వారు విని తగుల నెడన్.

132

వ. అని పంచిన వారును వారణావతంబు ననవరతసురభికుసుమఫలభారనమ్ర
శాఖావిశాలతరువనరేఖాలంకృతం బనియును వనజలకేశీకందుకమ్మగయాది
వివిధవిహారహరిప్రదేశాభిశోభితం బనియును నవసుధాధౌతసౌధసుధాకరనికర

ప్రభాపటలప్రధ్వంసితాసితపక్షదోషం బనియును నిరస్తదోషానుషంగమంగళ
మహారత్నరాజివిరాజితవిపులవణివీధీవిహసితాలకావిలాసం బనియును మనో
రమానేకసుఖానుభోగభోగిమహాభాగజననమృద్ధం బనియును బుణ్యనదీప్రవాహ
శోభితం బనియును వర్ణించి యప్పురంబునంద పాండునందనుల జాతకౌతూ
హలచిత్తులం జేసి యున్నఁ గొండొకకాలంబునకు ధృతరాష్ట్రుండు దుర్యో
ధనదుష్టవచనప్రబోధితుం డయి యొక్కనాడు.

133

∴ ధృతరాష్ట్రుండు పాండవులను వారణావతనగరంబునను
బోవఁ బనుచుట:-

సం. 1-132-2

ఉ. పాండుకుమారులం బిలువఁబంచి సుహృన్నివహంబునొద్ద న
ప్పాండుఁ దలంచి నిర్గళితబాష్పకరాళకపోలయుగ్ముఁ డై
పాండుమహీకుకంపె నతిభక్తుల మి మ్మొకఁ డేను బంచెదం
బాండుయశోర్ధులార యిది పథ్యమ కాఁగఁ దలంపుఁ డాత్మలోన్.

134

క. విదితంబుగఁ బుణ్యామర
నదీసమీపమున వారణావతనగరం
బది సర్వసుఖాన్నద మని
వదలక వర్ణింతు రెల్లవారును దానిన్.

135

క. మీరును గుంతియు సహపరి
వారమహామాత్యభృత్యవర్గుల రై నా
నారాజ్యలీలతోఁ జని
సారమతిం జేయుఁ డందు సతతోత్సవముల్.

136

వ. పశుపతినివాసం బయిన యప్పుణ్యస్థానంబునం బాండుహితంబుగా నగణ్య
గోహిరణ్యాదిమహాదానంబుల బ్రాహ్మణసంతర్పణంబులు సేసి యందుఁ
గొండొకకాలం బుండి వచ్చునది యని పంచిన వల్లె యని పాండవులు
గాంధారీధృతరాష్ట్రులకు మ్రొక్కి వీడ్కొని దుర్యోధనాదుల నందఱుం బ్రియ
పూర్వకంబుగ సంభావించి భీష్మద్రోణవిదురకృపాదులకు మ్రొక్కి యునేక

వృద్ధబ్రాహ్మణులకు నమస్కారంబు సేసి వారలవలన దీర్ఘాయురారోగ్య
స్వస్తివచనంబులతోఁ బునర్దర్శనం బయ్యెడు మని దీవనలు సేకొనుచు
జనసేవహితంబుగా వారణావతంబునకు గమనోన్ముఖు లయి సంత. 137

—:దుర్యోధనుఁడు లాజాగృహనిర్మాణమునకై పురోచనుని

వారణావతంబునకుఁ బంపుట:-

సం. 1-132-2

క. తనవగచినకార్యము దొర

కొనుటకు ధృతరాష్ట్రపు త్తృకుఁడు పొంగి పురో

చనుఁ బిలిపించి రహస్యం

బున వానికిఁ గరము నెయ్యమున ని ట్లనియెన్.

138

తరలము. అలఘుతేజుల వారణావత మన్నురంబునఁ బాండవే

యులఁ బ్రియంబున నుండఁ బంచె గుఱోన్నతుండు కురుప్రభుం

డలయ కిప్పుడ నీవు మున్ చని యందు వారికి నుండఁగా

నిలయముల్ రచియింపు నీదగు నేర్పుఁ జూదము చెచ్చెరన్.

139

ప. నాకుం బరమవిశ్వాసివి నీ వొక్కరుండవ యిది యనన్యవిషయం బయిన
కార్యంబు కావున నీవ దీనిం జేయవలయు వాయుజవంబు లయిన వేసడం
బులం బూనిన యరదం బెక్కి నేడ చని వారణావతంబున లాజానర్జక
రసమిశ్రం బై ఘృతతైలార్ద్రం బయిన మృత్తికాపుంజంబున నొక్కచతు
శ్శాల విశాలంబుగా నాయుధశాలసమీపంబున మనోహరంబుగా నవిరళసుధా
ధవళితంబుగా నిర్మించి యందుఁ బాండవుల నునిచి వార లేమఱి నమ్మి
కొండొకకాలం బుండ ని న్నొరు లెఱుంగకుండ నిమ్మయిన యవసరంబునం
దద్గృహద్వారంబునందు ఘోరానలంబు దరికొలిపి పగఱవంచత్వం బెఱింగి
రమ్ము. 140

క. ఈకార్యసిద్ధి యగుడును

నీకతమున నఖిలధారుణీరాజ్యము నా

కేకాధిష్ఠిత మగు నిది

వీకును నిత్యోపభోగనిలయమ కాదే.

141

—:వారణావత ప్రస్థానము - విదురోపదేశము:-

సం. 1-133-4

వ. అని పంచినం బురోచనుం డతిత్వరితగతి నరిగి దుర్యోధను కఱపినరూపున
వారణావతంబున లాఙ్ఘ్యహంబు రచియించుచుండె నిట యుధిష్ఠిరభీమార్జున
యములుం గ్రమంబునం దొల్లి షోడశపంచదశచతుర్దశత్రయోదశవర్షజాతు
లయి శతశృంగంబుననుండి హస్తీపురంబునకు వచ్చి యందుఁ గౌరవులం
గలసి యుత్త్రవిద్యలం గఱచుచుం బదుమూఁడేం డ్లుండి యపుడు ధృతరాష్ట్రు
నియోగంబున వారణావతంబునకు జననీసహితంబుగాఁ బోవ నమకట్టి మహా
జవన త్వసమేతంబు లయిన హయంబులం బూనిన రథంబు లెక్కి ధనుర్ధరు
లయి హస్తీపురంబు వెలువడునపు డప్పరంబునం గల బ్రాహ్మణక్షత్రియ
ప్రముఖానేకజనంబులు శోకనంత ప్రహృదయు లయి.

142

సీ. ఇప్పాండుపుత్తుల నేలొకో ధృతరాష్ట్రుఁ
డేకత మనుపంగ నిచ్చగించె
నిది యధర్మం బని యెఱిఁగి గాంగే యాదు
లేల వారింపరో యెఱుగరొక్కొ
పితృపితామహులచే భృతపూర్వ మై క్రమా
గత మైన రాజ్యంబుఁ గరము నెమ్మిఁ
బాండుసుతజ్యేష్ఠ భరతకులశ్రేష్ఠ
ధర్మజుఁ బూన్పక ధర్మ వుడిపి

ఆ. యేల వృద్ధరాజు లెడ సేసిరో పార్థుఁ
డరుగు నెడక మనము నరిగి యతని
యున్నచోన ప్రీతి నుండుద మిం దుండ
నేల యనుచుఁ బౌరు లెల్లఁ దెరలి.

143

వ. తన పిఱుందన వచ్చువారిం బ్రియపూర్వకంబున నూరార్చి పితృవచనంబు
సేయకునికి ధర్మవిరుద్ధంబు గావున వారణావతంబునకుం బోయివచ్చెద మని
యందఱుం గ్రమ్మఱించి చనుచున్న ధర్మనందనుపిఱుంద నొక్కింతనేల యరిగి
విదురుం డొరులు వినియును నెఱుంగరానివచనంబుల బహుప్రకారవచన

రచనావిశారదుం డైన యుధిష్ఠిరున కెల్లకార్యంబులు గఱపి కొడుకులం
గొంగిలిండుకొని కుంతీదేవికి మ్రొక్కి పాండురాజుం దలంచి బాష్పపూరిత
నయనుం డై క్రమ్మటి చనియె నిట కుంతియు ధర్మరాజు డాయవచ్చి
యిట్లనియె.

144

తే. విదురుఁ డేతెంచి యొరులకు వినియు నెఱుంగఁ

గాని యట్లుండఁ బలికి నిన్ గఱపె బుద్ధి

నట్ల చేయుదు నంటి వీ వతనిమతము

సెప్పనగునేవి యెఱుంగంగఁ జెప్పుమయ్య.

145

వ. అనిన నగుచు ధర్మతనయుండు విదురువచనంబుల యభిప్రాయంబులు దల్లి
కిట్లని చెప్పె.

146

ఆ. ఎల్లకార్యగతులు నెఱుంగుదు రయినను

నెఱుంగఁ జెప్పవలయు నెఱిగినంత

పనియు లేక మిమ్ముఁ బనిచిన కురుపతి

హితుఁడపోలే మీఁద నెగ్గు నేయు.

147

వ. కావున మీర లేమఱక విషాగుల్లవలన నప్రమత్తుల రై యెఱుక కలిగి
యుండునది యని బుద్ధిగఱపి మఱియు దుర్యోధనుచేసెడు దుష్క్రియ
లిమ్ముగా నెఱింగి వానికిం బ్రతీకారంబు సెప్పి పుత్తెంచెద ననియె నని చెప్పిన
విని విదురుబుద్ధికిఁ దమవలనినెయ్యంబునకు సంతసిల్లుచు నిట్లు బాండవులుఁ
గతిపయప్రయాణంబుల వారణావతంబున కరుగునంత.

148

-:పాండవులు జననీసహితంబుగా వారణావతంబుఁ జేరుట:-

సం. 1-134-1

సీ. వారణావతమున వా రెల్లఁ బాండవా

గమనంబు విని సంతనమునఁ బెరిగి

కర మొప్పు గరిరథతురగబలాఢ్యులై

యెదురు వచ్చిరి మహాముదముతోడఁ

గలయంగ గృహములఁ గలువడములు గడు

విలసిల్లె నంబరతలము గప్పి

మలయజమ్మగమదానిలనలింబుల

నిమ్ముగా నార్ద్రీకృతమ్ము లయిన

తే. యంగళుల నొప్పెఁ గర్పూరరంగవల్లు

లంగనలు గయిసేసి యుత్తుంగహర్మ్య

తలము లెక్కిరి తత్పురీవిలననంబుఁ

జూచుపొందుకమారులఁ జూచువేడ్క.

149

వ. పొందుకుమారులు ననేకభూసురాశీర్వాదనాదాభినందితు లై ఫాల్గునమానంబున
శుక్ల వక్షమున నష్టమియు రోహిణీనాడు వారణావతంబు సొచ్చి సర్వాలం
కారసుందరంబైన రాజమందిరంబున నున్న కొన్నిదినంబులకుం బురో
చనుండు దనచేసిన చతుశ్శాల సకలజననయనాభిరామం బైనదానిం జూపినం
జూచి పొందుసుతులు సంతసిల్లి పురోచనశిల్పాచార్యులం బూజించి పుణ్యా
హరవపుఁస్సరంబుగా గృహప్రవేశంబు సేసి రంరం బరాభిప్రాయమాయో
పాయప్రయోగవిదుం డైన ధర్మతనయుండు దానిశ్రుతిమరమజీయత నుప
లక్షించి యల్లన భీమున కిట్లనియె.

150

క. ఈ గృహకుడ్యంబులు లా

జైగర్భము లాజ్యతైలగంధులు మఱి శ

స్త్రాగారసమీపము మా

యాగృహ మగు నిది యవశ్య మాగ్నేయం

151

క. దీని తెఱఁ గెఱిగినట్లు మ

హానిపుణుండు విదురుఁ డురువిషాగ్నులవలనన్

మానుగ నేమటకుం డని

తాను బ్రబోధించె నేకతమ ననుఁ బ్రీతిన్.

152

వ. కావున మన మిందు విశ్వసించి యుండవలవ దవశ్యం బగ్నిభయం బగు
ననిన విని భీముం డిట్లనియె.

153

అ. ఇట్టిదేని మనకు నిం దుండఁగా నేల
యరిగి ముందునున్నయంద యుండి
యెఱిఁగి దీనితోన యిప్పురోచనుఁ గాల్చి
పోద మనిన ధర్మపుత్తుఁ డనియె.

154

క. ఎఱిఁగితిమి దీనితెఱఁ గే
మఱి తెఱుఁగని యట్లు గూఢమతి నుండుద మిం
దఱముఁ బురోచనుకృతకము
నెఱి నేర్పడునంతకును విసితాత్మల మై.

155

ప. ఇప్పావగృహప్రకారంబు మన మెఱుంగుట బురోచనుం డెఱింగేనేని దుర్మో
ధనునియోగంబు విఫలం బగు నట్లు గాకుండ శీఘ్రకారుల మై దీని దహించిన
నక్కడ భీష్మవిదురులు విని కోపించినం గురుకులసముద్రక్షోభం బగు మఱి
దాహభయంబున మన మొండుగడకుం టోయిన నెఱింగి మనయంతరంబ
రోయుచు నద్దురాత్ముండు దుర్యోధనుండు వెండియు మన కపాయంబు
సేయు నెట్లనిన.

156

సీ. రాజ్యపదస్థుం డరాజ్యపదస్థులఁ
బక్షబలాధ్యుఁ డపక్షబలుల
విపులార్థవంతుండు విగతార్థసార్థుల
నవనరం బెఱిఁగి వాఁ డశ్రమమున
దూష్యులఁ దుదిదాఁక దూషించు మనల న
న్నిష్ఠురునకు నది నీతిగాదె
కావున నొరు లెఱుంగక యుండఁ గడు
నమ్మినట్టుల యుండుద మని దినంబు

తే. లెల్ల వేఱలాడుచు రాత్రు లెల్ల నుద్య
తాయతాయధహస్తై లై యనుదినంబు
నప్పురోచను వంచించి యనఘు లుండి
రప్రమాదు లై పాండవు లప్పురమున.

157

—:లాక్షాగృహ దహనము:-

సం. 1-135-1

వ. అట హస్తపురంబున విదురుండు దుర్యోధనుదుర్మంత్రం బంతయు నిమ్ముగా నెఱింగి కడువిశ్వాసి నొక్కఁఖనకు నతికుశలుం బాండవులపాలికిఁ బుత్తెంచిన వాఁడును వచ్చి రహస్యంబునం బాండవులం గని తన్ను నమ్మునట్లుగా విదురు సాభిజ్ఞానవచనంబు లెఱింగించి యీ కృష్ణ చతుర్దశినాటిరాత్రి పురోచనుండు లక్కయింట దహనంబు దరికొల్పుం గావున నిం దుండి మీకు వెలువడి పోవునట్టి యుపాయంబు మారాజునియోగంబునం జేయవచ్చితి నని చెప్పి లక్కయిల్లు వెలువడునట్లుగా నొక్కబిలంబు నెవ్వరు నెఱుంగకుండం జేసి వారల కెఱింగించిన భీముండు దాని నిమ్ముగా శోధించి యెఱింగి యుండునంత.

158

క. ధనదానములను బ్రయథో

జనదానములను విశిష్టనద్విజతతులం

దనువుచు నుండఁగఁ దత్పుర

మున షణ్మాసములు భరతముఖ్యుల కరిగెన్.

159

వ. ఆకృష్ణచతుర్దశినాడు కుంతీదేవి యప్పరంబునం గల బ్రాహ్మణపుత్ర్యాం గనాజనంబుల కెల్ల నిష్టాన్నపానదానంబులం దుష్టి సేసి దేవపూజ గావించి యున్నెడం బురోచనుపంపిన నిషాదవనిత సపుత్రై యైన బహువిధవస్య మూలఫలంబులు దెచ్చి యిచ్చుచుం గుంతిదేవిం బాయక సేవించి పాండవ కృత్యంబులు నిత్యంబును నెఱింగించుచుండెడునది నాటిరాత్రి యుత్సవంబు నం గాలచోదిత యై తానునుం దన యేవురుకొడుకులు సధికమధుపాసమదం బున మెయి యెఱుంగక లక్కయింటి పక్కంబున నిద్రవోయిన సర్ధరాత్రం బునప్పుడు భీముండు మేల్కొని పురోచనుకంటె ముందట దాన యుత్స హించి వానిశయనగృహద్వారంబున మోరానలంబు దరికొలిపి చెచ్చెరఁ దల్లిని నన్నుం దమ్ములను బిలంబులోని కనిచి యాయుధాగారంబుతోడన లాక్షాగారంబు హతాశనున కళనంబు సేసి ఖనకునకుం దమకుశలగమనం బెఱింగించి బిలప్రవిష్టుం డయి కుంతిని ధర్మార్జుననకులసహదేవులను బిలంబు వెలువరించి తోడ్కొని చనునప్పుడు.

160

సీ. కడునిద్రఁ గానక తొడరుచు వడిగొని
 నడవంగ నేరక తడయుచున్న
 నెఱిఁగి చెచ్చెరఁ దల్లి నఱకట నిడి ధర్మ
 సుత విజయులఁ దనవితతబాహు
 యమశంబు నెక్కించి యముల నుత్సంగంబు
 లెక్కించికొని భీముఁ డక్కజముగ
 నరిగెడురయమునఁ దరులు సొల్పడి మ్రొగ్గఁ
 బదఘట్టనంబులఁ జదిసి తాలు

అ. నుఱుము గాఁగ నిట్లు నెఱయంగ సత్త్వంబు
 మెఱసి రాతి రెల్ల నుఱక పవన
 తనయుఁ డరిగెఁ బవలు ననినట్లు చీకటి
 యనక ముండ్లు గండ్లు ననక తెరలి.

161

ప. ఇట వారణావతంబున.

162

చ. అనుపమనిత్యసత్యరతు లై వినయాన్వితు లైన పాండునం
 దనులకు ధర్మమూర్తులకు ధర్మ వెఱుంగక యిట్లు లెగ్గు సే
 సిన ధృతరాష్ట్రజాధము నశేషసుహృత్పుతబంధుదాహసూ
 చన మయి లక్కయి ల్లతిశృణానుశిఖాహతిఁ గ్రాఁగె గ్రక్కునన్.

163

ప. తదనంతరంబ ప్రభాతసమయం బగుడును.

164

చ. అతిదురితక్రియాభిరతుఁ డైన పురోచనుతోన భస్మసా
 త్కృత మయి చెడ్డ తద్విపులగేహముఁ తత్తణువగ్గ మైన యా
 కృతకవిభూతిజాతుషనికేతనమున్ మణిశత్రువేశ్యమున్
 ధృతి నెడి చూడఁగా నరుగుదెంచి జనుల్ గడుసంభ్రమంబుతోన్.

165

మధ్యాక్కర. ప్రోవైన భస్మంబు వాయఁ ద్రోచి యబ్బుదిలో నడఁగి
 యేవురు గొడుకులతోడ నందొక్కయింతి యత్యుగ్ర
 పావకదగ్గ యై యున్నఁ జూచి యప్పొరులు దాని
 భావించి కుంతియు సుతులు నని శోకపరవశు లగుచు.

166

మ. బలవంతుల్ భరతాన్వయస్థితకరుల్ భాస్వద్భుజావీర్యని
 ర్దశితారాతులు భూరిభూభరమహాధారేయకుల్ పాండవే
 యులు నిష్కారణ మిట్లు వచ్చి ధృతరాష్ట్రోపాయ మామోర్తిత
 జ్వలనజ్వాలలఁ గ్రాగిరే యనుచు సంజాతార్తు లై రెంతయున్. 167

వ. అంత విదురప్రేషితుం డయిన ఖనకుండు పౌరులం గలసి భస్మంబు వాయఁ
 ద్రోచువాడపోలే నెవ్వరు నెఱుంగకుండఁ దనచేసినబలంబు ద్వారంబు గప్పి
 లక్కయింట నొక్కనిషాదవనిత యేవురుగొడుకులతో దగ్ధ యగుట యెఱింగి
 గజపురంబునకుం జని తద్వృత్తాంతంబును బాండవులకుశలగమనంబును
 విదురునకుం జెప్పె నిట వారణావతమ్మున వారెల్ల నిట్టిదారుణంబు దుర్యో
 ధనకారితంబ కా నెఱింగి శోకించి కుంతీపాండవులపంచత్వంబు ధృతరాష్ట్ర
 నకుం జెప్పి పుచ్చిన. 168

—పాండవులు లక్కయింటఁ జచ్చి రని ధృతరాష్ట్రుండు

దుఃఖించుట:-

సం. 1—137—10

ఉ. బాధితశత్రువర్గు లగు పాండుకుమారులదుఃఖవార్త మ
 ర్త్యాధము లైన సౌబలదినాధిపసూనులయొద్ద నప్తు దు
 ర్యోధనుఁ డాదిగాఁగ సుతు లున్నసభన్ విని దుఃఖితాత్ముఁడై
 యాధృతరాష్ట్రుఁ డా వఱచిన ట్లఱచెన్ వివిధప్రలాపుఁడై. 169

వ. మఱియు గాంధారిందొట్టి దేవీజనులయాక్రందనధ్వను లంతఃపురంబున నెగసె
 భీష్మాదికురువృద్ధులును విప్రులుం బౌరులును శోకాక్రాంతు లయిరి విదురుండు
 పాండవులకుశలస్థితి యెఱింగియు నెఱుంగనియ ట్లందఱం గలసి దుఃఖితుం
 డపోలే నుండె నంత ధృతరాష్ట్రుండు గొడుకులుం దానును బాంధవులును
 కుంతీపాండవుల కుదకదానంబు సేసి సంస్కారాదిపరలోకక్రియలు గంగా
 తీరంబునం జేయ సమకట్టించి తగువారి బ్రాహ్మణుల నపారధనంబులతోడం
 బుచ్చిన. 170

క. మతిఁ బాండుకుమారులవం

చత విని దుర్యోధనుండు సంతసపడియెన్

హితుఁ డయిన పురోచనువం

చత కేంఠయు జాతదుఃఖచంచలుఁ డయ్యెన్.

171

—:పాండవులు వారణావతముననుండి దక్షిణదిశగా నడచుట:—

సం. 1—137—17

వ. ఆట పాండవులును భాగీరథి లంఘించి దక్షిణాభిముఖు లయి మారుతమార్తాం
డమరీచిగోచరంబు గాని గహనంబున నరుగుచు నదికక్షత్విపాసాపరవశు
లయి నడవనోపక యున్న నెప్పటియట్ల యందఱ నెత్తికొని వాయుతన
యుండు వాయువేగంబునఁ జని సాయాహ్నంబున నొక్క వటమహీజాత
శీరలంబున నునిచి దాని యగ్రవిటవం బెక్కి నీ రారయుచున్నంత ననతి
మారంబున.

172

మ. ప్రమదాపాదివయఃప్రపూర్ణ మిది యోఁ బద్మాకరం బంచుఁ ద
త్కమలామోదసుగంధమారుతము వీరకన్ ము న్నెఱింగించినన్
రమణం బిల్వై సరోవరం బనిలజున్ రాజీవరాజీవన
ర్వమదాశ్రవజవక్రవాకబకహంసక్రౌంచనాదంబులన్.

173

వ. ఆదిక్కున కొక్షణంబి యరిగి యక్కొలను గని యందుఁ గృతావగాహం
తై కిడుపునిండ నీళ్లు ద్రావి యచ్చిద్రకమలవత్త్రపుటికల నీళ్లు గొని
భీముండు గ్రమ్మతి వచ్చునంత.

174

క. ధరణీదిశాప్రసారిత

గురుకరనికరంబు బుడిచికొని దీర్ఘ నిరం

లంగతి భిన్నుఁడ పోలెను

హరిదత్తుడు విశ్రమించె నస్తాద్రిదరిన్.

175

ఉ. అంబుచహస్తైః డస్తభిఃసంపరితం డగుదున్ సమస్తజీ
వంబులు నెల్లచో నిజనివాసముఁ బొందునెడం దమిద్రపుం
జంబుంపోలె నెల్వడియై శైలవిశాలగుహలినుండి నా
గంబుంబుధమున్ సరసఘనపర్వగ్రహణోత్సవంబు లై.

176

—:భీముండు నిద్రితు లైన జననీసోదరులను జూచి చింతిల్లుట:-

సం. 1-138-14

వ. భీమసేనుండును దద్వటవృక్షంబుక్రింద నధికపథిశ్రాంతు పయి పయిపుట్టంబులు పఱచుకొని తమబాహుదండంబులు దలగడలుగా నిద్రితు లయి యున్న సహోదరులం దల్లిం జూచి పరమదుఃఖితుం డై యాత్మగతంబున. 177

క. త్రిభువనసామ్రాజ్యశ్రీ
ప్రభుఁ డగు ధర్మాత్మజుండు ప్రాకృతజనున
ట్లభిరూక్షతలంబున ని
ట్లభిభూతుం డగునె నిద్ర నతిభిన్నుం డై .

178

సీ. కుంతిభోజాధిపుకూతురు వసుదేవు
చెలియలు మఱియు విచిత్రవీర్య
కోడలు కౌరవకులవిభూషణుఁ డైన
పాండుమహాదేవి పరమధర్మ
పరు లైన కొడుకులఁ బడసినయది పుష్ప
సుకుమారతరమూర్తి శుచిపరార్థ్య
శయనతలంబున శయనించియును నిద్ర
వోవనియది డప్పిఁ బొంది కటికి

ఆ. నేలఁ గండ్లు లొత్త నిద్ర వోయినయది
తల్లికంటె నిద్రఁ దగిలి సుతులు
వాలుమ్మగము లున్న వన మని వగవక
మఱచి యుండి రేమిమాడ్కి యొక్కొ.

179

వ. వీరికి నిద్రాభంగము సేయనోపఁ దమకుం దార మేల్కొని నీళ్లు ద్రావుదురు
గాక యని యక్కమలపత్త్రపుటికల నీ శ్శిమ్ముగా సంగ్రహించి వెండి
యుం దనమనంబున.

180

క. భలుఁ దై ధృతరాష్ట్రుఁడు

పుత్తులుఁ దానును గూడి మమ్ము ధూరన్ధులఁగా

నిలు వెలువరించి లాజ్ఞ

నిలయఁబున నునిచెఁ బాపనిష్ఠితబుద్ధిన్.

181

క. కులపాంసను లై యహితం

బులు సేయుచు నుండు చుట్టములఁ బొందక యి

మ్ముల నుండువాఁడ పుణ్యుఁడు

వెలయఁగ గ్రామస్థితైకవృక్షమపోలెన్.

182

క. పరహితఫలవంతులు ను

స్థిరమూలాన్విత లపాపధీరతులు పర

స్వరసంశ్రయమున జీవిం

తురు మనుజులు పనములోని ద్రుమములపోలెన్.

183

వ. అని ధృతరాష్ట్రజాంధవంబు నిందించుచు నిబిడాంధకారనీరంద్రంబు లయిన

దిశలు సూచి యున్నంత జనరభసంబు దవ్వల వీతెంచిన ముందటం

బురంబు గలుగవలయు వీరలు మేల్కొనునంతకు నే నిచ్చొట నేమరకుండ

వలయు నని.

184

క. ఆకాశనాంతరంబునఁ

బ్రాహ్మభుజవిక్రముండు పాండవవజ్ర

ప్రకారుఁడు జాగరమున

శోకమనస్కుఁ డయి పపనసూనుం డుండెన్.

185

వ. తర్జుమీవంబున బాలసాలతరుషండమండవంబునుండి హిడింబుఁ డను నొక్క

రక్కసుండు వారిదవ్వలం జూచి మై వెంచి రూక్షకేశంబులు విద్రుచి యాపు

లించి నీల్గి నీరసవన్యమృగమాంసఖాదనజాతనిర్వేదనపరుండ నయి పెద్ద

కాలంబునకు మానవమాంసం బాస్వాదింపం గంటి నని తనచెలియలి హిడింబ

యనువారిం దిలిచి యిట్లనియె.

186

ఉ. ఇందుల కిమ్మెయిన్ మనుజు లెన్నఁడు వత్తురె వత్తురేని యా
నందముఁ బొంది నిర్భయమునన్ శయనింతురె యిట్లు వంటయిల్
కుందెలు సొచ్చె వేగ చని కోమలి వారలఁ జంపి తెచ్చి నా
కొందఁగ వండిపెట్టుము రసోత్కటమానవమాంసఖండముల్. 187

—:హిడింబ భీమ సేనునిం జూచి మోహించుట:—

సం. 1-139-1

వ. అని పనిచిన నదియును నతిత్వరితగతిం కని ముందట వారల డాయ శంకించి
యొక్కవృక్షంబుమఱువునం గొందొకప్రొద్దుడి. 188

మ. వనజాతాయతనేత్రు నున్నతబృహద్వక్షస్థులున్ సింహసం
హననుం బాండవసింహమున్ హృదయజన్మాకారు నుద్యన్మహా
శనికల్పస్థిరబాహుఁ జూచుచు మనోజాతాగ్నిసంజాతవే
దన యై రాక్షసి కామరూపధరమర్త్యప్రీత్యరూపంబుతోన్. 189

క. వితతబహురత్నరుచిశో
భితభూషణములు వెలుంగ బెడఁగగు నవపు
ష్పితజంగమలతక్రియ ను
న్నతకుచ సనుదెంచెఁ బవననందను డాయన్, 190

క. రమణి నిజభ్రాతృనియో
గముఁ దలఁపక యపుడు భీముఁ గదిసెఁ బతిన్నే
హమ కామినులకు బలవం
తము పెఱనెయ్యములు వేయుఁ దత్పద్యశములే. 191

వ. ఇట్లు మన్మథవ్యథాశిథిలతమానమానస యయి తనయొద్దకు వచ్చుదానిం బవ
మానసూనుం డవమానపూర్వకంబున నీ వెందులదాన వింతప్రొద్దిందుల కేల
వచ్చి తెటవోయె దెడగలిగి పొమ్మనిన విని హిడింబ యిట్లనియె. 192

క. జననుత యేను హిడింబుం
డను రక్కసుచెలియలం బ్రయంబున నినుఁ జూ
చినయప్పటఁ గోలెను గడు
మనోభవనిపీడ్యమానమానస నయితిన్. 193

క. నాకుఁ బతి వయిన నిన్నుం

జేకొని మాయన్న యెగ్గు సేయక కాచున్

నాకు మఱి సీవ పతివి గు

జాకర యిజ్జన్మమున మహాస్నేహమునన్.

194

చ. ఉఱిఁడు సురేంద్రు నైన బలియుండు హిడింబుఁడు వానిబారికిన్

వెఱవనివారలుం గలరె వీరలు ముంద రెఱుంగ రక్కటా

యెఱిఁగిర యేని యిట్లు దమయిండుల నుండినయట్లు మెచ్చకే

మఱి శయనింతురే కడుఁ బ్రమాదము సేసిరి బుద్ధిహీను లై.

195

వ. ఇది హిడింబువనంబు దీనిం జొచ్చి వెలువడుట జముకుత్తుకఁ జొచ్చి వెలు

వడునట్ల యాతం డింతకు వచ్చు వీరితోడి దేమి సీవు నాకుఁ బతివై

ప్రాణఃబు రక్షించుకొని నావలన నిష్టోపభోగంబు లందు మేనును గామచారి

ణిని నీకిష్టం బైనచోటికి నిన్ను దోడ్కొని పోవనేర్తు ననిన దానికి భీముం

డి ట్ల నియె.

196

క. విను బేల యెట్టికష్టఁడుఁ

దనపురుషగుణంబు సెడఁగఁ దల్లిని దోఁబు

ట్టినవారి విడిచి రాగం

బునఁ జపలస్త్రీసుఖంబుఁ బొందునె చెవుమా.

197

వ. అనిన విని హిడింబ వీరి నిందఱ రక్షించుట నీకుఁ బ్రియంబేని యప్పురు

షాదుండు రాకుండ ముంద వీరి నెత్తికొని పోయెద వీరలఁ బ్రబోధింపు మనిన

భీముం డి ట్ల నియె.

198

తే. అధికవీరుండు రక్కసుఁ డరుగుదెంచు

నని మనంబున భయ మంది వనజనేత్ర

వీరి సుఖసుపు లై యున్నవారి నిద్ర

సెడఁగ బోధింప నోప నాకడిమి వినుము.

199

ఉ. క్రచ్చఱ నొక్కరక్కసుఁడ కాఁడు సురాసురు లెల్ల నొక్క పై

వచ్చిన సీవ చూడఁగ నవార్యబలోన్నతిఁ జేసి వారలన్

వచ్చి వధింతుఁ గాక యిటు వచ్చి శ్రమంపడి యున్న నిచ్చట
నౌచుగు వీరి దై న సుఖనిద్రకు భంగము సేయనేర్తునే.

200

వ. పెక్కులు వలుకక యారక్కసు రాఁబనుపు మని భీమసేనుండు విజృంభించి
వలుకుచున్నంత నట హిడింబుండు హిడింబ మనలుటకు మహాక్రోధానల
జ్వలితచిత్తుం డయి.

201

సీ. కాలమేఘంబునుబోలె విశాల మై
నీల మై దేహంబు గ్రాలుచుండ
ఘనతటిల్లతలయ దైనిమిదిదంష్ట్రలు
మెఱవంగఁ బండులు గొఱికి పెలుచ
నతిరోషలోహితాయతవృత్తనేత్రముల్
దిరుగంగఁ బెట్టుచుఁ బరుషకేశ
జాలంబు గాడ్చునఁ దూలంగఁ గాలోప
మానుఁ డై చనుదెంచి మానుషాదుఁ

ఆ. డనుజఁ జూచి కష్టమనుజులఁ గూడి నా
పనుపు సేయ కుండఁ జనునె నీకు
ననుచు నుదరిపలుక విని హిడింబయుఁ గడు
వెఱచి భీమసేనుమఱుపు సొచ్చె.

202

—భీమసేన హిడింబాసురుల యుద్ధము:—

సం. 1—141—15

వ. అంత.

203

ఉ. పన్నగవై రివిక్రముఁడు పాండవసింహము దానిఁ జూచి మీ
యన్నను నన్నుఁ జూడుము భయంపడకుండుమ యంచు వాని న
త్యున్నతిఁ దాకి రాక్షసవధోచిత నీలగర్వ మేదఁగా
నిన్ను వధించి యివ్వనము నెట్టన చేసెద నిర్భయంబుగన్.

204

క. చక్కనగు మనిన రక్కసుఁ

దక్కజముగఁ బెరిగి యియ్య యగు నిప్పుడు నీ

యక్కును బీరముఁ జూచెదఁ

జిక్కత నిలు మనుచుఁ గడు విజృంభించి వడిన్.

205

క. చేసమరికొంచుఁ బొడువఁగ

తాసినఁ దద్భుజముతోన డగ్గఱఁగ జయో

ద్భాసి యయి పట్టికొనియె మ

హాసత్తుడు భీమసేనుఁ డమ్మనుజాదున్.

206

క. నిరుపద్రవసుఖనిద్రా

నిరతాత్మకు లయిన వీరినిద్రకు నన్న

చ్చరణభుజహతశబ్దం

జరుదుగ విఘ్నంబు సేయు నని వగచి మదిన్.

207

క. పెడముడి యారక్కసు న

య్యెడ కష్టధమఃప్రమాణ మెడగలుగఁగ నె

చ్చడి సిద్ధె నల్పమృగమును

విరువక గజవైరి యాడుచిధమునఁ బెలుచన్.

208

క. అట్టియెడ.

209

క. చురహతన్ మహాతరులు సార్వాడి జర్జరితంబు లై మహిం

చొంగఁగ నిట్లు లొందారులతోడ మదోద్ధతషష్టి హాయన

చ్చిడములట్లు మోరరణవీరులు సేసిరి మల్లయుద్ధ ము

చ్చిలు లై నమీరణసుతుండు హిడింబుఁడు దద్వనంబునన్.

210

క. భారపడభారజాతధ

దారేణు ప్రతిభాసరశరీరకు లై

దారేణులు నొప్పిరి నీ

హాచ్ఛన్నంబు లయిన యద్రుణపోలన్.

211

క. ఆరాక్షసుండు భీము న

పారభుజాబంధనమున బంధించి మహా

ధీరధ్వని రోదోంతర

పూరిత మగునట్లుగాఁగ బొబ్బిడి యార్పెన్.

212

వ. అమృహోధ్వని విని కుంతియుఁ గొడుకులును మేల్కొని తమసమీపంబున
నతిమానుషం బైన రూపసౌందర్యంబులతో నున్నహిండింబం జూచి యిచి
వనదేవతయో సురకన్యయో యనుచు విస్మయం బంది రంతం గుంతి శాంత
వచనంబుల నీ వెందులదాన విట కేలవచ్చి తని యడిగిన నది యిట్లనియె. 213

నీ. నీలజీమూతంబులీల నాక్షేపించి

నల్లనై తోతెంచు నల్లగృహము

గల హిడింబుం డను బలితంపురక్కసు

చెలియల నాతండు వెలయ మీకు

రోయక యహితంబు నేయ నన్ బంచినఁ

జనుదెంచి యేను మీతనయునందు

బతిబుద్ధిఁ దాల్చి యుద్ధతమన్మ

ధార్త నై మసలిన నసుర వచ్చి

తే. యలిగి మీతోడ నన్నును గలయఁబట్టి

మ్రుంగనున్న నయ్యసురతోడం గడంగి

మల్లయుద్ధంబు నేయుచు నల్లచోట

నున్నవాఁడు మీసుతుఁడు దర్పొన్నతుండు.

214

వ. నన్నును విమ్మును రక్షించి యారక్కసు మక్కడంగ సశ్రమంబున నిప్పుడు
చంపుం జూడుం డనిన నందఱు లేచి యుద్ధతు లై మల్లయుద్ధంబు నేయు
చున్న భీమహిడింబులం జూచి రంర నచ్చోటికిం జని యర్జునుండు
భీమసేనున కిట్లనియె. 215

ఉ. తూర్పురుణంబు గాఁదొడఁగె దుష్టనిశాచరవేశ యయ్యెడున్

మార్పు కాలయాపన మమర్పక యప్పిళితాశిఁ బట్టి పా

లార్పఁగ నేల నావుడు బలాధ్యుఁడు భీముఁడు మల్లవిద్య నే

ర్పేర్పడఁగా హిడింబు బలహీనపరాక్రముఁ జేపెఁ జెచ్చెరన్.

216

క. వడి నసురవాత ముక్కున

నుడుగక రక్తప్రవాహ మొలుకుచు నుండన్

గడకాలు వట్టి వానిని

మడవక పవనజుడు నూలుమాలులు వీచెన్.

217

ఆ. లావు నెడఁగ నిట్లు వీవంగఁ బడి గత

చేఱుఁ డయిన యసురఁ జిక్కఁబట్టి

నేలఁ బెట్టి వానికోలెమ్ము బ్రల్లన

వీటిచి నడుము ద్రుంచి వీచి వై వె.

218

వ. అట్టిచిత్రవధం జూచి చిత్రీయమాణచిత్తులై భీమసేనుపరాక్రమంబు వొగ
డుచు నందఱు హిడింబానుగమ్యమానులై చని రట్లరుగునెడ భీముండు
హిడంబరాక కొడంబడక రాక్షసులు వైరంబుఁ దలంచి మాయలు సేయుదురు
కావున నీవు మాతోడ రావలవదు నిన్ను విశ్వసింపము నీవును మీయన్న
వోయినతెరువున పొమ్మనిన నది భయంపడి వడవడ పడంకుచున్న దానిం
జూచి కరుణారసార్ద్ర చిత్తుం డయి ధర్మరాజు భీమున కిట్లనియె.

219

తె. వధకు నర్హుఁ డై వచ్చినవానిఁ జంపి

తదియు ధర్మవ యిది చాలనబల దీని

కలుగఁ జన దాత్మరక్షకు నగ్గలంబు

ధర్మరక్షయ యుత్తమధార్మికులకు.

220

క. ఆపద యైనను ధర్మవ

ప్రాపుగ రక్షింపవలయుఁ బరమార్థము ధ

ర్మాపాయమ ధార్మికులకు

నాపద జన్మాంతరమున ననుగత మగుటన్.

221

వ. దీనియందు రాక్షసభావం బుపలక్షింప వలవదు మాకు నాత్మీయబుద్ధియ
యుండు ననిన హిడింబ ధర్మరాజునకుం గుంతిదేవికి మ్రొక్కి యేకాంతం
బునఁ గుంతి కిట్లనియె నవ్వా సర్వప్రాణులకు సామాన్యం బయ్యును
మనోజరాగంబు వనితల కసహ్యం బయి విశేషం బయి యుండు నేను వృకో
దరునిమిత్రంబు మదనబాణబాధిత నయి నాచుట్టంబులనుం జెలులను విడిచితి

నాయిష్టంబు మీరు గావింపనినా డిప్పుడ ప్రాణంబులు విడుతు నన్ను రక్షించిన
మీకు నిష్టంబు లయిన వాని నెల్లం దలంచి చేయుదు నిమ్ముగానియెడ
మి మ్మందఱ నెత్తికొని మీమెచ్చిన చోటికిఁ బోవనేర్తు నాపలుకులు నమ్మునది
యే సతీతానాగతవర్తమానంబు లెల్లను డెల్లంబుగా నెఱుంగుదు వలయునేని
యనాగతంబు నెప్పెడ వినుండు ముందట నొక్కనరోవరంబును నొక్క
వనస్పతియునుం గల వని రెండును శాలిహోత్రుం డను మహామునిచేతం
దఃప్రభావంబునం బడయంబడినయవి యక్కొలనినీళ్ళు ద్రావినవారికి
నెన్నుండును నాఁకలియును నీరుపట్టును లే వవ్వనస్పతియు శీతవాతాతపవర్షం
బులవలన రక్షించు మీర లందున్న మీరడకుఁ గృష్ణద్వైపాయనుండు వచ్చి
మీకు హితోపదేశంబు సేయు నని చెప్పిన.

222

క. విని కుంతియుఁ బాండవులును

మనమున విస్మయముపడి సమంజసభావం

బున దాని దివ్యవనితయ

యని తద్దయు నాదరించి రప్పుడు కరుణన్.

223

వ. అంత దాని వినయంబునకు ననాగతం బెఱుంగుటకు సంతసిల్లి కుంతి
భీమున కిట్లనియె.

224

—:భీముఁడు తల్లియనుమతంబున హిడింబును పరిగ్రహించుట:-

సం. 1-143-1.

వ. అన్న యిది ధర్మ వని మీ

యన్నను నన్నును సత్ప్రియంబున నెడలో

మన్నించి యేమి వనిచినఁ

గ్రగన్న మాపనుపు సేయఁ గడ గుము బుద్ధిన్.

225

క. ఇది పరమసాధ్వీ దీని

మది నొండుగఁ దలఁపవలదు మానుగఁ బుత్రా

భ్యుదయ మగు బాండుహితముగ

నిది కార్యం బని పరిగ్రహింపుము నెమ్మిన్.

226

వ. అని భీమ సేను నొడంబఱచి హిడింబ కనురాగంబుగాఁ జెప్పి నీవు శుచి వయి
యు త్తమస్త్రీగుణంబులు దాల్చి భీమునకు మనఃప్రియంబు సేయుము పగ
శృల్లను మీయిష్టంబున విహరించి రాత్రులు మాయొద్దన యుండునది యని
నియమించిన భీముండును బుత్త్రజన్మం బగు నంతకు దీని మీవచనంబునఁ
బరిగ్రహించెద నని వారలననుక్షంబున సమయంబు సేసె నంతఁ బాండవులు
జననీసహితంబు శాలిహోత్రునాశ్రమంబునకుం జని ప్రభాతసమయంబున
నక్కొలనఁ గృతస్నాను లయి తద్వనస్పతిచ్చాయాశీతలతలంబున విశ్రమించి
విగతఙ్గత్విపాసు లై సుఖం బున్నంత.

227

-:పాండవులకు వ్యాసుఁడు హితోపదేశము చేయుట:-

సం. 1-144-7

ఉ. పుణ్యతపోమయుండు మునిపూజ్యుఁడు బ్రహ్మసమప్రభుండు బ్ర
హ్మజ్ఞుఁడు ప్రావృషేణ్యజలదాసితవర్ణుఁ డశేషకల్పిషా
రణ్యదవానలుం డగు పరాశరనందనుఁ డే గుదెంచెఁ ద
త్పుణ్యచయస్వరూపమునుబోలెఁ గరంబు మనోముదంబుగన్.

228

వ. ఇట్లు వచ్చిన వేదవ్యాసమునీంద్రునకు నందఱు నతిభక్తి నమస్కరించి
యాసనార్హ్యాదివిధులం బూజించి యున్నవారలం గరుణార్ద్రదృష్టిం జూచి
కృష్ణ ద్వైపాయనుం డిట్లనియె.

229

పద్మకము. కొడుకుపల్కు విని కూడదు నాక దురాత్ముఁ డై
కడఁగి మీకు నపకారము సేసి ధరిత్రి వె
ల్వడఁగఁ బంచె గడుఁబాపమతిన్ ధృతరాష్ట్రుఁ డె
య్యెడల దుర్జనుల నేమఱి సమ్మగఁ బోలునే.

230

వ. దీని నెఱింగి మీకు హితోపదేశంబు సేయవచ్చితి నిఖిలధర్మవిదుల రయి
వినీతుల రయిన మీకు బాంధవవియోజనం బయిన యీకర్మంబు పురాకృతంబు
దీనికి శోకింపవలవదు కొందొకకాలంబునకు మీరును బాంధవులం గలసి
యెప్పటియట్ల రాజ్యంబు సేయుదు రిది శాలిహోత్ర తపఃప్రభావంబున నైన
కొలను దీనిజలంబు లుపయోగించినవారికి బుభుక్షుపిపాసలు లే వివ్వనస్పతి

యును శీతవాతాతవవర్షంబులవలన రక్షించు నిందొరు లెఱుంగకుండఁ గార్యా
ర్థుల రై కతివయదినంబు లుండి యేకచక్రపురంబున కేఁగి యందు బ్రాహ్మణ
భావంబున బ్రాహ్మణగోష్ఠి నుండి నారాక ప్రతీక్షించి యుండునది యని కఱపి
తనకు వినయావసతు లయి కృతాంజలు లయిన మనుమల దీవించి కౌఁగిలిం
చుకొని బాష్పపూరితనయన యయి మ్రొక్కి యున్నకోడలి నూరార్చి నీకొడుకు
ధర్మనిత్యం దీయుధిష్ఠిరుండు నారాయణభుజంబులంబోని తననలుపురుదమ్ముల
బలంబున సర్వపార్థివుల శాసించి సార్వభౌముం డై రాజసూయాశ్వమేధాది
క్రతువులు సేసి పితృపైతామహం బైన రాజ్యలక్ష్మి ననుభవించుచుం గురు
కులంబు నెల్లఁ బరివ్రంబు సేయు నని శోకోపశమనంబు జేసి హిడింబం జూచి
దీనిపేరు కమలపాలిక యిది భీమునకు వశవ ర్తిని యయి పరిచరించి మహా
నత్త్వం డయిన కొడుకుం గాంచు నాతండు మి మ్మందఱ నాపద్విషయంబున
నుద్ధరించు నని చెప్పి మునివరుండు తిరోహితుం డైన.

231

క. అమ్మనివరుకఱపిన మా

ర్గమ్మునఁ బాండవులు విగతరల్మపు లవిషా

దమ్మున సుఖ ముండిరి విన

య మ్రొప్పఁగ శాలిహోత్రునఁ శ్రమభూమిన్.

232

వ. అంత.

233

చ. పవనతనూజుఁ డక్కమలపాలికచేత వినితుఁ డై మహా

ర్ణవవృతభూమిలోఁ గలవనంబుల హంసబలాకసారసా

రవరుచిరాపగావరసరఃపులినంబులఁ బర్వతంబులన్

వివిధవిహారుఁ డై యనుభవించె నభీష్టమనోజభోగముల్.

234

—:హిడింబయందు ఘటోత్కచుండు పుట్టుట:-

సం. 1-143-27

చ. నరవరుఁ డైన భీమువలనం బ్రభవించె హిడింబకున్ సుతుం

డురుతరభీమరూపుఁడు ఘటోత్కచనాముఁడు విస్ఫురదృయం

కరవదనంబు శంకునిభకర్ణములున్ వికృతాక్షులుం బయో

ధరవరవర్ణమున్ వికటదారుణదంష్ట్రులు నొప్పుచుండఁగన్.

235

వ. ఇట్లు సద్యోగర్చంబునం గామరూపధరుం డై ఘటోత్కచుండు పుట్టి తత్త
ణంబ నవయౌవనుండును ననేకాశ్రుశత్రుకుళుండును నపరిమితరాక్షసపిశాచ
బలపరివృతుండును నై తల్లిదండ్రులకుం గుంతీదేవికి మ్రొక్కిన నగ్ర
నందనుం డగుట నందఱును గరంబు గారవంబునఁ గొనియాడం గొన్ని
దినంబు లుండి యొక్కనాఁ డంజలిపుటఘటితమ స్తకుం డయి రాక్షసపిశాచ
బలంబులతోడ నాయిమ్ముల నుండెదం బనిగలయప్పుడు నన్నుఁ దలంచునది
యక్షణంబ వత్తు నని యందఱిచేత ననుజ్ఞాతుం డై తల్లిం దోడ్కొని యుత్త
రాభిముఖుం డయి యరిగె నిట పాండవులును శాలిహోత్రునొద్ద ననేకధర్మ
శాస్త్రసీతీశాస్త్రంబు లభ్యసించి యమ్మునివరు పీడ్కొని చని విదర్భమత్స్య
త్రిగ ర్తకీచకవిషయంబులు గడచి యేకచక్రం బను నగ్రహారంబు గని. 236

-:పాండవులు ఏకచక్రపురంబున వివ్రగృహంబున నుండుట:-

సం. 1-144-1

క. లలితజటాజినకుశవ

ల్కలధరు లై వేద మొప్పుగాఁ జదువుచు ని

మ్ముల బ్రహ్మచారివృత్తిని

వెలయఁగ నం దుండి రొక్కవివ్రగృహమునన్.

237

క. ధృతిఁ జదువుచు భిక్షార్థము

వ్రతిగృహమున కరుగుచున్న భవ్యుల మాన

వ్రతులం దృష్టుఁ జేసిరి

సతతము నందుల గృహస్థసద్విజులు దయన్.

238

క. జలజప్రియతేజుల వీ

రల దీరుల ధరణీవలయరాజ్యశ్రీయో

గ్యుల ని శ్లేలోకా భిక్ష

కులఁ జేసె విధాత్మఁ డంచు శోకింప జనుల్.

239

క. పరమాన్నభక్ష్యభిక్ష

పరిపూర్ణ తరంబు లయిన పాత్రము లయ్యె

పురు నిత్యంబు నివేదిం

తురు దల్లికిఁ గరము భక్తితో వినయమునన్.

240

వ. కుంతియును దాని రెండుభాగంబులు సేసి యం దొక్కభాగంబు భీము
నకుం బెట్టి దక్కినభాగంబు గడమకొడుకులుం దానునుం గుడుచుచు నిట్లు
ప్రవృత్తులై యేకచక్రపురంబున నున్నంత నొక్కనాడు ధర్మార్జున
యములు భిక్షార్థం బరిగిన నిట కుంతియు భీముండును దమవిడిసినవిప్ర
గృహంబున నున్నంత నం దొక్కపెట్ట యార్తధ్వని యెగసిన విని కుంతీదేవి
యెంతయు సంతాపించి భీమున కిట్లనియె.

241

తే. ఇందు సుఖ ముండితిమి యెరు లెఱుగకుండ
నేలొకో యిప్పు దీవిప్రనింట నార్త
రవము వీతెంచె దీని నానసి యెఱుంగ
వలయుఁ దత్ప్రీతికారంబు వలయుఁ జేయ.

242

వ. పరోపకారి యైన యీ బ్రాహ్మణునకు నేమి ప్రియము సేయ సమకూరునో
యని చింతించుచున్నచో నిప్పు డెద్దియేనియు నొక్కదు స్తరం బయిన
దుఃఖం బీగృహస్థున కయ్యెం గావలయు నామనంబు మలమల మఱిగెడుఁ
గావున దీనిం దలఁగి వీరికి మనఃప్రియంబు సేయవలయు.

243

క. కృత మెఱుఁగుట పుణ్యమున
న్మతి దానికి నమము సేత మధ్యము మఱి త
త్కృతమున కగ్గలముగ న
త్కృతి సేయుట యుత్తమంబు కృతబుద్ధులకున్

244

వ. అనిన విని భీమ సేనుం డిట్లనియె.

245

ఆ ఎఱిగి నాకుఁ జెప్పు మిది యేమి యెవ్వరి
వలన నింత యయ్యె వగవనేల
యెంతకడిఁది యైన విది యేను దీర్చి యీ
విప్రనకుఁ బ్రియంబు విస్తరింతు.

246

వ. అనినం గుంతి యట్ల చేయుదు నని చని దుఃఖపరచకు యి పరిదేవనంబు
సేయుచున్న చారలం జూచి యడుగ నేరక మిన్నకున్నంత బ్రాహ్మణుండు
దనబాంధవులు విన నిట్లనియె,

247

—:బతున కాహారముగాఁ బోవుటనుగూర్చి బ్రాహ్మణ
కుటుంబము విచారించుట:—

సం. 1—145—20

క. సలసారము సంసార మ

ఖిలదుఃఖావహము భయనికేతన మతిచం

చలము పరాధీనం బిం

దుల జీవన మేల నమ్ముదురు త త్త్వవిదుల్.

248

క. ఆదిని సంయోగవియో

గాదిద్యుంద్యములు దేహి యగువానికి సం

పాదిల్లక తక్కవు పూ

ర్వోదయకర్మమున నెట్టియోగికి నయినన్.

249

తరువోజి. ఏనును బ్రజలును సిధర్మసతియు నేయుపాయంబున నిభ్బారి గడవఁ
గా నేర్తు మెయ్యది గర్జ మిం దుండఁగా దేగుదమ యొండుగడ కని ముంద
రేనెంత నెప్పిన నెన్నండు వినద యిది యిట్టిదారుణ మిమ్మెయి జేయఁ
గా నున్న విధి యేల కడవంగ నిచ్చుఁ గర్పవిపాకంబు గడవంగ లాపె. 250

సీ. మంత్రయు క్తంబుగా మత్పరిణిత యైన

ధర్మచారిణి యగుదాని వినయ

వతిఁ బ్రజావతి ననువ్రత నెట్లు లసురకు

భక్ష్యంబ వగు మని పనుపనేర్తు

ధర్మాభివృద్ధిగాఁ దగువరునకు నీగ

నిల్లడబ్రహ్మచే నిడఁగఁ బడిన

యిక్కన్య యతిబాల యిం దుద్భవం బగు

దోహిత్రలాభంబు దలుంగ నెట్లు

అ. దీనిఁ బుత్తు మఱి మదీయపిండోదక

నిధిఁ దనూజుఁ గులము ని స్తరించు

వానిఁ బితృగణంబువలని ఋణంబుఁ బా

చిన మహోపకారిఁ జిఱుతవాని.

251

ఆ. ఎట్టు సూచి చూచి యిది పాప మనక యు
య్యసురవాతఁ ద్రోతు నదయవృత్తి
నరిగి యేన యిప్పు డసురకు నాహార
మగుదు వీరిఁ బుచ్చనగునె నాకు.

252

వ. అని యాత్మపరిత్యాగంబునందుఁ గృతనిశ్చయుం దై యున్న బ్రాహ్మణుం
జూచి బ్రాహ్మణి యిట్లనియె.

253

క. మనుజులకు నెవ్విధంబున
ననతిక్రమణీయ మైన యాపద్విషయం
బున సంతాపింపఁగఁ జన
దని యెఱిఁగియు నగునె యెట్లు లని శోకింపన్.

254

వ. ఆరక్కసున కే నశనం బయ్యెద మీరు వగవకుండుఁడు భార్యయందుఁ బడ
యంబడునపత్యంబు నాయందు మున్న పడసితి రేనును ఋణవిముక్త
నయితిం బ్రాణవియోగంబు నేసియయినను భార్య పతికి హితంబు నేయ
వలయు మఱి యట్లుం గాక.

255

ఆ. పురుషుకంటె మున్ను పరలోక మేఁగిన
సతియ నోచినదియు సతులలోనఁ
బురుషహీన యైనఁ బరమపతివ్రత
యయ్య జగముచేతఁ బ్రయ్యఁబడదె.

256

ఆ. పడిన యామిషంబు పక్షి లపేక్షించు
నట్లు పురుషహీన యయిన యువతిఁ
జూచి యెల్లవారుఁ జూలుక నపేక్షింతు
రిదియుఁ బాప మనక హీనమతులు.

257

ఆ. సతివిముక్త యయినఁ బతికిఁ బునర్దార
సంగ్రహంబు సేత శాస్త్రమతము
పతివిముక్తు డయినసతి కన్యపురుషసం
గ్రహము సేత లోకగర్హితంబు.

258

చ. కావున నేను భవద్విహీన నయి యొక్కనిమిషం బేనియు జీవింపనేర నేర్పితి
నేనియు నిక్కుమారుల రక్షింపనేర నెట్లనిన శూద్రులు వేదశ్రుతిం బ్రార్థిం
చునట్లు కులాచారసదృశులుగానివా రిక్కన్యం బ్రార్థించినం దత్ప్రీతీకారంబు
సేయను నిక్కుమారునందు గుణాధానంబు సేయను నాకొలంది గాదు మత్ప
రోక్షంబునం బునర్దారపరిగ్రహంబు సేసి గృహస్థధర్మంబును నగ్నిహోత్రం
బునుం బుత్తులను రక్షించునది యనుచు మరణవ్యవసాయంబునం దున్న
తల్లిని దండ్రుం జూచి కూతు రిట్లనియె.

259

ఆ. ఒలసి యెంతకాల ముండిన నేను మీ
దానఁ గాన యొరులధనమ నన్ను
నెన్నఁడయిన నొరుల కిచ్చువో నసురకు
భోజనముగ నిచ్చి పుచ్చుఁ డిపుడ.

260

తే. తండ్రిచేయు తిలోదకదానవిధులు
పొందుఁ బరలోకగత యైన పుత్త్రియందుఁ
బుత్త్రి చేసినవిధులు దత్పురుషఁ గాని
తల్లిదండ్రులఁ బొందవు ధర్మయుక్తి.

261

చ. మీకు నాయం దయ్యెడు దౌహిత్రలాభంబున కంటె మీరిద్దఱు జీవించిన
ననేకపుత్త్రపౌత్త్రీలాభం బగు దానంజేసి కులంబు నిలుచుం గావున నన్నుఁ
బుచ్చుం డనినఁ గూతుం గొఁగిలించుకొని యేడ్చుచున్న వారలకన్నీళ్లు
దుడుచుచు.

262

తే. బాలకుం డొకకొండుకకోల చేతఁ
బట్టికొని యేన రక్కసుఁ గిట్టి చంపి
చులుక వత్తు మీ రేడ్వఁగా వలవ దనుచుఁ
గలయ నూరారెఁ దనతోక్కుఁబలుకు లొప్ప.

263

చ. వానియవ్యక్తవచనంబులు విని యందఱు నే డ్పుడిగిన నయ్యవసరంబునం
గుంతిదేవి వారల డాయంబోయి.

264

క. ఇది యేమి తెఱఁగు దీనికి

మొదలెయ్యది నాకుఁ దెల్లముగఁ జెప్పఁడు తీ

రెచ్చద నని విగతాసులఁ దన

మృదువచనప్రశ్న మను నమృతమున నెత్తెన్.

265

వ. ఇట్లడిగినఁ గుంతీదేవికి నవ్విప్రుం డిట్లనియె.

266

—:కుంతీదేవికి బ్రాహ్మణుండు తనదుఃఖకారణంబును దెలుపుట:—

సం. 1—148—1

సీ. ఏ నేమి సెప్పడు దీని నెవ్వరికిని

మానుషంబునఁ దీర్పరానిదాని

నయినను జెప్పెదఁ బ్రియహితవచన యీ

ప్రోలికి నామడనేల నల్ల

యమునానదీగహ్వరమున బకుం డను

రక్కసుం డుండి వాఁ డక్కజముగ

నిందుల కాఁపుల నందఱఁ దొల్లి యి

ల్వరున మ్రింగుచునున్నఁ బరమసాధు

ఆ. లగు ధరామరేంద్రు లగణిత జపహోమ

దానవిధులఁ జేసి వానివలనఁ

గ్రమము వడసి యొక్కసమయంబుఁ జేసిరి

యొనర దానితెఱఁగు వినుము తల్లి.

267

వ. నిత్యంబు నిలువరున నొక్కమానిసి రెండెనుపోతులం బూన్చిన శకటంబున

నపరిమితభక్త్యపిశితమిశ్రాన్నంబు నించికొనిపోయిన దానిని వానిని నయ్యెను

పోతులను భక్షించుచు.

268

ఆ. మనుజభక్షఁ డిదియ తనకు నప్పనముగా

నొరులవలనిబాధ నొరయకుండ

దీనిఁ గాచుచుండు నీనాటిరాజును

దలఁపఁ డసుర నోర్వ బలిమి లేమి.

269

ఉ. పోలగ ధర్మశీలుఁ డయి భూరిబలాధికుఁ డైన ధారుణీ
పాలకురక్ష ము న్వడసి భార్యను బుత్తుల నర్థయుక్తితో
నోలిన మేలుగాఁ బడసి యూళ్ళను నున్నది యట్లు గాని నాఁ
డేల గృహస్థవృత్తి సుఖ మేఁగి వనంబున నున్గి కష్టమే.

270

క. అరి యని విప్రులచేతను
ధరణీశులు పోకయును మొదలుగాఁ గొన రె
వ్వరు నిప్పాపుఁడుమానిసి
నరి గొనియెడు భక్షణార్థి యై విప్రులచేన్.

271

వ. పెద్దకాలంబునకు నీయిలువరుస నేడు మాకు వచ్చె నిచ్చిఱుతవాని నారాక్షసు
నకు భక్ష్యంబు గాఁ బుచ్చునోప నేన పోయెద నని దుఃఖించి పలికిన బ్రాహ్మ
ణునకుఁ గుంతి యిట్లనియె నయ్యా దీనికి సంతాపింప వలవ దీయాపద
దలఁగునట్టి యుపాయంబు గంటి నీకుం గొడు కొక్కరుండ వాఁడును గడు
బాలుండు బలి గొనిపోవ నర్హుండు గాఁడు నా కేవురుగొడుకులు గలరు
వారలలో నొక్కరుం డారక్కసునకు భవదర్థంబుగా బలి గొనిపోయెడు
ననిన దాని విన నోడి బ్రాహ్మణుండు చెవులు మూసికొని యిట్లనియె. 272

మధ్యాక్కర. అతిథి యై వచ్చిన బ్రాహ్మణున్ జీవితార్థి నై నాకు
హితముగా రక్కసువాతఁ డ్రోవ నే నెట్లాడంబడుదు
మతి నవమానింపఁగా దనిన విప్రుమరణంబు దలఁచు
టతిపాతకము పాతకములలో బ్రహ్మహత్యయ పెద్ద.

273

క. ధృతిసెడి వేఁడెడువానిని
నతిథిని నభ్యాగతుని భయస్థుని శరణా
గతుఁ జంపఁగ నొడఁబడుదు

రృతి కిహముం బరముఁ గలదె మదిఁ బరికింపన్.

274

వ. మఱి యాత్మఘాతంబు మహాపాతకంబు దాని కెట్లాడంబడితంచేని యది
యనతిక్రమణీయం బయి యప్రతీకారం బయి యొరులచేతం జేయంబడుటం
జేసి నాకుం బాతకంబు లేదు దానిం జేసినవానికి మహాపాతకం బగుం గావున
బ్రాహ్మణహింస కే నొడంబడనోప ననినఁ గుంతి యిట్లనియె. 275

—: బకుఁ జంప భీమునిఁ బంపుటకుఁ గుంతి నిశ్చయించుట:—

సం. 1-149-13

క. ఏనును దీనిన తలఁచి మ

హీనుత విప్రవధ యెద సహింపక మఱి నా

సూను సమర్పించితి మ

తూను వధింపంగ రక్కసునకు వశంబే.

276

క. ఖలు నసుర నోర్వనోపెడు

బలయుతుఁగా నెఱిగి కొడుకుఁ బనిచెదఁగా కి

మ్ముల శతపుత్తులు గలధ

న్ముల కై న ననిష్ఠుఁ డగు తనూజుఁడు గలఁడే.

277

వ. ఈతనిచేతఁ దొల్లియుఁ బెక్కుం ద్రసురలు నిహతు లయిరి వీఁడు మహాబల సంపన్నుండు మంత్రసిద్ధుం డని భీముం బిలిచి యీ బ్రాహ్మణునాపదం దలఁగి నాకు మనఃప్రియంబు సేయు మనిన వలె యని భీముం డారక్కసుఁ జంపం బూనె బ్రాహ్మణుండును దనబంధువర్గంబుతో సంతసిల్లె సంత ధర్మార్జుననకులసహదేవులు వచ్చి పరమహర్ష పరిపూర్ణుం డై యున్న పవన తనయునాకారం బుపలక్షించి విస్మితు లగుచుండ ధర్మతనయుం డల్లనఁ దల్లికి నిట్లనియె.

278

చ. నరనుతకీర్తి యీయనిలనందనుఁ డెవ్వరితోడనేని భీ

కరనమరంబు సేయ సమకట్టినయట్లు మహానురాగని

ర్భరమున నున్నవాఁ డితనిభావము సూడఁగ వేఱు వీని సు

స్థిరబలు మీరు పంచితిరొ చెచ్చెరఁ దాన యుపక్రమించెనో.

279

వ. అని యడిగిన ధర్మతనయునకుఁ గుంతీదేవి యాయేకచక్రపురంబున బ్రాహ్మ ణుల బకాసురుండు బాధించుటయుఁ దమవిడిసినయింటి బ్రాహ్మణుని కై న యాపదయు దానిం దీర్చుం బవనతనయు బ్రాహ్మజార్థంబుగాఁ దనసమర్పిం చుటయుం జెప్పిన విని ధర్మజుండు దుఃఖించి యిది యేమి సాహసంబు సేసితి రొడ్ల కొడుకులకుం గాఁ దమకొడుకుల విడుచు దుర్బుద్ధులునుం గలరె యిది లోకాచారవిరుద్ధంబు మఱి భీమ సేనుఁడు మీకు విడువందగియెడి కొడుకే.

280

సీ. ఇతనివిక్రమ మాశ్రయించియ కాదె య
 య్యెడ లక్కయిల్లు వెల్వడగఁ గంటి
 మడవిలో నిద్రావశాత్ముల మై యున్న
 మననిద్రఁ జెఱుప గా దని హిడింబు
 నెడగల్గఁ గొనిపోయి యెక్కటి సంపిన
 దండితశత్రుఁ డీతండ కాడె
 యితనిబల్మిన కాదె యెంతయు భీతు లై
 ధృతరాష్ట్రనందనుల్ ధృతియుఁ దఱిగి

ఆ. నిద్ర లేక తమకు నిలచునుపాయంబు
 లొందుదక్కి వెదకుచున్నవారు
 బలియు నిట్టిభీము బ్రాహ్మణార్థమ్ముగా
 నసురవాతఁ ద్రోతు రవ్వ యిట్లు.

281

వ. అక్కట దుఃఖాతిశయంబున మతిభ్రమణం బయ్యెంగా కేమి యనినఁ గొడు
 కునకుఁ గుంతి యిట్లనియె.

282

ఆ. భ్రమవిమోహలోభభయపరిభూత నై
 కొడుకు విడువ నంతవెడఁగ నయ్య
 యేను భీముశక్తి యెఱుంగక పంచిన
 దానఁ గాను వినుము వీనిశక్తి.

283

తే. వీ డుపుట్టినవదియగునాఁడు పెలుచఁ
 బడియె నాచేతనుండి యష్పర్వతమునఁ
 బడిన వడిఁ జేసి బాలకునొడలు దాకి
 యచటిరా లెల్ల బెల్లు ను గ్గయ్యెఁ జూవె.

284

వ. అట్టి వజ్రకాయుండు వజ్రధరు నయిన నోర్వనోపునట్టిసమర్థుండు రక్కసు
 నశ్రమంబునం జంపి యిందుల బ్రాహ్మణులబాధ యుడుచుం బవనతనయు
 నుద్దేశించి సంతాపింపవలవడు మనకు సుఖనివాసంబు సేసి పరమోపకారి యైన
 యీబ్రాహ్మణునకుఁ బ్రత్యుపకారంబు సేయ సమకూరె.

285

—:కుంతి ధర్మజునకుఁ బరదుఃఖనివారణము పరమపుణ్యం

బని తెలుపుట:—

సం. 1-150-20

సీ. ఉత్తమక్షత్రియుం దొరులదుఃఖంబులు
దలఁగంగఁ బుట్టిన ధర్మశీలుఁ
డలయక మృత్యుభయం బైనచో విప్రుఁ
గాచి సత్పుణ్యలోకములు వడయు
ధన్యుఁ డై క్షత్రియు దయఁ గాచి బుధలోక -
కీర్తనీయం బగు కీర్తి వడయు
వైశ్యకూద్రులఁ గాచి వసుధాతలస్థిత
సర్వప్రజానురంజనము వడయు

ఆ. ననఘ సన్మునీంద్రుఁ డయిన వేదవ్యాసు
వలన దీని నిక్కువముగ వింటి
బ్రాహ్మణులకుఁ బ్రియము పాయక చేయంగఁ
గాన్పచూపె పుణ్యకర్మఫలము.

286

క. జనసుత బ్రాహ్మణకార్యము
సనఁ జేసిన బ్రాహ్మణప్రసాదంబున నీ
కును నీతమ్ములకును నగు
ననవరతశ్రీసుఖాయురై శ్వర్యంబుల్.

287

వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు గుంతీదేవికారుణ్యబుద్ధికి బ్రాహ్మణభక్తికి
ధర్మనిత్యతకు సంతసిల్లి తానును భీమసేను నియోగించె సంత భీమం
డవ్విప్రున కిట్లనియె.

288

ఆ. కడుపునిండఁ గుడువఁ గానమి రే యెల్ల
గన్ను వొందకున్నఁ గరము డిస్సి
యున్నవాఁడ నాకు నోపుదు రేని యా
హారత్పప్తి సేయుఁ డట్టు లయిన.

289

ఇ. బలము పెద్ద గలిగి పాపిష్ఠ రక్కసుఁ
జంపి యివ్వరమునజనుల కెల్ల
హర్ష మే నొనర్తు ననవుడు విప్రుఁడు
దానుఁ జుట్టములును దత్తణంబు.

290

తరలము. పలుదెఱుంగుల పిండివంటలుఁ బప్పుగూడును నేతికుం
డలు గుడంబు దధిప్రహర్ణఘటంబులుం గొనివచ్చి యీ
నలఘునక్తుఁడు మారుతాత్మజఁ డన్నిటన్ గతభేదుఁ డై
బలము గల్గి కడంగె నప్పుడు బ్రాహ్మణార్థము పేయఁగన్.

291

—:భీముఁడు బకాసురుని జంపఁబోవుట:—

సం. 1-151-1

వ. ఇట్లు భీమసేనుం డిష్టాన్నోపభోగంబునం దృష్టం డయి భక్యైన్నపూర్ణం
బయినశకటంబు నెక్కి దక్షిణాభిముఖుం డయి బకాసురుం డున్న చోటికిం
జని యార్ద్రాశుష్కకశేబరుర్గంధనిందితం బయిన బకస్థానంబు దాయక యెడ
గలిగి యమునాతీరంబున శకటంబు నిలిపి యారక్కసుం బిలుచుచు వాని
వచ్చునంతకు మిన్నకుండనేల యని కాళ్ళుపేతులుఁ గడిగికొని యాచమించి
యాశకటంబువయి కూడు గుడుచుచుండె నట బకాసురుండును.

292

ఆ. ప్రొద్దు నేడు పెద్దవోయె నిత్యము నిట
తెచ్చియిచ్చుబలియుఁ దెచ్చి యీఁగ
నొల్ల కెల్ల గు లిచ్చుచున్నవాఁ డమ్మను
జాధముండు మెచ్చఁ డయ్యె ననుచు.

293

ఆ. అలిగి యౌడుగఱచి యాకటిపెలుచన
నిలువనోప కసుర నింగిదాకఁ
బెరిగి యరుగుదెంచె భీమరూపంబుతో
నుగ్రభంగి భీముఁ డున్నదెనకు.

294

సీ. చనుదెంచి ముందట శకటంబుపై నుండి
యోడక కుడుచుచునున్నభీము
దవ్వలఁ జూచి నిత్యము నాకు నియమించి
కొని వచ్చుకూ డేల కుడిచె దీవు
గడుఁ గ్రొవ్వి రేకచక్రంబునవారల
కే నింతయెల్లి ద మేల యైతి
నని డాయవచ్చి యయ్యనిలనందనువీవు
బిడికిటఁ బొడచిన బెదర కనుర

ఆ. వలను సూడ కొండు వగవక యెప్పటి
యట్ల కుడుచుచున్న నలిగి బకుడు
వీనిబాగు సూడ వే అంచు డాసిన
తరువుఁ బెఱికికొనుచుఁ దా కుదెంచె.

295

వ. అంతకు ముందట భీమసేనుం డంతకూడునుం గుడిచి యనంతబలసమేతుం
డై యంతకాకారంబున మల్లనటచుకొని యార్చుచు.

296

ఉ. ఇంచుకయేని పాపమున కెన్నఁడు రోయక యెల్లవారి బా
ధించి మనుష్యమాంసములు దించును గ్రొవ్వితి వాని నెల్లఁ గ్ర
క్కించెద నీమదాంధ్య ముడిగించెద నిప్పుడ కాలుప్రోలి కే
గించెదఁ జక్కనై నిలుము గిట్టి రణంబున రాక్షసాధమా.

297

—:భీమసేనుఁడు బకాసురుం జంపుట:—

సం. 1-151-15

ప. అనుచు సమీరణసుతుండు దనసమీపంబున నున్న విశాలసాలవృక్షంబు వెఱికి
కొని రక్కసుపై వైచిన వాఁడును దనచేతివృక్షంబున దానిభగ్నంబుఁ జేసె
నిట్లిరువురు నొక్కవడి వృక్షయుద్ధంబు సేసి యాపన్నమహిరుహంబులు
సమసిన మల్లయుద్ధసన్నద్ధు లై.

298

చ. పరువడి నొండొరుం బెనఁగి వట్టుచుఁ ద్రోచుచు నీడ్చుచుం బర
స్పరజయకాంక్ష లై న బకపాండవవీరులపాదఘట్టనన్
ధరణీతలంబు గ్రక్కదలెఁ దన్నికటద్రుమవల్లు లెల్ల జ
ర్జ రితము లయ్యె నిష్ఠరవికాలశిలల్ నులు మయ్యె నయ్యెడన్. 299

ఉ. ఇద్దఱహంకృతిధ్వనులు నిద్దఱభూరిభుజారవంబు న
య్యిద్దఱముష్టిఘాతజనితేరితదారుణనిస్వనంబు న
య్యిద్దఱపాదఘట్టితమహీరవమన్ విని చూపఁజెల్లనుం
దద్దయు భీతి నచ్చటికిఁ దా రెడగల్గఁగఁ బాటి రొక్కఁ డై. 300

వ. ఇట్లు భీమబకాసురు లాసురంబునం బెనంగి మల్లయుద్ధంబు నేయునెడ. 301

క. కడఁగి వృకోదరుఁ డసురం
బడఁగా ధర వైచి వామపాదంబునఁ జే
డ్పడ వానితోమ్ముఁ దాఁచెం
గడుకొని యసురయును లేచి కడునుద్ధతుఁ డై. 302

క. అనిలసుతుఁ బట్టికొని పె
ల్చిన త్రోచి కడంగి కనకశైలనికుంజం
బును బోని వానివక్షముఁ
దనదృఢతరముష్టిఁ బొడిచెఁ దద్దయునలుకన్. 303

వ. భీముఁడును వానిహీననత్త్వంగా నెఱింగి సురహస్తహస్తానుకారంబు లై న
సవ్యదక్షిణహస్తంబుల నమ్మనుజకంటకుకటికంఠప్రదేశంబులు వట్టికొని. 304

ఉ. దారుణజానుదండఘనదండధరప్రతిముండు భీకరా
కారుఁడు వానివీపు విలుగంబొడిచెం బిశితంబుతో నవ
ద్వారములన్ మహారుధిరధారలు బోరన నొల్కి మాంసపం
కారుణవారిఘోరనదు లై పఱవన్ విపినాంతరంబునన్. 305

వ. ఇట్లు బకాసురుండు భీముచేత నిహతుం డయి విగతజీవితం డగుచుండి
యటచిన నమ్మహాధ్వని విని వానిబాంధవు లై న రక్కసులు పెక్కండ్రు
పఱతెంచిన వారలం జూచి భీమం డి ట్లనియె. 307

తే. ఇంక నెన్నుండు రక్కసు లిద్దురాత్ము
నట్లు మనుజులఁ దినకుండుఁ డడరి మనుజు
భక్షణము నేసితిర యేని బకునియట్లు
చత్తు రని రక్కసుల కెల్లఁ జాటె వినఁగ.

307

వ. అంత నారాక్షసులు భీతు లై భీముచేసినసమయంబున కొడంబడి నాఁటగోలె
నేకచక్రనివాసులకు నుపద్రవంబుఁ జేయ నోడి రట్లు భీముండు బకాసురుం
జంపి వానిం జంపుట జగద్విదితంబుగాఁ దత్కళేబరం బీడ్చుకొని వచ్చి
నగరద్వారసమీపంబుగ వైచి యందులవిప్రులకు సంతోషంబు నేసి నిజోవా
సంబునకుం జని తద్వృత్తాంతం బంతయుఁ దల్లికి సహోదరులకుం
జెప్పియున్నంత.

208

ఉ. వీఁ డొక మంత్రసిద్ధుఁ డగువిప్రుఁ డసాధ్యబలున్ బకాసురున్
నేఁ డనిఁ జంపెనట్టె యితనిం జని చూతమ యంచుఁ జెచ్చెరం
బోడిగ వేత్రకీయమున భూసురు లాదిగ వచ్చి చూచి ర
వ్యాడిమగంటిమిన్ వెలయువాని వృకోదరు నెల్ల వారలున్.

309

క. అని యిట్లు పొందునృపనం
దనులచరిత్రంబు నెప్పెఁ దా వై శంపా
యనుఁడు జనమేజయున కని
జనవినుతచరిత్రపాత్ర సౌజన్యనిధీ.

310

అశ్వాసాంతము

క. మలహారి నాథ విలస
చ్చకుక్కులతిలక రాజసర్వజ్ఞ రిపు
ప్రలయప్రతాప పరనృప
లలనాననకమలహారిణలాంఛనమూర్తి.

311

మాలిని. ప్రణమదఖిలధాత్రీపాలకాలోలచూడా
 మణిగణకిరణశ్రీమండితాంఘ్రి నరేంద్రా
 గ్రణి నిఖిలమహీరజమణీ రాజనారా
 యణ విమలమతీ శీతాంశువంశప్రకాశీ.

గ ద్య ము

ఇది సకలసుకవిజనవినుత నన్నయభట్టప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునం
 దాదిపర్వంబునం గుమారాత్మవిద్యానందర్చనంబును ద్రుపదగ్రహణ
 మోక్షణంబును దుర్యోధనుదర్మంత్రంబును వారణావతయాత్రయు
 జతుగృహదాహంబును విదురోపదిష్టద్వారంబునం బాండవాప
 క్రమణంబును హిడింబువధయును హిడింబావివాహంబును
 వ్యాససందర్శనంబును ఘటోత్కచసంభవంబును
 విప్రగృహంబున నజ్ఞాతచర్యయును
 బికాసురవధయును నన్నది
 షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆదిపర్వము—సప్తమాశ్వాసము

శ్రీరాజరాజ వీర

శ్రీరమణీరమ్యగంధసింధురహయశి

జైరూఢిదక్ష దక్షమ

భారిదయాలబ్ధిసుస్థితై శ్వర్యపదా.

1

—:ధృష్టద్యుమ్నుద్రౌపదుల యుత్పత్తివృత్తాంతము:—

సం. 1-153-1

వ. అక్కడకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు పాండవులు విప్రవేషంబున నేకచక్రపురంబునందు వేదాధ్యయనంబు సేయుచు విప్రగృహంబున నున్న కొన్నిదినంబులకు నొక్కబ్రాహ్మణుండు ద్రుపదుపురంబుననుండి చనుదెంచి విశ్రమార్థి యైన నాగృహస్థుండు వాని నభ్యాగతపూజల సంతుష్టుంజేసి యున్నంతఁ గుంతిదేవి గొడుగులుం దాను నవ్విప్రు నతిప్రీతి నుపాసించి యయ్యా మీర లెందుండి వచ్చితి రేదేశంబులు రమ్యంబు లెందులరాజులు గుణవంతు లని యడిగిన నవ్విప్రుం డి ట్లనియె.

2

చ. సౌలయక యెల్ల దేశములుఁ జూచితి నందుఁ బ్రసిద్ధు లైన రాజుల సుచరిత్రసంపదలుఁ జూచితి నాద్రుపదేశుదేశముం బొలుపున నొండుదేశములు పోల్పుఁగ నెవ్వయు లేవు సద్గుణంబులఁ బరు లెవ్వరున్ ద్రుపదుఁ బోలఁగలేరు ధరాతలంబునన్.

3

వ. ఆద్రుపదుండు దనకూతు నగ్నికుండసముద్భవ యైన దాని నయోనిజ నగణ్య పుణ్యలావణ్యగుణసమన్విత సమరూపుఁ డైన రాజపుత్రునికు వివాహంబు సేయం గానక స్వయంవరంబు రచించుచున్నవాఁ డనినం గుంతియు ధర్మతనయుండును విస్మితు లై యది యేమి కారణంబున నయోనిజ యయ్యె

నక్కన్య నెవ్విధంబున ద్రుపదుండు వడసె దీని నవి స్తరంబుగాఁ జెప్పు
మనిన నెవ్విపుండు వారల కి ట్లనియె.

4

సీ. ఆదిభరద్వాజుఁ డను మునికలశంబు

నం దుర్భవించిన యనఘమూర్తి
ద్రోణుండు మఱి పృషతున కుద్భవించిన
ద్రుపదుండు నొక్కటఁ దొడఁగి యిష్ట
సఖు లయి వేదముల్ నదివి ధనుర్వేద
మగ్నివేకులతోడ నర్థిఁ గఱచి
చని ద్రుపదుండు పాంచాలభూములకు రా
జైన భారద్వాజుఁ డతనికడకు

ఆ. నరిగి వానిచేత నవమానితుం డయి

హస్తపురికి వచ్చి యఖిలకురుకు
మారవరుల నెల్ల మానుగా శత్రుకో
విదులఁ జేసె లోకవిదితయకుఁడు.

5

వ. ఇట్లు దనవలన విలువిద్య గఱచిన పాండవకౌరవకుమారులం జూచి ద్రోణుండు
నా కవమానంబు సేసిన యప్పాంచాలు నోడించి పట్టికొని తెం దిదియ నాకు
గురుదక్షిణ యగు నని పంచిన వల్లె యని యందఱు నాద్రుపదువయిం బోయి
వానిచేత నిర్జితు లయిన నర్జునుండు ద్రుపదుతోడ మహాయుద్ధంబు సేసి
వానిం బట్టికొని వచ్చి ద్రోణున కొప్పించిన నతండును.

6

ఆ. ఉల్లసంబు లాడి యొడకు పొమ్మని

ద్రుపదు విడిచిపుచ్చె ద్రోణుచేత
నట్లు విడువఁబడి తదవమానతప్తుఁ డై
పృషతనందనుండు పెద్దయలిగి.

7

వ. రణరంగంబున ద్రోణు వధియించునట్టి కొడుకును నర్జునునకు దేవి యగునట్టి
కూతునుం బడయుదు నని బ్రహ్మవిదు లయిన బ్రాహ్మణులనివాసంబులకుం
జని నిత్యంబును బ్రాహ్మణోపాస్థి సేయుచు నొక్కనాఁడు గంగాకూలంబు

నందు వానప్రస్థవృత్తి నున్న యాజోపయాజులనువారి నిర్దక్ష ననవరత
వ్రతవ్యాసకులం గాశ్యవగోత్రులం గని వారికి నమస్కరించి యందుఁ
గొండుక యయ్యును దపోమహిమ నెవ్వరికంటెఁ బెద్ద యైనవాని నుపయాజు
నుపాసించి యిట్లనియె.

8

క. మునినాథ నాకు సత్పుత

జననం బగునట్టి క్రతువు సద్విధిఁ గావిం

చినఁ గృతకృత్యుడ నగుదుం

గొను మిచ్చెద నీకు లక్షగోధేనువులన్.

9

వ. అనిన నుపయాజుం డే నిట్టిఫలంబు నపేక్షింప నెవ్వరేని ఫలాద్ధు లగుదు
రందుల కేఁగు మనిన ద్రుపదుండు వెండియు వానిన యొక్కసంవత్సరం
బారాధించిన నమ్ముని వాని కిట్లనియె.

10

తే. అనఘచరితుఁడు మాయన్న వనములోనఁ

జనుచు నొక్కనాఁ డొక్కపం డొనరఁ గాంచి

కొనియె శుచి యగు శుచియుఁ గా దని యెఱుంగఁ

బడని భూమితలంబుపైఁ బడినదాని.

11

వ. ఫలార్థి యయినవాఁడు తత్ఫలానుబంధంబు లయినదోషంబులు పరికింపండు
గావున నమ్మునివరుండు నీ కభిమతంబు సేయుం బొమ్మనిన ద్రుపదుం డరిగి
సంహితాధ్యయనాదిపంచమహాయజ్ఞంబులు సేయుచు శిలోంఛవృత్తి బైక్ష
సంపాదితకుటుంబభారుం డై ఘోరతపోవృత్తి నున్న యాజుం గని నమ
స్కరించి యిట్లనియె.

12

క. మునినాథ నాకు సత్పుత

జననం బగునట్టి క్రతువు సద్విధిఁ గావిం

చినఁ గృతకృత్యుడ నగుదుం

గొను మిచ్చెద నీకు లక్షగోధేనువులన్.

13

వ. అని ప్రార్థించి వెండియు నాద్రుపదుండు యాజున కిట్లనియె.

14

- క. భారతవంశాచార్యుఁడు
భారద్వాజుండు నా కపాయము సేసెన్
ఘోరాజి నతని నోర్చు న
పారపరాక్రము సుపుత్రుఁ బడయఁగవలయున్. 15
- క. షడరత్ని ధనుర్ధరుఁ డె
య్యెడ నజితుఁడు గాన వాని హీనుంగాఁ జే
యుఁడు నాకుఁ జతుర్వర్గము
వడయుట యని పృషతసుతుఁడు ప్రార్థించె మునిన్. 16
- వ. అయ్యాజుండును యాజకత్వంబున కొడంబడి నీకోర్కికిం దగిన యట్టి కొడు
కునుం గూఁతురు బుట్టుదు రోడకుండు మని యజ్ఞోపకరణద్రవ్యంబులు సమ
కట్టికొని యథావిధి నుపయాజుండు సహాయుండుగా సౌత్రామణి యయిన
కోకిలాదేవి పత్నిగా ద్రుపదుం బుత్రకామేష్టి సేయించిన నందు మంత్రాహుతు
లం దృప్తుం డయిన యగ్నిదేవువలన. 17
- క. జ్వాలాభీలాంగుఁడు కర
వాలబృహత్పాపధరుఁడు వరవర్మకిరీ
టాలంకారుఁడు వహ్నియ
పోలె రథారాధుఁ డొక్కపుత్తుఁడు పుట్టెన్. 18
- వ. మఱియు. 19
- తరలము. కులపవిత్రసితేతరోత్పలకోమలామలవర్ణ యు
త్పలసుగంధి లసన్మహోత్పలపత్త్రినేత్ర యరాశకుం
తలవిభాసిని దివ్యతేజముఁ దాల్చి యొక్కకుమారి ద
జ్జ్వలనకుండమునందుఁ బుట్టెఁ బ్రసన్నమూర్తి ముదంబుతోన్. 20
- వ. ఇట్లు పుట్టియక్కొడుకునకుం గూఁతునకు ధృష్టద్యుమ్నుండును గృష్ణయు
ననునామంబు లాకాశవాణి జనవిదితంబుగా నుచ్చరించె నట్లు ద్రుపదుండు
లబ్ధసంతానుం డయి సంతసిల్లి యాజునకు యథోక్తదక్షిణ లిచ్చి బ్రాహ్మణు
లం బూజించి ధృష్టద్యుమ్నుని ధనుర్వేదపారగుం జేయించి యున్నంత
నక్కన్య యిపుడు వివాహసమయప్రాప్త యయిన. 21

—: ద్రౌపదీవివాహ ప్రయత్నము:—

అమూలము.

ఉ. మానితు లైన పాండవకుమారులుఁ గుంతియు లక్కయింట ను
గ్రానలదగ్గులై రని ధరామరముఖ్యు లెఱింగి చెప్పఁగా
నానరనాయకుండు విని యాతతశోకమహానలజ్వల
న్మాననుఁ డయ్యె బంధుజనమంత్రిపురోహితవిప్రనన్నిధిన్.

22

వ. మఱియును.

23

సీ. ఇంద్రసమానున కిందీవరశ్యామ

సుందరాంగున కింద్రనందనునకు

దేవిఁగాఁ బ్రీతితో దీని నీఁగాంచితి

నని యున్నచో విధాతృనకు నిట్లు

పాడియె విఘ్న మాపాదింప నమ్మహా

ధ్వరమునఁ బుట్టినసరసిజాక్షి

నే నెట్లు లొరులకు నీ నేర్తు నని దుఃఖ

పరవశుఁ డయి యున్న ధరణిపతికిఁ

ఆ. దత్పురోహితుండు దా నిట్లు లనియె న

పాండవులను గుఱించి బహువిధంబు

లగు నిమిత్తములు నయంబునఁ జూచితి

నెగ్గు లేదు వారి కెల్ల లగ్గు.

24

వ. తొల్లి దేవేంద్రుండు గొండాకకాలం బదృశ్యుం డై యుండిన నతని గానక
శచీదేవి శోకింపఁబోయిన నుపశ్రుతింజేసి బృహస్పతి దానికి దేవేంద్రా
గమనంబు నెఱ్ఱె నని వేదంబుల వినంబడుం గావున నేను నుపశ్రుతిం
జూచితి నిది దప్పదు పాండవులు పరలోకగతులు గారు పరమానందంబున
నున్నవారు వార లెందుండియు నిందులకు వత్తురు నీవును సుచిత్తుండ వయి
స్వయంవరం బిప్పురంబున ఘోషింపం బంపు మిది కన్యాదానంబునందు
రాజులకు శాస్త్రదోదితం బనినం బురోహితువనంబునం జేసి యూఱడి ద్రుప

దుండు నేటికి దెబ్బదియే నగు దివసంబునం బౌషమాసంబున శుక్లపక్షంబున
నష్టమియు రోహిణినాడు స్వయంవరం బని ఘోషింపం బంచి. 25

క. ఎవ్వరికిని మోపెట్టను

దివ్వను శక్యంబు గాని దృఢకార్ముకమున్

దవ్వై దివమునఁ దిరిగెడు

నవ్విలనత్కనకమత్యయంత్రముఁ జేసెన్. 26

క. ధరణిఁ గలరాజులెల్లను

బురుడునఁ గాంపిల్యనగరమున కరిగెద రొం

దొరులం గడవఁగ నని భూ

సురవరుఁ డెఱిఁగించెఁ బృథతసుతుకథ యెల్లన్. 27

ప. దాని విని పాండునందను లందులకుం బోవనున్నఁ గొడుకుల యభిప్రాయం

బెఱింగి కుంతీదేవి యిట్లనియె. 28

—:పాండవులు పాంచాలపురంబునకు బయలుదేరుట:-

సం. 1-156-2

క. కడుఁ బెద్దకాల ముండితి

మొడఁబడి యిం దెంతకాల మున్నను మన క

య్యెడులాభ మేమి మఱి యె

ప్పుడు సుచితమె యొరులయిండ్లపొత్తున నుండన్. 29

ప. దక్షిణపాంచాలంబు గరంబు రమ్యం బనియును బాంచాలపతి పరమధార్మి

కుం డనియును వింటిమి మఱి యట్లుంగాక. 30

క. అడుగకయు విప్రవరులకు

నడరఁగ నద్దేశమున గృహస్థులు భక్తిం

గుడువఁగఁ బెట్టుదు రెప్పుడుఁ

గడుహృద్యము లయిన మోదకంబులతోడన్. 31

వ. అందులకుం బోవుద మనినం గొడుకులెల్ల వల్లె యని మీపంచినవిధంబు
చేయంగలవార మని యొడంబడి తమయున్నయింటిబ్రాహ్మణునకుం జెప్పి
వీడ్కొని. 32

—:పాండవులు ద్రుపదుపురంబున కరుగుచు వ్యాసమహర్షిం గనుట:-
సం. 1-157-1

చ. ఉరుసరసీవనంబులు మహాగ్రగంబులు నేఱులున్ సుదు
స్తరవిసినంబులుం గడచి ధన్యులు పాండుకుమారకుల్ నిరం
తరగతి నేగుచుం గనిరి ధర్మసమేతుఁ బితామహుం దమో
హరు హరిమూర్తి నా ర్తిహరు నాదిమునీండ్రుఁ బరాశరాత్మజున్. 33

వ. కని వినయమ్మున నమ్మునీండ్రునకు నందఱు నమస్కారంబు సేసిన వార
లం జూచి కరుణారసపూరితాంతఃకరణుం డయి వ్యాసభట్టారకుం డి
ట్లనియె. 34

క. ధర్మసుతుఁ డున్నచోటను
ధర్మవునకు హాని గలదె ధారుణినై నన్
ధర్మవ తాత్పర్యముగా
నిర్మలమతి నెగడునది వినీతాత్ముల రై. 35

సీ. తా నొక్కమునికన్య దనకర్మవశమునఁ
బతిఁ బడయంగ నోపక యుపేత
దౌర్భాగ్య యై ఘోరతప మొనరించిన
దానికి శివుఁడు ప్రత్యక్ష మయ్యు
వేడుము వర మన్న వేడ్కతోఁ బతిదాన
మని యేనుమాటు లయ్యబల వేడె.
నట్లేని నీకు దేహాంతరంబునఁ బతు
లగుదు రేవురు పరమార్థ మనియు

ఆ. హరుఁడు కరుణ నిచ్చె నది యిష్ట పాంచాల
పతికిఁ గృష్ణ యనఁగఁ బంకజాక్షి
యుద్భవిల్లి పెరుఁగుచున్నది తత్స్వయం
వరము సేయుచున్నవాఁడు నేడు.

వ. మీరు ద్రుపదుపురంబునకుం జక్క నరుగునది యందు మీకు ల గ్గు నని చెప్పి కృష్ణదైవపాయనుం డరిగినఁ బాండునందనులు జననీనహితం బనవర తంబు రాత్రులుం బగళ్ళును బయనంబు వోవువా రొక్కనాఁ డర్థరాత్రం బున గంగయందు సోమశ్రవం బను తీర్థంబున స్నానార్థ లై యర్జునుండు ప్రకాశార్థంబును రక్షణార్థంబునుం గా నొక్కకొఱవి సేతఁ బట్టుకొని ముంద టం బోవ నందఱు నరుగునెడ సంగారపర్ణుఁ డను గంధర్వుం డంగనా నహితంబు గంగకు సంతప్రొద్దు జలక్రీడార్థంబు వచ్చినవాఁ డప్పాండవుల పాదధ్వని విని యలిగి విల్లు గొని గుణధ్వనిం జేసి వారి కి ట్లనియె. 37

క. ఇల సర్థరాత్రమును సం
ధ్యలు రెండును భూతయక్షదాసవ గంధ
ర్వులు గ్రుమ్మరియెడుప్రొద్దులు
వెలయఁగ నిం దవనిచరులు వెఱుతురు నడవన్.

38

—:అర్జునుఁ డంగారపర్ణుని జయించుట:—

సం. 1-158-9

వ. ఇవ్వేళలయందుఁ గ్రుమ్మరియెడువారి నెంతబలవంతుల నై నను రాజుల నయి నను నిగ్రహింతుము నన్ను డాయకుం డెడగలిగి పొం డే సంగారపర్ణుం డను గంధర్వుండఁ గుబేరుసఖుండ నెప్పుడు నిందు విహరించుచుండుదు నన్నెఱుం గరె యివ్వనంబును గంగాతీరంబును సంగారపర్ణంబులునా జగద్విదితంబులు దీని మానవులు పొరనోడుదు రనిన వాని కర్జునుం డి ట్లనియె. 39

క. నడురేయి సంధ్యలందును
నడవఁగ నోడుదు రళక్తనరు లొరులు భయం
పడుదుమె యే మెయ్యెడ నె
ప్పుడు నడతుమ యధికశక్తి పురుషుల మగుటన్.

40

క. అడవులు నేఱులు నివి నీ
పడసినయవి యట్టై పుణ్యభాగీరథి యి
ప్పుడమిఁ గలజనులకెల్ల ను
నెడపక సేవ్యంబ కాక యిది నీయదియే.

41

సీ. హైమవతోత్తుంగహేమశృంగంబున
 నుండి భూమికి వచ్చి యుదధిః గూడె
 గంగనా మూఁడుదెఱంగుల నదియు మం
 దాకిని నానత్పథంబునందు
 సురసిద్ధమునివియచ్చర సేవ్య యయ్యె న
 య్యధమలోకంబునయందు భోగ
 వతి యన నొప్పె నున్నతి నిట్లు త్రిభువన
 పావని యైన యివ్వరమమూర్తి

ఆ. భార్వతీశమకుటబంధబంధురతరా
 వాస గంగ నాడ వచ్చి నీవు
 వలవ దనిన నుడుగువారము గాము నీ
 విఘ్నవచనములకు వెఱుతు మెట్లు.

42

వ. అనుచు నిజజననీభాతృసహితం డయి గంగాభిషేకార్థంబు చనుదెంచు
 నయ్యర్జునపయి నంగారపర్జుం డతినిశితసాయకంబు లేసిన నర్జునుం డలిగి
 తనచేతికొఱవి విదిల్చి యయ్యమ్ములు దన్నుం దాఁకకుండం గాచికొని వాని
 కి ట్లనియె.

43

ఆ. వెడఁగ యిట్టిపాటి వెఱపించుటలును మా
 యలును నేమిసేయు నస్త్రవిదులఁ
 బెక్కు లయ్యు నీబిభీషికర్ నులువులు
 విరియునట్లు లిందు విరియుఁ జూవె.

44

సీ. అగ్ని దేవుండు బృహస్పతి కిచ్చె ము
 న్నతఁడు భరద్వాజఁ డనఁగఁ బరగు
 ముని కిచ్చె నమృహాముని భార్గవున కిచ్చె
 భార్గవుండును గుంభభవున కిచ్చె
 నమృహాత్ముండు నా కతిదయ నిచ్చె ని
 య్యనలాత్ర మని దాని నమృహోగ్ర
 గంధర్వుపై వైచె ఘనుఁ డింద్రసుతుఁ డంతఁ
 దద్రథం బప్పుడ దగ్ధ మయిన

ఆ. నగ్నిదాహభీతి నంగారపర్ణుండు

బమ్మరిల్లి నేలబడిన వానిఁ

గొప్ప వట్టి యీడ్చికొని వచ్చె ధర్మజు

కడకు నిండ్రసుతుఁడు కడిమి మెఱసి.

45

క. వానిమనోవల్లభ కుం

భీనసి యనునది గరంజుభీతి నశేషో

ర్వీనాథులార దయఁ పతి

దానము నా కిండు మీకు ధర్మపు పెరుఁగున్.

46

క. అని యఱచుచున్న దానికి

ననఘుఁడు గరుణించి పాండవాగ్రజుఁ డయ్య

ర్జునుఁ జూచి వీని విడువుమ

యని నోడినవాని హీను నవగతశౌర్యున్.

47

ఆ. అనిన నరుఁడు వల్లె యని వాని కనియె గం

ధర్మ నిన్నుఁ గరుణ ధర్మరాజు

కురుకులేశ్వరుండు శరణశరణ్యుండు

విడువఁ బనిచె నింక వెఱవకుండు.

48

వ. అని వాని నాశ్వాసించి విడిచిన నట్లు నిర్జీతుం డై యర్జునున కంగారపర్ణుం

డిట్లనియె.

49

:—అంగారపర్ణుం డర్జునితో సఖ్యము నేయుట:—

సం. 1-158-35

మ. అని నీచేతఁ బరాజితుండ నయి నాయంగారపర్ణత్వ మిం

కను దాల్చున్ మది నంత నిర్లజుఁడనే గర్వం బడంగన్ రణం

బున ము న్నోడియుఁ బూర్వనామమునఁ బెంపున్ గర్వముం దాల్చువాఁ

డనఘా సత్పథుండు మెచ్చబడునే హాసాస్పదీభూతుఁ డై.

50

వ. నీయాగ్నేయాశ్రమబున దగ్ధరథుండ నయ్యును గంధర్వమాయ ననేకరత్న

విచిత్రతం బై న రథంబు వడసి యిది మొదలుగాఁ జిత్రరథుండ నయ్యెద

నీ పరాక్రమంబునకు మెచ్చితి నీతోడిసఖ్యంబు నాకభిమతం బయినయది నాతపంబునం బడయంబడిన చాక్షుషి యనువిద్య నీ కిచ్చెద దీనిం దొల్లి మనువు వలన సోముండు వడసె సోమునివలన గంధర్వపతి యయిన విశ్వావసుండు వడసె నాతనివలన నేను బడసితి నెవ్వండేని మూఁడులోకంబులుం జూడ నిచ్చగించు నాతండు దనయిచ్చకుం దగ నివిద్యపెంపున సర్వంబునుం జూచు నేము దీననచేసి కాదె మానవులకు విశేషుల మై వేల్పులచేత శాసింపంబడక జీవించెద మిది కాపురుషప్రాప్తం బై ఫలియింపదు నీవు తావత్వవంశవర్ధ నుండవు మహాపురుషుండవు నీకు సఫలం బగు నీదివ్యవిద్య గొను మిచ్చెద దీనిఁగొనునప్పుడు షడ్మాసవ్రతంబు సేయవలయు నీవు నాకు నాగ్నేయాస్త్రం బిచ్చునది మఱి మహాజవన త్త్వంబులుఁ గామగమనంబులు నయిన గంధర్వ హయంబుల మీకేవురకుం జెఱు నూఠేసి యిచ్చెద.

51

సీ. వృత్రపై గీర్వాణవిభు డల్గి వజ్రంబు
వైచిన నది వాని వజ్రకఠిన
పటుమ స్తకంబునఁ బడి పాతరయమునఁ
బదివ్రయ్య లైనఁ దద్భాగవయము
క్రమమున బ్రాహ్మణక్షత్రివిటూర్పుల
యందు వేదంబులు నాయుధములు
హలము శుశ్రూషయు నయ్యె వజ్రంబులు
వాహంబులందు ఇవంబు నయ్యె

తే. నట్టిజవమున నభిమతం బగుచు నున్న
యట్టి హయసమూహం బయ్యె యవనివతుల
కఫిలభువనముల్ రక్షించునపుడు సకల
సాధనములలో నుత్తమసాధనంబు.

52

వ. అనిన వాని కర్జునుం డి ట్లనియె.

53

ఆ. ఎంతమిత్రు లైన నెన్నుండు నొరులచే
విద్యయును జయంబు విత్తచయము
గొనఁగ నొల్ల నాకుఁ గూర్తేని యనలాస్త్ర
మనఘ నీవు గొనుము హయము లిమ్ము.

54

వ. నీతోడ సఖ్యంబు జేసెద మఱి మమ్ముఁ బరమధార్మికులం బరమబ్రహ్మ
ణ్యుల నేమికారణంబున నుదరివలికి తనిన గంధర్వం డిట్లనియె. 55

క. విమలము లయి లోకత్రిత
యమునఁ బ్రవర్తిల్లు మీమహాగుణములు ని
త్యము విందు నారదప్రము
ఖమునీశ్వరసిద్ధసాధ్యగణములవలనన్. 56

క. మేరునగోత్తంస మహీ
భారదురంధరుల మిమ్ముఁ బాండవుల గుణో
దారుల ధీరుల నెఱుంగని
వా రెవ్వరుఁ గలరె భరతవంశోత్తములన్. 57

వ. ఏను మిమ్ము నెఱింగియు మీకు సగ్నిపరిగ్రహంబును బ్రాహ్మణసంగ్రహం
బును లేమిం జేసి పరునంబులు వలికితి మఱియును. 58

ఉ. ఇంతులగోష్ఠి నున్నయతఁ డెంతవివేకము గల్గెనేని య
త్యంతమదాభిభూతుఁ డగు ధర్మపు దప్పు బ్రియం బెఱుంగఁ డే
నెంత వివేకినయును సహింపక యింతులయొద్దఁ బల్కితిన్
వితయె కాముశక్తి యుడివింపఁగ శక్యమె యెట్టివారికిన్. 59

క. సురగరుడవిషోరగయ
క్షరాక్షసపిశాచభూతగంధర్వులు నో
పరు ధిక్కరింప బ్రాహ్మణ
పురస్కృతులఁ బుణ్యమతుల భూతలవతులన్. 60

—:అంగారపర్ణుఁడు కౌరవులకుఁ బురోహితునిఁ

బురస్తరింపుఁ డని చెప్పుట:-

సం. 1-159-17

సీ. అనవద్యు వేదవేదాంగవిశారదు

జపహోమయజ్ఞప్రశస్తృ సత్య

వచను విప్రోత్తము వర్గచతుష్టయ

సాధనసఖు సదాచారు సూరి

సేవ్యుఁ బురోహితుఁ జేసిన భూపతి
యేలు నుర్వీతలంబెల్ల నిందుఁ
బరలోకమునఁ బుణ్యపరులలోకంబులు
వడయు జయస్వర్గఫలము సూపె

ఆ. రాజ్య మదియు నుర్వరాసురవిరహితుఁ
డయిన పతికిఁ గేవలాభిజాత్య
శౌర్యమహిమఁ బడయనమకూరునయ్య తా
పత్య నిత్యసత్యభాషణుండ,

61

వ. మీరు ధర్మానిలశక్రాశ్వినులవరంబునం బాండురాజునకుం గుంతీమాద్రులకుం
బుట్టినవారలు ధర్మవిదులరు వేదవేదాంగధనుర్వేదపాంగుం డయిన భారద్వాజు
శిష్యుల రభిలలోకహితులరుం గావునం బురోహితరహితుల రై యుండఁ
దగదు.

62

ఆ. పాండుపుత్ర సీవు బ్రహ్మచర్యస్థుండ
వగుటఁ జేసి మన్మథార్తు నన్ను
నొడిచి తిందు రాత్రియుద్ధంబు సేసి కా
మోపభోగనిరతుఁ డోటు వడఁడె.

63

వ. మఱియుఁ గామప్రవృత్తుం డయ్యును మహీపతి మహీసురవరపురస్సరుం
డగునేని యెల్లయుద్ధంబు శత్రుల జయించు.

64

ఉ. వేదము వేదియుం గలుగు విప్రవరేణ్యుఁ డగణ్యపుణ్యసం
పాది పురోహితుం డయినఁ బాపము వొందునె భూపతిం బ్రతా
ప్తోదయ కాన మీదగుగుణోన్నతికిం దగ ధర్మతత్త్వసం
వేదిఁ బురస్కరింపు డు పవిత్రచరిత్ర మహీసురోత్తమున్.

65

తే. అనిన వానికి నర్జునుం డనియె మమ్ము
ననఘ తాపత్యులని పల్కి తతిముచమున
నేము కొంతేయులము మఱి యెట్లు సెప్పు
మయ్య తపతి కపత్యుల మైన తెఱఁగు.

66

—:తపతీసంవరణోపాఖ్యానము:—

సం. 1-160-3

వ. అనిన నర్జునునకు సంగారవర్ణు డి ట్లనియె.

67

సీ. ఆదిత్యునకుఁ బుత్త్రి యనఘ సావిత్రికి
 ననుజ యు త్తమలక్షణామలాంగి
 తపతి యన్కన్యక ధవళాయతేక్షణ
 యౌవనసంప్రాప్త యైన దానిఁ
 జూచి యన్కన్యక సురుచిరగుణముల
 కనుగుణుం డగు నిర్మలాభిజాత్యుఁ
 బతి నెవ్విధంబునఁ బడయుదునో యని
 తలఁచుచునున్న యత్తపనుగుటిచి

అ. భక్తిఁ దపము సేసెఁ బ్రభుఁ డజామీధనం
 దనుఁడు భరతకులుఁడు ధర్మవిదుఁడు
 సర్వగుణయుతుండు సంవరణుం డను
 వాఁడు కృతజ్ఞపోషవాసవిధుల.

68

చ. గగనమునందు నెందు నధికప్రభ నేను వెలుంగునట్టు లి
 జ్జగతిఁ బ్రసిద్ధుఁ డై వెలుంగుసంవరణుండ మదీయపుత్త్రికిం
 దగుపతి పీని కిచ్చెద ముదంబున నీలలితాంగి నంచు మా
 నుగ నెడ నిశ్చయించెఁ దపనుండు దదీయతపఃప్రసన్నుఁ డై.

69

వ. అంత నొక్కనాఁడు సంవరణుండు మృగయావినోదార్థి యయి వనంబునఁ
 బరిభ్రమించి యధికఙ్ఘ్రిపాసాపీడితపతితతురంగుం డయి యేకతంబ పాద
 చారి యై చని యొక్కపర్వతవనోద్దేశంబునందు.

70

క. కనియె నొకకన్య గోమలిఁ
 గనకప్రభ నిజశరీరకాంతి నుపాంతం
 బున వృక్షలతావలిఁ గాం
 చనమయముగఁ జేయుచున్నచంద్రనిభాస్యన్.

71

—:సంవరణుఁడు దపతిం జూచి మోహించుట:—

సం. 1-160-25

వ. కని యనిమిషలోచనుం డయి మనంబున నిట్లని వితర్కించె.

72

సీ. త్రిభునలక్ష్మి యేతెంచి యేకాంత మి

శ్లేలోకో యున్నది యివ్వనమున

గగనమణిప్రభ గగనంబునందుండి

యవనీతలప్రాప్త మయ్యె నొక్కొ

శంభుండు లావణ్యసద్గుణసముదాయ

మింద యిమ్ముగ సంగ్రహించె నొక్కొ

దీనియంగముల బొందిన యివ్వభూషణ

శ్రీ యేమిపుణ్యంబుఁ జేసెనొక్కొ

అ. యమరకన్యయొక్కొ యక్షకన్యకయొక్కొ

సిద్ధకన్యయొక్కొ శ్రీసమృద్ధి

సర్వలక్షణప్రశస్తాంగి యిది దివ్య

కన్య యగు ననంతకాంతిపేర్కి.

73

చ. నెఱికురులున్ విలోలసితనేత్రయుగంబును నొప్పులొల్కువా

తెఱయును దీనియాననముతెల్వి కరంబు మనోహరంబు నా

యెఱిగినయంతనుండి సతి నిట్టి లతాలలితాంగిఁ జూచి యే

నెఱుంగ సురేంద్రకన్యకలు నిట్టిరె రూపవిలాససంపదన్.

74

వ. అని వితర్కించుచు మదనకర్కశమార్గణలక్షీభూతచేతస్కుం డయి తదీయ

గుణమయపాశబద్ధుండునుంబోలెఁ గదలనేరక తన్నివేళచేతనుండునుం

బోలెఁ ద న్నెఱుంగక తద్రూపామృతపానంబున ననిమిషత్వంబునం

బొందిన తననయనంబులు దానియంద నిలిపి సంవరణుం డక్కన్యక

కి ట్లనియె.

75

అ. ఎఱుంగఁ జెప్పు మబల యెవ్వరిదాన వి

శ్లేల యున్నదాన వేతంబ

క్రూరవనమృగములు గ్రుమ్మరుచున్న యీ

విజనవిషమై లవిపినభూమి.

76

క. అని పలుకుచున్న నృపనం

దనునకు మఱుమాట యీక తామరసనిభా

నన మేఘమధ్యసౌదా

మని వోలె నడంగె దృష్టిమార్గము గడవన్.

77

వ. ఇ ట్లదృశ్యం బయిన యక్కన్యకం గానక మానవపతి మానరహితుం డయి
మహీతలంబువయిం బడి ప్రలాపించుచున్న నాతనినభినవయౌవనవిభ్ర
మోద్భాసితు నంగజాకారుం జూచి తపతి తానును మదనబాణబాధిత యై
తనరూపంబుఁ జూపి మధురవచనంబుల ని క్లేల మోహగతుండ వయి తని
పలికిన దానికి సంవరణుం డి ట్లనియె.

78

చ. ధరణి నతిప్రతాపబలదర్పములన్ విన నేన పెద్ద నె

వ్వరికిని మున్ భయంపడనివాఁడ భయార్తుఁడ నైతి నిష్ఠ పం

కరుహదాదాయతాక్షి దయఁ గావుము నన్ను భవన్నిమిత్తదు

ర్భరతరపంచబాణహతిఁ బంచతఁ బొందక యుండునట్లుగన్.

79

వ. నన్ను గాంధర్వవివాహంబున వరియింపు మనిన సంవరణునకుఁ దపతి యి
ట్లనియె.

80

క. భువనై కదీపకుం డగు

నవిత్పనకుఁ దనూజ మఱియు సావిత్రికి నే

నవరజ నవినయవర్జిత

నవనీళ్వర వినుము తపతి యను సురకన్యన్.

81

వ. నాయందు నీకుం బ్రియంబు గలదేని మదీయజనకు నడుగుము న న్నిచ్చు
నింతులకు స్వాతంత్ర్యంబు లేమి నీ వెఱుంగుదువు గాదె కావున ననవరతజవ
నియమప్రణిపాతంబుల నాదిత్యు నారాధింపు మని చెప్పి తపతి యాదిత్య
మండలంబున కరిగె నంత సంవరణుండు మూర్ఛాగతుం డయి పడియున్న
నాతనియమాత్యుండు వచ్చి శీతలవరిషేచనంబు నేసిన మూర్ఛదేటి యమ్మ
హీపతి మహాభక్తి నప్పర్వతంబున నుండి సూర్యు నారాధించుచు.

82

—:వసిష్ఠుఁడు తపతినీఁ గొనితెచ్చి సంవరణునకు

నివాహంబు సేయించుట:-

సం. 1-162-12

చ. ప్రతిహతరాగకోపభయుఁ బంకరుహప్రభవప్రభావు దూ
రితదురితున్ మునీశ్వరవరిష్ఠు వసిష్ఠమహామునిం బురో
హితు నతిభక్తితోఁ దలచె నిష్ఠ మెఱింగి వసిష్ఠుఁడున్ సమా
హితమతి నేఁగుదెంచి కనియెం బ్రభు సంవరణుం బ్రియంబునన్. 83

వ. ఇట్లు దలంచిన పండ్రెండగు దివసంబునకు వచ్చి వసిష్ఠుం డవిరతవ్రతోవ
వాసకృశీభూతశరీరుం డయి యున్నసంవరణుం జూచి యాతండు తపననుత
యైన తపతీయందు బద్ధానురాగుం డగుట తనయోగదృష్టి నెఱింగి. 84

చ. జగదభివంద్యుఁ డాక్షణమ సమ్మతి సంవరణప్రయోజనం
బొగి నొనరింప గా నయుతయోజనముల్ చని లోకలోచనుం
డగుదిననాథు నాతతసహస్రకరుం గని సంస్తుతించె న
త్యగణితవేదమంత్రముల నమ్మునినాథుఁ డతిప్రియంబునన్. 85

వ. సూర్యుండును వసిష్ఠమహాముని నతిగౌరవంబున సంభావించి భవదాగమన
ప్రయోజనంబు నెప్పు మనిన వసిష్ఠుం డిట్లనియె. 86

సీ. అలఘుండు పౌరవకులశేఖరుండు సం

వరణుఁ డన్వాఁ డనవరతకీర్తి

విదితుండు ధర్మార్థవిదుఁడు నీపుత్తికి

నగణితగుణములఁ దగువరుండు

గావున నతనికి దేవిగాఁ దపతి నీ

వలయుఁ గూతులఁ గన్నఫలము దగిన

వరులకు నద్ధర్మచరితుల కీఁగాన్పు

కాదె నావుడు సూర్యుఁ డాదరించి

అ. వరుఁడు రాజవంశకరుఁడు సంవరణుండ

యనుగుణుండు దీని కని కరంబు

గారవమున నిచ్చి యాఘుషితోడఁ బు

త్రెంచెఁ దపతిఁ గురుకులాంచితనకు.

వ. ఇట్లో క్కనిమిషంబున మున్నూటయలువదినాలుగుయోజనంబులు పలుచు నాదిత్యురధంబుతో నశ్రమంబున నరిగి తపనదత్త యయిన తపతిం దోడ్కొని వచ్చి వసిష్ఠుండు విధివంతంబుగా సంవరణునకుం దపతి వివాహంబు సేయించెఁ గావున మహాత్ము లయిన పురోహితులం బడసినరాజుల కభీష్టంబు లయిన శుభంబు లగుట నిశ్చయం బిట్లు సంవరణుండు దపతి వివాహం బయి.

88

క. ఆతరుణియందుఁ జేతో

జాతసుఖప్రితిఁ దగిలి కైలాటపులన్

వీతనృపకార్యధర్మ

వ్రాతం డయి పదియరెండువర్షము యందెన్.

89

వ. దానంజేసి మహీతలంబున కనావృష్టి యయిన నెఱింగి వసిష్ఠుండు శాంతిక పౌష్టికవిధు లొనరించి సంవరణు దోడ్కొని హస్తీపురంబున కరిగిన నఖిల ప్రజలకు ననురాగం బయ్యె ననావృష్టిదోషంబునుం బాసె నంత సంవరణు నకుఁ దపతికిం దాపత్యం దై వంశకరుండు పుత్రై నదిమొదలుగా మీరును దాపత్యుల రయితి రని గంధర్వుండు చెప్పిన నర్జునుండు వెండియు నిట్లనియె.

90

క. సుతముగ నస్మత్కులభూ

పతులకు నాద్యులకుఁ బుణ్యభాగులకుఁ బురో

హితుఁ డయిన వసిష్ఠమహా

త్మజఁ జెప్పుము వినఁగ వలతు మది నేర్పడఁగన్.

91

వ. అనిన గంధర్వుం డిట్లనియె.

92

క. ధృతి నెవ్వనిసేని పురో

హితుఁగఁ బుణ్యమునఁ బడసి యిశ్వైకుకులో

దితు లైనపతులు రాజ్యో

న్నతి నొప్పంజేసి రుర్వి నానాక్రతువుల్.

93

క. బలమతి కామక్రోధం

బులు రెండు జయింపఁబడి తపోవీర్యబలం

బులఁ జేసి చేయునవి ని

చ్చలు నెవ్వనియేని పాదసంవాహంబుల్.

94

సీ. శమహీనుఁ డైన విశ్వామిత్రు చేసిన

యపకారమునఁ జేసి యాత్మసుతులు

యమనదనంబున కరిగిన వారలఁ

దనతపోవీర్య సత్త్వములపేర్కొ

గ్రమ్మఱింపఁగ శక్తి గలిగియు వేల న

య్యంబుధి గడవనియట్ల శాంతుఁ

డయి యెవ్వఁడేని కృతాంతకుఁ గడవంగ

నొల్లండ యట్టియత్యుగ్రతేజుఁ

ఆ. డగు వసిష్ఠముని మహాత్మతఁ జెప్ప నా

యలవి యయ్య యనిన నవ్వసిష్ఠ

గాధిసుతుల కేమికారణంబున నిట్టి

వైర మయ్యె నెఱుఁగవలతు దీని.

95

—:అంగారపర్ణుఁ డర్జునునకు వసిష్ఠమహిమ నెప్పుడు:-

సం. 1-165-2

వ. చెప్పు మని యర్జునుం డడిగిన గంధర్వుం డిట్లని చెప్పెఁ దొల్లి కన్యా
కుజ్జంబున గాధిపుత్తుగ్రిండు విశ్వామిత్రుం డనురాజు నిరమిత్రంబుగా ధాత్రి
నేలుచు నొక్కనాఁడు మృగయార్థం బరిగి యపారబలసమేతుం డయి
ఘోరారణ్యంబునం గ్రుమ్మరి వడంబడి కడు డస్సి వసిష్ఠనాశ్రమం బాశ్ర
యించిన నమ్మునివరుండు విశ్వామిత్రు నతిబ్రీతిం బూజించి వానికిని వాని
సేనకు నభిమతంబులైన యాహారంబులు గురియ నందిని యను తనహోమ
ధేనువుం బంచిన నదియు.

96

క. ఘృతనదులును నోదనవ

ర్వతములు దధికుల్యములు నవారితరసహ

రితబహువిధోపదంశో

న్నతపుంజంబులును దత్తణంబునఁ గురిసెన్.

97

వ. ఇట్లు చతుర్విధాహారంబుల నందఱుం దృష్టులం జేసియున్న యానందినిం
జూచి విశ్వామిత్రుండు విస్మితుం డయి యాత్మగతంబున. 98

మధ్యాహ్నం. మృదురోమములును శంకునిభకర్ణముల్ మెత్తని వలుద
పొదుఁగును నిడుదచన్నులును గురుచ లై పొలుచుకొమ్ములును
సదమలశరదిందుశంఖనిభ మైన చాయయుఁ గలుగు
మొద విది నిధి చేరినట్లు చేరె నిమ్మునికిఁ బుణ్యమున. 99

వ. అని పెద్దయుంబ్రొద్దు చింతించి తత్పరిగ్రహకుతూహలహృదయుం డయి
విశ్వామిత్రుండు వసిష్ఠున కిట్లనియె. 100

తే. దీనికంటెను నొప్పెడివాని నొక్క
లక్షమొదవుల నిచ్చెద నక్షయముగ
రాజ్య మయిన నిచ్చెద జగత్పూజ్య నాకు
నిమ్ము సీహామధేనువు నెమ్మితోడ. 101

చ. అనిన వసిష్ఠుఁ డిట్లనియె సంతధనంబును నట్టిరాజ్యముం
గొననగునయ్య యిచ్చిడిపికుట్టికి నీ కిదియేల యేను దీ
నన పితృదేవతాతిథిజనంబులఁ దృష్టుల జేయుచుండుదున్
జననుత దీనిఁ బ్రోచుటయ చాలుఁ దవస్సుల కేల సంపదల్. 102

వ. దీని నొరున కీఁ గా దనిన నలిగి విశ్వామిత్రుండు నేను క్షత్రియుండ నిగ్ర
హానుగ్రహసమర్థుండ నీవు బ్రాహ్మణుండవు శాంతుండ వేమి సేయనోపుదు
దీనికి లక్షమొదవుల నీఁబోయిన నొల్లవ యిమ్మొదవు నవశ్యంబును బలిమి
నైనం బరిగ్రహింతు నని నందినిం బట్టికొనఁ బించినం బలుకక వసిష్ఠుండు
చూచుచుండె. 103

అ. పరులవలన బాధ వొరయకుండఁగ సాధు
జనులధనము గాచు జనవిభుండు
కరుణ దప్పి తాన హరియించువాఁ డగు
నేని సాధులోక మేమి సేయు. 104

వ. ఇట్లు విశ్వామిత్రుండు వసిష్ఠహోమధేనువుం బట్టికొనఁ బంచిన నది పట్టిక
జనులవలని కళాదండతాడనంబులం బీడింపంబడి యటచుచు వసిష్ఠనొద్దకు
వచ్చి యిట్లనియె. 105

క. న న్నేల యుపేక్షించితి
రిన్నరుల కధర్మవరుల కిచ్చితిరే వి
ద్వన్నాథ యిదియు ధర్మవె
యన్నను విని పలుకకుండె నమ్ముని యంతన్. 106

వ. తదీయాభిప్రాయం బెఱింగి నందినియుఁ దనవత్సంబుఁ బట్టికొనవచ్చిన
జనుల కలిగి చిందఱరేఁగి నిదాఘనమయమధ్యందినదిసకరమూర్తియుం బోరె
దుర్నిరీక్ష్య యయి యంగవిక్షేపంబున నంగారవృష్టిఁ గురియుచు వాలంబున
శబరులను శక్పన్మాత్రంబుల శకయవనపుండ్రపుళింద్రద్రవిశసింహళులను
ఘేనంబున దరదబర్బరులను బుట్టించిన. 107

క. నలిరేఁగి కడఁగి తద్బల
ములు విశ్వామిత్రు నైన్యముల కేనుమడుం
గులు పెరిఁగి మూడుయోజన
ములు వాఱఁగ నెగిచె నొక్కమొగిఁ బ్రతిబలమున్. 108

వ. అట్టి బ్రహ్మజేతోజనితం బయిన ప్రభావంబుఁ జూచి విశ్వామిత్రుండు విలక్ష
ముఖం దై క్షేత్రబలంబు నిందించి యెల్ల బలంబులకు మిక్కిలి తపోబలంబ
యని. 109

చ. పౌలువగు రాజ్యసంపదుపథోగము లెల్లఁ దృణంబుగా మదిం
దలఁచి విరక్తుఁ డై విడిచి దారుణకైలవనాంతరంబులన్
వెలయఁ దపంబు సేసి గుణవిశ్రుతుఁ డై పడసెన్ మహాతపో
బలమున సర్వసంపదలు బ్రహ్మఋషిత్వము దివ్యశక్తియున్. 110

వ. ఆవిశ్వామిత్రుం డిక్ష్యేకుకులసంభవుం డై న కల్మాషపాదుం డను రాజునకు
యాజకత్వం బపేక్షించి తత్పురోహితుం డయిన వసిష్ఠతో బద్ధవైరుం డయి
తదవకారంబు రోయుచున్నంత నొక్కనాఁడు కల్మాషపాదుండు వేఁటపోయి

రమ్యారణ్యభ్రమణినినుం డయి విశ్రమార్థంబు వసిష్ఠాశ్రమంబునకుం జను
వాఁడు దనకభిముఖుం డయి వచ్చువాని వసిష్ఠపుత్త్రిం బుత్త్రీశతాగ్రజు
నధికతపశ్శక్తియుక్తు శక్తి యనుమహామునిం గని తెరువుదొలంగు మని
రాజాభిమానంబున మెచ్చక పలికిన నమ్మునివరుం డిట్లనియె. 111

ఆ. ఎట్టిరాజులును మహీసురోత్తము లేదు
రరుగుదెంచునప్పు డధికభక్తి
దెరలి ప్రియము పలికి తెరు విత్తు రిట్టిద
ధర్మ పీపు దీనిఁ దలఁచ వెట్టు. 112

—: శక్తిమహాముని కల్మాషపాదుని శవీయించుట:—
సం. 1-166-7

వ. ఏను ధర్మపథంబున నున్నవాఁడ నేల తొలంగుదు ననిన నలిగి కల్మాష
పాదుండు దనచేతికళకోల నమ్మునీంద్రుని వ్రేసిన నవమానితుం డయి కోపా
రుణితనయనంబుల నతనిం జూచి నీవు రాక్షసభావంబున నకారణంబ నాకు
నికారంబు సేసితి కావున రాక్షసుండ వయి మనుష్యపిశితం బశనంబుగా
నుండు మని శాపం బిచ్చినఁ గల్మాషపాదుం డమ్మహామునివరు వసిష్ఠతన
యుంగా నెఱింగి నాకు శాపవ్యపాయంబు ప్రసాదించవలయు నని ప్రార్థించు
చున్న నచ్చోటికి విశ్వామిత్రుండు వచ్చి వారలు దన్నెఱుంగకుండ నంతర్హి
తుం డయి కల్మాషపాదు నంతర్గతుం డయి యుండ నొక్కరక్కనుం గింక
రుం డనువానిం బంచిన వాఁడు విశ్వామిత్రునాదేశంబునను శక్తిశాపంబు
ననుంజేసి కల్మాషపాదునంతరాత్మ నావేశించి యున్నంత. 113

తే. రాక్షసావిష్టుఁ డైనపు రాజ్యలీల
విడిచి త న్నెఱుంగక తదావేశరహితుఁ
డైన యప్పుడు రాచకార్యంబులందు
బద్ధబుద్ధి యై కల్మాషపాదుఁ డుండె. 114

వ. ఆ కల్మాషపాదు నొక్కనాఁ డొక్కబ్రాహ్మణుం డధికక్షుధార్తుం డయి వచ్చి
సమాంసం బయిన భోజనం బడిగిన నిచ్చి పోయిన వాఁడంతఃపురంబున

నుండి మఱచి యర్ధరాత్రంబునప్పుడు దలంచికొని తనబాసనంబు వానిం బిలిచి యేనొక్కబ్రాహ్మణునకుం గుడువనిచ్చి వచ్చి మఱచి యుండితిం జెచ్చెర నవ్విప్రునకు మాంసంబుతోఁ గుడువం బెట్టు మని పంచిన వాఁడు నింతప్రొద్దు మాంసంబు వడయనేర ననిన నప్పు డారాజు రాక్షసాధిష్ఠితుం డగుటం జేసి మనుష్యమాంసంబుతో నయినం గుడువం బెట్టు మనిన సూప కారుండు వధ్యస్థానంబునకుఁ జని మనుష్యమాంసంబు డెచ్చి యిమ్ముగా వండి పెట్టిన నవ్విప్రుండు దన దివ్యదృష్టిం జూచి దానిమానవమాంసంబుగా నెఱింగి కడునలిగి.

115

క. తివిరి యభోజ్యం బగు మా

నవమాంసముతోడ భోజనము పెట్టిన వాఁ

డవు నీవు మనుష్యాదుఁడ

వవు మని వాఁ డిచ్చె శాప మన్నరపతికిన్.

116

వ. ఇట్లు బ్రాహ్మణశాపంబునం గల్మాషపాదుండు మానుషబావంబు విడిచి రాక్షసు డై శక్తియొద్దకు వచ్చి నీకారణంబున నిట్టి శాపవ్యాపారంబు సంభవించె దీనిఫలంబు ముందట నీవ యనుభవింపు మని శక్తి నపగతప్రాణుం జేసి విశ్వామిత్రుచేతఁ బ్రచోదితుం డయి పదంపడి వసిష్ఠపుత్రుల నందఱ వధియించిన.

117

—: పుత్రశ్రోకమున వసిష్ఠుఁడు ఆత్మహత్యకుఁ బ్రయత్నించుట:—

సం. 1-166-40

తే. సుతుల రాక్షసనిహతులఁ జూచి పరమ

యోగధరుఁ డయ్యుఁ బుత్రవియోగశోక

భరము దాలెచ్చి వసిష్ఠం డపారభూరి

ధరణిభరము నగేంద్రుండు దాల్చునట్లు.

118

చ. అమితవివృద్ధశోకవివశాత్మకుఁ డై మది నాత్మఘాతదో

షమును దలంప కెంతయు విషాదమునన్ బలవద్దవాగ్నిమ

ధ్యము వడిఁ జొచ్చినన్ బృహదుదగ్రశిఖానల మాక్షణంబ యు

ష్ణము చెడి శీత మయ్యె మునినాథున కుగ్రతపంబు పెంపునన్.

119

ఉ. పంఖినశోకభారమునఁ బ్రాణవిమోక్షముఁ గోరి కఠదే
శంబున రాయి గట్టికొని సన్మునినాథుఁడు నిశ్చితాత్ముఁడై
యంబుధిఁ జొచ్చినం గడుభయంపడి వార్ధి లన త్తరంగహ
స్తంబుల నెత్తిపట్టె నుచితస్థితిఁ దీరముఁ జేర నమ్మునిన్. 120

చ. సుతశతవర్జితాశ్రమము చూడఁగ నోపక మేరుప్రవృత్తో
న్నతవృక్షశృంగ మెక్కి పడినన్ మునివల్లభుదేహబంధ ము
క్షత మయి తూలనంచయనికాశత నొప్పె ననంతనంతత
వ్రతనియమప్రభావు లగు వారలఁ బొందునె దేహదుఃఖముల్. 121

మధ్యాక్షర. వదలక మరణార్థి యగుచు మునినాథవరుఁడు దా నొక్క
నది నుదగ్రగ్రాహవతిఁ బ్రవేశించినను ముని నంట
నది యొడి శతవిధంబులఁ బరిద్రుత యయి స్థలం బయిన
నది యాదిగాఁగ శతద్రునామ యై యన్నది యొప్పె. 122

మధ్యాక్షర. ఘనపాశములఁ జేసి యెల్లయంగముల్ గలయ బంధించి
కొని యొక్కనదిఁ జొచ్చి మునిఁగినను వంతఁ గూరి యన్నదియుఁ
దన దివ్యశక్తి నప్పాశముల విడిచి తన్మునినాథుఁ
బనుగొనఁ దీరంబు చేరఁ బెట్టి విపాశనాఁ బరగె. 123

వ. ఇట్లు పెక్కువిధంబుల నాత్మపరిత్యాగంబునందుఁ గృతనిశ్చయం డయ్యును
నప్రాప్తమరణం డయి వసిష్ఠుండు నిజాశ్రమంబునకు వచ్చువాఁడు దన
పిఱుంద వచ్చుకోడలి నదృశ్యంతి యనుదాని శక్తిభార్య నప్పు డెఱింగి దాని
యుదరంబుననుండి షడంగాలంకృతవేదధ్వని గరంబు మధురం బై వీతెంచిన
విని విస్మితం డయి. 124

తే. శక్తిచదువునుబోలె సువ్యక్త మగుచు
పీనులకు నిది యమృతోపమాన మయ్యె
వేదనాదంబు దీనిపుణ్యోదరమున
నున్నవాఁడు సుతుండు విద్వన్నుతుండు. 125

వ. అనవరతవేదాధ్యయనశీలుం డయినశక్తి చదువు వినుచుం బండ్రెండేఁడులు
గర్భంబునుండి సకలవేదంబులు ధరియించినవాఁ డీపౌత్రుముఖంబు చూచి

యేను గృతార్థుండ నగుదు నని వసిష్ఠుండు మరణవ్యవసాయనివృత్తుం డై నిజాశ్రమంబున నుండునంత నొక్కనాఁడు రాక్షసరూపధరుం డై రాద్రాకారంబున వచ్చు కల్మాషపాదుం జూచి యదృశ్యంతి వెఱచిన దాని నోడ కుండు మని మునివరుండు హుంకారంబున రాక్షసు వారించి వానివయ మంత్రపూరితంబు లైన కమండలుజలంబు లొలికిన.

126

—:వసిష్ఠువలనఁ గల్మాషపాదుండు శాపవిముక్తిఁ జెందుట:—

సం. 1-168-5

క. భూపాలకుండు బ్రాహ్మణ

శాపంబున బదియురెండునంవత్సరముల్

పాపమతి నుండి రాక్షస

రూపము చెడి యపుడు మనుజరూపముఁ దాల్చెన్.

127

వ. ఇట్లు శాపవిముక్తుం డై కల్మాషపాదుండు వసిష్ఠునకు నమస్కరించి ముకు శితకరకమలుం డై మునీంద్రా సీవ్రపాదంబున శాపంబువలనం బాసి కృతార్థుండ నయితి ననిన వానికి వసిష్ఠుం డిట్లనియె.

128

చ. గుణముల నొప్పి బ్రాహ్మణులకుం గడుభక్తుండ వై సమస్తదా
రుణీప్రజ గూర్చఁగా విగతరోషుండ వై సుఖ ముండు మింక బ్రా
హ్మణుల కవజ్ఞ సేయక శమంబును చేకొను మింద్రుఁ డైన బ్రా
హ్మణుల కవజ్ఞ సేసి యవమానముఁ బొందుఁ బ్రతాపహీనుఁ డై.

129

వ. అని కఱపి నట్లచేయుదు నని యమ్మహీపతి వసిష్ఠుఁ దోడ్కొని యయోధ్యా పురంబున కరిగి సకలప్రజానురాగకరుం డయి యమ్మునివరు నతిభక్తిం బూజించుచుఁ దొల్లిరాక్షసుం డయి మదయంతీసహితంబు వనంబునం గ్రుమ్మరియెడికాలం బొక్కబ్రాహ్మణమిథునంబు ఋతుకాలప్రవృత్తి నున్నం గని యాఁకంటి పెలుచన నందు బ్రాహ్మణుం బట్టికొని భక్షించిన నతిదుఃఖిత యై యాబ్రాహ్మణభార్య పరమపతివ్రత యాంగిరసి యనునది పురుషవియో గంబునం బుత్తార్థం బయిన నిజప్రయత్నంబు విఫలం బగుటకు శోకించి వనితాసంభోగంబున సీవును నాపురుషునట్ల పంచత్వంబునుం బొందు మని

శాపం బిచ్చి వసిష్ఠువలన నీకుఁ బుత్త్రీలాభం బగు నని చెప్పి యగ్నిప్రవే
శంబు సేసినం బదంపడి దీనినంతయు మదయంతివలన నెఱింగినవాఁడై
తనకుఁ బుత్తోత్పాదనసామర్థ్యంబు లేమిం దలంచి కల్మాషపాదుండు
పుత్తార్థి యయి వసిష్ఠున కిట్లనియె.

130

—:వసిష్ఠప్రసాదంబునఁ గల్మాషపాదుఁడు పుత్త్రవంతుఁ డగుట:-

సం. 1-168-11

క. మనుకులపవిత్రఁ బుత్త్రీకు

నిననన్నిభు నాకుఁ బడయు మే నట్లయినన్

మునినాథ నీప్రసాదం

బునఁ బితరులవలన బుణవిముక్తుఁడ నగుదున్.

131

వ. అని తనభార్య యైన మదయంతి యనుదానిని బుతుమతి సమర్పించిన
నదియు వసిష్ఠప్రసాదంబున గర్భిణి యయి పండ్రెండేడులు గర్భంబు మోచి
వేసరి యొక్కయశ్మశకలంబున నుదరభేదనంబుఁ జేసిన నశ్మకుం డను
రాజర్షి పుట్టె నట యదృశ్యంతికిం బరాశరుం డుదయించి వసిష్ఠనిర్మితజాత
కర్మాదికుం డయి పెరుఁగుచు నొక్కనాఁడు రాక్షసభక్షణంబునం దనజనకు
పంచత్వంబు దల్లివలన విని కోపదహనదందహ్యామానహృదయుం డయి
తపోమహత్త్వంబున నఖిలలోకసంహారంబు సేయుదు నని యున్న మను
మని వారించి వసిష్ఠుం డిట్లనియె.

132

సీ. వినవయ్య కృతవీర్యఁ డనుజనపతి దొల్లి

భృగువంశయాజ్ఞఁ డై పెక్కుక్రతువు

లొనరించి యగణితధనదానముల వారిఁ

దృప్తులఁ గావించి దివిక్కి జనిన

నతనివంశమునవా రతిధనలుబ్ధు లై

కృతవీర్యధన మెల్లఁ గృష్టి సేసి

కొని డాచియున్నవా రని భార్గవులనెల్ల

బలికిన భార్గవుల్ భయము వొంది

తే. కొంద అర్థము వారిక కూర్చి యిచ్చి
రవనిసురవంశ్యులకు నిచ్చి రందుఁ గొంద
తెవ్వరికి నీక తమతమయిండ్లఁ బాఁతి
కొని సుఖంబుండి రధము లై కొంద అందు. 133

వ. అంత నాక్షత్రియు లొక్కభార్గవునియిల్లు గ్రొచ్చి యనంతం బయిన
యర్థంబుం గని యలిగి రాజధనవంచకు లై రని భార్గవులనెల్ల నిగ్రహించి
గర్భంబుల నున్నయర్థకులు మొదలుగా వధియించిన వెఱచి భార్గవులభార్య
లెల్ల హిమవంతంబునకుం బాఠిన నందొక్కభృగుపత్ని భయంపడి తన
యూరుదేశంబున గర్భంబు ధరియించిన నెఱింగి క్షత్రియులు దాని
భేదింపనమకట్టి వచ్చిన నంతకుముందఱు. 134

—:భార్గవుం డయిన జౌర్పునిజననము:—

సం. 1-169-20

క. భువనోపప్లవనమయో
దృవభానునిభప్రభాసితం డయి భా
ర్గవుఁ డూరుదేశమున ను
దృవించె మహి వెలుఁగుచుండఁ బ్రభ నౌర్వుఁ డనన్. 135

మ. అమితౌజం డగు వానిఁ జూచి కృతవీర్యామ్నాయజక్షత్రియా
ధము లెల్లన్ హతదృష్టు లై కృపణతం దత్పర్వతారణ్యదే
శములం గ్రుమ్మరుచుండి రంధ్ర లయి నిశ్శంకం బతిక్రూరక
ర్మములం దుద్యతు లై నవారికి నశర్మప్రాప్తి గాకుండునే. 136

వ. అ ట్లాక్షత్రియులందఱు నంధు లై భృగుపత్నియొద్దకు వచ్చి మాకు దృష్టి
దానంబుఁ బ్రసాదించవలయు నని వేడిన నది వారల కి ట్లనియె. 137

మధ్యాక్కర. ఏను మీదృష్టులు గొన్నదానఁగా నిక్కుమారుండు
భానుతేజుండు మీచేఁ దనగురులు పరిభూతు లయిన
దానికి నలిగి మీపాపబుద్ధికిఁ దగ నిట్లు సేపె
వీవి మీ రెఱుఁగరె భార్గవకులము వెలిగించువాని. 138

వ. ఇక్ష్వు మారుండు నూలునంపత్సరములు నాయూరుగర్భంబున నుండి సకల
వేదవేదాంగంబులు నేర్చినవాడు మహాతపోవిధి మీకుం గరుణించు నితనిం
బ్రార్థింపుం డనిన నాక్షత్రియులు నతిభక్తు లై యోర్వం బ్రార్థించి తత్ప్ర
సాదంబున దృష్టులు వడసి చని రంత నొర్వండు దనపితృబంధుజను లెల్ల
నొక్కటం బరలోకగతు లగుటకు దుఃఖించి సకలలోక ప్రళయార్థంబుగా
ఘోరతపంబు సేయందొడంగిన.

139

చ. అతనితపంబు పెంపునఁ జరాచరనంభృత మైన విష్ణవ
త్రితయము భీతిఁ బొందిన ధృతిం బితృలోకనివాసు లైన త
త్పితృవరు లెల్ల వచ్చిడుఁ బ్రీతిఁ నపాకృతగర్వ నొర్వ న
ప్రతిమతపోవిభాసిఁ గని వక్కిరి తద్దయు శాంతచిత్తు లై.

140

—:పితృదేవత లొర్వని శాంతచిత్తునిఁ జేయుట:—

సం. 1-170-14

వ. అయ్యా నీతపోమహాత్మ్యంబుఁ జూచి లోకంబులెల్ల భయంపడియెడు లోకా
నుగ్రహంబుగా నీరోషంబు విడుపుము మే మనమర్థుల మై క్షత్రియులచేత
వధియింపంబడినవారము గాము ధనలుబ్ధుల మయి ధనంబు దాచినవారము
గాము ధనము వలసినం గుబేరుండు దాన మాకుఁ దెచ్చియిచ్చుం దపోమహా
త్మ్యంబున మాకు నాయువు గడుంబెద్ద యైన నిర్వేదించి మనుష్యలోకంబున
నుండనొల్లక యాత్మఘాతంబునం బుణ్యలోకంబులు లేమింజేసి దానిం బరి
హరించి యాక్షత్రియులతో వైరం బమర్చి కొని తన్నిమిత్రంబున
దేహంబులు విడిచితిమి భార్గవులతేజంబు నొరులు పరిభవింప నోవుదురె
కావున నీవు దీనికింగా సర్వజనోపద్రవంబు సేయవలవ. దిది మా కభీష్టం
బనిన నొర్వండు వారల కి ట్లనియె.

141

మ త్తకోకిలము. మానితం బగు నాతపోమహిమం ద్రిలోకపరాభవం
జేను జేయ గఁ బూని చేసితి నిట్టి దొక్కప్రతిజ్ఞమున్
దీని నెట్టులు గ్రమ్మఱింతు మదీయభాషిత మెన్నఁడు
న్నేని మోఘము గాదు ధిగ్గరణీరవీందు లెఱుంగఁగన్.

142

క. మతి మఱచి యని స్తీర్ణ
ప్రతిజ్ఞఁ డగువానికోపపటుదహన మని
ర్గత మయి వడి నరణిసము
త్థితదహనమపోలె నాత్మదేహము నేర్పున్.

143

క. అలయక నిమి త్తజం బగు
నలుకను క్షమియించి శాంతుఁ డగుపురుషుం డి
మ్ముల రక్షింపఁగ నోపునె
పొలుపుగ ధర్మార్థకామములు సమములుగన్.

144

తే. పాపు లై క్షత్త్రియాధముల్ భార్గవులకు
నట్లు హింస గావించునాఁ డార్తనాద
మూరుగర్చగతుండ నై యుండి వినిన
నాఁడ కోప మసహ్య మై నన్నుఁ బొందె.

145

తే. ఎఱుకగలఁ దేని మఱి శక్తుఁ దేని యన్యు
లన్యులకు హింస గావించునపుడు దానిఁ
బూని వారింపకున్న నప్పురుషుఁ దేఁగు
హింసచేసినవారల యేగుగతికి.

146

వ. కావున లోకంబులయందు సామర్థ్యంబు గలిగి పాపప్రతిషేధంబు సేయని
వారల నుద్దేశించి యలిగితి నేనును మీవచనం బతిక్రమింప నోడుదు నఖిల
లోకదహనోద్యతం బయిన నాకోపదహనంబు నిగృహీతం బయిన నన్న
దహించు నేమి సేయువాఁడ మీరు సర్వలోకహితులరు నాకును లోకంబు
లకును హితం బగునట్లుగా నుపదేశింపుఁ డనిన నొర్వునకుం బితరు
లిట్లనిరి.

147

అ. జలములంద యుండు సర్వలోకంబులు
గాన సీమహోగ్రకలుషవహ్ని
జలధిలోన విడిచి సత్యవ్రతిజ్ఞుండ
వగుము జలధిజలము నది దహించు.

148

వ. అనిన నొర్వండు పితృదేవతాదేశంబునఁ దనకోపానలంబు సముద్రంబులో
వైచిన నది యోర్వానలంబునా నశ్వముఖంబున నబ్ధిజలంబులం ద్రావుచుండు
నిది వేదంబులయందు వినంబడియెడుకథ గావున సీవును నొర్వనట్ల
ధర్మవిడుండవు భువనపరిభావి యైన యీక్రోధంబు విడువు మనిన వసిష్ఠ
వచనంబునం బరాశరుండు గోపం బువసంహరించి రాక్షసవినాశార్థంబుగా
సత్త్రియాగంబు సేయం గడంగిన.

149

—:పరాశరుండు రాక్షసవినాశార్థంబు సత్త్రియాగంబు సేయుట:-
సం. 1-172-2

తే. శక్తి రాక్షసనిహతుఁడై చనిన శోక
దహనహతుఁడై వసిష్ఠుండు దానిఁ దలఁచి
కడుఁబ్రకాంతాత్ముఁడయ్యు రాక్షసవినాశ
మొలసి మనుమని వారింపకుండె నంత.

150

క. ఘోరాకారులు కృతహా
హారవులు సబాలవృద్ధు లయి పడిరి దురా
చారులు రాక్షసులు ముని
ప్రారబ్ధాధ్వరసమిద్ధపావకశిఖలన్.

151

వ. ఇట్లు పరాశరుండు గావించునత్త్రియాగంబున నైన రాక్షసకులప్రళయంబు
జూచి పులస్త్యపులహాక్రతువులు మహామునిసంఘంబులతో వసిష్ఠాశ్రమంబు
నకు వచ్చి.

152

క. అగ్నిహతిఁ జేసి మానవ
భుగ్నివహము మరణబాధఁ బొంగించుచు మూఁ
డగ్నులయొద్దను నాలవ
యగ్ని యనన్ వెలుఁగుచున్న యమ్మునినాథున్.

153

క. పరమతపోనిలయు దినే
శ్వరదీప్తిసహస్రతేజు శాక్తేయుఁ బరా
శరుఁ గని యందఱుఁ బ్రార్థిం
చిరి రాక్షసమారణంబు సేయకు మనుచున్.

154

వ. పరాశరుండును బులస్త్యాదిమహామునిప్రార్థితం దై రాక్షససత్త్రియాగం
బువసంహరించి తన్నియోగంబున నయ్యగ్ని హిమపదు త్తరపార్శ్వంబున
వైచిన నదియును బర్వంబుల నందు వృక్షలతాగుల్మశిలాభక్షణంబు సేయు
చుండె నని యిట్లు గంధర్వండు తాపత్యవసిష్ట్రోర్వోపాఖ్యానంబు చెప్పిన విని
యర్జునుండు వాని కిట్లనియె.

155

ఉ. మాకు నతిప్రియుండవు నమ స్తవిదుండవు చెప్పుమయ్య యీ

లోకములోనివ ర్తనములుం దగువారి నెఱుంగు దెవ్వనిం

బ్రాహ్మధర్మతత్త్వవిదు బ్రాహ్మణముఖ్యుఁ బురోహితుండుగాఁ

జేకొనువార మట్టిబుధసేవితుఁ గానఁగ మాకు నెందగున్.

156

వ. అనిన గంధర్వండు పెద్దయుంబ్రొద్దు విచారించి యిచ్చోటికిం గుఱంగట
నుత్కచం బను పుణ్యతీర్థంబునం దవంబుసేయుచున్నవాని ధౌమ్యుం డను
బ్రాహ్మణునిఁ బురోహితుఁగాఁ బ్రార్థింపుం డమ్మహాత్ముండు మీకుఁ బురో
హితుం దైన సర్వార్థసిద్ధి యగు ననిన సంతసిల్లి వానికి నాగ్నేయాత్మంబు
విధ్యుక్తంబుగా నిచ్చి మాకు నీయిచ్చిన హయంబుల నీయంద సంగ్రహించి
యుండుము ప్రయోజనంబుగలవాఁడు గొనిపోయెద మని గంధర్వు వీడ్కొని
పాండవులు భాగీరథి నుత్తరించి యుత్కచం బను పుణ్యతీర్థంబున కరిగి
యందు.

157

—:పాండవులు ధౌమ్యునిఁ బురోహితుఁగా వరియించుట:—

సం. 1-147-6

ఉ. వీతసమ స్తదోషుఁ డయి వేడ్కఁ దపం బొనరించుచున్న వి

ఖ్యాతుఁ బురోహితప్రవరుఁగా వరియించిరి భక్తితో జగ

త్పూతచరిత్రు సాధుజనపూజిత ధార్మికు ధౌమ్యు దేవల

భ్రాతృవరున్ మహాత్ము హితభాషణ భూసురవంశభూషణున్.

158

వ. ధౌమ్యుండును వారి నతిప్రీతిం బూజించి పురోహితత్వంబుం బరిగ్రహించె
నట్లు తేజోరూపబుద్ధివిభవంబుల బృహస్పతి సదృశుం దై వేదవేదాంగ
విదుం దైన ధౌమ్యుం బురోహితుంగాఁ బడసి పాండునందను లశేషమహి

రాజ్యంబు పడసినంతియ సంతసిల్లి తత్కృతస్వస్త్వయను లయి జనసీ
సహితంబు దక్షిణపాంచాలంబున కరుగువారు ముందట ద్రుపదుపురంబునకుఁ
బోయెడు బ్రాహ్మణులం గని మీ రెందులకుం బోయెద రని యడిగిన
వా రి ట్లనిరి.

159

సీ. యజ్ఞ సేనప్రభు యజ్ఞ మహావేదిఁ

గవచశరాసనఖడ్గబాణ

రథయుక్తుఁడై మహారథుఁడు ధృష్టద్యుమ్నుఁ

డన నుదయించిన నతనితోడ

నొక్కటఁ బుట్టిన యక్కన్యకను కృష్ణ

నసితోత్పలశ్యామలామలాంగి

మెఱపునుంబోలెను వఱలునుత్పలగంధి

బంధురతనుసౌరభంబు గలుగు

ఆ. దాని ద్రుపదరాజతనయఁ దదీయస్వ

యంవరోత్సవంబు నపుడు చూడఁ

గనినవారు దృష్టు గనిన ఫలం బెల్లఁ

గనినవారు పరమకౌతుకమున.

160

వ. అట్టి మహాోత్సవంబు చూడ ద్రుపదుపురంబునకుం బోయెద మందులకు
నుత్సవదర్శనోత్సుకు లై దర్శనీయులుం దరుణులును నపారభూరిదక్షిణ
యజ్ఞ కరులును ననేకశస్త్రాస్త్రవిదులును నయిన నానాదేశాధిపతులు నింతకుఁ
జనుదెంతు రనంతధనంబును బ్రాహ్మణులకు వా రిత్తు రట్టై మీరునుం వారిం
జూడ వచ్చెద రేని యొక్కటఁ బోదము రండు.

161

క. మీయం దీకృష్ణ నుదం

సాయతభుజుఁ జూచి తాన హర్ష ముతోడం

దోయజముఖి వరియించును

మాయెఱిగినకార్య మిది నమంజనబుద్ధిన్.

162

వ. అని మాటలాడుచువచ్చు బ్రాహ్మణులతోడఁ బాండవులు ద్రుపదుపురంబున
కరుగువా రెదుర.

163

క. కృష్ణమృగాజినధరుఁ దరు

ఱోష్ణద్యుతితేజుఁ బంకజోద్భవసదృశుం

గృష్ణద్వైపాయను గత

తృష్ణామయుఁ గాంచి రరుగుదెంచుమహాత్మున్.

164

వ. కని వినయమ్మున నమ్మునీంద్రునకు నందఱు నమస్కరించి కృతాంజలు లై
యున్నవారికి హృదయానందంబుగా సత్యవతీనందనుం డాగామికుభంబు
లావేదించి చనినఁ బాండవులును గతివయదినంబులకు ద్రుపదుపురంబు సొచ్చి
నాలుగుసముద్రంబులుంబోలె ఘూర్ణిల్లి మ్రోయుచుం బురంబునాలుగుదిక్కుల
విడిసియున్న నానా దేశాగతమహీనాథులబహువిధస్తంధావారంబులఁ జూచుచుం
జని యొక్కకుంభకారగృహంబున విడిసి త మ్మొవ్వరు నెఱుంగకుండ
బ్రాహ్మణవృత్తి నుండునంతఁ బాంచాలపతి పార్థునకుఁ గూఁతు నీ సమకట్టి
పాండవుల నన్వేషించి యెందునుం గానక.

165

—:ద్రౌపదీస్వయంవరము:—

సం. 1-176-11

సీ. వై హాయనం బైన వరమత్యయంప్రంబు

నివ్వెల్లు మోపెట్టి యెవ్వఁ డేను

శరముల నేయు నశ్రమమున సతఁడ నా

తనయకు వరుఁ డగు ధర్మయుక్తి

నని చాటబంచిన నాఘోషణము విని

యుర్వీకు లెల్ల నొందొరులఁ గడవఁ

గడువేడ్కఁ దొడిపూసికట్టివిభూతితోఁ

దమతమచిహ్నముల్ దనరి యెఱుక

అ. పడఁగ వేఱువేఱ పన్ని భూతలము గ్ర

క్కదల సైన్యపాదఘట్టనమునఁ

బొలుచుద్రుపదరాజపు త్తీస్వయంవర

రంగమునకుఁ జనిరి రమణతోడ.

166

వ. అదియును బురంబు పూర్వోత్తరదిగ్బాగంబునం జందనోదకసంసిక్తసమీ
కృతస్థలం బయి యగాధోన్నతపరిభాప్రాకారంబులను విశానిద్వారతోరణం
బులను గైలానశైలవిలాసావహాసిభాసురగగనతలోల్లేఖిఖరరమ్యహర్మ్య
తలంబులను బహుప్రకారంబు లైన సారువులనుం జేసి యొప్పుచున్న నందు
యథాస్థానంబుల నానాదేశాధిపతుల నుండం బంచి ద్రుపదుండు వారల నెల్లం
బూజించెఁ బరమబ్రహ్మణ్యులగు బ్రాహ్మణులతోడం గలసియున్న పాండ
వులును బ్రాహ్మణసమూహంబులో నుండి పాంచాలరాజునమృద్ధినిం జూచి
సంతసిల్లి రంత.

167

సీ. ధవళవిభూషణ దామానులేపన

మలినాంగి నితపుష్పమాల చేతఁ

గొని పుష్పసాయకుకునుమేతరం బైన

యాటగుసాయకం బనఁగ జనులు

ధవళాక్షి రంగమధ్యంబునఁ దనుమధ్య

దా నొప్పి పాంచాలతనయ యున్న

భూసురప్రవరుల పుణ్యాహఘోషంబు

విలసిల్లె నాశీర్వివృద్ధితోడ

అ. ద్రుపదపతి పురోహితుండును గృతపరి

స్తరణుఁడై ప్రయోగదక్షఁ డగ్ని

ముఖము నేసి వేల్చి మొనసి వివాహోప

కరణవస్తుచయము గాచియుండె.

168

వ. అట్టి యవసరంబున బోరనమ్రోయుజనులయులివును వాదిత్రనాదంబును
వారించి ధృష్టద్యుమ్నుండు మూఁగినరాజులోకంబు నెల్లం జూచి యగ్నిసమీ
పంబున గంధపుష్పధూపదీపార్చితం బైన విల్లును నమ్ములను వైహాయసం
బైన లక్ష్మ్యంబును వారలకుం జూపి యిట్లనియె.

169

తరువోజ. ఈవిల్లు మోపెట్టి యేనుబాణముల నీయంత్రమత్స్యంబు నేసినవాఁడ
భావజప్రతిముఁ డిబ్బాలకుఁ దగినపతి యిది మునిశక్తిఁ బడసినవిద్య
గావున మీ రిష్ట గావింపుఁ డిదియ ఘనతరకార్యకర్తాశలోన్నతియు
లావును గలవారలకు నవసరము లితయశంబుఁ గల్యాణంబుఁ బడయ, 170

వ. అని ధృష్టద్యుమ్నుండు మూఁగినరాజపుత్త్రిలకు నెల్ల నెఱుంగం జెప్పి
 ద్రుపదరాజపుత్త్రిఁ జూచి యఖిలజలధివేలావలయవలయితమహీతలంబునం
 గల రాజనందను లెల్ల సీన్వయంవరంబునకు వచ్చినవారు వీరలం జూడు
 మని దుర్యోధనదుశ్శాసనదుర్ముఖప్రముఖు లయిన ధృతరాష్ట్రనందనుల
 నూర్వురం దత్సమీపంబున నున్న కర్ణాశ్వత్థామసోమద త్తభూరిశ్రవశ్రుతసేనా
 దులను బుత్త్రిభ్రాతృసమేతు లయియున్న శల్యవిరాటజరాసంధగంధారవతు
 లను నక్రూరసారణసాత్యకిసాంబనంకర్షణప్రద్యుమ్నకృష్ణకృతవర్మానిరుద్ధ
 యుయుధానప్రముఖు లైన యదువృష్టిభోజాంధకవరులను సుమిత్రసుకుమార
 సుశర్మసుదక్షిణసుషేణసేనాబిందుచంద్రసేనసముద్రసేనాశీనరచేకితానశిశుపాల
 శ్రేణీమజ్జనమేజయజయద్రథబృహద్రథసత్యవ్రతచిత్రాంగదశుభాంగదభగీరథ
 భగదత్తపౌండ్రకవాసుదేవవత్సరాజప్రభృతు లయిన నానాదేశాధీశులను వేద
 ధ్వనిసనాథం బైన యొప్పుచున్న బ్రాహ్మణసమూహంబునుం జూపి. 171

:—రాజపుత్త్రిలు మత్స్యయంత్రమును భేదింపఁబోయి

భంగపడుట:—

సం. 1-177-22

అ. ఇందు లక్ష్మ్య మెవ్వఁ డేసె నాతని వరి
 యింపు నెమ్మితోడ నిందువదన
 యనిన రాజపుత్త్రి లివ్విల్లు మోపెట్టి
 యేయఁ గడఁగి కదలి రెల్లవారు. 172

సీ. అమృహోత్సవము నెయ్యమ్మునఁ జూడంగఁ
 దివిరి యేతెంచిన దివిజఖచర
 గరుడగంధర్వకిన్నరులవిమానముల్
 విలసిల్లె నంబరతలమునందుఁ
 బణవవీణావేణురణితానుసార మై
 రసగీతరవ మెల్ల దెసల నెసఁగె
 బోరన వివిధతూర్వారవంబులు మహా
 వననిధిధ్వానంబు ననుకరించె

- అ. దివ్యమాల్యములయు దివ్యానులేపన
ములయు సౌరభంబు వెలయఁ దాల్చి
రంగమధ్యజనులకుం గడుతనుపుగాఁ
జేరి వీచె దివ్యమారుతంబు. 173
- చ. అవిరళభస్మమధ్యమున నగ్నికణంబుల పోలె బ్రాహ్మణ
ప్రవరులలోన నేర్పడక పాండవు లేవురు నున్నఁ జూచి యా
దవప్రపథుండు శృష్టుఁడు ముదంబున వారి నెఱింగి పార్థుఁ డీ
యువతిఁ బరిగ్రహించు ననియుం దలఁచెన్ హృదయంబులోపలన్. 174
- ఛ. అంత నారాజనందనులు ద్రుపదరాజనందనం జూచి కందర్పబాణబాధితు లయి
తమ్మును దమసామర్థ్యమ్ము నెఱుంగక యర్థిత్యంబున నవ్విల్లు మోపెట్టఁ
బోయి. 175
- క. వడి నొడు గఱచి వలకేల్
నిడుచన గనయమునఁ బెనఁచి నీల్గి బలం బే
ర్పడ విల్లు వంపనోపక
యుడిగిరి నృపసుతులు గొంద టొయ్యన లజ్జన్. 176
- క. బలవంతుల బలమఱగఁ
మలువక చూన్మానిపాట మాయాధను వి
మ్ములఁ జేసిన మోపెట్టఁగఁ
గొలఁదియె యని డాయ రై రి కొందఱు దానిన్. 177
- మ. ఇది యెట్లున్ సమకూర దెవ్వరికి ము న్నీవిల్లు మోపెట్టఁ బో
లదు మోపెట్టియు నంతరిక్షమున నాలక్ష్మ్యంబు భేదింపఁగా
నది బ్రహ్మాదుల కైన నిం దలవి గా దంచున్ విచారించి ని
ర్మదు లై కొందఱు రాజు లేగిరి నిజశ్మేమార్గముల్ చూచుచున్. 178

-:అర్జునుఁడు మత్స్యయంత్రంబు దెగఁనేయుట:-

సం. 1-179-4

వ, ఇట్లు రాజపుత్రు లవ్విల్లు మోపెట్టినోపక నివృత్తు లయిరి మఱి యదువృష్టి
భోజాంధకులు కృష్ణానుమతంబున సజ్యకర్మంబునం దనారంభు లయి మిన్న

కుండి రంత శిశుపాలజరాసంధశల్యకర్ణులుదర్శితు లై తమతమలావులు
మెఱసి క్రమంబున నలువురు మాషయవముద్గరోమమాత్రంబులు దక్క
గొనయం బెక్కించియు మోపెట్ట నశక్యం బయిన నుక్కు పెడి స్రుక్కిన
వారలం జూచి యగ్రజుననుమతంబున విప్రసభ వెలువడి విజయుండు ధను
స్సమీపంబున కరిగిన నాతనియుత్సాహంబున కచ్చెరువడి కొందఱుబ్రాహ్మ
ణులు దమలో నిట్లనిరి.

179

ఉ. ఇమ్మునజేంద్రనందను లహీనబలుల్ దృఢదీర్ఘబాహువీ
ర్యమ్ముల వార లోపర శరాసనకర్మమునం దయు క్తద
ర్పమ్మున నిప్త నవ్వ పటువన్ సమకృష్టై నితండు విప్రపం
శమ్మున వారి నెల్లఁ దనశక్తి యెఱుంగక దుస్విదగ్ధుఁ డై.

180

క. అనువారు నందుఁ గొందఱు

ఘనుఁ డీతఁడు వీరికంటఁ గార్ముకవిద్యం

దనరినవాఁ డయు దీనికి

మొనసెంగా కన్యఁ డిట్లు మొనయంగలఁడే.

181

మ. అమితోత్సాహుఁడు దీర్ఘబాహుపరిఘుం డత్యంతతేజస్వి స
ద్విమలాచారుఁడు విప్రభక్తిపరుఁ డీవిప్రుండు విప్రప్రసా
దమునన్ విప్రుల కెల్ల సంతసముగాఁ దత్కర్మసంసిద్ధి ను
త్తముఁ డై పొందెడమంచు నుండిరి దయన్ ధాత్రీసురుల్ ప్రీతు లై.

182

వ. అంత నయ్యర్జునుండు నవ్వించినమీపంబునకు వచ్చి గురువులం దలంచి
నమస్కారంబు సేసి ధనువునకుఁ బ్రదక్షిణంబుఁ జేసి మ్రొక్కి దాని నెత్తి
కొని పూర్వపరిచితం బైన విల్లు మోపెట్టి నట్లశ్రమంబున మోపెట్టి జనులా
శ్చర్యంబునం బొందుచుండ నేనమ్ముల నమ్మత్స్మయత్రంబు నాక్షణంబ
యురుల నేసినం జూచి బ్రాహ్మణక్షత్రియవ్రముఖు లయిన జనులెల్ల
విస్మీతు లయి.

183

చ. ఫలవనాంబుభోజనశుభవ్రతవృత్తులఁ జేసి చూడ దు
ర్బలతను లయ్యు బ్రాహ్మణు లపారతపోబలసంపదన్ మహా
బలయుతు లట్టివారలకు భవ్యుల కెందు ససాధ్య మెద్దియుం
గలదె చరాచరాఖిలజగంబులఁ బెద్దల కారె సద్విజుల్.

184

క. నిమిషాంతరమున నిట్లు
 శ్రమమున మర్త్యులకు నేయ సమకూరునె యు
 త్తముఁ దీతఁడు బ్రాహ్మణరూ
 పమున సురేశ్వరుఁడొ హరుఁడో గుహుఁడో. 185

క. అని ధరణినుండి పొగడెడు
 జనులనిరంతరరవంబు జలధరమార్గం
 బుననుండి పొగడుదివ్యుల
 యనవరతరవంబు నొక్కఁ డయి కడునొప్పెన్. 186

క. చెలఁగె సురదుందుభిన్వన
 ములు ముదమున భూసురోత్తములు పయిపుట్టం
 బులు వీచి వీచి యార్చిరి
 వెలయఁగ నరుమీదఁ బుష్పవృష్టియుఁ గురిసెన్. 187

వ. అయ్యవసరంబున ధర్మనందనుండు నకులసహదేవానుగమ్యమానుం డయి
 నిజనివాసంబునకుం జనియె నిట ధృష్టద్యుమ్నసహితుం డయి యజ్ఞ సేనుండు
 మహాసేనతో నర్జునునకు సహాయుండుగా నరిగె నంత. 188

—: ద్రౌపది యర్జునుని వరించుట:—

సం. 1-179-22

సీ. ధరణీశనందనుల్ ద న్నత్రిప్రీతితోఁ
 జూచుచునుండంగ సుందరాంగి
 తోయజదళనేత్రి ద్రువరరాజాత్మజ
 కమనీయగజరాజగమనలీలఁ
 జనుదెంచి సురరాజసన్నిభు నభినవ
 యౌవనోద్భాసిత నసితరత్న
 రుచిరాంగు నంగజరూపు ధనంజయుఁ
 డనచేతిసితపుష్పదామకమునఁ

ఆ. బొలఁతి ముదముతోడఁ బూజించె నట్టియు
 త్వవముఁ జూచి దాని నై ప కపుడు
 కౌరవేంద్రుఁ డాదిగాఁ గల భూపతు
 లెల్ల నలిగి గలయ నేపు రేఁగి.

189

మ త్తకోకిలము. ఏల రాఁ బనిచెన్ మహీశుల నెల్ల జుట్టమపోలె ము
 న్నేల సత్కృతిఁ జేసె నిందఱు కిమ్మహారథు లుండఁ గా
 నేల కన్యక నిచ్చె విప్రున కిందు నేఁడు శతుండు పాం
 చాలుఁ డిప్పుడ పీని నిర్గతన త్త్వఁ జేయుద మాజిలోన్.

190

క. తనవిద్యపేర్మి నృపనం
 దనఁ బడసెను విప్రుఁ డితనితప్పే కడుదు
 ర్జనుఁ డీద్రువదుఁడు నృపతుల
 ననయంబున మెచ్చఁ డయ్యె నతిగర్వితుఁ డై.

191

ప. ఏమిదోషంబు సేసియు బ్రాహ్మణుండు వధ్యుండు గాఁడు మనరాజ్యంబును
 నర్థంబును బ్రాహ్మణార్థంబ కావున నవ్విప్రుతోడి దేమి యని ద్రువదువయి
 నెత్తుదెంచిన ద్రువదుండును కడుభీతుం డై బ్రాహ్మణులమఱుపు సొచ్చె
 నిట్లు శరణాగతుం డయిన ద్రువదు నోడకుండు మని బ్రాహ్మణులు దమతమ
 దండాజినంబు లెత్తికొని ప్రతిబలంబులవయి వీచుచున్నంత వారలం జూచి
 నగుచు నర్జునుం డిట్లనియె.

192

క. కడఁగి మదీయాస్త్రము లని
 యెడు పటుమంత్రముల నిప్పు డీనృపురిపుల
 న్కడిఁదివిషాహులదర్పం
 బుడిగించెదఁ దొలఁగి చూచుచుండుఁడు మీరల్.

193

-:అర్జునుండు కర్ణునితో యుద్ధంబు సేసి జయించుట:-

సం. 1-181-3

ప. అని తానును భీమసేనుండును గడఁగి రిపుబలంబువయి నవరిమితశరంబు లేసె
 భీమసేనుండు నొక్కవృక్షంబు వెఱికికొని దండహస్తం డయిన దండధరుం

డునుఁబోలె నర్జునునకు సహాయుం డయి నిలిచె నంత నయ్యిద్దఱుమహాసం
రంభంబు జూచి విస్మితుఁ డై కృష్ణుండు బలదేవున కి ట్లనియె. 194

సీ. తాలాభమగువిల్లు దాల్చి విరోధుల
నెగచుచు నున్నవాఁ డింద్రతనయుఁ
డాతనికెలన మహావృక్షహస్తుఁ డై
యున్నవీరుండు వృకోదరుండు
యంత్రంబు నరుఁ డేసినప్పుడు పోయిన
యగ్గొరవర్ణుండు యమతనూజుఁ
డాతనితోడన యరిగినయిరువురుఁ
గవలవా రర్కప్రకాశతేజు

ఆ. లనిన లక్కయింట నగ్నిదాహంబున
నెట్లు బ్రదికిరొక్కొ యిమ్మహాత్ము
లెట్టిపుణ్యదినమొ యేవురఁ జూచితి
మనుచు సంతసిల్లె హలధరుండు. 195

వ. అంత.

క. కురువతి సూడఁగఁ గర్ణుండు
నరుఁ దాఁకెను శత్యుఁ డనిలనందనుఁ దాఁకెన్
సరభసమున విస్మయ
మందిరి ధరణీదేవసునుజదేవప్రవరుల్. 196

కా. కర్ణుండున్ విజయుండు నొండొరులఁ జుల్కందాఁకి చాపంబు లా
కర్ణాంతం బగుచుండగా దిగిచి యుగ్రక్రోధు లై యేసి రా
పూర్ణం బయ్యెఁ దదీయజాతతి సంభోభృత్పథం బెల్ల నా
స్తీర్ణం బయ్యె ధరిత్రి యెల్ల నవిసెన్ దిక్పత్ర మెల్లన్ వడిన్. 197

క. వీరుఁ డగు నరుని యేయు న
పారశరావలులనడుమ చారింపంగా
నేరక యేటుడిగి మహా
కూరుండు రాధేయుఁ డింద్రజున కి ట్లనియెన్. 198

క. నాయెదురఁ జక్క నై యని
 సేయఁగ భార్గవునకును శవీవరునకుఁ గాం
 తేయుఁ డగు విజయునకుఁ గా
 కాయతభుజశక్తి నొరుల కలవియె ధరణీన్.

200

క. నీ వప్రాకృతబలుఁడవు
 నీవిక్రమమునకు విల్లునేర్పునకు మహి
 దేవకులోత్తమ మెచ్చితి
 నావుడుఁ బార్థుండు గర్జునకు నిట్లనియెన్.

201

మధ్యాత్కర. ఏను నీచెప్పినవారిలోపల నెవ్వఁడఁ గాను
 గాని నే సర్వశస్త్రాస్త్రవిద్యలఁ గడుఁబ్రసిద్ధుండ
 భూనుతబ్రహ్మతేజోధికుఁడ నిన్నుఁ బోరిలో నోర్వఁ
 గా నున్న వీరుండ నొండు దక్కి లోఁగక చక్క నిలుము.

202

వ. అనిన విని కర్ణుండు బ్రహ్మతేజం బజేయంబని విజయుతోడి యుద్ధం బొల్లక
 క్రమ్యుతీయె మఱి శల్యభీమసేనులు పెనంగి మల్లయుద్ధంబు సేయునెడ
 భీముండు భీమబలంబునం బట్టుకొని శల్యుం ద్రెళ్ళవై చిన,

203

ఆ. సెల్లుఁ డట్లు నేలద్రెళ్ళి చెచ్చెర లేచి
 యొడలు దుడిచికొనుచు నొయ్యఁ జనియె
 వానిఁ జూచి నగుచు మానుగా విప్రులు
 భూరిసత్త్వ భీముఁ బొగడి రంత.

204

ఆ. పరశుదాముఁ డొండె హరుఁ డొండె నరుఁ డొండె
 గాక యొరులు గలరె కర్ణు నోర్వ
 బలిమి భీముఁ డొండె బలదేవుఁ డొండెఁగా
 కొరులు నరులు శల్యు నోర్వఁ గలరె.

205

వ. వీ రెవ్వరో యెం దుండుదురో యెఱుంగవలయు నని దుర్యోధనాదు లయిన
 రాజపుత్రులెల్ల విస్మితు లయి యున్న వారలం జూచి కృష్ణుం డిట్లనియె. 206

చ. పరులకు దుష్కరం బయిన భాసురకార్యము సేసి తత్స్వయం
వరమునఁ బిత్తిఁగాఁ బడసె వారిరుహాయతనేత్రఁ గృష్ణ నీ
ధరణీసురాన్వయోత్తముఁడు ధర్మవిధిం జెపుఁడయ్య యింక నె
వ్వరికిని జన్మె వీని ననవద్యపరాక్రము నాక్రమింపఁగన్.

207

వ. వలవ దుడుంగు డని వారించిన నట్లు కృష్ణచేత నివారితు లయి రాజపుత్తులు
దమతమదేశంబులకుం జని రంత భీమార్జునులు బ్రాహ్మణపరివృతు లయి
ద్రుపదరాజపుత్రిఁ దోడ్కొని వచ్చునంత.

208

సీ. ఉత్సవసందర్శనోత్సుకు లై పోయి
కడుఁబెద్దప్రొద్దయ్యెఁ గొడుకు లేల
మనలిరొకొరపుల్ విసువక వైరంబు
గావించు పాపస్వభావు లేటిఁగి
క్రందునఁ జంపిరో యందుల కేవురు
లీలతో నొక్కట నేల యరిగి
రవ్యయుం డయిన వేదవ్యాసువచనంబు
నిక్కంబు గాకుండు నొక్కొ వేల్పు

అ. లార భూసురేకులార మీశరణంబు
కాని యొండుగతియుఁ గాన నాకు
శరణ మగుఁడు సుతులఁ గరుణతో రక్షింపుఁ
డనుచు గుంతి వగచి వనరుచుండె.

209

—:అర్జునుండు ద్రౌపదిం దెచ్చి తల్లికి నివేదించుట:—

సం. 1-182-1

వ. అట్టియవసరంబునఁ దల్లియొద్దకు ధర్మరాజును గవలవారు మున్న వచ్చి
యున్నఁ దదనంతరంబ భీమార్జునులు ద్రౌపదీసహితు లయి చనుదెంచి
మ్రొక్కి మే మొక్కభిక్ష దెచ్చితి మని తల్లికి నివేదించిన నెఱుంగక యప్పటి
యట్లకా వగచి కుంతీదేవి సంతసిల్లి దాని మీ రేవురు నుపయోగింపుం డని
కొడుకుల నియోగించి భువనత్రయరాజ్యలక్ష్మియుంబోలె నున్న యక్కన్ని
యంజూచి లజ్జించి యధర్మభీత యయి ధర్మతనయున కిట్ల నియె.

210

సీ. ఈతన్విఁ దోడ్కొని నీతమ్ము లిరువురు
 ప్రీతి నేతెంచి యీభిక్ష యొప్ప
 గొను మని నాకుఁ జెప్పినను నేవురు నుప
 యోగింపుఁ డంటి నాయు క్తి దొల్లి
 యన్మత మెన్నండుఁగా దనఘ మీ, రెప్పడు
 మద్వచనాతిక్రమంబు సేయ
 రిది లోకమున లేనియది యేమి సేయంగ
 నగు నని చింతాకులాత్మ యైనఁ

తే. దల్లి నూరార్చి వానవతనయుఁ జూచి
 పార్థ నీచేతఁబడయంగఁబడిన దీని
 నగ్నిసన్నిధిఁ బాణిగ్రహంబు నీవ
 చేయు మన ధర్మజనకును జిష్టుఁ డనియె.

211

వ. పెద్దవాఁ డుండ గొండుకవానికి వివాహం బగుట ధర్మవిరుద్ధంబు గావున దీని
 నగ్రమహిషిఁగాఁ బరిగ్రహింపుము మానలువుర యనుమతంబును నిట్టిద
 యనుచున్న యవసరంబున విధిపేరణవశంబున.

212

ఉ. ఆ లలితాంగియందు హృదయంబులు దృష్టులు నిల్చి పాండుభూ
 పాలతనూజపంచకము పంచశరాహతిఁ బొందె నొక్కతన్
 బాలికఁ దొల్లి యేవురకు భామినిఁగా నృజియించి యున్న య
 య్యాలరిబ్రహ్మచెయ్ది పరమార్థముగా కది యేల యొండగున్.

213

వ. ఇట్లు పాంచాలియందు బద్ధానురాగు లయి యున్న తమయేవుర యభిప్రాయం
 బెఱింగి వేదవ్యాసవచనంబులుం దలంచి ధర్మతనయుండు దమ్ముల కిట్లనియె.

214

క. గురువచనస్థితి మనకే
 గురకును నిది పత్ని గాఁ దగుం గావున ని
 త్తరుణిని బరిగ్రహింతము
 తిరముగ గురువచన మొండుదెఱఁ గేల యగున్.

215

వ. అని పలుకుచున్న యవసరంబున.

216

—: శ్రీకృష్ణ బలరాములు ధర్మరాజాదులఁ జూడ వచ్చుట:—

సం. 1-183-2

శా. రాజకీర్తులు వచ్చి కాంచి రనఘల్ రాముండు గృష్టుండు న
య్యాజామీడు నజాతశత్రు నృపలోకరాధ్యు నుద్యద్గుణ
భ్రాజిష్టుం దమమేనయ త్తకొడుకున్ బాలార్కతుల్యోజ్జ్వల
త్తేజున్ భ్రాతృచతుష్కమధ్యగతుఁ గొంతేయాగ్రజున్ ధర్మజున్. 217

వ. కని తమ్మెఱింగించి యతిస్నేహంబున నయ్యుధిష్ఠిరునకుం గుంతిదేవికి
మ్రొక్కి భీమార్జుననకులనహదేవులం గొఁగిలించుకొని పరమనమ్మదరన
పూరింహృదయు లై యున్నవారల కుశలం బడిగి ధర్మరా జిట్లనియె. 218

క. ఒవ్వమిఁ గౌరవులకుఁ గడు
దవ్వయి మఱి విప్రవేషధారులమయి మ
మ్రొవ్వరు నెఱుంగకుండఁగ
నివ్వధమున నున్న నెట్టు నెఱిగితి రీరల్. 219

వ. అనిన నగుచు వాసుదేవుం డిట్లనియె. 220

ఉ. అంబుజమిత్రఁ డంబుదచయాంబరితుం డగుడుం దదీయతే
జంబు జగజ్జనంబులకు శత్యమె కప్పఁగ మీరు గూఢభా
వంబున నున్న మీదగు నవారితతేజము భూజనప్రసి
ద్ధం బగుఁగాక దానిఁ బిహితంబుగ నెవ్వరుఁ జేయనేర్తురే. 221

:—పాండవులవంశాదికము నెఱింగి రమ్మని ద్రుపదుండు

భృష్టద్యుమ్నుం బనుచుట:—

సం. 1-184-3

వ. సకలరాజసమక్షంబున నిట్టి యతిమానుషం బయిన యద్భుతకర్తృం బద్ధునునక
రా కన్యులకు జేయ శత్యంచె యని యెఱింగింతిమి మీవరాక్రమంబ మిమ్ము
నెఱింగించె నధర్మనిరతు లగు ధృతరాష్ట్రదుర్యోధనులు సేసిన లాజెగార
దాహప్రయోగంబువలన విముక్తుల రయితి రింక మీకు లగ్గగు నని చెప్పి బల

దేవసహితుం డయి వానుదేవుం డరిగిన నిట ద్రుపదుండు దన కూతునకు
వరుం డైనవాఁ డెవ్వడో యేవంశంబునవాఁడో వాని చరితం బెట్టిదో యెఱింగి
రమ్మని ధృష్టద్యుమ్నం బనిచిన నతండు భీమార్జునులద్రౌపదుల పిలుందన
వచ్చి తన్నొరు లెఱుంగకుండ నక్కుంభకారగృహంబుననుండి యంత
వృత్తాంతంబు నెఱింగిపోయి ద్రుపదున కిట్లనియె. 222

సీ. అయ్యిద్దఱును గృష్ణ నల్లొప్పఁ దోడ్కొని
చని యొక్క ముదుసలిసాని కపుడు
మ్రొక్కి యక్కన్యను మ్రొక్కించి మఱియొక్క
గౌరవర్ణుఁడు పంపఁ గడఁకతోడ
నలువురు భూసురనాథగృహంబుల
కరిగి బైక్షము దెచ్చి యంత గూడు
నొగిన యయ్యవ్వకు నొప్పించియున్న
నయ్యవ్వయు ద్రౌపది నర్థిఁ బిలిచి

ఆ. బలివిధానములకు బ్రాహ్మణాతిథులకు
నన్నకాంక్ష లైన యధ్వగులకు
నగ్ర మిందుఁ బుచ్చి యయ్యగ్రశేషంబుఁ
జెలువ రెండుపాళ్ళు సేయు మొనర. 223

క. పెడఁదయురంబును నన్నవ
కడుపును ధృఢకఠినతనువుఁ గల యాతనికిం
దడర నొకపాలు పెట్టుము
వడి నాగాయుతబలంబువాఁ డతఁ డబలా. 224

వ. మఱియు రెండగుపా లన్నలుపురకుం బెట్టి తద్బుక్తశేషం బేనును నీవు నుప
యోగింత మని పంచినఁ గృష్ణయు నయ్యవ్వపంచినరూపున నందఱకుం
గుడువంబెట్టి తానును గుడిచి దర్భపూరులు విడిచి యందఱకు వేఱువేఱు
శయనమ్ము లిమ్ముగా రచియించి వానివయి వారల కృష్ణాజినంబులు పఱచి
సుఖశయను లై యున్న వారిపాదంబులకు నుపధానభూత యై శయనించి. 225

ఆ. కఱకుదర్భపూరిపఱపులు భిక్షెన్న
మళన మట్టివారి నతిముదమున
నాదరించెఁ బ్రీతి నాదిగర్భేశ్వరి
యయ్యు నేవగింప దయ్యెఁ గృష్ణ.

226

క. కడవనములుఁ గోలలుఁ గ
ప్పడములు వీరలధనంబు పరికింపఁగ నె
క్కడిదేశికు లని వగవక
మడవక తనుమధ్య నిండుమనమున నుండెన్.

227

సీ. అంత నయ్యేవురు నయ్యి కథ లొప్పఁ
జెప్పుచు మఱి రథసింధురాశ్వ
విషయంబులును సమవిషమమహావ్యూహ
నిర్బేదనోపాయనిపుణవిధులు
నాయుధవిద్యారహస్యప్రయుక్తులుఁ
బలికిరి పలికినబాసఁ జూడ
నత్యుత్తమక్షత్రియాన్వయు లగుదురు
చరితఁ జూడఁగ విప్రజాతు లగుదు

ఆ. నెఱుంగరాదు వారి నీరెండుజాతుల
వార కాని కారు వైశ్యశూద్ర
హీనజాతు లనిన నెంతయు సంతన
మందెఁ బృషతపుత్తుఁ డాత్మలోన.

228

వ. వెండియు వారల నిమ్ముగా నెఱుంగవేడి తనపురోహితుం బుత్తెంచినం
బురోహితుండును బ్రాహ్మణసమూహంబుతోడ వచ్చి పాండవులం గని ధర్మ
రాజునియోగంబున భీమ సేనుచేత నర్హ్యాదివిధుల నర్చితుం డయి
యిట్లనియె.

229

ఉ. మీ కులగోత్రనామములు మిమ్మును నెమ్మి నెఱుంగవేడి చిం
తాకులుఁ డైనవాఁడు ద్రుపదాధిపుఁ డాతనికిం బ్రియంబుగా
నా కెఱిగింపుఁ డింతయు ఘనంబుగ నద్భుతయంత్రమత్స్యమున్
వీకున నటులేసిన సువిక్రము నాతఁడు గోరుఁ జూడఁగన్.

230

వ. అనిన విని నగుచు ధర్మతనయుండు ద్రుపదపురోహితున కిట్లనియె. 231

క. ఇవ్వైహోయస లక్ష్మం

బివ్విల్లు మోపెట్టి నెట్టనేసిన వీరుం

డివ్వనితకు వరుఁ డగు నని

నెవ్వగ మీరాజు చులుకనియమము సేసెన్.

232

తే. అతని నియమించినట్ల యయ్యంత్ర మేసి

యీతఁ డిక్కన్యఁ బడసె నుర్వీకులొద్ద

నేల మమ్ముఁ దా నెఱిఁగెడు నెఱిఁగి యేమి

సేయువాఁ డింక మీపతి నెప్పుమయ్య.

233

క. బలహీనుఁ డైనవానికి

నలవియె మోపెట్టి తివియ నక్కార్యకముం

గులహీనున కకృతాస్తున

కలవియె యాలక్ష్మమేయ నశ్రమలీలన్.

234

—:పాండవులు ద్రుపదమహారాజు గృహంబునకుఁ బోవుట:—

సం. 1-158-25

వ. మీరాజుమనోరథంబు సఫలం బయ్యె వగవ నేల, యనిన ధర్మరాజుపలుకు విని పురోహితుండు వోయి ద్రుపదున కెఱింగించిన ద్రుపదుండు ధృష్ట ద్యుమ్నుం జూచి చాతుర్వర్ణ్యోచితంబు లయిన రథంబులు గొనిపోయి వారలం దోడ్కొని రమ్మని పంచిన వాఁడును నాక్షణంబ పాండవుల పాలికి వచ్చి యీరథంబు లెక్కి మారాజునొద్దకు రం డనినఁ బాండవులు రాజయోగ్యంబు లయి రత్నాంచితంబు లయిన కాంచనరథంబు లెక్కి కుంతీదేవిని ద్రౌపదిని నొక్కరథం బెక్కించి తోడ్కొని ధృష్టద్యుమ్నుతో ద్రుపదరాజనివేశంబున కరుగుదెంచునంత ద్రుపదుండును వారల కనేకవిధంబు లైన వస్తువు లతిక్రీ తిం బుత్తెంచినఁ బరార్థ్యంబు లైన యొండు వస్తువులఁ బరిగ్రహింపక సాంగ్రామికంబు లైన యసిచర్మకార్ముకబాణతూషీరథవరూఢవాణివారణ నివహంబులఁ బరిగ్రహించి తనయొద్దకు వచ్చువారి. 235

సీ. అజినో త్తరీయుల నతిసంభృతబ్రహ్మ

తేజుల సముదితాదిత్యసముల

నాజానులంబిమహాబాహుపరిఘుల

నత్యున్నతాంసుల నతివిశాల

వజ్రుల నవిరళవ్యాయామదృఢకఠి

నాంగుల వృషభాక్షులయినవారిఁ

బాండుకుమారుల భరతవంశేశులఁ

జూచి సుతభ్రాతృ సుహృదమాత్య

ఆ. బంధుజనులతోడఁ బరమవిద్వన్మహీ

సురగణంబుతోడ సోమకుండు

గరము సంతసెల్లె ఘనుల నత్యుత్తమ

క్షత్రివంశ్యవరులఁగా నెఱింగి.

236

వ. మఱియుం దనయొద్దకు వచ్చి యశంకితు లయి క్షత్రియోచితంబులై న మహా
ర్హాసనంబుల నున్నవారల రాజపుత్రిలంగా నెఱింగియు సంశయాపనోదన
పరుం డై ధర్మతనయునకు ద్రుపదుం డిట్లనియె నయ్యా మీరు క్షత్రియులరో
మాయావు లయి క్రుమ్మరుచున్న మంత్రసిద్ధులరొ కాక కృష్ణాపరిగ్రహణా
ర్థంబు దివంబుననుండి వచ్చిన దివ్యులరో యెఱుంగము మాకు సందేహం
బయి యున్నయది మీకలరూ పెఱింగి కాని యిక్కన్య వివాహంబు సేయ
నేర మనిన ద్రుపదునకు ధర్మతనయుం డిట్లనియె.

237

క. క్షత్రియులము పొండుప్రియ

పుత్తుల మేనగ్రజాండ భూనుతులు మరు

త్పుత్తార్జునయము లమలచ

రిత్తులు నలువురును వీ రరిందము లెందున్.

238

వ. వీరు కుంతీమహాదేవు లని తన్నునుం దమ్ములనుం దల్లని నెఱింగించిన ద్రుప
దుం డతిహర్షరసావేశవరవతుం డయి పెద్దయుంబొద్దునకుఁ దెలిసి
యానందజలభరితనయనుం డగుచు నాపుజ్యంబున లాక్షగృహదాహంబువలన
విముక్తుల రయితి రని సంతసెల్లె తద్వృత్తాంతం బంతయు ధర్మతనయువలన

విని ధృతరాష్ట్రుడుర్యోధనుల నిందించి సానుప్రియ భావణంబుల నభీష్టసత్కారంబులను వారిం బూజించి యొక్కనాడు పుత్త్రమిత్రామాత్యబాంధవబ్రాహ్మణపరివృతం డయి ద్రుపదుండు సుఖాసీను లయి యున్న పాండవుల కిట్ల నియె.

239

క. సుత్రామపుత్త్రిఁ డభిజన
పాత్త్రిండు విచిత్రవీర్యపౌత్త్రిఁడు శుభవా
రిత్త్రిం దీ విజయుఁడు మ
త్పుత్త్రికి వరుఁ డయ్యె నెట్టి పుణ్యోదయమో.

240

వ. స్వయంవరలబ్ధ యయిన యిక్కన్యక నర్జునుండు ధర్మవిధిం బాణేగ్రహణంబు సేయువాఁ డనిన ద్రుపదునకు ధర్మతనయుం డిట్లనియె నదియె ప్లేను వివాహం బైనఁ బదంపటి భీమసేనుండు వివాహం బయిన మఱి యర్జునుండు వివాహం బగుఁగాక ముంద రర్జునకుఁ దాణేగ్రహంబు సేయ నెట్లగు ననిన ద్రుపదుండు ధర్మతనయున కిట్లనియె.

241

తే. అట్ల యగునేని యక్కన్య నభిమతముగ
వసుమతీనాథ సీవ వివాహ మగుము
ధర్మమార్గ మెవ్వరికిని దప్ప నగునె
యనిన నాతని కనియె ధర్మాత్మజుండు.

242

వ. ఏన కా దిక్కన్యక నే మేపురము వివాహం బయ్యెద మస్మన్మాతృనియోగం బిట్టిద యది మాకు నలంఘనీయం బనిన విని విస్మితం డై ద్రుపదుం డిట్ల నియె.

243

క. ఒక్క పురుషునకు భార్యలు
పెక్కిం ద్రగు పెండుఁ గలదు పెక్కింద్రకు నా
లొ క్కత యగు పేయుగముల
నెక్కథలను వినియు నెఱుఁగ మెవ్వరివలనన్.

244

వ. నీవు లౌకికవై దికధర్మస్వరూపవిదుండవు ధర్మాత్మజుండవు సీవలుకులు ధర్మవిరుద్ధంబులు నా నోడుదు మయినను లోకంబున నిది యశ్రుతపూర్వంబు

దీని నింక నీవును నేనును గుంతిదేవియును ధృష్టద్యుమ్నుండును విచారించి
యెల్లి నిశ్చయింత మని. 245

—:వ్యాసమహాముని ద్రుపదుని యొద్దకు వచ్చుట:—

సం. 1—186—38

ఉ. ఈహితకార్యసిద్ధి యిది యెట్లాకొ తా సమకూరునంచు సం
దేహముఁ బొంది సోమకయుధిష్ఠిరు బున్నఁ దదీయధర్మసం
దేహనివృత్తిపొంపెఁ జనుదెంచెఁ బరాశరసూనుఁ డాత్మతే
జోహృతసూర్యతేజఁడగుచున్ దిశలెల్ల వెలుంగుచుండఁగన్. 246

వ. ఇట్లు వచ్చిన కృష్ణద్వైపాయనునకుఁ గుంతిదేవియుఁ బాండవులును బాంచా
లుండు నతిభక్తి మ్రొక్కి యమ్మహామునిం గాంచనమణిమయోచ్చాసనం
బున నునిచి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధులం బూజించి యున్న వారల కుశలం బడిగి
హితమధురసత్యసంభాషణామృతరసప్రవాహసందోహంబున నందఱుం బర
మానందహృదయులం జేసియున్న యమ్మునీంద్రునకు ముకుళితకరకమలుం
డయి ద్రుపదుం డిట్లనియె. 247

క. తనవలుకు లోకమెల్ల ను
గొనియాడఁగఁ దగిన లోకగురుఁ డీ యమనం
దనుఁ డే మేపురమును నీ
తనుమధ్య వివాహ మయ్యెదము నని పలికెన్. 248

క. మీ రెఱుఁగనట్టి లోకా
చారము గలదయ్యె తొల్లి చన్న మహాత్ముల్
ధీరమతు లిట్లు సేసిన
వా రెవ్వరుఁ గలరె యా ప్రవచనానుమతిన్. 249

క. విమలమతి యన్యులకు విష
యమె ధర్మాధర్మనిర్ణయము సేయఁగ ది
వ్యమునీంద్ర దీని సువిచా
రము సేయుము ధర్మసంకరము గాకుండన్. 25

వ. అనిన నాద్రుపదునకుఁ గృష్ణద్వైపాయనుసమక్షంబున ధర్మజుం డీ ట్ల
నియె. 251

చ. నగియును బొంకునందు వచనంబు సధర్మపునందుఁ జిత్తముం
దగులదు నాకు నెన్నఁడును ధర్మ వవశ్యము నట్ల కావునన్
వగవక మాకు నేవురకు వారిజలోచనఁ గృష్ణ సీదగుం
దగ దను నీవిచారములు దక్కి వివాహ మొనర్పు మొప్పుగన్. 252

వ. మఱియుం దొల్లి గౌతమి యయిన జటిల యను ఋషికుఁతురు తపఃప్రభావం
బున నేడ్వరుఋషులకు నొక్కతియ భార్య యయ్యె ననియును దాజెయణి
యను మునికన్యక యేకనామంబునఁ బ్రచేతసు లనం బరగిన పదుండ్రకు
నొక్కతియ భార్య యయ్యె ననియును గథల వినంబడు మఱి యట్లుం
గాక. 253

ఆ. గురులలోనఁ బరమగురువు దల్లియ యట్టి
తల్లివచనమును విధాతృకృతము
నన్యధాకరింప నలవియే యనిననం
దొఱకు నిట్లు లనియె ద్రుపదవిభుఁడు. 254

వ. ధర్మసూక్ష్మత నిర్ణయింప మన కశక్యంబు త్రిలోకవంద్యుండు త్రికాలప్రవ
ర్తనవిజ్ఞాననిధి యీ కృష్ణద్వైపాయనుండు విచారించి యెద్ది యానతిచ్చె
నదియ యిప్పుడు కర్తవ్యం బనిన విని యమ్మునివరుండు ద్రుపదున
కి ట్లనియె. 255

సీ. ధర్మతత్వజ్ఞుఁ డీ ధర్మతనూజుండు
ధర్మమార్గం బేల తప్పఁ బలుకు
దేవతామూర్తి యిద్దేవి మాధవి యేల
తా నెఱుంగక యన్యతంబు వలుకు
వీరలపలుకులు వేల్పులమతమును
నొక్కండ కావున నొండు దక్కి
యాయేవురకుఁ గూఁతు నిచ్చి వివాహంబుఁ
గావింపు మఱి దీనికలతెఱంగు

ఆ. వినఁగ నిష్టమేని విను మని ద్రుపదుచే
 యూది యింటిలోని కొనర నరిగి
 తాను నతఁడు నేకతమ యుండి వాని కం
 రయును తెప్పఁ దొడఁగె ధర్మవిదుఁడు.

256

—:ద్రుపదునకు వేదవ్యాసుండు ఇంద్రుడనేన యను

పరివ్రతతథ సెప్పుట:—

సం. 1—100—60

వ. ఇది దొల్లి నాలాయని యైన యింద్రుడనేన యనంబరగిన పరమపతివ్రత మౌగ్గ
 ల్యుం డను మహామునికి భార్య యయి కర్మవశంబున నమ్మునిం గుప్తవ్యాధి
 జాధితత్వగన్ధిభూతకష్టశరీరు వయోవృద్ధు వలిపలితధరు దుర్గంధవదను దుఃఖ
 జీవు నతికోపను విశీర్యమాణనఖత్వచుం బరమభక్తి నారాధించి తడుచ్చిష్టంబు
 కుడుచుచున్న నొక్కనాఁడు.

257

తే. కుడుచునెడ వానిపెనువ్రేలు కూటిలోన
 దునిసివడియున్న వ్రేల్ పుచ్చి తోయజాక్షి
 యేవగింపక యుచ్చిష్ట నిష్టలీలఁ
 దగిలి కుడుచుచున్నంత నత్తరుణి జూచి

258

వ. దానిదయిన పతిభక్తిగుణంబునకు మెచ్చి మౌగ్గల్యుండు వ్రసన్నుం డయి
 నీ కెద్దియిష్టంబు వేఁడు మిచ్చెద ననిన నది యిట్లనియె మునీంద్రా నాకుం
 గామోపభోగేచ్ఛ పెద్ద గలదు నీవునుం దపశ్చక్తిఁ గామరూపధరుండ వయి
 యీ బీభత్సం బగు రూపం బుడిగి మనోహరం బయిన రూపంబునం బంచదా
 విభక్తుండ వయి నన్ను రమియించి కామభోగంబులం దనుపు మనిన నమ్ముని
 దాని కిష్టం బై నవిధంబున నేను దేహంబులు దాల్చి మర్త్యదేవలోకంబులయందు
 బ్రహ్మర్షి దేవర్షి పూజితుం దై సూర్యరథం బెక్కి చని యాకాశగంగాజలంబుల
 నాప్తతదేహం డయి శీతాంశునంకుజాలంబుల వనియించి మేరుకై లాసంబుల
 యందుఁ గ్రీడించుచు ననేకస్థానంబుల ననేకసహస్రవర్షంబులు నాలాయని
 యైన యింద్రుడనేన నుపభోగించి తృప్తుం దై మౌగ్గల్యుండు దాని విడిచి
 ఘోరరసంబు నేసి బ్రహ్మచయుం దై బ్రహ్మలోకంబునకుఁ జనిన నది కామ

భోగంబులం దనియక కాలవశంబున శరీరంబు విడిచి కాశిరా జను రాజన్వికిం
బుట్టి పెరుగుచుం గన్యాత్వమునఁ బెద్దకాలం బుండి తనదొర్భాగ్యంబునకు
నిర్వేదించి పతిం గోరి పశుపతి నుద్దేశించి యుగ్రతపంబు సేయుచు
న్నంత.

259

తే. దానికడకుఁ బ్రత్యేకంబ ధర్మవాయు
వాసవాశ్వినుల్ ప్రీతు లై వచ్చి దాని
నాత్మదేహాంశుజులకు దేహాంతరమునఁ
బిత్తిఁగాఁ గోరి రధికసౌభాగ్యయుక్తి.

260

ప. అదియును గొండొకకాలంబు జలానిలాహార యై కొండొకకాలంబు నిరాహార
యై కొండొకకాలం బేకపాదంబున నిల్చి కొండొకకాలంబు పంచాగ్నిమథ్యం
బున నుండి యత్యుగ్రతపంబు సేసిన నీశ్వరుండు ప్రసన్నుం డయి వరంబు
వేడు మనిన నక్కన్యక నాకుం బతిదానంబుఁ బ్రసాదింపు మని యర్థిత్యం
బున నేనుమాటులు వేడినం గరుణించి యీశ్వరుండు నీకు దేహాంతరం
బున నేవురుపతు లగుదు రనిన నది యిట్ల నియె.

261

ఆ. సతికి నొక్కరుండ పతి గాక యెందును
బతులు పలువు రవుట కతలఁ గలదె
లోకనాథ యిట్టి లోకవిరుద్ధంపు
వరము వడయ నమరవరద యొల్ల.

262

ప. అనిన దానికి రుద్రుం డిట్లనియె.

263

క. నావచనంబున నీ క
య్యేవురుపతులందు ధర్మ వెడపక యుండుం
గావున నిట్టివరం బిం
డివరదళనేత్ర యిచ్చితిని దయతోడన్.

264

ప. అనిన నది యట్లేని నయ్యేవురుపతులయందును బ్రత్యేకసంగమంబునను
నాకుఁ గౌమారంబును బతికుఁజూషాసిద్ధియుఁ గామభోగేచ్ఛయు సౌభాగ్యంబు
నుం బ్రసాదింపవలయు ననిన రుద్రుండు దానికోరినవరంబులెల్ల నిచ్చి

గంగాతీరంబున నున్న యింద్రు నాయొద్దకుం దోడ్కొని రమ్మని పంచిన
వలె యని. 265

క. దక్షేధ్వరమథనునకుఁ బ్ర
దక్షిణపూర్వమున మ్రొక్కి తడయక చని ప
ద్మేక్షణ సహస్రచక్షుఁ బ్ర
తీక్షించుచు నుండె సురనదీతీరమునన్. 266

:—ద్రువదునకు వ్యాసుండు పంచేంద్రోపాఖ్యానంబు సెప్పుట:—
పం. 1—189—1

వ. అట వైవస్వతుండును నైమిశారణ్యంబున సత్ప్రయాగదీక్షింతుం డయి
ప్రాణిహింస సేయకుండుటం జేసి మానవు లప్రాప్తమరణు లయి వ ర్తించు
చున్న దాని నహింసనోపక యింద్రాదిదేవత లందఱు బ్రహ్మపాలికిం జని
భట్టారకా మర్త్యు లమర్త్యు లయి వ ర్తిల్లువా రయిన వారికిని మాకును విశేషం
బెద్ది యని దుఃఖించిన నయ్యమరుల కమరజ్యేష్ఠుం డి ట్లనియె. 267

క. ఎంతకుఁ గృతకార్యుం డగు
నంతకుఁ దీ రంతకును భయంబందక ని
శ్చింతమున నుండుఁ డాతం
డంతము నొందించుఁ దొంటియట్టుల నరులన్. 268

క. ఆవైవస్వతువీర్యము
మీవీర్యముఁ దాల్చి సూర్యమితతేజులు దా
రేవు రుదయింతు రాతని
కావించు విధానమునకుఁ గారణ మగుచున్. 269

వ. అనిన నమరపతిపురోగము లయిన యమరు లెల్ల నమరాపగానమీపంబునకుం
జనునప్పుడు తర్చలలమధ్యంబున నొక్కకన్యక యేర్పడుచున్న దాని కన్నీళ్లు
కనకకమలంబు లయినం జూచి వేల్పులుం దానును విస్మయం బంది యింద్రుఁ
డక్కన్యకయొద్దకుం జని యేడ్చెద వెందులదాన వని యడిగిన నది యింద్రున
కి ట్లనియె. 270

ఆ. నాదురొదనంబు నన్ను నెఱుంగంగ.

వలతయేని యమరవల్ల భండ

నాపిఱుంద రమ్మ నావుడు నప్పు డ

వ్వనితపజ్జ నరిగె వాసవుండు.

271

వ. ఇట్లక్కన్యకపిఱుంద నరుగువాఁడు ముందట హిమవదచలకందరాచరిత
రత్నవేదికాతలంబున సింహాసనాసీనుం డయి తరుణరూపంబున నొక్క తరు
ణితో జూదం బాడుచున్న యాదిదేవునిం గని తరుణుండకా వగచి సురపతి
కరం బలిగి యిట్లనియె,

272

మ. అమితస్థావరజంగమం బయిన బ్రహ్మాండంబు దా నింతయున్
మమతాగోచర మీత్రిలోకములు నన్మద్భాహువజ్రానుపా
ల్యము లే నింద్రుఁడ నిట్టి నన్నుటక లీలన్ జూదమాడంగ ను
త్తమసింహాసన మెక్క నీకుఁ జనునే దర్పించి నాముందటన్.

273

వ. అనిన రుద్రుం డలిగి రౌద్రాకారంబున వానిం జూచి మదీయ క్రీడాసభం
గంబుఁ జేసిన యిద్దుర్మదుం బట్టి తెమ్మని యక్కన్యకం బంచిన నప్పుడు
దానికరస్పర్శనంబున విచేష్టితుం డయి మహీతలంబువయిం బడిన యయ్యిం
ద్రునకు రుద్రుం డిట్లనియె.

274

క. గర్వించి పలికి తగు నీ
గర్వము భుజవీర్యమును బ్రకాశంబుగ నీ
పర్వరవివరము చెర్చి వి
గుర్వింపుము చూత మనిన గోత్రభిదుండున్.

275

సీ. హరువచనమున నాగిరిరాజవివరంబు
గరములఁ బట్టి చెచ్చెర దినేశ
చండమయాఖముల్ రెండువిధంబు లై
యుండంగఁ దెర్చి యాఖండలుండు
దనయిట్టివారల ఘనశరీరుల నందు
నలుపుర నన్యుల వెలయఁ జూచి
యే నిట్టు లేలొకో యేనుప్రకారంబు
లయితి నిం దనుచు చిన్మయముఁ బొంచి

ఆ. యున్నఁ జూచి హరుఁడు గ్రన్న నయ్యింద్రుల
నేవురను మహానుభావ మెనఁగ
మనుజయోనిఁ బుట్టుఁ డని పంచె గీర్వాణ
హితము సేయుపొంపె మతిఁ దలంచి.

276

వ. వారలు ధర్మానిలశక్రాశ్వినలు దమకు నాధారతర్తలుగా ధర్మజభీమార్జున
సకులసహదేవు లనంగాఁ బుట్టిరి కమలభవప్రముఖనిఖిలసురగణప్రార్థితుం
డయి నారాయణునితాసితకేశద్వయంబు బలదేవవాసుదేవు లై దేవహితార్థం
బుద్భవించిన నందు వాసుదేవుండు వారలకుఁ గార్యసహాయుం డయ్యె నయ్యిం
ద్రుల కేపురకును నేరపత్నిగాఁ దపంబు సేసి శ్రీమూర్తి యయిన యాజ్ఞ సేని
యొక్క వేదిం బుట్టె నమ్మవేని వీరల పూర్వదేహంబులఁ జూడు మని గృష్ణ
ద్వైపాయనుండు ద్రుపదునకు దివ్యదృష్టి యిచ్చి చూపిన.

277

ఉ. చారుమణీప్రభావటలజాలవిచిత్రకిరీటమాలికా
భారములన్ నముద్యదినపాపకవర్జములన్ సువర్ణ కే
యూరవిభూషణావళుల నొప్పుచునున్న తదీయ దేహముల్
ధీరుఁడు సూచెఁ దాళనమదీర్ఘతఁ బొల్పినవాని నేనిటిన్.

278

వ. మఱియు సకలలావణ్యమూర్తి యై వారల కేపురకుఁ బత్నిగాఁ దపంబు సేసిన
యక్కన్యకపూర్వదేహంబును జూచి విస్మితుం డయి హర్షించియున్న
ద్రుపదునకు వెండియుం గృష్ణద్వైపాయనుం డిట్లనియెఁ బొల్లి నితంతుం
డను రాజుర్వికొడుకు లనంతబలవరాక్రములు సాల్వేయశూరసేనశ్రుతసేన
బిందుసారాతిసారు లనువా రేపురుం బరస్పరస్నేహవినయంబుల నతిప్రసిద్ధు
లయి పెరుఁగుచు నొకనరపతికన్యక నజిత యను దాని స్వయంవరంబునఁ
బడసి వివాహం బయి,

279

క. కాంతివిశేషవిలాసా
నంతశ్రీఁ దనరు నజితయం భనములు నై
తంతువు రేపురుఁ బడసిరి
సంతానము పేటుపేట నక్రమం మెనఁగన్.

280

ప. తొల్లింటి మహాత్ములయందును నిట్టిచరిత్రములు గలవుం గావునఁ బాండవుల
 కేపురిని ద్రౌపదిని గ్రహించునఁ బాణిగ్రహించు నేయింపు మిది మనచేసిన
 యిది గాదు తై వాధిష్ఠితం బని ద్రుపదు నొడంబటిచి కుంతయుఁ బాండవులు
 నున్నచోటికి ద్రుపదసహితుల డయి గృష్ణద్వైపాయనుండు పెచ్చి యుధిష్ఠిరున
 కిట్లనియె.

281

—: ద్రౌపదీవివాహమహోత్సవము:—

సం. 1-190-5

ఆ. నేడు పుణ్యదినము నెమ్మిటో రోహిణి
 యుట్టి డయి శశాంకు దుస్సవఁడు
 మంత్రపెంతముగఁ గ్రమంబున నేపురుఁ
 బెండ్లి యగుఁడు పృష్ఠ ప్రీతితోడ.

282

ప. అని నిశ్చయించి పంచినం బాండాలపతియును గరం బనురాగంబునఁ బురం
 బష్టకోతినంబు నేయించి సమారబ్ధివివాహమహోత్సవం డయ్యె నంత నిరం
 రిరీప్రిమురికిడకో స్తంభకుంభత్సంధృతి నవాహ్లాశ్వత్థపల్ల వమాలాలంకృతద్వార
 తోరణంబులను జందనోదకసంసి త్తప్రాంగణరంగవల్లీకృతకర్పూరమౌక్తిక
 ప్రవరంబులను గొతుకోత్సవమంగళశృంగారవారాంగనావ్రవ ర్త్యమాన స్వని
 యోగవిప్రత్యంబులను నుత్సవనందర్శనాగతానేకరాజన్యసుహృద్బాంధవ
 బ్రాహ్మణసంకులంబుననుం జేసి యొప్పుచున్న ద్రుపదరాజమందిరంబునం
 బూర్వోత్తరదిగ్భాగంబున విచిత్రనేత్రవివరవిలాసము త్తమౌక్తికకుసుమ
 మాలాలంబనాభిరామంబును సమీచినచీనాంకురవిరచిత స్తంభవేష్టనంబును
 బ్రత్యుగ్రపల్ల వశాల్యక్షతాంచితకాలచనపూర్ణ కలశోపశోభితంబును లాజాంబు
 సంపూర్ణ సౌవర్ణ పాత్రనవసౌరభటహువిధపుష్పసమితుక్కుశాశ్మశమ్యాభిరమ్యు
 యును సమగోమయశ్యామమరిరిమణిప్రభావటలవిలి వ్రహీరణ్మయవేదీమధ్య
 సమద్భాగ్నిపరిడమంపిరంబును సర్వాలంకారసుందరంబు నయిన వివాహమంట
 పండునటం బని నిజపురోహితుం డయిన భౌమ్యుం డాదిగా సనేకవిద్వన్మహీ
 మునిసహంబుతోఁ గలం బొప్పి.

283

సీ. అనఘులు కృతమంగళాభిషేకులు ధృత
 సముచితవేషప్రళస్తరత్న
 భూషణుల్ కొరవపుంగవు లేవురు
 నేతెంచి రంతఁ బూర్ణేందువదన
 యధికవిదగ్ధపుణ్యాంగనావిరచిత
 లలితప్రసాధనాలంకృతాంగి
 కమలాక్షి కమనీయకాంతాసహస్రంబు
 తోఁ జనుదెందె నాద్రువదతనయ

ఆ. భూరిభూసురేంద్రపుణ్యాహరవమును
 మంగళప్రగీతమధురరవము
 వివిధతూర్యవేణువీణారవంబును
 విస్తరిల్లె దిశలవిభవయు క్తి.

284

క. వితతప్రదక్షిణా వ
 త్రితదీప్తశిఖానలమున ధృతి వేల్చెఁ బురో
 హితుఁ డగు ధౌమ్యుఁడు బుధన
 మృతుఁడు వివాహప్రయుక్తమంత్రాహతులన్.

285

ప. ఇట్లు వేల్చి ముందట దర్మపుత్రునకు ద్రుపదరాజపుత్రిం బాణిగ్రహణంబు
 సేయించి తొల్లి యేవురకు వివాహంబు సేయునప్పుడు కన్యాత్వంబు దూషి
 తంబు గాకుండ నీశ్వరువరంబునం గౌమారంబు వడసిన యక్కన్యకం గ్రమం
 బున భీమార్జుననకులసహదేవులకుం బాణిగ్రహణంబు సేయించెను. 286

తే. జనులయాశీరవంబును జదలఁ దివురు
 దేవదుండుదినాదంబు వివ్యగంధ
 మందగంధవహామోదమానకుసుమ
 వృష్టియును మహాముదముతో విస్తరిల్లె.

287

ప. అని వై శంపాయనుండు జనమేజయునకుం జెప్పె నని.

288

అశ్వాసాంతము

క. విద్యావిలాసపార్థివ

విద్యాధర నిఖిలరాజవిద్యానిధి శీ

తద్యుతివిశదయశఃప్రస

రద్యోతితనర్వలోక రాజమహేంద్రా.

289

స్వాగతము. రాజరాజ గుణరాజిత రాజ

త్తేత రాజకులదీప విశిష్టాం

భోజమిత్ర నృపపూజిత

పాదాంభోజ భూవినుత పుణ్యవరేణ్యా.

290

గద్యము

ఇది సకలసుకవిజనవినుత నన్నయభట్ట ప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునం

దాదిపర్వంబున ధృష్టద్యుమ్నుద్రౌపదీసంభవకథనంబును గృష్ణద్వైపాయన

సందర్శనంబును గంగాతీరంబున సంగారవర్ణ నర్జునుండు జయిం

చుటయుఁ దాపత్యవసిష్టార్యోపాఖ్యానంబును ద్రౌపదీ

స్వయంవరంబును బించేంద్రోపాఖ్యానంబును

ద్రౌపదీవివాహంబును నన్నది

సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆదిపర్వము-అష్టమాశ్వాసము

క. శ్రీవిభవనిత్యనిలయ ద

యావర్ణితధారుణీసురాన్వయ వేంగీ

భూవల్లభ నిఖిలజగ

త్వావనశుభచరిత భావభవనిభసుభగా.

1

—:పాండవులు ద్రుపదురాజు పురంబున నిష్ఠోపభోగంబు

లనుభవించుచు సుఖం బుండుట:—

సం. 1—109—25

వ. అక్కడకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పెనట్లు పాండవులేపురకుం
బాంచాలిం బరమోత్సవంబున వివాహంబు సేయించి ద్రుపదుం డయ్యేపురకు
వేటువేట యనర్ఘ్యమణిఖచితంబులైన యాభరణంబులను నవరిమితంబులైన
యర్థరాసులను సౌవర్ణంబులయిన శయ్యాసనపరికరంబులను నూతనేసి భద్ర
గజంబులను నూతనేసి కాంచనరథంబులను వేయేసి కాంభోజహయంబులను
పదివేపురేసి వరపస్త్రాభరణభూషితు లగు దాసదాసీజనంబులను నూతనేసివేలు
పాడిమొదవులను నగ్నిసాక్షికంబుగా నరణం బిచ్చిన.

2

క. చతురుదధీవలయనిఖిల

క్షితితలసామ్రాజ్యలక్ష్మికిని మూలం బై

నతి యాజ్ఞ సేవి పతులకు

నతిముద మొసరించె దుల్య మగు శుశ్రూషన్.

3

సీ. కోడలియు త్తమగుణముల కెంతయు

సంతోషమునఁ బొంది కుంతిదేవి

లలితాంగి హరియందు లక్ష్మిని మఱి చంద్రు

నందు రోహిణి నింద్రునందు శచిని

నవ్వసిష్టమునీంద్రునం దరుంధతిఁ బోలి
 సుందరి నీపతులందుఁ బ్రీతిఁ
 బతిభక్తి యొప్పు నవత్యంబుఁ బడయుము
 గురువృద్ధబాంధవాతురవిశిష్ట

ఆ. జనుల సతిభిజనుల సతతంబుఁ బూజింపు
 మన్నదానమున ధరామరేంద్ర
 వరులఁ దనుపు మఖిలవసుమతీప్రజకెల్లఁ
 గరుణ గలుగు మమ్మ కమలనేత్ర.

4

ఉ. పూని పరాక్రమం బెసఁగ భూతలనాథుల నోర్చి వీరు లై
 యీ నవఖండమండితమహీతలమేలుచు నీపతుల్ పయో
 జానన రాజసూయమఖి మాదిగ నధ్వరపంక్తి సేయుచో
 మానుగఁ బత్ని వీ వగుము మానితధర్మవిధానయుక్తితోన్.

5

క. ఇందీవరలోచన నీ
 యం దే నభినందితాత్మ నై నట్టులు నీ
 నందనులయందుఁ బొత్తులఁ
 యందును నభినంద్య వగుమ యని దీవించెన్.

6

వ. అట వాసుదేవుండు ద్రౌపదిని బాండవులేవురు వివాహం బగుట విని సంతసిల్లి
 వారేవురకు వజ్రవైడూర్యమరకతమౌక్తికవిభూషణంబులును నానాదేశవిచిత్ర
 వస్త్రంబులును ననేకకరితురగరథరత్నశిఖికావిలాసినినివహంబులుబుత్తెంచిన.

7

చ. విలసితరాజ్యలీలఁ బరవీరభయంకరు లై గుణంబులన్
 వెలయుచుఁ బాండవుల్ విదితవిక్రము లుండుటఁ జేసి దేవతా
 దులవలనన్ భయంబు ద్రుపదుం డెఱుఁగండ తదీయదేశముల్
 దలరక యొప్పె రోగభయతస్కరచామరవర్జితంబు లై.

8

—:చారులవలన పాండవుల యభ్యుదయమును విని
 దుర్యోధనుఁడు నిర్వేదించుట:-

సం. 1-19-11

వ. ఇట్లు పాండవులు ద్రుపదుపురంబున నఖిలరాజ్యవిభవనమన్వితు లయి యొక్క
 సంవత్సరం బుండునంత నంతయు నెఱింగి దుర్యోధనగూఢచారు లరిగి కర్ణ

దుశ్శాసనసౌఖ్యసోమద త్తపరివృతం డయి యున్న దుర్యోధనునకు. మ్రొక్కి
యి ట్లనిరి.

9

సీ. కర్ణశల్ముఖమొదల్ గాగల భూపతు
లత్యంతబలవంతు లత్తువేడు
బుద్ధతుల్ మోపెట్ట నోపనిచాప ము
శ్రమమున మోపెట్టి చదలఁ దిరుగు
నయ్యంత్ర మేసి మీయందఱముందరఁ
గృష్ణఁ దోడ్కొని యొక్క కృష్ణవర్ణుఁ
డెక్కటిరణములో నేపునఁ గానీను
నోడించి జయలీల నున్నయాతఁ

ఆ. డర్జునుండు మఱి మహాబాహుబలమున
శల్ముఖ ద్రైశ్య వైచి శత్రువరుల
నెల్లదల్లడిల్ల నెగచినయాతండు
భీమసేనుఁ డమితభీమబలుఁడు.

10

చ. అనిమొన నట్లు దాకిన మహారథులన్ ధృతరాష్ట్రరాజునం
దనుల బలాధ్యులన్ దళితదర్పులఁ జేసినవారు ధర్మనం
దనయము బుగ్రవీరు లని తద్విధ మంతయు నేర్పడంగఁ జె
ప్పిన విని కౌరవప్రభుఁడుఁ బెల్కుటి తద్దయు దుఃఖితాత్ముఁ డై.

11

వ. అక్కట పురోచనుం డొక్కరుండ లక్కయింట చగ్గుం డయ్యెం గాకేమి
దైవానుకూల్యంబు లేక మానుషం బెంత యయ్యు నేమి సేయుఁ బాండవు లేమి
దైవసంపన్నులై రో యని వగచి యాయవనరంబున ద్రువదు భేదించి పాండ
వుల నుత్పాదింపవలయు నె ట్లనిన.

12

ఉ. యాదవవృష్టిభోజవరు లందఱుఁ బాండవపక్షపాతు ల
చ్చేదివిభుండు వారలన చేకొనువాఁ డగు వీర లెల్ల నా
త్మోదయవృద్ధిపొందెను దదున్నతిఁ గోరుదు రట్లుగావునన్
భేదము సేయఁగా వలయుఁ బెల్చిన యందఱుఁ గూడకుండఁగన్.

13

వ. అని దుర్యోధనుండు పాండవపాంచాలవిభేదనోపాయంబుఁ జింతించుచుండె
 నంత విదురుండు పాండవాభ్యుదయంబును బాంచాలీస్వయంప్రసరంబును దుర్యో
 ధనాదులు భగ్నుదర్పు లగుటయు విని సంతసిల్లి పాండవులు ద్రుపదరాజపుత్రి
 బెండ్లి యై ద్రుపదుపురంబున సుఖం బున్నవా రని ధృతరాష్ట్రాకుం జెప్పిన
 నతం డిట్లనియె.

14

అ. యజ్ఞ సేనుకూతు నభిజాత నారని
 యజ్ఞ వేదినుదిత యయిన దాని
 ననఘవిధి వివాహ మయి పాండునందనుల్
 మిగుల మిత్రబలసమృద్ధు లయిరి.

15

క. కొడుకులయభ్యుదయము విని
 కడునంతన మయ్యె నిపుడు కౌరవకుల మే
 ర్పడ వెలుఁగె నెల్ల రాజుల
 నొడిచిన భుజవీర్యమున మహాత్మాహమునన్.

16

వ. అని విదురునకు మనఃప్రియంబుగాఁ బలికి యంతఃపురంబునకుం జని యంత
 స్తాపం బేర్పడకుండ నుండునంతఁ గర్ణదుర్యోధనులు ధృతరాష్ట్రపాలికిం
 జని యిట్లనిరి.

17

—దుర్యోధనుఁడు తండ్రితోఁ జాండవపాంచాల
 విభేదనోపాయంబు నాలోచించుట:—

సం. 1-19-25

క. రేయును బగలును విదురుఁడు
 నీయొద్దన యునికిఁ జేసి నేరము పలుకన్
 మాయిష్టం బెఱిఁగింపఁగ
 భీయుత యెడఁగంటి మిన్నిదివసంబులకున్.

18

క. విదురుఁడు పాండవహితుఁ డని
 మొదలన యెఱిఁగియును నతివిమోహంబున న
 వ్విదురుపచనంబ నిలుపుడు
 హృదయంబున నతఁడు పెద్దయిష్టఁడు మీకున్.

19

వ. అనిన వారలకు ధృతరాష్ట్రం డిట్లనియె.

20

పీ. పలుకులఁ జెయ్యులఁ బాండవులకుఁ బ్రీతి
గలయట్ల యుండుదుఁ గాని నాదు
హృదయంబు విదురున కెన్నండు నెఱిగింప
నేను మీతలఁచిన యిన్విధంబ
తలఁచుచు నుండుదు దైవసంపద గల
వారలఁ బాండవవరుల నేమి
సేయఁగ నగు నెద్ది చెప్పుఁ డిష్టం బింక
ననిన విచిత్రపీఠ్యాత్మజునకు

ఆ. దుష్టచేష్టితుండు దుర్యోధనుం డిట్లు
లనియెఁ జిత్తగింపు మవనినాథ
పాండురాజసుతులఁ బాంచాలపతియొద్ద
నుండకుండఁ జేయు టుచిత మిప్పుడు.

21

వ. అది యెట్లనినం బుత్త్రమిత్త్రజాంధవ బలసంపన్నుం డైన ద్రుపదునొద్దఁ
బాండవు లుండువా రైన వారలం గృష్ణబలదేవులు యదువృష్టిభోజాంధక
వర్గములతో వచ్చి కూడిన నెవ్వరు సాధింపనోపరు గావున వెడసేయక ద్రుప
దుండు పాండవుల విడుచునట్లుగా భేదింతు మొందె వలను గలవారలం బంచి
కౌంతేయమాద్రేయులను దమలో విరక్తు లగునట్లుగాఁ జేయింతు మొందె నతి
లలితప్రమదాజనంబులఁ బ్రత్యేకంబ యేవురకుం బ్రయోగించి ద్రౌపదివలనన
విరక్తిఁబుట్టింతు మొందె నేవురకు నొక్కతయ యా లగుట కష్టంబని ద్రోవదిఁ
బాండవులవలన విగతస్నేహఁ గావించు మొందె నుపాంశుప్రయోగంబుల
భీము వధియించి తక్కినవారల బలహీనులం జేయుదము.

22

ఆ. గాడ్పుచూలి పిఱుఁడు గావంగ నర్జును
నోర్వ నమరు రైన నోప రాజి
నతఁడు నిహతుఁ డగుడు నశ్రమంబున
బార్లు నొక్కరుండ కర్ణుఁ డోర్వనోపు.

23

వ. ఈ యుపాయంబులలో నెయ్యది యుచితంబును నవగతదోషంబును నదీర్ఘ
సూత్రంబును నగు నట్టిదానిం జెచ్చెన ననుష్ఠించునది యనినఁ గర్తుం
డి ట్లనియె. 24

సీ. ఆర్యవృత్తుండు రాజాస్వయసమ్మతుఁ
డభిమతసంబంధుఁ డయిన వాఁడు
గుణవంతు లగుచున్న కొడుకులు గలవాఁడు
పాంచాలుఁ డేల యప్పొందుసుతుల
వినయసంపన్నుల విడుచువాఁ డగు మఱి
పాండునందను లేకపత్నియంద
కరమనురక్తులు గావునఁ దమలోన
నేల భేదిల్లుదు రెన్నఁ డయ్య

ఆ. నొక్కసతికిఁ బతులు పెక్కండు రగుటిది
సతులకోర్కిగాన యతివ కృష్ణ
సుందరాంగి వారియం డేల యవకృ
యగు మనోముదంబుఁ దగులుఁగాక. 25

వ. మఱి భీమసేనుండు డొల్లి మీచేసిన యుపాంశువధల నేమి యయ్యె నింపను
నట్ల కావున నీయుపాయప్రయోగంబులన్నియు నుడిగి యిప్పుడ పాండవుల
యందు విక్రమంబు ప్రయోగించుట కార్యంబు. 26

చ. ఘన మగు విక్రమంబునన కాదె జగత్త్రికయంబుఁ బాకా
ననుఁడు జయించె భూరలము సర్వము మున్ భరతుండు విక్రమం
బునన జయించె విక్రమము భూరియశఃప్రియు లైన రాజనం
దనులకు సర్వసాధనము ధర్మపు శత్రునిబర్హణంబులన్. 27

వ. కావునఁ జతురంగబలసాధనసన్నద్ధుల మయి యుద్ధంబునం బాంచాలు భంజించి
పాండవుల నొండుగడ నుండనీర తోడ్కొని తెల్ల మనిన గర్జ పలుకు
లాకర్ణించి ధృతరాష్ట్రం దిది యకార్యం బగు నయినను మతిమంతులతో
విచారించి చేయుద మని భీష్మద్రోణవిదురశల్యకృపాశ్వత్థామసోమదత్తాదులం

చ. బహుగుణ ము త్తమో త్తమము పథ్యము ధర్మ్యము సాధుసమ్మతం
బహితబలప్రమాధి విఫలార్థయురం బగుటన్ భవత్పితా
మహావచనంబుఁ జేకొనుము మానుగ వారలతోడ నీవు ని
గ్రహ మొనరింప నేమిటికిఁ గౌరవ సౌఖ్యుల కర్ణశిక్షలన్.

34

మ. విలసద్ధర్మ విశుద్ధవృత్తులు పయోపృథ్వీ కుశాగ్రీయ బు
ద్ధులు మధ్యస్థులు కార్యనిర్ణయసమర్థుల్ మానమాత్సర్య దూ
రులునాఁ జాలిన వారి పల్కులకు వైరుద్ధ్యంబు గావించు న
జ్ఞులు భూనాథున కావులున్ సఖులు నై శోషింతు రత్యంతమున్.

35

చ. తనరుచు దైవయుక్తిమెయి ధర్మపు సర్వముఁ దప్పకున్న య
య్యనములపైతృకం బయినయంశము మిన్నర వజ్రపాణికి
ననుగొనఁ బోలినయ్య కురునందన పాండురసూజు లున్న వా
రని విని వారికిం దగు ద్రియం బొసరింపరయ్యు ధర్మవే.

36

వ. వారితో నిగ్రహించుట కార్యంబు గాదు కావునఁ జాండవద్రువదధృష్టద్యుమ్న
కుంతీద్రౌపదులకుఁ బ్రియపూర్వకంబున నుచితభూషణాంబరావళులు వేటువేట
యిచ్చిపుచ్చి పాండవుల నిందులకుఁ దోడ్కొని వచ్చువారుగా దుశ్శాసనవికర్ణ
ప్రభృతుల సమకట్టి పంపుమనిన ద్రోణపక్షకు లనకర్ణించి కర్ణుం డిట్లనియె. 37

తే. ముదుసఖులు దమ కిమ్ముగాఁ జదివికొండ్రు

గాక పతులకు హిత మగు కర్ణ మేల

యొలసి చెప్పుదు రహితులఁ గలపికొనుట

ర్ము వని రిది నయవిరుద్ధంబు గాదె.

38

వ. మంత్రులు దమతమ బుద్ధిదోషంబుల నెట్లునుం బలుకుదురు వారల సాధు
త్వంబును నసాధుత్వంబును నెఱుంగవలయు నెట్లనినఁ దొల్లి నితంతు వను
మగధరాజు వికలేంద్రియవర్గుం డయి శ్వాసమాత్రంబ తక్కి రాజ్యతంత్రం
బునం దనమర్థం దై యున్న నాతనిమంత్రి యేకప్రభానుం డయి రాజ్య
తంత్రంబెల్లఁ దనవశంబ యగుటం జేసి వాని నవమానించి తదీయరాజ్య
విభవం బెల్లఁ జేకొనియె వాడును విక్రమహీనుం డయి రాజ్యంబు గోల్పు
డియెం గావున మంత్రులు హితులపోలే నుండి యహిరం బావరింతురు మీ

యిద్దఱపలుకులు మాకుంజూడ నహితంబు లనిన నలిగి వానికి ద్రోణుం
డిట్లనియె. 39

క. ఉడుగక యే మహితముఁ బలి
కెడువారము నీవు హితవుక్రియ గొనఁగాఁ బ
ల్కెడు వాఁడవు మాకంటెను
గడుహితుఁడవు నీవ కావె కొరవ్యులకున్. 40

క. నీ కఱపుల నిక్కురుకుల
మాకులతల బొందు లేమి యాశ్చర్యము పొ
మ్మాకృతులు గానివారల
వాకులు శిక్షలు నుపద్రవంబుల కావే. 41

వ. అనుచున్న సమయంబున నయ్యిద్దఱ వారించి విదురుండు ధృతరాష్ట్రున
కి ట్లనియె. 42

పీ. ధర్మార్థవి త్తముల్ తథ్యవాదులు వయో
ప్రృద్ధులు మధ్యస్థవిమలమతులు
ద్రోణగాంగేయులు దురితవిదూరులు
ని న్నెద్ది గఱపిరి నెమ్మతోడ
దానిన చేయుట ధర్మపు వారల
కంటె హితుల్ సీకుఁ గలరె యొరులు
దుర్యోధనుండును దుశ్శాసనుండును
గర్జుండు శకునియుఁ గరము బాలు

ఆ. రెఱుంగ రిదియు ధర్మ విధి యధర్మం బని
యట్టివారిపలుకు లాచరించి
వినక పొండుసుతుల వేగ రావించి వా
రలకుఁ బ్రీతి సర్థరాజ్య మిమ్ము. 43

మ. తమకుం దార యజ్ఞేయు లెవ్వరికి దోర్దర్పంబునన్ దానిపై
శమితారాతిబలుండు వారలకుఁ బాంచాలప్రభుం దీష్ట ను
ట్టము దానయ్యెఁ దదార్పణం డయిన భృష్టద్యుమ్నుడున్ వారితో
సమవీర్యుం డొడఁగూడె నిష్టసఖుఁ డై సంబంధబంధంబునన్. 44

మ. బలదేవాచ్యుతసాత్యకుల్ దమకు నొప్పన్ మిత్రులుం గూర్పు మం
త్రులుఁగా దైవము మానుషంబుఁ గల నిత్యుల్ సీకు దుర్యోధనా
దులఁబంతుం గడుభక్తు లెంతయు విసీతుల్ పీరు లప్పొందువు
త్రులు నీపుత్రుల కారె వారిఁ దగునే దూరస్థులం జేయఁగన్. 45

ఉ. ఆహవభూమిలోనఁ బరమార్థము పార్థుఁడు వైరివాహినీ
వ్యాహము వ్రచ్చుచోట మఘవుండును వానికి మార్కొనంగ ను
త్సాహము సేయఁడన్నలఘుసారుల ధీరుల సాహసుల్ నిరు
త్సాహులు ద్రోహు లై యెదిరి చత్తురొ మందురొ మానవేశ్వరా. 46

ఉ. ఆయతబాహుఁ డాతనికి నగ్రజుఁ డగ్రణి పోరులందు నా
గాయతసత్త్వఁ డుద్ధృతయుగాంతకృతాంతనిభుండు భీముఁ డ
వ్యాయుజనవ్యసాచుల నవార్యబలోన్నతిఁ బోలుచున్న మా
ద్రేయు లజేయు లెవ్వరికి దేవసముల్ సమరాంతరంబునన్. 47

క. తమ్ములయట్టుల తనకు వ
శ మ్మయి ధర్మువును ధృతియు సత్యముఁగారు
జ్యమ్మును నొప్పఁగఁ బేర్చి ని
జమ్ముగ మను ధర్మజున కసాధ్యము గలదే. 48

వ. వారల బలవరాక్రమంబు లెల్లవారికి దృష్టపూర్వంబుల యట్టివారితోడ విగ్ర
హంబుసేయు దుర్బుద్ధులుం గలరె నీపుణ్యమ్మున నమ్మహాత్ములు జననీనహీ
నంబు లక్కయింట బ్రతికిరి నీయందుఁ బురోచనదగ్గం బయిన దుర్యశఃవం
కంబుఁ బొండవానుగ్రహాలంబులం జేసి కడిగికోణము దుర్యోధనాపరాధం
బున నఖిలమహీప్రజకు నపాయం బగు నని తొల్లియు నీకుం జెప్పితి నట్లుగా
కుండ రక్షింపు మనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు విదురున కిట్లనియె. 49

క. నీవును భీష్ముఁడు ద్రోణుఁడు
భూవినుత విశుద్ధధర్మబుద్ధుల రగుటన్
మేవచనమున రివజ్ఞుల
గావింపఁగ నంత కార్యగతి మూఢుఁడనే. 50

—:పాండవులను దోడ్తేర ధృతరాష్ట్రుండు విదురునిఁ బంపెటః—

సం. 1—198—3

వ. మీపంచినవిధంబున నప్పాండవుల కర్ధరాజ్యం బిచ్చెద నని భీష్మవిదుర ద్రోణాదు లయిన బాంధవప్రధానులయు దుర్యోధనాదు లయినపుత్త్రులయు నమక్షంబున నిశ్చయించి యన్నడ పాండవులం దోడ్తేర విదురుం బంచిన నాతండును ధృతరాష్ట్రశాసనంబున ద్రుపదుపురంబునకుం జని పుత్త్రభ్రాతృ పరివృతుం డై యున్న ద్రుపదుని వాసుదేవసహితు లై యున్న పాండవులనుం గాంచి ధృతరాష్ట్రుండు పుత్తైంచిన వివిధరత్నభూషణాదుల వేలువేట యిచ్చి తానును వారిచేతఁ బ్రతిపూజితుం డై కేశవపాండవసమక్షంబున విదురుండు ద్రుపదున కిట్ల నియె.

51

మ. అభిజాతుండవు ధర్మశీలుఁడవు నీయందైన సంబంధ మిం దభిరమ్యం బనురూప మిష్టమని సౌహార్దంబునన్ జాహ్నువీ ప్రభవుండున్ ధృతరాష్ట్రుండుం గృపుఁడుఁ గుంభప్రోద్భవుండున్ యశో విభవాల్లంకృతసంతనంబు వడి రుర్వీవంద్యు లిష్టంబునన్.

52

ఉ. తల్లియుఁ బుత్త్రులేవురు నుదాత్తమతుల్ దమయొద్ద వాసినం దల్లడమంది యందఱును దద్దయు దుఃఖితచిత్తు లైరి నీ యల్లురఁ బాండుపుత్త్రులఁ బ్రియంబునఁ జూడఁగఁ గోరుచున్న వారెల్లజనంబులుం గురుకులేశ్వరుఁ దాదిగ బంధువర్గమున్.

53

క. గురుగుణయుతు లగుకొడుకులఁ గురుకులము వెలుంగ నయిన కోడలిఁ గృష్ణం బరమపతివ్రత గొంతిని గరుణను రాఁబనిచె రాజు గజపురమునకున్.

54

వ. సీచేత ననుజ్ఞాతు లై కాని వీరలు రానేరరు గావున వీరలం బుత్తైంచునది యనిన విదురునకు ద్రుపదుం డిట్ల నియె.

55

చ. విభతేజః దైన ధృతరాష్ట్రుడు పంపగ నీవు కార్యగో
రవమున వచ్చినప్పుడ తిరంబుగ వీరికి నిష్టనిధి దా
నవు టది యేమి నందియమె యంబుజనాభుడు నీవుఁ బాండవ
ప్రవరుల కెల్లప్రొద్దును శుభంబ తలంతురు కాదె నెమ్మితోన్. 56

క. నీవును ద్రోణుండును వసు
దేవతనూజుండు భీష్మధృతరాష్ట్రులు న
ద్భావమున నెద్ది సేయం
గా వగచితి రది హితంబ కా కొం డగునే. 57

వ. అనిన వాసుదేవుం డి ట్లనియె. 58

క. ఎవ్వరును నేమిసేయుదు
రివ్వెదురుఁడు పాండవులకు హిత మొనరింపన్
నెవ్వగ నొండు దలంపకుఁ
డివ్వీరుల కగు నభీష్ట మిది మొదలుంగాన్. 59

వ. అనిన నందఱకు ధర్మనందనుం డిట్లనియె. 60

క. కురుముఖ్యులు ధృతరాష్ట్ర వి
దురభీష్ములు గురులు మాకుద్రుపదప్రభుఁడున్
గురుఁడు మురాంతకుఁడు జగ
ద్గురుఁ డిందఱమతమునను నగున్ శుభయుక్తుల్. 61

—:పాండవులు హస్తీపురంబునకు వచ్చుట:—

సం. 1—199—10

వ. అని యుధిష్ఠిరుండు వారియనుమతంబు వడసి తమ్ములు దాసును హస్తీపురం
బునకుఁ బోవ నిశ్చయించి ద్రుపదు పీడ్మొని ప్రయాణోన్ముఖుం డయ్యె
విట్లు విదురుండు పాండవులఁ గుంతీదేవినిం దోడ్మొని వాసుదేవధృష్ట
ద్యుమ్ను లవరిమిత సేనాసమన్వితు లై తోడరాఁగా వచ్చునంత వారల రాక
విని ధృతరాష్ట్రుండు వికర్ణచిత్రసేనద్రోణకృపాచార్యుల నెదురు పుత్తెంచి

నం దత్తైస్యసమేతు లయి మహోత్సవంబుతోఁ బాండవులు గజపురప్రవే
శంబు సేయునప్పుడు వారలం జూచి.

62

సీ. పురజనులెల్లను గరమనురక్తు లై
ధర్మవ్యరూపుఁ డీ ధర్మతనయుఁ
డనుజులుఁ దానును జనుడెంచెఁ బాండుభూ
జనపతి జీవించి మనలఁ గావఁ
బ్రీతితోఁ దా నిప్పు డేతెంచె మే లయ్యె
నిమ్మహాత్ములకుఁ దై వమ్ముఁ బురుష
కారంబుఁ గలుగంగ ధారుణీరాజ్యంబు
వాయునే యాపదల్ వాయుఁ గాశ

ఆ. దానహోమజవవిధానముల్ మన కివి
గలవయేని ధరణివలయరాజ్య
మింద యుండి ధర్మనందనుఁ దొనరించు
చుండుఁ గావుతమ యఖండితముగ.

63

వ. అని హేరులెల్ల దీవించుచుండఁ బౌరవకులనందను లయిన పాండునందనులు
వచ్చి భీష్మధృతరాష్ట్రాదికురువృద్ధులకు మ్రొక్కి సకలజనానురాగం బొన
రించుచు దుర్యోధనాదులతోఁ గలసి యెప్పటియట్ల రాజ్యవిద్యావినోదంబుల
నేనుసంవత్సరంబు లుండునంత నొక్కనాఁడు ధృతరాష్ట్రుండు భీష్మవిదుర
ద్రోణదుర్యోధనాదులసమక్షంబున బాండవుల కిట్లనియె.

64

ఆ. సర్వలోక కర్మసాక్షి యీ కృష్ణుండు
సాక్షి గాఁగ మీకు సకలవృద్ధ
రాజులొద్ద నర్ధరాజ్య మిచ్చితిఁ బాండు
రాజవిభవ మెల్ల రమణఁ గొనుండు.

65

వ. అని ధర్మరాజు నభిషిక్తుం జేసి.

66

క. నెమ్మిఁ జని ఖాండవప్ర
స్థమ్ము నివాసమ్ముఁ జేసి తద్దయు ననురా
గ మ్రొసంగ నుండుఁ డందుఁ ది
రమ్ముగ నని పనిచెఁ బాండురాజాత్మజులన్.

67

వ. పాండవులును ధృతరాష్ట్రశాసనంబునను భీష్మాదులయనుమతంబునను వాసు
దేవసహితు లయి ఖాండవప్రస్థమ్మునకుం జని రంత. 68

—:విశ్వకర్మ యింద్రద్రప్రస్థపట్టణమును నిర్మించుట:—

సం. 1-199-28

క. హరి యింద్రుఁ దలచె నింద్రుఁడు
కర మనురాగమున విశ్వకర్మను బనిచెన్
సురపురమున కెనయగు పుర
మరుదుగ నిర్మింపు ముర్వి నని కడుఁబ్రీతిన్. 69

సీ. ద్వైపాయనుండును ధౌమ్యుండు నాదిగా
భూసురుల్ సూత్రవిన్యాస మమరఁ
జేసి శాంతికవిధుల్ సేయంగ సుప్రశ
స్తం బైన రమ్యదేశంబునందు
వాసవాదిష్టుఁ డై వసుధకు నేతెంచి
పేర్మితో నవ్విశ్వకర్మపురము
నిర్మించె నదియును నిరుపమలీలలఁ
దనరి యింద్రద్రప్రస్థ మనఁగ నింద్రు

ఆ. పురముతో గుబేరుపురముతో వరుజేంద్రు
పురవరంబుతోడ నురగరాజు
పురవిభూతితోడ నురువిలాసంబుల
సరి యనంగ నొప్పు ధరణిమీద. 70

ఉ. ఇమ్ముగ విశ్వకర్మ రచియించిన కాంచనహర్యతుంగశృం
గమ్ములపల్కిరేఖలు ప్రకాశము లై కిడుఁ బర్వి తత్సమీ
పమ్మునఁ బాఱుచున్న ఘనపంక్తులయం దచిరద్యుతిప్రతా
నమ్ములఁ గ్రేచిసేయుచు ననారతమున్ విలసిల్లుఁ దత్పురిన్. 71

చ. అలఘుతరంబు లై తుహినహరిసుధారుచి నిందురోచిరా
కులశశికాంతవేదివృథుకుంజగళజ్జలనిర్మలంబులన్

విలసితజాహ్నువీవిమలవీచివిలోలలనత్పతాకలం

బొలువగుఁ దత్పురీభవనముల్ హిమశైలముఁ బోలి యున్నతిన్, 72

చ. వననిధిలోని రత్నములు వాసుకీమూర్ధజరత్నసంఘముల్

గొనఁగ నవశ్యమున్ జనులకున్ సమకూరదు గాన నెప్పుడుం

గొనుఁడు పరార్థ్యరత్నములు గోరినవానిన యిత్తు మనైజం

గునఁ బరింతు రంగడులఁ గోమటు లప్పురి నిద్ధరత్నముల్. 73

సీ. వలరాజు సచివుల వడువున బెడఁగగు

కర్కశ స్తనములఁ గరమువాడి

చూడ్కుల నతిరాగసురుచిరాధరముల

మదవిలాసాలనమందగతుల

వక్రాలకంబుల వలుఁదపిఱుందుల

దర్పగద్గదభాషితములఁ జేసి

జనులచిత్తములకు సంక్షోభ మొనరించు

కామినీజనములు గలిగి నకల

తే. కామభోగములకు నదేకాంతగృహముఁ

బోలి పొలిచియు ధర్మార్థములకు నిదియ

యాస్పదంబు నా పర్గత్రయావిరుద్ధ

లై నజనుల కెంతయు నొప్పు నెప్పుడంబు. 74

క. శరనిధినినాదనిభ మగు

పురమౌషముఁ గీడుపఱిచి బొలువగుఁ గర మ

ప్పురి బ్రహ్మపురి మహీసుర

వరవేదాధ్యయన రవమహార్యం బగుచున్. 75

చ. పరిఘటలంబులం దమలపంకరుహోల్బల కై రవాదినుం

దరకుసుమంబులున్ ఘనవథంబున నుజ్జ్వలతారకానిరం

తరికుసుమంబులున్ వెలయుఁ దత్పురప్రము పాదపీఠికా

శిరముల కొప్పు నర్చనలు సేసిస పుష్పలయవ్విధంబునన్. 76

చ. తమము నడంచుచున్ వెలుఁగు దత్తురగోపురశాతకుంభకుం
భముల విచిత్రసన్మణిగభ స్తివితానములన్ విచిత్రవ
ర్ణము లగు నాత్మవాహముల నమ్మక పల్మఱుఁ జూచి యన్యవా
హము లని సంశయప్రణిహితాత్ముఁ డగున్ హరిదత్తుఁ డెప్పుడున్. 77

చ. సరళతమాల తాల హరిచందన చంపక నారికేళ కే
సర కదలీ లవంగ వనస క్రముకార్జునకేతకీ లతా
గరు ఘనసార సారసహకార మహీరుహరాజరాజి నుం
దర నవనందనావళులఁ దత్పురబాహ్యము లొప్పుఁ జూడఁగన్. 78

మ. అనిలం బప్పురిఁ బొరచి త్తముల కత్యానంద మొందంగ నం
దిని యన్నేటితరంగలం బెనఁగుచున్ దివ్యద్రుమాకీర్ణనం
దనసందోహముఁ దూఱుచున్ వికచకేతక్యాదిసనాలతాం
తనవామోదముఁ బొందుచున్ సుడియు నిత్యంబుం గరం బిష్టమై. 79

వ. ఇట్టి యింద్రప్రస్థపురంబున నింద్రవిలాసంబుతో వ్యాసవాసుదేవానుమతుం డై
ధర్మతనయుండు ధౌమ్యపురస్సరమహీసురప్రవరవేదఘోషంబులు సకల
జనాశీర్వాదనాదంబులు మృదుమధురమంగళసంగీతరవంబులు వివిధతూర్య
ధ్వనులు సతినమృద్ధంబు లై యెనంగ వర్గచతుష్టయంబునుం బోని యనుజ
వర్గంబుతో శుభముహూర్తంబునం బురప్రవేశంబు సేసి సర్వప్రకృతిజనాను
రాగకరుం డయి. 80

చ. అనుజులు నల్వరుం దనకు సత్యసురాగమునన్ విధేయు లై
తనరుచు నుండ వేదవిహితం బగు యజ్ఞమహిలై సర్వపా
వనశుభమూర్తి యై భువనవంద్యుఁడు ధర్మవరుండు ధర్మనం
దనుఁడు ధరాధిరాజ్యము ముదంబునఁ జేయుచునుండఁ బేర్చితోన్. 81

సీ. అనఘు వేదాధ్యయనానక్తు నారభ్య
మాణమహాధ్వరు మనుచరిత్రు
సర్వవర్ణాశ్రమసంరక్షణక్షము
సత్యసంధాను నజాతశత్రు

భరతవంశోత్తముఁ బ్రభు ధర్మనందను
రాజుఁగాఁ బడసి సురాజ యయ్యె
వసుధ యదిష్టానవతి యయ్యె మఱి లక్ష్మి
బంధుమంతం బయ్యెఁ బరమధర్మ

అ. మన్నరేంద్రునందు నాపూర్ణతరళర
దైందవాతపంబునందుఁ బ్రీతి
సమమ కా సమ స్తజనులచి త్తంబు లా
నందరసభవంబు నొందదాల్చె.

82

క. ధరణీప్రజ ధర్మసుతుసు
స్థిరనిర్మలధర్మచరితఁ జేసి రుజాత
స్కరపరరాష్ట్రవిబాధలఁ
బొరయక సంతతసమృద్ధిఁ బొందె విభూతిన్.

83

క. తనరిరి తద్దేశంబున
ననవరతము యజనయాజనాధ్యయనాధ్య
పనదానములుఁ బ్రతిగ్రహ
మును ననుషట్కర్మములను భూసురవంశ్యుల్.

84

క. పంబి యజనాధ్యయనదా
నంబుల వర్తిలై బ్రాహ్మణప్రియ మయి ధ
ర్మ్యం బయి క్షత్రియవై శ్యకు
లం బవిరతపుష్కాకర్మలాలస మగుచున్.

85

క. పరమద్విజకుశ్రూషా
పరు లయి కూద్రాదు లవనిఁ బరగిరి ధర్మ
స్థిరమతు లయి ధర్మజుధ
ర్మరాజ్య మభివృద్ధిఁ బొందె మహిమాన్విత మై.

86

వ. అంత.

87

క. నారదుడు వచ్చు దద్వచ

నారంభుల రగుడు మీర లని కఱపి మహో

దారుడు వారల వీడ్కొని

నారాయణుడరిగెదత్క్షణమ తనపురికిన్.

88

వ. పాండవులును బరాక్రమప్రణయవశ్యతాభిలరాజన్య లయి సుఖం బుండునంత
నొక్కనాడు.

89

—:నారదుడు పాండవులపాలికి వచ్చుట:—

సం. 1-200-౬

తరలము. ప్రవిమలాగమత త్వవేది తపఃప్రభాసి జగత్త్రయీ

శివకరుండు హితోపదేశము సేయఁగా గడువేడ్కతో

దివిజవంద్యుడు బ్రీతితో జనుదెంచె నారదుఁ డంబుజో

ద్భవతనూజుడు భానుతేజుడు పాండవేయులపాలికిన్.

90

మానిని. తన్ముఖ దానును ధర్మరనూజుడు తత్క్షణసంభృతసంభ్రముఁ దై

యమ్మునినాథవరేణ్యునకున్ వినయమ్మున మ్రొక్కి సమున్నతపీ

తమ్మున నుంచి యథావిధి పూజ లొడంబడఁ జేసి మునీశ్వర నె

య్యమ్మున నీ విట వచ్చుటఁ జేసి కృతార్థుల మైతిమి యిందజమున్.

91

వ. మాపుణ్యంబునంజేసి భవద్ధర్మనంబు సంభవించె నని పరమప్రీతహృదయులై

పలికి పరమభక్తిం బొందెంచి మ్రొక్కించి యున్నంత నందఱ నాశీర్వచనం

బుల నభినందించి వారలకుశలం బడిగి నారదుండు ద్రౌపదిం బోవం బనిచి

వారేపురకు నేకాంతంబున నిట్లనియె.

92

సీ. సర్వధర్మజ్ఞుల దుర్వీశపూజ్యుల

రన్యోన్యనిత్యసౌహార్దయుతుల

రగణితగుణయుక్తిఁ బొగడంగఁ దగువార

లిట్టి మీ కేవుర కిప్పుడు ద్రుపద

సుతయొక్కతియ ధర్మమతి ధర్మవత్ని యై

నది యీక్రమంబు లోకాగమంబు

లందు విరుద్ధ మీసుందరికారణం
బున మీకు విప్రీతి పుట్టకుండ

ఆ. నుండవలయుఁ బ్రియసహోదరుల్ దొల్లి నుం
దోపసుండు లొక్కయువతి కడరి
విగ్రహించి యసురపీరులు దమలోనఁ
బొడిచి మృత్యునిలయమునకుఁ జనిరి.

93

క. అనిన నది యెట్లు లని యమ
తనయుడు గడువేడ్కతోడఁ దన్నడిగిన నా
తనికిఁ దదీయానుజులకు
నిననన్నిభుఁ డమ్మునీంద్రు డిట్లని చెప్పెన్.

94

—: సుందోపసుందోపాఖ్యానము:—

సం. 1-201-1

వ. తొల్లి దితిపుత్తురిం దైన హిరణ్యకశిపువంశంబున నిసుంభుం డనువానికి
సుందోపసుండు లన నిద్దఱు గొడుకులు పుట్టి నియతాత్ము లయి తపంబునన
కాని సర్వంబునుం బడయం గాదని యే నిర్భయు లై వింధ్యాచలంబున కరిగి
నిగృహీతేంద్రియు లై నిదామకాలం బెల్లఁ బరిచాగ్నిమధ్యంబున నిలిచి వాన
కాలంబును శీతకాలంబును జలాశయంబుల వసించి మఱియు వాయుభక్షులు
నేకపాదస్థితులు సూర్యబాహులు నధోముఖులును నై పెద్దకాలంబు తపంబు
సేసిన.

95

సీ. వారిదారుణతపోవహ్నిదాహంబున
వింద్యాద్రిదరుల నావిర్భవించి
యత్యుచ్చ మయి ధూమమాకాశ మెల్ల ను
గప్పిన నమరులు గరము వెఱచి
రత్నంబులను వధూరత్నంబులను జేసి
రత్నపోవిష్ణువిధాననిరతు
లయి ప్రబోధింపంగ నలవి గాకున్నఁ దో
యజుగర్భపాలికి నరిగి యసుర

ఆ. వరులతపముఁ జెఱువసలయు నాపుడుఁ గమ

లాసనుండు త్రిభువనార్పితుండు

సురహితంబుపొంటె సుందోపసుందుల

కడకు వచ్చె వరము కరుణ నీఁగ.

96

వ. ఇట్లు పితామహుండు సుందోపసుందులతపంబునకు మెచ్చి సన్నిహితుం
డయి మీకిష్టం బైన వరం బిచ్చెద వేఁడుం డనిన వారలు వారిజాసనునకు
ముకుళితకరకమలు లయి దేవా మాయిష్టంబు దయ సేయ మీకిష్టంబేని మాకుఁ
గామరూపత్వంబును గామగమనత్వంబును సకలమాయావిఠ్ఠంబును నన్యుల
చేత నవధ్యత్వంబును నమరత్వంబునుం బ్రసాదింపుం డనిన.

97

ఆ. కమలభవుఁడు వారి కమరత్వ మొక్కటి

దక్కఁ గోర్కులెల్ల నక్కజముగఁ

గరుణ నిచ్చె నిట్లు సరసిజగర్భుచే

వరము వడసి యసురవరులు పెరిగి.

98

క. అనుపమరాజ్యవిభూతిం

దనరి జగద్విజయకాంక్ష దైత్యులకు ముదం

బొనరఁగ నకాలకౌముది

యనునుత్సవ మొప్పఁ జేసి రగణితబలు లై.

99

క. సురగరుడోరగకిన్నరపురములు

వడిఁ జూఱకొనుచు భూలోకమునం

బరగిన రాజర్షిమహీ

సురవరులకు బాధసేయుచును గర్వమునన్.

100

క. ద్విజవరవినిర్మితము లగు

యజనస్వాధ్యాయకవ్యహోవ్యరపోదా

నజపంబులఁ బితృదేవత

లజస్రమును దృష్ట లగుదు రని కడునలుకన్.

101

వ. పుణ్యవంతుల నిత్యనైమిత్తికకర్మంబులకు విఘ్నంబులు సేయుచు సింహ
వ్యాఘ్రగజరూపధరు లై వనంబులం దిరుగుచు మునివల్లియలు పొచ్చి మును

లకుఁ బ్రాణభయంబు సేయుచున్న వారల క్రూరకర్మంబులకు వెఱచి వేల్పు
లును మునులును బురాణముని యైన బ్రహ్మపాలికిం జని కృతాంజలు లయి
జగంబులకు సుందోపసుందులు సేయు నుపద్రవంబులు నెప్పిన విని విశ్వ
గురుండు విస్మితుం డయి వా రలన్యచేత వధ్యులు గారు గావున పరస్పర
యుద్ధంబునఁ బంచత్వంబుఁ బొందవలయు నని విచారించి విశ్వకర్మ రావించి
రూపలావణ్యవతి యైన యొక్క యువతి సృజియింపు మని పంచినఁ బ్రసాదం
బని మ్రొక్కి యప్పడు.

102

వృద్ధి. తిలాణుమణికోటిసంఘటితదివ్య దేహంబుతోఁ
దిలోత్తమ యనంగ నొక్కయువతీలలామంబు ను
త్పలాక్షి నొనరించె సర్వగుణభాసి రూపక్రియా
కలావిదుఁడు విశ్వకర్మ తనకౌశలం బేర్పడన్.

103

వ. అదియును సురేంద్రప్రముఖబృందారక మునిబృందపరివృతుం డై యున్న
పరమేష్ఠికిం బరమభక్తిం బ్రణమిల్లి పనియేమి యని ముందట నిలిచిన నర
విందసంభవుం డాసుందరిం జూచి సుందోపసుండు అను దైత్యులు దర్శితు
లయి జగంబుల కహితంబులు సేయుచు వింధ్యాచలకందరంబున నున్న
వారు వారలిద్దఱు నీకారణంబునం దమలో నొందొరులతోఁ బొడిచి దండ
ధరుపురంబున కరుగునట్లుగాఁ జేయు మని పంచిన వల్లెయని.

104

సీ. అబ్జజా వీడ్కొని యది దేవసభకుఁ బ్ర
దక్షిణం బొనరించెఁ దక్షణంబ
తద్రూపసౌందర్యదర్శనలోలుఁ డై
యజుఁడు నాలుగుదిక్కులందుఁ దనకు
గావించుకొనియె ముఖంబులు మఱి రెండు
కన్నులఁ జూచినం గాదు తృప్తి
యని సురేంద్రుండు సహస్రాక్షఁ డయ్యె న
య్యమరులు కామమోహంధు లైరి

ఆ. ముదిత యిట్లు సర్వమోహిని యై మర్త్య
భవనమునకు మెఱుఁగుఁబోలె నొప్పి
యరుగుదెంచె సుందరాంగి వింధ్యాచల
విసినదేశ మెల్ల వెలుఁగుచుండ.

105

- క. అమ్మదితఁ జూచి యన్నయుఁ
దమ్మఁడు నొక్కట మనోజతాడితు లై రా
గమ్మన ననోన్యస్నే
హమ్ములు చెడి దృష్ట నిలిపి రయ్యుపతిపయిన్. 106
- క. ఘను లయ్యిరువురు నేకా
ననభోజనయాననిలయశయనక్రియలం
దనరెడవా రేకస్త్రీ
వినిహితకాము లయి రపుడు విధినియమమునన్. 107
- క. ఇది నావల్లభ యిది నా
హృదయేశ్వరి యనుచుఁ గోరి యిరువురు మదనో
న్మదు లయి పరిగ్రహించిరి
తదీయకమనీయసవ్యదక్షిణకరముల్. 108
- వ. ఇట్లు వట్టుకొని. 109
- క. సుందరి మాయద్దఱలో
నిం దెవ్వరి వలతు చెప్ప మీ వనపుడుఁ బూ
ర్ణేందుముఖి వారి కను మీ
యం దెవ్వఁడు వొడిచి యొడుచు నతనిన వలతున్. 110
- :సుందోపసుందు లొండరులతోఁ బోరి చచ్చుట:-
- క. అనపుడుఁ నిద్దఱుఁ దమలోఁ
జౌనువడ కొండొరులతోడ భుజబలు లయికన్
ఘనవజ్రతనులు దాకిరి
తనరంగ నటఁ గొండ గొండఁ దాకినభంగిన్. 111
- క. విపరీత మతని సుందుఁడు
నువసుందుఁడుఁ దాకి పొడిచి రొండొరుతోడం
గుపితాత్ము లయి తిలోత్తమ
నెపమున దృఢముష్టిఘాతనిర్ఘాతములన్. 112

క. అన్యోన్యప్రియభాషణు

అన్యోన్యహితైః పు లసుర లన్యులపోలెన్
మన్యుపరిప్రేరితు లై
యన్యోన్యాభిహతిః జనిరి యమపురమునకున్.

113

క. ఇంతులనిమిత్తమున ధృతి

మంతులుఁ బొందుదురు భేదమతి గావునఁ మీ
రింతయు నెఱింగి యొండులు
చింతింపక సమయ మిందు సేయుఁడు బుద్ధిన్.

114

—నారదుఁడ్రేరితు లయి పాండవులు సమయము సేయుటః—

సం. 1-204-27

సీ. అనిన నారదమహామునివల్కు చేకొని

దమలో నొడంబడి విమలబుద్ధి
నేవురయందును ద్రోవది ప్రీతితో
నొక్కొక్కయింటఁ దా నొక్కయేఁడు
ప్రమమున నుండను గమలాక్షి యెవ్వరి
యింటఁ దా నుండె నయ్యింటివలనఁ
బెఱవారు చనకుండ నెఱుగక చనిరేని
వెలయఁగఁ బండ్రెండునెలలు తీర్థ

ఆ. సేవ సేయుచును విశేషవ్రతంబులు

ధీరవృత్తిఁ జలుపువారు గాను
సన్మునీంద్రునొద్ద సమయంబు సేసిరి
రాజసుతులు పాండురాజసుతులు.

115

వ. ఇట్లు హితోపదేశంబు సేసి నారదుం డరిగినం బాండవులు దమచేసిన సమయ
స్థితిం దవృత్త నలుపుచు సుఖంబుండఁ గొండొకకాలంబున నొక్కనాఁడొక్క
బ్రాహ్మణుండు మ్రుచ్చులచేతఁ దనహోమధేనువు గోల్పడి వచ్చి యాక్రోశిం
చిన నశ్రుతపూర్వం బయిన యయ్యాక్రోశంబు విని విస్మితుం డయి

విజయుండు విప్రులకయినబాధ దీర్పక యుపేక్షించుట పాతకం బని
యప్పుడ యవ్వీప్రు రావించి యిది యేమి కారణం బని యడిగిన నర్జునునకు
విప్రుం డిట్లనియె. 116

క. యమతనయు ధర్మరాజ్యము

తమరాజ్యమ యని మహాముదంబున విప్రో

త్తము బున్నచోట నే బ

న్నము వడి కోల్పోడితి గోధనము మ్రుచ్చులచేన్. 117

సీ. వదలక మ్రుచ్చుల వధియించి నాహోమ

ధేనువుఁ గ్రమ్మఁ దెచ్చియిమ్ము

జననుత దానివత్సంబు నిన్నటఁగోలె

నుడుగక యటచుచు నున్నయదియ

బలుకుల కెడ లేదు బాజాసనము గొని

చనుదెమ్ము నాతోడఁ జట్ట ననిన

ద్రౌపదీసహితుఁడై ధర్మరాజాయుధా

గారంబునం దున్నఁ గార్ముకంబుఁ

అ. బుచ్చికొనఁగఁ దనకుఁ బోలమి యెఱిఁగియు

విప్రునా ర్తరవము వినఁగనోప

కర్జునుండు నిజశరాసనగ్రహణార్థ

మాయుధాలయమున కరిగె నపుడు. 118

క. ధరణీసురవరులకుఁ గడు

సెర గై నెడ నెఱిఁగి యెడయుఁ జేయుదురె మహా

పురుషు లని నరుఁడు విలు గొని

యరిగెను మ్రుచ్చులపిఱుంద నవ్వీప్రువనిన్. 119

వ. ఇట్లరిగి యర్జునుం డతివీరు లయిన చోరుల వధియించి బ్రాహ్మణునకు
గోధనంబు నిచ్చి క్రమ్యజీ వచ్చి ధర్మజానకు మ్రొక్కి లోకంబుల మర్యా
దలు విచారించి రక్షించుచున్న మనయందు మర్యాదాభంగం బయ్యె నను నింత
కంటె దుర్యశం బొం డెద్దియు లేదు గావున నాకు ద్వాదశమాసికవ్రతంబు
సలుపవలయు నని పోవసమకట్టియున్న నర్జునునకు యుధిష్ఠిరుం డిట్ల నియె. 120

ఆ. కూరకర్కు లయ్యు గోబ్రాహ్మణుల కగు

బాధ లుడుచు జనులఁ బాపచయము

లెట్టియెడలఁ బొంద వింద్రనందన నీకు

సమయభంగభీతిఁ జనఁగ నేల.

121

వ. మఱి యట్లుంగాక తస్కరవధోపేక్షల నశ్వమేధభూజహత్యల ఫలం బగు నని
వేదంబులయందు వినంబడుఁ దస్కరుల వధియించి బ్రాహ్మణహితంబు చేసిన
వాఁడవు నీకు సమయోల్లంఘనప్రాయశ్చిత్తంబు సేయ నేల యనిన నర్జునుం
డి ట్లనియె.

122

క. భూజనపరివాదం బ

వ్యాజంబునఁ బరిహరింపవలయును మనకున్

వ్యాజమున ధర్మలోపం

బాజియా పరిహరింతు రయ్య మహాత్ముల్.

123

—:సమయభంగ కారణమున నర్జునుండు తీర్థయాత్రకుం జనుట:—

సం. 1—206—12

వ. కావున వ్రతదానంబు నా కనుగ్రహింపవలయు నని మ్రొక్కి యర్జునుం
డగ్రజు వీడ్కొని గురుజనానుమతుం డై యఖిలవేదవేదాంగపారగు లైన
బ్రాహ్మణులు ననేకశాస్త్రవిదు లయి వివిధకథాకథనదక్షు లయిన పౌరాణికులును
దనకు సహాయులుగా నరిగి సకలతీర్థ సేవ చేయుచు నయ్యైతీర్థంబులందు. 124

ఆ. ధరణీసురుల గురులఁ బరమయోగుల మహా

భాగు లయిన యట్టి భాగవతుల

రాజవంశవరుఁడు బూజించుచును వారి

వలనఁ బుణ్యకథలు వెలయ వినుచు.

125

క. గంగాధరపింగజటా

సంగమమంగళవిశాలచటలతరంగన్

గంగానది సేవించెను

గంగాద్వారమున విగతకల్మషుఁ డగుచున్.

126

వ. అందు నిత్యంబును గంగాస్నానంబు సేసి త త్తీరంబున హోమంబు సేయుచు
వానవసుతుండు మహీసురవరసహితుం డయి కొన్ని దివసంబులు వసియించి
యొక్కనాఁడు ప్రభాతంబు విధిపూర్వకంబునం గృతాభిషేకుం డయి దేవర్షి
పితృతర్పణంబులు సేసి.

127

—:ఉలూచి యర్జునునిఁ గామించుట:-

సం. 1—260—12

సీ. వేల్వంగ నమకట్టి వెలువడ నున్న న
య్యింద్రనందను రుచిరేంద్రసీల
సుందరశ్యామాంగు సురరాజకరికరా
కారమహాబాహుఁ గట్టిఁ జూచి
నలినాక్షి యందొక్క నాగకన్యక కామ
పరవశ యై వానిఁ బట్టి తిగిచి
కొని నాగపురమునకును జని తన నిజరమ్య
హర్మ్యంబునందు నెయ్యమున నునిచె

ఆ. నందు నగ్ని తొంటియట్టు లభ్యర్చితం
బయి వెలుంగుచున్న నర్జునుండు
హోమకార్య మొప్పు నొనరించి యప్పు డ
య్యింతిఁ జూచి నగుచు నిట్టు లనియె.

128

క. తామరసనేత్ర సీపే
రేపీ యెవ్వరితనూజ విఠ్ఠేల మహా
వ్యామోహిత వై తనవుడుఁ
గోమలి సురరాజపు త్త్రకున కి ట్లనియెన్.

129

వ. ఏ నులూచి యనునాగకన్యక నై రావతకులసంభవుం డయిన కౌరవ్యకూతుర
నిన్నుం జూచి మనోజబాబాధిత నయితి నామనోరథంబు నలుపుము.

130

క. సీగుణములు దొల్లియు నా
గీగీతములందు విని తగిలి యిపుడు మనో

రాగమునఁ జూడఁ గంటిని

భాగీరథియందు నిన్నుఁ బరహితచరితా.

131

వ. అనిన దాని కర్జునుం డిట్లనియె.

132

మధ్యాక్కర. ద్వాదశమాసికవ్రతము సలుపుదుఁ దరుణి మాయన్న

యాదేశమునఁ జేసి సర్వతీర్థము లాడుచు బ్రహ్మ

వాదులసంగతి బ్రహ్మచర్యసువ్రతుఁడ నై యుండి

నీదుమనోరథ మెట్లు సలుపంగ నేర్తు నే నిపుడు.

133

వ. అనిన నవనతానన యయి నాగకన్యక యర్జునుం జూచి ద్రుపదరాజపుత్రియందు మీచేసినసమయంబును భవతీర్థాగమననిమిత్తంబును వ్రతంబును నెఱుంగని దానఁ గాను సర్వతీర్థ సేవంబును సర్వవ్రతంబులు సలుపుటయును సర్వదాన ధర్మక్రియలును బ్రాణదానంబుతో సమానంబులు గావు నామనోరథంబు విఫలం బయిన మనోజానలంబునం బ్రాణపరిత్యాగంబగుం గావున సమ్మ రక్షింపుము దీన నీకు వ్రతభంగంబు గా దనిన నర్జునుండు దాని మనోరథంబు సలిపి యారాత్రి నాగభువనంబున వసియించి నాగకన్యకయందు సద్యో గర్భంబున నిరావంతుం డను కొడుకుం బడసి నాగలోకంబు వెలువడి యాది త్యోదయంబుతోడన గంగాద్వారంబునకు వచ్చి తద్వృత్తాంతం బంభయుఁ దనసహాయు లయిన విప్రులకుం జెప్పి వారలకు హృదయానందంబు సేయుచు.

134

క. వితతయశుఁ డరిగి హిమవ

ర్వతపార్శ్వంబున నగస్త్యవటమును నత్తు

న్నతభృగుతుంగముఁ జూచుచు

ధృతి నేగి హిరణ్యబిందుతీర్థంబునకున్.

135

వ. అందును గోదానభూదానహిరణ్యదానంబు లాదిగాఁ బెక్కుదానంబులు సేసి యజ్ఞార్థంబుగా భూసురోత్తములకు గోసహస్రంబు లిచ్చి ప్రాగ్దేశంబున కరిగి నైమిశారణ్యంబునందు జగన్నాథు నారాయణు నారాధించి యుత్పలినియుఁ గౌశికియు నందయు సవరనందయు గయయు గంగయు గంగాసాగరసంగమం బును జూచుచు.

136

క. ఏలావరరమ్యము లగు

వేలావనములను బవనవిచలదీప్తి

లాలితనముద్రవిద్రుమ

మాలాపులినస్థలముల మసలుచు లీలన్.

137

వ. కళింగవిషయంబు సొచ్చునంతఁ దోడిబ్రాహ్మణులు కొందఱు కళింగ
ద్వారంబునఁ గ్రమ్మఱి యుత్తరకురుదేశంబులకుం జనిన నందుఁ గతిపయ
బ్రాహ్మణసహాయుం డయి పార్థుం డరిగి పూర్వనముద్రతీరంబునఁ బురు
షోత్తమదేవరకు నమస్కరించి మహేంద్రపర్వతంబు చూచుచు. 138

సీ. దక్షిణగంగ నాఁ దద్దయు నొప్పిన

గోదావరియు జగదాది యైన

భీమేశ్వరంబును బెడఁ గగుచున్న శ్రీ

పర్వతంబును జూచి యుర్విలోన

ననఘ మై శిష్టాగ్రహారభూయిష్ట మై

ధరణీసురోత్తమాధ్వరనిధాన

పుణ్యసమృద్ధ మై పొలుచు వేంగీదేశ

విభవంబుఁ జూచుచు విభుఁడు దక్షి

తే. జాంబురాశితీరంబున కరిగి దురిత

హారి యైన కావేరీమహాసముద్ర

సంగమంబున భూసురేశ్వరుల కభిమ

తార్థదానంబుఁ జేసి కృతార్థుఁ డగుచు.

139

—:అర్జునుండు చిత్రాంగదను వివాహంబగుట:—

సం. 1-207-14

వ. పదమూఁడగుమానంబున మణిపూరపురంబునకుం జని యందున్న రాజుఁ
జిత్రవాహనుం గని వానిచేతం బూజితం డయి తత్పుత్రిఁ జిత్రాంగద యను
దాని వివాహంబు గా నపేక్షించిన నయ్యర్జునునభిప్రాయం బాప్తులవలన
నెఱిగి చిత్రవాహనుం డర్జునున కిట్లనియె. 140

క. ధన్యుండ నైతి నీకీ
కన్యక నీఁగాంచి యైనఁ గలతెఱఁగు జగ
న్మాన్య యెఱిఁగింపవలయు న
నన్యమనస్కుండ వయి దయన్ విను మనఘా . 141

క. మాకులమునందుఁ దొల్లి ప్ర
భాకరుఁ డను రాజవరుఁ డపత్యము దనకున్
లేకున్న నుమేశ్వరునకుఁ
బ్రాకటముగ భక్తితోఁ దపం బొనరించెన్ . 142

వ. పరమేశ్వరుండును వానికిం గరుణించి నీకు నొక్కపుత్తుఁ డుద్భవించు
నీకులంబున వారికెల్ల సంతానం బిట్ల యగు నని వరం బిచ్చిన నదిమొదలుగా
మావంశంబున వారికెల్ల నొక్కొక్కపుత్తుండ కా జన్మించుచు వచ్చిన
నిప్పుడు నాకు నిక్కన్యక పుత్రై నేను దీనిం బుత్రీకరణంబునం బెనిచితి. 143

తే. ఇందుఁ బుట్టిన సుతుఁడు మా కిందువంశ్య
వంశవిస్తారకుండు గావలయు నిదియ
యీలతాంగికి నాంకు విట్లేగనోపు
దేని పెండిలి యగుమ యీయింతిఁ బ్రీతి. 144

వ. అనిన నర్జునుండు చిత్రవాహనువచనంబున కొడంబడి చిత్రాంగద వివా
హం బై . 145

ఉ. అంగజరాజ్యలక్ష్మి పొడ వైనది యొక్కొ యనంగ నొప్పు చి
త్రాంగదయందుఁ బార్థుఁడు మహాప్రణయప్రవణాంతరంగుఁ డై
యంగజభోగసంగమున నమ్మణిపూరపురిన్ సమస్తలో
కాంగణరంగసంగతవిహారయశోంగదుఁ డుండె లీలతోన్ . 146

—:అర్జునుఁడు పంచతీర్థంబులం దవ్వరసలను .

శాపవిముక్తల నొనరించుట:—

సం. 1—208—1

వ. ఇట్లుండి యొక్కనాఁడు తపోధనబ్రాహ్మణసమేతుం డై తత్సమీపంబున
సముద్రతీర్థతీర్థంబులు చూచుచుం జని సౌఖ్యద్రం బను తీర్థంబుఁ గని యందు
స్నానంబు సేయ సమకట్టిన నర్జునుం జూచి యందులమును లిట్లనిరి. 147

తరలము. ఇది సౌరంగ ససాధ్య మెవ్వరి కిందువంశవరేణ్య వి

న్మిదియ కా దివి యేనుతీర్థము లీనముద్రతటంబునన్

విదితముల్ దురితాపహంబులు వీని నెన్నడు నాడనో

దుదురు సన్మును లిందుఁ గోల్కొసకుల్ గొనున్ వడిఁ జొచ్చినన్. 148

వ. సౌభద్ర పౌలోమ కారంధమ ప్రసన్న భారద్వాజంబు లను నామంబుల దక్షిణ
సముద్రతీరంబునం బ్రసిద్ధంబు లయిన యిప్పంచతీర్థంబు లిప్పుడు నూతేం
డ్ల గోలె సుగ్రగ్రాహగృహీతంబు లయి దుర్జనగృహీతంబు లయిన రాజుల
విభవంబులుంబోలె సాధుజనవర్జితంబు లయి యుండు ననిన విని విజయుం
డశేషతీర్థ సేవార్థి నయి వచ్చిన నాకు నీతీర్థంబు లాడకునికి పౌరుషంబు గా దని
యందు. 149

క. సాహసికుం డై నరుఁ డవఁ

గాహము సేయుటయు జలము గ్రక్కదల మహా

గ్రాహము బీభత్సబృహ

ద్వాహుబలుం బట్టకొనియెఁ బటతెంచి వడిన్.

150

ఆ. దాని నశ్రమమునఁ దజ్జలాశయము వె

ల్వడఁగ వై చె నరుఁడు బాహుశక్తి

నదియుఁ దక్షణంబు యఖిసపయోవనో

ద్వాసమానదివ్యభామ యయ్యె.

151

ఉ. ఆ లలితాంగిఁ జూచి నరుఁ డద్భుతమంది మృగాయతాక్షి యి

శ్లేల జలేచరత్వమున నిజ్జలధిన్ వసియించి తిప్పు డి

శ్లేల సురూపభామ వయి తెందులదానవు నీవు నావుడున్

బాలిక పాండుపుత్త్రునకుఁ బార్థున కిట్లనియెం బ్రయంబునన్.

152

వ. ఏను వంద యను నప్పరసఁ గుచేరుననుంగ నాసఖులు సౌరభేయియు సమీ
చియు బుద్బుదయు లతయు ననువారలు నలువురు నాయట్ల య తీర్థంబులం
దున్నవారలు వారిని శాపవిముక్తలం జేసి రక్షింపు మనిన దానికి నర్జునుం
డి ట్లనియె. 153

క. వనజాక్షి యేమికారణ

మున నుగ్రగ్రాహరూపములు దాల్చితి రీ

రని యడిగిన వేడుక నా

తని కది యిట్లనుచుఁ జెప్పెఁ దద్విధమెల్లన్.

154

వ. వినవయ్య యే మేవురము నఖిలలోకపాలకపురంబులు చూచుచు భూలోకంబు
నట వచ్చి యొక్కవనంబునం దుగ్రతపంబు సేయుచున్నవాని నత్యంత
శాంతు నేకాంతచారి నగ్నికల్పు నొక్కబ్రాహ్మణుం గని వానితపంబునకు
విఘ్నంబు సేయ నమకట్టి.

155

క. వేడుక నమ్మునిముందటఁ

బాడితి మాడితిమి పెక్కుపరిహాసంబుల్

రూఢిగఁ బలికితి మెట్లుం

జూడఁడు మావలను నీరసుం డన నుండెన్.

156

క. ధృతిహీనులచి త్తముల

ట్లతివలయం దేల తగులు నత్యంతదృఢ

వ్రతులమనంబులు వారల

మతులఁ దృణ స్త్రైణములు సమంబుల కావే.

157

వ. ఏము రాగకారణవికారంబులు గావించిన నవి దనకు గోపకారణంబు లయిన
నతికుపితం డయి బ్రాహ్మణుండు మమ్మేవురను మహాగ్రాహంబులుగా శపి
యించిన నమ్మునివరునకు ముకుళితహస్తల మై యిట్లంటిమి.

158

చ. అలుగుదురయ్య విప్రులు మహాపురుషుల్ పరుషాపరాధముల్

దలిఁగెడువారు ధర్మపులు దప్పక సల్పెడువారు సత్యముల్

పలికెడువారు వారల కపాయము డెందములం దలంచు మూ

ర్ఖలకు విధాతృచెయ్యన నగున్ దురితంబులు దుర్యశంబులున్.

159

వ. కావున మాచేసినయజ్ఞానంబు సహించి మాకు శాపమోక్షంబుఁ బ్రసాదింపు
మనిన నవ్విప్రుండును గరుణించి యెవ్వండెని మీచేత గృహీతుం డయి మీ
యున్నజలాశయంబు మిమ్ము వెలువరించు నాతండ మీకు శాపమోక్షకార
ణుం డగు ననిన.

160

సీ. అట్టి మహాబాహుఁ డత్యంతబలుఁ డెవ్వఁ
 డగునొక్కొ యనుచు నే మరుగుదెంచు
 వారము త్రైలోక్యవర్తి నంబుజభవ
 ప్రభవు నారదుఁ గని భక్తితోడ
 మ్రొక్కిన మమ్ము నమ్ముని చూచి యిట్లేల
 వగఁ బొంది కందినవార లనియు
 నడిగి మావృత్తాంత మంతయు మాచేత
 విని విప్రునలుకయు విధిక్యతంబుఁ

ఆ. గ్రమ్మఱింప లావె కావున దక్షిణ
 జలధితీరమునఁ బ్రశస్తపంచ
 తీర్థములకు. నేఁగి ధృతి నందు నూఱేడు
 బుండుఁ డట్లు మీర బుండునంత.

161

క. జననుతుఁడు పొందుతనయుఁడు
 ధనంజయుఁ డశేషతీర్థదర్శనకాంక్షం
 జనుదెంచి మీకు దయ న
 మ్ముని చెప్పిన యట్ల శాపమోక్షము సేయున్.

162

వ. అనిన నన్నారదువచనంబులు విని వచ్చి మహాగ్రగ్రహముల మై భవదాగ
 మనంబు ప్రతీక్షించుచు నిష్పంచతీర్థంబుల నుండి నేఁడు సీకారణంబునం గృతా
 ర్థుల మయితి మనిన నర్జునుండును గరుణాయ త్తచిత్తుం డయి వందచెప్పిన
 యన్నలుపురకు శాపమోక్షణంబు సేసిన నమరకన్యక లతిహర్షంబున నమ
 రేంద్రనందను దీవించి దేవలోకంబున కరిగి రదిమొదలుగా నిష్పంచతీర్థం
 బులు నారీతీర్థంబులునాఁ బరగె నర్జునుండును గ్రమ్మఱి మణిపూరపురంబు
 నకు వచ్చి రాజ్యలీల సుఖంబుండి చిత్రాంగదయందు బ్రభువాహమం డను
 పుత్తుని బడసి చిత్రవాహనునకు వంశకరుంగా నిచ్చి వాని వీడ్కొని గోక
 ర్ణంబుఁ జూచుచుఁ బశ్చిమసముద్రపార్శ్వంబునఁ బ్రభాసం బను తీర్థంబునకుఁ
 జని యందులకు ద్వారపతిపురంబు కుఱంగలి యని విని.

163

సీ. అందుల కేఁగి యే నిందీవరశ్యాము
 నరవిందనాభు నంబురుహనేత్రు
 సన్మిత్రఁ జూచి నాజన్మంబు సఫలంబు
 సేయుదు సఘములు వాయుపొంతె
 నదియునుంగాక మున్ గదుఁ డను వానిచే
 వింటిఁ దిలోత్తమకంటె రూప
 వతి యట్టె సద్గుణాన్విత యట్టె నాకట్టి
 భద్రేభగమన సుభద్రఁ జూచు

ఆ. వేడుకయును గలదు విష్ణుభట్టారకు
 దయ నభీష్టసిద్ధి దనరు ననుచుఁ
 దద్ద సంతసిల్లి తద్వారకాపురి
 కరుగ నిశ్చయించె నద్దమండు.

164

వ. మఱియు నప్పురంబునం దన్నోరు లెఱుంగకుండవలయు ననియు యాదవులు
 యతుల కతిభక్తు లనియును మనంబునం దలంచి కృతకయతివేషధరుండై .165

క. పరమబ్రహ్మణ్య జగ
 ధురు గరుడధ్వజు ననంతగుణు నేకాగ్ర
 స్థిరమతి యై నిజహృదయాం
 తరసుస్థితుఁ జేసి భక్తిఁ దలఁచుచు నుండెన్.

166

క. నరునునికి యెఱిఁగి కృష్ణుడు
 తిరముగ దయతోఁ బ్రణానతీర్థమునకు నొ
 క్కరుఁడ చనుదెంచె సర్వే
 శ్వరుఁ డెప్పుడు భక్తులకుఁ బ్రసన్నుడ కాఁడే.

167

—:అర్జునుండు ద్వారకానగరంబునకుఁ జనుట:-

సం. 1-210-4

వ. ఇట్లు దనకడకు వచ్చిన యాదిదేవునకు దేవకీనందనునకు నతిసంభ్రమంబున
 నమస్కరించి పురందరనందనుం డానందజలభరితనయనుం డయి యి
 ట్లనియె.

168

ఉ. ద్వాదశమాసికప్రతము ధర్మవిధిం జలువంగ నేగి గం
గాదిమహానదీ హిమవదాదిమహాగిరిదర్శనంబు మీ
పాదపయోజదర్శనముఁ బన్నుగఁ జేయుటఁ జేసి పూర్వసం
పాదితసర్వపాపములుఁ బాసె భృశంబుగ నాకు నచ్యుతా.

169

వ. అనిన విని నగుచు నజ్జనాభుం డర్జును నతిస్నేహంబునం గొగిలింపకొని
యెల్లవారల కుశలంబును నడిగి యాతని తీర్థాభిగమననిమిత్తంబును సుభద్ర
యందు బద్ధానురాగుం డగుటయు శుపలక్షించి ద్వారకాపురంబునకుఁ దోడ్పాని
యరిగి.

170

ఉ. భ్రాజితశాతకుంభగృహపంక్తులఁ బుష్పితవల్లివేల్లితో
రీజవనావృత్తిన్ విమలవిద్రుమవజ్రవిచిత్రవేదికా
రాజిఁ గరంబు రమ్య మగు రైవతకాచలకందరబునన్
రాజకులై కనుండరుఁ బురందరనందను నుంచి లీలతోన్.

171

క. శ్రీపతి గడునెయ్యంబున
నాపోవక పార్థనొద్ద నారాత్రి ప్రియా
లాపములఁ దగిలి యుండెను
దీపమణుల్ వెలుగ భువనదీపుఁడు దానున్.

172

వ. ఇట్లు పరమపురుషు లయిన సరనారాయణులు దమపూర్వజన్మసహవాసంబున
యట్లప్పుడు పరమానందంబునఁ బరస్పరప్రియమధురసంభాషణంబుల
నొక్కట నుండి యారాత్రి సలిపి రంతఁ బ్రభాతంబు వాసుదేవుండు వాసవ
నందనునంద యుండం బించి కాంచనరథారూఢుం డయి పురంబునకుం జని
పౌరజన ప్రధానసమక్షంబున రైవతకమహోత్సవంబుఘోషింపం బించిన.

173

చ. పొలుపుగఁ బూసికట్టి తొడి భూరివిభూతి ప్రకాశితంబుగాఁ
గలయఁగఁ దత్పురీజనులు కాంస్యమృదంగముకుందవేణికా
హళపటహధ్వనుల్ చెలఁగ నాటలుఁ బాటలు నొప్ప నెల్లవా
రలుఁ జని చేసి రర్చనలు రైవతకాద్రికి నుర్జవంబుతోన్.

174

చ. గురుకుచయుగ్యముల్ గవలఁ గ్రొమ్మడులందుల పుష్పముల్ పయిం
దొరఁగ నిదామిందువితతుల్ చెదరన్ మచిరామదంబునం

బరవశ అయ్యు నింపెనఁగఁ బాడునుఁ దాళము గూడ మెట్టుచుం
దరుణియ లొప్ప నాడిరి ముదంబునఁ దమ్ము జనాలి మెచ్చఁగన్.

175

సీ. సారణ సత్య కాక్రూర విదూరథ

సాంబ సంకర్షణ శంఖరారి

భానుసుషేతోగ్రసేన శై నేయాని

రుద్ధ హార్దిక్య గదోద్ధవాది

యాదవు లదికప్రమోదు లై యొక్కటఁ

దరుణులుఁ దారును గరికరేణు

హయశిఖిరారూఢు లయి తదుత్సవమున

కరిగిరి మఱి జగద్గురుఁడు గృష్ణుఁ

అ. డింద్రలీలతో నుపేంద్రుండు రుక్మిణి

దేవి మొదలుగాఁగ దేవులెల్ల

నొప్పతోడ రాఁగ నప్పర్వతమునకుఁ

జనియె సకలజనులుఁ దనకు నెరఁగ.

176

వ. ఇట్ల రిగి జనార్దనుండు ధశంజయుం చలించి తత్సమీపగతుం డయి తోడ్పాని
యాతనికి నప్పర్వతరమజీయప్రదేశంబులం జూపుచు విహరించి యిద్దఱు
నొక్క విమలమణివేదిరయం దభిమతసంభాషణంబుల నుండునంత.

177

చ. క్వణదఙ్ముకింకిణీకలితకాంచనకాంచితలాపమున్ రణ

నృణీకలనూపురంబులు సమధ్వని నొప్పఁగ భక్తిఁ బాచనా

రిణి యయి కన్యకాజనపరీత సుభద్ర తదద్రిపూజన

ప్రణతులు సేసె నింద్రసుతుఁ బార్థ విజేశ్వరుఁగాఁ దలంచుచున్.

178

ఉ. దాని సుభద్రఁగా నెఱిగి రత్నజాతమనోజనంచల

న్మానసుఁ డైన యవ్విజయు మానుగఁ జూచి ముసీంద్ర నీకుఁ జ

న్నే నలినాక్షిలందు మది నిచ్చఁగ నంచును మందహాసగ

ర్భాననుఁ డై రథాంగధరుఁ దాతని కిట్ల నియెం బ్రియంబునన్.

179

వ. నీవు సుభద్రయందు బద్ధానురాగుండ వగుట తొల్లియు నేనెఱుంగుదు నోడ కుండుము సీక్కిరి వనుదేవదేవకిదేవులకుం జెప్పి నఫలంబు నేయుదు నని యర్జునునకు హృదయానందంబుగాఁ బలికి యప్పుడ వడిగల చారుల రావించి ద్వారవతియం దర్జునుం డున్నవాడను కుశలవార్త ధర్మజున కెఱింగింప నింద్రప్రస్థపురంబునకు బుచ్చియున్నంత నచ్చటికి వచ్చి బలదేవాదియాదవు లతిభక్తులై యతియకా వగచి యర్జునునకు నమస్కరించి యాతనివలన నర్హతీర్థంబులుఁ దత్సేవాఫలంబులును విని సంతసిల్లి యివ్వర్హకాలంబు మాయంద యుండి చాతుర్మాస్యంబు సేసి మమ్ముం గృతార్థులం జేయుం డని ప్రార్థించి పార్థుం దోడ్కొని చని వానికి నన్నపావాదివిధులం బరిచరింప సుభద్రం బించి కన్యాపురంబునందు నివాసంబు సేసిన.

180

—: అర్జునుండు యతిరూపంబున కన్యాపురంబున నుండుట:—

సం. అను 1-114-64 పంక్తి

క. అందు ధృతిమందరుండు పు

రందరనందనుఁడు దనకు రమణిగుణశ్రీ

సుందరి సుభద్ర నెయ్యం

బొందఁగఁ బరిచర్య సేయుచుండఁగ నుండెన్.

181

క. ధీరుఁడు యతిరూపంబున

నారఁగ నిందున్నయాత డర్జునుఁ డని స

త్యారుక్మిణులకుఁ జెప్పె ము

రారాతి రహస్యమున ననంతప్రీతిన్.

182

చ. అలయక నాఁడునాటికి లతాంగి యపూర్వము లైన భోజనం

బులు గడుభక్తిఁ బెట్టుచు నపూర్వము లైన వపుర్విలాసయు

క్తులు వెలయించుచున్ ముదముతోఁ బెనిచెన్ మఱి నాఁడునాటి క

గ్గల మగుచుండ నెయ్యమును గామవికారము నవ్యసాచికిన్.

183

వ. మఱియును.

184

సీ. అలిసీలకుంతలుం డనియును హరి నీల
 సమవర్ణుఁ డనియు నాజాసులంబి
 తాయతస్థిరబాహుఁ డనియును రక్తాంత
 నలినదళాకారనయనుఁ డనియు
 నుత్తుంగఘనవిశాలోరస్కుఁ డనియును
 గవ్వడి యనియును గరమువేడ్క
 వివ్వచ్చు నెప్పుడు వినియెడునది దన
 వినినట్ల యతిఁ జూచి వీఁడు విజయుఁ

ఆ. దొక్కొ యనుచు సంశయోపేతచిత్తయై
 యుండి యుండనోప నొక్కనాఁడు
 భోజనావసానమున నున్న యమ్ముని
 కిందువదన ప్రీతి నిట్లు లనియె.

185

ప. ముసీంద్రా నీయాడని తీర్థంబులుం జూడనిపురంబులు నెఱుంగని రాజకులం
 బును లే వని విచారించు.

186

సీ. అమరావతికి నెనయనఁగ నివ్వసుమతిఁ
 బరగు నింద్రప్రస్థపురవరంబు
 చూచితిరే పాండుసుతు లందు సుఖమున్న
 వారె మాయత్త యంభోరుహాక్షి
 కుంతీమహాదేవి కుశలయే యమ్మహా
 వీరుఁ డర్జునుఁడు జితారి తీర్థ
 గమనోత్సకుం డయ్యెఁ గ్రమ్మఱి వచ్చెనే
 యెఱుఁగుదురేని నాకెఱుఁగఁ జెప్పుఁ

ఆ. డనిన నేన చూచె యయ్యర్జునుండ నీ
 యొర్ధ నివ్వధమున నున్నవాఁడఁ
 దరుణి నీకు నాకు ధరణీధరుం డను
 జలజభవుఁడు నేనె సంగమంబు.

187

వ. బ్రాహ్మంబు మొదలుగాఁగల యెనిమిదివివాహంబులయందును గాంధర్వ
చాక్షసంబులు క్షత్రియులకు నుత్తమవివాహంబులు గావున నిది గాంధర్వ
వివాహంబున కవసరం బనిన సుభద్ర లజ్జావనతవదన యయి. 188

తే. నన్ను నీ నర్హులెల్ల నిందున్నవారు
చార యెఱిగి చేయుదురు వివాహ మనుచు
పనజనేత్ర యంతఃపురంబునకుఁ జనియె
నరిగెఁ దనలతాగృహమున కర్జునుండు. 189

వ. అయ్యిరువుర యన్యోన్యప్రణయంబులు దనదివ్యజ్ఞానంబునం జేసి దివ్యపురు
షుండు పురుషోత్తముం దెఱింగి యర్జునునకు భోజనవిధు లమర్ప రుక్మిణీ
దేవిం బించి యొక్కనాఁ డేకాంతంబున దేవకీవసుదేవప్రద్యుమ్నసాంబ
సంకర్షణసారణసాత్యకులకు నర్జునుస్థితియును నాతనియందు సుభద్రనైయ్యం
బును నెఱింగించి తమతోల్లింటి విచారంబున కనుగుణం బగుటకు సంకల్పి
బలదేవాదు లెఱుంగకుండ సుభద్రార్జునుల వివాహంబు సేయ సమకట్టి తమ
నిశ్చయం బయ్యిరువురకుం జెప్పి వళువతిపూజామహోత్సవవ్యాజ్యంబున
నఖిలయాదవభోజాంధకవృష్టివరులతో సంకర్షింపంబునకుం జని. 190

క. అం దమరబృందవంద్యున
కిందుకళాభరణునకు నుమేశ్వరునకు నా
నందం బొందఁగ నందఱు
నందకధరుఁ డుత్సవం బొనర్పగఁ బంచెన్. 191

క. తగఁగ వివాహం బెన్నం
డగునొకొ యెన్నండు సంగమావాప్తియు మా
కగునొకొయని యెడఁగోరుచు
నొగి నిట యుండిరి సుభద్రయును విజయుండున్. 192

క. హరిఁ దలఁచె సుభద్ర పురం
దరుఁ దలఁచె ధన. జయుండు దడయక వార
య్యిరువురఁ బెండిలి సేయఁగ
వరదులు తద్వారపతికి వచ్చిరి ప్రీతిన్. 193

—:అర్జునుండు సుభద్రను వివాహం బగుట:—

సం. అను 1-144-270

వ. ఇట్లు వాసుదేవుండు వసుదేవకూర సారణసాంబ సాత్యకినహితంబుగా
సంతర్ద్ధిపంబుననుండి వచ్చిన యనంతరంబ యమరావతినుండి యమరసిద్ధ
సాధ్యమునిగణపరివృతుం డై యమరేంద్రుండు వచ్చె నంత బృహస్పతి
యిచ్చిన యుత్తమలగ్నంబున నగ్నియమనిర్వృతివరుణవాయుధనదేశానాది
సురవరులు నత్రిభృగునారదవసిష్ఠవామదేవప్రభృతిమహామునులును నదస్య
లుగాఁ గశ్యపప్రజాపతి హోమకర్తగా నరుంధతియు శచియు సత్యభామయు
రుక్మిణీయు నప్పరొగణంబులతోడం బురంద్రీ కార్యంబులు నిర్వహింప
సుభద్రార్జునుల వివాహమహోత్సవం బతిరమ్యం బయ్యె నంత. 194

తరువోజ. అనిమిషప్రభుండు నిజాత్మజు ననఘు నర్జునుఁ బ్రీతితో నభిషిక్తుఁ జేసి
మనుజేంద్రుఁ గాంచనమణిమయోత్తుంగమకుటవిభూషమ స్తకుఁ జేసి
యనువమకేయూరహారాదిభూషణాభిశోభితుఁ జేసి యప్పు డానంద
జనితాంబుకణికార్ద్రచక్షుస్సహస్రజలరుహంబులు దాల్చె నమ్మదం బెన గ. 195

మాలిని. నరునకు దయ నిట్లానంద మొందించి యింద్రుం
డరిగె దివికి దివ్యానంతరత్నాంకుజాల
స్ఫురితసురవిమానంబుల్ నభోభాగ మెల్ల
నైరసి వెలుగుచుండన్ నిర్జరశ్రేణితోడన్. 196

వ. ఇట్లు నారాయణుండు నిజారంభంబు సఫలం బగుటకు సంతసిల్లి సంప్రాప్త
మనోరథుం డయిన యప్పార్థుం గొఁగిలించుకొని యక్షయబాణతూక్తిర
బాణాసనసనాథం బయి పవనజవనహయంబులం బూన్చిన యక్కాంచన
రథం బెక్కి సుభద్రం దోడ్కొని యింద్రప్రస్థపురంబున కరుగు మని పంచి
యనంతరం బంతర్ద్ధిపంబున కరిగిన. 197

క. హరి పంచినమార్గంబునఁ
గురువిభుండు సుభద్రఁ దోడుకొని చనునెడఁ ద
త్పురపరిరక్షకు లతిభీ
కరులు పృథుశ్రవసుఁ డాదిగాఁగలవీరుల్. 198

వ. అని విజృంభించి విలయనమయసముద్ధాతవారాయంబోలె ఘోరిల్లుచున్న
యాదవపీఠుల వారిని వాసుదేవుం జూచి బలదేవుం డీ ట్లనియె. 206

క. నీ వెఱుగకుండ గర్వము
తో విజయుఁడు దా సుభద్రఁ దోడ్కొని బలిమిం
బోపఁగ నంత 'సమర్థుఁడె
నావుడు' గృష్ణుండు రామునకు ని ట్లనియెన్. 207

సీ. భరతకులగ్రాణి పాండవసింహంబు
సర్వధర్మజ్ఞఁ డాసవ్యసాచి
దనమేనమఱదలి ధవళాక్షిఁ దోడ్కొని
చనియె నాతని కది చనదె చెప్పడ
యప్పార్థపిఱుఁద మీ రరుగంగ వాఁ డంత
యశ్రమసాధ్యుఁడె యాహవమున
నఖిలాశ్రువిదుఁడు ద్రోణాచార్యశిష్యుండు
జితకాశి యని వానిఁ జెప్ప వినరె

ఆ. వలవ దుడుగుఁ డనిన వామనువలు కను
వేలఁ గడవ దయ్యె వృష్టి భోజ
యాదవాంబురాశి యట ధనంజయుఁ డవి
జేయుఁ డభిమతార్థసిద్ధిఁ బొంది. 208

—: అర్జునుఁడు సుభద్రాసహితం దై యింద్రప్రస్థపురంబునకుఁ
జనుట:—

సం. 1-213-13

వ. ఇట్లీంద్రప్రస్థపురంబున కభిముఖుం దై యానర్తకదేశఁ బులకం జని యందు
ముందట ముకుందప్రేషితు లయిన దాశార్హ పీఠంతో నగణ్యారణ్యంబులు
గడచుచుఁ బుణ్యతీర్థంబుల నాడుచు నానాజనపదంబుల విహరించుచు వచ్చి
యింద్రప్రస్థపురసమీపంబున. 209

అ. మనభుజుండు నరుండు చనుటొట్టువట్టుచు
విశ్రమించి భువనవిశ్రుతుండు
మతిఁ దలంచి యాత్మహిత మగునట్లుగా
నిష్ఠమున సుభద్ర కిట్టు లనియె.

210

వ. మన మివ్విధంబునఁ జనునప్పుడు నిన్నుఁజూచి ద్రుపదరాజపుత్రి యప్రి
యంబులు వలుకునో యప్పరమపతివ్రతవలుకు నిక్కువం బగుం గావున
నీ వేకతంబ గోపాలబాలికతో ముందట సరిగి యక్కొమలిం గను మని పని
చిన సుభద్రయు నిజేశ్వరుపంచినమార్గంబున నింద్రప్రస్థపురంబునకుం బోయి
కుంతీదేవికి ద్రౌపదికి మ్రొక్కిన.

211

తే. పంకజాక్షి నీవతి ప్రతిపక్షపీఠ
విజయుఁ డయ్యెడు నీవును పీఠపుత్త్ర
జనని వగు మని దీవించె సంతసంబు
తోడ వసుదేవపుత్రి నాద్రుపదపుత్రి.

212

వ. ఇట్లు ద్రోవదిచేత దీవనలు సేకొని కుంతీదేవియొద్ద సుభద్ర యున్నంత
నట యర్జునుండును నసంఖ్యాతదాశార్హ నైస్యసమేతుం డై యనేకబ్రాహ్మణా
శిర్వాదంబు లెనంగ నింద్రప్రస్థపురంబుం బ్రవేశంబు సేసి ధామ్యునకు
ధర్మరాజునకు భీమునకుఁ గుంతీదేవికి మ్రొక్కి తనకు మ్రొక్కిన కివలం
గొఁగిలిండుకొని పరమానందంబున నుండు సంత.

213

క. చెలియలు మఱఁదియుఁ జని యి
మ్మల నింద్రప్రస్థనగరమున నభిమతబం
ధులయొద్ద నున్నవా రని
జలశయనుఁడు విని తరంబు సంతుష్టుం డై.

214

—:శ్రీకృష్ణబలదేవాదులు పాండవులకుఁ గానుకలు తెచ్చియిచ్చుట:—

సం. 1-123-23

సీ. బలదేవ సాత్యకి ప్రద్యుమ్న వసుదేవు
లాదిగా బెరిసిన యాదవాగ్ర

గణ్ధులుఁ దాను నగణ్యమహావస్తు
వాహనంబులు గొని వానుదేవుఁ
డనుజకు నరణ మీ నర్థితోఁ జనుదెంచె
హరిరాక యెఱిఁగి ధర్మాత్మజుండు
గరము గారవమునఁ గవలను గృష్ణున
కెదురు పుత్తెంచిన నిండ్రలీల

అ. నిందువంశవిభుఁ డుపేంద్రుఁ డింద్రప్రస్థ
పురము సొచ్చె నతివిభూతి మెఱసి
యనుజవరులతోడ సంతఁ బ్రత్యుద్గతుం
డై యుధిష్ఠిరుండు హర్ష మెసఁగ.

215

వ. వసుదేవాది యాదవవృద్ధుల కెల్ల మ్రొక్కి బలదేవవాసుదేవ సాత్యకి సారణ
ప్రద్యుష్నాదుల నుచితప్రియహర్షకంబున సత్కృతులం జేసిన.

216

ఉ. ఆనకడుందుభిప్రభృతియాదవులుం గురుముఖ్యులున్ మృదం
గానకడుందుభుల్ నెలఁగ నత్యనురాగముతో నిరంతర
శ్రీనుతు లొప్ప నుత్సవము సేసి సప్తదినంబు లిష్టన
మ్మానములన్ మహీసురసమాజనమీహతపూజనంబులన్.

217

వ. అంత.

218

క. నిరుపమపరార్థ్యరుచిసుం
దరరత్నావళుల శోభితిము లగువానిన్
వరిదుఁడు సహస్రసంఖ్య
భరిణంబులఁ బార్థునకు ముఖద్రకు నిచ్చెన్.

219

వ. మఱియును.

220

సీ. అమితశక్తిరేచదాన్దార్ద్రగండస్థల
గజసహస్రంబును గనకరత్న
రచిత మై తురగసారధినహితం బైన
రథసహస్రంబును రమ్యభూష

జాలంకృత శ్రీసహస్రంబుఁ గాంచన
శిబికాసహస్రంబుఁ జిత్రలలిత
గతి నొప్పు నేనూఱు గాడిదలను సింధు
బాహ్లిక కాంభోజ పారసీక

అ. జాత మైన తురగశతసహస్రము లక్ష
గోధనంబు నధికమొరవీర
దర్పయుక్తులైన దశలక్షదాశార్వ
వరుల సరణ మిచ్చె వామనుండు.

221

క. క్రమమునను గొంతిదేవిని
యమనందను భీముఁ గవల నాద్రౌపది ను
త్తమపత్నాభరణాదుల
సమంఁగ వేర్వేఱ నెయ్యుఁ డయి పూజించెన్.

222

చ. మఱియు బలదేవాభియాదవముఖ్యులెల్ల సుభద్రార్జునులం బూజించి పాండ
వులచేతం బ్రతిపూజితులై ద్వారవతికిం జని రుపేంద్రుం డింద్రనందను
తోడి యిష్టవినోదంబుల నింద్రప్రస్థపురంబున నుండె నంత.

223

—:అభిమన్యుప్రభృతుల జననము:—

సం. 1-213-58

ఉ. ధన్యుల కాసుభద్రకు శతశ్రుతుపుత్త్రున కుద్భవించె న
మౌన్యయశుండు పుత్త్రుఁ డభిమన్యుఁడు వైన్యవిభుం డనన్యసా
మాన్యపరాక్రమప్రబలమాన్యుఁడు పుణ్యచరిత్రుఁ డన్యరా
జన్యభయంకరుండు రణకౌర్యుఁడు పాండవవంశకర్త యై.

224

చ. సుతజననోత్సవంబున విశుద్ధయశుండు యుద్ధిష్ఠిరుండు సం
భృతహృదయప్రమోదుఁ డయి పెంపున నిచ్చె సునర్హ భూషణ
ప్రతీతులు గోధనాయుతము బ్రాహ్మజముఖ్యులకున్ నిరంతర
వ్రతులకు వేదవేదులకు వారిజసంభవునట్టివారికిన్.

225

౪. ఇ ట్లుదయించిన యభిమన్యుండు దల్లి దండ్రులకు సకలజనులకు నానందంబొనరించుచు ధౌమ్యునిర్మితజాతకర్మచోలోపనయనుం డయి పెరుగుచు. 226

౫ త్తకోకిలము. ఆదిఁగోలెను గృష్ణుచే దయనావృతుం డయి ధౌమ్యుతో వేద మంగయతంబుగాఁ జదివెన్ ధనంజయుతో ధను ర్వేద మిమ్ముగ నభ్యసించెఁ బ్రవీరవై రిపతాకినీ భీమార్గము లెల్ల నేర్చె నభేద్యవిక్రమసంపదన్. 227

౬. అంత ద్రుపదరాజనందనయుం గ్రమంబునఁ బాండురాజనందనులవలనఁ బ్రతివింధ్య శ్రుతపోమ శ్రుతకీర్తి శతానీక శ్రుతసేనులను వారిఁ బంచోప పాండవులను సుపుత్రులం బడసిన. 228

౭. సుతవంతు లయి విశుద్ధ శ్రుతనయవంతు లయి పాండుసుతు లతులగుణా న్వితులు జగజ్జననుత పి శ్రుతులు మహారాజ్యశీల సుఖ మున్నంతన్. 229

౮. ఉరుతరదావపావకశిఖోత్కలితశ్వసనంబులున్ సితే రరగతి తీవ్రతిగ్మరరథామసహస్రములున్ బహుప్రవా హరహితనిమ్నగాతతులు నై కడుదీర్ఘము లై నిదాఘవా సరములు సర్వజీవుల కసహ్యము లయ్యెను దారుణంబు లై. 230

౯. అట్టి ఘర్మదివసంబులు సహింపనోప కర్తునుం డొక్కనాఁడు కృష్ణున కి ట్లనియె. 231

౧౦. జలరుహనాభ రమ్యగిరిసానువనంబుల వేటలాడుచున్ జలుపుద మీ నిధాఘదివసంబుల నీవును నేను నున్మిష న్నలినరజస్సుగంధియమునాహ్రదతుంగతరంగసంగతా నిలశిరస్థలాంతరవినిర్మితనిర్మలహర్మ్యరేఖలన్. 232

౧౧. అని పురందరనందనుండు గోవిందుననుమతంబు వడసి మిత్రామాత్యభృత్య సమేతు లయి యిద్దఱు నరిగి యథారుచిప్రదేశంబుల విహరించుచు నొక్క నాఁడు ఖండవనసమీపంబున నొక్కచందనలతాభవనచంద్రకాంతవేదిక

యందు మందశీతలసురభిమారుతం బనుభవించుచు నిష్కరభావినోదంబుల నుండునంత.

233

—అగ్నిదేవుడు ఖండవనమీపమున విహరించుచున్న

కృష్ణార్జునులకడకు వచ్చుట:—

సం. 1-214-20

మాలిని. అసితపథుడు విప్రుం డై మహాశ్రాంతలీలన్

మన్మథకపిలకేశశ్మశ్రు లొప్పంగఁ తేజం

బెసఁగ ముదముతో నయ్యిద్దఱన్ డాయ వచ్చెన్

వసునిభు లగువారిన్ వాసవిన్ వాసుదేవున్,

234

వ. వారు నవ్విప్రు నతిభక్తిం బూజించిన వారలకు నవ్విప్రుం డి ట్లనియె,

235

క. ఏ నమితభోజనుండ న

హీనాగ్నిబలుండ నాకు నిష్టాన్నము న

మ్మానముగఁ బెట్టుఁ దోపుదు

రేని సుతృప్తుండ నగుదు నే న ట్లయినన్.

236

వ. అనిన నీ కెద్ది భోజనం బిష్టంబు దానిన పెట్టెద మడుగు మనిన వారికి నవ్విప్రుం డి ట్లనియె,

237

ఆ. అగ్ని నేను నాకు నాహార మయ్యింద్రు

ఖండవంబు దీనిఁ గాల్చుఁ గడఁగి

యెగువఁబడితి ముంద రింద్రుపంచిన మహా

దారుణాంబుధరశతంబుచేత,

238

వ. తక్షకుం డను పన్నగేంద్రుఁ డింద్రున కిష్టనఖుం డయి ఖండవంబునం దుండుటం జేసి దీని నమృతంబు రక్షించున ట్లతిప్రయత్నంబున నింద్రుండు రక్షించుకొని యుండు నది నిమిత్తంబుగా సర్వసత్త్వంబులు నిందు సుఖం బుండు మీరు మహాసత్త్వల ల్లిలాత్మవిదుల రమరేంద్రుండు గావించువిఘాతంబులు మీయత్తబలంబున వారింప నోపుదు రేనును దీని సనాకులంబున సువయోగించి కృతార్థుండ నగుదు,

239

క, అవి యగ్నిదేవుఁ డయ్య
ర్జునదామోదరుల శౌర్యశోభితులఁ బ్రియం
బునఁ బ్రార్థించెను బలసూ
దనరక్షితభాండవప్రదాహోతుకుఁ డై .

240

వ. అనిన విని జనమేజయుండు వై శంపాయనున కి ట్లనియె.

241

ఆ. ఏమికారణమున నింద్రుఁడండవ మగ్ని
దేవుఁ డట్లు గాల్చుఁ దివిరె డీని
విప్రముఖ్య నాకు వినఁగ పేతుక యయ్యె
నెఱుఁగఁ జెప్పమయ్య యిదియు ననిన.

242

—:శ్లోతకి యను రాజర్షి పృత్తాంతము:-

సం. 1-125-11 (అను 1-18)

వ, జనమేజయునకు వై శంపాయనుం డిట్లని చెప్పెఁ బొల్లి శ్లోతకి యను రాజర్షి
ఘృతసంహార దక్షిణానేకాధ్వరుం డయి శతవార్షికసత్త్రియాగంబు సేయ
నమకట్టి ఋత్విజులం బ్రార్థించిన ఋత్విజులు సేము నిరంతరక్లేశంబున కోపము
నీ పనవరతయజనశీలుండవు నీకు నీశ్వరుండ యాజకత్వంబు సేయ నోపుం
గాని యెరు రోప రని విసివి పలికిన నారందును గైలాసంబున కరిగి కైలాస
వాసు నిఖిలలోకవంద్యు నిందుకేఖరు నీశ్వరు నుద్దేశించి యుగ్రతపంబు సేసినఁ
బరమేశ్వరుండు ప్రత్యక్షం బయి దానికి ట్లనియె,

243

క. శ్లోతకి నీరపమున కేఁ
బ్రీతాత్ముఁడ నయితి నీకుఁ బ్రియ మెయ్యది వి
భ్యాతముగ నిత్తు దానిన
యారతమతి వేఁడు మనిన నన్నరపతియున్.

244

వ, దేవా నీప్రసాదంబున శతవార్షికసత్త్రియాగంబు చేసెద నాకు నీవు ఋత్వి
జుండవు గావలయు నని ప్రార్థించినం గరుణించి యాజకత్వంబు బ్రాహ్మణు
లకు విధిదృష్టం బగుటం జేసి దాని నొరులకుఁ జేయం గాదు గావున నింక
నీవు బ్రహ్మచర్యంబునఁ బండ్రెండేండ్లు నిరంతరఘృతధారం జేసి హుతాశనుఁ

దృష్టం జేయు మనిన వాడును బరమేశ్వరు పంచినవిధంబున నగ్నితర్పణంబు సేసిన సంతృప్తుం డై యీశ్వరుండు వాని పాలికి వచ్చి యిప్పుడ దుర్వాసు రావించి.

245

క. ఈతఁ డనవరతయజన

ప్రీతుం దీతనికి దురితభీతునకు మనః

ప్రీతిగ నార్పిజ్యమ్ము మ

హాతేజోధికుఁడ చేయు మని దయఁ బంచెన్.

246

వ. శ్వేనకియుఁ దనకు దుర్వాసుండు ఋషిగణంబులతో ఋత్విజుండుగా నభిమతం బయిన సత్త్రియాగంబు సేసె నట్లాశ్వేతకి చేసిన నిరంతరఘృతధారాకారణంబున నగ్నిదేవుండు దన కగ్నిమాంద్యంబును దేజోహీనతయు దప్పియు నైనఁ బితామహుపాలికిం జని తనశరీరస్థితి చెప్పినఁ బితామహుండును దాని నవరిమితఘృతోపయోగంబున నయిన మహావ్యాధిఁగా నెఱింగి యగ్నిదేవున కిట్ల నియె.

247

క. ఈ వ్యాధి యొంటఁ దీఱదు

దివ్యైషధయుక్త మైన దివిజవనంబున్

హవ్యాశన భక్షింపు మ

హవ్యాధిశమంబు దాన నగు నీ కనినన్.

248

క. చని ఖండవంబుఁ గాల్చఁగ

మొనసి మహాహస్తీయాధములఁ బోని ఘనా

ఘనములచే బాధితుఁ డయి

వనజజుకడ కరిగి హవ్యవాహనుఁ డనియెన్.

249

వ. ఏను మీయానతిచ్చినవిధంబున ఖండవం బుపయోగింపం బోయి తద్రక్షకులు గావించు విఘాతంబులు వారింపనేరక యేడుమాఱులు విఫలపత్రుత్తుండ నైతి నింక నెద్ది యుపాయంబు నాకు నెవ్విధంబున ఖండవభక్షణంబు దొరకొను నని దుఃఖించిన యతనిం జూచి కమలభవుండు కరుణించి భావికార్యం బప్పుడు దలంచియుఁ గొంతకాలమునకు నరనారాయణు లను నాదిమునులు నరలోకంబున దేవహితార్థం బిర్దునవాసుదేవు లయి జన్మించి

యాఖాండవసమీపంబున విహరింతురు వారు భవత్పూర్ణితు లై తమ యత్ర
బలంబున నఖిలవిఘ్నంబుల నవనయించి నిరాకులంబున నీకు ఖాండవోప
యోగంబు ప్రసాదించు రనిన నగ్నిదేవుండు గరంబు సంతసిల్లి కమలజా
వచనం బవలంబంబుగాఁ బెద్దకాలం బుండి తద్వచనమార్గంబున నప్పుడు
కృష్ణార్జునులం గని ఖాండవదహనార్థంబు ప్రార్థించిన నగ్నిదేవున కర్జునుం
డిట్లనియె.

250

—:అగ్నిదేవుండు కృష్ణార్జునులకుఁ జక్రకార్ముకాదు లొసంగుట:-

సం. 1-215-12

సీ. వారణహస్తానుకారంబు లగు వారి
ధారలు గురియు దుర్వారఘోర
తరవారివాహప్రకరములు వారింప
సురనివహంబుతో సురగజేకు
నైన నోర్వనుశక్త మైన మహాదివ్య
శరసంచయము నాకపరిమితంబు
గల దట్టిసాయకావలికి నాదగుభుజ
బలశీఘ్రసంధానములకుఁ దగిన

ఆ. ధనువు సర్వవహసఘనరథాశ్వములుఁ గృ
ష్ణనకు నాయుధములు ననఘ యిపుడు
లేమిఁ జేసి చూచె యీమహాకార్యంబు
గడఁగకున్నవార మెడయుఁజేసి.

251

వ. అనిన నగ్నిదేవుండును నప్పుడ వరుణుం దలంచి వానిం దనకు సన్నిహితుం
జేసికొని తొల్లి నీకు సోముం డిచ్చిన బ్రహ్మానిర్మితకార్ముకంబు నక్షయతూజీర
యుగళంబును గంధర్వజహయంబులం బూన్చిన రథంబు నియ్యతిరథుం
డయిన యర్జునున కిమ్ము మఱి చక్రంబును గదయును వాసుదేవున కిమ్ముని
పంచిన.

252

మ. అమరాహింద్రవియచ్చరాదుల కజేయం బప్రద్యష్యం బభే
 ద్యము వజ్రస్థిరమన్యసాధనభిదాదక్షంబు నై నర్వలో
 కమనోజ్ఞం బయి దివ్య మై వెలుగు నగ్గండీవ మన్ చాపర
 త్నము నిచ్చెన్ వరుణుండు పార్థునకు నుద్యద్విక్రమోద్భాసికిన్. 253

వ. మణియు బ్రతిపక్షనంక్షయకరంబు లయిన యక్షయజ్ఞాణంబులు గల తూణీ
 రంబులును వివిధాయుధభరితం బై సింహలాంగూలకపిధ్వజ విరాజమానం
 బై మహాంబుధరద్వానబంధురం బై మనోవాయువేగనితవాహవాహ్యమానం
 బై రణితరమజీయమణికింకిణీకలాపాలంకృతం బై సకలదిగ్విజయాధిష్ఠానం
 బై యొప్పుచున్న దివ్యరథంబు నర్జునున కిచ్చి సహస్రకరసహస్రదుస్సహ
 మహాఃపటలభాసురం బగు దేవదైత్యదానవయక్షరాక్షసపిశాచోరగప్రళమనం
 బయి వెలుంగుచున్న సుదర్శనం బను చక్రంబును గౌమోదకి యను గదయును
 నారాయణున కిచ్చె నట్లు సంప్రాప్తదివ్యచాపరథాయుధు లయి యున్న నర
 నారాయణులం జూచి యగ్ని దేవుం డిట్లనియె. 254

క. మనభుజ యిది గాండీవం
 బనఁ బరగిన ధనువు దీని వస్త్రావలి పె
 ల్చిన తాకి భగ్గు మగు న
 త్యనుపమవజ్రాభిహతశిలావలివోలెన్. 255

క. ఈరథ మప్రతిహతము న
 మీరజవోపేతహయసమేతము దీనిన్
 భూరిబలుఁ డెక్కి సోము డు
 ధీరుం డయి తొల్లి యెల్లదిక్కుల నొడిచెన్. 256

క. ఈ చక్రము మధుసూదన
 నీచేత విముక్త మగుచు నీరిపులఁ ద్రియా
 మాచరులఁ జంపి క్రమ్మఱ
 నీచేతికి వచ్చు దేవనిర్మలశక్తిన్. 257

-:కృష్ణార్జును లగ్నిహోత్రునిచే ఖండవంబు దహింపజేయుట:-

సం 1-216-28

వ. అని తత్ప్రభావప్రకారంబు చెప్పిన గృష్ణార్జునులు సంతసిల్లి సన్నద్ధులయి రథం బెక్కి యగ్నిదేవుం జూచి సురాసురపరివృతుం డయి సురపతి వచ్చినను జయింతు మింక శంకింపక ఖండవదహనార్థం బుపక్రమింపు మనిన సగ్ని దేవుండు హర్షించి తైజసం బయిన రూపంబు ధరియించి. 258

చ. వెదిలి సువర్ణపర్వతము పెక్కుదెఱంగుల వ్రయ్యనట్లు ల ప్పుడు వివిధప్రకారముల భూరిశిధావలి ఖండవంబు న ల్గడఁ గడుఁ బర్వఁగాఁ బెఱిగి కల్పదోడఁగె హతాశనుండు సే ద్పడఁగ వనంబులోని మృగవక్షిభుజంగమభూతసంఘముల్. 259

వ. అంత, 260

సీ. చక్రధరుం డయ్యు జలరుహనాభుండు
గాండీవధరుఁ డయ్యుఁ బాండవుండు
సుండి రవ్వగమున కుభయపార్శ్వంబులఁ
దొల్లింజీయట్టులు పెల్లరే గి
యనలంబు నార్పంగ నార్చుచుఁ బఱతెంచి
వనరక్షకులు పార్థసునిశితాశ్ర
ధారల నవగతదర్పు లై యరిగిరి
యమసదనంబున కమితబలులు

అ. శిఖియు సుగ్రదీర్ఘజిహ్వలు సాచియు
ద్ధురసమీరణంబు తోడు సేసి
కొని యుగాంతకాలకుపితానలాకారుఁ
డయ్యె ఖండవమున కద్భుతముగ. 261

మ. ఘనధూమధ్వజదహ్యామాన లవలీ కర్పూర తక్కోలబం
దన కాలాగరు సల్లకీతరుల యుద్యద్ధూమధూపానువా
సన నొప్పెన్ సురభీక్రితంబు లగుచున్ సంక్రీడమానామృతా
శనవిద్యాధరసద్విమానవితతుల్ సావిత్రవర్త్యంబునన్. 262

- చ. జ్వలనశిఖాలియున్ విజయు నద్విశిఖాలియుఁ జుట్టుముట్టినం
దలరి భయాకులంబు లగు తద్వనజీవులయా ర్తనాదమం
దులియుచు నొక్కచెట్ట దివి నుద్గత మయ్యె నమందమందరా
చలపరివర్తన ప్రసభనంజీభితార్ణవఘోషఘోర మై. 263
- క. నెగయుడు నెగసి పిటుందం
దగిలెడు మిడుఁగులులచేత దగ్ధచ్ఛదమై
గగనమునఁ బటవనోపక
ఖగనివహము వహ్నియంద కడువడిఁ బడియెన్. 264
- క. తనతేజోజాలము ప
ర్విన దగ్ధము లగు ననేకవిధదేహుల దే
హనికాయంబుల బహువిధ
తనువులు గలవాఁడపోలె దహనుం డొప్పెన్. 265
- చ. అమితకృశానుదగ్ధ మగు నయ్యమరేంద్రువనంబులోని యు
త్తమసలిలాశయావశుల తప్తజలంబులయం దపేతజీ
వము లయి తేలుచుండె వరవారిచరంబులు వారిపక్షులుం
గమరె నశేషకోకనదకై రవపంక్తులు కై వలంబులున్. 266
- క. అలుగులపడి ఖాండవమునఁ
గలయాశీవిషమహోరగము లెల్ల విషా
గ్నులు గ్రక్కుచు నత్యుగ్రా
నలబహులజ్ఞాలలందు నాశము నొందెన్. 267
- వ. అంత దేవత లెల్ల మహావహ్నిశిఖాహతికిఁ వెఱచి దేవేంద్రపాలికిం బోయి
ఖాండవంబున కైన యకాండప్రళయంబు నెప్పిన విని యదరిపడి యిం
ద్రుండు తక్షకరక్షణాపేక్ష ననేకధారాధరనివహంబుతో నతిత్వరితగతి
ఖాండవంబునకు వచ్చి హుతాశసుమీద మహావారిధారలు గురియించిన. 268
- క. ఆవారిధారలెల్లమ
హావహ్ని శిఖాహతంబు లయి శుష్కము లై
లావణి నడుమన యడఁగుటఁ
బావకుపయి నొక్కచినుకుఁ బడదయ్యె వడిన్. 269

క. ఉఱుముచు మెఱుముచుఁ బిడుగులు
వఱులఁగ నలుగడలఁ బడ నవారితవృష్టుల్
గుఱుకొని కురియఁగఁ బంచెను
మఱియును నయ్యనలుమీఁద మఘవుం డలుకన్. 270

క. పొందుసుతుఁ డంత నానా
కాండసహస్రముల నేసి ఘనముగఁ జేసెన్
ఖాండవగృహమున ఖండా
ఖండలధారలకుఁ దూఱఁగాకుండంగన్. 271

వ. ఇట్లు కావించిన. 272

తే. దాని వెల్వడనేరక తద్వనంబు
జీవులెల్లను బావకశిఖలఁ జేసి
దగ్ధులగుచున్నఁ దక్షకతనయుఁ డశ్వ
సేనుఁ డను భుజంగమ మగ్నిశిఖల కపుడు. 273

ఆ. వెఱచి తల్లిఁ దోకఁ గఱపించుకొని దివిఁ
బఱచు వానిఁ జూచి పార్థుఁ డలిగి
వానితల్లి శిరముతోన తత్పుచ్చంబు
దునిసి యగ్నిశిఖలఁ దొరఁగ నేసె. 274

వ. వెండియు నశ్వసేనుసేయ నమకట్టిన యప్పార్థునకుఁ దత్తణుంబ మోహిని
యను మాయ గావించి యమరేంద్రుఁ డశ్వసేను విడిపించి యందుఁ దక్ష
కుండు దగ్ధుం డయ్యెను కా వగచి కడు నలిగి. 275

—:ఇంద్రుండు కృష్ణార్జునులతోఁ బోరుట:-
సం. 1—218—13

ఉ. ఆనరుమీఁద ఘోరవిశితాశని పై చె నఖండచండయుం
రూనిలజ్జరరీశృతమహాజలధారలతో నిరంతరా
నూనపయోధరప్రకరముద్దత మై హరిదంతరంబులన్
భానుపథంబు నొక్కమొగిఁ బర్వ భయంకరలీలఁ గప్పఁగన్. 276

ఉ. అన్నవహరివాహనివహమ్ములఁ జూచి భయప్రపన్నుఁడై
యున్నహుతాశనున్ విజయుఁ డోడకు మంచును మారుతాత్మ మ
త్తున్నచిత్తుఁడేసె నదియున్ విరియించె రయంబుతో నము
త్పన్నసమీరణాహతి నపారవయోదకదంబకంబులన్.

ప. అంత.

సీ. బలవైరి కృష్ణువైఁ బార్థువైఁ గడునల్గి
పంచినఁ గలయంగ బన్ని కడఁగి
సురగరుడోరగాసురసిద్ధగంధర్వు
లార్చుచుఁ దాకి యుగ్రాహవంబు
సేసిన నమరులఁ జెచ్చెరఁ బార్థుండు
భండించె దనదిష్టకాణశక్తిఁ
జక్రధరుండును జక్రబలంబున
గరుడోరగాసురఖచరవరులఁ

అ. దక్షణంబ విగతదర్పలఁ జేసె న
య్యిద్దఱకు సురాసురేకు తెల్ల
భీతు లగుట చూచి పెద్దయు విస్మిర
హృదయుఁ డయ్యె సురగదేశ్వరుండు.

వ. మతియును వారలబలపరాక్రమంబు తెలుంగ వేడి శక్రుండు శిలావర్షం
గురియించిన.

క. నిశితశరవర్షమున ను
గ్రశిలావర్షమ్ముఁ జిత్రగతి నత్తులలా
కుశలుండు నరుఁ డశ్రమమునఁ
బ్రశాంతిఁ బొందించె నమరపతి వెరఁగందన్.

క. కొడుకుభుజవిక్రమమునకుఁ
గడుసంతసపడియుఁ దృప్తి గానక చల మే
ర్పడఁగ హుతాశను నార్పం
గడఁగి మహారౌద్రభంగిఁ గౌశికుండు వడిన్.

చ. అరుదుగ దివ్యరత్న నివహంబులఁజేసి వెలుంగుచున్న మం
దరఖిరంబు నెత్తికొని తద్దహనార్చు లడంగునట్లుగాఁ
దెలరఁగ వైచినం దవనతేజుఁడు పొందునుతుండు దాని జ
ర్జరితము సేసె వజ్రమయశాతశరీముఖచండధారలన్. 283

క. ధరణీధరు చక్రమునకుఁ
బురుహారతనూజు బాణముల కనిలో నె
వ్వరు మార్కొననోపరు సుర
గరుడోరగసిద్ధసాధ్యగణములలోనన్. 284

వ. అంత నొక్క యశరీరవాణి పాకశాసనున కిట్లనియె. 285

క. పరమమును లయిన తొల్లిటి
సరనారాయణులు కృష్ణనామంబుల సు
ర్వర సుదయించిరి నీ క
య్యరువుర పేర్మియును వింతయేదివిజేంద్రా. 286

చ. అలఘులు కృష్ణపార్థులు మహాత్ములు యాదవకొలవాన్వయం
బులు వెలుగించుచున్న నృపపూజ్యులు వీరల నీకు నోర్వఁగా
నలవియె వీరు దొల్లియు సురాసురయుద్ధమునాఁడు దైత్యులన్
వెలయఁగ నోర్చి యున్నరణవీరులు గావుట మున్నెఱుంగఁజే. 287

వ. నీ యిష్టసఖుం డయిన రక్షకుం డిండుండక ముందరిన కురుక్షేత్రంబున కరిగి
భాండవప్రళయంబునకుఁ దప్పె భాండవం బిగ్గించేత దగ్ధం బగు నని తొల్లి
బ్రహ్మవచనంబు గలుగుటంజేసి యిది హుతాశనున కిశనం బయ్యె నింక
దీనికి వగవం బని లేదనిన దాని విని సురపతి సురగణంబులతో మరలిన. 288

క. బలయుతులు మనుజుసంహులు
నలిఁ గృష్ణార్జునులు సింహనాదముల వియ
త్తలమును దిక్కులు బధిరం
బులుగాఁ జేసిరి త్రిలోకములు భయ మందన్. 289

వ. అట్టి యాదవరంబున నముచి యనుదనుజుసనుజుండు మయం డనువాఁడు
భాండవంబు వెలువడ నేరక రక్షకుగృహంబునఁ బరిభ్రమించుచున్నంతఁ

దన్నగ్ని చుట్టుముట్టిన నచ్యుతుండును జంపవచ్చిన నతిభీతుం డయి
యర్జును మఱుపు సొచ్చిన. 290

క. శరణాగతరక్షణత

త్పరుఁడు ధనంజయుఁడు మయుని ప్రాణము గాచెం
గరుణను శరణాగతు లగు
పురుషుల రక్షించునంత పుణ్యము గలదే. 291

తే. మయుఁడు నశ్వసేనుండును మందపాల

సుతులు నలుగురు శార్ఙ్గకు లతులదావ
దాహభీతి కయ్యార్జురుఁ దప్పి రన్య
జీవులెల్ల నం దపగతజీవు లైరి. 292

—:మందపాలోపాఖ్యానము:—

సం. 1-220-1

వ. అనిన విని జనమేజయుండు వై శంపాయనున కి ట్లనియె. 293

క. మయభుజగమోక్షణము ని

నిర్ణయముగ నెఱిగితి నెఱుంగ నా కర్థిత్యం
బయినది నలుగురు శార్ఙ్గకు
లయుమోక్షణ మెట్లు నిర్మలజ్ఞాననిధి. 294

వ. అని యడిగిన జనమేజయునకు వై శంపాయనుం డి ట్లనియె. 295

క. జనపాల మందపాలుం

డనుమునిముఖ్యుండు దొల్లి యత్యుగ్రరవం
బొనరించె బ్రహ్మచర్యం
ఋన దివ్యసహస్రవర్షములు నైష్ఠికుఁ డై. 296

క. అమ్మని యోగాభ్యాసవ

శమ్మున దేహంబు విడిచి చని పుణ్యులలో
కమ్ములు సొరఁ గానక వడిఁ
ద్రమ్మరి దేవతలఁ గాంచి ధృతి ని ట్లనియెన్. 297

ప. నాకుఁ బుణ్యలోకంబులు లేకుండ నే నేమి దుష్కృతంబు నేసితి ననిన నమ్ము
సీంద్రునకు దేవత లిట్లనిరి. 298

క. ఎంత తపం బొనరించెయు

సంతానము లేనివారు సద్గతిఁ బొందం

గాతురె నీతప మేటికి

సంతానము వడయు మరిగి సన్మునినాథా. 299

ప. అనిన విని మందపాలుండు మర్త్యలోకంబునకుఁ దిరిగి వచ్చి నాకుం జెచ్చెరం
బెక్కండ్రుపుత్తుల నెవ్విధంబునం బడయ నగునో యని చింతించి పక్షుల
యందు వేగంబి యవత్యంబు పెద్ద యగుటం జూచి తానును శార్ఙ్గకుం డై
జరిత యను లావుకపెంటియందు రమియించి దానివలన జరితారి సారిశృక్కు
స్తంబ మిత్ర ద్రోణులను వారల నలువురఁ గొడుకులఁ పరమబ్రహ్మ
విదులం బడసి వారల ఖండవంబున బెట్టి తన పూర్వభార్య యైన లపితయుం
దానును విహరించుచుఁ నొక్కనాడు ఖండవదహనోద్యతుం డై వచ్చుచున్న
యగ్నిభట్టారకుం గని యగ్నిసూక్తంబుల స్తుతియించి యిట్లనియె. 300

క. నీ వఖిలధర్మమూర్తివి

నావీర్యప్రభవు లయిన నలువురుసుతులన్

లావుకలఁ గరుణఁ గావుము

పావక భువనోపకారపర్యాప్తమతీ. 301

ప. అనిన నమ్మందపాలుప్రార్థనం జేసి యానలువురు శార్ఙ్గకులను నగ్ని
దేవుండు రక్షించువాఁ డయ్యె నంత నిట. 302

క. రసయుల సజాతపక్షుల

ననలశిఖాభీతి చంచలాత్ముల నెటయుం

జననేరని బాలకులను

జననియు వీక్షించి శోకసంతాపిత యె. 303

క. వీరలఁ దోడ్కొని పోవఁగ

నేరను బాలకులఁ బెట్టి నిర్దయబుద్ధిన్

వీరల తండ్రిక్రియం జన

నేరను విధిక్యతము గడవనేరఁగ లావే.

304

చ. ఇది ప్రళయగ్నివోలె దెస లెల్లను గప్పఁగ విస్ఫులింగముల్

వదలక వాయుసారథి జవంబునఁ దా నిట వచ్చె నేమిసే

యుదు సుతులారఁ యీబలము నొయ్యన పోయి చొరుండు దీనిఁ గ

ప్పెద ఘనపాంసుజాలముల భీమశిఖావళి దాఁకకుండగన్.

305

చ. కొడుకుల బ్రహ్మవిత్తములఁ గోరిన యట్టుల వీరి నల్వరం

బడసితి నిమృహాత్ముల నపాయము నొందక యుండఁ బెంచుచున్

నడపుమటంచు నన్ను మునినాథుఁడు మీ జనకుండు పంచి యి

ప్పుడ యెటయేనిఁబోయె హతభుక్ప్రళయంబు దలంప కక్కటా.

306

వ. అని దుఃఖిత యై యున్న తల్లిం జూచి యగ్రతనయుం డైన

యి ట్లనియె.

జరితారి

307

తే. బలము పొచ్చితమేని నం దెలుక చంపు

నింద యుండితిమేనిఁ దా నేర్చు నగ్ని

యెలుకచేఁజచ్చుకంటె నీజ్వలనశిఖలఁ

గ్రాగి పుణ్యలోకంబులఁ గాంతు మేము.

308

వ. మఱియు మాంసపిండంబుల మయి యున్న మాకు బలప్రవేశంబున మూషక

భయంబు నియతం బింద యుండిన నగ్నిభయంబు సంశయితం బె ట్లనిన.

309

క. జ్వలనంబు వాయువశమునఁ

చొల గుడు జీవనము మాకు చొరకొను గృహం

బుల సంశయయురకార్యం

బులు గర్తవ్యములు నియతములు మర్తవ్యముల్.

310

వ. కావున నీవు మెచ్చినచోటికిఁ బోవనోపము మావలనిమోహంబు విడిచి

యరుగు మేము దహనశ్లేశంబునం బొందినను నీవు జీవించి పుత్రులం బడయ

నోపుదువు నీ పుణ్యవశంబున మాకు నగ్నిభయంబు చొలంగెనేని నీవు మా

యొద్దకు వచ్చి యెప్పటియట్ల రక్షింతు వని కొడుకు లెల్ల మొక్కినం జూచి
జరితయు బాష్పపూరితనయన యై యానన్నతరుగుల్మగహనదహనమహా
త్సాహుం డయి వచ్చుహవ్యవాహనుం జూచి ప్రాణభయంబున గగనంబున
కెగసి చనె నంత.

311

క. నలుగురు నాలుగుచేద

మృలమంత్రము లొప్ప బ్రహ్మముఖములువోలెన్

పెరియంగ సంస్తుతించుచు

నలఘులు మారభయ మభయి మని రయ్యసలున్.

312

వ. అగ్నిదేవుం డప్పుడు మందపాలుప్రార్థనం దలంచి యప్పులువురు శార్దూకులు
నున్న వృక్షంబు భక్షింపర పరిహరించిన జరితయు దానిం జూచి సంతసిల్లి
కొడుకులయొద్దకు వచ్చి సుఖం బుండె నంత నక్కడ మందపాలుండు పురం
దరువనంబు దహనుచేత దగ్ధం బగుట యెఱింగి యం దున్న జరితను బుత్తు
లం దలంచి యతిదుఃఖితుం డయి లపిత కి ట్లనియె.

313

క. రరుణుల సజాతపక్షుల

జరణంబులు లేనివారి శారేముల న

ల్వార నొక్కతె యెట దోడ్కొని

యరుగంగా నేర్చు జరిత యాపద గడవన్.

314

క. మఱచునొక్కొమఱవకుండియు

నెఱుంగక యుండునొకొ యసలుఁ డెఱి గియు నెడ నే

మఱునొకొ పుత్తులఁ గావక

గుఱుకొని నమ్మంగ నగునె క్రూరాత్మకులన్.

315

వ. అనిన విని లపిత యి ట్లనియె

316

క. నా యొద్దన ప్రార్థించిన

వాయుసఖుం డప్పుడు నీకు పరదుం డయి శా

రేయుల నలువురఁ గాతును

ధీయుత యని పలికె మఱచితే మునినాథా.

317

వ. ఆవిపి నెయ్యిండ నయి దానియోగజేమం బరయం దలంచి తది పులుఁ గెట
యేనియుం బటచుం గా కేమియయ్యెడు వగవకుండు మనిన మందపాలుండు
మందస్మితవదనుం డగుచు వసిష్ఠునట్టి పురుషు నై న నరుంధతియట్టి భార్య
యైనను నిర్నిమిత్తంబున స్త్రీవిషయంబునందు సంశయింపకుండ దిది స్త్రీలకు
నైజంబ యని పలికి లపిత వీడ్కొని ఖాండవంబునకు వచ్చి పుత్త్రసహిత
యయి కుశలిని యయి యున్న జరితం జూచి సంతుష్టుం డై నిజేచ్ఛ నరిగె
నగ్నిదేవుండు నిట్లు నిర్విఘ్నంబున ఖాండవనాశధంబు లుపయోగించి
విగతరోగుం డయి కృష్ణార్జునుల దీవించి చనియె నంత. 318

-:ఇంద్రుం డర్జునునకు నాగ్నేయ వారుణ వాయువ్యాది

దివ్యబాణంబు లిచ్చుట:-

సం. 1-225-7

క. అతిమానుష మత్యద్భుత

మతి దుష్కర మయిన కేశవార్జునకృతి గో

పతిచూచి మెచ్చి సురవరి

వృతుఁ డయి చనుదెంచెఁ కృష్ణవిజయులకడకున్. 319

క. అనఘులు నరనారాయణు

లన నాదియుగంబునన్ సురాసురనుతు ల

య్యును నపుడు మనుజు లగుటను

వినయంబున మ్రొక్కి రమరవిభునకునంతన్. 320

వ. ఇంద్రుండు నుపేంద్రార్జునుల సతిస్నేహంబునఁ గౌఁగిలించుకొని యర్జును
నకు నాగ్నేయవారుణవాయువ్యాదిదివ్యబాణంబు లిచ్చి వీని కెప్పుడు నిష్ఠ
సఖుండ వయి యుండు మని కృష్ణుం బ్రార్థించి దివ్యవిమానారూఢుం డయి
దివిజాప్సరోగణసేవితుం డయి దివంబున కరిగె నిట వాసుదేవార్జునులు
మయుం దోడ్కొని మగిడి యింద్రప్రస్థపురంబునకు వచ్చి ధర్మరాజునకు
మ్రొక్కి ఖాండవదహనప్రకారంబు సెప్పి మయుం జూచి సుఖంబుండిరని. 321

అశ్వాసాంతము

క. జనమేజయజనపాలున

ACCL NO. 125

కనఘచరిత్రునకుఁ బ్రీతుఁ డయి వై శంపా

యనుఁ డాదిపర్వకథయె

ల్ల ను నిమ్ముగఁ జెప్పె నని విలాసమహేంద్రా.

322

క. అభిమానమహర్షవ హరి

294.592

నిభవిభవ విభానమాననిరవద్యరవి

NAN

ప్రభ రాజమనోహరవై.

44.4200

రిభయంకరశౌర్య నృపవరేణ్యశరణ్యా.

323

మ త్తకోకిలము. రాజభూషణ నిత్యసత్య సరస్వతీవిలసన్ముఖం

భోజ రాజమనోజ భూజనపూజ్యమాన మహాయశో

రాజహంసపయోజినీవనరమ్యదిజ్ఞుఖ విక్రమో

ద్వేజితాహిత విష్ణునన్నిభ విష్ణువర్ధనభూపతీ.

324

గ ద్య ము

ఇది సకలసుకవిజనవినుత నన్నయభట్ట ప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునం

దాదిపర్వంబున విదురాగమనంబును గృష్ణసందర్శనంబును రాజ్యార్థలాభం

బును ఖండవప్రస్థనివాసంబును సుందోపసుందోపాఖ్యానంబును నారదు

వచనంబున ద్రౌపదియందు సమయక్రియయు నర్జునుతీర్థాభిగమనం

బును నులూపీనమాగమంబును జిత్రాంగదయందు బ్రభువాహను

జన్మంబును ద్వారకాగమనంబును వాసుదేవానుమతుం డయి

యర్జునుండు సుభద్ర వివాహం బగుటయు సుభద్రాపహ

రణంబును హరణహారికయు నభిమన్యుసంభవం

బును గాండీవదివ్యరథాశ్వలాభంబును ఖండవ

దహనంబును నగ్నిభయంబు వలన

మయభుజంగ మోక్షణంబును

మం ద పా లో పా ఖ్యా నం

బును నన్నది సర్వంబును

స ప్త మా శ్వా స ము.

శ్రీమహాభారతము నందలి యాదిపర్వము సమాప్తము.

